

שבוע פרשת נשא

(25 – 31 May 14)

כ"ה אייר – ב' סיון תשע"ד

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהָעֶרֶב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם: יִבְרַכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשלי־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנְנָתָם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִיעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֲתָם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמַלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתָּ דָגָג וְתִירָשׁ וְיִצְהָרָד. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם כֵּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתְם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָיָה אִם יי בָּכֶם וְעֲצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּ אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אֲתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיכֶם. וְלִפְדֹתָם אֲתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְרָהָם לְתַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַבִּגְדָה, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּנוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

בכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְיָךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילות שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לזכור תפילה לחשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלושה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקבל כפרם ... שבחן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תיבות "לה"") בצירוף שבם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קִיג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הַלְלוּהָ | הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְּזֶרֶחַ שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵל מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כְּלָגִים | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיהִי לַשָּׁבֶת: ו הַמְשַׁפִּילִי לְרֹאשׁוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעַפָּר
 ח לְמַאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ט לְהוֹשִׁיבֵי עַם־גְּדִיבִים עִם גְּדִיבֵי עַמּוֹ: י מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרֵת הַפִּיֹת
 יא־הַבְּנִים שְׂמִיחָה הַלְלוּהָ:

קִיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בַּצָּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מַעַם לְעֹז: ב הִיִּתָּה יְהוּדָה לְקֹדֶשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
 ג הֵימָּה רָאָה וַיָּגֵם הַיִּרְדֵּן יִסָּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ה מִה־לֶּךְ
 הֵימָּה כִּי תָגִים הַיִּרְדֵּן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אָרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ט הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מַיִם:

נקודות משיחות קודש – מזמור קיג מתוך "תהילות מנחם"

אמירת "הלל" מחוללת נסים

ב. נת"ל (ס"א) שאמירת "הלל" בכ"ד בחודש היא בדוגמת "הלל" הנאמר ביו"ט. ואם כי אמירת "הלל" בשיעור תהלים היא ללא ברכה, הרי: (א) אמירת ה"יהי רצון" לאחר אמירת תהלים היא ע"ד ובדוגמת ענין הברכה. (ב) ועוד והוא העיקר, אי אמירת הברכה מורה על המשכה ממקום נעלה ביותר, עד שאי אפשר להמשיכה ע"י אמירת ברכה. ע"ד המבואר⁷ בענין המנהג שאין מברכים על תפילין של ראש (כאשר לא הי' הפסק בין הנחת תפילין של יד לשל ראש), וכן בנוגע לתפילין דר"ת, שמחמת גודל העילוי של ההמשכה אי אפשר להמשיכה בברכה.

ג. יתירה מזו, מעלת אמירת "הלל" בשיעור תהלים היומי גדולה כ"כ, שהיא פועלת גם בירור העולם: ובהקדים מ"ש במדרש⁸ שדוד המלך ביקש מהקב"ה – "יהיו לרצון אמרי פי . . . ולא יהיו קורין בהם כקורין בספרים, אלא יהיו קורין בהן ונוטלין שכר עליהם כנגעים ואהלות (הלכות שבתושבע"פ)". ומובן, שבקשתו אינה רק בקשה ותפלה, אלא הבטחה שאמירת תהלים תחשב "כנגעים ואהלות"⁹, כדמוכח גם מלשון המדרש שהוא בלשון הבטחה ולא בלשון בקשה ותפלה.

המשך בעמוד רז

(7) אג"ק ח"ב ע' נה ואילך. וש"נ.

(8) תהלים בתחילתו.

(9) ראה הקדמת השל"ה בפירושו לתהלים. וראה סיפורי חסידים להרה"ג וכו' זוין סיפור 532. ע"ד תורת אדה"ז (לקו"ת דרושים לסוכות פ, ד) בפירוש "ואהבת את הוי' אלקיך" – שזהו לשון ציווי, וגם לשון עתיד, הבטחה.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ג
- (ג) מאמר ד"ה וירד הוי' על הר סיני וגו' יוס' ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ז ה
- (ד) שיחת יוס' ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ז כ
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת נשא (בלה"ק) כרך יג מו
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מח
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת נשא נ
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת נשא נא
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת נשא צ
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת נשא צא
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת נשא צט
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קא
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת נשא קד
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת נשא קכה
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת נשא קלא
- (טז) מסכת סוטה עם ביאורים מדף מ עד מו קלד
- (יז) נביאים וכתובים מלכים ב פרק יב-יג, תהלים פרק קיט קסו
- (יח) משניות – מסכת חולין ביאור קהתי קסח
- (יט) עין יעקב מסכת יומא קעז
- (כ) מסכת ראש השנה עם ביאורים מדף יז עד דף כג קעח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים אדמו"ר הזקן רח
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת אדמו"ר הזקן רח
- (כג) תורה אור אדמו"ר הזקן רט
- (כד) שערי אורה אדמו"ר האמצעי ריא
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק" ריב
- (כו) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש ריב
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהרש"ב ריב
- (כח) ספר המאמרים ה'תש"ט אדמו"ר מוהרי"צ ריג
- (כט) לקוטי דיבורים אדמו"ר מוהרי"צ רטו
- (ל) דברי ימי הרבנית רבקה זי"ע נבג"מ רטז
- (לא) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ריז
- (לב) פרקי אבות פרק ו רכ
- (לג) חומש לקריאה בציבור רכא
- (לד) לוח זמנים לשבוע פרשת נשא רל
- (לה) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רלא

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

על מתן תורה נאמר:

1 וַיִּרְדּוּ הָיָי עַל הַר סִינַי וְגו'¹, וַיְדַוּעַ הַדִּיּוּק² הַשְּׂאֵלָה בְּנוֹגַע
 2 לְכָל־לֹאֵת הָעֵנָן דְּמִתֵּן-תּוֹרָה שֶׁהִיָּה לְמִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה דְּוָקָא,
 3 דְּלִכְאוּרָה הָיָה יָכוֹל לְהִיּוֹת מִתֵּן-תּוֹרָה בְּכ' אֹפְנִים, או
 4 שִׁישְׁרָאֵל יַעֲלוּ לְמַעְלָה
 5 לְעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים הַרוּחָנִיִּים וְשֵׁם
 6 לְמַעְלָה יִקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, או
 7 שֶׁהַתּוֹרָה שְׁמִקּוּרָה לְמַעְלָה תִּינָתֵן
 8 לְמִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלִכְאוּרָה מִבְּחִינַת
 9 הַתּוֹצֵאָה בְּפוּעַל אֵין הַבְּדֵל בֵּין שְׁתֵּי
 10 הָאִפְשָׁרוּיּוֹת כִּי בִשְׁנֵי הָאֹפְנִים לְמַעְשָׁה
 11 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה וְאִם-
 12 כֵּן לְמָה בָּחַר הַקֹּדֶם לִיתֵן
 13 הַתּוֹרָה דְּוָקָא בְּאֹפֶן שְׁוִירָד
 14 הָיָי³ מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה וְנָתַן אֶת הַתּוֹרָה
 15 עַל הַר סִינַי, לְאַחֲרֵי שֶׁבְּנֵי
 16 יִשְׂרָאֵל הִתְיַצְּבוּ בְּתַחֲתִית
 17 הַהָרָה³ לְמִטָּה, לְמַגְלּוֹת הַר סִינַי
 18 הַגִּשְׁמִי?
 19 וְהִנֵּה, בְּסוּגִיָּא דְּמִתֵּן-תּוֹרָה⁴
 20 סוּגִיָּית הַגְּמָרָא (בְּמַסְכַּת שְׁבַת) הַעוֹסֶקֶת
 21 בְּעִנְיַן מִתֵּן תּוֹרָה אִתָּא, מוּבָא,
 22 בְּשַׁעֲרָה שְׁעָלָה מִשָּׁה לְמִרוֹם,
 23 כְּמִסּוּפָר בַּתּוֹרָה שְׁלֹאֲחֵר מִתֵּן תּוֹרָה בַּהֲרָה
 24 סִינַי, מִשָּׁה רַבְּנֵי עֵלָה לְרֹאשׁ הַהָרָה
 25 לְאַרְבַּעִים יוֹם וָאַרְבַּעִים לַיְלָה, וּבִסְגִיָּית
 26 הַגְּמָרָא אֲמַרְתָּ חֲכָמֵינוּ ז"ל מוֹסִיפִים
 27 שְׁבֹאוֹתָה שְׁעָה מִשָּׁה רַבְּנֵי עֵלָה לְמִרוֹם,
 28 לְעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים רוּחָנִיִּים, וְאוֹ אֲמָרוּ
 29 מְלָאכֵי הַשָּׁרָת לְפָנֵי הַקֹּדֶם⁵
 30 כֹּי תְּמוּדָה גְּנוּזָה כֹּי תִּנָּה
 31 הוֹדָה עַל הַשְּׁמִים⁶, אֲמָרוּ לוֹ
 32 הַקֹּדֶם לְמִשָּׁה הַחֲזֹר לָהֶן
 33 תְּשׁוּבָה כֹּי. אֲמָרוּ לָהֶן,
 34 לְמַצְרִים יִרְדָּתֶם כֹּי יִצְרֵהֲרַע
 35 יֵשׁ בִּינֵיכֶם, מִיד הוֹדוּ לוֹ וְכֹי⁷
 36 (וְזֶה לְשׁוֹן הַגְּמָרָא: "בִּשְׁעָה שְׁעָלָה
 37 מִשָּׁה לְמִרוֹם, אֲמָרוּ מְלָאכֵי הַשָּׁרָת לְפָנֵי

38 הַקֹּדֶם בְּרוּךְ הוּא: רִיבּוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מָה לִּילּוֹד אִשָּׁה בִּינֵינוּ? אָמַר לָהֶן: לִקְבֹּל
 39 תּוֹרָה בָּא. אֲמָרוּ לְפָנֵינוּ: חֲמוּדָה גְּנוּזָה שְׁנוּנָה לֶךְ תִּשַׁע מֵאוֹת וּשְׁבַעִים וָאַרְבַּעַה
 40 דְּרוֹרוֹת קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם אֲתָה מִבְּקֵשׁ לִיתֵּנָה לְבִשְׁרֵנוּ, מָה אֲנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ
 41 וְכֵן אֲדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ ה' אֲדוֹנֵינוּ מִה אֲדִיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּנָּה הוֹדָה עַל

ביאור בדרך אפשר

הַשְּׁמִים? אָמַר לוֹ הַקֹּדֶם בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה: הַחֲזִיר לָהֶן תְּשׁוּבָה... אָמַר לְפָנֵינוּ:
 43 רִיבּוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תּוֹרָה שְׁאֵתָה נּוֹתֵן לִי מִה כְּתִיב בָּהּ, אֲנִכִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר
 44 הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. אָמַר לָהֶן: לְמַצְרִים יִרְדָּתֶם, לְפָרַעַה הַשְׁתַּעַבְדָּתֶם, תּוֹרָה
 45 לְמָה תִּהְיֶה לָכֶם? שׁוּב, מִה כְּתִיב בָּהּ לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים. בֵּין עַמִּים
 46 אֲתָם שְׁרִיין שְׁעוֹבְדִין עֲבוּדָה זָרָה? שׁוּב
 47 מִה כְּתִיב בָּהּ, זָכֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת
 48 לְקַדְּשׁוֹ. כְּלוּם אֲתָם עוֹשִׂים מִלַּאכָה
 49 שְׁאֲתָם צְרִיכִין שְׁבוּת? שׁוּב מִה כְּתִיב
 50 בָּהּ, לֹא תִשָּׂא. מִשָּׂא וּמִתָּן יֵשׁ בִּינֵיכֶם?
 51 שׁוּב מִה כְּתִיב בָּהּ, כְּבֹד אֶת אֲבִיךָ וְאֵת
 52 אִמְךָ. אֲב וְאִם יֵשׁ לָכֶם? שׁוּב מִה כְּתִיב
 53 בָּהּ, לֹא תִרְצֵחַ לֹא תִנָּאֵף לֹא תִגְנוּב.
 54 קִנְיָה יֵשׁ בִּינֵיכֶם? יִצֵּר הָרַע יֵשׁ בִּינֵיכֶם?
 55 מִיד הוֹדוּ לוֹ לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 56 שְׁנֵאֲמַר ה' אֲדוֹנֵינוּ מִה אֲדִיר שִׁמְךָ וְגו'
 57 וְאִילוּ תִנָּה הוֹדָה עַל הַשְּׁמִים לֹא כְּתִיב.
 58 מִיד כָּל אֶחָד וָאֶחָד נִעֲשֶׂה לוֹ אוֹהֵב
 59 וּמִסֵּר לוֹ דְּבַר, שְׁנֵאֲמַר עֲלִית לְמִרוֹם
 60 שְׁבִית שְׁבִי לְקַחַת מִתְּנוּת בָּאֲדָם, בִּשְׁכַר
 61 שְׁקִירָאֵךְ אֲדָם לְקַחַת מִתְּנוּת... הִינֵנו, שְׁגָם
 62 הֵם הַמְּלָאכִים הָעֲלִיּוֹנִים
 63 הַבִּינֵנו שְׁנִיתִינָה הַתּוֹרָה צְרִיכָה
 64 לְהִיּוֹת לְמִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה דְּוָקָא.
 65 וְנִתְּפָאָר בְּמִאֲמָר הַקּוֹדֶם⁶,
 66 שְׁנֵאֲמַר בְּלִיל חַג הַשְּׁבוּעוֹת אוֹתָהּ שִׁנָּה,
 67 תִּשְׁכַּח⁷ (כְּמִנְהַגָּה שֶׁל הַרְבֵּי בָּאוּתָן שְׁנִים
 68 לוֹמַר מֵאֲמַר חֲסִידוֹת בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן
 69 שֶׁל חַג הַשְּׁבוּעוֹת לִפְנוֹת בּוֹקֶר)
 70 שֶׁהַשְּׁעָם שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה
 71 לְיִשְׂרָאֵל דְּרוּקָא וְלֹא לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם
 72 הוּא לְפִי שְׁנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
 73 נִמְשָׁכוֹת מִעֲצָמוֹתָי וְתִבְרָךְ,
 74 עֲצָמוֹתָי וּמִהוֹתָי שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 75 בְּעֲצָמוֹתָי וּכְמוֹ שְׁפָתוֹב⁷ וְיָרֵם קֶרֶן
 76 לְעָמוֹ, וַיְדַוּעַ שְׁקָרָן מוֹרָה עַל
 77 הַמִּשְׁכָּה עֲצָמִית מִעֲצָמוֹתָי
 78 וּפְנִימִיוֹתָי שֶׁל הַמִּמְשִׁיךְ, מִה-שְׁאִיִּין
 79 כֵּן כָּל שְׁאֵר הַנִּבְרָאִים שְׁבָהֶם
 80 כְּתִיב⁸ הוֹדוּ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְשָׁךְ עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם, הִינֵנו,
 81 שְׁבָאֲרֵץ וְשָׁמַיִם, הָאֶרֶץ וְכָל צְבָאֶיהָ, וְהַשְּׁמִים וְכָל צְבָאֵם
 82 (כּוֹלֵל גַּם הַמְּלָאכִים), כֵּן שֶׁב־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם נִכְלִיִּים כָּל הַנִּבְרָאִים
 83 הַגִּשְׁמִיִּים וְכָל הַנִּבְרָאִים הַרוּחָנִיִּים נִמְשָׁךְ רַק הוֹדוּ, זִיו וְהִאָּרָה
 84

בס"ד. יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ז

(הנחה בלתי מוגה)

1 וַיִּרְדּוּ הָיָי עַל הַר סִינַי וְגו'¹, וַיְדַוּעַ הַדִּיּוּק²
 2 בְּנוֹגַע לְכָל־לֹאֵת הָעֵנָן דְּמִתֵּן-תּוֹרָה שֶׁהִיָּה
 3 לְמִטָּה דְּוָקָא, דְּלִכְאוּרָה הָיָה יָכוֹל לְהִיּוֹת מִתֵּן-
 4 תּוֹרָה בְּכ' אֹפְנִים, או שִׁישְׁרָאֵל יַעֲלוּ לְמַעְלָה
 5 וְשֵׁם יִקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, או שֶׁהַתּוֹרָה תִּינָתֵן
 6 לְמִטָּה, וְאִם-כֵּן לְמָה בָּחַר הַקֹּדֶם לִיתֵן הַתּוֹרָה
 7 דְּוָקָא בְּאֹפֶן שְׁוִירָד הָיָי³ עַל הַר סִינַי, לְאַחֲרֵי
 8 שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִתְיַצְּבוּ בְּתַחֲתִית הַהָרָה³.
 9 בְּסוּגִיָּא דְּמִתֵּן-תּוֹרָה⁴ אִתָּא, בְּשַׁעֲרָה שְׁעָלָה מִשָּׁה
 10 לְמִרוֹם, אֲמָרוּ מְלָאכֵי הַשָּׁרָת לְפָנֵי הַקֹּדֶם⁵ כֹּי
 11 תְּמוּדָה גְּנוּזָה כֹּי תִּנָּה הוֹדָה עַל הַשְּׁמִים⁶, אֲמָרוּ
 12 לוֹ הַקֹּדֶם לְמִשָּׁה הַחֲזֹר לָהֶן תְּשׁוּבָה כֹּי. אֲמָרוּ
 13 לָהֶן, לְמַצְרִים יִרְדָּתֶם כֹּי יִצְרֵהֲרַע יֵשׁ בִּינֵיכֶם,
 14 מִיד הוֹדוּ לוֹ וְכֹי⁷. הִינֵנו, שְׁגָם הֵם הַבִּינֵנו שְׁנִיתִינָה
 15 הַתּוֹרָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת לְמִטָּה דְּוָקָא. וְנִתְּפָאָר
 16 בְּמִאֲמָר הַקּוֹדֶם⁶, שֶׁהַשְּׁעָם שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה
 17 לְיִשְׂרָאֵל הוּא לְפִי שְׁנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁכוֹת
 18 מִעֲצָמוֹתָי וְתִבְרָךְ, וּכְמוֹ שְׁפָתוֹב⁷ וְיָרֵם קֶרֶן לְעָמוֹ,
 19 וַיְדַוּעַ שְׁקָרָן מוֹרָה עַל הַמִּשְׁכָּה עֲצָמִית, מִה-
 20 שְׁאִיִּין-כֵּן כָּל שְׁאֵר הַנִּבְרָאִים שְׁבָהֶם כְּתִיב⁸ הוֹדוּ
 21 עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם, הִינֵנו, שְׁבָאֲרֵץ וְשָׁמַיִם, הָאֶרֶץ
 22 וְכָל צְבָאֶיהָ, וְהַשְּׁמִים וְכָל צְבָאֵם (כּוֹלֵל גַּם
 23 הַמְּלָאכִים), נִמְשָׁךְ רַק הוֹדוּ, זִיו וְהִאָּרָה בְּלִבְדִּי⁹.

81 כְּתִיב⁸ הוֹדוּ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְשָׁךְ עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם, הִינֵנו,
 82 שְׁבָאֲרֵץ וְשָׁמַיִם, הָאֶרֶץ וְכָל צְבָאֶיהָ, וְהַשְּׁמִים וְכָל צְבָאֵם
 83 (כּוֹלֵל גַּם הַמְּלָאכִים), כֵּן שֶׁב־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם נִכְלִיִּים כָּל הַנִּבְרָאִים
 84 הַגִּשְׁמִיִּים וְכָל הַנִּבְרָאִים הַרוּחָנִיִּים נִמְשָׁךְ רַק הוֹדוּ, זִיו וְהִאָּרָה

(1) יתרו יט, כ. (2) ראה סה"מ תרנ"ה ע' קפח. תרצ"ז ע' 283. ה"ש"ת ע' 114. (3) יתרו שם, יז. (4) שבת פח, ב. (5) תהלים ח, ב. (6) ד"ה צאינה וראינה דליל א' דחג השבועות פ"דח (תורת מנחם - התוועדות חלק נ' ע' 6 ואילך). (7) תהלים קמח, יג. (8) ראה תו"א וארא נה, ג. ובכ"מ. (9) ישעי' מ, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

במענה הזה התוכן של **הָאָמֹר לְעֵיל אֹדוֹת מַעֲלַת נִשְׁמוֹת** 44
יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹשֵׁרְשׁוֹת בְּעֶצְמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ כּו' כטעם וסיבה לכך 45
 שדווקא הם קיבלו את התורה. ו**לֹא־יִדְּוָךְ גִּיסָא**, גם לא מובן שהרי **מִצַּד** 46
מַעֲלַת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹשֵׁרְשׁוֹת בְּעֶצְמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, זה אכן 47
 הסבר וטעם לכך שהם יקבלו את 48
 התורה אבל אם משום כך **הָיָה יָכוֹל** 49
לְהִיּוֹת הָעֲנִין דְּמִתְן-תּוֹרָה 50
בְּאוֹפֶן שְׁנִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים 51
יִתְעַלּוּ לְמַעַלָּה וְשֵׁם יִקְבְּלוּ 52
אֶת הַתּוֹרָה וכמובא בתחילת 53
 המאמר שכיוון שנתינת התורה לבני 54
 ישראל יכולה להיות באחד משני 55
 האופנים – או שהם יעלו למעלה, או 56
 כפי שהיה בפועל, שהקדוש ברוך הוא 57
 הוריד את התורה אליהם למטה, הרי 58
 הביאור האמור על-פי חסידות (של) 59
 נתינת התורה לישראל כי הם מושרשים 60
 בעצמותו) לא מסביר במה עדיף האופן 61
 של "יורד ה' על הר סיני למטה" על 62
 האפשרות שבני ישראל יעלו למעלה? 63
וְגַם צָרִיךְ לְהִבִּין במענה של משה 64
 רבנו למלאכים יש טעם מדוע בפועל 65
 התורה לא ניתנה למלאכים, כי מדברי 66
 התורה בעשרת הדברות מובן שהיא 67
 שייכת לבני ישראל בעולם הזה (שירדו) 68
 למצרים, ועושים מלאכה ויש להם אב 69
 ואם וכן הלאה), אבל עדיין לא מובן 70
 בעצם הדבר למה באמת **הוֹצֵרָהּ** 71
הַתּוֹרָה לְהַנְתֵּן לְנִשְׁמוֹת 72
בְּגוֹפִים דְּוָקָא ולא לנשמות כפי 73
 שהן למעלה? 74
(ב) וַיּוֹכֵן כָּל זֶה בְּהַקְדִּים הַבְּאוֹר בְּמָה שְׁפָתוֹב 75
הַבְּאוֹר בְּמָה שְׁפָתוֹב 10 בשיר 76
 השירים' **שְׁחֹרָה אָנִי וְנָאָה** 77
בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם, 11 וידוע 12 בדברי חכמינו ז"ל במדרש **שְׁחֹרָה** 78
מֵאֲמַר כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל על עצמה, הינו, **שְׁחֹרָה מְלֻבֶּשֶׁת** 79
בְּגוֹף הגשמי בעולם הזה **אוֹמֶרֶת לְהִנָּשֵׁמָה כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְמַעַלָּה** 80
 ללא הגבלות הגוף, **שֶׁהָיָה שְׁשֹׁחֲרָה אָנִי**, ומצבי לא רצוי, כיוון 81
שְׁמַחְמַת הַגּוֹף וְנִפְשׁ הַבְּהִמִּית (בהם מלובשת ונמצאת הנשמה) 82
שְׁמַעֲלִימִים עַל אוֹר ה' וקדושתו, **חֶסֶד אֲצִלָּה הַגִּילּוּי** 83
דְּשִׁמְשׁ וּמִגֵּן הַרְי' אֱלֹקִים 13 והאור האלוקי נמצא בה בהסתר כך 84
 שהיא 'שחורה' וחסר לה אור, **וְהִיא בְּכַחֲנִית הָעֵלֶם וְשֹׁחֲרוֹת**, היפך 85
 הגילוי והאור, **מִכְּלִימָקוֹם וְנָאָה כּו'**, בכל זאת יש בה נוי ויופי 86

ביאור בדרך אפשר

1 **בְּלִבְד'** ולא עצם המהות, ואילו בני ישראל נמשכו ממהותו ועצמותו של
 2 הקדוש ברוך הוא. וזהו גם הטעם ש**נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִקְרְאוֹת**
 3 **בְּשֵׁם מְהֻלָּכִים**, בשונה מהמלאכים הנקראים "עומדים", כלשון הכתוב
 4 (בנבואת זכריה) "אם בדרכי תלך... ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה"
 5 (ופירש במצודת-דוד: "לא יקופח
 6 שכרם בעולם הנשמות, כי אתן להם
 7 מהלכים וטיוולים בין המלאכים האלה
 8 העומדים פה...") (דְּכִינֵן שְׁשֹׁרְשֵׁם
 9 של נשמות ישראל **בְּעֶצְמוֹתוֹ**
 10 **יִתְבָּרֵךְ, לְכֵן יֵשׁ בָּהֶם הַלִּיכָה**
 11 התקדמות ועלייה אֲמִיתִית, **שֶׁהָיָה**
 12 **בְּלִי גְבוּל**, עלייה ממצב למצב לא
 13 בצורה הדרגתית אלא עליות ללא גבול
 14 **לְמַעַלָּה מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת**
 15 שבו האור האלוקי מאיר בהגבלה ויורד
 16 ומשתלשל מדרגה לדרגה בצורה
 17 מסודרת, **וְלִכֵּן יֵשׁ בָּהֶם בְּנִשְׁמוֹת**
 18 ישראל גם **עֲנִין הָרְאִיָּה**
 19 **בְּאִלְקוֹת וְהָיָה קְלִיטָה דְּבַר בְּרָאִיָּה**
 20 היא בצורה החזקה והברורה והאמיתית
 21 ביותר ו"אינה דומה ראייה לשמיעה"
 22 שהיא ברמה יותר נמוכה מראה
 23 (**שְׁחֹרָה** ראיית אלוקות כשם שרואים
 24 דברים גשמיים מוחשיים היא **תְּכֻלִּית**
 25 **וְשִׁלְמִיּוֹת הַבְּרִיאָה שְׁתַּהֲיָה**
 26 **לְעִתִּיד-לְבָא**, בעוד שכעת בזמן
 27 הגלות העולם והבריאה מסתירים על
 28 האור האלוקי שבורא אותם ומקיים
 29 אותם, ולכן העולם לא נמצא במצבו
 30 הרצוי, והכוונה של הבריאה שהעולם
 31 הזה יהיה "דירה" ומקום ראוי
 32 להתגלות והשראת השכינה טרם
 33 התמלאה בשלימות, הרי לעתיד לבוא
 34 כוונת ותכלית הבריאה תתקיים
 35 במילואה כי אז הנבראים יראו אלוקות בגלוי **כְּמוֹ שְׁפָתוֹב** 9 בייעודי
 36 הגאולה **וְנִגְלָה כְּבוֹד הַרְי' וְרָאוּ כָּל בִּשְׁר גּו'** כלומר, גם בשר גשמי
 37 יראה וייווכח באלוקות בצורה גלויה וברורה) ובגלל המעלות והסגולות
 38 המיוחדות הללו התורה ניתנה דווקא לבני ישראל.
 39 **אֶף עֲדִין צָרִיךְ לְהִבִּין, אִיךְ מְרוֹמְזוּ בְּתַשׁוּבַת מֹשֶׁה לְמַצְרִים**
 40 **יִרְדָּתָם כּו'**, כמובא לעיל מדברי הגמרא, על טענת המלאכים שצריך לתת
 41 את התורה למעלה, "תנה הודך על השמים", ענה להם משה רבנו שכיון שלא
 42 ירדו למצרים, הדיבור הראשון "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"
 43 לא שייך אליהם, וכך גם לגבי שאר הדברות, אבל עדיין לא מובן איך נרמו

(10) שה"ש א, ה. (11) בהבא לקמן - ראה המשך תע"ב ח"ג ע' א'תנה ואילך. (12) ראה שהש"ר עה"פ. לקו"ת שה"ש ז, ב.

(13) תהלים פד, יב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַיִּתֵּיּרָה מֶזֶה, לא זו בלבד שאין כאן סתירה בין "שחורה" ובין "ונאווה"
 - 2 אלא ש'ב' הענינים תלויים זה בזה. דכיון ש'שחורה' אני, דווקא
 - 3 משום כך שהנשמה שבגוף עובדת את ה' בתורה ומצוות למרות ההעלם
 - 4 וההסתרה לכן הנני נאווה זה עצמו גורם לה נוי ויופי מיוחד (וכפי שיתבאר
 - 5 להלן). ומצד המעלה דנאווה
 - 6 שקיימת דווקא בנשמה כפי שהיא בגוף
 - 7 הגשמי בעולם הזה, ניתנה התורה
 - 8 לנשמה בגוף דווקא. וצריך
 - 9 להבין ואם כן נשאלת השאלה מהי
 - 10 המעלה המיוחדת דנאווה, שלזה
 - 11 באים נשמות ישראל דווקא על-
 - 12 ידי-זה ש'שחורה' אני וללא
 - 13 ההעלם וההסתרה של הגוף והנפש
 - 14 הבהמית אי-אפשר להגיע למעלה
 - 15 מיוחדת זו?
 - 16 ויש להקדים תחילה ביאור
 - 17 מעלת בנות ירושלים, שהן
 - 18 הנשמות כמו שהן למעלה¹⁴,
 - 19 ולהן הנשמה למטה אומרת "שחורה"
 - 20 אני ונאווה" שלכן לנשמות למעלה,
 - 21 שלא מלוכשות בגוף, לא ניתנה
 - 22 התורה, כי-אם לנשמות
 - 23 שירדו למטה ונעשו בבחינת
 - 24 נאווה, על-ידי היותן בבחינת
 - 25 שחורה אני¹⁴, כפי שהולך
 - 26 ומבאר.
 - 27 (ג) והענין בזה, דהנה
 - 28 ירושלים הוא יראת שמים¹⁴,
 - 29 יראת ה' באופן מושלם כדאי-א
 - 30 כמובא במדרש¹⁵ (הובא
 - 31 ב'תוספות' במסכת תענית¹⁶
 - 32 בתלמוד) אברהם קרא אותו את
 - 33 הר הבית, מקום המקדש יראת,
 - 34 שגאמר¹⁷ ויקרא אברהם שם
 - 35 המקום ההוא ה' יראת, שם
 - 36 קרא אותו את המקום הזה שמים,
 - 37 שגאמר¹⁸ ומלכי צדק (הוא שם)
 - 38 מלך שמים, אמר הקב"ה כו'
 - 39 הריני קורא אותו ירושלים
 - 40 כמו שקראו שניהם, בשם שהוא
 - 41 שילוב של שני השמות יראת
 - 42 שמים, והוא ירושלים. ובדייק
 - 43 יותר: ירושלים ללא ירד בין
- הלמ"ד למ"ם. ירו, כמו שכתב ב'מתנות כהונה'¹⁹ פירוש על
- המדרש שיראה גימטריא שלו היא ירו. ושמים, כמו שכתבו
- ה'תוספות'²⁰ שלכן לכן אין אנו נותנין ירד בירושלים בין
- למ"ד למ"ם (אף-על-פי שהקרי הביטוי של המילה בקריאתה
- הוא ירושלים עם ירד בין הלמ"ד
- למ"ם), על שם שמים.
- והנה, ענין יראת שמים הוא
- שלמות היראה¹⁴, יראת ה'
- בתכלית השלמות דהינו בבחינת
- ביטול של האדם לאלוקות
- בתכלית ביטול מוחלט, שבו האדם
- לא מייחס לעצמו שום ערך ושום
- חשיבות כלל. והינו, שנוסף לכן
- שעיקר הביטול לאלוקות הוא
- ביראה דווקא, יותר מאשר בעבודת
- ה' במידת האהבה ומשום זה יש
- מעלה ביראה - גם יראת
- תתאה, אפילו יראת ה' בדרגה
- תחתונה ונמוכה יחסית לגבי אהבה
- לה', כי ענין האהבה שהוא
- האדם נמצא ב'תנועה' נפשית
- בהשתוקקות ורצוא לאיזה
- דבר, ומעניין מאד להתקרב אל
- הדבר שאוהב שזהו שאהבה
- הוא מלשון אבה, שהוא ענין
- הרצון²¹ במובן של תשוקה ורצון
- עו להגיע ולהתחבר, הרי זה
- באופן שיש בזה הרגש עצמו
- של האדם האוהב, בדיקות על-
- כל-פנים לפחות בצורה עדינה.
- מה-שאין-כן יראת, אפילו
- יראה תתאה, יראה תחתונה, הרי
- היא תנועה של כיווץ
- וצמצום המציאות האישית כלפי
- הדבר שממנו האדם ירא, ובעניינינו -
- יראת ה', אפילו בדרגה נמוכה, מחייבת
- ביטול לאלוקות, היפך הישנות
- תחושת היישות והמציאות העצמית
- של האדם, ובנוסף לכך (שבאופן כללי
- יראה קשורה בביטול) הנה ביראה

(14 לקו"ת שה"ש ו, ג. ז, ב. המשך תער"ב ח"א ע' שסא. 15) ב"ר פנ"ו, ירד. 16) טז, א - ד"ה הר. 17) וירא כב, יד. 18) לך לך יד, יח. 19) לב"ר שם. 20) תענית שם. 21) ראה תו"א מקץ לב, ג. לקו"ת נשא כו, ב. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

במידה כזו שהאדם לא מחשיב את עצמו כלל (ולא רק "ביטול היש" – מצב של "יש" שמחבטל) לא מספיק הִכְנָה וְהִשְׁגָּה בשכל או הִרְגֵּשׁ שְׂפִלְבּ, שְׁאִינֵם פּוֹעֲלִים עַל עֵצֶם הָאָדָם אלא רק על רבדים פחות עמוקים ופנימיים בנפש, אֲלָא צָרִיךְ לְהִיּוֹת עֲנִין הִרְאִיהַ דְּקֹא²³, שְׂפּוֹעֵל (לא רק על מַחֲשָׁבָה דִּיבּוּר וּמַעֲשֶׂה שהם ה'לבושים' וכלי הביטוי החיצוניים של הנפש, וְלֹא רַק עַל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ, שהם קרובים יותר אל הנפש, אבל עדיין אינם כל העומק והרבדים הכי פנימיים אֲלָא גַם) עַל עֵצֶם המהות הכי עמוקה והכי פנימית של הָאָדָם, וְהוּא עֲנִין יִרְאָה עֵלְיָאָה יִרְאָה (בדרגה) עֵלְיוֹנָה שְׁהִיא בְּחִינַת חֲכָמָה²⁴, שְׁהִיא בְּחִינַת רְאִיָּה²⁴ מבוואר בתורת החסידות שבידיה ה' (וכן באהבת ה') יש דרגות רבות שבאופן כללי מתחלקות ל"יראה עילאה" (עליונה, נעלית) ו"יראה תתאה" (תחתונה, נמוכה) ו"יראה עילאה" נובעת מקירוב של האדם לאלוקות, היינו דווקא כאשר ישנו גילוי אלוות, ולכן היא בספירת החכמה (של עולם האצילות), כפי שנרמז בכתוב "ראשית חכמה יראת ה'", כי חכמה היא התגלות האור באופן הנתפס בראיה (כשם שבשכל האדם החכמה שהיא נקודת העניין היא בחינת ראייה, והבינה שהיא התרחבות והסתעפות הנקודה לפרטים היא בחינת שמיעה, שבה עצם הנקודה 'נעלמת' בפרטים הרבים). וְזֶהוּ שְׁרִירָאָה אוֹתִיּוֹת רְאִיָּה²⁴, כי כאמור, ראייה באלוקות גורמת ל"יראה עילאה" (וכמבואר בחסידות שלכן נאמר במתן תורה "ירא העם ויעמדו ויעמדו" – הקירוב פעל יראה בדרגה גבוהה מאד וכדי 'להירגע' מעט מהיראה העצומה הזו, התרחקו) וּבִפְרָט בִּירְאָה עצמה שכאמור יש בה דרגות שונות, הרברים אמורים במיוחד לגבי עֲנִין הִרְאִיהַ בדרגה גבוהה כפי שְׁמֵרוּמָז בְּשֵׁם יְרוּשָׁלַיִם, שכאמור לעיל רמז לשלימות היראה שְׁזֶהוּ שְׂאֲבָרָהָם קָרָא אוֹתוֹ את הר הבית שבירושלים, המקום שבו היתה עקידת יצחק. יִרְאָה, שְׁנֶאֱמַר וַיִּקְרָא אֲבָרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא ה' יִרְאָה, שְׁפָרוּשׁוֹ לְשׁוֹן רְאִיָּה וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁפָתוֹב בְּמִתְנַת כְּהוֹנֵה שְׁרִירָאָה בְּגִימְטְרִיָּא

גופא ביראה עצמה הִרְיָ זֶה לֹא רַק יִרְאָה תַתְּמָה, יִרְאָה תַתְּנוּהָ, שְׁהִיא בְּחִינַת בִּיטוּל הִישׁ בְּלָבָד, כך שהאדם עדיין מחשיב את עצמו ל"יש" ו"מציאות" חשובה אלא שהוא מבטל ה"ישות" שלו לאלוקות, אֲלָא ב"ירושלים", שלימות היראה, נכללת גַם יִרְאָה עֵלְיָאָה, יִרְאָה עֵלְיוֹנָה, בדרגה גבוהה של ביטול לאלוקות שְׁהִיא בְּחִינַת בִּיטוּל בְּמִצִּיאוֹת, ביטול עמוק ופנימי ברמה כזו שהאדם כלל לא מחשיב את עצמו ל"מציאות" כלשהי שְׁזֶהוּ הביטול הפנימי של "ביטול במציאות" שלא קיים באהבת ה' ובידיה ה' עצמה ב"יראה תתאה" אלא דווקא ב"יראה עילאה" וזהו עֲנִין שְׁלֵמוֹת הִרְאִיהַ היינו היראה המושלמת. וְהִנֵּה עֲנִין שְׁלֵמוֹת הִרְאִיהַ יִרְאָה ה' בחכלית השלימות שְׁהִיא בְּחִינַת בִּיטוּל בְּמִצִּיאוֹת, המביאה לביטול מלא ומוחלט של האדם לאלוקות בָּא עֵלְיָדִי רְאִיתִי הַמַּהוֹת דְּאֵלְלוֹתָ כִּי בעוד שבפני גילוי אלוות מועט ומצומצם יתכן שהאדם אמנם יתבטל אבל בכל זאת יישאר בגדרי מציאותו ולכן יגיע ל"ביטול היש" בלבד, הרי אל מול גילוי אלוות באופן כזה שעצם המהות האלוות היא בגלוי, הביטול הוא מלא ומוחלט, "ביטול במציאות", וכפי שיחבאר להלן. וּבְהִקְדָּם כְּלָלוֹת הַחִילּוֹק הַהִבְדֵּל באופן כללי שְׁבִין שְׁמִיעָה לְרְאִיָּה, כְּמֶאֱמַר²² חֲכָמֵינוּ ז"ל (לגבי מתן תורה) אֵין דּוֹמָה שְׁמִיעָה לְרְאִיָּה, שְׂמַצֵּד שְׁמִיעָה כֹּאשֶׁר אָדָם תּוֹפֵס וְקוֹלֵט דְּבַר מְסוּיִם באמצעות שמיעה שְׁהִיא עֲנִין הִכְנָה וְהִשְׁגָּה בשכל, עֲדִין יֵשׁ מְקוֹם לְסַפֵּק עַד כִּמָּה הִדְבַּר אִמִּיתִי וּמוֹחֲלֵט, וְעַד שְׂיִכּוֹל לְסַתּוֹר אֶת הַהִנָּחָה הַקּוֹדֶמֶת, כאשר הדבר נתפס ונקלט באמצעות השכל, הוא לא מוחלט במידה כזו שכאשר האדם שומע רעיון שכלי הפוך, הדבר סותר את ההנחה השכלית הקודמת וְרַק עֵלְיָדִי רְאִיָּה שהיא תפיסה וקליטה בצורה מאד ברורה ומוחשית מִתְאַמֶּת הַדְּבָר אצל האדם הוֹרָאָה בְּאֹפֶן שְׁאֵין מְקוֹם לְסַפֵּק ולא יתכן שהוודאות שלו באמת של הדבר תתערער. וְעֵלְ-דִּרְךָ-זֶה בְּעִבּוּדָה בעבודת ה' הרוחנית, שְׂפָדִי לְבָא לְשִׁלְמוֹת הִרְאִיהַ לִירְאָה ה' מושלמת שְׁהִיא בְּחִינַת בִּיטוּל בְּמִצִּיאוֹת,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מ"ורושלים" שביחד עם "שלם" רומז לשלימות היראה וידוע שגבורה
 2 בגימטריא רי"ו, דהינו בחינת היראה, כמבואר בקבלה וחסידות
 3 שהיראה קשורה במידת הגבורה (והאהבה במידת החסד) ובענין השמות
 4 בהארת שם הוי' (הרומז להתהוות העולמות, היינו אור הספירות המאיר
 5 בעולמות) – יש כמה בחינות, בהתאם
 6 לאופנים אפשריים בכתיבת אותיות שם
 7 הוי' עם המילוי של כל אות (היינו
 8 שהאות י' נכתבת "יוד", וכך הלאה) –
 9 כגון האות ה', שניתן לכתובה במילוי
 10 י' ("הי") וניתן לכתובה במילוי ה'
 11 ("הה") או מילוי א' ("הא"), ובהתאם
 12 לגימטריא של שם הוי' בכל אחת
 13 מצורות המילוי, הבחינה הנעלית ביותר
 14 היא שם ע"ב – הגימטריא של שם הוי'
 15 במילוי האות י' (יוד הי ויו הי) הרומזת
 16 למדרגה גבוהה ביותר, בבחינת נקודה
 17 בלבד שאינה ניתנת לגילוי והרחבה,
 18 כענין ספירת ה"חכמה", ראשית
 19 הארת אור הספירות, הנה שם ע"ב
 20 הוא רי"ו אותיות²⁵, כמבואר
 21 בספרי קבלה, ויהי שם ע"ב הוא
 22 בחכמה, והוא ענין יראה
 23 עילאה שהיא בחכמה
 24 (פנ"ל), בחינת ראיה כמבואר
 25 לעיל שהתגלות אלוהית הנקלטת
 26 ונתפסת בבחינת ראייה מביאה לידי
 27 "יראה עילאה".
 28 וכיון שענין שלמות היראה
 29 בא על-ידי ראית המהות
 30 דאלקות, בהתגלות עצמותו ומהותו
 31 של הקדוש ברוך הוא בעצמו, הרי
 32 מוכן, שענין זה שיהי למעלה
 33 פנשמות כמו שהן למעלה
 34 בעולם האצילות (וכמו
 35 שנתבאר לעיל²⁶ במאמר שנאמר
 36 בלילה הראשון של חג השבועות אותה
 37 שנה, תשכ"ז שעיקר מציאות
 38 הנשמות היא בעולם האצילות), ששם בעולם האצילות מאירה
 39 מהות האלקות, ורק בעולמות שלמטה מאצילות יש נבראים בעלי
 40 מציאות מוגדרת ולכן נקראות נשמות ישראל כפי שהן בעולם האצילות
 41 בנות ירושלים, אותיות "ירו" ו"שלם", כיון שיש בהן בחינת
 42 שלמות היראה שמצד ראית המהות דאלקות (וזהו
- שפנשמות ישראל נאמר²⁷ צאינה וראינה, שעל-ידי
 'צאינה', לצאת במובן של ביטול והתעלות מעל גודרי המציאות יכולים
 לבא ל'ראינה', שיהיה אצלם ענין הראיה, ועל-ידי-זה
 יבאו לשלמות היראה), מה-שאין-כן במלאכים, שמקומם
 בעולם הבריאה (ולמטה מזה)
 בעולמות 'צירה' ו'שיה', כל מלאך
 בהתאם לדרגתו), היינו בעולמות
 שבהם התגלות האלוהית היא לא
 בדרגה של ראיית המהות הנה
 עליהם נאמר²⁸ במלאכיו
 ישים תהלה, כלומר, גם האור
 המאיר במלאכים הוא לא מצד עצמם
 אלא אורו של הקדוש ברוך הוא,
 והכוונה היא למעט במעלתם
 וחשיבותם של המלאכים מפני
 שאין היראה אצלם
 בשלמות, כפי שהיא בנשמות
 ישראל הנמצאות בעולם האצילות
 לפי שאין מאירה בהם
 במלאכים בחינת גילוי המהות
 דאלקות כמו בעולם
 האצילות וכאשר ההתגלות
 האלוהית היא בדרגה יותר נמוכה, גם
 היראה היא בדרגה יותר נמוכה ואיננה
 "יראה עילאה".
 (ד) ובפרטיות יותר, ליתר ביאור
 בענין שלימות היראה הנה
 ירושלים קאי מכוונת על
 ספירת המלכות דאצילות,
 שנמשכת מבחינת החכמה
 (שהיא בחינת ראיה פנ"ל),
 כמאמר²⁹ הוזהר אבא יסד
 ברתא, האב יסד את הבת. כלומר,
 "אב" הוא כינוי לספירת החכמה (תניא
 פרק ג' ו"בית", בחינת מקבל, הוא כינוי
 לספירת המלכות, הספירה הכי תחתונה
 המקבלת מכל הספירות אך היסוד שלה
 נעוץ בספירת החכמה, הראשונה והעליונה מבין הספירות (וכך גם בכוחות
 הנפש - מידת המלכות היא בחינת הדיבור, ו"בת" היא אותיות הדיבור. ו"אבא
 יסד ברתא" היינו שהאותיות הן לא דבר נבדל מכוח השכל אלא שלאותיות
 הדיבור יש שורש ומקור בשכל עצמו). שזהו נוסף לכהן שאבא
 עילאה, ספירת החכמה העליונה מקננא באצילות³⁰, בכל

(25) ראה פרדס שער כא (שער פרטי השמות) פ"ה. מאורי אור א, קא. (26) בר"ה צאינה וראינה פ"ד (תורת מנחם - התוועדויות חלק נ ס"ע 6 ואילך). (27) שה"ש ג, יא. וראה לקו"ת שה"ש כב, ב. (28) איוב ד, יח. (29) זח"ג (רע"מ) רמח, א. רנו, סע"ב. רנח, א. תקו"ז תכ"א (סא, ב). תניא אגה"ק ס"ה. (30) רמ"ז לזח"ב רכ, ב. נצו"א לזח"ג קיז, א. תו"א משפטים עה, א. סה"מ תרצ"ו ע' 119. ושינ.

ביאור בדרך אפשר

1 עולם האצילות³¹, בכל הדרגות שבו גם במלכות דאצילות, עם
 2 היותה הדרגה התחתונה ביותר, גם בה יש הארה של החכמה העליונה ולכן
 3 נהורא תתאה (שהוא ענין ספירת המלכות) קארי תדיר
 4 לנהורא עילאה ספירת החכמה ולא שכיך³² ואינו שקט (כפירוש
 5 הוזהר על הפסוק "למען יזמך כבוד
 6 ולא ידום": האור התחתון – ספירת
 7 המלכות הנקראת 'כבוד', 'מומרת'
 8 ומשתוקקת ללא הרף – ולא ידום' –
 9 לעלות לאור העליון – ספירת החכמה),
 10 והיא ספירת המלכות בשלמות
 11 הביטול כו'³³. ובנות
 12 ירושלים הן הנשמות כמו
 13 שהן במלכות דאצילות,
 14 שלכן הן בבחינת שלמות
 15 היראה כי גם במלכות יש ביטול כמו
 16 באצילות.
 17 ובזה גופא בענין זה עצמו
 18 שנשמות ישראל הן בעולם האצילות
 19 (וזהו הטעם לכך שדווקא הן קבלו את
 20 התורה) יש פמה מדרגות כפי
 21 שממשיך. ובהקדם הידוע שיש
 22 נשמות דאצילות ממש, כלומר
 23 שגם כמו שנמשכו וירדו
 24 בבריאה יצירה עשיה העולמות
 25 (הרוחניים) שלמטה מעולם האצילות
 26 הן בבחינת אצילות ממש,
 27 והירידה לא פעלה שינוי במהותן ויש
 28 נשמות דאצילות שבבריאה
 29 יצירה עשיה, שאמנם מקורן
 30 באצילות אבל הירידה לעולמות
 31 שלמטה מאצילות כן פעלה שינוי
 32 במהותן ויש נשמות דבריאה
 33 יצירה עשיה ממש, כי הירידה
 34 פעלה בהם שינוי עוד יותר מהותי
 35 ושרש פולם גם הנשמות שירדו
 36 למטה ביותר הוא בעולם
 37 האצילות. ואם-כן, גם בכל
 38 נשמה פרטית ישנן בחינות אלו
 39 שנימנו לעיל ביחס לכללות הנשמות,
 40 וכשם שבאופן כללי יש כמה דרגות
 41 בנשמות (נשמות דאצילות ממש,
 42 נשמות דאצילות שירדו לבי"ע ונשמות דבי"ע ממש) כך הדרגות הללו קיימות
 43 למעשה בכל נשמה פרטית, כפי שהולך ומפרט. והינו, הדרגה העליונה בכל

ביאור בדרך אפשר

44 נשמה - כפי שהנשמה היא באצילות, ובפרט בבחינת מלכות
 45 דאצילות, שכאמור לעיל קשורה במיוחד בחכמה דאצילות, הדרגה הבאה
 46 אחריה - וכפי שבאה בבחינת אצילות שבבריאה יצירה
 47 עשיה, והדרגה הנמוכה יותר - וכפי שבאה בבחינת בריאה
 48 יצירה עשיה ממש.
 49 ובפרטיות יותר, מלבד החלוקה
 50 הכללית לשלושת הדרגות האמורות
 51 הנה גם כפי שהנשמה היא
 52 בבחינת מלכות דאצילות יש
 53 בה ב' בחינות שונות, בבחינת
 54 עיבור ובחינת לידה כפי
 55 שהולך ומבאר.
 56 דהנה, ראשית מציאות השלב
 57 הראשון בהתהוות הנשמה כנבאר
 58 שיש לו מציאות מוגדרת היא
 59 בבחינת עיבור בספירת
 60 המלכות, הינו שהנשמה
 61 כלולה ומאוחדת בבחינת
 62 המלכות, ועדיין מציאותה כנבאר
 63 בפני עצמו לא ניכרת וכמו על-
 64 דרך ממשל העובר שבהיותו
 65 בבטן האם הרי הוא ירף
 66 אמו³⁴, חלק בלתי נפרד ממנה
 67 שמתאחד עמה כאחד
 68 מאבריה, (מושג הלכתי המוזכר
 69 בגמרא לגבי ארון שאומר לשפחתו
 70 הורה "הרי את שפחה וולדך בן
 71 חורין", וכיוון ש"עובר ירך אמו",
 72 נעשה כמי שהקנה לה אחד מאבריה),
 73 וגם על העובר אמרו חכמינו ז"ל
 74 אוכל ממה שאמו אוכלת
 75 כו'³⁵, הרי שאין לו מציאות משל
 76 עצמו אבל לאחר שנולד ויוצא
 77 לאויר העולם הרי הוא נבדל
 78 מאמו ונעשה בריה בפני-
 79 עצמו, בלתי קשור ואחוז
 80 באמו והיא מציאות בפני עצמה.
 81 ודוגמתו בנשמות שגם בהן יש
 82 תהליך של 'לידה' והתהוות מהשורש
 83 שלהן באלוקות כשהן בבחינת
 84 עיבור, בשלב הראשון והתחתית
 85 של ההתהוות כמציאות שהנשמה כלולה ומאוחדת בבחינת
 86 פנימיות הפלים דמלכות כל אחת מהספירות מורכבת מאור (האור

(31) ראה עץ חיים שער מז (שער סדר אבי"ע) פ"ב. (32) ראה זהר ח"ב קמ, א. ח"א קעח, ב. עז, ב. פו, ב. (33) ראה גם המשך תע"ב ח"ב ע' תרצג. (34) גיטין כג, ב. (35) נדה ל, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 האלוקי שהוא תוכן הספירה) וכלי (ה'ציור' וההגדרה של האור בצורה
 - 2 מסוימת ומוגדרת) וה'מקום' (הרוחני, כמובן) של הנשמות בספירת המלכות
 - 3 הוא בבחינת פנימיות הכלים וכאשר הנשמה היא במצב של "עיבור", אזי היא
 - 4 וספירת המלכות בה הנשמה נמצאת **בבחינת התאחדות ממש כמו**
 - 5 **דָּבָר אֶחָד**, על דרך "עובר ירך
 - 6 אמר", וגם אוכל ממה שאמו
 - 7 אוכלת, הינו, שבחינת הארת
 - 8 הקו האור האלוקי המצומצם כמו קו
 - 9 וחוט דק המאיר לאחר צמצום האור
 - 10 האין-סופי הבלתי מוגבל שמאירה
 - 11 בעשר ספירות דאצילות, **מאירה גם בנשמה**, שמאחדת
 - 12 לגמרי עם הספירות, כיוון שהיא
 - 14 **ניזונה גם בן מאותו האור**
 - 15 **והגילוי** וכל זה הוא ענין ה"עיבור"
 - 16 שבנשמות. **ולידת הנשמות**,
 - 17 השלב הבא בהתהוות הנשמות, הדומה
 - 18 ליציאת הוולד לאורו העולם הינו
 - 19 **שנעשית הנשמה בבחינת**
 - 20 **בריאה בפני עצמה בבחינת**
 - 21 **מהות ומציאות דבר** עם גודר
 - 22 מציאות משלה (כמבואר בחסידות
 - 23 שהנשמה היא חלק אלוהי ממעל ממש
 - 24 אבל לאחר ש'נולדה' היא נחשבת
 - 25 "נברא", וכבר יצאה ונפרדה
 - 26 מבחינת מלכות שבה הייתה
 - 27 מאוחדת בעת ה"עיבור", כמו הולד
 - 28 שנבדל מאמו, וכמו שכתוב
 - 29 **ב'אגרת הקדש'**³⁶ שבספר
 - 30 התניא, לגבי הנשמות אפילו בעודן
 - 31 באצילות ש"אין אלוקות ממש לברוא
 - 32 יש מאין", היינו שאין בבחינת "בורא"
 - 33 אלא בבחינת "נברא" שכתב יצאו
 - 34 ונפרדו מהכלים דעשר
 - 35 ספירות שבהם מאיר הקו
 - 36 מאור אין-סוף ברוך-הוא.
 - 37 אף מצד שני, למרות שהנשמות הן
 - 38 בגדר "נברא" ומציאות בפני עצמם,
 - 39 מכל-מקום גם לאחר לידת הנשמות הרי הן עדין בעולם
 - 40 האצילות ממש, ונקראות בנות ירושלים, שיש בהן בחינת
 - 41 שלמות היראה.
 - 42 אָמְנָם פֶּאֶשֶׁר הַנְּשָׁמוֹת יוֹרְדוֹת מֵאֲצִילוֹת לְבְרִיָּאָה-יְצִירָה-
 - 43 עֲשִׂיָּה, שהם עולמות עם גילוי אלוקות בדרגה יותר נמוכה מאשר בעולם
 - 44 האצילות, ואין בהם גילוי המהות באופן של ראיית אלוקות כמו בעולם
- האצילות הרי בין שגם עולם הבריאה כפי שהוא בתכלית העילוי גם בדרגות הכי גבוהות והכי נעלות שלו הוא בבחינת ישות (לפחות ביחס לעולם האצילות), לא שיש שם אמיתית הענין דשלמות היראה, שהרי, כמבואר לעיל, שלמות היראה של "יראה תתאה" אפשרית רק כשיש התגלות אלוקות נעלית בבחינת ראייה ולכן בירידת הנשמות לבריאה-יצירה-עשייה אין נקראות בשם בנות ירושלים.
- וליתר ביאור, מוסיף ומבאר בפרטיות יותר את מהות ההבדל בין עולם האצילות לעולמות בריאה-יצירה-עשייה שלמותה מאצילות:
- והענין בזה, פידוע שבין אצילות לבריאה יש מסך ופרסא כעין וילון מסתיר (כתרגום אונקלוס על "פרוכת" – "פרסא") המצמצם ומסתיר את האור הנעלה המאיר באצילות שלא ירד למטה מאצילות, ושם אחרי עולם האצילות ולפני עולם הבריאה מסתים מסתימת ההארה של אור הקו הנמשך מאור אין-סוף, ומאיר בכל עולם האצילות, מהדרגה הכי גבוהה שבו עד הדרגה הכי נמוכה שבו ואינו מאיר בבריאה, מפני הפרסא המפסקת בין אצילות לבריאה ומסתירה על אור הקו, ומה שמאיר ונמשך מאצילות לבריאה דרך הפרסא למרות ההפסק וההסתרה הרי זה רק בחינת הארה דהארה, כלומר הארה מההארה עצמה, אור מועט ומצומצם בלבד, שהיא הארה נבדלת ונפרדת לגבי עצם האור ואילו עצם האור של עולם האצילות לא יורד ונמשך לבריאה, ומכל זה מובן שאכן ההבדל בין אצילות לבריאה הוא הבדל מאד מהותי.
- על האמור לעיל שההבדל בין אצילות לבריאה מתבטא בכך שעולם האצילות הוא סיום הארת "אור הקו", נשאלת השאלה:
- ואף שמבואר ב'אגרת הקדש'³⁷ האמורה, בספר התניא, שהארת הקו שהיה מאיר בכלים דעשר ספירות דמלכות, בקע הפרסא עמהם וכשם שהאורות של עולם האצילות עצמו בוקעים דרך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 נגד עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת, כפי שהן מציאות אחת מאוחדת שֵׁם
 45 שׁוּרָה קָלִלוֹת הָאֹר וּמֵאִיר בְּבְרִיאָה-יְצִירָה-
 46 בְּסִפִּירוֹת דְּאֲצִילוֹת גּוּפָא עֲצוּמָה, שְׁבַעֲצִילוֹת שְׁכָל הָעֶשֶׂר
 47 סְפִירוֹת הֵן בְּהִתְאֻחָדוֹת, מֵאִיר בְּהֵן עֲצָם הָאֹר, שְׁזָהוּ הָאֹר
 48 הָעוֹלָה עַל כּוֹלָנָה שֶׁהוּא
 49 בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת⁴¹
 50 כמבואר בחסידות שכאשר כמה אורות
 51 באים כאחד אזי מלבד צירוף כל אחד
 52 מהם כפי שהוא מצד עצמו, ניתוסף
 53 ומתחדש עניין אחר כתוצאה
 54 מהתאחדותם יחד, ותוספת וחדוש זה
 55 נקראת "אור העולה על כולנה" כי יש
 56 בו חידוש והוספה שלא קיימת באף
 57 אחד מהאורות הללו בפני עצמו,
 58 וה"אור העולה על כולנה" שמאיר
 59 בספירות בגלל ההתכללות
 60 וההתאחדות הוא האור של "עשר
 61 ספירות הגנוזות" (כמבואר בקבלה
 62 וחסידות שהמושג עשר ספירות מבובן
 63 של ספירות מוגדרות וחלוקות זו מזו
 64 בצורה ברורה מתחיל מעולם האצילות,
 65 אבל בכללות יותר כל השפעה
 66 והתגלות היא בדרך זו אלא שבדרגות
 67 גבוהות יותר הדבר בא בצורה יותר
 68 כללית ובחלוקה פחות מוגדרת, וזהו
 69 עניין "עשר ספירות הגנוזות") שְׁכָל
 70 הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת הֵן
 71 בְּהִתְאֻחָדוֹת מִמֶּשׁ, וְכִמּוֹ כֵּן
 72 בְּאֲצִילוֹת כָּל הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת
 73 הֵן בְּאֻחָדוֹת, דּוּגְמַת בְּחִינַת
 74 עֶקְדִים⁴², בה כל עשר הספירות
 75 "עקודים" (קשורים) בכלי אחד, היינו
 76 שההבדלים ביניהם לא ניכרים וכאילו
 77 כולם עניין אחד, וההתאחדות מעין זו
 78 קיימת גם בספירות של עולם האצילות
 79 אף-על-פי שְׁבַעֲצִילוֹת יֵשׁ
 80 עֶשֶׂר כְּלִים, וּבְעֶקְדִים הֵם
 81 כְּלִי אֶחָד. מֵה-שְּׁאִין-בֶּן כְּשֶׁנִּמְשָׁף הָאֹר בְּבְרִיאָה-יְצִירָה-
 82 עֲשִׂיהָ הָרִי זֶה רַק כְּפִי שֶׁהוּא בְּמִדְרָגָה פְּרָטִית וְהָאֹר הַמֵּאִיר
 83 כְּתוּצָא מִהִתְכַלְלֵת כָּל עֶשֶׂר הַסְפִירוֹת כְּאֹר אֶחָד לֹא מֵאִיר בָּהֶם. וּמִזֶּה
 84 מוֹכֵן, שְׁבַעֲשֶׁר הַנִּשְׁמוֹת דְּאֲצִילוֹת יוֹרְדוֹת בְּבְרִיאָה-יְצִירָה-
 85 עֲשִׂיהָ, וְעַל-אֲחַת-כְּפֹה-וְכִמְהָ נִשְׁמוֹת דְּבְרִיאָה-יְצִירָה-
 86 עֲשִׂיהָ מִמֶּשׁ, שֶׁהֵן בְּדִרְגָה עוֹד יוֹתֵר נְמוּכָה אֲזִי אֵינֶן בְּבְחִינַת

1 מִסַּךְ ה'פֶּרֶסָא' וְנִמְשָׁכִים לְעוֹלָם הַבְּרִיאָה (אם כי במידה מצומצמת), גם "אור
 2 הַקֹּדֶם" בּוֹקֵעַ עֵימָהֶם מִבְּעַד לִמְסַךְ הַפֶּרֶסָא וְיוֹרֵד וּמֵאִיר בְּבְרִיאָה-יְצִירָה-
 3 עֲשִׂיהָ, הַמַּעֲנָה עַל כֵּךְ הוּא שֶׁאֵינֶם "אור הַקֹּדֶם" יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ גַּם לְבְרִיאָה,
 4 אֲבָל מִכָּל-מָקוֹם אֵין זֶה כְּמוֹ גִּילּוֹי אֹר הַקֹּדֶם שֶׁמֵּאִיר
 5 בְּאֲצִילוֹת, אֵלָּא מִהוּת אַחֶרֶת בִּיּוֹן
 6 שְׁבַהֲמִשְׁכָּתָם שֶׁל הָאֻרוֹת שֶׁל
 7 עוֹלָם הָאֲצִילוֹת לְבְרִיאָה-יְצִירָה-
 8 עֲשִׂיהָ נִעֲשִׂים בְּבְחִינַת רִיבּוּי
 9 הַכְּלִים הַמְגִדִּירִים וּמַגְבִּילִים אֶת
 10 הָאֹר וּמֵיֵעוּט הָאֹר³⁸ עֲצוּמָה
 11 וְשִׁינוּי זֶה שֶׁעֵינֵינוּ צִמְצוּם וְהַגְבֵּלֶת
 12 הָאֻרוֹת גּוֹרֵם שֶׁגַּם "אור הַקֹּדֶם" הַנִּמְשָׁךְ
 13 עִמָּהֶם יִהְיֶה אֹר בְּמִהוּת אַחֶרֶת מֵאִשֶּׁר
 14 "אור הַקֹּדֶם" עֲצוּמָה כְּפִי שֶׁהוּא מֵאִיר
 15 בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת.
 16 וְעוֹד זֹאת, קִיָּם עֵינֵן נוֹסֵף שֶׁבִּגְלָלוֹ
 17 יֵשׁ הַבְּדֵל מִהוּתוֹ בֵּין אֲצִילוֹת לְבְרִיאָה
 18 שְׁבַעֲצִילוֹת מֵאִיר הָאֹר הָאֻלּוּקִי
 19 הַנִּעֲלָה בְּכָל הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת שֶׁבוֹ
 20 כְּפִי שֶׁהֵן בְּהִתְכַלְלֵת זוֹ עִם זוֹ
 21 (כְּמוֹ חֶסֶד שֶׁבִּגְבוּרָה אוֹ גְבוּרָה שֶׁבִּחֶסֶד
 22 וְכֵן בְּכָל עֶשֶׂר הַסְפִירוֹת כְּפִי שֶׁכָּל אַחַת
 23 כְּלוּלָה מִכָּל הָעֶשֶׂר) וּבְהִתְאֻחָדוֹת זוֹ
 24 עִם זוֹ, מֵה-שְּׁאִין-בֶּן כְּשֶׁנִּמְשָׁף
 25 הָאֹר שֶׁל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת בְּבְרִיאָה-
 26 יְצִירָה-עֲשִׂיהָ, בִּיּוֹן
 27 שְׁבַהֲמִשְׁכָּה מֵאֲצִילוֹת אֶל הָעוֹלָמוֹת
 28 שֶׁלֹּמֶטָה מֵאֲצִילוֹת הִיא עַל-יְדֵי
 29 הַכְּלִים דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת
 30 דְּמִלְכוּת, כִּי עֵיקַר הַהִתְהוּוֹת שֶׁל
 31 הַנִּבְרָאִים בְּתוֹר "יֵשׁ" ו"מִצִּיאוֹת" הִיא
 32 בְּאֻמְצָעוֹת סְפִירוֹת הַמִּלְכוּת שֶׁבָּה
 33 הָאֻרוֹת דְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת עוֹבְרִים
 34 צִמְצוּם כִּדִּי לִרְדֹת לְעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-
 35 יְצִירָה-עֲשִׂיהָ (כְּמִבּוֹאֵר בְּאוֹתָהּ 'אֶגְרַת
 36 הַקּוֹדֶשׁ' בְּסִפֶּר הַתִּנְיָא) וְלִכֵּן הָרִי זֶה
 37 רַק כְּפִי שֶׁהוּא בְּמִדְרָגָה
 38 פְּרָטִית דְּסְפִירַת הַמִּלְכוּת וְכִבְרֵי אֵין בִּכֵּן הָאֹרָה שֶׁל כָּל עֶשֶׂר הַסְפִירוֹת
 39 דְּאֲצִילוֹת כְּפִי שֶׁהֵן בְּהִתְכַלְלֵת וּבְהִתְאֻחָדוֹת. וְעַל-דֶּרֶךְ הַחִילּוּק הַהִבְדֵּל
 40 בֵּין מֵאִיר חֲכִמֵּינוּ ז"ל אֶפְלָ בִּי עֲשִׂיהָ שְׁכִינְתָּא שְׂרִיא³⁹ עַל כָּל
 41 עֲשִׂיהָ יְהוּדִים הַשְׁכִּינָה שׁוּרָה לְבִין אֶחָד שְׁיֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה
 42 שְׁשִׁכְנָה עִמּוֹ⁴⁰, שֶׁאֵינֶם בְּשֵׁנֵי הַמַּצְבִּים יֵשׁ הַשְׂרָאָה הַשְׁכִּינָה אֲבָל עַדִּין
 43 יֵשׁ הַבְּדֵל מִהוּתוֹ בִּינֵיהֶם שְׁדוּקָא בְּעֶשֶׂר יְהוּדִים הַנֶּאֱסָפִים יַחַד שֶׁהֵם

(38) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקנ. (39) סנהדרין לט, א. (40) ברכות ו, א. (41) ראה המשך תער"ב ח"א פכ"ז. (42) ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'תמח.

ביאור בדרך אפשר

43) מלכים-ב ה, טז. (44) ברכות ו, ב. כו, ב. (ב"ר פס"ח, ט. 45) ראה המשך תער"ב ח"ב ס"ע תתקלד ואילך. סה"מ תרפ"ט ע' 37. וש"נ. 46) ראה המשך תער"ב שם ע' א'לט. 47) שה"ש ד, ג. וראה שמו"ר פ"ב, ד. 48) שם ג, ה. וראה גם לקו"ת במדבר ג, ד ואילך. 49) שהש"ר עה"פ. וראה שמו"ר שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 היינו שהמלך שולט באמצעות דיבורו. וְנִקְרְאוּת ספירת המלכות גַּם בְּשֵׁם
2 אֶרֶץ, כִּידוּעַ⁵⁰ בתורת החסידות שְׁהַמְלָכוֹת נִקְרְאוּת בְּשֵׁם יָם
3 וּבְשֵׁם אֶרֶץ, יָם קָאֵי מִכּוּן עַל פְּנִימִיּוֹת הַמְלָכוֹת שְׂשִׁיכָת
4 לְאַצִּילוֹת, ספירת המלכות היא הספירה האחרונה של עשר הספירות
5 דאצילות ודרכה ועל-ידה עובר ונמשך
6 האור האלוקי מאצילות לעולמות
7 שלמטה מאצילות, ולכן משמשת
8 כ'ממוצע' המחבר בין עולם האצילות
9 לעולמות בריאה-יצירה-עשיה, והחלק
10 הפנימי שלה, השייך יותר לאצילות,
11 נקרא "ים", וְאֶרֶץ קָאֵי עַל
12 חִיצוֹנִיּוֹת הַמְלָכוֹת שֶׁהִיא
13 שְׂרֵשׁ וּמִקּוֹר לְבְרִיאַה-יְצִירָה-
14 עֲשִׂיָּה וְזֹאת מִשּׁוּם שֶׁ"ים" שהברואים
15 שבו מכוסים במים הוא בחינת "עלמא
16 דאתכסייא" עולם מכוסה ונעלם, ולכן
17 הוא מורה על עולם האצילות הנעלה,
18 ואילו "ארץ" שבה הברואים גלויים
19 ונראים היא בחינת "עלמא דאתגלייא"
20 הנחות יותר, ולכן בחינת "ארץ"
21 שבמלכות דאצילות מורה על השייכות
22 שלה לעולמות בריאה-יצירה-עשיה
23 שלמטה מעולם האצילות. וְהַחִילוֹק
24 הַהַבְדֵּל בֵּין אֶרֶץ לְמִדְבָּר
25 בגשמיות הוא, שֶׁהָאֶרֶץ הִיא
26 מִצְמַחַת, מֵה-שְּׁאִינֶן עֹפֶר
27 הַמִּדְבָּר אֵינוֹ מִצְמִיחַ כְּלוֹם
28 (שְׁלֹכֵן עֹפֶר הַמִּדְבָּר פֶּסוּל
29 לְכִיסוֹי הַדָּם⁵¹), כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
30 לְכַתֵּף אַחֲרֵי בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא
31 זְרוּעָה⁵², אֶרֶץ צִיָּה וְצִלְמוֹת
32 גו', וְלֹא יֹשֵׁב אָדָם שָׁם⁵³ הִרִי
33 שהמדבר הוא מקום שמים לגמרי ללא
34 צמחים וללא חיות. הִינוּ, שְׁאִין
35 שָׁם אֲפִילוֹ חַיִּיּוֹת מוֹעֲטָת שֶׁל
36 צְמִיחָה, שְׁהִי חַיִּיּוֹת שֶׁבְּצוּמָה הִיא
37 מוֹעֲטָת לִגְבִי חַיִּיּוֹת שֶׁל בְּעֵלֵי חַיִּים וְכֵן
38 שֶׁכֵּן לִגְבִי בְּנֵי אָדָם, וְאִילוֹ בַּמִּדְבָּר אֵין
39 אֲפִילוֹ חַיִּיּוֹת שֶׁל צִמְחִים וְלֹכֵן הִרִי
40 זֶה הִיפּוֹף הַקְּדוּשָׁה, כִּי
41 קְדוּשָׁה הִיא עֲנִין חַיִּיּוֹת,
42 כְּמֵאֲמַר רַבּוּתֵינוּ ז"ל⁵⁴ עֲשִׂרָה
43 נִקְרְאוּ חַיִּים. הַקֶּבֶ"ה, שְׁנֵאֲמַר⁵⁵ וְה' אֱלֹקִים אֱמֶת הוּא
44 אֱלֹקִים חַיִּים. יִשְׂרָאֵל נִקְרְאוּ חַיִּים, שְׁנֵאֲמַר⁵⁶ וְאַתֶּם
- הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹקֵיכֶם חַיִּים כּוֹלֶכֶם הַיּוֹם וּמֵאֲחֵר שֶׁבַּמִּדְבָּר אֵין
חַיִּיּוֹת הִרִי הוּא מִסְמַל אֶת הִיפּוֹף הַקְּדוּשָׁה. אֶף מִכָּל-מָקוֹם כְּתִיב
וּמִדְבָּרָךְ נֶאֱמָר, וְכֵן כְּתוּב, כְּזוֹכֵר, "מִי זֹאת עוֹלָה מִן הַמִּדְבָּר" שְׁכָל
עִלּוּיָהּ הוּא מִן הַמִּדְבָּר. וְצִרִיךְ בִּיאור אֵין יִיתָכֵן שְׁדוּקָא הַמִּדְבָּר שֶׁאֵין
בוֹ חַיִּיּוֹת וְהוּא שִׁיךְ לְהִיפּוֹף הַקְּדוּשָׁה
מִסְמַל אֶת הַעִלּוּי?
וְיִוָּכֵן מַעֲנִין הַמִּדְבָּר בַּקְּדוּשָׁה,
דְּכִשָּׁם שְׂשִׁי שֶׁשֶּׁ מִדְבָּר בְּלַעֲוֹמַת-
זֶה הִיפּוֹף הַקְּדוּשָׁה (הַנִּקְרְאוֹת "לַעֲוֹמַת
זֶה", כְּכַתּוּב "אֵת זֶה לַעֲוֹמַת זֶה עֲשֵׂה
הָאֱלֹקִים") שְׁאִינוֹ מִצְמִיחַ כְּלוֹם
מִפְּנֵי גוֹדֵל וְתוֹקֵף הַחֹסֶם, כֵּן
שֶׁהַחֹסֶם הוּא גּוֹרֵם שְׁלִילִי, כְּמוֹ כֵּן
יֵשׁ מִדְבָּר בַּקְּדוּשָׁה, וְהוּא
בְּחִינַת תוֹקֵף הַרְצָאוֹ וְהַצְמָאוֹן
לְאֱלֹקוֹת בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ כּו', שְׁלֹכֵן
אֵינוֹ מִצְמִיחַ. הִינוּ, שְׁמֵצֵד
גוֹדֵל הַצְמָאוֹן וְהַתְּשׁוּקָה שֶׁל
הָאָדָם לְעֻלּוֹת לְמַעְלָה וְלַהֲתַקֵּר
לְאֱלֹקוֹת, אֵינוֹ שִׁיךְ לַעֲנִין שֶׁל
יְרִידָה וְהַשְׁפָּעָה לְמַטָּה כֵּן
שֶׁאֵמָּנֵם חֲסֵדָה הַשְׁפָּעָה לְמַטָּה, אֲבָל
הַחֹסֶם וְהָאֵשׁ גּוֹרֵם חִיּוּבִי שֶׁמֵּבִיא
לִידֵי אַהֲבַת ה' בְּדִרְגָּה גְבוּהָה בִּיטוֹר.
וְהֵנָּה, כְּדִי לְבֹא לְצִמְאון
דְּמִדְבָּר דְּקְדוּשָׁה, הִרִי זֶה גַּם
עַל-יְדֵי הַהֲתַבּוּנָנוֹת בְּבְחִינַת
הַמִּדְבָּר עֲצֻמוֹ, הִינוּ, לַהֲתַבּוּן
וְלַהֲעֲמִיק כֵּךְ שְׁכָל הַעוֹלָמוֹת
וְכָל הַגִּילּוּיִים שֶׁל הָאֱלֹקִי
הַיּוֹדֵר וּמִתְגַּלֶּה בְּעוֹלָמוֹת הָאֵם
בְּבְחִינַת מִדְבָּר שְׁמֵמָה לְגִבְיָה
יְתִבְרָךְ, וְלַעֲוֹמַת הַקְּדוּשָׁה בִּרְוֶךְ הוּא
בְּעֲצֻמוֹ אֵין לָהֶם כָּל עֵרֶךְ וְכֵן חֲשִׁיבוֹת
וְהֵם בְּבְחִינַת דּוּמָם מְמַשׁ,
שְׁאִין בָּהֶם חַיִּיּוֹת כָּלֵל לְגִבִּי
הַקֶּבֶ"ה כִּי לַעֲוֹמַת חַיִּים אֲמִיתִים
וְנִצְחִים שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בִּרְוֶךְ הוּא שֶׁהוּא
לְבָרוֹ הַמְצִיאֹת הָאֲמִיתִית וְהַמוֹחֲלָט, "חַיִּים"
לְפִי הַמוֹשְׁגִים הַמוֹגְבָּלִים וְהַמְצוּמָצִים שֶׁלָּנוּ אֵינֶם נִחְשָׁבִים חַיִּים
וְכֵאֵילוֹ הַכּוֹל דּוּמָם חֲסֵר חַיִּיּוֹת, וְכִפִּי
שֶׁמִּמְשִׁיךְ מִהוּ תוֹכֵן הַהֲתַבּוּנָנוֹת הַזֹּאת. וְהִינוּ עַל-יְדֵי הַהֲתַבּוּנָנוֹת כְּמָה
שְׁכָתוֹב⁵⁵ הוֹי אֱלֹקִים אֱמֶת הוּא אֱלֹקִים חַיִּים, דְּמָה שֶׁהוּא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אָמַת בצורה אמיתית ומוחלטת באמת ולא רק יחסית למשהו אחר זהו
2 בְּחִינַת חַיִּים אמיתיים, דְּאֻמִּיתִית עֲנִין הַחַיִּים הוא שְׁחִי בְּעֵצָם,
3 שֶׁהַחַיּוֹת הוא בוֹ מִצַּד עֲצָמוֹ, שֶׁהוא בְּעֵצָם חֵי ואילו נברא שאין
4 בוֹ שום חיות מצד עצמו וכל מציאותו היא שיש בו חיות אלוֹקִית, חֵייו לא
5 נחשבים חיות אמיתית. וְיִוְכֵן
6 מַחֲיוֹת הַגּוֹף עַל-יְדֵי הַנֶּפֶשׁ,
7 דָּעָם הָיִית שְׁאִין זֶה בְּאוֹפֶן
8 שְׁנִמְצָא בוֹ דְּבַר חֵיּוֹנִי, הַנֶּפֶשׁ
9 מַחֲיָה את הַגּוֹף בצורה כזו שהַגּוֹף
10 עֲצָמוֹ הוֹפֵךְ לְדַבֵּר חֵי וְאֵין הַכוּוּנָה
11 שֶׁהוא חֹסֵר חֵיּוֹת וְרַק יֵשׁ בוֹ דְּבַר אַחֵר
12 שְׁחִי אֵלָּא בְּאוֹפֶן שֶׁהַגּוֹף עֲצָמוֹ
13 נִעֲשֶׂה חֵי⁵⁷, מְכַל־מְקוֹם אֵינוֹ
14 חֵי בְּעֵצָם, עֲדִיין אֵין זֶה עוֹשֶׂה אֵת
15 הַגּוֹף לְדַבֵּר חֵי מֵעַצֵּם מִהוּתוֹ שֶׁהֲרִי
16 מִצַּד עֲצָמוֹ כּוֹפֵף בְּשֵׁר וְדָם אֵין בוֹ
17 חֵיּוֹת כָּלָל, וְאֵדְרִבָּהּ, הוא
18 מְצִיאוֹת נִפְסָדָת בְּעֵצָם, מציאות
19 שֶׁהוֹלֶכֶת וְנַחֲלֶשֶׁת עַד לֵאבֹדֶן, וְכָל
20 חֵיּוֹתוֹ הֵיא רַק מִהַנֶּפֶשׁ הַמְּחִיָּה אוֹתוֹ,
21 הַמְּחִיָּה אוֹתוֹ, ולא מִכּוּחַ עֲצָמוֹ
22 וְכִצָּאת הַנֶּפֶשׁ מִן הַגּוֹף
23 (לְאַחֲרֵי ק"כ שָׁנָה) אֵינוֹ חֵי
24 וּמִכָּאֵן שְׁאֵינוֹ "חֵי בְּעֵצָם".
25 וְכִמּוֹ כֵּן יוֹכֵן גַּם בְּנֶפֶשׁ עֲצָמָהּ,
26 שֶׁחֵיּוֹתָהּ וְקִיּוּמָהּ אֵינוֹ מִצַּד
27 עֲצָמָהּ, וגם הַנֶּפֶשׁ הֵיא לֹא מִהוּת שֶׁל
28 "חֵי בְּעֵצָם" כִּי-אֵם כֹּל הַחַיּוֹת שֶׁבָּה
29 עֲצָמָהּ וְכֵן הַכּוּחַ שֶׁלָּה לַהֲחִיּוֹת אֵת
30 הַגּוֹף הֵיא עַל-יְדֵי שֶׁהֵיא קְשׁוּרָה
31 בְּאוֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוא
32 שֶׁהוא אֵכֵן "חֵי בְּעֵצָם". וְכֵן הֵיא
33 בְּנוֹגֵעַ לְכָל הַגִּילּוּיִים כּו', שֶׁל
34 אֲדוֹת אֲלוֹקִיִּים שֶׁמִּתְגַּלִּים וּמִתְפַּשְׁטִים
35 מִהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצָמוֹ שֶׁכָּל
36 מְצִיאוֹתָם אֵינוֹ מִצַּד עֲצָמָם,
37 אֵלָּא מִצַּד הָעֲצָמוֹת וְהֵם רַק
38 הָאֲדָרָה וְהַתְּפַשּׁוּת שֶׁל עֲצָמוֹתוֹ. וּמִזֶּה
39 מוֹכֵן שֶׁאֻמִּיתִית הַחַיּוֹת הֵיא
40 אֵךְ וְרַק בְּחִינַת הָעֲצָמוֹת, וְרַק בֵּה
41 שִׁיךְ לְדַבֵּר שֵׁשׁ לֵה חַיִּים אֻמִּיתִים
42 מִצַּד עֵצָם מִהוּתָהּ וְזֹאת מִשּׁוּם שֶׁהוּא
43 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצָמוֹ אֻמִּיתִית מִצַּד עֲצָמוֹ, בְּעֵצָם מִהוּתוֹ וְכִמּוֹ שֶׁכֵּתֵב
- הַרְמַב"ם⁵⁸ לְגַבִּי מְצִיאוֹת ה' שְׁאֵין מְצִיאוֹת אַחֶרֶת הַדּוּמָה לֵה הוּא
שֶׁהַנִּבְיָא אוֹמֵר וְה' אֵלֵקִים אֻמִּיתִית, הוּא לְבִדּוֹ הָאֻמִּיתִית
אֻמִּיתִית וּמוֹחֲלֶשֶׁת וְאֵין לְאַחֵר אֻמִּיתִית כְּאֻמִּיתָתוֹ, וְלִשּׁוֹם מְצִיאוֹת אַחֶרֶת
אֵין אֻמִּית כִּמוֹ הָאֻמִּית שֶׁל שֶׁכָּל הַנִּמְצָאִים צָרִיכִין לוֹ כִּדִּי לַהֲתַקִּים
וְלַהֲחִיּוֹת בְּמִצִּיאוֹת, וְהוּא בְּרוּךְ-הוא
אֵינוֹ צָרִיךְ לָהֶם כּו', וּמִצִּיאוֹתוֹ
הֵיא אֻמִּיתִית וְלֹא תְלוּיָה בְּשׁוֹם גּוֹרֵם
חוּץ מִמֶּנּוּ בְּעֲצָמוֹ, דְּכָל מָה
שְׁנִמְצָא, הִתְהוּוֹתוֹ וְקִיּוּמוֹ
הוּא מֵאֵתוֹ יִתְבַּרְךְ וְאֵם כֵּן הַקִּיּוֹם
שֶׁל הַכּוֹל תְּלוּי בּוֹ, וְהוּא יִתְבַּרְךְ
מְצִיאוֹתוֹ מְעַצְמוֹתוֹ וְלֹא מִצַּד
גּוֹרֵם אַחֵר כִּלְשָׁהּ, שֶׁזֶּהוּ
הַמְצִיאוֹת הָאֻמִּיתִית שְׁאֵינוֹ
בְּבִחִינַת מְצִיאוֹת נִמְצָא בְּמוֹכֵן
שֶׁל דְּבַר שְׁקוּדָם לֹא הֵיא קִיּוֹם וְאַחֵר כֵּךְ
נִצְרָה, וְלִכֵּן בְּגִלָּל שֶׁהַמְצִיאוֹת
הָאֲלוֹקִית הֵיא הַמְצִיאוֹת הָאֻמִּיתִית
הַמוֹחֲלֶשֶׁת הַבִּלְעִדִּית בּוֹ יִתְבַּרְךְ
הוּא אֻמִּיתִית הַחַיּוֹת, הוּא גַם
הַמְצִיאוֹת הַיְחִידָה שֶׁהַחַיִּים שֶׁלָּה הֵם
אֵכֵן חַיִּים אֻמִּיתִים שֶׁהוּא חֵי וְקִיּוֹם
בְּעֵצָם אֻמִּיתָתוֹ. וְזֶהוּ עוֹמֵק
הַמְשֻׁמָּעוֹת שֶׁל הָאֲמֹר לְעִיל שֶׁכָּל
הָעוֹלָמוֹת וְהַגִּילּוּיִים הֵם
בְּחִינַת דּוּמָם לְגַבִּי עֲצָמוֹתוֹ
יִתְבַּרְךְ, שְׁאֵין לָהֶם חַיּוֹת
עֲצָמִי כָּלָל וְחִיּוֹת שֶׁהֵיא לֹא "חֵי"
בְּעֵצָם" לֹא יִכּוּלָה לְהִיחֵשֵׁב חַיּוֹת
אֻמִּיתִית. וְכִאֲשֶׁר יִתְבַּרְכֵּן בְּזֶה,
אֲזִי תִכְלֶה נִפְשׁוֹ יִגִּיעַ לַתְּשׁוּקָה
וְיִצְמָאֵן בְּרַמָּה שֶׁל כִּלּוֹת הַנֶּפֶשׁ
לְדַבְּקָהּ בּוֹ יִתְבַּרְךְ, וְכִמּוֹ
שֶׁכֵּתוּב⁵⁹ לְאַהֲבָה אֵת הָרִי'
אֵלֵקִיךְ גּו', כִּי הוּא חֵיךְ,
וּבְפִשְׁטוֹת הַכוּוּנָה שֶׁצִּירֵךְ לַאֲהוּב אֵת ה'
כִּי הוּא הַמְּשַׁפֵּיעַ לָנוּ חַיּוֹת, אֲבָל בְּעוֹמֵק
יִתְרָה, לְפִי הַמְּשֻׁמָּעוֹת הַפְּנִימִית
פִּירוּשׁ: צִירֵךְ לַאֲהוּב אֵת ה' כִּיּוֹן
שְׁאֵין חֵיךְ אֵלָּא הוּא⁶⁰, אֵין
חַיִּים אֻמִּיתִים חוּץ מִמֶּנּוּ וְאֵין חַיִּים
אַחֲרִים וְתַעֲנוּג אַחֵר כָּלָל, כִּי-
אֵם הוּא חֵיךְ, שֶׁהוּא מְקוֹר הַחַיִּים וּמְקוֹר הַתַּעֲנוּגִים, וְכִמּוֹ

י"ד. 56) ואתחנן ד, ד. 57) המשך תער"ב ח"א ע' תכה. ובכ"מ. 58) ה' יסוה"ת פ"א ה"ג"ד. 59) נצבים ל, כ. 60) ראה לקו"ת במדבר ב, ג.

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁכֶתוֹב⁶¹ כִּי עֵמֶךְ אֶצְלָךְ וּמֵאִתְּךָ מְקוֹר חַיִּים⁶², וְלִכְּנָן בְּגִל
2 הַהִכְרָה הַעֲמוּקָה בְּכָךְ שֶׁרָק הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא הוּא חַיִּים אֱמִיתִים נַעֲשֶׂה
3 אֶצְלוֹ אֶצֶל הָאָדָם הַמִּתְבֹּנֵן תּוֹקֶף הָרְצוּא וְהַצְמָאוֹן תְּשׁוּקָה חֲזָקָה
4 וּרְצוֹן עַד כּוֹעֵר בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ כּוֹ', שֶׁזֶהוּ תּוֹקֶף הַחוּם דְּמִדְבָּר
5 שְׂאִינוּ מַצְמִיחַ, כְּפִי שֶׁהוּא בְּצַד
6 הַקְדוּשָׁה שֶׁמִּצַּד גּוֹדֵל הַצְמָאוֹן
7 וְהַתְּשׁוּקָה לַעֲלוֹת לְמַעְלָה,
8 אֵינוֹ שׂוֹף לַעֲנִיָּן שֶׁל יְרִידָה
9 וְהַשְׁפָּעָה לְמַטָּה, כִּנ"ל.
10 וְהִנֵּה תּוֹקֶף הָרְצוּא הַתְּשׁוּקָה
11 לְדְבוּק בְּאַלְקוֹת דְּבַחֲנִינָת מִדְבָּר
12 הַנ"ל, מִתְחַדֵּשׁ אֶצֶל הַנִּשְׁמָה
13 בִּירִידָתָהּ לְעוֹלָם הַזֶּה דְּוָקָא
14 וְאִילוּ בְּעוֹדָה לְמַעְלָה אֵין לָהּ אֵת
15 הַיְכוּלָתָהּ לְהִגִּיעַ לְרֵמָה כּוֹז שֶׁל צִמְאוֹן
16 לְאַלְקוֹת.
17 וְהִנֵּנּוּ בְּזֵה, דִּהְיָה יְדוּעֵ⁶³
18 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּעִנְיָן הַמִּשְׁמְעוֹת
19 הַפְּנִימִית שֶׁל נֹסֶחַ הַתְּפִילָה אֵין
20 עֲרוּף לָךְ כּוֹ' בְּעוֹלָם הַזֶּה⁶⁴,
21 שֶׁהִעֲנִין דְּאִין-עֲרוּף בְּמוֹכְנוּ
22 הַפְּנִימִי שְׁאֵין שׁוֹם יִחַס, עֵרֶךְ וְהַשְׁוָאָה
23 בֵּין הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא וְהַנְּבִרָאִים
24 מִתְגַּלֶּה דְּוָקָא בְּעוֹלָם הַזֶּה,
25 דְּעַם הַיּוֹת שְׂגָם עוֹלָם
26 הָאֲצִילוֹת הַנִּעֲלָה מֵאֵד שִׁישׁ בּוֹ
27 אֲלֻקוֹת בְּגִלּוּי הוּא בְּאִין-עֲרוּף
28 לֵאלֹא כֹל יִחַס וְהַשְׁוָאָה לְאוֹר אֵין-
29 סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, כִּי לִגְבִי בְּלִי גְבוּל
30 אֱמִיתִי לֹא רַק "מַעֲט" הוּא אֵין-עֲרוּךְ
31 אִילוּ אֵלָּא גַם "הִרְבָּה" (כֶּשֶׁם שֶׁלִּגְבִי
32 כְּמוֹת אֵינוֹסוּפִית, לֹא רַק אֶחָד לֹא תוֹסֵף
33 מִקּוֹם אֵלָּא גַם אֲלֻפִים וְרִבּוּבוֹת לֹא
34 תוֹפְסִים מִקּוֹם) מְפַל־מְקוֹם עֲדִין
35 יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין ה"אֵין עֲרוּךְ" שֶׁל הָעוֹלָם
36 הַזֶּה ל"אֵין עֲרוּךְ" שֶׁל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת
37 כִּי בְּאוֹרוֹת דְּאֲצִילוֹת נִרְגָּשׁת
38 הַדְּבִיקוֹת בְּאַלְקוֹת, וְגַם
39 הַכְּלִים שֶׁל הַסְּפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת
40 שֶׁהֵם בְּדְבִיקוֹת בְּלִמִּי נִיבְרָת,
41 נִרְגָּשׁ בְּהֵם הָאוֹר, עַל דֶּרֶךְ
42 הַמְּבוֹאֵר בַּחֲסִידוֹת לִגְבִי הַהִבְדֵּל בֵּין
43 "אוֹר" ל"נִיצוּץ": כֹּל עֲנִינּוּ שֶׁל הָאוֹר הוּא לְגִלּוֹת אֶת הַמְּאוֹר וְהוּא דְבוּק

ביאור בדרך אפשר

44 לְמְאוֹר וְאִילוּ הַנִּיצוּץ יוֹצֵא מִהַאֲבוּקָה, הוּא מוֹבְדֵל מִמֶּנָּה, וּבְמִידָה מְסוּיֵמֶת
45 נִפְרָד מִהַאֲבוּקָה. וְנִמְצָא שֶׁהַנִּיצוּץ לֹא דְבוּק לְחִלּוּטִין אֵךְ גַּם אֵינוֹ נִפְרָד
46 לְחִלּוּטִין. וְהַמִּצָּב הַזֶּה מְכַנֵּה דְבִיקוֹת בְּלִמִּי נִיכְרָת. וְכֵן גַּם לִגְבִי הַהִבְדֵּל בֵּין
47 הָאוֹרוֹת וְהַכְּלִים שֶׁהָאוֹרוֹת דְבוּקִים בְּמִקּוֹרם לִגְמִרִי אֲבָל הַכְּלִים שִׁיתוֹר
48 מוֹגֵדִים כְּמַצִּיאוֹת בְּפִנִי עֲצָמָה דְבָקִים
49 בְּדְבִיקוֹת בְּלִמִּי נִיכְרָת, וְעַל כֵּךְ מְבוֹאֵר
50 כֹּאֵן כִּי אִמָּנֵם דְבִיקוֹת הַכְּלִים הֵיא לֹא
51 כְּדְבִיקוֹת הָאוֹרוֹת, אֵךְ גַּם בְּכָלִים
52 דְּאֲצִילוֹת נִרְגָּשׁ הָאוֹר, וְלִכְּנָן לֹא
53 נִרְגָּשׁ בְּהֵם אֱמִיתִית הִעֲנִין
54 דְּאִין-עֲרוּף, כִּי-אֵם הִעֲנִין
55 דְּאִין זִלְתָּהּ⁶⁴, שׁוֹז הַגְּדֵרָה שְׁפָחוֹת
56 מְדַגִּישָׁה אֶת הַפַּעַר הַעֲצוֹם וְה"אֵין עֲרוּךְ"
57 שֶׁל הַנְּבִרָאִים לִגְבִי הַבוֹרָא וְרַק
58 בְּעוֹלָם הַזֶּה שָׁבוּ יֵשׁ מַצִּיאוֹת
59 הַיֵּשׁ כְּדִבְרֵי נִפְרָד וְהָאוֹר הָאֲלֻקִּי לֹא
60 נִרְגָּשׁ בּוֹ, שֶׁבְּהִכְרָת שֶׁהִתְהוּוֹתוֹ
61 הֵיא בְּדֶרֶךְ אֵין-עֲרוּף, כִּי הַפַּעַר
62 בֵּין "יֵשׁ" ל"אֵין" הוּא אֲכֵן בְּאוֹפֵן שֶׁל
63 "אֵין עֲרוּךְ" אֱמִיתִי הִנֵּה מְזֵה אֲנִי
64 יוֹדְעִים שְׂגָם הָאוֹר הוּא
65 לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דְּבַר בְּדֶרֶךְ אֵין-עֲרוּף
66 בִּיחַס לְאִין-סוֹף עֲצוּמִי. וּמִכִּינּוּ
67 שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה נִרְגָּשׁ אֱמִיתִית
68 הִעֲנִין דְּאִין עֲרוּף לָךְ, שֶׁכֵּן
69 הוּא לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דְּבַר גַּם בְּנוֹגֵעַ
70 לְאוֹרוֹת וְכָלִים דְּאֲצִילוֹת,
71 וְעַל-אַחַת-כְּפֵמָה-וְכְּפֵמָה בְּנוֹגֵעַ
72 לְמַלְאָכִים שֶׁלְמַטָּה מֵאֲצִילוֹת,
73 אֲזִי כֹאשֶׁר הָאָדָם מִתְבֹּנֵן בְּכָךְ
74 וּמַעֲמִיק בְּדִבְרֵי וְהַהִכְרָה הַזֹּאת חוֹדֶרֶת בּוֹ,
75 הִרִי כְּתוּצָאָה מִכֵּךְ נַעֲשֶׂה הָרְצוּא
76 וְהַצְמָאוֹן דְּבַחֲנִינָת מִדְבָּר.
77 וְיִתִּירָה מְזֵה, לְפִי שֶׁבְּעוֹלָם
78 הַזֶּה יֵשְׁנוּ הִעֲנִין דְּמִדְבָּר
79 דְּלַעֲוִמַת-זֶה, הִיפֵךְ הַקְדוּשָׁה וְלִכְּנָן
80 כְּאֶשֶׁר נִרְגָּשׁ אֶצְלוֹ הִרְיָחוּק
81 מֵאַלְקוֹת מִצַּד הַהֶעֱלָם
82 וְהַהֶסְתֵּר שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא
83 טוֹב לוֹ מְזֵה שֶׁהוּא בְּמִקּוֹם
84 הִרְיָחוּק, אֲרֵץ צִיָּה וְשִׁמְמָה
85 שְׂאִין בָּהּ גִּילּוּי אֲלֻקוֹת, כְּמוֹ
86 שֶׁכְּתוּב⁶⁵ רַע וָמָר עֲזָבָךְ אֶת הָוִי, הִנֵּה לְמִרוֹת שְׂאֵין לְהַשְׁוֹת בֵּין

(61) תהלים לו, יו"ד. (62) ראה תו"א דרושים לפ' זכור פד, סע"ג ואילך. (63) ראה סה"מ תרנ"ב ס"ע ו ואילך. (64) תפלת שחרית דשבת. (65) ירמ"ב, יט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הריחוק וההעלם של העולם הזה לריחוק וההעלם שבעולמות עליונים בכל
 - 2 זאת על-ידי-זה בא להכרה שגם העולמות העליונים, הם
 - 3 באמת בבחינת ציה ושקמה לגבי העצמות, כמבואר לעיל
 - 4 שאמנם בפשטות רק עולם הזה הוא ביחס של "אין ערוך" לבואר אבל האמת
 - 5 היא שגם האצילות לגבי האין-סוף
 - 6 עצמו היא ביחס של "אין ערוך", וכך
 - 7 גם לענין הריחוק שאמנם בפשטות
 - 8 הריחוק מאלוקות בבחינת "מדבר"
 - 9 הוא דווקא בעולם הזה, האמת היא
 - 10 שלגבי האין-סוף עצמו אפילו עולם
 - 11 האצילות הוא בבחינת ריחוק
 - 12 ומתעורר אצלו הרצוא
 - 13 והצמאון דבחינת מדבר
 - 14 דקדושה.
 - 15 וזהו שחורה אני ונאנה, כלומר
 - 16 שאין הכוונה רק לומר ש"כנסת ישראל"
 - 17 היא "נאוה" למרות ואף על פי שהיא
 - 18 "שחורה" אלא בעומק יותר שדוקא
 - 19 על-ידי הירידה למעמד ומצב
 - 20 של העלם ושחירות, "שחורה"
 - 21 מדבר דלעומת-זה, הנה
 - 22 עליונה מן המדבר עצמו, הירידה
 - 23 עצמה היא גורם לעליה ששעשה
 - 24 העילוי דנאנה, מדברך נאנה,
 - 25 שעל-ידי-זה מתעלה
 - 26 למדרגה נעלית יותר מכפי
 - 27 שהיה ללא הירידה. והיני, הטעם
 - 28 לכך שהירידה מביאה בסופו של דבר
 - 29 לעליה גדולה הוא לא (רק) מצד
 - 30 מעלת פירור הניצוצות דתהו
 - 31 ששפלו למטה⁶⁶, כמבואר
 - 32 בחסידות, העולמות במתכונתם
 - 33 הנוכחית, עם 'סדר השתלשלות'
 - 34 הדרגתי ומסודר, ועשר ספירות
 - 35 שהאורות שלהם מלוכשים בתוך כלים
 - 36 ראויים לקליטתם, נקראים 'עולם התיקון'. לתיקון קדם 'עולם התהוה' בו היו
 - 37 אורות מרובים וכלים מועטים, מצב שגרם לשיבירת הכלים ו'נפילה' של
 - 38 ניצוצות קדושה ואלוקות לתחומים שמחוץ לגבולות הקדושה, וכאשר מעלים
 - 39 לקדושה דברים גשמיים, מעלים את הניצוצות שפלו בהם, ועל כך מבואר
 - 40 כאן שהעליה מתוך הירידה לעולם, היא לא (רק) בגלל פירור והעלאת
 - 41 הניצוצות אלא מצד ענין הרצוא, כתוצאה מגודל הרצון והתשוקה
 - 42 להתקרב לאלוקות שעל-ידי-זה בסופו של דבר האדם נמשך ונדבק
 - 43 בבחינת העצמות. ועוד יותר, מצד ה'שוב' שלאחר
- ה'רצוא', שוב לאחד⁶⁷, במעשה המרכבה כתוב "והחיות רצוא
- ושוב". והכוונה שהמלאכים, הנקראים "חיות הקודש", נמצאים כל הזמן
- ב"תנועה" של "רצוא", רצון להתכלל ולהתבטל בעצמות אור אין סוף
- שלמעלה מהם, ומיד לאחר מכן הם באים ל"תנועה" של "שוב", בה מתיישבת
- רוחם בקרבם. וזאת כי מצד אחד הם
- מרגישים את הפלות האלוקות
- ונמשכים למקורם ומשתוקקים
- להתכלל באלוקות, ולכן הם בתנועה
- של "רצוא", ומצד שני כיוון שעליהם
- למלא את שליחותם, הם נשארים
- במדרגתם ואינם מתבטלים ממצאותם
- ולכן הם בתנועה של "שוב". וכך גם
- בעבודת האדם שגם כאשר הוא
- מתעורר ב"רצוא" של צימאון עז
- לדבוק באלוקות, לאחר מכן צריך
- להיות "שוב" להישאר נשמה בגוף
- ולעבוד את ה' בתורה ומצוות, וזהו
- שמבואר כאן שגודל העילוי שנפעל על
- הירידה לעולם, "עולה מן המדבר"
- הוא אמנם מצד ה"רצוא" אבל יחד עם
- זה הדבר נפעל על ידי ה"שוב" שלאחר
- הרצוא שמיאיר האור והגילוי
- בכל הפחות על-ידי תורה
- ומצות שהן בחינת עצמות
- אין-סוף.
- ז) וזהו גם הטעם שמתן-תורה היה דוקא
- לנשמות ישראל כפי שירדו למטה
- בעולם הזה בהתלבשות בגופים, למצרים
- ירדתם כו' ויצר-הרע יש ביניכם, כי אף-על-פי
- שנשמות ישראל מצד עצמן (גם בהיותן
- למעלה, בנות ירושלים) הם מושרשות
- בעצמותו יתברך, הרי ענין זה הוא בהעלם,
- מושרשות בעצמות אבל לאחר שנתהוו כמצאות בפני עצמם אין הדבר ניכר
- בהן בגלוי וכדי שתהיה התגלות העצמות בנשמות ישראל, הרי
- זה דוקא על-ידי ירידתן למטה להתלבש בגוף ונפש
- הבהמית, שאז יש אצלן ענין הרצוא והצמאון, כמבואר
- לעיל באריכות כיצד דווקא ההכרה בגודל הריחוק מעוררת לדביקות

(66 ראה לקו"ת במדבר ד, א. 67) ספר יצירה פ"א מ"ח (עפ"י הגירסא בהקדמה לתק"ז (ז, א). ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ תרנ"ט ע' ריג). וראה תניא פ"ג. לקו"ת שה"ש לו, ב. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ואחר־כֵּן נַעֲשֶׂה עֲנֵן ה'שׁוֹב, בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
2 שְׁנִמְשְׁכוֹת מֵעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּבְאוֹפֶן שֶׁל גִּילּוּי, שֶׁזֶּהוּ עֲנֵן
3 הַתּוֹרָה⁶⁸ לְפָעוּל גִּילּוּי הָעֲצֻמוֹת דְּוָקָא, דְּבַר שֶׁלֹּא יִתְכַּן בְּהִיּוֹת
4 הַנִּשְׁמָה לְמַעַל וְעַד לְאוֹפֶן שֶׁלֹּא יִכְנֹף לֹא יִסְתַּחֵר עוֹד מוֹרִיךְ⁶⁹,
5 הוּא הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שֶׁלֹּא
6 יִתְבַּסֶּס מִמֶּךָ בְּכַנְף וּלְבוּשׁ⁷⁰,
7 אֲלֵא עֲצֻמוֹת ית' יִהְיֶה בְּגִילּוּי וְלֹא
8 עוֹד אֶלָּא שֶׁהִמְשַׁכְתּוּ וּגִילּוּי
9 הָעֲצֻמוֹת הִיא מֵאִירָה בְּגִילּוּי
10 בְּדִבְרֵים הַגְּשָׁמִיִּים
11 שְׁמֵתִּבְרִיִּים עַל־יְדֵי קִיּוֹם
12 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שְׁנִתְלַבְּשׁוּ
13 בָּהֶם.
14 וְעַל־פִּי־זֶה יוֹכֵן גַּם הַטַּעַם
15 שֶׁהִתְחַזֵּר הַקֹּדֶשׁ אֶת הַתּוֹרָה
16 עַל כָּל אוֹמְרָה וְלִשׁוֹן⁷¹ וּבִיקֵשׁ
17 מֵהֶם שִׁקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה (אֲלֵא שֶׁהֵם
18 סִירְבוּ, כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל, אֲף שֶׁזֶּהוּ
19 לְמַטָּה יוֹתֵר מִטַּעֲנַת
20 הַמְּלָאכִים שֶׁאֲמָרוּ תִּנְהַ הוֹדֵךְ
21 עַל הַשָּׁמַיִם, שֶׁהִי אוֹמֶת הָעוֹלָם
22 הֵם בְּדִרְגָּה רִחוּנִית הִרְבָּה יוֹתֵר נִמּוּכָה
23 מִהַמְּלָאכִים, לֹאִין שִׁיעוּר, וְזֶה גַּם
24 שֶׁהִי גִלּוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו שֶׁלֹּא
25 יִכְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְאֵם כֵּן מְדוּעַ
26 עָשָׂה זֹאת הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
27 מְלַכְתְּחִילָה?
28 וְהַבִּיאֹר:
29 כִּי כִּשְׁם שֶׁכָּלֹלוֹת הָעֲנֵן
30 דְּמִתְּנִי־תוֹרָה הִנֵּה דְּוָקָא לְמַטָּה
31 בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא לְמַלְאכִים
32 עֲלִיּוֹנִים כִּיֹּן שֶׁדְּוָקָא עַל־יְדֵי
33 הִירִידָה לְמַטָּה בָּאִים לְמִדְרָגָה
34 נַעֲלִית יוֹתֵר, כִּנֵּ"ל בְּאִירִיכוֹת
35 בְּפִירוּשׁ מִי זֹאת עוֹלָה מִן
36 הַמִּדְרָגָה, שֶׁעִילוּיָהּ שֶׁל כִּנְסַת
37 יִשְׂרָאֵל הוּא דְּוָקָא מִן הַמִּדְרָגָה,
38 הִנֵּה גַּם הַהִקְדָּמָה וְהַחֲכִנָּה
39 לְמִתְּנִי־תוֹרָה הִנֵּה בְּאוֹפֶן שֶׁל
- 1 יְרִידָה לְמַטָּה בְּיוֹתֵר מִצֵּד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּכִיכּוֹל, שֶׁזֶּהוּ
2 שֶׁהִתְחַזֵּר עַל כָּל אוֹמְרָה וְלִשׁוֹן, דְּאֵף שֶׁלֹּא קִיבְלוּהָ, הִנֵּה
3 מִצֵּד זֶה גּוֹפֵא עֲצֵם הַעוֹבְדָה שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִצִּיעַ לָהֶם לִקְבֹּל אֶת
4 הַתּוֹרָה נַעֲשִׂית אֲצֵלֶם שִׁכּוֹת לְתוֹרָה בְּדִרְךְ שְׁלִילָה (וְעַל־דִּרְךְ
5 הַתְּהוּוֹת עוֹלָם הַתְּהוּוֹת שְׁנִינִי
6 נִתְבָּאָר לְעִיל אֲף שֶׁאֵינוֹ כְּפִי הַכּוֹנוֹה
7 הַעֲלִינָה שֶׁנִּשְׁלַמְתּוּ דְּוָקָא בְּעוֹלָם
8 הַתִּיקוֹן, וְלִכְאוּרָה תְּמוּהָ אֵיךְ יִכּוֹלָה
9 לְהִיּוֹת הַתְּהוּוֹת שֶׁלֹּא כְּרִצוֹן הַעֲלִיּוֹן?
10 אֲלֵא שֶׁעֲצֵם הַהִתְחַיִּיכוּת מִצֵּד הַקְדוּשׁ־
11 בְּרוּךְ־הוּא לֹאפְשׁוֹת כּוֹזָת, אֲפִילוּ
12 בְּאוֹפֶן שְׁלִילִי הִיא גַּם סִיכָה לְהַתְּהוּוֹת
13 מִצֵּד הָעֵדֶר הָרָצוֹן, כְּמֵאֲמָר⁷²
14 חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּמִדְרַשׁ שֶׁבְּתַחֲלִיל הַבְּרִיאָה
15 הִיָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא "בּוֹנֵה עוֹלָמוֹת
16 וּמַחֲרִיבֵן" וְאוֹמֵר דִּין לֹא הִנֵּן לִיָּה
17 זֶה לֹא גּוֹרֵם לִי הַנָּהָה וְרַק עַל הָעוֹלָם
18 הַזֶּה שֶׁנִּבְרָא בִּסְדֵּר הַשְׁתַּלְשׁלוֹת שֶׁל
19 עוֹלָם הַתִּיקוֹן אֲמָר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
20 "דִּין הֵנִין לִי", שֶׁזֶּהוּ גַּם הַטַּעַם
21 שֶׁהִלָּךְ אֲצֵל בְּנֵי עֶשׂוֹ שֶׁלֹּא
22 רָצוּ לְקַבֵּל הַצְּוִי דְּלֹא
23 תִּרְצָח⁷³, וְאֲצֵל בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל
24 שֶׁלֹּא רָצוּ לְקַבֵּל הַצְּוִי דְּלֹא
25 תִּנְאָף⁷⁴, הִנֵּנוּ, שֶׁגַּם הַשִּׁכּוֹת
26 לְתוֹרָה בְּדִרְךְ שְׁלִילָה הִיא בְּב' הַקּוֹיִן דְּחִסָּד
27 בְּתוֹרָה, כִּי עֲנִיִן הִרְצִיחָה נּוֹבַע
28 מִגְּבוּרָה שֶׁבְּצֵד הַקְּלִיפָה, וְעֲנִיִן הִנִּיאֹף
29 נּוֹבַע מִחֲסָד שֶׁבְּצֵד הַקְּלִיפָה כְּמוֹ
30 שֶׁכְּתוּב⁷⁵ מִיָּמֵינוּ אֵשׁ דֵּת לָמוֹ
31 לִשׁוֹן שְׁמוּרָה עַל שִׁלּוּב חֲסֵד וּגְבוּרָה,
32 כִּי הִימֵן "מִיָּמֵינוּ" הוּא קוֹ חֲסֵד וְהָאֵשׁ
33 הִיא מִידַת הַגְּבוּרָה, לְעוֹמֵת עֲנִיִן חֲסֵד
34 וְהַגְּבוּרָה בִּלְעוֹמֵת זֶה".
35 וְעוֹד זֹאת, טַעַם נּוֹסֵף מְדוּעַ הַקְדוּשׁ
36 בְּרוּךְ הוּא הִצִּיעַ לְאוֹמֶת הָעוֹלָם לִקְבֹּל
37 אֶת הַתּוֹרָה אֲף שִׁדְּעַ שֶׁלֹּא יִקְבְּלוּ
38 אוֹתָהּ, הוּא שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה

(68) נזכר גם מעלת הלכות התורה, שעז"נ והוי' עמו שהלכה כמותו (סנהדרין צג, ב), בחי' אמת לאמיתו (ראה המשך תרס"ו ע' תלא ואילך) - שזוהו אמינית הענין דהוי' אלקים אמת, שבזה היא ההתבוננות שמעוררת הרצוא והצמאון כו', כנ"ל ס"ו.
(69) ישע"י ל, כ. (70) ראה תניא פל"ו. (71) ע"ז ב, ב. וראה גם לעיל ד"ה צאינה וראינה פ"ח (תורת מנחם - התוועדיות חלק נ ע' 12). (72) ב"ר פ"ג, ז. שם פ"ט, ב. וראה סה"מ ה'ש"ת ע' 55 בהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. (73) יתרו כ, יג. ואתחנן ה, יז. (74) ספרי ברכה לג, ב. זח"ג קצב, ב. (75) ברכה שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 גם הפירור שלֵהם⁷⁶, שְׁהוּ שְׁאֲמָרוּ רַבּוּתֵינוּ וְ"ל⁷⁷ שְׁהִתִּיר
2 מְמוֹנָן לְיִשְׂרָאֵל, שְׁנֶאֱמַר⁷⁸ עֶמֶד וְיִמּוֹדֵד אֶרֶץ רָאָה וַיִּתֵּר
3 גּוֹיִם, וְאֹמַר⁷⁵ הוֹפִיעַ מֵהַר פֶּאֶרְן, מִפֶּאֶרְן (כְּשִׁסְּבִיב וְהַחֲזִיר
4 הַתּוֹרָה עַל כָּל הָאוֹמוֹת וְלֹא קִיבְלוּהָ) הוֹפִיעַ (גִּילָה) מְמוֹנָם
5 (וְהַתִּירוּ) לְיִשְׂרָאֵל וְהַמְשַׁמְעוֹת
6 הַרוּחָנִית שֶׁל "הַתִּירָת" מְמוֹנָם שֶׁל
7 אוֹמוֹת הָעוֹלָם לְיִשְׂרָאֵל הִיא, שֶׁמְמוֹן
8 הָאוֹמוֹת יֵצֵא מִרְשׁוֹת ה'קְלִיפָה'
9 וְהַלְעוֹמֹת זֶה וְהַתְעַלָּה לְהִיּוֹת "מוֹתָר"
10 לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל. וְלִהְיֶיךָ, שְׁבִנְיָנִיעַ
11 לְעֵנִן הַמְמוֹן, דְּרָשׁוּ רַבּוּתֵינוּ
12 וְ"ל⁷⁹ לִגְבִּי הַצִּיּוֹר "וְאֵהֶבֶת אֶת ה'
13 אֱלֹהִים" כָּכָל מֵאֲדָרְךָ⁸⁰ כָּכָל
14 מְמוֹנָךְ, וּכְפִירוֹשׁ רִשִׁי עַל הַכְּתוּב
15 שִׁישׁ אִדָּם שֶׁמְמוֹנוֹ חָבִיב עָלָיו מְגוֹפֹר
16 וְלֹכֵן הַתּוֹרָה מִזְהִירָה בְּמִיּוֹדֵד עַל אֵהֶבֶת
17 ה' בְּמִקּוֹם שֶׁהִדְבֵּר כְּרוּךְ בְּיִתּוֹר עַל
18 הַמְמוֹן, וְעַל-פִּי־זֶה שְׁעִינֵן הַמְמוֹן
19 קֶשֶׁר בִּאֵהֶבֶת ה' "בְּכָל מֵאֲדָרְךָ" וְשִׁ
20 לְקֶשֶׁר הָעֵנִין דִּהְתִּיר מְמוֹנָן.
21 שֶׁהוּא עֵנִין הַבִּירוּרִים שֶׁל
22 אוֹמוֹת הָעוֹלָם, עִם הָעִילִי
23 שְׁנַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי הַיִּידָה
24 לְמִטָּה כְּשֶׁלְעֲצָמָה, שֶׁהוּא
25 עֵנִין ה'רְצוּא' וְהַצְמָאוֹן כּו'.
26 וְכִּי גַם הַיִּידָה לְמִטָּה עַד לְמִמּוֹן שֶׁל
27 אוֹמוֹת הָעוֹלָם, גּוֹרֵמֶת בְּסוֹפּוֹ שֶׁל דָּבָר
28 לְעִלְיָה גְדוֹלָה, בִּירוֹר אוֹמוֹת הָעוֹלָם.
29 (ח) וְזֶה וַיִּירֵד הוֹי' עַל הַר
30 סִינִי, שְׁמִתְּ-תּוֹרָה הָיָה
31 בְּאֹפֶן שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה
32 לְמִטָּה בְּאֶרֶץ דִּקְא, בְּמִדְבָּר
33 סִינִי, וְלֹא בְּאֹפֶן שֶׁבִּנֵּי יִשְׂרָאֵל עָלוּ
34 לְמַעְלָה פִּיּוֹן שְׁדוֹקָא עַל-יְדֵי
35 זֶה נַעֲשִׂית תְּכִלִּית הָעִלְיָה,
36 כְּמוֹ שְׁכָתוֹב מִי זֹאת עוֹלָה
37 מִן הַמִּדְבָּר, עִילִיָּה מִן
38 הַמִּדְבָּר, שְׁמִתְּ-תּוֹרָה דְּלִעוֹמֵת
39 זֶה בָּאִים לְמִדְבָּר דְּקִדּוּשָׁה,
40 שֶׁהוּא עֵנִין ה'רְצוּא', וְעַד שְׁבָאִים ל'שׁוֹב' שְׁלֹאֲחֵרִי ה'רְצוּא'
41 ה'רְצוּא', שֶׁהוּא בְּמִדְרָגָה נַעֲלִית יוֹתֵר, כְּנ"ל
42 זֶה לֹא יִתְכַּן עַל יְדֵי עִלְיָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה אֲלֵא דוּקָא
43 עַל יְדֵי הַיִּידָה שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא וְהַתּוֹרָה לְמַטָּה.
44 וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי נְשָׁמוֹת
45 בְּגוֹפִים דִּקְא, שְׁמִתְּ-תּוֹרָה
46 תּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּעֵנִינִים
47 גְּשָׁמִיִּים, שֶׁכֵּן הוּא אֹפֶן קִיּוּמָם שֶׁל
48 רֹב הַמִּצְוֹת, בְּאִמְצָעוֹת חֲפָצִים
49 גְּשָׁמִיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה וְכִידְעוּ⁸¹
50 שְׁגָם הַמִּצְוֹת הַתְּלִיּוֹת בְּמִחָ
51 וְלִכְאוּרָה הֵם עֵנִינִים וְרוּחָנִים
52 שֶׁלֹּא נִתְּלָשׁוּ בְּגִשְׁמִיּוֹת מִמֶּשׁ כְּמוֹ
53 צִיצִית וְתַפִּילִין וְכו', צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת
54 בְּאֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה נְרָגָשִׁים בְּמִחָ
55 וְלִב הַגְּשָׁמִיִּים, וְכִמּוֹ
56 שְׁכָתוֹב⁸² וּפְחָד וְרַחֵב לְכַבֵּד,
57 הָרִי שֶׁהִפְחָד מִפְּנֵי ה' פּוֹעֵל עַל בִּשְׁר
58 הַלֵּב הַגִּשְׁמִי וְעַל-יְדֵי־זֶה עַל יְדֵי
59 "וּרַחֵב לְכַבֵּד" מִיִּדָּת ה' נִמְשָׁכֶת
60 הַרְחֵבָה שְׁפַע גַּם בְּעֵנִינִים
61 הַגְּשָׁמִיִּים שֶׁל הָאִדָּם הַעוֹבֵד אֶת ה'
62 בִּאֵהֶבֶת וְיִרְאָה, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב⁸³
63 אִם בְּחֻקוֹתֵי תִלְכוּ וְגו' וְתַעֲסִקוּ
64 בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת וְנִתְּנִי גְשָׁמִיכֶם
65 בְּעֵתָם וְגו'. וְכִאֲפֹן כְּזֶה
66 דִּקְא בָּאִים לְהִלִּיכָה "אִם
67 בְּחֻקוֹתֵי תִלְכוּ" אֲמִיתִית שֶׁהִיא
68 בְּאֹפֶן שֶׁל הַתְּקִדּוּת וְעִלְיָה
69 מִדְרָגָה לְדְרָגָה בְּאֵת פְּלִי גְבוּל⁸⁴.
70 וְעַל-יְדֵי־זֶה זֻכְרִים לְקִיּוּם
71 הַיַּעֲדוֹ וְאוֹלָךְ אֲתִכֶּם
72 קוּמְמִיּוֹת⁸⁵, הַהִלִּיכָה לְגִאוּלָּה
73 הַשְּׁלִימָה בְּקוּמָה זְקוּפָה עַל-יְדֵי
74 מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ בְּקָרוֹב מְמִשָּׁ.
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85

(76) ראה גם המשך תער"ב ח"א ע' רי. ח"ב ע' תתקלא. (77) ב"ק לח, א (ובפרש"י). (78) חבוקק ג, ו. (79) משנה ברכות נד, א. פרש"י ואתחנן ו, ה. וראה ספר הערכים חב"ד ערך אהבת ה' - בכל לבבך נפשך ומאדך ע' תלרז. וש"נ. (80) ואתחנן שם. (81) סה"מ תרצ"א ע' סב. וש"נ. (82) ישע"י ס, ה. (83) בחוקותי כו, ג"ד. (84) ראה סה"מ תר"ס ע' קז ואילך. אעת"ר ע' סט ואילך. (85) בחוקותי שם, יג.

בס"ד. שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.
- 2 א. בחג השבועות ישנם כו"כ מאורעות ופרטים, וכיון שהעובדה שכולם באים ביום אחד, אינה
- 3 באקראי - שהרי אפילו בעניני העולם אין דבר שהוא באקראי, ועאכו"כ שענינים הקשורים עם בני",
- 4 ועאכו"כ עניני תומ"צ, אינם באקראי - הרי מובן שכל הענינים של חג השבועות קשורים ושייכים זל"ז.
- 5 וכיון שגם סדר הענינים (שענין פלוני קודם לחבירו) אינו באקראי - דכיון שמדובר אודות עניני
- 6 תומ"צ, הרי זה מוכרח להיות בכוונה. וכפי שמצינו שהחילוק בסדר הענינים נוגע גם להלכה, ולדוגמא:
- 7 החילוק בין סתם ואח"כ מחלוקת למחלוקת ואח"כ סתם¹, וכן בנוגע לכלל ופרט וכלל², וכן הענין שכל
- 8 הקודם לחבירו קודם במעלה³, שמזה מובן שגם הסדר הוא בכוונה, והוא חלק מתורה והוראה - יש
- 9 להתחיל בענין הראשון:
- 10 הענין הראשון של חג השבועות הוא⁴: "זמן מתן תורתנו" - כפי שתיקנו אנשי כנסת הגדולה לומר
- 11 בנוסח תפלת העמידה: "יום חג השבועות הזה, זמן מתן תורתנו", והיינו, שבחג השבועות ניתנה התורה⁵.
- 12 ב. ולכאורה צריך להבין:
- 13 איתא בגמרא במסכת יומא⁶: "אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה הי' . . יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה
- 14 הי' . . יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה הי'". ולא רק בארץ ישראל, אלא גם בגלות למדו תורה - "היו
- 15 במצרים ישיבה עמהם", ולא עוד אלא שלפני הירידה למצרים נאמר⁷ "ואת יהודה שלח גו' להורות לפניו
- 16 גשנה", "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה"⁸, והיינו, לפי שיהודי הוא בעה"ב גם על הגלות, ולכן
- 17 יש ביכולתו לפעול שעוד לפני שהולך לגלות, תהי' שם ישיבה.
- 18 וא"כ, מה נתחדש במתן-תורה, בה בשעה שעוד לפני⁹ הי' כבר ענין התורה?
- 19 והענין בזה - כמבואר בחסידות⁹ מ"ש במדרש¹⁰ "כל המצוות שעשו לפניך האבות ריחות היו, אבל
- 20 אנו שמן תורק שמך¹¹, כאדם שמריק מכלי לכלי כו'", שהחילוק בין "ריחות" ל"שמן" הוא, שע"י הריח
- 21 יכולים רק לדעת שישנה מציאות הדבר, ויכולים לידע גם כמה תכונות שלו, אבל לא מקבלים את עצם
- 22 הדבר; משא"כ "שמן תורק", כמו המריק מכלי לכלי, שאותו הדבר שהי' בכלי הקודם מגיע לכלי השני,
- 23 כך, שלא זו בלבד שיודע שישנו מציאות כזו, ולא זו בלבד שיש לו הבנה והשגה בדבר, אלא יש בידו
- 24 עצם הדבר.
- 25 וזהו מה שנפעל במ"ת - שעצם התורה כפי שהיא למעלה, חכמתו של הקב"ה, ו"נעלמה מעיני כל
- 26 חי"¹², הרי היא באה למטה,
- 27 - ואדרבה, עיקר התורה היא למטה, שהרי "לא בשמים היא"¹³, והקב"ה בעצמו אומר למלאכי השרת
- 28 "אני ואתם נלך אצל ב"ד של מטה"¹⁴, ואפילו בשעה שיש חילוקי דעות, אומר הקב"ה "נצחוני בני
- 29 נצחוני"¹⁵ -

(7) יגש מו, כח.
 (8) פרש"י עה"פ - מתנחומא (באבער) שם יב. ועוד.
 (9) ראה המשך חה"ש תש"ו (סה"מ תש"ו ע' 95 ואילך). וראה גם לקו"ש שם ע' 58 ואילך. תורת מנחם - התועדויות חמ"ט ע' 74 ואילך. ועוד.
 (10) שהש"ר פ"א, ג (א).
 (11) שה"ש א, ג.
 (12) איוב כח, כא.
 (13) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.
 (14) דב"ר פ"ב, יד. וראה שמו"ר פט"ו, ב.
 (15) ב"מ שם.

(1) ראה יבמות מב, ב. וש"נ.
 (2) ראה עירובין כז, ב. וש"נ.
 (3) ראה ברכות מא, א.
 (4) תוכן התועדות זו - ע"ד ג' הענינים דחג השבועות: מ"ת, ההסתלקות של דוד ושל הבעש"ט - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ח ע' 21 ואילך. במהדורא זו באו כמה ענינים בפירוט ובהרחבה - מהנחה בלתי מוגה, וכמה ענינים צויינו ללקו"ש. - וראה גם לקו"ש ח"ח ע' 35 ואילך. וש"נ.
 (5) פרטי הדברים בזה - ראה בשיחה המוגהת (לקו"ש שם ע' 21).
 (6) כח, ב.

ובאופן שהתורה חודרת את כל מציאות האדם ומתעצמת עמו, ועד שתמורת היותה תחילה "תורת ה'", הרי היא נעשית "תורתו"¹⁶, ש"נקראת על שמו"¹⁷, וכמודגש גם בדברי הגמרא¹⁸: "רב ששת... אמר חדאי נפשאי לך קראי לך תנאי" (שמחי נפשי בשבילך ולצורךך שניתי וקריתי), והיינו, שהחידוש דמ"ת הוא ביחס לנפש האדם ("נפשאי"), שהתורה כפי שהיא למעלה מתעצמת עמו, ועד כדי כך, שכאשר רואים יהודי חי, נשמה בגוף, מהלך בעולם למטה, יכולים לומר שמהלכת תורה חי' ("דאָס גייט אַ לעבעדיקע תורה")!

וזהו גם הביאור על גודל ההפתעה ("איבעראַשונג") והרעש ("שטורעם") שהיו במ"ת, כדברי המדרש¹⁹ שבשעת מ"ת "צפור לא צווח עוף לא פרח שור לא געה כו'" - אף שענין התורה הי' כבר מקודם לכן - כיון שבמ"ת נפעל ענין חדש, שהתורה כפי שהיא למעלה, תומשך למטה ותתעצם עם האדם, ועד שתפעל גם על נכסיו, שלכן "שור לא געה כו'", שכולם נעשים בבחי' דומם מצד הענין דמ"ת.

ג. וענין זה שייך (לא רק לצדיקים גדולים, חכמים גדולים או עובדים גדולים, אלא) לכאו"א מישראל:

איתא בפרקי דר"א²⁰ שכל הנשמות של בניי, גם אלו שיהיו בדורות הבאים, היו במעמד הר סיני, ולכולם אמר הקב"ה בלשון יחיד: "אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך גו"²¹, ועד שגם משה רבינו הוצרך לירד מן ההר ("וירד משה אל המתנה ואח"כ אני משמיע תורותי לישראל שלא יהיו אומרים משה הי' מדבר עמנו מתוך הענין"²²) ולהיות בבחי' מקבל יחד עם כל בניי - כיון שהתורה כולה, פשט רמז דרוש וסוד, ניתנה לכל בניי בשוה.

וזהו גם הטעם לכך ש"כל אדם מישראל צריך לבוא בגלגולים רבים עד שיקיים כל תרי"ג מצות התורה"²³,

וגם בנוגע ל"מצוות התלויות במלך" - הרי אין הפירוש שכל ישראל פטורים ממצוות אלו; כל אחד מישראל חייב גם במצוות אלו, אלא שזהו באופן שהמלך "מוציא כל ישראל כי הוא כללות כולם כו"²⁴,

והיינו, שזהו ע"ד שיש מצוות שמקיימים ע"י היד, יש מצוות שמקיימים ע"י הרגל, ויש מצוות שמקיימים ע"י הלב, ועד"ז בנדו"ד, שמצוות אלו מקיימים ע"י המלך, ש"לבו הוא לב כל קהל ישראל" (כמ"ש הרמב"ם²⁵).

ונקודת הענין - שלכל אחד ביחוד ניתנו כל התורה וכל המצוות, אלא שבאופן הקיום יש גדרים שונים: יש מצוות שכל אחד מקיים בעצמו, ויש מצוות שבשביל קיומם יש צורך בצירוף הזולת, כמו בלימוד התורה, שצריך להיות "בדיבוק חברים"²⁶, ולא "בד בבד"²⁷, וכן בנוגע לכל דבר שבקדושה (וכדאיתא בשערי קדושה להרח"ו²⁸ שזהו מצות-עשה דאורייתא) שצריך להיות בעשרה דוקא²⁹, ועד ל"ברכת חכם הרזים" שבשביל זה יש צורך בששים ריבוא מישראל³⁰.

וזהו הענין דמ"ת, שאז נאמר לכאו"א מישראל "אנכי הוי' אלקיך", ש"הוי'", הי' הוה ויהי' כאחד³¹, נעשה "אלקיך", כחך (כדאיתא בשו"ע³² בפירוש כוונת שם אלקים, שהוא "בעל הכחות כו'") וחיותך, ולכן יש לכאו"א את הכחות הדרושים למלא ולפעול כל זאת, אלא שיש חילוקים באופן הפעולה - יש

ובשוה"ג שם.

(25) הל' מלכים פ"ג ה"ו.

(26) אבות פ"ו מ"ו.

(27) ברכות סג, ב. וש"נ.

(28) ח"א ש"ד. וראה גם לקו"ש ח"ב ע' 213.

(29) ראה תניא אגה"ק סכ"ג (קלה, סע"ב).

(30) ברכות נח, א.

(31) זח"ג רנז, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט. תניא שעהיה"א פ"ז

(פכ, א).

(32) או"ח ס"ה.

(16) תהלים א, ב.

(17) ע"ז יט, א. וראה קידושין לב, ריש ע"ב.

(18) פסחים סח, ב (ובפרש"י).

(19) שמו"ר ספכ"ט.

(20) פמ"א.

(21) יתרו כ, ב.

(22) פרד"א שם. וראה שמו"ר פכ"ח, ג.

(23) תניא אגה"ק רסכ"ט (קמח, ב) - בשם האריז"ל. וראה גם

הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ד.

(24) אגה"ק שם. וראה לקו"ש ח"ח ע' 192 הערה 55

1 ענינים שפועלים ע"י יגיעה, יש ענינים שפועלים בנקל, ויש ענינים שבאים בהעדר היגיעה לגמרי, ועד
2 למצות שכחה שקיומה הוא (לא רק בהעדר יגיעה, אלא גם) בהעדר ידיעה; אבל כאו"א יכול לפעול
3 זאת, כיון שניתנו לו הכחות בשעת מ"ת.

4 וכאשר פועלים זאת - הנה עז"נ³³ "אם בחוקותי תלכו גו' ועשיתם אותם", אזי "ונתתי גשמיכם בעתם
5 וגו'", עם כל הברכות המנויות בפרשה, עד "ואולך אתכם קוממיות"³⁴, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

6 ד. אע"פ שכללות הענין דמתן-תורה הי' מלמעלה, ובלשון המדרש³⁵: "אני המתחיל", ולא עוד אלא
7 שאפילו קבלת התורה אינה יכולה להיות ע"י עבודת הנבראים מצד עצמה - כפי שמצינו אפילו אצל
8 משה רבינו (שהתורה "נקראת על שמו"³⁶, כמ"ש³⁷ "זכרו תורת משה עבדי"), שהוצרך לקבל תורה במתנה
9 מלמעלה, כדברי הגמרא³⁸ ש"הי' משה למד תורה ומשכחה, עד שניתנה לו במתנה" - מ"מ, הוצרך להיות
10 איזה ענין של הכנה (באופן של "ריחות" עכ"פ) כמה דורות לפני מ"ת.

11 וכמו"כ בנוגע לקיום המצוות - שאע"פ שהמצוות שקיימו האבות לא פעלו שינוי בעצם הדבר הגשמי
12 [וכפי שמצינו בנוגע ליעקב, שאף שע"י ה"מקלות" פעל את ענין התפילין (כדאיתא בזהר³⁹), מ"מ, לא
13 נעשה שינוי במקלות עצמם], ורק לאחר מ"ת פועלים המצוות שינוי בגוף הדבר⁴⁰, מ"מ, היתה עבודת
14 האבות הכנה למ"ת.

15 ה. ולאמיתו של דבר, הנה גם לאחר מ"ת לא היתה עדיין תכלית השלימות בפעולת המצוות לחדור
16 בדבר הגשמי, אלא רק הכנה לתכלית השלימות בענין זה, שנפעלה ע"י דוד המלך - שזהו הענין השני
17 בחג השבועות, שבו היתה הסתלקות דוד⁴¹ (והרי ביום ההסתלקות עולים "כל מעשיו ותורתו ועבודתו
18 אשר עבד כל ימי חייו", "כל עמל האדם שעמלה נפשו בחייו .. מתגלה ומאיר .. מלמעלה למטה"⁴²),
19 ובמילא הרי זה גם היום שבו התחילה מלכותו של שלמה - שאז נשלם החידוש של מ"ת ("קיימא סיהרא
20 באשלמותא")⁴³, שאלקות חודר את כל מציאות העולם.
21 והענין בזה:

22 דוד המלך - כבש ארצות כו', ופעל את המשך מלכותו של שלמה בדרך מנוחה (ללא צורך במלחמה),
23 כמ"ש⁴⁴ "וישב שלמה על כסא הוי'", ומכל הארצות באו כל אלו שהגיע אליהם "שמע שלמה", והביאו
24 לו מתנות כו'⁴⁵, כך, שענין הבריורים נפעל בדרך ממילא, בדרך מנוחה⁴⁶. ועי"ז נפעל שיתגלה בעולם
25 ש"לה' הארץ ומלואה"⁴⁷.

26 כלומר: גם לפני"ז הי' הענין ד"לה' הארץ ומלואה", אבל לא ידעו ולא הרגישו זאת, עד שבאו דוד
27 ושלמה ופעלו שמכל הארצות יביאו מתנות ליהודי שיושב בירושלים "על כסא ה'!" - "כסא ה'"
28 בירושלים, הי' גם לפני"ז; אבל עכשיו, יושב יהודי על כסא ה' - "וישב שלמה על כסא ה'", ובגלל זה באו

41 פרטי הדברים בזה - ראה בשיחה המוגהת (לקו"ש הנ"ל
(ח"ח) ע' 21-22 ובהערות)*.

42 תניא אגה"ק סז"ך-כ"ח.

43 ראה לקו"ש שם ע' 24 ובהנסמן שם.

44 דברי הימים-א כט, כג.

45 ראה מלכים-א ה ואילך. שם יו"ד.

46 ראה תו"א בראשית ה, סע"ד ואילך. לקו"ת במדבר ד, א.

ובכ"מ.

47 תהלים כד, א.

33 ר"פ בחוקותי.

34 שם, יג.

35 שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו. ועוד.

36 מכילתא בשלח טו, א. וראה שבת פט, א. שמו"ר פ"ל,

ד. וש"נ.

37 מלאכי ג, כב.

38 נדרים לח, סע"א.

39 ראה זח"א קסא, ב ואילך. מאמרי אדה"ז תקס"ב ע' יב.

אוה"ת ויצא רכג, ב. ועוד.

40 ראה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך. וש"נ.

(*) בנוגע להסתירה בין מארז"ל ש"דוד מת בעצרת" למארז"ל שנסתלק בשבת, אף שנעצרת אינו חל בשבת - נתבאר גם ש"ל ש"נעצרת" יכול להקרא מוצאי חג השבועות, ששייך לעצרת, להיותו "יום טובח", כפי שמבאר רבינו הזקן בשו"ע (או"ח סתצ"ד סי"ט), שלכן אסור להתענות בו מעיקר הדין (לא רק "מחמת מנהג בעלמא" כמו באסרר"ח של שאר הימים טובים).

מכל הארצות והביאו לו מתנות, ללא צורך במלחמות, אלא בגלל שכך צריך להיות - מפני ש"לה' הארץ ומלואה".

ועוד זאת, שדוד המלך הכין את כל הענינים הדרושים לבנין ביהמ"ק⁴⁸ ע"י שלמה, שאז נעשה הענין ד"מנוחה ונחלה"⁴⁹, ולא כמו במשכן שעליו נאמר⁵⁰ "ואהי' מתהלך באוהל".

ונמצא, שרק בזמן דוד ושלמה חדרה התורה בכל העולם; ואילו כל מה שנעשה במשך הזמן שלפנ"ז (גם לאחר מ"ת) - כיבוש הארץ ע"י יהושע "ראש לכובשים"⁵¹, ועוד לפנ"ז, התחלת הכיבוש בפועל ע"י משה רבינו בנוגע לנחלת בני ראובן ובני גד וחצי שבט מנשה (וכן מה שפעל ע"י ראיית ארץ ישראל שלאח"ז יוכל להיות כיבוש הארץ⁵², ועד לדברי הרגצ'ובי⁵³ שע"י ראיית ארץ ישראל המשיך משה רבינו קדושה באויר ארץ ישראל) - הי' רק הכנה לשלימות שנפעלה בזמן דוד ושלמה.

ו. אמנם, תכלית השלימות דכל הנ"ל תהי' בזמן המשיח: כשם שהשלימות של הענין הראשון, כללות הענין דמ"ת, תהי' בשעה שיקויים היעוד "ואולך אתכם קוממיות" - כך גם השלימות של הענין השני, ענינו של דוד, שאלקות חודר בעולם, תהי' בביאת המשיח. והענין בזה - שגם משיח קשור עם דוד המלך, כמ"ש⁵⁴ "ודוד עבדי נשיא להם לעולם", וכפי שמצינו ברמב"ם⁵⁵ בנוגע לסימנים של ביאת המשיח: "יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה .. כדוד אביו וכו'". וכמובן גם ממה שאומרים בנוסח ברכת קידוש לבנה - שקשור עם הענין ד"דוד מלך ישראל חי וקיים"⁵⁶ - "שהם עתידים להתחדש כמותה"⁵⁷, שענין זה יהי' לאחר ביאת המשיח, שאז יהי' גמר ושלמות החידוש שנפעל ע"י דוד המלך.

וכאמור, גם השלימות של הענין דמ"ת תהי' בביאת המשיח, שהרי אמרו רז"ל⁵⁸ על הפסוק⁵⁹ "חרות על הלוחות", "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה", והרי אמיתית ענין החירות תהי' בביאת המשיח, כאשר יקויים היעוד⁶⁰ "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ".

* * *

ז. לאחר שני ענינים הנ"ל, נתינת התורה מלמעלה (לאחרי ההכנה המתאימה בדרך הכנה עכ"פ), והענין של גילוי אלקות בעולם שנפעל ע"י דוד המלך - בא הענין השלישי שבחג השבועות, שפעל הבעש"ט (שהסתלקותו היתה בחג השבועות⁶¹), ע"י פנימיות התורה. ובהקדמה:

גם לאחר הפעולה של דוד המלך בנוגע לגילוי אלקות בעולם, נשאר עדיין ענין של התחלקות - "עשר קדושות הן"⁶², עשר דרגות בקדושה זו למעלה מזו, עד לקדש הקדשים, ששם הי' נכנס כהן גדול "אחת בשנה"⁶³ בלבד, משא"כ שאר המקומות, שאר האנשים, והכה"ג עצמו בשאר ימות השנה, ואפילו ביוהכ"פ עצמו, שלא בשעת עבודה זו - היו בדרגה שלמטה מזה.

אמנם, השלימות האמיתית היא - גילוי אלקות בכל מקום בשוב, ללא התחלקות, והיינו, שהעולם כולו נעשה "דירה" לעצמותו ית', כמו "דירה" שמיועדת לעצם האדם, ובנוגע לדירת המלך - נמצא בה עצם המלך, שהרי הדין הוא שאין רואים את המלך כשהוא ערום⁶⁴, אלא הוא לבוש תמיד בלבושים,

(57) סנהדרין מב, א.

(58) אבות פ"ו מ"ב.

(59) תשא לב, טז.

(60) זכרי' יג, ב.

(61) ראה לקו"ש הנ"ל (ח"ח) ע' 22 ובהנסמן שם.

(62) כלים פ"א מ"ו.

(63) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.

(64) סנהדרין כב, א (במשנה).

(48) ראה דברי הימים א כב, ג. דברי הימים ב, ו.

(49) פ' ראה יב, ט ובספרי ופרש"י. זבחים קיט, א.

(50) שמואל ב, ז, ו.

(51) פתיחתא דאסת"ר יו"ד.

(52) ראה גם לקו"ש חכ"ח ס"ע 212 ואילך.

(53) צפע"נ עה"ת ברכה לד, א. וש"נ.

(54) יחזקאל לו, כה.

(55) הל' מלכים ספ"א.

(56) ר"ה כה, א.

1 אבל ישנו זמן שהמלך צריך להחליף את לבושיו, מהלבוש שלובש בהיותו בשדה ללבוש שלובש בשבתו
2 בהיכלו, ואז נמצא במקום מסויים בדירתו ללא לבושים; ושלמות זו תהי' לעתיד לבוא - שאז יהי'
3 העולם כולו דירה לעצמותו ית', כמ"ש⁶⁵ "ולא יכנף עוד מוריד", והיינו, שיהי' גילוי אלקות בלי שום
4 לבוש.

5 אבל לפני"ז, אפילו בזמן דוד ושלמה, הי' ענין של התחלקות - שהמקום הצנוע שבו נמצא עצם המלך
6 הי' רק בקדש הקדשים, כפי שנקרא בתנ"ך⁶⁶ בשם "חדר המטות"; אבל, המעמד ומצב שבזמן דוד ושלמה
7 הי' הכנה שע"ז יוכלו אח"כ לפעול שהעולם כולו יהי' דירה לו ית'.

8 ואף שענין זה יהי' בעיקר לעתיד לבוא - הרי זה התחיל כבר ע"י הבעש"ט שגילה פנימיות התורה,
9 סתים דאורייתא, שפועלת גילוי אלקות בכל העולם, ללא התחלקות.

10 ח. והביאור בזה:

11 גליא דתורה - קשורה עם גליא דקוב"ה וגליא דנשמתא⁶⁷, וכן בנוגע לעולם - שנברא בשביל התורה
12 ובשביל ישראל⁶⁸ - הרי זה קשור עם גליא דעולם. ומצד גליא - גליא דהעולם, דנשמתא, דתורה ודקוב"ה
13 - ישנם חילוקי דרגות, ולכן כאשר מאיר רק גליא דקוב"ה, בחי' ממכ"ע, בגליא דהעולם, אזי יש
14 התחלקות בעולם.

15 משא"כ בסתים - כיון שקשור עם העצם, אין בו התחלקות, שהרי העצם כשאתה תופס במקצתו אתה
16 תופס בכולו⁶⁹, ולכן, כאשר מאיר סתים דקוב"ה בעולם, אזי מתגלה הסתים שבעולם, ואז מאיר גילוי
17 אלקות בכל מקום, ללא התחלקות, והיינו, שהעצם מאיר בחוץ לארץ כמו בקדש הקדשים, כי גם ע"י
18 חלק קטן מהעצם לוקחים את העצם כולו.

19 אמנם, כדי שיאיר סתים דקוב"ה בעולם - הרי זה מתחיל מהתורה (כמו בכל עניני העולם), ע"י סתים
20 דאורייתא, שעל-ידה מתגלה סתים דקוב"ה בסתים דנשמתא, באופן שבנ"י נעשים מציאות אחת עם
21 הקב"ה.

22 והענין בזה - כמבאר בלקוטי תורה⁷⁰ שהקשר של נש"י עם הקב"ה הוא "לא כמו הבן שנלקח ממנו
23 האב ונפרד ממנו אח"כ .. ויש בן שאין לו מס"נ, וגם אינו מחויב ע"פ הדין, כי חיך קודמין⁷¹, ואבירתו
24 ואבירת אביו אבירתו קודמת כו"⁷², וזה מחמת שהוא נהי' מהות בפ"ע, אך הנשמה אינו כך, רק כולא
25 חד, ואינה נפרדת ממנו ית' כלל .. לכן מוכרח להיות לה אהבה אפי' בכל לבבך ובכל נפשך במס"נ
26 ממש".

27 ומובן, שהמס"נ צ"ל לא בשביל קבלת שכר - שהרי אז אין זו מס"נ, כי אם "עסק טוב" ("א גוטער
28 געשעפט"), כיון שכדאי לו למסור נפשו כדי שיזכה לעולם הבא.

29 ובמכ"ש וק"ו ממ"ש הרמב"ם⁷³ (מדברי הספרי⁷⁴) "אל יאמר אדם הריני עושה מצוות התורה .. כדי
30 שאקבל כל הברכות הכתובות בה ("בשביל שאהי' עשיר"⁷⁵) או כדי שאזכה לחיי העולם הבא", אלא
31 שאעפ"כ "אמרו חכמים⁷⁶ לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה כו'" [וכמו במצות תפילין, שאין
32 להמתין עד שיגיע לדרגא שיעשה זאת רק בגלל שזוהי מצות הבורא, ולולי זאת לא יקיים מצות תפילין],
33 אבל התכלית היא - שתהי' העבודה "לשמה"; ועאכו"כ בנוגע לענין המס"נ, שצריך להיות רק בשביל
34 הקב"ה.

35 וכל זה - בגלל שבנ"י הם בנין להקב"ה.

36 אך עדיין אין זה מספיק בשביל לחייב ענין של מס"נ, כיון שזהו היפך הדין ש"חיך קודמין",

(71) ב"מ סב, א.
(72) שם לג, א (במשנה).
(73) הל' תשובה רפ"י.
(74) עקב יא, יג.
(75) שם ה"ד.
(76) פסחים נ, ב. וש"נ.

(65) ישע"ל, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א).
(66) מלכים"ב יא, ב ובפרש"י.
(67) ראה זח"ג עג, א.
(68) פרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית.
(69) ראה כתר שם טוב בהוספות סרכ"ז. וש"נ.
(70) דרושי ר"ה סב, ד.

ו"ואבידתו ואבידת אביו אבידתו קודמת", והרי אמרו רז"ל⁷⁷ "מה שהוא עושה, הוא אומר לישראל לעשות?"

והביאור בזה, גם ע"פ נגלה - כאמור לעיל שהדין ש"חייך קודמין" הוא בגלל שהוא מציאות בפני עצמו, ולכן, למרות החיוב "וחי אחיך עמך"⁷⁸, הנה כאשר יש רק קיתון אחד של מים, אזי חייך קודמין⁷⁹; אבל הנשמה אינה מציאות בפני עצמה, אלא היא "חלק"⁸⁰ אלקה ממעל (וכפי שמוסיף רבינו הזקן) ממש⁸⁰, וכפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸¹, שגם בהיותה בעוה"ז הגשמי, באופן של ממשות ("ממש"), הרי היא "חלק אלקה ממעל", ולא דבר נפרד, ולכן ישנו חיוב של מס"נ.

וענין זה מתגלה כאשר מאיר בחי' סתים דקוב"ה בסתים דנשמה; וכדי שיאיר סתים דקוב"ה בסתים דנשמתא - הרי זה ע"י סתים דאורייתא, ואז מאיר גם בעולם סתים דקוב"ה, בחי' העצם, ולכן הרי זה מאיר בכל העולם בשוה, ללא התחלקות, כנ"ל שגם ע"י חלק קטן של העצם לוקחים את העצם כולו.

ט. וענין זה התחיל לבוא בפועל ובגלוי ע"י הבעש"ט:
ענינו של הבעש"ט - שהתחיל לגלות ולפרסם פנימיות התורה, סתים דאורייתא, בדיבור ובכתב ובדפוס, ומסר בשם משיח [כפי שכבר נדפס⁸², וכפתגם הצ"צ (שנמסר ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸³) שדבר שבדפוס הוא לדורי דורות] שכאשר יפוצו מעינותיך חוצה אזי תהי' ביאת המשיח ("אתי מר"), שאז יקויים היעוד "ולא יכנף עוד מוריד" (כנ"ל), וההתחלה בזה היא ע"י יפוצו מעינותיך חוצה, הפצת פנימיות התורה, כיון שע"י סתים דאורייתא לוקחים את ה"עצם", כנ"ל.

וזהו גם הדיוק שפנימיות התורה נקראת בשם "מעינותיך" - שגם "מעיין" אין בו חילוקים (כמו בחי' סתים שלמעלה מהתחלקות), שהרי מטהר בכל שהוא, וגם בזוחלין⁸⁴, והיינו, שגם בטיפה אחת ישנה כל איכות המעיין. ולכן, כאשר האדם מעמיד את עצמו בציור של נקודה, אזי יכולה אפילו נקודה - טיפה אחת⁸⁵ - לטהר אותו; העובדה שאין זה אפשרי בפועל - היא רק מצד האדם (בגלל החסרון שלו, או בגלל מעלתו), אבל מצד המעיין - הרי הוא מטהר בכל שהוא ובזוחלין.

וכאמור - ענין זה התחיל ע"י הבעש"ט, ואילו כל מה שהי' לפניו - החל מזמנו של דוד המלך, שכבר אז הי' לימוד פנימיות התורה, ועאכו"כ בזמן התנאים, ועאכו"כ שבזמן האריז"ל הי' כבר לימוד פנימיות התורה (עם ההגבלות שהיו אז) - הי' רק הכנה לזמן של גילוי פנימיות התורה ע"י הבעש"ט (כמו בשני הענינים שלפנ"ז: ההכנה למ"ת ע"י המצוות שקיימו האבות, וההכנה למעמד ומצב ד"קיימא סיהרא באשלמותא" בזמן דוד ושלמה ע"י הדורות שלאחרי מ"ת, כאשר קיום המצוות פעל כבר בדבר הגשמי).

אמנם, גמר ושלמות ענינו של הבעש"ט יהי' רק לעתיד לבוא - כאמור לעיל (ס"ו) שגם כללות הענין דמ"ת יושלם כאשר יקויים היעוד "ואולך אתכם קוממיות", וכן גמר ושלמות ענינו של דוד המלך יהי' לעת"ל, בימות המשיח, וכן בנוגע לענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה", ששלמותו יהי' כאשר "אתי מר", דא מלכא משיחא, בקרוב ממש, במהרה בימינו.

* * *

י. בנוגע להאמור לעיל אודות השייכות של ג' הענינים שבחג השבועות, הנה כיון שיכולים לומר שזהו רק ענין של "דרוש",

(82) כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

(83) אג"ק שלו ח"ב ע' שפב.

(84) רמב"ם הל' מקוואות פ"ט ה"ח. טוש"ע יו"ד רס"א.

וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ע' 231. וש"נ.

(85) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ח ריש ע' 431. וש"נ.

(77) שמו"ר פ"ל, ט.

(78) בהר כה, לו.

(79) איוב לא, ב.

(80) תניא רפ"ב.

(81) ראה "מ"מ, הגהות והערות קצרות" לתניא שם (ע' לד

ואילך). וש"נ.

- 1 ואולי גם לא דרוש אמיתי - לדעת החושבים שענין הדרוש הוא שדה פרוצה, כך, שיכולים "לדרוש"
- 2 כל מה שעולה ברוחם ("יעדע ווילדקייט וואָס פאַלט זיי אַיין"), באמרם, שיש להם "ביטוח" שלא יפרכו
- 3 את דבריהם, כיון שאיתא בכתבי האריז"ל⁸⁶ ש"אין משיבין על הדרוש",
- 4 יש צורך להבהיר שאין האמת כן, ח"ו⁸⁷ - שהרי דרוש הוא אחד מד' חלקי התורה: פשט רמז דרוש
- 5 וסוד, והתורה היא "תורת אמת", כך, שאי אפשר לומר שג' רבעים הם אמת, ורבע אחד - חלק הדרוש -
- 6 אינו אמת ח"ו⁸⁸, ובמילא יכולים לומר גם ענינים מושללים וללא יסוד כו' - שהרי זוהי תורה אחת.
- 7 וכיון שבנוגע לכל ענין רוצים ראיות מהעולם - הנה גם בענין זה יש ראי' מהעולם:
- 8 ידוע שכל עניני העולם נלקחים מהתורה - שהרי "אסתכל באורייתא וברא עלמא"⁸⁹. ולכן יש ד'
- 9 עולמות אבי"ע - כנגד ד' חלקי פרד"ס התורה, ואופן הלימוד בכל עולם הוא בהתאם לחלק התורה
- 10 השייך אליו: סוד - כנגד עולם האצילות, פשט - כנגד עולם העשי', ובנוגע לדרוש ורמז - מביא כ"ק
- 11 מו"ח אדמו"ר⁹⁰ ב' דעות בקבלה, אם רמז ביצירה ודרוש בבריאה, או דרוש ביצירה ורמז בבריאה. ובכל
- 12 אופן - דרוש הוא כנגד אחד מב' העולמות בריאה או יצירה.
- 13 והנה, כל העולמות הם באופן של סדר השתלשלות - כמו שלשלת, שיש בה טבעת עליונה, וממנה
- 14 באים לטבעת שלאחרי' וכו', וכדי להגיע לטבעת התחתונה צריכים לעבור את כל הטבעות שבאמצע,
- 15 וכן הוא בנוגע לעולמות, שההנהגה של עולם הבריאה תלוי' בהנהגה של עולם האצילות, וכמו"כ ההנהגה
- 16 בעולם העשי' תלוי' בהנהגה שבעולם היצירה.
- 17 ועפ"ז: אם בעולם העשי', עולם הפשט, ישנו סדר וכללים מסויימים - לא יתכן שבעולם שלפנ"ז אין
- 18 סדר, שהרי הם תלויים זב"ז, ועכצ"ל, שגם בעולמות שלמעלה מעולם העשי' יש סדר, ואדרבה, סדר
- 19 נעלה יותר מאשר בעולמות שלמטה מהם.
- 20 ומוזה מובן, שגם בחלק הדרוש יש סדר, במכ"ש מחלק הפשט. אלא, שלכל חלק בתורה יש כללים
- 21 משל⁹¹, ולכן אי אפשר להקשות מחלק אחד בתורה למשנהו. וכפי שרואים גם בהלכה - בחלק אחד
- 22 בתורה גופא - שאי אפשר ללמוד מענין אחד לחבירו, וכידוע ש"איסור מטומאה לא גמרינן"⁹², ו"איסורא
- 23 מממונא לא ילפינן"⁹³.
- 24 וכן הוא בנוגע לדרוש - שכללי הדרוש שונים מכללי הפשט והרמז, ולכן "אין משיבין על הדרוש"
- 25 - אותן קושיות ששואלים על חלק הפשט כו'; אבל בודאי שגם בחלק הדרוש ישנם כללים וסדר כו',
- 26 ואילו העדר הסדר הוא רק בקליפה וסט"א, כמ"ש⁹⁴ "אין גו' חשבון גו' בשאול". ולכן מציינו שרבותינו
- 27 נשיאינו דייקו על ענין הסדר, כפי ששמענו כמ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁵.
- 28 יא. ובכן: כשהתחלתי לעיין בקשר והשייכות של ג' הענינים דחג השבועות, מ"ת, דוד המלך
- 29 והבעש"ט - ראיתי שמפורש הדבר בפשטות ובהשקפה ראשונה:
- 30 המשך השיחה - השייכות של מ"ת ודוד המלך, תפארת ומלכות, והבעש"ט, שמו ישראל - תפארת,
- 31 שם - מלכות, ובאופן ש"ישראל" נעשה "בעל" על ה"שם", ועי"ז נעשה גם השם "טוב", שהו"ע האור
- 32 והגילוי - נכלל בשיחה המוגהת (לקו"ש ח"ח ע' 23 הערה 18; ע' 27 הערה 42).
- 33 יב. ובנוגע לפועל:
- 34 צריך לידע שדורנו זה אינו כמו הדורות שלפניו, שבהם הי' לימוד פנימיות התורה רק עבור יחידי
- 35 סגולה, ורק ענין של הידור, ואילו עתה הרי זה זמן ש"מצוה לגלות זאת החכמה"⁹⁶, ויש גם חיוב ללמוד
- 36 פנימיות התורה,

(86) שעה"פ שמות א, יד. כנפי יונה ח"ב סקכ"ה.

(87) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ט ע' 147. וש"נ.

(88) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות שם ע' 50. וש"נ.

(89) זח"ב קסא, ריש ע"ב.

(90) שיחת יום ב' דחה"ש תרצ"ג (לקו"ד ח"ד תשעא, רע"א)

- מע"ח ומ"ח (ראה הנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 36).

(91) יבמות קג, סע"ב.

(92) ברכות יט, ב. וש"נ.

(93) קהלת ט, יו"ד.

(94) שיחת יום ב' דחה"ש הנ"ל (לקו"ד שם תשע, סע"ב).

ועוד. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ז ריש ע' 102.

(95) תניא אגה"ק רסכ"ו (קמב, ב).

1 וכפי שמפרש הר"ח⁹⁶ לשון הזהר⁹⁷ "בהאי חיבורא דילך . . יפקון בי' מן גלותא ברחמים", שהציאה
 2 מן הגלות קשורה עם לימוד פנימיות התורה,
 3 ומזה מובן, שכאשר מעכבים את הפצת המעיינות חוצה, מעכבים רח"ל את השכינה בגלותא, פמליא
 4 של מעלה בגלותא, וכל בני' בגלותא, ויכולים לתאר מהי התוצאה מזה שנשארים בגלות עוד רגע נוסף,
 5 [ולכן, כששמע הבעש"ט שמישיח יבוא כאשר יפוצו מעיינותיו חוצה - התחיל לדאוג⁹⁸, כיון שזהו
 6 דבר קשה ביותר, ומשיח הוצרך להרגיעו כו'].
 7 וזהו ענין ששייך לכל אחד ואחד, וגם - לפי הוספת רבותינו נשיאנו - לכל אחת ואחת⁹⁹, שלכן
 8 תירגמו עניני חסידות בכמה שפות, כדי שיוכלו הדברים להגיע לכל אחד ואחד ולכל אחת ואחת, וסידרו
 9 כיתות וחוגים ללימוד החסידות, כדי שתורת החסידות, פנימיות התורה, תגיע לכולם, מ"ראשיכם
 10 שבטיכם" עד "חוטב עצים" ו"שואב מימין"¹⁰⁰.
 11 וענין זה נוגע ביחוד בשנה זו - שנת הקהל - "הקהל את העם האנשים והנשים והטף גו' למען ישמעו
 12 ולמען ילמדו ויראו גו'"¹⁰¹, וכמבואר ברמב"ם¹⁰² בנוגע לקריאת הפרשיות ע"י המלך, ש"יראה עצמו
 13 כאילו עתה נצטווה בה ומפי הגבורה שומעה", ובאופן כזה צריך להיות גם לימוד פנימיות התורה, עם
 14 האנשים והנשים והטף.
 15 וזו תהי' ההכנה ללימוד תורתו של משיח שילמד תורה את כל העם באופן של ראי'¹⁰³, וכיון שכאו"א
 16 שייך לראי', הרי מובן שלימוד זה יהי' לכולם,
 17 בקרוב ממש, למטה מעשרה טפחים, בעגלא דידן.

* * *

18 יג. דובר לעיל שכל ג' הענינים של חג השבועות (שענינם הוא ביטול כל המחיצות¹⁰⁴) יהיו בשלימות
 19 לעתיד לבוא, כשיקויים היעוד "ולא יכנף עוד מוריד", וכדברי רבינו הזקן בתניא¹⁰⁵ ש"כבר הי' לעולמים
 20 מעין זה בשעת מתן תורה", וכנ"ל (ס"ב) מדברי המדרש ש"צפור לא צוות עוף לא פרח כו'", אבל
 21 שלימות הענין תהי' בימות המשיח, וכן בנוגע לכללות הענין ד"וירד ה' על הר סיני", ו"אנכי הוי'
 22 אלקיך", ששלימותו תהי' כאשר "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ".
 23 אמנם, הכוונה היא שגם בזמן שבין מ"ת לביאת המשיח יהי' גילוי אלקות בעולם, וגם בחלק היותר
 24 תחתון שבעולם, שדוקא אז נעשה הענין בשלימותו - כמו בגשמיות, ש"כשצריכים להגבי' איזה דבר מן
 25 הארץ ע"י כלי ההגבהה הנקרא ליווע"ר, צריכים לאחוז בחלקים התחתונים שבו דוקא, כמו בהגבהת
 26 כותלי בית, שצריכים להתחיל להגבי' הקורה התחתון דוקא, ואז ממילא יוגבהו גם העליונים הימנו,
 27 משא"כ אם הי' מתחיל מאמצע הכותל, לא הי' מגבי' התחתונים¹⁰⁶ (ולא עוד אלא שגם החלק שמגבי'
 28 אינו בשלימות¹⁰⁷).
 29 וזהו שמצינו בנוגע ליצי"מ - שזוהי ההכנה למ"ת, כמ"ש¹⁰⁸ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את
 30 האלקים על ההר הזה" - שהוצרכו להיות "שש מאות אלף רגלי הגברים"¹⁰⁹, והיינו, שהענין של יצי"מ
 31 הי' צריך לחדור גם ברגל, שזהו החלק הכי תחתון, שאז יודעים שכולו נעשה חדור בענין זה.

(103) ראה לקו"ת צו יז, א"ב. ובכ"מ.

(104) ראה לקו"ש הנ"ל (ח"ח) ע' 23 ואילך.

(105) שבעה 65.

(106) תו"א בראשית ד, א.

(107) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות סה"מ כסלו ע' קצד.

(108) שמות ג, יב.

(109) בא יב, לו.

(96) בהקדמתו לשער ההקדמות (נעתקה גם בקונטרס עה"ח

ע' 62 ואילך).

(97) ח"ג קכד, ב (ברע"מ).

(98) ראה גם סה"ש תורת שלום ע' 113.

(99) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 70. וש"נ.

(100) ר"פ נצבים.

(101) וילך לא, יב.

(102) ה' חגיגה פ"ג ה"ו.

- 1 ועד"ז מבואר בחסידות¹¹⁰ בנוגע לדברי משה רבינו: "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבם"¹¹¹
- 2 - שכדי שאצל משה רבינו יוכל להיות הענין ד"אנכי בקרבם", הרי זה ע"י הענין ד"שש מאות אלף רגלי
- 3 גו".
- 4 וכן בגאולה העתידה, כאשר יקויים היעוד¹¹² "ויצא חוטר מגזע ישי וגו'", ו"יוסיף אד" . . לקנות את
- 5 שאר עמו . . מאשור וממצרים . . ומאיי הים", "והיתה מסילה לשאר עמו . . כאשר היתה לישראל ביום
- 6 עלותו מארץ מצרים" - שאצל כולם יהי' הענין ד"הדריך בנעלים"¹¹³, שזה מורה על ענין ההליכה ברגלים
- 7 כן בנוגע לנסיעה, טיסה או רכיבה, לא מתאים הלשון "והדריך", ואז אין גם צורך ב"נעלים", שענינם
- 8 להפסיק בין הרגל לארץ, ורק בנוגע להליכה ברגלים מתאים הלשון "והדריך בנעלים", וכמ"ש
- 9 ביצי"מ¹¹⁴: "נעליכם ברגליכם" - שבזה מודגש שענין הגאולה הוא באופן שחודר גם ברגל, שזהו החלק
- 10 הכי תחתון, והיינו, שהיציאה מן הגלות היא באופן שגם מהמדריגות הכי תחתונות הנה "משם יקבצך"¹¹⁵,
- 11 וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹¹⁶, שהגאולה העתידה תהי' כמו יצי"מ, שאף אחד לא ישאר בגלות, אלא כולם
- 12 יצאו מהגלות, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹¹⁷, ועד ש"לא תשאר פרסה"¹¹⁸.
- 13 יד. והנה, החשיבות בענין הרגל מודגשת גם בכך שיש מצוות הקשורות עם הרגל (דאע"פ שכל מצוה
- 14 כלולה מכל המצוות¹¹⁹, הרי כשם שהתורה כללות ופרטות נאמרה¹²⁰, כך גם במצוות יש לכל מצוה ענינה
- 15 הפרטי, ויש מצוות פרטיות הקשורות עם הרגל).
- 16 וכמו מצוות עלי' לרגל - הקשורה גם עם מצוות הקהל, ששייכת לשנה זו, שנת הקהל, שהרי החיוב
- 17 דהקהל הוא רק על מי שמחוייב בעלי' לרגל¹²¹ - שכאשר יש ביכולתו לעלות ברגלו (גם אם צריך לאחוז
- 18 בידו של אביו), אזי מחוייב בעלי' לרגל¹²². והענין בזה - ע"פ האמור לעיל - שהענין ד"יראה גו' את
- 19 פני הוי"ו"¹²³ צריך להתחיל מהרגל.
- 20 וכמו"כ יש עוד מצוות הקשורות עם הרגל¹²⁴. וביניהם - המנהג הטוב, "מנהג ישראל תורה הוא"¹²⁵,
- 21 ועאכו"כ מנהג שנקבע ע"י נשיא ישראל, כ"ק מו"ח אדמו"ר - ללכת לשמח יהודים בשמחת יו"ט.
- 22 וכל אלו שהצליחו וקבלו על עצמם לחלקם ולרשותם לקיים בפועל את ההליכה ברגל ולהוסיף
- 23 בשמחה של מצוה - זוכים הם לפנימיות התורה, כמבואר ב'תורה אור'¹²⁶.
- 24 ובהתאם לכך, הנה כל אלו שהשתתפו בהליכה ברגליהם בפשטות¹²⁷ - יאמרו "לחיים", ובשמחה וטוב
- 25 לבב,
- 26 ויקויים בהם מש"נ בנוגע לביכורים¹²⁸: "תשנה לשנה הבאה", ובהוספה - "קהל גדול ישובו הנה"¹²⁹,
- 27 ע"י משיח צדקנו, שיבוא בדורנו זה, שבו "מטו רגלין ברגלין"¹³⁰, בעגלא דיין, אמן כן יהי רצון.

* * *

- 110 ראה גם שיחת יום ב' דחג"ש דאשתקד סי"א (תורת מנחם - התועדויות חמ"ז ע' 43). וש"נ.
- 111 בהעלותך יא, כא.
- 112 ישע' יא, א ואילך.
- 113 שם, טו (ובמצי"ד).
- 114 בא יב, יא.
- 115 נציבים ל, ד.
- 116 ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ה ע' 230. וש"נ.
- 117 בא יו"ד, ט.
- 118 שם, כו.
- 119 ראה שיחת יום ב' דחג"ש תשכ"ד סי"ז (תורת מנחם - התועדויות חמ"ח ריש ע' 53). שם חמ"ח ס"ע 240. וש"נ.
- 120 ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ. וראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ט ס"ע 368. וש"נ.
- 121 רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ב. וראה אנציק' תלמודית ערך הקהל ס"ב (כרך י ע' תמו). וש"נ.
- 122 רמב"ם שם פ"ב ה"ג. וש"נ.
- 123 רמב"ם שם פ"ב ה"ג. וש"נ.
- 124 רמב"ם שם פ"ב ה"ג. וש"נ.
- 125 רמב"ם שם פ"ב ה"ג. וש"נ.
- 126 רמב"ם שם פ"ב ה"ג. וש"נ.
- 127 רמב"ם שם פ"ב ה"ג. וש"נ.
- 128 רמב"ם שם פ"ב ה"ג. וש"נ.
- 129 רמב"ם שם פ"ב ה"ג. וש"נ.
- 130 רמב"ם שם פ"ב ה"ג. וש"נ.

- טו. כשם שענין הרגל נוגע לכל אחד בקומה הפרטית שלו בתור "עולם קטן"¹³¹ - כן הוא גם בנוגע לכללות ישראל, שמורכב מכו"כ פרטים, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עצין" ו"שואב מימין"¹⁰⁰, שגם שם נוגע הדרגא הכי תחתונה, כמבואר בדרושי ר"ה בענין "אתם נצבים"¹³².
- וכמו"כ נוגע הדרגא הכי תחתונה בכללות חיי האדם, שיש בהם כמה מדרגות - החל מהמעמד ומצב ש"עיר פרא אדם יולד"¹³³, שזהו בדוגמת הרגל, כיון שלא הגיע עדיין לכלל הבנה והשגה, ולאח"ז הנה "רוב שנים יודיעו חכמה"¹³⁴, והיינו, שגדל מקטנותו, שאז ענינו העיקרי הוא מדות, ויש לו רק קטנות המוחין, ומקבל גם מוחין דגדלות, ועד שמגיע לענין הדעת, וככל שהולך וגדל הולך וניתוסף בחכמתו.
- וע"פ האמור לעיל (סי"ג) שמזמן מ"ת ועד לגאולה העתידה נוגע ענין הרגל, ובו יש להתחיל - הנה כן הוא בנוגע לכל אחד בפרט, שכדי להבטיח שהנהגתו תהי' כדבעי, יש להתחיל מענין הרגל, שזהו זמן הקטנות, ע"י ענין החינוך, וכמו בנוגע לענין החכמה, ש"בוצין בוצין מקטפי" ידיעא"¹³⁵, ועד"ז בנוגע לשאר הענינים שבהם מתבטאת שלימות האדם - לא רק שכל, אלא גם מדות, כל עשר כחות הנפש, ומחשבה דיבור ומעשה, שבכל ענינים אלו צריכים להתחיל כבר מקטנות, ע"י ענין החינוך. ואז בטוחים שיוצאים מהגלות עם כל הענינים, ובאים לגאולה האמיתית.
- ולכן אמרו בגמרא¹³⁶ "קטן . . יודע לדבר אביו לומדו תורה . . תורה¹³⁷ צוה לנו משה מורשה", והיינו, שהתורה היא לא רק הבנה והשגה, אלא גם ירושה, והרי בענין הירושה לא נוגע מעמדו ומצבו של היורש, וישנו גם אצל תינוק מיד כשנולד, מבלי הבט על מעלותיו או הפכס.
- ועד שישנו ענין של חינוך שמתחיל עוד לפני"ז¹³⁸ - תשעה חדשים לפני שנולד, כדי שילד ילד כשר ללא פגמים ח"ו, שיהי' ראוי להקרא "בנים אתם לה" אלקיכם"¹³⁹ ו"בני בכורי ישראל"¹⁴⁰.
- טז. ענין החינוך בכלל - מוטל על הגדולים, ההורים, אבל ישנה גם התקנה הידועה¹⁴¹ שיהיו מלמדי תינוקות,
- וכידוע הסיפור¹⁴² שרבינו הזקן קרא פעם לאברך ואמר לו: עלי מוטלת המצוה "ושננתם לבניך"¹⁴³, ועליך מוטלת המצוה לפרנס את אשתך ובני ביתך, ובכן, הבה נחליף מצוה במצוה -
- ועליהם לחנך את הילדים באופן שיתנהגו כפי שיהודים צריכים להתנהג, וחינוך זה צריך להתחיל מיד לאחר ש"יודע לדבר" שאז "אביו לומדו תורה" - החל מהכניסה ל"חדר".
- וזהו תפקידם של מוסדות החינוך לבני ובנות ישראל - לחנך את הילדים באופן שידעו ש"תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", שהתורה היא "ירושה" לכל יהודי שמוצאו מיעקב אבינו.
- יז. ולכן ראינו השתדלות הכי גדולה אצל רבותינו נשיאינו, ובפרט אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁴⁴, לייסד בכל מקום שאפשר מוסדות חינוך על טהרת הקודש, גם עבור הקטנים ביותר,
- ולא כפי שהי' בדורות הקדמונים, שהיו סומכים על ההורים בנוגע לחינוך הקטנים, כי מצד הצרות והמצוקות שבדורנו לא יכולים ההורים להתמסר לילדים כדבעי, וכדי שתהי' הצלחה בחינוך הילדים, יש צורך במוסדות חינוך¹⁴⁵ -

131) תנחומא פקודי ג. ועוד.

132) לקו"ת ר"פ נצבים.

133) איוב יא, יב.

134) שם לב, ז.

135) ברכות מח, רע"א.

136) סוכה מב, א.

137) ברכה לג, ד.

138) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ח ע' 344. וש"נ.

139) פ' ראה יד, א.

140) שמות ד, כב.

141) ב"ב כא, רע"א.

142) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' תצא (נעתק בתורת

מנחם - רשימת היומן ע' תסג, וב"היום יום" ח אדר א). וראה

גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ה ע' 225. וש"נ.

143) ואתחנן ו, ז.

144) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ח ע' 191. וש"נ.

145) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ט ריש ע' 189.

וש"נ.

- 1 החל מ"גן" לילדים וילדות, כך, שמיד לאחר ש"אביו לומדו תורה", יהי כבר מן המוכן "גן" שבו
- 2 ילמדו אותו "מודה אני", "שמע ישראל" ו"ראשית חכמה", אל"ף בי"ת כפשוטו, וגם אל"ף בי"ת של
- 3 תומ"צ - כל הענינים הפשוטים שצריכים לידע כדי להיות יהודי, ועיקר כל העיקרים - לידע ש"אתה
- 4 בחרתנו מכל העמים"¹⁴⁶, כך, שהוא שונה מכל הבנים והבנות שנמצאים בסביבתו, ו"עם לבדד ישכון"¹⁴⁷,
- 5 ובאופן שגם מצד הקב"ה אין ברירה אחרת, כביכול, ולא יכולה להיות מציאות אחרת מלבד ש"אתם
- 6 תהיו לי לעם"¹⁴⁸, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך" ו"שואב מימין".
- 7 ובשביל מטרה זו, הקדיש כ"ק מו"ח אדמו"ר מזמנו - זמן שהי' יכול להיות מנוצל לעיונה של תורה,
- 8 להפצת לימוד הקבלה ולימוד החסידות לגדולים - כדי לייסד "חדרים" ו"גני ילדים",
- 9 וצוה שיעשו כך גם אלו השייכים אליו והרוצים להיות שייכים אליו,
- 10 ובודאי יזכו לכל הענינים שמקבלים ע"י השייכות לנשיא ישראל, ועאכו"כ כשממלאים רצונו ללא
- 11 הגבלות - שיקבלו שכרם בזה ובבא, להתברך בברכתו של הקב"ה - שנמשכת ע"י נשיאי ישראל שבכל
- 12 דור ודור, ובדורנו ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר - בבני חיי ומזוני, וכולם באופן דרויחי,
- 13 ואז יקיימו את הפתגם של רבינו הזקן¹⁴⁹, שכאשר הקב"ה נותן לבני גשמיות, אזי עושים בני
- 14 מהגשמיות - רוחניות,
- 15 כך, שע"ז עושה גם הקב"ה "עסק טוב"... כי ע"ז שנותן להם כל צרכיהם, יוסיפו בני כמ"פ ככה
- 16 בחינוך על טהרת הקודש, ויעמידו "צבאות השם"¹⁵⁰, שיבטיחו את הענין של מ"ת - כפי שהי' בזמן
- 17 מ"ת, שדוקא אמירת בני "בנינו עורבים אותנו"¹⁵¹ פעלה את הענין של מ"ת,
- 18 ויגדלו להיות "יוצאי צבא בישראל"¹⁵², לצאת בקרוב ממש לקבל פני משיח צדקנו,
- 19 ויוכלו לומר עליהם "ראו גידולים שגידלנו" - כיון ש"הם הכירוהו תחילה"¹⁵³, כמו בעת קריעת ים
- 20 סוף כשבני אמרו "זה אלי ואנוהו"¹⁵⁴, וכך יהי' גם בגאולה האמיתית והשלימה, כאשר "אראנו
- 21 נפלאות"¹⁵⁵, בביאת משיח צדקנו, בעגלא דידן.
- 22 יח. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)
- 23 ובכן:
- 24 כל אלו שהם "עסקנים" בעניני חינוך - יאמרו "לחיים", ויקבלו החלטה טובה לחזק את ענין החינוך
- 25 שישנו כבר, להרחיבו ולהפיצו, ובכל מקום שידם מגעת.
- 26 והקב"ה מבטיח - ומקיים הבטחתו - שכאשר עוסקים בחינוך, לקרב את ילדיו לאביהם שבשמים,
- 27 אזי ימשיך ברכתו שיהי' להם נחת אמיתי מבנים ובני בנים, מתוך בריאות נכונה, ובשמחה וטוב לבב.
- * * *
- 28 יט. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה וירד הוי' על הר סיני.
- * * *
- 29 כ. דובר לעיל אודות ג' הענינים שישנם בחג השבועות: (א) זמן מ"ת, שבו ניתנה התורה כולה, (ב)
- 30 המסופר בתושבע"פ שבעצרת מת דוד, (ג) מנהגם של ישראל שנמסר מדור לדור אודות ההילולא של
- 31 הבעש"ט. ונמצא, שבחג השבועות ישנם ג' ענינים הקשורים עם תושב"כ, תושבע"פ ומנהגן של ישראל.

(151) ראה תנחומא ויגש ב. שהש"ר פ"א, ד (א).

(152) במדבר א, ג. ועוד.

(153) סוטה יא, ב.

(154) בשלח טו, ב.

(155) מיכה ז, טו.

(146) נוסח תפלת יו"ט.

(147) בלק כג, ט.

(148) בחוקותי כו, יב.

(149) ראה "היום יום" כז טבת. כט אדר שני. כז אלול. - וראה

גם תורת מנחם - התוועדות חל"ט ע' 76. וש"נ.

(150) בא יב, מא.

- וכיון שג' ענינים אלו באים ביום אחד, הרי מובן, שיש שייכות מיוחדת ביניהם, כי מיסודי התורה, שאפילו בעולם אין דבר שהוא "במקרה", וכמ"ש הרמב"ם בהל' תעניות¹⁵⁶ בפירוש מ"ש¹⁵⁷ "והלכתם עמי בקרי", ש"יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריה כו".
- וכמובן גם בשכל הפשוט לכל מאמין, ובפרט לבנ"י שהם "מאמינים בני מאמינים"¹⁵⁸ - דכיון ש"הוי' אחד", בד' רוחות העולם ולמעלה ולמטה¹⁵⁹, והכל בטל להוי' אחד, הרי לא יתכן שישנו ענין בעולם בלי ידיעתו ית' ח"ו, שנמצא בכל זמן ובכל מקום, כך שלא יתכן שיהי' ענין של "מקרה".
- הענין של השגחה פרטית נתחדש אמנם ע"י הבעש"ט¹⁶⁰, אבל באמת הי' גם לפניו, שהרי כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה מסיני, אלא שנתגלה רק לאחר משיך זמן, ועד אז הי' בהעלם¹⁶¹, וכפי שמצינו שהיו חוקרי ישראל שסברו¹⁶² שהשגחה פרטית היא רק על כללות המין, ולא על אישי המין, חוץ ממין המדבר, ובפרט בנ"י, ואח"כ נתגלה ע"י התלמיד ותיק, הבעש"ט, שיש השגחה פרטית על כל פרט ופרט, ולא רק בנוגע למין המדבר, אלא אפילו בנוגע לדומם.
- ולהעיר גם ממה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁶³ בנוגע להמאסר בשנת תרפ"ז,
- שבשנה זו ימלאו ארבעים שנה מאז, ולכן צ"ל הענין ד"בן ארבעים לבינה"¹⁶⁴, בכל הקשור להליכה בדרך ישרה אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו נס"ו" (כהלשון באגה"ק¹⁶⁵) -
- שבר"ה שלפני המאסר, נדבר בתוך המאמר ענין שיטת הבעש"ט אודות השגחה פרטית שהוא גם בדצ"ח ובכל פרט ופרט וכו' (אפילו בנוגע לעלה המתגלגל ע"י רוח או ע"י רגלי בהמה), אף שלא הי' שייך להמשך המאמר (לא לפניו ולא לאחריו). וסיים: לולי זאת, איני יודע אם הייתי יכול "דורכטראגן" (לסבול יסוריו ולצאת מן) המאסר (והיינו, שענין זה סייע לו "דורכטראגן" את המאסר - מצד הידיעה שכל פרט הוא בהשגחה פרטית, ועאכו"כ שכן הוא בנוגע להמאסר).
- וככל הענינים שבתורת החסידות שישנם בפירוש או עכ"פ ברמז גלוי גם בנגלה¹⁶⁶ - כן הוא גם בענין השגחה פרטית:
- ידועה¹⁶⁷ הראי' שהביא רבינו הזקן בתור "תשובה ניצחת" על השאלה היכן הוא המקור בנגלה דתורה על הענין של השגחה פרטית גם על פרטי המין - מדברי הגמרא במסכת חולין¹⁶⁸: "ר' יוחנן כי הוה חזי שלך (עוף השולה דגים מן הים), אמר, משפטיך¹⁶⁹ תהום רבה", "שזמנתה שלך לשפוט ולעשות נקמתך בדגת הים להמית המזומנים למות", והיינו, שיש "משפט" איזה דג ישלה ה"שלך" מן הים, ומזה מוכח שיש השגחה פרטית גם על דג פרטי.
- וכן בנוגע לקשר והשייכות של כמה ענינים שבאים באותו יום, שיש לזה מקור בנגלה דתורה - בדברי הגמרא¹⁷⁰: "מגלגלין זכות ליום זכאי" (ועד"ז בצד ההפכי), ולא רק בנוגע למאורעות שמסופרים בתושב"כ, אלא גם בנוגע לאופן ההנהגה בפועל - "הלכך (משום דאמר לעיל מגלגלין כו') בר ישראל דאית לי' דינא בהדי נכרי .. לימצי נפשי באדר כו'"¹⁷¹.
- ומכל זה מובן בנוגע לג' הענינים הנ"ל בחג השבועות שבאים יחד - שיש שייכות ביניהם, ויש ביניהם נקודות משותפות, וכמשנת"ל כמה פרטים בזה¹⁷².

(164) אבות ספ"ה.

(165) סז"ך (קמו, א).

(166) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ט ע' 349. וש"נ.

(167) ראה תורת מנחם - התועדויות ח"ה ע' 198. ע' 211.

וש"נ.

(168) סג, א ובפרש"י.

(169) תהלים לו, ז.

(170) תענית כט, א. וש"נ.

(171) שם ריש ע"ב (ובתורה"א אמר).

(172) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 35 ואילך.

(156) פ"א ה"ג.

(157) בחוקותי כו, כז.

(158) שבת צז, א.

(159) ראה שו"ע אדה"ז אור"ח סס"א ס"ו. וש"נ.

(160) ראה כתר שם טוב בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.

(161) ראה שיחת יום ב' דחג"ש תשכ"ה סכ"ו (תורת מנחם -

התועדויות חמ"ג ע' 384). שם חמ"ז ע' 232 הערה 51. וש"נ.

(162) ראה בס' שנעתקו ברשימה "השגחה פרטית" - אג"ק

ח"א ע' קסט ואילך.

(163) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' שיב. וש"נ.

- 1 ויש עוד נקודה משותפת בין ג' ענינים הנ"ל - ענין האחדות שישנו הן במ"ת, הן אצל דוד המלך והן
- 2 אצל הבעש"ט, כדלקמן.
- 3 כא. ענין האחדות - בתורה:
- 4 איתא במדרש¹⁷³ - בביאור הטעם שהקב"ה המתין עם מ"ת עד ש"בחוורש השלישי ג' באו מדבר
- 5 סיני ויחן שם ישראל ג' ¹⁷⁴ - ש"בכל המסעות . . נוסעים במחלוקת וחונים במחלוקת, ורק כאשר "ויחן
- 6 שם ישראל", "כאיש אחד בלב אחד" ¹⁷⁵, "אמר הקב"ה, הואיל . . ונעשו חני" אחת, הרי השעה שאתן
- 7 להם את תורת".
- 8 וכן איתא במדרש¹⁷⁶ שאילו היו ישראל ששים ריבוא חסר אחד לא היתה ניתנת התורה, והיינו,
- 9 שאפילו אם הי' חסר יהודי שנמצא בדרגא הכי פחותה בין בני", כמו נושא פסל מיכה¹⁷⁷, לא היתה ניתנת
- 10 התורה, ח"ו, אפילו למשה רבינו!
- 11 והענין בזה - שהתורה אינה ענין פרטי, לא מצד הלומד, לא מצד התורה עצמה, וגם לא מצד הקב"ה.
- 12 האחדות שבתורה - מצד הלומד:
- 13 אע"פ שלימוד התורה צריך להיות בהעמקה הכי גדולה, ולא די בכך, אלא צריך "ללמוד וללמד
- 14 לשמור ולעשות ולקיים" ¹⁷⁸, ולולי זאת, חסר בקיום מצות תלמוד תורה, מ"מ, חייב כל אחד מישראל
- 15 בלימוד התורה, וכמארז"ל⁷⁶ "לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה", וכפי שפוסק רבינו הזקן¹⁷⁹
- 16 שקאי גם על מי ש"אינו מקיים מה שלומד . . ועליו אמר הכתוב¹⁸⁰ ולרשע אמר אלקים מה לך לספר
- 17 חוקי וגו'", ולא עוד אלא שמוסיף¹⁸¹ ש"גם הרב . . צריך להכניס את עצמו לבית הספק כו'", וטעם הדבר
- 18 - לפי שהתורה מקיפה וחודרת את כל בני", מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך" ו"שואב מימין",
- 19 וכל אחד הוא לא רק פרט בפני עצמו, אלא נוגע לכללות התורה, כאמור, שאילו הי' חסר אפילו אחד,
- 20 לא היתה התורה ניתנת כלל.
- 21 האחדות שמצד התורה עצמה:
- 22 התורה נחלקת אמנם לחמשה חומשי תורה, מסכתות וברייתות כו', כמארז"ל¹⁸² "ששים המה
- 23 מלכות ¹⁸³ אלו ששים מסכתות, ושמונים פלגשים אלו הברייתות, ועלמות אין מספר אלו ההלכות שהן
- 24 מימרות האמוראים", אבל אעפ"כ, כל התורה כולה הו"ע אחד, וכמאמר הרגצ'ובי¹⁸⁴ שכל התורה כולה,
- 25 מהאות ב' ד"בראשית" עד האות ל' ד"לעיני כל ישראל", היא תיבה אחת ארוכה.
- 26 וענין זה מרומז גם בנגלה דתורה - בדברי הגמרא¹⁸⁵ "הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום
- 27 אחר", שזה מורה על האחדות שבתורה.
- 28 ויובן ביותר ע"פ פתגם הבעש"ט הנ"ל (ס"ח) - וכמובא בכ"מ¹⁸⁶ שהבעש"ט אמרו בשם הרס"ג -
- 29 העצם כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכולו, וכיון שכל התורה היא אחדות אחת ועצם אחד, הנה
- 30 גם כשלומדים ענין אחד בתורה תופסים בכולו, ולכן, אף ש"הוא עמל במקום זה" הנה "תורתו עומלת
- 31 לו במקום אחר".
- 32 וכמו"כ ישנו ענין האחדות בנוגע להקב"ה, נותן התורה:

173 ויק"ר פ"ט, ט. דא"ז פ' השלום. וראה גם פתיחתא
 דאיכ"ר כ. תנחומא (באבער) יתרו ט.
 174 יתרו יט, א"ב.
 175 פרש"י עה"פ. וראה מכילתא שם.
 176 מכילתא שם, יא. דב"ר פ"ז, ח.
 177 ראה שמו"ר רפכ"ד. וש"נ. וראה תורת מנחם -
 התוועדויות חמ"ו ס"ע 420. וש"נ.
 178 נוסח ברכות ק"ש.
 179 ה"ל ת"ת פ"ד ה"ג.
 180 תהלים נ, טז.
 181 בקר"א סק"א.
 182 כ"ה בתו"א שמות מט, ב ואילך. לקו"ת שה"ש מ, ב
 ואילך. וראה שהש"ר עה"פ.
 183 שה"ש ו, ח.
 184 ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' תג. וש"נ.
 185 סנהדרין צט, ריש ע"ב. וראה גם תורת מנחם -
 התוועדויות חכ"ו ע' 113 ואילך.
 186 ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ב ע' 385.

- 1 איתא במדרש¹⁸⁷ שהקב"ה אומר שע"י לימוד התורה - "אותי אתם לוקחים", עצמותו של הקב"ה.
- 2 וכן איתא במדרש¹⁸⁸: "אמר הקב"ה לישראל, מכרתי לכם תורת, כביכול נמכרתי עמה .. משל למלך
- 3 שהי' לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו, בתי
- 4 שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול, לפי שהיא אשתך, אלא
- 5 זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך, קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את
- 6 בתי. כך אמר הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה
- 7 איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו כו", והיינו, שהתורה היא
- 8 ה"חדר" שבו נמצא המלך, הקב"ה, יחד עם בני" - כל בני", ללא חילוק כלל.
- 9 ולכן, אפילו מי שלא ידע מאי דקאמר, מברך ברכת התורה¹⁸⁹ - "ונתן לנו את תורתו" - בשם ומלכות,
- 10 והיינו, שגם בנוגע אליו הכניס הקב"ה את עצמותו בתורה, ונתן לו את התורה כולה, באופן ש"כל הנותן
- 11 בעין יפה הוא נותן" - "מתהום ארעא ועד רום רקיעא" (כדברי הגמרא במסכת ב"ב¹⁹⁰).
- 12 וכיון שענין התורה הוא אחדות, לכן הוצרך להיות הענין דמ"ת דוקא כאשר בני" היו במעמד ומצב
- 13 של אחדות - "ויחן" לשון יחיד, ודוקא באופן כזה לוקחים תורה עד סוף כל הדורות, כדאיתא בפרד"א²⁰
- 14 שכל הנשמות של כל הדורות היו בשעת מ"ת.
- 15 ונקודת הענין - שהתורה אינה ענין של פרטים, כי אם כלל אחד - תורה אחת, שניתנה מה' אחד,
- 16 ל"גוי אחד", בני", שגם בהיותם למטה בארץ, נשמה בגוף, הרי הם "גוי אחד בארץ"¹⁹¹, כפי' רבינו
- 17 הזקן¹⁹² שממשיכים הוי' אחד גם בעינים ארציים.
- 18 כב. אך עדיין נשאלת השאלה בנוגע לאחדותם של ישראל, "ויחן" לשון יחיד: כיצד יכולה להיות
- 19 ההתאחדות של נושא פסל מיכה עם משה רבינו (כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁹³, שבנוגע לבני" לא אומרים
- 20 "להבדיל"?) !
- 21 והמענה על זה - שזהו מ"ש "ויחן שם ישראל נגד ההר", הר סיני, והיינו, שכאשר נמצאים אפילו לפי
- 22 שעה נגד הר סיני, אזי נעשה "ויחן .. ישראל".
- 23 אך כיצד מתגלה אצל כל בני" הענין ד"נגד ההר"?
- 24 ובכן: בצד הטוב, כאשר הכל מתנהל כשורה - לא רואים זאת בגלוי, כיון שאין כאן מה שיעורר
- 25 אותו ("אים דערנעמען");
- 26 אבל כאשר ישנו ענין הפכי כו' - אזי אפילו קל שבקלים מוסר נפשו על קידוש השם¹⁹⁴, וזאת - ללא
- 27 צורך בלימוד דיני קידוש השם במשך שעה ארוכה, אלא מיד כשמרגיש שרוצים לנתק ולהפריד
- 28 ("אָפּרייסן") אותו מהקב"ה, היל"ת, אזי מוסר נפשו על קידוש השם, ומתאחד עם כל בני".
- 29 וגם ענין זה קשור עם מ"ש "ויחן .. נגד ההר" - כפירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁹⁵ ש"נגד ההר" קאי
- 30 על זה ש"נדמה להם כהר"¹⁹⁶, ואז, יכולים כולם להתאחד.
- 31 כג. וענין זה ראינו לאחרונה בארץ ישראל:
- 32 עד עתה - היו שם מחלוקות, לא רק "עד לרקיע", אלא גם "עד לתהום" ... ולא היו יכולים להתדבר ...
- 33 אך כאשר הגיע מעמד ומצב שהי' נוגע להקיום של בני"י¹⁹⁷, הרי זה פעל התאחדות של כל בני".
- 34 וכן נתגלה עכשיו, שהתביעה על הארץ - שבמשך 1500 שנים עבדוה זרים - היא לא בגלל שזוהי

(192) תניא אגה"ק רס"ט. ובכ"מ.

(193) ראה גם אג"ק חכ"ב ס"ע רלח. וש"נ.

(194) ראה תניא פ"ח.

(195) שיחת יום ב' דחג"ש תרצ"ו ס"כ (סה"ש תרצ"ו ע' 151).

(196) ראה סוכה נב, א.

(197) כנראה הכוונה למלחמת ששת הימים (המו"ק).

(187) ויק"ר פ"ל, יג. תנחומא אמור יז (בנוגע למצוות). וראה

תניא פמ"ז. וראה גם שיחת יום ב' דחג"ש תשכ"ד בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ע' 36 ואילך). וש"נ.

(188) שמו"ר פל"ג, א. וראה תנחומא תרומה ג.

(189) ראה הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.

(190) נג, רע"א. וש"נ. סג, ב.

(191) שמואל"ב ז, כג. ועוד.

- 1 הארץ שלהם, ולא רק בגלל היותה ארץ ישראל, אלא בגלל שהיא "ארץ הקודש". - לא מחפשים על זה
- 2 שום הסברים, מלבד העובדה שזוהי ארץ קדושה ששייכת לעם קדוש. ומה שבחיצוניות הרי זה בגלל
- 3 טעמים אחרים - אין זה אלא שממציאים תירוצים כדי להלביש זאת ב"אותיות" כאלו שגם גוי יוכל
- 4 להבין אותם, אבל הכוונה הפנימית היא - בגלל שזוהי ארץ הקודש.
- 5 ע"פ שכל - יכולים לטעון, שכשם שאין מקום לדרוש שיחזירו את "מנהטן" לאינדיאנים, והם יחזירו
- 6 את הדולרים הספורים שקיבלו עבורה... כך אין מקום לדרוש - לטענת הישמעאלים - שכיון שלפני 1900
- 7 שנה ישבו שם יהודים, לכן צריכים עתה ליתן להם את הארץ, למרות שבינתיים ישבו בה ישמעאלים,
- 8 ערבים וכו'.
- 9 ובכן: במה דברים אמורים - כשמתנהגים כדרך התגרים, או כשמדובר אודות כיבוש בידי אדם; אבל
- 10 ארץ ישראל - אינה עומדת למכירה ("פאָר סעיל"), וכפי שלומדים בפירוש רש"י בהתחלת החומש:
- 11 "בראשית ברא אלקים", "שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים,
- 12 הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו כו'", והיינו,
- 13 ש"אלקים קדושים" נתן את "ארץ הקודש" ל"גוי קדוש"¹⁹⁸, ואינה עומדת למכירה!...
- 14 והרגש זה הוא אצל כל אחד - גם אצל מי שיש להסתפק אם למד פירוש רש"י הנ"ל, ולפני משך
- 15 זמן טען שהוא שייך ל"כנען"... ואעפ"כ, גם השייכות שלו לארץ ישראל היא - לא בגלל שהאו"ם
- 16 ("יורען") הסכים לתת אותה לבנ"י, ולא בגלל "כתב הזכויות" ("טשאָרטער") שניתן לבנ"י עלי' (מאומות
- 17 העולם), שהרי אין הלוך יכול למכור יותר ממה שהמוכר נתן לו, אלא בגלל היותה ארץ הקדושה
- 18 שניתנה מאלקים קדושים לגוי קדוש!
- 19 לפתע שכחו כולם מה"כנענים"... מה"ליגה נגד כפי' דתית", ושכחו את הטענות שיש להם על הלכות
- 20 עבודה זרה, ועל הציווי "לא תחי' כל נשמה"¹⁹⁹; ונעשה מעמד ומצב ד"ויתן שם ישראל נגד ההר",
- 21 "כאיש אחד בלב אחד".
- 22 ואם עדיין הי' מקום לספקות האם אכן כוונתם לקדושה של ארץ ישראל - נתברר הדבר כשראו עד
- 23 כמה פעל וחדר המפגש עם ה"כותל המערבי"²⁰⁰:
- 24 לכאורה מדובר אודות קיר ישן חרב... ובדאי ישנם בנינים יפים ואסטרטגיים יותר ממנו, וא"כ, הי'
- 25 צריך להיות הסדר, שאלו שמתפללים, ילכו ל"כותל המערבי", ואילו אחרים, ילכו לחפש ולמצוא בנינים
- 26 עתיקים שהשאיר ה"גרגשי" כשברח לאפריקא!...
- 27 ולפועל ראו עתה שאצל כולם מתבטאת החשיבות של ארץ ישראל - ב"כותל המערבי", דאל"כ, אין
- 28 מקום ללכת לשם ולהתפרץ בבכי, ועאכו"כ להכריז בפני כל עם ועדה, שלא יניח שיפרידו אותו מה"כותל
- 29 המערבי"!
- 30 כד. ולאחרי כל זה - בא הקב"ה לבנ"י בטענה ובקשה:
- 31 הנכם רואים שכאשר דוחקים ולוחצים אתכם ("ווען מ'קוועטשט אַיך צו") רח"ל, הרי זה כמו "הזית"
- 32 ש"אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתיחה"²⁰¹, וא"כ, עד כמה ה"שיעור לייסר" ("וויפל איז אַ שיעור מאַטערן")
- 33 את הקב"ה שיצטרך לנסות את בנ"י, ולפעול את הענין ד"מוציא שמנו" ע"י הכתישה של ענין הגלות
- 34 כפשוטו - הרי קל טוב ונעים הרבה יותר, שבמקום השעבוד "בחומר ובלבנים"²⁰² כפשוטם, תהי' היגיעה
- 35 בלימוד התורה, "בחומר דא קל וחומר, ובלבנים דא ליבון הלכתא" (כפי שמגלה פנימיות התורה)²⁰³,
- 36 ובאופן ש"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"²⁰⁴, ועי"ז יזכו לכל הענינים, גם ל"חומר ובלבנים" כפשוטם,
- 37 שאפשר להתגדל ולהתפאר בהם, ובאופן שכולם יהיו מרוצים ומאושרים!...

(202) שמות א, יד.

(198) יתרו יט, ו.

(203) זהר ח"א כז, א. ח"ג קנא, א. רכט, ב. וראה תו"א ר"פ

(199) פ' שופטים כ, טז.

שמות. ובכ"מ.

(200) ראה גם תורת מנחם - התוועדות חלק נ ריש ע' 14.

(204) קידושין מ, ב. וש"נ.

(201) מנחות נג, סע"ב. שמו"ר פל"ו, א.

בשלמא בגלות מצרים, שהיתה הכנה למ"ת, הי' צורך ב"כור הברזל"²⁰⁵ כדי להסיר ולשטוף את
הסיגים והפסולת כו', ולאח"ז יצאו מהגלות "ביד רמה"²⁰⁶, "בבנינו ובבנותינו"¹¹⁷, "לא תשאר פרסה"¹¹⁸,
ועד ש"וינצלו את מצרים"²⁰⁷, "כמצודה שאין בה דגן .. כמצולה שאין בה דגים"²⁰⁸ (כמבואר בדרושי
חסידות²⁰⁹ שקאי על הניצוצות שבעלמא דאתגלייא ועלמא דאתכסייא), והלכו לקבל את התורה "כאיש
אחד בלב אחד";
אבל עכשיו - הרי לכל הדעות יצאו כבר י"ח לאחר כל הגזירות והשמדות כו'²¹⁰, ובפרט בדורנו,
דור השמד; וכבר עמדו "כאיש אחד בלב אחד" - לא בגלל שדאגו לבית שלהם (כפי שסיפרו ליצה"ר...),
שהרי היו יכולים להשיג בית יותר טוב בארה"ב... אלא בגלל שהרגישו שזוהי ארץ הקודש שניתנה ל"גוי
קדוש" מ"אלקים קדושים".
וכיון שכן, הרי זו שעת הכושר שאחדות זו תהי' "נגד ההר" - הר סיני, שבו ירדה שנאה כו'²¹¹ לעניני
עוה"ז, וחיבה ואהבה לישראל, כדרשת חז"ל²¹² על הפסוק²¹³ "אף חובב עמים".
ועד שמזה יבואו להמשך והשלימות דמ"ת - תורתו של משיח, שילמד תורה עם כל ישראל²¹⁴,
- ולהעיר מהמדובר כמ"פ, שאף שתורה דעוה"ז היא הבל לגבי תורתו של משיח²¹⁵, מ"מ, "לא יהי'
עוד הפעם מ"ת"²¹⁶, כי כל הענינים "ניתנו" במ"ת,
וכמו שניתנו במ"ת כל פרטי הענינים שנתגלו ע"י "תלמיד ותיק"¹⁶¹, ועצמו כההון עצום דפנימיות
התורה, שבודאי ניתנה בשעת מ"ת, אלא שעיקר התגלותה תהי' ע"י משיח -
והרי סדר ביאתו הוא - כמ"ש הרמב"ם⁵⁵ "יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה .. ויכוף כל ישראל
לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה' .. ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל", בביאת משיח
צדקנו, בטוב הנראה והנגלה.

* * *

כה. גם בענין השני של חג השבועות - ענינו של דוד - ישנו ענין האחדות, כי אצל דוד המלך הי'
אמיתית ענין המלכות בתכלית השלימות²¹⁷, וענין המלכות מורה על האחדות שיש אצל בנ"י²¹⁸.
המשך השיחה - שענין המלכות קשור עם עצם המציאות של אנשי המדינה²¹⁹, שלכן, העובר על
ציווי המלך באיזה ענין שיהי' חייב מיתה²²⁰ (ולא כמו בציווי התורה שיש ריבוי ציוויים שהעובר עליהם
אינו חייב מיתה²²¹) - נכלל בשיחה המוגהת (לקו"ש ח"ח ע' 25 ואילך).

משה (עליו נאמר "ויהי בישורון מלך" (ברכה לג, ה. וראה הנסמן
בלקו"ש ח"ח ע' 35 הערה 9), וממנו למדים שקידוש העזרה צ"ל
ע"י מלך (שבועות יד, סע"ב ואילך. רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ו
הי"א)) - הרי הי' במדבר, ואילו שלימות הענין דמינוי מלך ("שום
תשים עליך מלך") היא לאחר הכניסה לארץ ישראל דוקא.
(218) ואף שיש סברות בנוגע למלך וכה"ג מי גדול ממי (ראה
הוריות יג, א. ספרי זוטא פינחס כז, כא. רמב"ם הל' מלכים פ"ב
ה"ה) - הנה ענין האחדות מצינו אצל המלך דוקא.
(219) ובלשון רש"י (חוקת כא, כא): "הנשיא הוא הכל".
(220) ועד שאפילו "מאן דמחוי במחוג כו" נחשב למורד
במלכות (חגיגה ה, ב). וכיון שמורד במלכות חייב מיתה
בגשמיות למטה, הרי מוכן, שכן הוא גם למעלה, כי אילו לא הי'
חייב מיתה למעלה, לא היתה התורה אומרת שחייב מיתה למטה.
(221) ועד שפקו"ג דוחה את כל התורה כולה, מלבד ג'
הענינים שבהם ישנו החיוב יהרג ואל יעבור. וג' ענינים אלו גופא
- אם עבר באונס, אין ב"ד מענישין אותו (רמב"ם הל' יסוה"ת
פ"ה ה"ד), וכיון שאינו נענש בגשמיות, הרי מוכן, שגם ברוחניות
אינו נענש.

(205) ואתחנן ד, כ. ועוד. תו"א יתרו עד, א"ב. ובכ"מ.
(206) בשלח יד, ח.
(207) בא יב, לו.
(208) ברכות ט, ריש ע"ב.
(209) ראה לקוטי לוי"צ אג"ק ע' ער.
(210) ראה תורת מנחם - התועודויות ח"ח ע' 101 הערה 43.
וש"נ.
(211) שבת פט, סע"א ואילך.
(212) ספרי ויל"ש (רמז תתקנב) עה"פ.
(213) ברכה לג, ג.
(214) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט.
(215) קה"ר פ"א, ח.
(216) סה"מ תרכ"ו ע' שכו. תרמ"ז ע' פז. תרנ"ו ע' שנו. המשך
תרס"ו ע' כג. שם ע' תקמו. תער"ב ח"א ע' שסו. סה"מ עטר"ת
ע' רצא. תרפ"א ע' קסז. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע' 57. ועוד.
(217) כי: שאל - לא הי' מלך על כל שבטי ישראל* (ראה
במדב"ר פ"ד (קרוב לסופו)); יהושע (שהי' לו דין מלך (ראה
הנסמן בלקו"ש ח"ג ע' 190 הערה 3)) - כיון שבזמנו לא נשלם
כיבוש הארץ, הרי לא הי' מלך על כל חלקי ארץ ישראל; וכן

- 1 כו. וזהו הצד השווה והנקודה המשותפת שבשני הענינים - ענין האחדות שבמ"ת, וענין האחדות אצל
- 2 דוד המלך;
- 3 אלא, שהאחדות שבמ"ת היא אחדות רוחנית, והרי תכלית הכוונה היא לפעול גם בעולם - שלכן
- 4 ניתנה תורה למטה ולא למעלה, כדי לפעול שהעולם יהי' עולם של תומ"צ ועולם של אחדות, וכדי
- 5 שהעולם יכיר אחדות הבורא, הרי זה לאט לאט, צעד אחר צעד, והיינו, שתחילה צ"ל האחדות ע"י התורה
- 6 בענינים רוחניים, ולאחרי כן, כשבאים "אל ארץ נושבת"²²², "ארץ טובה ורחבה"²²³, פועל דוד מלך
- 7 ישראל את ענין האחדות גם בענינים גשמיים, ובפרט במלכות שלמה (שהמשיך את ענינו של דוד - "דוד
- 8 מלך ישראל חי וקיים"⁵⁶), שעל-ידו הי' בנין ביהמ"ק (לאחרי ההכנה ע"י דוד⁴⁸), ש"ממנו אורה יוצאה
- 9 לעולם"²²⁴ ע"י "חלוני שקופים אטומים"²²⁵, ועי"ז נמשך ענין האחדות לא רק בארץ ישראל, אלא גם
- 10 בכל העולם - שיהי' "שלום גו' בימיו"²²⁶, וכנ"ל (ס"ה) שמכל העולם הביאו לו מתנות כו'.
- 11 התחלת הענין היתה אמנם במ"ת, אבל לאח"ז הוצרך להיות שהיית זמן עד להתגלות הענין ע"י דוד
- 12 (ואח"כ ע"י שלמה) - כשם שעשה"ד כוללים את כל עניני התורה כולה (כדרשת חז"ל²²⁷ על הפסוק²²⁸
- 13 "מזה ומזה הם כתובים"), ולאח"ז הולך וניתוסף בענין ההתגלות עי"ז שכא"א מגלה חלקו בתורה,
- 14 כמאמר "ותן חלקנו בתורתך"²²⁹.
- 15 כו. וכן בענין הג', החידוש של הבעש"ט - רואים את נקודת האחדות:
- 16 ובהקדם המבואר לעיל (ס"ח) שיש גליא וסתים בנשמה, גליא וסתים בקוב"ה, וגליא וסתים בתורה.
- 17 וכיון שבריאית העולם היא בשביל התורה ובשביל ישראל, הרי מובן שגם בעולם יש גליא וסתים.
- 18 גליא של העולם - היא מציאות העולם (כפי שהיא ע"פ התורה), וסתים של העולם - הרי זה כח
- 19 הפועל האלקי שבנפעל. וזהו גם החילוק בין ב' הענינים דדעת תחתון ודעת עליון²³⁰.
- 20 וענין ה'סתים' שבעולם - יתגלה לעתיד לבוא, כשיקויים היעוד²³¹ "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר
- 21 יחדיו כי פי ה' דיבר", שהפירוש הפשוט בזה הוא, ש"כל בשר" יראה שכל ענין שבעולם אינו מציאות
- 22 בפני עצמו, אלא עיקרו הוא - "דבר הוי'" שמהוה ומחי' ומקיים אותו בכל רגע ורגע. והיינו, שכאשר
- 23 יביטו על השמים, לא יראו את השמים, אלא את המאמר "יהי רקיע" שבו, ועד"ז בשאר הנבראים²³².
- 24 - אצל יחידי סגולה הי' כבר ענין זה עוד מקודם לכן, וכמו רשב"י ור"א בנו, כמסופר בגמרא²³³,
- 25 שכאשר יצאו מהמערה וראו מציאות בעולם שאינה מציאות-תורנית, אזי "כל מקום שנותנין עיניהן מיד
- 26 נשרף .. נעשה גל של עצמות"; אבל בפועל ובגילוי לכולם - יהי' זה לעתיד לבוא, כשיקויים היעוד
- 27 "ונגלה כבוד הוי' גו'", בכל העולם כולו, ובאופן שוה, ללא התחלקות, שזהו"ע האחדות.
- 28 כח. ולהעיר:
- 29 אף שכתב הרמב"ם²³⁴ "אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם או יהי' שם
- 30 חידוש במעשה בראשית, אלא עולם כמנהגו נוהג" ("אמרו חכמים²³⁵ אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא
- 31 שעבוד מלכיות בלבד"²³⁶), וזה שנאמר בישע"י²³⁷ וגר זאב עם כבש .. משל וחידה .. שיהיו ישראל
- 32 יושבין לבטח עם רשעי עכו"ם המשולים כזאב כו'" - הרי השיג עליו הראב"ד, וס"ל ש"וגר זאב עם

222) בשלח טז, לה.	שמע"צ פג, א. ובכ"מ.
223) שמות ג, ח.	(231) ישע"י מ, ה.
224) ראה ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה. ועוד.	(232) ראה תניא שעהיה"א בתחלתו. ובכ"מ.
225) מלכים"א ו, ד ובפרש"י. וראה מנחות פו, ב ובפרש"י.	(233) שבת לג, ב ואילך.
226) דברי הימים"א כב, ט.	(234) הל' מלכים רפי"ב.
227) ירושלמי שקלים פ"ו סה"א.	(235) ברכות לד, ב. וש"נ.
228) תשא לב, טו.	(236) שם ה"ב.
229) אבות פ"ה מ"כ. וראה לקו"ש ח"ג ע' 118 ואילך. וש"נ.	(237) יא, ו.
230) ראה תו"א יתרו סח, א. לקו"ת פ' ראה כג, ד. דרושי	

(* משא"כ דוד - אף שתחילה מלך בחברון, הרי רוב מלכותו היתה על כל בני"י (שמואל"ב ה, ה).

- כבש" היינו כפשוטו, ולא עוד אלא שהרמב"ם עצמו²³⁶ מסיים ש"כל אלו הדברים .. לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים סתומין הן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו כו".
- ועוד ועיקר: דברי הרמב"ם הנ"ל הם בספרו יד החזקה, שזהו ספר פסקי הלכות בגליא דתורה, שבה לא נתפרש בגלוי פנימיות התורה, שהרי זה גליא דתורה, ולא סתים דתורה; אבל האריז"ל, שהוא פוסק אחרון בפנימיות התורה²³⁸, כותב בפירושו²³⁹ שאכן יהי' שינוי במנהגו של עולם בכל ענינים הנ"ל, עד להענין ד"וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר".
- ומה גם שכן היא דעת הרמב"ם²⁴⁰, ובענינים כגון דא - הלכה כהרמב"ן לגבי הרמב"ם:
- ישנו כלל שהלכה "כרב באיסורא וכשמואל בדיני (במונא)"²⁴¹, כמבואר בכללי הש"ס²⁴², שאף ששניהם למדו הן דיני איסור והיתר והן דיני ממונות, מ"מ, רוב עסקו של רב הי' באיסורא, ולכן הלכה כמותו באיסורא, ורוב עסקו של שמואל הי' במונא, ולכן הלכה כמותו במונא.
- ומזה יש ללמוד גם בנוגע לגליא דתורה ופנימיות התורה - שמי שרוב עסקו בפנימיות התורה, הלכה כמותו בענינים אלו²⁴³.
- ובנדו"ד: הרמב"ם - רוב עסקו הי' בנגלה דתורה, ורק בסוף ימיו למד גם פנימיות התורה²⁴⁴ (אלא שלא כלל זאת בספר הי"ד, כיון שלא הי' הדור ראוי לכך, כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁴⁵); ואילו הרמב"ן - רוב עסקו הי' בפנימיות התורה²⁴⁶, ולכן, כשיש מחלוקת בין הרמב"ם לרמב"ן בעניני פנימיות התורה, אזי ההכרעה היא כדעת הרמב"ן.
- ובפרט שגם לדעת הרמב"ם הנה רק בתחלת ימות המשיח יהי' עולם כמנהגו נוהג, אבל לאחריו כן יהי' שינוי בעולם²⁴⁷.
- כט. אך כדי שה'סתים' שבעולם יוכל להתגלות בפועל - הרי זה תלוי בתורה (כמו שכל הענינים תלויים בתורה, כמאמר⁸⁹ "אסתכל באורייתא וברא עלמא"), שיתגלה גם ה'סתים' שבתורה.
- והענין בזה - שכשם שבשביל כיבוש הארץ כפשוטו, גליא שבארץ, הוצרך להיות נתינת גליא דתורה, כך גם כדי לכבוש את פנימיות הארץ, היינו, שיהי' ניכר בגלוי שהעולם אינו מציאות בפני עצמו, יש צורך בגילוי דפנימיות התורה.
- ולכן, כאשר מתקרבים לימות המשיח, שאז יקויים בפועל היעוד "ונגלה כבוד הוי' וגו'", צריך להיות הגילוי דפנימיות התורה.
- ל. והנה, כללות ענין גילוי פנימיות התורה, התחיל ע"י הרשב"י, ויושלם בביאת המשיח - כאשר "בהאי חיבורא דילך .. יפקון בי' מן גלותא ברחמים" (כדאיתא ברע"מ פ' נשא⁹⁷), והיינו, שהיציאה מן הגלות תהי' ע"י לימוד פנימיות התורה קודם ביאת המשיח.
- ומוסיף בתקו"ז²⁴⁸: "כמה ב"נ לתתא יתפרנסון מהאי חיבורא דילך כד אתגלי לתתא בדרא בתראה", וכפירוש המקדש-מלך²⁴⁹: "יתפרנסון .. כשיפורש להם אמיתות מאמריו כו'", והיינו, שלימוד פנימיות התורה לא יהי' באופן שטחי, אלא באופן של הבנה והשגה, כך שיחדור את כל מציאות האדם וכל צרכיו, שכן, דוקא לימוד באופן כזה יפעל בעולם קיום היעוד "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר גו'".

(244) ראה הנסמן בסה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 41 בהערה.
 (245) ראה סה"ש שם. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ט ע' 225. וש"נ.
 (246) ראה סה"ש תש"א ס"ע 154. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"י"ז ס"ע 80 ואילך. וש"נ.
 (247) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 198 ואילך. תורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ע' 260 הערה 30.
 (248) ת"ו בסופו.
 (249) בהקדמה לזהר. וראה כס"מ לתקו"ז שם. וראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 136 הערה 35. חכ"ז ע' 26. וש"נ.

(238) בענין זה נזכר גם מ"ש ברע"מ (זח"ג קכה, א) שהענין שאין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד הוא רק אצל עמי הארץ כו'.
 (239) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"א ע' 212. ח"ל ע' 248. חל"ב ע' 84. חל"ג ע' 351. חל"ו ע' 308. ועוד.
 (240) בחוקותיו כו, ו. דרשת תורת ה' תמימה (ירושלים תשכ"ג) ע' קנד ואילך.
 (241) בכורות מט, ריש ע"ב. וש"נ.
 (242) ראה רא"ש ב"ק פ"ד ס"ד. שו"ת חות יאיר סצ"ד.
 (243) ראה גם אנ"ק ח"י ע' שנג. חט"ו ע' רמה. ועוד.

- 1 וענין זה התחיל ע"י הבעש"ט - דאף שגם לפני"ז ה' לימוד פנימיות התורה בכמה מדינות, לא ה' זה בגלוי באופן של הבנה והשגה, כפי שהתחיל ע"י הבעש"ט, מייסד תורת החסידות.
- 2 ועפ"ז יובן מ"ש באגה"ק של הבעש"ט⁸² ש"לכשיפוצו מעינותיך חוצה" אזי "אתי מר" - דלכאורה: מהו קישור ב' הענינים, שעי"ז שיפוצו מעינותיך חוצה אזי יבוא משיח - כי בביאת המשיח יתגלה ה'סתים' שבעולם, ולכן ההכנה לזה היא ע"י לימוד פנימיות התורה, סתים דאורייתא, שזהו החידוש של הבעש"ט.
- 3 וענין זה קשור במיוחד עם חג השבועות, יום ההילולא של הבעש"ט, ובזה גופא הולך וניתוסף משנה לשנה ומדור לדור, עד לדורנו זה, ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר שגילה חלקו בתורה, ומסר זאת באופן שכאו"א יפיץ זאת בכל מקום שידו מגעת.
- 4 אלא שסדר הלימוד הוא באופן שצריך להתחיל מאל"ף בי"ת של נגלה דתורה, גופא דאורייתא, וע"י לימוד גופא דאורייתא באים ללימוד "נשמתא דאורייתא"²⁵⁰, פנימיות התורה, ועי"ז מתגלה הפנימיות של העולם, ובאופן דמוסיף והולך ואור, עדי קיום היעוד²⁵¹ "והי' לך ה' לאור עולם", בקרוב ממש, ע"י משיח צדקנו.

* * *

- 14 לא. עוד נקודה משותפת בכל ג' הענינים הנ"ל שבחג השבועות²⁵²:
- 15 בנוגע למשה רבינו - שהתורה נקראת על שמו³⁶, כמ"ש³⁷ זכרו תורת משה עבדי - רעיא מהימנא²⁵³,
- 16 מצינו שאע"פ ש"הי' מתוקן"²⁵⁴ להיות רועה ישראל, מ"מ, "לא בחנו הקב"ה אלא בצאן", כמסופר במדרש²⁵⁵: "כשהי' מרע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי, ורץ אחריו . . הרכיבו על כתיפו והי' מהלך, אמר הקב"ה, יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם, כך חייך אתה תרעה צאני ישראל", היינו, שראוי הוא להיות רועה ישראל לכל הדורות.
- 20 וכן מצינו בדוד המלך: "בדק (הקב"ה) לדוד בצאן ומצאו רועה יפה . . אמר הקב"ה, מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כחו, יבא וירעה בעמי"²⁵⁵, וזו היתה הכנה להיות אח"כ רועה ישראל - כלשון המדרש²⁵⁶: "דוד רוען של ישראל, אתה תרעה את עמי ישראל"²⁵⁷, ומי הוא רועה של דוד, הקב"ה, שנאמר²⁵⁸ ה' רועי לא אחסר - באופן נצחי, "דוד מלך ישראל חי וקיים"⁵⁶.
- 24 ועד"ז בנוגע לבעש"ט, שהתחלת עבודתו היתה בתור "עוזר" למלמד תינוקות²⁵⁹, וזו היתה הכנה להמשך עבודתו לעורר את כל עם ישראל - כמשל הידוע²⁶⁰ מאדם שמעוררים מעלפון גשמי ע"י הקריאה בשמו, ודוגמתו היא הקריאה בשם ישראל - שמו של הבעש"ט - שעל ידה התעורר כללות עם ישראל, מילדים קטנים עד לגדולים שבדורו.
- 28 ובאופן כזה היתה גם הנהגת הנשיאים שלאחריו, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר - לאחד את כל עם ישראל, הגדולים עם הקטנים.
- 30 לב. יש עוד נקודה משותפת בין הענין דמ"ת לגילוי פנימיות התורה - ששניהם פועלים קיום וחיות: ובהקדים - שרואים במוחש, שכל דבר זקוק לנשמה שתתן בו חיות, וכמו גוף האדם, שכדי שתהי' בו חיות צריכה להיות בו נשמה, וכאשר הגוף הוא במצב קשה רח"ל, יש צורך לעורר את הנשמה שתהי' בגילוי יותר, וכאשר "כלו כל הקיצין" ועדיין לא בא, אזי לוחשים בשמו כו'.

(256) יל"ש תהלים רמז תרצ.

(257) שמואל"ב ה, ב.

(258) תהלים כג, א.

(259) ראה תור שם טוב בהוספות סרפ"ח ואילך. וש"נ.

(260) ראה שם סתי"ח. וש"נ.

(250) זח"ג קנב, א.

(251) ישעי' ס, יט.

(252) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 250 ואילך.

(253) ראה תניא רפמ"ב.

(254) שמו"ר פ"ב, ד.

(255) שם, ב.

ובכן:

- מ"ת פועל קיום שמים וארץ, כדרשת רז"ל²⁶¹ "מאי דכתיב²⁶² ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, ה"א
 תירה (הששי המיוחד .. ו' בסיון שניתנה בו תורה) .. שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם
 אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו כו", ועז"נ²⁶³ "ארץ יראה ושקטה", "בתחילה יראה
 ולבסוף שקטה".
- ועד"ז בנוגע לפנימיות התורה - הפנימיות של כל חלקי התורה - שממשיכה בכל חלקי התורה חיות
 נעלית יותר באופן אחר לגמרי, בדוגמת המשכת החיות מבחי' היחידה בכל הבחי' דנפש רוח נשמה וחי',
 ועד"ז בנוגע לפנימיות התורה, שהיא כנגד בחי' היחידה, שעל-ידה נמשך תוספת חיות בכל חלקי פרד"ס
 שבתורה שהם כנגד נרנ"ח²⁶⁴.
- וזהו גם הטעם הפנימי לכך שרבותינו נשיאינו היו נוהגים לומר בחג השבועות מאמרים עמוקים
 ביותר,
- מלבד הטעם הפשוט, לפי שלקראת חג השבועות היו מגיעים הרבנים, מורי-צדק, שלא היו יכולים
 לבוא לשאר ה"ימים טובים". ולכן היו קורין לחג השבועות בשם: "חג המצו"ת", החג שבו היו מגיעים
 ה"מורי-צדק"²⁶⁵ -
- כי פנימיות התורה פועלת תוספת חיות בכל חלקי התורה, כך, שגם החיות של נגלה דתורה היא
 מפנימיות התורה, ולכן, בחג השבועות, זמן מ"ת, ה' צ"ל הגילוי דפנימיות התורה ע"י אמירת מאמרים
 עמוקים ביותר, כדי שע"ז יתוסף חיות בכל חלקי התורה.
- וכמדובר פעם בארוכה²⁶⁶ שבשעת מ"ת ה' בגילוי רק פנימיות התורה, ואילו נגלה דתורה ה' ברמז
 ובנסתר - שהרי בשעת מ"ת ראו בגילוי מעשה מרכבה²⁶⁷, שזהו פנימיות התורה, ואילו כל גליא דתורה
 היתה ברמז בעשה"ד (כידוע שבכל אחד מעשה"ד מרומזים כו"כ מצוות ששייכים לדיבור זה²⁶⁸).
- לג. ענין זה קשור גם עם ה"כינוס תורה" - בנגלה דתורה - שנוהגים לערוך למחרת חג השבועות,
 זמן מ"ת,
- וכן למחרת שמחת-תורה, שגם הוא קשור עם "יום חתונתו, זה מתן תורה"²⁶⁹ (שבתש"י), "יוהכ"פ,
 שניתנו בו לוחות האחרונות"²⁷⁰ (נוסף על "יום חתונתו בסיני"²⁷¹) -
- שהכוונה בזה היא - שע"ז יתוסף חיות בלימוד התורה, נגלה וחסידות, על כל השנה. כך, שיהי' זה
 מעמד ומצב של נשמה בגוף, שבצירוף שניהם יחד נעשה דבר שלם.
- ובתור השתתפות בהכינוס - יש לבאר הנהגה מסויימת שנוגעת במיוחד למצב ההוה בארצנו הקדושה.
 לד. ובהקדם המדובר באחת ההתוועדויות לאחרונה²⁷², שכל אחד יכול לעזור למצב זה - ע"י ענינים
 רוחניים, שכן, אף שמצד ענינים גשמיים ישנו הפסק המקום, הרי בנוגע לענינים רוחניים אין המקום
 מפסיק.
- ובפרטיות יותר - הנה בענינים רוחניים גופא יש ענינים שיכולים להעלים ולהסתיר עליהם, אבל בעניני
 תומ"צ לא שייך שום הפסק, כך שע"י קיום התומ"צ במקום אחד יכולים לפעול על בני"י שנמצאים
 במקום אחר.

התוועדויות ח"ח ס"ע 240 ואילך). וש"נ.

(267) ראה תנחומא צו יב. שמו"ר פכ"ט, ב. וש"נ.

(268) ראה פרש"י משפטים כד, יב. בעה"ט יתרו כ, יג.

(269) תענית כו, ב (במשנה).

(270) פרש"י שם.

(271) יל"ש שה"ש רמז תתקפז.

(272) שיחת ל"ג בעומר (בעת ה"פאראד") ס"ב (תורת מנחם

(261) שבת פח, א (ובפרש"י).

(262) בראשית א, לא (ובפרש"י).

(263) תהלים עו, ט.

(264) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות (תורת

מנחם - התוועדויות חמ"ה ע' 260 ואילך). וש"נ.

(265) ראה גם תורת מנחם - רשימת היומן ע' רה. וש"נ.

(266) שיחת יום ב' דחג"ש תשי"ג סמ"ה (תורת מנחם -

- 1 וכידוע הפירוש הפנימי²⁷³ במארוז²⁷⁴ "כל ישראל ערבים זה בזה", שבנ"י הם מעורבים זב"ז ועד
- 2 שנעשים כמו גוף אחד, ומובן, שכאשר ניתוסף בחלק מסויים של הגוף, אזי ניתוסף עי"ז בכל הגוף -
- 3 אצל כל בנ"י, כולל גם מי שעבר עבירה ח"ו, שהרי "אע"פ שחטא (ואפילו בעבירות חמורות שיש בהם
- 4 החיוב דיהרג ואל יעבור) ישראל הוא"²⁷⁵.
- 5 ובעניני תומ"צ גופא - ישנם ענינים פרטיים שיש להם סגולות מיוחדות לעזור ולסייע בענינים
- 6 מסויימים. ולדוגמא: "חש בראשו יעסוק בתורה .. חש בגרונו יעסוק בתורה"²⁷⁶.
- 7 [ומה שרואים שעושים זאת ואין זה מועיל - הרי זה בגלל שצריכים לעסוק בחלק שבתורה השייך
- 8 לראש או לגרון (כידוע שהתורה היא בבחי' ציור אדם²⁷⁷, ויש בה חלק שהוא בבחי' ראש, וחלק שהוא
- 9 בבחי' גרון כו'), וכאשר יודעים איזה חלק בתורה שייך לראש, או שמכוונים לחלק זה בתורה, הרי זה
- 10 מועיל לבטל המיחוש שבראש כו'²⁷⁸].
- 11 ועד"ז בנוגע למצוות: יש אמנם מצוות שלא נתגלה שכן, אבל יש מצוות שנתגלה שכן ויודעים
- 12 אנו את הסגולות המיוחדות שבהם.
- 13 ובנוגע למצב ההוה²⁷⁹ - יש מצוה מיוחדת שעוזרת ומסייעת לכל השייכים אלי' לחיות חיים שלמים
- 14 הראויים לשמם, כך, שלא יהיו זקוקים לענין של חרב, וגם אם יהיו זקוקים לכך, יהי' זה באופן ש"תפול
- 15 עליהם אימתה ופחד"²⁸⁰, כך, שהמלחמה תהי' בקיצור.
- 16 ומצוה זו היא מצות תפילין - כדאיתא בגמרא במסכת ברכות²⁸¹: "כתיב²⁸² וראו כל עמי הארץ כי
- 17 שם ה' נקרא עליך ויראו ממך .. אלו תפילין שבראש". ובמסכת מנחות²⁸³ איתא: "כל המניח תפילין
- 18 מאריך ימים, שנאמר²⁸⁴ ה' עליהם (אותם שנושאים עליהם שם ה' בתפילין) יחיו".
- 19 ולהעיר גם מדברי הגמרא במסכת ברכות²⁸⁵: "התולה תפילו יתלו לו חיו .. והיו חייך תלואים לך
- 20 מנגד²⁸⁶, זה התולה תפלו", שמזה מוכח שהתפילין הם חיים של אדם²⁸⁷.
- 21 לה. ולהעיר:
- 22 דרשת חז"ל שעל "תפילין שבראש" נאמר "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" -
- 23 נאמרה גם במסכת מנחות²⁸⁸, ואע"כ הובא ענין זה מדברי הגמרא במסכת ברכות דוקא, כדי להדגיש
- 24 את ענין הברכה שנעשה ע"י הנחת תפילין, והרי ענין הברכה מודגש במסכת שנקראת בשם "ברכות",
- 25 כידוע ששם ע"פ תורה מורה על תוכן הענין שנקרא בשם זה, והיינו, שזוהי מסכת שתוכנה הו"ע הברכות,
- 26 וזוהי המעלה לגבי ענין זה כפי שמובא במסכת ששמה "מנחות".
- 27 ואע"פ ששתי המסכתות הם מ"תלמוד בבלי" שנקרא כן ע"ש ש"ב לולה במקרא .. במשנה ..
- 28 בתלמוד²⁸⁹, מ"מ, עיקרה של מסכת מנחות הו"ע המנחות, ועיקרה של מסכת ברכות הו"ע הברכות.
- 29 וע"ד שמצינו בהלכה, שכאשר יש סתירה בין ב' מקומות בדברי אותו פוסק, יש לבדוק היכן הוא
- 30 המקום העיקרי של ענין זה והיכן הובא בדרך אגב, וההלכה היא לפי הפסק באותו מקום שבו היא עיקר
- 31 הסוגיא²⁹⁰.

- התוועדיות חמ"ט ע' 414).

(273) לקו"ת בהעלותך לג, ג. ובכ"מ.

(274) סנהדרין כז, סע"ב. וש"נ.

(275) שם מד, רע"א.

(276) עירובין נד, א.

(277) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 141. וש"נ.

(278) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חמ"א ע' 149. וש"נ.

(279) בהבא לקמן - נכללו כמה פרטים משיחות ש"פ

בהעלותך וש"פ קרח.

(280) בשלח טו, טז.

(281) ו, א. וש"נ.

(282) תבוא כח, יו"ד.

(283) מד, סע"א ואילך (ובפרש"י).

(284) ישע"ל לח, טז.

(285) כד, א.

(286) תבוא כח, סו.

(287) הגהות הב"ח לפרש"י שם.

(288) לה, ב. וש"נ.

(289) סנהדרין כד, א.

(290) ראה כללי הפוסקים וההוראה (ירושלים תשס"ה) כלל

סז. וש"נ.

ועד"ז בעניננו: כיון שהמכוון הוא ענין הברכה שנעשה ע"י הנחת תפילין, אזי ההכרעה בענין זה היא במסכת שעיקר ענינה הו"ע הברכות; משא"כ כשמביאים ענין זה ממסכת מנחות, אזי צריכים להתחשב גם בשאר ענינים שנאמרו במסכת זו, כמו: "סח בין תפילה לתפילה עבירה היא בידו וחוזר עלי' מערכי המלחמה"²⁹¹.

ועוד חילוק במארו"ל הנ"ל בין מסכת ברכות למסכת מנחות - שבמסכת מנחות מדובר אודות המעלות של מצות תפילין, ועל זה הובא שיש בתפילין גם המעלה שע"י מתקיים מש"נ "וראו כל עמי הארץ גו' ויראו ממך"; ואילו במסכת ברכות הובא ענין זה בנוגע למעלת בנ"י, כהמשך דברי הגמרא: "הני תפילין דמארי עלמא מה כתיב בהו .. ומי¹⁹¹ כעמך ישראל גוי אחד בארץ", ולכן, גם במאמר "וראו כל עמי הארץ .. אלו תפילין שבראש" מודגשת מעלת בנ"י - שרק כאשר יהודי מניח תפילין אזי נפעל הענין ד"וראו ממך", משא"כ גוי שמניח תפילין אינו פועל מאומה²⁹².

ומצד כל הטעמים הנ"ל הובא ענין זה ממסכת ברכות דוקא - נוסף לכך שמסכת ברכות קודמת למסכת מנחות, והרי גם סדר בתורה הוא תורה²⁹³.

לו. וכיון שבמצות תפילין ישנן ב' סגולות הנ"ל - באה ההצעה²⁹⁴ בקשר למצב ההוה, שכל יוצאי צבא בישראל יחזרו ויבדקו את התפילין שלהם, וידייקו בהנחת תפילין, ועי"ז תקויים ההבטחה "כל המניח תפילין מאריך ימים", וכן "וראו כל עמי הארץ גו' ויראו ממך".
וענין זה יפעל שלא יהי' צורך כלל במלחמה, וכפי שמצינו שאילו הי' משה יוצא למלחמה, אזי לא הי' צורך במלחמה כלל²⁹⁵, או עכ"פ כפי שהי' ע"י יהושע, שנפלו במלחמה שלושים ושש איש בלבד²⁹⁶, וגם זה - רק בגלל ענין צדדי שבלבל למהלך המלחמה.

לו. אך עדיין יכולים לשאול: קיום מצוה צריך להיות בגלל שכך צוה הקב"ה - כנוסח הברכה: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו", ולא בגלל טעמים אחרים. וא"כ, היתכן לומר - ועוד בפהרסיא - שיניחו תפילין בשביל הסגולה של אריכות ימים, וכדי ש"כל עמי הארץ .. יראו ממך"!? אבל באמת אין זו שאלה, כי²⁹⁷.

אפילו אם היו מניחים תפילין ללא אמירת הברכה "אשר קדשנו במצוותיו וצונו", כך, שזוהי פעולה "שלא לשמה" - לא היתה שאלה בדבר, שהרי אמרו חז"ל²⁹⁸ "לעולם יעסוק בתורה ומצות אע"פ שלא לשמה" (ולאחרי כן, הנה "מתוך שלא לשמה בא לשמה").

ואין לומר שבמארו"ל זה מדובר אודות "בעל מום" ("א קאליקער"), שאין לו ברירה אחרת ומוכרח לקיים את המצוה באופן ד"שלא לשמה" - שהרי זה סדר העבודה אצל כאו"א, כיון שאי אפשר לבוא מיד לעבודה "לשמה", שזוהי עבודה קשה, אלא בהכרח שתחילה תהי' העבודה "שלא לשמה", כפי שפוסק הרמב"ם בהלכות תשובה²⁹⁷: "הקטנים .. אין מלמדין אותן אלא .. כדי לקבל שכר, עד שתרכה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה .. ויעבדוהו מאהבה", שזוהי "מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבו"²⁹⁸ ("אברהם אוהבי"²⁹⁹).

וכפי שמאריך בזה בפירוש המשניות בפרק חלק³⁰⁰: "תבין זה המשל שאני ממשיל לך .. כי נער קטן הביאוהו אצל המלמד ללמדו תורה .. למעוט שניו וחולשת שכלו אינו מבין מעלת אותו הטוב .. ולפיכך בהכרח יצטרך המלמד .. שיזרז אותו על הלמוד בדברים שהם אהובים אצלו לקטנות שנותיו, ויאמר לו קרא ואתן לך אגוזים או תאנים .. וכשיגדיל ויחזיק שכלו ויקל בעיניו אותו הדבר שהי' אצלו נכבד מלפנים .. יאמר לו מלמדו קרא ואקח לך מנעלין יפים או בגדים חמודים .. וכאשר יהי' שלם בשכלו יותר .. יאמר לו רבו למוד פרשה זו או פרק זה ואתן לך דינר אחד או ב' דינרין .. וכשיהי' דעתו גדול

(291) מנחות לו, א. וש"נ.

(292) ראה גם תו"א שמות נג, ד.

(293) ראה פסחים ו, ב. של"ה חלק תושבע"פ, כלל לשונות

בתחלתו (תב, ב).

(294) שיחת ש"פ במדבר, מכה"ח סיון שנה זו סי"ב (תורת

מנחם - התוועדות חמ"ט ע' 433).

(295) ראה לקו"ש ח"ט ס"ע 9 ואילך. וש"נ.

(296) יהושע ז, ה. וראה ב"ב קכא, ב. וש"נ.

(297) פ"י ה"ה.

(298) שם ה"ב.

(299) ישעי' מא, ח.

(300) סד"ה וכת החמישית.

- 1 .. יאמר לו רבו למוד כדי שתהי' ראש ודיין ויכבדוך בני אדם כו"; ; ורק בסופו של דבר יבוא לדרגא
 2 שתהי' עבודתו "לשמה" - עבודה מאהבה. ומסיים: "ידעו החכמים ז"ל שזה הענין קשה עד מאד .. לפי
 3 שאין כל בני אדם משיגין האמת עד שיהיו כמו אברהם אבינו ע"ה, ולכן התירו להמון .. לעשות המצות
 4 לתקות שכר כו".
- 5 ונמצא, שהענין ד"שלא לשמה" ישנו אצל כל אחד, ובאופן כזה צריך להיות סדר העבודה, כך, שגם
 6 בהיותו עדיין בדרגא שעבודתו אינה לשמה, נעשית עבודתו כדבעי.
- 7 וכל זה - כאמור - אפילו אם היו מניחים תפילין ללא ברכה; אבל בפועל נהוג שכאשר מניחים תפילין
 8 עם יהודי מורים לו לברך "אשר קדשנו במצוותיו וציונו", כך, שהוא אומר בפירוש שעושה זאת בגלל
 9 ציווי הקב"ה - "לשמה"; וא"כ, אף שעושה זאת גם בשביל הסגולה של אריכות ימים, וכדי ש"כל עמי
 10 הארץ .. יראו ממך", "תפול עליהם אימתה ופחד", הרי זה "שלא לשמה" יחד עם "לשמה".
- 11 [ומה גם שאמירת הברכה היא בדיבור, ואילו הכוונה בשביל הסגולה כו' היא רק במחשבה, ואין
 12 מחשבה מבטלת דיבור³⁰¹].
- 13 ומפורש בהדיא בפירוש רש"י במסכת פסחים³⁰², ש"כה"ג" - דמתכוין למצוה ולצרכו - "מצוה הוא":
 14 "האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחי' בני או שאחי' בן עולם הבא, הרי זה צדיק גמור", "בדבר זה, ולא
 15 אמרין שלא לשמה עושה, אלא קיים מצות בורא שצוהו לעשות צדקה, ומתכוין אף להנאת עצמו, שיזכה
 16 בה לעולם הבא או שיחי' בניו".
- 17 לח. ולהעיר:
 18 יש שמגיהים³⁰³ שצ"ל בגמרא "הרי זה צדקה גמורה". אבל, מפירוש רש"י "בדבר זה", מוכח להדיא
 19 שהגירסא הנכונה היא "הרי זה צדיק גמור", שהרי רק אז שייכת ההוספה "בדבר זה", כמובן.
 20 ויתירה מזה:
- 21 אם החידוש בדברי הגמרא הוא בנוגע למעשה הצדקה ("צדקה גמורה"), ולא בנוגע להאדם ("צדיק
 22 גמור") - הול"ל חידוש גדול יותר, כמ"ש בספרי³⁰⁴: "מאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס
 23 בה מעלה עליו הכתוב כאילו זכה", והיינו, שאפילו כאשר מצטער על איבוד הסלע, ואינו יודע שמצאה
 24 העני ונתפרנס בה, הרי זה צדקה גמורה.
- 25 ועכצ"ל, שהחידוש בסוגיא זו אינו בנוגע למעשה הצדקה, אלא בנוגע להאדם - "הרי זה צדיק גמור"
 26 (בדבר זה), ומובן, שבנוגע ל"מאבד סלע", שמצטער על זה כו', לא שייך לומר "הרי זה צדיק גמור",
 27 אפילו לא "בדבר זה"; ורק "האומר סלע זו לצדקה (שנותן מרצונו, אלא שעושה זאת) בשביל שיחי'
 28 בני", אזי שייך לומר "הרי זה צדיק גמור" (בדבר זה).
- 29 לט. ועדיין יש מקום לשאלה:
 30 הרי יכול להיות ש"האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחי' בני .. הרי זה צדיק גמור", הו"ע מיוחד
 31 במצות צדקה דוקא, כי מצות צדקה היא המצוה היחידה שבה "שרי לנסויי" להקב"ה .. שנאמר³⁰⁵ הביאו
 32 את כל המעשר אל בית האוצר .. ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים
 33 והריקותי לכם ברכה עד בלי די .. עד שיבלו שפתותיכם מלומר די³⁰⁶, ולכן אפשר לומר שבמצוה זו
 34 לא איכפת לן אם עושה זאת גם "שלא לשמה" ("בשביל שיחי' בני"); משא"כ שאר מצוות צריך להיות
 35 קיומם לשמה דוקא.
- 36 אבל באמת אי אפשר לומר כן, כיון שענין זה ("האומר סלע זו לצדקה בשביל כו'") הובא בגמרא
 37 בנוגע לבדיקת חמץ, ומזה מוכח שכן הוא גם בכל המצוות.

(304) תצא כד, יט.

(305) מלאכי ג, יו"ד.

(306) תענית ט, א.

(301) ראה צ"ח פסחים ו, ב. פנ"י גיטין לב, א.

(302) ת, סע"א ואילך.

(303) ראה פ"י ר"ח ר"ה ד, א. וראה גם תורת מנחם -

התוועדות חכ"א ע' 269.

וכן מוכח גם מדברי התוס' 307: "והדתנן 308 אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, היינו בכה"ג שאם לא תבוא לו אותה הטובה שהוא מצפה, תוהא ומתחרט על הצדקה שעשה, אבל מי שאינו תוהא ומתחרט, ה"ז צדיק גמור", והיינו, שתוס' מקשר ענין זה עם ענינים שנאמרו בנוגע לכל המצוות.

ולכן אפשר שפיר ללמוד ממצות צדקה על מצות תפילין, שכשם שבמצות צדקה, גם כאשר נותן "בשביל שיחי' בני", כיון שבפועל נתן צדקה [וכמבואר באגה"ק 309 גודל מעלת "נתינת הצדקה לה' מממונו שהוא חיותו... ובפרטות אם נהנה מיגיע כפיו 310] שאי אפשר שלא עסק בהם פעמים רבות בבחי' נקודת פנימית הלב מעומקא דלבא כמנהג העולם בעסקיהם במו"מ וכה"ג], "הרי זה צדיק גמור" - כך גם במצות תפילין, שגם כאשר מקיים המצוה בשביל שיאריך ימים, או בשביל לפעול על האויב "ויראו ממך", "הרי זה צדיק גמור בדבר זה", ופועל את כל הענינים שנעשים ע"י מצות תפילין.

מ. ונוסף על האמור לעיל בנוגע למקיים המצוה - הנה בנוגע למי שיכול וצריך לפעול שיהודי יקיים מצות תפילין, הרי מוטלת עליו החובה לעשות זאת בכל האופנים, כולל גם ע"י כפי' 311 (אם יש ביכולתו), אף שבאופן כזה אינו מניח תפילין כדי לקיים רצון הבורא, אלא כדי להיפטר מהמלקות... ואעפ"כ, גם באופן כזה צריך לפעול עליו לקיים מצות תפילין. וכיון שכן, הרי בודאי יש להשתדל לפעול על יהודי להניח תפילין, גם ע"י שאומרים לו שבזכות זה יאריך ימים [ובפרט שאין זה שקר ח"ו, אלא כן הוא האמת, ש"כל המניח תפילין מאריך ימים"], ואם לא עושים זאת, הרי זה בגדר "מי שיש בידו למחות ואינו מוחה כו" 312, כיון שכל ישראל ערבים זה בזה 274.

זאת ועוד: כאשר פועלים על יהודי להניח תפילין, שע"י נעשה הענין ד"ויראו ממך" - אזי פועלים ענין של הצלה לא רק בנוגע אליו, אלא גם בנוגע לכל אלו שנמצאים מסביבו, כי כאשר הגוי בורח מפני אותו יהודי שהניח תפילין, ניצולים בדרך ממילא כל הנמצאים אתו במערכה, כך, שכבר אין זה ענין פרטי, אלא ענין כללי, הקשור גם עם הענין ד"לא ימס את לבב אחיו" 313.

ולהעיר: יתכן אמנם שבזמן הזה אין דין של מלחמת מצוה, שצריכה להיות ע"י מלך דוקא, אבל ההגנה על ישראל היא גם מצוה, אם בתור דין של "מלחמת מצוה", או מצד פיקוח נפש, או מצד דין רודף - שכל ענינים אלו אינם קשורים עם מלך דוקא, וחיוכם גם בזמן הזה 314.

ובכל אופן, כל מה שיכולים לעשות כדי לפעול במהירות יותר בנוגע למצב ההוה, יש לעשות זאת, וכאמור, הסגולה המיוחדת לזה היא - מצות תפילין, אלא שצריכים להיות תפילין בדוקות וכשרות.

מא. המשך השיחה, הביאור בדברי הרמב"ם 315 בנוגע למצות מזוזה: "אלו שכותבין מבפנים שמות המלאכים... הרי הן בכלל מי שאין להם חלק לעולם הבא, שאלו הטפשים, לא די להם שבטלו המצוה (כמ"ש בהלכה שלפנ" 316: "הוסיף מבפנים אפילו אות אחת פסולה"), אלא שעשו מצוה גדולה... כאילו הוא קמיע של הניית עצמן כמו שעלה על לבם הסכל שזהו דבר המהנה בהבלי העולם" - שהאיסור אינו בגלל שיש לו כוונה שלא לשמה (שהרי הרמב"ם פוסק 317 ש"הבריא שקרא פסוקין כו' כדי שתגן כו' הרי זה מותר"), אלא בגלל שמראה בכך שאצלו המזוזה אינה ענין של מצוה כלל (שאז לא הי' מקום להוסיף (במצוה ו) בשמירה של הקב"ה), אלא "קמיע של הנאות עצמן... בהבלי העולם", וזוהי הטפשות 318 שחושב שהשמירה אינה מהמצוה, אלא מה"קמיע כו'", ולכן אין לו חלק לעוה"ב, ע"ד

(307 ד"ה שיזכה - פסחים שם, ריש ע"ב.

(308 אבות פ"א מ"ג.

(309 ס"ד.

(310 נוסף לכך ש"גם מי שאינו נהנה מיגיעו, מ"מ, הואיל ובמעוה אלו הי' יכול לקנות חיי נפשו, הרי נותן חיי נפשו לה" (תניא פל"ז (מח, סע"ב)).

(311 ראה כתובות פו, סע"א ואילך. וש"נ.

(312 ע"ז יח, א. וש"נ.

(313 פ' שופטים כ, ח. וראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ז.

(314 לשלימות הענין - ראה שיחת ש"פ מסעי שנה זו ס"ט ואילך (תורת מנחם - התוועדויות חלק נ' ע' 264 ואילך).

(315 הל' מזוזה פ"ה ה"ד.

(316 ה"ג.

(317 הל' ע"ז פ"א ה"ב.

(318 נתבאר גם שענין הטפשות הוא בכך שחושב שע"י כתיבת שמות המלאכים יתוסף בשמירה - גם בנוגע ל"הבלי

1 "הכופרים בתורה שהן עושין דברי תורה רפואת גוף³¹⁹, ואינן אלא רפואת נפשות"³¹⁷ -
2 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס³²⁰ בלקו"ש ח"ט ע' 122 ואילך³²¹.

3 מב. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):

4 ומכל זה מובן גם בנוגע לתפילין - שמותר להניח תפילין בשביל שמירה, ומה גם שמברכים תחילה
5 "אשר קדשנו במצוותיו וצונו", כך, שזהו לשמה ושלא לשמה, שבאופן כזה "הרי זה צדיק גמור", כנ"ל.
6 ועי"ז מכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות³²² - להינצל משליטת ואחיזת האויב, ולהמשיך
7 טוב וחסד בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים, שיקויים היעוד "ונתתי שלום בארץ"³²³, עד
8 "ואולך אתכם קוממיות"³⁴, לארצנו הקדושה תבנה ותכונן במהרה בימינו ע"י משיח צדקנו.

* * *

מג. בהמשך להמדובר לעיל אודות ענין התפילין - יש להוסיף גם בנוגע לשייכות תפילין למתן
תורה:

לכל לראש - ע"פ מאמר הגמרא³²⁴ "הוקשה כל התורה כולה לתפילין".

ויתירה מזה: איתא במדרש תילים³²⁵ - כפי שיודעים כולם, כיון שמוכא במאמר של בר-מצוה³²⁶ -
"אמרו ישראל לפני הקב"ה, רבונו של עולם, רוצין אנו ליגע בתורה יומם ולילה, אבל אין לנו פנאי,
אמר להם הקב"ה, קיימו מצות תפילין, ומעלה אני עליכם כאילו אתם יגיעים בתורה יומם ולילה".

ובפשטות - כיון שע"י הנחת תפילין נעשה "ויראו ממך", אזי יכולים לעסוק בתורה מתוך מנוחה,
כך, שישנה שייכות נוספת בין מצות תפילין לחג השבועות.

- כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר כמ"פ³²⁷ שבמ"ת נפעל ענין הקידושין בין הקב"ה ובנ"י, ולעת"ל יהי' ענין
הנישואין³²⁸, ואז יהיו לבנ"י כל הענינים הטבעיים "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"³²⁹, באופן
שיוכלו ללמוד תורה ולקיים מצוות מתוך מנוחה אמיתית³³⁰. אבל כדי לפעול זאת, יש צורך בענין מיוחד,
כמו מצות תפילין.

*

מד. בהמשך להמדובר לעיל אודות המצב בארץ הקודש - הנה בין היהודים הנמצאים שם במצב
הנ"ל ישנם גם אלו השייכים לכאן, היינו, שהם באים מאותו מקום שממנו באנו אנו, וממנו בא כ"ק
מו"ח אדמו"ר³³¹, כך, שהם בבחי' "עניי עירך קודמין"³³².

ובודאי כבר יצאו י"ח - הם ובניהם ובנותיהם ומשפחותיהם - ע"י הדאגות והעגמת-נפש כו' שהיו
עד עתה,

תרנ"ג ע' רעט ואילך. תש"ח ע' 271 ואילך).
(327 ראה שיחת יום ב' דחג"ש תרצ"ו בסופה (סה"ש תרצ"ו
ע' 151). אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' רעז (נעתק ב"היום יום"
כח תשרי). וראה גם שיחת יום ב' דחג"ש דאשתקד בסופה (תורת
מנחם - התועדויות חמ"ז ע' 67). וש"נ.
(328 ראה שמור"ר ספט"ו.
(329 נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.
(330 ראה רמב"ם הל' תשובה דפ"ט.
(331 ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ט ריש ע' 403.
וש"נ.
(332 ב"מ עא, א.

העולם", נוסף על עניני העולם סתם, כמו הבית, שעליהם מועילה
שמירת המזוזה, ובמילא אין צורך בשמירה נוספת*.
(319 ומה גופא מוכח שאילו היו דברי תורה "רפואת גוף",
הי' מותר גם ללחוץ על המכה כו'.
(320 בשילוב שיחת ש"פ בהעלותך שנה זו, ושיחת י"ב תמוז
תשל"ד.
(321 ראה גם מכתב סיון שנה זו (אג"ק חכ"ד ע' שנ ואילך).
(322 רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.
(323 בחוקותי כו, ו.
(324 קידושין לה, א. וש"נ.
(325 בתחלתו עה"פ (א, ב) "כי אם בתורת".
(326 ד"ה איתא במדרש תילים (סה"מ תרל"ד ע' נג ואילך.

(*) וע"ד שמצינו בהלכות שבת, שהשומר על צבי השמוד בבית, פטור, כיון שלא הועיל בשמירתו, שהרי בלא"כ שמור הוא (ראה
רמב"ם הל' שבת פ"י הכ"ג).

- ומכאן ולהבא יקויים מ"ש³³³ "וישבתם לבטח בארצכם", בטוב הנראה והנגלה, ויוכלו להתמסר ללימוד התורה וקיום המצוות בהידור, ובמיוחד - לגדל את בניהם ובנותיהם לתורה לחופה ולמעשים טובים,
- ועד שבקרוב ממש, בקרוב ממש, יזכו ליעודי הגאולה, ע"י משיח צדקנו, בטוב הנראה והנגלה³³⁴.
- [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן³³⁵ ניגון בתור הכנה לניגון אדמו"ר הזקן; ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות, "ניע זשוריצי כלפפצי", ניגון אדמו"ר מהר"ש, והניגון "אבינו מלכנו".
- לאחר ברכת המזון, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]
- כיון שחג השבועות הוא זמן מ"ת, יום ה"יאצייט" של דוד המלך ושל הבעש"ט - הרי זה הזמן המתאים להזכיר אודות לימוד שיעורי חת"ת: חומש תהלים תניא, ועי"ז יקויים מ"ש³³⁶ "ויהי חתת אלקים על הערים וגו'"³³⁷.
- [לאחר תפלת ערבית והבדלה, חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכל הנאספים שיחיו מ"כוס של ברכה".
- טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "כי בשמחה תצאו".]

(335) בסוף ההתוועדות צוה לנגן גם הניגון "מפי א-ל".
ובמהלך ההתוועדות - הניגון "אך לאלקים".
(336) וישלח לה, ה. וראה שיחת יום ב' דחה"ש תרצ"ו ס"ד (סה"ש תרצ"ו ס"ע 145). וש"נ.
(337) ראה גם שיחות יום ב' דחה"ש תשט"ז סט"ז; תשח"י סמ"ז (תורת מנחם - התוועדות חט"ז ע' 336; חכ"ג ע' 68).

(333) בחוקתי כו, ה.
(334) א' המסובים, מזקני החסידים, התחיל להכריז אודות המצב בארץ הקודש, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: הנחת תפילין עם יהודי אחד - תפעל יותר מכל ההכרזות.
ואח"כ הכריז אודות מדינת רוסיא וממשלתה כו' - ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי יש שם שלשה מליון יהודים!...

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אייר, תשי"ח
ברוקלין

הרה"ג ווי"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה דוד שי

שלום וברכה!

במענה למכתב כת"ר מיום ד', בו נוגע בשאלה אשר דשו בה רבים, בנדון זמן מוצש"ק, ומסיים שמשו"ע סי' רצ"ג סעיף א' נראה, שצריך להמתין ע"ב רגעים.

והנה ידוע פסק דין רבנו הזקן בעל התניא (פוסק בנסתר דתורה) והשולחן ערוך (פוסק בנגלה דתורה) שאין זמן המתנה האמור שוה במשך כל השנה ובכל המקומות, עיי' סדר הכנסת שבת לרבנו הזקן הנדפס בסידורו, שלכן בכל מקום יש לדעת החשבון מתאים להאופק שלו, וגם בזה חילוק בזמן השנה עצמה.

מה שראיתי נוהגים כאן, בנ"י, הוא לחכות לערך חמשים רגעים לאחר השקיעה, אבל מובן שאיני אחראי בזה, ובכלל הרי ידוע מעלת המאחר במוצש"ק אלא שבבית הכנסת צריך להיות באופן שרוב הצבור יכולים לעמוד, ופשוט שזהו בהנוגע להידור אבל לא בהאסור ע"פ דין והרי גדולה שבת ששקולה כנגד כל המצוות.

בכבוד ובברכה לבריאות הנכונה ולבשו"ט בענינים הכללים ובענינים הפרטים אשר הא בהא תליא.

לקוטי שיחות פרשת נשא כרך יג

32 את המדבר למקום ישוב. מדבר נבדל ממקום ישוב
33 בעיקר בשני ענינים: (א) "לא ישב אדם שם"¹⁰ -
34 וכשהיו בו ששים רבוא בני ישראל, יושב אדם
35 שם¹¹; (ב) "ארץ לא זרועה"¹² - ובהיות בני ישראל
36 במדבר, היו המים מבארה של מרים "מגדלים מיני
37 דשאים ואילנות לאין סוף"¹³.

38 וזהו גם הטעם (בפנימיות הענינים) שנמנו
39 הלויים במיוחד (מבן שלשים שנה גו') - לעבודתם
40 דנשיאת המשכן וכליו (שעל ידם הפכו את המדבר
41 לארץ נושבת, כנ"ל מ'לקוטי תורה')

42 - כי על ידי המנין המיוחד בענין זה נעשו
43 במיוחד בזה דבר חשוב¹⁴. ולכן המדבר לא יפעול
44 עליהם (כי דבר שבמנין לא בטל¹⁵), ואדרבה, הם
45 יהפכו אותו ל"ארץ נושבת".

46 ג. ענין זה - לעשות מ"מדבר" "ארץ נושבת"
47 והכה על זה מלמעלה על ידי הציווי למנותם - הוא
48 ענין נצחי (ככל הענינים שבתורה, כנ"ל) בכל דור
49 ודור:

50 כשמתבונן האדם בהסביבה בה הוא נמצא,
51 לפעמים היא כזו שיראה שהיא בבחינת "מדבר"
52 אשר לא ישב אדם (העליון¹⁶) שם, כי רוב בני
53 אדם בסביבתו אינם יודעים מענין אלקות (אדם
54 העליון), ואלה היודעים ואלה המתעוררים להתנהג
55 כפי הוראות הקב"ה בתורה - הרי אין צדיק בארץ
56 אשר יעשה טוב ולא יחטא¹⁷ - על כל פנים יחסיר
57 מכדבעי למיעבד שצריך להיות¹⁸ בעבודתו - שעל
58 פי זה הרי נמצא הוא ב"מדבר אשר לא ישב אדם
59 שם". כי אדם העליון איננו שם באופן של
60 התיישבות - קביעות¹⁹, ויכול העובד ליפול

1 א. כמדובר כמה פעמים, הכלל ש"התורה היא
2 נצחית"¹ בתקפו הוא בנוגע לכל התורה כולה, גם
3 הענינים שבתורה אשר בגשמיות אינם בזמננו -
4 נמצאים הם גם עכשיו ברוחניותם [והרי הרוחניות
5 היא מקור ושרש הגשמיות].
6 וכן בענין הנאמר בפרשתנו - מנין בני גרשון
7 ובני מררי. והתחלתו הנאמרת בסוף פרשה הקודמת
8 - מנין בני קהת (המסתיים בפרשתנו²) - שאף
9 שבגשמיות אינו ענין נצחי, שהיה הציווי למנותם
10 והמנין עצמו רק פעם אחת בשנה השנית לצאתם
11 מארץ מצרים³ - הענין ברוחניותו הוא נצחי - בכל
12 דור ודור.

13 ב. ויובן זה בהקדים למה הוצרכו ישראל
14 להשאר במדבר ארבעים שנה: הן אמת שעל ידי
15 חטא המרגלים נגזר עליהם שלא יכנסו לארץ
16 ארבעים שנה - יום לשנה יום לשנה⁴, הרי הגזירה
17 היתה רק בנוגע לכניסתם לארץ ישראל [חטאו בזה
18 שלא רצו לעלות לארץ ישראל, ולכן נענשו שלא
19 יכנסו אליה, מדה כנגד מדה], אבל הרי היו יכולים
20 להיות מ' שנה אלו במקום ישוב (שלא בארץ
21 ישראל), ולא במדבר. ובפרט - "במדבר הגדול
22 והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים"⁵?
23 והענין הוא, כמבואר ב'לקוטי תורה' ריש
24 פרשתנו⁶, ש"טעם נסיעתם במדבר עם המשכן
25 וכליו היה כדי להכניע כח יניקת החיצונים, ששרש
26 יניקתם הוא במדבר דוקא". ויתירה מזו: על ידי
27 שהכניעו את החיצונים והחשך המסתיר "היו
28 ממשיכים גילוי אלקות"⁷. ובכדי לפעול זה הוצרכו
29 להיות במדבר מ' שנה⁸.

30 בפשטות: על ידי מסעות בני ישראל במדבר,
31 היה הענין הורג את הנחשים והעקרבים⁹, וגם הפכו

(10) ירמ' ב, ו.

(11) ראה שבת (ו, ב): שבזמן שישראל שרויין במדבר הי' נחשב לרשות הרבים.

(12) ירמ' שם, ב.

(13) במדב"ר פי"ט, כו.

(14) ראה של"ה חלק תושב"כ שלשה מחנות (שמו, א). ד"ה

צהר תעשה לחיבה תרע"ג.

(15) ביצה ג, ב. רמ"א בשו"ע יו"ד סי' ק"י ס"א.

(16) כמו שמפרש בלקו"ת פרשתנו כ, ג. ובכ"מ.

(17) קהלת ז, כ.

(18) כתובות סז, א.

(19) ראה מגילה (כא, סע"א - הובא בפרש"י תזריע יב, ד):

אין ישיבה אלא לשון עכבה.

(1) תניא רפי"ז.

(2) ד, לד ואילך.

(3) ר"פ במדבר.

(4) שלח יד, לד.

(5) עקב ח, טו.

(6) וראה גם זהר (ח"ב קפד, רע"א): ואפיק לון קב"ה למיהן במדברא תקיפא . . . בגין לתברא תוקפי' כו'.

(7) לקו"ת שם כב, סע"ב.

(8) ומה שאלולי חטא המרגלים לא היו צריכים להיות במדבר מ' שנה - יש לומר, לפי שאז הי' הבירור באופן אחר (וע"ד המבואר בתו"א (ה, סע"ד) בנוגע לחטא עה"ד).

(9) ספרי בהעלותך יו"ד, לד. פרש"י שם.

לפעמים ה"סך הכל" הוא שהנהגתו היתה בבחי' "מדבר" – ועל ידי זה אפשר שיבוא לידי יאוש חס ושלום, בחשבו: איך אוכל לשנות הנהגתי ובפרט אם עבר ושנה בה שנעשה לו כהיתר²⁷ ובפרט אם היה רגיל בה יותר מב' פעמים²⁸, והרגל נעשה טבע?

על זה באה ההוראה: כמו שבני לוי, שהיו אז מבני שלשים שנה ומעלה, ועד אז לא עבדו את עבודת המשכן²⁹, ובכל זה ניתן להם הכח (ועד ל"נשא את ראש") שמאז והלאה יהיו נושאי המשכן ויהפכו המדבר למקום ישוב, ומעשה רב – שנעשה כל זה בפועל;

כן הוא בכל אחד ואחד, שמבלי הבט על מצבו עד עכשיו, באם יחליט שמכאן ולהבא "יעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו", יותן לו הכח לטהר את עצמו (ואת בגדיו³⁰) מכל הענינים הבלתי רצויים שהיו בעבר בהיותו ב"מדבר", ולהמשיך גילוי אלקות בנפשו, ועליו יאמר ושכנתי בתוכם להיות משכן לו יתברך³¹.

ה. בכדי שהאדם והסביבה שלו ייעשו דירה לו יתברך צריכה להיות העבודה בשני הקוין ד"סור מרע" וד"ועשה טוב". ובדוגמת מלך בשר ודם, כשרוצים לתקן לו דירה, צריך "לפנות ההיכל מכל לכלוך וטינוף כו' ואחר כך לסדר שם כלים נאים", כן הוא גם בעשיית הדירה לו יתברך, שצריך לזה ב' הענינים דסור מרע ועשה טוב³².

וגם ענין זה נרמז בכני גרשון ובני קהת (נושאי המשכן): גרשון הוא מלשון גירושין³³ – סור מרע.

1 בעצבות ויאוש, חס ושלום, לנטוש שליחותו
2 ב"עניי עירך" ולנוס למקום אחר כו'.
3 על זה באה ההוראה²⁰ לנסוע במדבר ולשנותו
4 - כנסיעת בני ישראל במדבר שבפרשתנו: כמו
5 שנסיעתם במדבר אז היתה על פי ציווי הקב"ה,
6 והפכו המדבר למקום ישוב – כן הוא בנוגע לכל
7 אחד ואחד מישראל בכל הזמנים, שבכל מקום
8 שהוא נמצא, גם אם המקום הוא "מדבר שמם",
9 הרי היותו שם הוא (לא במקרה חס ושלום, אלא)
10 בשליחותו של הקב"ה – "מה' מצעדי גבר
11 כוננו"²¹, בכדי שיהפוך אותו, על ידי עבודתו,
12 למקום מושב אדם (העליון)²².
13 ועל פי מה שכתב הרמב"ם²³ "ולא שבט לוי
14 בלבד אלא כל איש ואיש"²⁴. . אשר נדבה רוחו
15 אותו. . להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו כו'. . יהיה
16 ה' חלקו ונחלתו. . כמו שזכה לכהנים ללויים –
17 הרי כל אחד ואחד, באם רק ינדב רוחו אותו
18 "להורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים
19 לרבים"²⁵, יותן לו מלמעלה הכח והחשיבות – עד
20 שאינו בטל – ומדרגא לדרגא – (בני גרשון) "נשא
21 את ראש גם", נשיאות ראש בצירוף לגדול הימנו,
22 ועד לדרגא ד(בני קהת) נשא את ראש בפני עצמו.
23 ועל ידי זה ביכולתו לעשות מקום המצאו (גם אם
24 בתחלה היה מדבר) – דירה לו יתברך.
25 ד. ההוראה האמורה שייכת היא גם לעבודת
26 האדם עם נצחמו²⁶:
27 כשאדם עושה חשבון צדק ממה שעבר עליו –

20 אין סתירה לזה ממ"ש הרמב"ם (הל' דעות רפ"ו) אם הי' במדינה שמנהגי רעים כו' ילך כו' – כי הטעם לדין זה הוא כמ"ש הרמב"ם שם לפני"ז "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך כו' נוהג כמנהג אנשי מדינתו לפיכך כו' אם הי' במדינה כו'", היינו שהמדובר במי שנמצא במדינה כזו שנמשך אחרי מנהגי המקום כו', אבל אם מחליט בכל התוקף שעליו לפעול על הסביבה ולשנותה לטוב – אמחז"ל הבא לטהר (אחרים – לקו"ת שמע"צ פח, ב) מסייעין אותו (יומא לח, סע"ב, וש"נ), שניתן לו הכח מלמעלה שלא להיות נמשך כו' – ואדרבא לשנות אנשי המדינה כו', כנפנים.

21 תהלים לז, כג. וראה היום יום ע' סט, קד.
22 ויתירה מזו שמהפך מדבר העמים למדבר דקדושה, "אשר לא ישב אדם שם" למעליותא (ראה לקו"ת במדבר ד, ג ואילך). וראה גם זהר שם: דלא מתישבן מלי דאורייתא אלא תמן, דלית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא.
23 סוף הל' שמיטה ויובל.
24 ראה כתובות עה, א.
25 שם הי"ב.
26 ראה לקו"ת פרשתנו כ, סע"ב ואילך.

(27) יומא פו, ב.

(28) ראה רמ"א יו"ד רס"א. שד"ה כללים בערכו – דבג' פעמים נקרא רגיל. ס' ערה"כ (לבעה"מ סה"ד) בערכו (משו"ת חו"י).

(29) שהרי זה הי' תיכף לאחר הקמת המשכן. ואף שבכלל "כ"ה ללימוד ושלשים לעבודה" (חולין כד, א – הובא בפרש"י בהעלותך ח, כד. וראה פרש"י ד"ה דתקפין חולין שם. כס"מ להל' כלי המקדש פ"ג ה"ז בסופה) – הרי מכיון שגם אופן עבודת הלויים בפעם הראשונה הוא חלק בתורה ש"היא נצחית", מובן דגם אופן זה שייך בעבודה רוחנית דכאו"א.

(30) ראה בהעלותך ח, ו ואילך.

(31) ראה תניא פל"ד.

(32) לקו"ת בלק ע, ג.

(33) לקו"ת פרשתנו כא, סע"א. ועד"ז י"ל גם בנוגע למררי (ל' מרירו), אלא ש(צער ו)טפל הוא לגרשון (וקהת) וגם משא בני מררי קרשים כו' – בדוגמת יריעות וכו' דבני גרשון.

והשלחן וכו'. והחילוק בין היריעות וכו' והכלים
הוא, שהיריעות וכו' מקיפים ומגינים, מה שאין כן
הכלים - הרי יש לכל כלי עבודה ופעולה מיוחדת
לו: ארון העדות, שלחן דלחם כו' וכו'.
וענינים בעבודה: סור מרע - (שלילה) מגינה על
האדם מהאסור עליו ומזיקו; עשה טוב - עשיית
מצוות שהם עדות, יד המחלקת צדקה נעשית
מרכבה ממש וכו'.³⁸
ועל ידי ב' העבודות נעשה המשכן ודירה לו
יתברך בשלימותו.

(משיחת שבת פרשת נשא תשל"ב)

1 וקהת הוא מלשון³⁴ "ולו יקהת עמים"³⁵ (אסיפת
2 וקבוץ³⁶ ענינים הטובים) - ועשה טוב.
3 וכמו שגרשון נולד לפני קהת, כן הוא גם בסדר
4 העבודה, שבתחלה צריך להיות "סור מרע" ואחר
5 כך "ועשה טוב"³⁷ [בדוגמת סידור כלים נאים שבא
6 לאחרי ניקוי ההיכל מכל לכלוך כו'.²⁹]
7 ו. פעולות העבודה דסור מרע ועשה טוב,
8 מובנים הם מהחילוק שבין משא בני גרשון למשא
9 בני קהת;
10 בני גרשון נשאו את יריעות המשכן וכו' מה-
11 שאין כן בני קהת נשאו כלי המשכן - הארון

34 שם, א.

35 ויחי מט, י.

36 כפירש"י שם. וראה גם לקו"ת שם.

37 ומה שבני קהת נמנו (חשיבות - כנ"ל בפנים) לפני בני
גרשון - הוא מצד חשיבותם, לפי שהיו נושאי הארון (במדבר"ר
ריש פרשתנו).
ובפרט לפי מ"ש בפנים, שזה מה שבני קהת היו נושאי הארון

כו' הוא מצד זה שעבודתם הוא בהקדוה דוע"ט - הרי נוסף לזה
שהעבודה דוע"ט היא נעלית יותר מהעבודה דסו"מ [העבודה
דסו"מ היא הכנה והקדמה להעבודה דוע"ט [שהרי נעשיית הדירה
היא ע"י סידור הכלים נאים, ופינוי ההיכל מכל לכלוך היא רק
כהקדמה לזה], וא"כ הקדוה דוע"ט הוא קדום בכונה.
(38) ראה תניא פכ"ג.

ילקוט לוי יצחק על התורה

מהפסוק ויבא הפליט כו' הוא ראי' שבא עוג לאברהם
ונעשה מאנשי ביתו³ כמ"ש [בזוהר⁴ פרשת חוקת דף קפד
ע"א] ומאנשי ביתי הוה כו'.

ובהפסוק הזה יש רמז ג"כ על המילה, והוא מ"ש והוא
שכן באלני ממרא כו' והם בעלי ברית אברם, שממרא נתן
לו אח"כ עצה על המילה וכמ"ש בילקוט שם⁵. א"כ מ"ש

בראשית יד, יג - ויבא הפליט ויגד לאברם העברי
והוא שוכן באלני ממרא האמרי אחי אשכנז ואחי
ענר והם בעלי ברית אברם

ביאור מארז"ל (נדה סא) "שמא תעמוד לו זכות של
אברהם אבינו שנא' ויבא הפליט ויגד לאברם וכו'",
הפליט זה עוג שנימול וכו', וזהו מ"ש "והם בעלי ברית
אברם"

(במדבר כא, לד) ויאמר ה' אל משה אל תירא, אמר
ר' יוחנן אר"ש בן יוחי מתשובתו של אותו צדיק אתה
יודע מה ה' בלבד, אמר שמא תעמוד לו זכותו של אברהם
אבינו שנאמר (בראשית יד, יג) ויבא הפליט ויגד לאברם
העברי ואמר רבי יוחנן זה עוג שפלט מדור המבול.

נדה סא, א

שמא תעמוד לו זכותו של אברהם אבינו שנא'
ויבא הפליט ויגד לאברם העברי, וא"ר יוחנן זה
עוג כו'. אין הכוונה בהזכות מה שהגיד לאברהם² (כי
אם כן הול"ל תעמוד לו זכותו מה שהגיד לאברהם), רק

3 פירוש: שנימול כדלקמן.
4 וז"ל שם: (במדבר כא, לד) "ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו",
דא עוג ואתדבק באברהם (מלת "אותו" הוא עוג שנתדבק באברהם),
ומאנשי ביתיה הוה (ומאנשי ביתו ה'), וכד אתגזר אברהם (וכשנמול
אברהם), מה כתיב (בראשית יד, כז) וכל אנשי ביתו וגו' (נמולו אתו),
דא עוג דאתגזר עמיה וקביל האי את קדישא (זהו עוג שנמול על
ידי אברהם וקבל את ברית קדש), כיון דחמא עוג דישאל מקרבין
גביה (כיון שראה עוג שישאל מתקרבים אליו), אמר, הא ודאי אנא
אקדימנא זכותא דקאים לון (אמר, הרי ודאי אני הקדמתי זכות המילה
שעומדת להם, כי הוא נמול עוד לפני יצחק אבינו) ודא שוי לקבליה
וכו' (וזכות זו שם כנגדו לבטוח בו וללחום בישראל). מיד אמר קודשא
ברוך הוא (מיד אמר הקב"ה למשה) אל תירא אותו ולא תדחיל לההוא
אות דיליה (ולא תירא מפני האות שלו) כי בידך נתתי וכו'.

5 (ילקוט שמעוני פרשת לך לך רמז עג) וז"ל: והוא שוכן באלני
ממרא. בשעה שאמר ליה הקב"ה למול, הלך ונמלך בג' אוהביו, אמר
ליה ענר כבר בן מאה שנה את, נא את הולך ומצטער עצמך, א"ל אשכול
מה את הולך ומסרס עצמך בין שונאך, א"ל ממרא ולא עמד לך אלקיך
בכבשן האש ברעבון ובמלכים והדבר הזה שהוא אומר לך מול אין
את שומע. א"ל הקב"ה אתה נתת לו עצה, חייך איני נגלה עליו לא

1 "אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו ואת כל עמו ואל ארצו". הפסוק
מדבר על עוג מלך הבשן.

2 ראה לקוטי שיחות חלק ח' עמוד 135 ואילך.

נקרא¹¹ גיד.

ועיין בפרשת¹² ויחי דף רל"ד ע"ב בפי' ואגידה ע"ש.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר שמות-דברים עמוד שצ

של אותו צדיק", "אותו צדיק" הוא מספר ברי"ת, שעוג פגם אח"כ באות בריתו ולכן נפל ביד משה וכו', וכתב שם "ולכן ע"ג פחות א' ממספר יסוד", להורות שפגם בבריתו בחי' יסוד". (ראה גם בפניני לוי יצחק פרשת חקת פרק כא פסוק לד).

(11) ראה אור התורה להצמח צדק פרשת וישלח עמוד 494 בענין גיד הנשה. אור תורה להרב המגיד פרשת משפטים דף לה, ד. מא, א.

(12) וז"ל: מש"כ ואגידה לכם, מאי ואגידה (למה אמר לשון זה, ואמר כי) רזא דחכמתא איהו (מלת הגדה פירושה הגדת וגלוי סוד החכמה), רבי יוסי שאיל לרבי שמעון, אמר ליה (בכל מקום שכתוב אחד מאלו הלשונות) ואגידה, או ויגיד, וכן כלהו (וכן שאר הלשונות של הגדה) דתנינן דרזא דחכמתא איהו (שלמדנו שפירושם הגדת וגלוי סוד החכמה), אמאי במלה דא איהו רזא דחכמתא (למה במלך זו יש גילוי סוד החכמה).

אמר ליה (רבי שמעון) בגין דאיהו מלה דאתאי בגימ"ל דל"ת בלא פירודא (לפי שהיא מלה שיש בה ב' אותיות ג' ד' זו אצל זו בלא פירוד ביניהם, וסוד הדבר הוא כי אות ג' היא ביסוד הגימל חסד למלכות, ואות ד' היא במלכות שהיא ד'לה ועניה, והם צריכים להיות ביחוד אחד בלי פירוד ביניהם), והאי איהו רזא דחכמתא (וזה הוא סוד גלוי החכמה), מלה דאתאי בשלימו ברזא דאתון (הרי הגדה היא מלה שבאה בשלימות בסוד האותיות, לפי שג' ד' הם זו אצל זו כמו בסדר הא' ב'), הכי הוא כד אינון בחכמתא (כן הוא כשהם במלת הגדה שהיא לשון דיבור או מורה על גלוי סוד החכמה, אבל אם יהיו ב' אותיות ג' ד' במלה אחרת כגון ג'דול וכיוצא, אז אינם מורים על ענין זה כלל), אבל דל"ת בלא גימ"ל לאו הוא שלימו (אבל ד' שהיא המלכות בלא ג') שהיא היסוד (אין זו שלימות), וכן גימ"ל בלא דל"ת דהיינו היסוד בלא המלכות גם הוא אינו שלם, דהא דא בדא אתקשרו בלא פירודא וכו' (כי ג' ד' שהם היסוד ומלכות נתקשרו זה בזה בלי פירוד ביניהם ואז היא שלימות).

(ואמר עוד, כי) ואף על גב דאית יו"ד לזמנין בין גימ"ל לדל"ת לא הוי פירודא (ואף על פי שלפעמים יש אות י' בין ג' לד' כגון ואגידה עם כל זאת אינה מפרדת בין ג' לד', כי אות י' רומזת על הטפה הנמשכת ממות החכמה אל הג' שהיא היסוד והוא נותנה אל הד' שהיא המלכות בסוד היחוד).

[ראה גם בלקוטי שיחות חלק י' פרשת ויחי עמוד 168].

ויבא הפליט זה עוג, ויגד לאברם כו' והוא שוכן באלוני ממרא כו' והם בעלי ברית אברם, הוא שהפליט זה עוג נימול אח"כ ג"כ וכמובן.

וזמ"ש ויגד לאברם ולא כתיב ויאמר וכדומה, ויגד רומז על יסוד כמ"ש ויגד לכם את בריתו ועיין בזה"ק פ' לך דפ"ו ע"ב.

וי"ל ויגד הוא ג"כ מלשון כריתה וחיתוך, כמו גודו אילנא⁸, יגוד עקב⁹, והוא כריתת הערלה¹⁰, גם אבר היסוד

בפלטין של ענר ולא בפלטין של אשכול אלא בפלטין שלך הה"ד (בראשית יח, א) וירא אליו ה' באלוני ממרא.

(6) דברים ד, יג.

(7) וז"ל: רבי אלעזר אמר (בא לפרש את הפסוק) "דובר צדק מגיד מישרים" (ישעי' מה, יט), (ואמר) הא אתערנא (כבר הערנו בפרשת ויחי דף רלד ע"ב בענין מלת ויגד, ובפרשת שמות דף יז ע"א בענין ויאמר, ובפרשת נשא דף קלג רע"א בענין דבור, כי בכל מקום דכתיב אחד מג' לשונות הללו) וידבר, ויגד, ויאמר, כלהו לטעמייהו מתפרשן (כולם מתבארים לטעמים ר"ל לפי הספירה ששייכים אליהם, ומפרש כי מלת) וידבר איהו באתגליא דרגא לבר (וידבר הוא מורה על גילוי כי הוא בבחינת המלכות המתגלה), דלאו איהו דרגא פנימאה כאנון דרגין עלאין (שאין וידבר במדרגה פנימית כשאר הלשונות של ויגד או ויאמר שהם במדרגות עליונות), ודא איהו דובר צדק (המלכות היא הנקראת צדק והיא סוד הדבור), ויגד איהו רמז לדרגא פנימאה עלאה דשולטא על דבור (אבל מלת ויגד היא רומזת למדרגה פנימית ועליונה השולטת על הדבור, ר"ל ויגד הוא לשון נגיד ומושל והוא הת"ת המושל על המלכות), ודא הוא מגיד מישרים (פי' הנגיד והמושל הוא המישרים, ועתה מפרש) מאן מישרים (על מי רומז, ואמר) דא דרגא עילאה דיעקב שרייא ביה (הוא המדרגה העליונה שיעקב מושרש בה), הדא הוא דכתיב אתה כוננת מישרים (היינו הת"ת שהוא בקו האמצעי המיישר ומכריע בין ב' הקוים), ובגין כך מגיד כתיב (שהוא בת"ת), ולא כתיב דובר (שהוא במלכות), אמר רבי יצחק, והא כתיב ויגד לכם את בריתו (אלמא שויגד הוא ביסוד), אמר ליה הכי הוא ודאי (כן הוא ודאי שויגד רומז על היסוד), איהו דרגא דשולטא על תתאה דאיהו דובר צדק (כי היסוד הוא נגיד השולט על המלכות הרמוזה במלות דובר צדק).

(8) דניאל ד, יא. פירש רש"י: ונדו אילנא, קוצו האילן.

(9) בראשית מט, יט.

(10) ראה המשך הביאור בלקוטי לוי יצחק, שמבאר הלשון "מתשובתו

המשך ביאור למסכת ראש השנה ליום שישי עמ' ב

10 שלשים חל ביום שישי ונקבע לראש חודש, שאי אפשר לנהוג כמו
11 בכל חודש, ולהשיא משואות בערב שאחרי יום השלשים, שהרי
12 הוא ליל שבת, ואם כן אימת עבדי - מתי ישיאו משואות, בודאי
13 יעשו כן באפינין שבתא - במוצאי שבת, ובוהו מבואר טעם
14 הברייתא, דאי אפרת נעבדי נמי אפלא - שאם תאמר ישיאו
15 משואות גם בחודש מלא, אם כן באופן שאכן יהא החודש מלא,
16 ויקדשוהו ביום השלשים ואחד, שהוא שבת, וישיאו משואות
17 במוצאי שבת, אתי

1 ומוסיפה הברייתא: ואימתי משיאין, לאור עיבורו - בערב שאחרי
2 יום שלשים, שנקרא "יום העיבור" כיון שאם מעבירים את החודש
3 נוסף יום זה לחודש הקודם, ונמצא החודש מעובר על ידו.
4 אומרת הגמרא: למימרא - מבואר בברייתא זו דאחודש חסר ושיש
5 בו רק עשרים ותשעה יום, והיום השלשים הוא ראש חודש,
6 עבדינן משואות, אך אחודש מלא ושיש בו שלשים יום ונקבע
7 ראש חודש ליום השלשים ואחד לא עבדינן משואות. מאי מעמא
8 לחלק ביניהם, אמר רבי זירא, בחודש מלא אין משיאים משואות,
9 גזירה משום ראש חודש חסר שחל להיות בערב שבת, כלומר, שיום

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת נשא

ו, ב – דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם
איש או אשה כי יפליא לנדור נזיר להזיר
לה'

א. מצינו בגדר נזירות ב' ענינים: לשון (וענין) של הפרשה, ולשון (וענין) של קדושה כמ"ש נזר אלקיו על ראשו כל ימי נזרו קדוש הוא לה'. ולכן, אף שעיקר ענין נזירות התורה הוא קדושת הנזיר כנ"ל³, וזה שייך רק בישראל, מ"מ, היות שנזיר הוא (גם) לשון הפרשה, ה"ז שייך גם בב"נ. כי גם אצלם יש מקום להנהגה של פרישות מתאוות העולם.⁴ ואדרבה, עיקר ענין הפרישות שייך בב"נ דוקא, כי להיותם עסוקים (רק) בעניני העולם נעשים מושקעים בעניני העולם ובתאוותיו וכמ"ש כי יצר לב האדם רע מנעוריו⁵, וזה גורם היזק להם ולעולם סביבם: ואילו בנוגע לישראל אמרו⁶ "דיך מה שאסרה לך התורה" וצ"ל עבודתו באופן של המשכת קדושה בו ובעולם [ולכן דוקא "הנזיר" לה' דרך קדושה הרי זה נאה ומשובח וע"ז נאמר נזר אלקיו על ראשו קדוש הוא לה' ושקלו הכתוב כנביא שנאמר⁷ ואקח מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים"]⁸...

ושלימות זו דקדושת נזירות תהי' לעתיד לבוא, שאז יהיו ישראל "פנויים בתורה וחכמתה". ובאותו הזמן לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות שהטובה תהי' מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויין כעפר, ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד⁹, והיינו שלא יהי' צורך לפרישות מעניני תאוות העולם, כי כל אחד ואחד מישראל יהי' "קודש לה".

ויש לומר שזהו הטעם הפנימי לכך שלמדין בהלכה שמשיח יכול לבוא בכל יום מענין הנזירות "האומר¹² הריני נזיר ביום שכן דוד בא בו אם בחול נדר הרי זה אסור לעולם ואם בשבת או ביום טוב נדר אותה שבת או אותו יום טוב מותר מכאן ואילך אסור לעולם"¹³ –

כי קדושת נזירות בשלימותה תהי' לעתיד לבוא¹³, בביאת משיח צדקנו, וכמו שכתוב ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים כנ"ל, וכתב¹⁴ אשפוך את רוח על כל בשר ונבא בניכם ובנותיכם¹⁵,

לקוטי שיחות חלק לח עמוד 31

(פרשתנו כזו, ב) שיש ג' דרגות בנזיר – "מה שנזיר נקרא קדוש הוא שמגיע בבחי' קדוש דאריך... מגיע זה בבחי' קדוש דעתיק... ולהגיע לזה הוא דוקא ע"י קוצותיו לתללים דזעיר... שערות... דז"א".

ויש לומר שזהו החילוק (ע"ד הקבלה) בין נזירות דישאל ונזירות דעכו"ם: הנזירות שהיא הקדושה המגיעה באריך ועתיק אינה שייכת לגוי, מכיון שהם למעלה מהשתלשלות, והיא רק בישראל: משא"כ הנזירות כפי שהיא בז"א, שבעת ימי הבנין, השייכים לגדרי העולם, יש מקום לומר ששייך גם לנזירות דגוי.

(11) רמב"ם סוף הלכות מלכים.

(12) לשון הרמב"ם הלכות נזירות פרק ד הלכה יא (מעירובין מג, ב).

(13) להעיר מצפנת פענח על התורה דברים (הוספות למקץ) עמוד שמג "כולם נזירים כמו נזיר שמעון הצדיק (נזיר ד, ב, ושם נתבאר) וזה יהי' לאחר תחיית המתים כו".

(14) יואל ג, א.

(15) וראה מצודת דוד שם ד"נבא" קאי רק על ישראל, משא"כ "אשפוך את רוחי" גם בעכו"ם – וע"ד מ"ש ברמב"ם שם "עסק כל העולם... יהיו ישראל כו" (ראה לקוטי שיחות חלק כז עמוד 246 ואילך). וברד"ק שם, דגם "אשפוך את רוחי" קאי רק על ישראל.

- (1) ראה ספרי (ופירושו רש"י) פרשתנו ו, ג (ב) "אין נזירה בכל מקום אלא פרישה (אף כאן שפירש מן היין)".
- (2) פרשתנו ו, ז-ח. וראה ספרי ופרש"י "זו קדושת הגוף".
- (3) ראה שו"ת מוהר"ט ח"א סי' נג. פי' הרא"ש נדרים ב, ב. צפנת פענח הל' מאכלות אסורות (פה, ב). וראה שם הל' נדרים (ז, ב) ריש הל' נזירות.
- (4) ראה תנ"א תולדות יט, רע"ג.
- (5) נח, כא.
- (6) ירושלמי נדרים פ"ט ה"א.
- (7) ועד שהנזיר נקרא חוטא שציער עצמו מן היין (ספרי ורש"י פרשתנו ו, יא. נזיר יט, א. וש"נ). וראה ירושלמי (סוף קידושין) "עתידי אדם ליתן דין וחשבון על כל שראת עינו ולא אכל".
- (8) רמב"ם סוף הלכות נזירות.
- (9) עמוד ב, יא. וראה רמב"ם פרשתנו ו, יד.
- (10) ראה לקוטי לוי"צ (הערות לזהר) פרשתנו עמוד שנד ואילך, שמפרש בזהר

המשך ביאור למסכת ראש השנה ליום רביעי עמ' ב

- 11 מספק, שהרי יש לחשוש דלמא חפרוה לחדש אב, וקבעו את ראש
- 12 חודש אלול ביום שלשים לחדש אב, וחפרוה גם לחדש אלול,
- 13 וקבעו את ראש חודש תשרי שהוא ראש השנה ביום שלשים,
- 14 ונמצא שיום שאנו סבורים שהוא עשרים ותשעה לחדש אלול
- 15 [מחמת שעיברנו את חודש אב], באמת הוא ראש השנה. וכן לענין
- 16 ניסן, יש לחשוש שחיסרו גם את חודש שבט וגם את חודש אדר,
- 17 והיום שאנו מונים בארבעה עשר בניסן [מחמת שעיברנו את חודש
- 18 שבט] הוא באמת חמשה עשר, והוא יום טוב ראשון של פסח.
- 19 ומדוע לא הצריך רב נחמן לנהוג גם ביום זה ביום טוב מספק.

- 1 עבדינן מספק, שהרי אם היה ראש חודש ביום השלישים, נמצא
- 2 שמה שאנו מונים כיום חמשה עשר הוא יום טוב באמת. ואם היה
- 3 ראש חודש ביום שלשים ואחד, הרי שהיום שאנו מונים כששה
- 4 עשר, הוא באמת חמשה עשר, והוא יום טוב האמיתי, ולכן נהגים
- 5 בשניהם קדושה. וכן ביום טוב של ראש השנה, יש לנהוג קדושה
- 6 ביום ראשון ושני של חודש תשרי, אבל ארביסר – יום ארבעה
- 7 עשר לחדש, לא עבדינן מספק כיום טוב, וכן בראש השנה אין
- 8 נהגים קדושה בעשרים ותשעה באלול, ואין חוששים שזהו ראש
- 9 השנה. מקשה הגמרא: וליעבד נמי בארביסר יום טוב מספק, וכן
- 10 בראש השנה נעשה גם את יום עשרים ותשעה באלול ביום טוב

♦ יום ראשון כ"ה אייר ♦

ד (כא) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כא ומליל יי עם משה למימר:

(כב) נָשָׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גִרְשׁוֹן גַּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמַשְׁפְּחֹתָם:

כב ככל ית חשבון בני גרשון אף אנון לבית אבהיהון לזרעיהון:

זש"י נשא את־ראש בני גרשון גם־הם • כמו שצויתיד על בני קהת, לראות כמה יש שהגיעו לכלל עבודה.

(כג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה עַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל־הָפֹאֶל לְצָבָא לְצָבָא לַעֲבֹד עֲבֹדָה בְּאַהֲל מוֹעֵד:

כג מבר תלתין שנין ולעלא עד בר חמשים שנין תמגי יהון כל דאמי לחילא חילא למפלח פלחנא במשפן זמנא:

(כד) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשֹׁנִי לַעֲבֹד וּלְמַשָּׂא:

כד דין פולחן זרעית גרשון למפלח ולמטול:

(כה) וְנָשְׂאוּ אֶת־יְרִיעֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־אַהֲל מוֹעֵד מִכִּסֵּהוּ וּמִכִּסֵּה הַתַּחֲשׁ אֲשֶׁר־עָלָיו מִלְמַעְלָה וְאֶת־מִסְךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כה ונשאו את־יריעת המשכן ואת־אהל מועד מכסהו ומכסה התחש אשר־עליו מלמעלה ואת־מסך פתח אהל מועד:

זש"י את־יריעת המשכן • עשר התחתונות. ואת־אהל מועד • יריעות עזים העשויות לאהל עליו. מכסהו • עורות אילים מאדמים. מסך פתח • וילון המזרחי.

(כו) וְאֵת קַלְעֵי הַחֲצֵר וְאֶת־מִסְךְ פֶּתַח שַׁעַר הַחֲצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מִיתְרֵיהֶם וְאֶת־כָּל־כָּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם וְעֲבָדוּ:

כו ואת סרדי דרתא ואת פרסא דמעלנא דתרע דרתא די על משכנא ועל מדבחא סחור סחור ואת אטוניהון ואת כל מגי פלחניהון ואת כל די יתמסר להון ויפלחון:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

עזים לאהל על המשכן, עשתי עשרה יריעת תעשה אתם] (גרא):

מכסהו. זו היא יריעת פיסוי נוספת הנתונה על גבי יריעות העזים, והיא עשויה מעורות אילים מאדמים - שנצבעו בצבע אדום [כמו שנאמר (שם פסוק יז) וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לַאֲהֶל עֶרְת אֵילִם מְאֻדָּמִים] (רש"י שמות כה, טז):

מסך פתח אהל מועד. הוא וילון המזרחי - יריעה התלויה ועומדת כמחיצה בפתח האהל שהוא בצד מזרח [כמו שנאמר (שם פסוק לו) וְעָשִׂיתָ מִסְךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל, תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה רָקִם]: תורה כו

עצמו ומשמשות לו בתקרה הנראית מבפנים [ועל שם כך הן נקראות יריעות המשכן] כי הם כגופו של משכן, ולא כשאר הפיסויים הנוספים עליו. וכמו שנאמר בהם (שמות כה, א) וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֹשֶׂר יְרִיעַת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, כְּרָבִים מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:] (גרא):

ואת אהל מועד. אלו יריעות עזים - אחד עשר יריעות מחוברות שנעשו משער העזים, העשויות לאהל עליו - להגן ולהאחיל על יקרים וחשיבותם של היריעות והמשכן שמתחתיהן [כמו שנאמר (שם פסוק טז) וְעָשִׂיתָ יְרִיעַת

(כב) נשא את ראש בני גרשון גם הם. לשון 'גם הם' מתייחס אל הנאמר למשה בפרשה הקודמת (לעיל פסוק א) 'נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי', אשר על כך הוא מוסיף עתה ואומר, כי כמו שצויתיד על בני קהת - למנות את מספרם כדי לראות כמה יש בהם שהגיעו שנותיהם לכלל עבודה, דהיינו: 'מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה' - כך אני מצוין שתמנה את בני גרשון 'גם הם': תורה כג

(כה) את יריעות המשכן. אלו עשר היריעות התחתונות המחוברות זו לזו פירעה אחת, והן פרושות על המשכן

כ"ו אֲשֶׁר עַל-הַמִּשְׁכָּן • כְּלוֹמֵר, הַקְלָעִים וְהַמָּסָף שֶׁל חֹצֵר, הַסּוֹכְכִים וּמַגְנִים עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל מִזְבַּח הַנֶּחֱשֶׁת סָבִיב. וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם • בְּתַרְגּוּמוֹ: "וְיֵת כָּל דֵּי יִתְמָסֵר לְהוֹן" - לְבָנֵי גֵרְשׁוֹן.

(כו) עַל-פִּי אֶהְרֵן וּבָנָיו תִּהְיֶה כָּל-עֲבֹדַת בְּנֵי הַגֵּרְשָׁנִי לְכָל-מִשְׁאֵם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּפְקֻדָּתָם עֲלֵהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֵת כָּל-מִשְׁאֵם:

כ"ו אֲשֶׁר עַל-פִּי אֶהְרֵן וּבָנָיו • וְאֵיזָה מִהַבָּנִים מִמֶּנּוּה עֲלֵיהֶם? בִּיד אֵיתָמָר בֶּן-אֶהְרֵן הִכְהֵן.

(כח) וְאֵת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי הַגֵּרְשָׁנִי בְּאֶהֱל מוֹעֵד וּמִשְׁמֶרֶתָם בִּיד אֵיתָמָר בֶּן-אֶהְרֵן הִכְהֵן: ס

♦ יום שני כ"ו אייר ♦

(כט) בְּנֵי מִרְיָ לְמִשְׁפַּחַתָּם לְבֵית-אֲבֹתָם תִּפְקֹד אֹתָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח ב עמ' 465)

בְּנֵי מִרְיָ . . תִּפְקֹד אֹתָם (ד, כט)

לֹא נֶאֱמַר בָּהֶם נְשִׂאֵת רֹאשׁ, כִּי שְׂנֵאֲמֹר בִּקְהַת וּבְגֵרְשׁוֹן. וַיֵּשׁ לְבָאֵר, דְּהֵנָּה עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן דָּרְשָׁה שְׁנֵי תַנְאִים. מִצִּיאֹת - נְדִיבַת הַלֵּב וְחֻמַּת לֵב. וְזֶה בָּא לִידֵי בִטּוּי בִּקְהַת וּגֵרְשׁוֹן, שֶׁנִּשְׂאָו אֶת הַפְּלִים הַיּוֹתֵר חֲשׁוּבִים. **בְּטוּל** - "לִי לִשְׁמִי", בְּלִי פְנִיּוֹת אִישִׁיּוֹת. וְזֶה בָּא לִידֵי בִטּוּי בְּמִרְיָ (לִשׁוֹן מְרִירוֹת וּבְטוּל), שֶׁנִּשְׂאָ אֶת הַקְּרָשִׁים. לָכֵן לֹא נֶאֱמַר בּוֹ נְשִׂאֵת רֹאשׁ, כִּי מַעֲלָתוֹ הִיא הַבְּטוּל וְהַפְּשֻׁטוֹת.

(ל) מִכֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעֲלָה וְעַד בֶּן-חַמִּשִּׁים שָׁנָה תִּפְקְדֶם כָּל-הַבָּא לַעֲבֹד אֶת-עֲבֹדַת אֶהֱל מוֹעֵד:

(לא) וְזֹאת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם לְכָל-עֲבֹדָתָם בְּאֶהֱל מוֹעֵד קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וְאֹדְנָיו:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הִיא קְרוּיָה 'עֲשִׂיָּה'. וּכְמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ דוֹגְמָא לְכָךְ (בראשית לט כב): וְאֵת כָּל אֲשֶׁר עֲשִׂים שָׁם הוּא הִיָּה עֲשֵׂה - כָּל מֵה שֶׁהָאֲסִירִים הָיוּ עוֹשִׂים בְּפוּעֵל, הִיָּה עַל פִּי פְקוּדַת יוֹסֵף וְצִוּוּי, הָרִי שְׂאָף הַצִּוּוּי לַעֲשׂוֹת קְרוּי 'עֲשִׂיָּה' (רא"ם, חֲקוּנִי, ש"ף: תורה כו)

(כו) עַל פִּי אֶהְרֵן וּבָנָיו. וְהַכְּתוּב מְפָרֵשׁ וְהוֹלֵךְ אֵיזָה מִהַבָּנִים הוּא הַמְּמוּנָה עֲלֵיהֶם - בִּיד אֵיתָמָר בֶּן אֶהְרֵן הִכְהֵן' (פסוק כח): תורה כח

הַלִּשׁוֹן הַמִּצְוִי בְּכָל מַעֲשֵׂה שְׁמִירָה, פְּדוּגְמַת (שמואל-א כה טז) 'אֲשֶׁר לֹא שְׁמֶרְתָּם עַל אֲדֻנִּיכֶם':

וְאֵת כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם. פִּירוּשׁוֹ בְּתַרְגּוּמוֹ בְּאֹנְקְלוֹס: 'וְיֵת כָּל דֵּי יִתְמָסֵר לְהוֹן' [וְאֵת כָּל אֲשֶׁר יִמָּסֵר לָהֶם]. כְּלוֹמֵר כָּל בְּלִי וּמִשְׁא, רַק לְאַחֵר שֶׁהוּא נִמָּסֵר לְבָנֵי גֵרְשׁוֹן בְּפְקוּדַת הַכְּהֵן הַמְּמוּנָה עֲלֵיהֶם, אִזּוֹ יִטְלוּהוּ בִידָם וְיִשְׂאוּהוּ, וְכֹאמֹר בְּפִסּוּק הַבָּא [וְהַלִּשׁוֹן 'יַעֲשֶׂה לָהֶם' הוּא עַל שֵׁם שְׁמִסִּירַת תִּפְקִיד עֲבֹדָה לְאַחֵרִים, אִף

(כו) אֲשֶׁר עַל הַמִּשְׁכָּן. הַקְלָעִים וְהַמָּסָף אֵינֶם פְּרוּשִׁים 'עַל גְּבִי' הַמִּשְׁכָּן מְלֻמַּעֲלָה, אֲלָא בְּצִדוֹ הֵם עוֹמְדִים. וְאוֹלָם מִכֶּן שֶׁהֵם עֲשׂוּיִים לְשְׁמִירַת הַמִּשְׁכָּן וְהַגָּתוֹ, לְכָךְ שִׁיָּר בָּהֶם לִשׁוֹן 'עַל', וּכְלוֹמֵר, הַקְלָעִים וְהַמָּסָף שֶׁל חֹצֵר הַסּוֹכְכִים וּמַגְנִים 'עַל' הַמִּשְׁכָּן וְ'עַל' מִזְבַּח הַנֶּחֱשֶׁת סָבִיב. [וְכֵן מִצִּינוּ (שם מ, א) 'סָבַת עַל הָאָרֶץ אֵת הַפְּרָכַת', שְׂאִין הַכּוֹנֵנָה שֶׁהַפְּרָכַת פְּרוּשָׁה עַל הָאָרֶץ, אֲלָא שֶׁהִיא מִשְׁמֶשֶׁת בְּמַחֲצִיזָה לְאָרֶץ. וּבִדְרָךְ

לב ועמודי דִּדְרָתָא סְחֹר סְחֹר וְסִמְכִיהוֹן
וְסִמְכִיהוֹן וְאֶשְׁמִיחֵהוֹן לְכָל מְנִיחוֹן וְלְכָל
פְּלִחְנָהוֹן וּבְשִׁמְהוֹן תִּמְנֹנִין יֵת מְנִי מִטְרַת
מִטְוִלָהוֹן:

(לב) וְעִמּוּדֵי הַחֹצֵר סָבִיב וְאֲדִינֵיהֶם וַיִּתְּדוּם
וּמִיתְרֵיהֶם לְכָל־פְּלִיָּהֶם וְלְכָל עֲבֹדָתָם וּבְשִׁמְתָם
תִּפְקְדוּ אֶת־כָּלִי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאָם:

וַיִּתְּדוּם וּמִיתְרֵיהֶם • שֶׁל עִמּוּדִים, שֶׁהָיָה יִתְדוֹת וּמִיתְרֵי הַקְּלָעִים בְּמִשְׁאָ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן הָיוּ; וַיִּתְּדוּת
וּמִיתְרֵים הָיוּ לִירֵיעוֹת וְלִקְלָעִים מִלְמֶשֶׁה, שֶׁלֹּא תִגְבִּיֵהֶם הָרוּחַ, וַיִּתְּדוּת וּמִיתְרֵים הָיוּ לְעִמּוּדִים סָבִיב לְתִלּוֹת
בָּהֶם הַקְּלָעִים בְּשִׁפְתָם הָעֲלִיוֹנָה בְּכִלּוֹנְסוֹת וְקִנְדָּסִין כִּמוֹ שֶׁשְׁנוּיָהּ בְּמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן.

לג דִּין פְּלִחֹן וְרַעֲנַת בְּנֵי מְרִירִי לְכָל פְּלִחְנָהוֹן
בְּמִשְׁכָּן זִמְנָא בִּידָא דְאִיתְמָר בְּרִי אֶהְרֹן
כִּהְנָא:

(לג) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מְרִירִי לְכָל־עֲבֹדָתָם
בְּאֹהֶל מוֹעֵד בֵּיד אִיתְמָר בֶּן־אֶהְרֹן הַכֹּהֵן:

לד וּמִנָּא מִשָּׁה וְאֶהְרֹן וּרְבִרְבֵי כְנֶשֶׁתָא יֵת בְּנֵי
קֶהֶת לְזִרְעֵיהֶוֹן וּלְבֵית אֲבֹהֵיהֶוֹן:

(לד) וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן וּנְשֵׁי־אֵי הָעֵדָה אֶת־בְּנֵי
הַקֹּהֲתִי לְמִשְׁפַּחָתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם:

לה מִכּוּר תִּלְתִּין שְׁנִין וְלַעֲלָא וְעַד בְּרִי חִמְשִׁין
שְׁנִין כָּל דְּאִתִּי לְחִילָא לְפִלְחָנָא בְּמִשְׁכָּן
זִמְנָא:

(לה) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כָּל־הָבָא לְצֹבָא לְעֹבְדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

לו וַיְהִי מִמְּנִיחוֹן לְזִרְעֵיהֶוֹן תְּרִין אֶלְפִין
שְׁבַע מֵאָה וְחֲמִשִּׁין:

(לו) וַיְהִי פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחָתָם אֲלֵפִים שֶׁבַע מֵאוֹת
וְחֲמִשִּׁים:

לז אֶלִין מְנִיגִי וְרַעֲנַת קֶהֶת כָּל דְּפִלַח בְּמִשְׁכָּן
זִמְנָא דִּי מִנָּא מִשָּׁה וְאֶהְרֹן עַל מִימְרָא דִּי
בִּידָא דְּמִשָּׁה:

(לז) אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲתִי כָל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל
מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקֵד מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן עַל־פִּי יְהוָה
בֵּיד־מֹשֶׁה: ם

לח וּמְנִיגִי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְזִרְעֵיהֶוֹן וּלְבֵית
אֲבֹהֵיהֶוֹן:

(לח) וּפְקוּדֵי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפַּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם:

לט מִכּוּר תִּלְתִּין שְׁנִין וְלַעֲלָא וְעַד בְּרִי חִמְשִׁין
שְׁנִין כָּל דְּאִתִּי לְחִילָא לְפִלְחָנָא בְּמִשְׁכָּן
זִמְנָא:

(לט) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כָּל־הָבָא לְצֹבָא לְעֹבְדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

מ וַיְהִי מִמְּנִיחוֹן לְזִרְעֵיהֶוֹן לְבֵית אֲבֹהֵיהֶוֹן
תְּרִין אֶלְפִין וְשֵׁית מֵאָה וּתְלָתִין:

(מ) וַיְהִי פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחָתָם לְבֵית אֲבֹתָם אֲלֵפִים
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:

מא אֶלִין מְנִיגִי וְרַעֲנַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל דְּפִלַח
בְּמִשְׁכָּן זִמְנָא דִּי מִנָּא מִשָּׁה וְאֶהְרֹן עַל
מִימְרָא דִּי:

(מא) אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל־הָעֹבֵד
בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקֵד מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן עַל־פִּי יְהוָה:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

כְּדִי לְתִלּוֹת בָּהֶם הַקְּלָעִים בְּשִׁפְתָם
הָעֲלִיוֹנָה בְּכִלּוֹנְסוֹת וְקִנְדָּסִין, כִּמוֹ
שֶׁשְׁנוּיָהּ בְּמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן [רָאָה
בִּיאור הַדְּבָרִים בְּמִקּוּמָם (שְׁמוֹת כו, ט)
(קִצְרִי: 2) תוֹרָה לֹא

מִיתְרֵיהֶם וְאֵת כָּל כָּלִי עֲבֹדָתָם] [וְכֵן
שֶׁל יְרֵיעוֹת הַמִּשְׁכָּן (מִכְבּוֹר לַעֲלִי ג, כו),
וַיִּתְּדוּת וּמִיתְרֵים הָיוּ לִירֵיעוֹת
וְלִקְלָעִים מִלְמֶשֶׁה, לְקִשּׁוֹר אוֹתָם
לְקַרְקַע כְּדִי שֶׁלֹּא תִגְבִּיֵהֶם הָרוּחַ,
וַיִּתְּדוּת וּמִיתְרֵים הָיוּ לְעִמּוּדִים סָבִיב,

(לב) וַיִּתְּדוּם וּמִיתְרֵיהֶם. הַכְּתוּב
מְדַבֵּר כֵּאֵן בִּיתְדוֹת וּמִיתְרֵים שֶׁל
הָעִמּוּדִים, שֶׁהֵם הָיוּ בְּמִשְׁאָ בְּנֵי מְרִירִי,
שֶׁהָיָה יִתְדוֹת וּמִיתְרֵי הַקְּלָעִים,
בְּמִשְׁאָ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן הָיוּ, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
(לַעֲלִי פֶסוּק כו) 'וְאֵת קְלָעֵי הַחֹצֵר... וְאֵת

מב ומנגי זרעית בני מררי לזרעיתיהון לבית
אברהמהון:

(מב) ופקודי משפחת בני מררי למשפחתם לבית
אבתם:

מג מבר תלתין שנין ולעלא ועד פר חמשין
שנין כל דאיתי לחילא לפלחנא במשפן
זמנא:

(מג) מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה
כלהבא לצבא לעבדה באהל מועד:

מד ויהו מנגיהון לזרעיתיהון תלתא אלפין
ומאתן:

(מד) ויהיו פקדיהם למשפחתם שלשת אלפים
ומאתים:

מה אלין מנגי זרעית בני מררי די מנא
משה ואהרן על מימרא דני בידא דמשה:

(מה) אלה פקודי משפחת בני מררי אשר פקד משה
ואהרן על פי יהוה ביד-משה:

מו כל מנגינא די מנא משה ואהרן וברכי
ישראל ית לואי לזרעיתיהון ולבית
אברהמהון:

(מו) כל הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי
ישראל את-הלויים למשפחתם ולבית אבתם:

מז מבר תלתין שנין ולעלא ועד פר חמשין
שנין כל דאיתי למפלח פלחן פלחנא ופלחן
מטול במשפן זמנא:

(מז) מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה
כלהבא לעבד עבדה עבדה ועבדת משא באהל
מועד:

נא עבדת עבדה • הוא השיר במצלותים וכנורות, שהיא עבודה לעבודה אחרת. ועבדת משא • כמשמעו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 49)

כמשמעו (רש"י ד, מז)

פונתו, שלא נפרש ש"עבדות משא" היא "עבודה למשא", היינו טענינת העגלות, שהיא עבודה למשא העגלות. ורש"י שולל פרוש זה, שכן עבודה זו, שנעשית על ידי שני לויים או יותר, יכולה להעשות גם על ידי לוי שהוא מעל לגיל חמשים (רש"י בהעלת ח, כה), ואינה שייכת למנגן מבן שלשים עד בן חמשים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"י"ח עמ' 44 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

שירת הלויים במצלותים וכנורות הוקא

מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל-הבא לעבד עבדת עבדה

הוא השיר במצלותים וכנורות, שהיא עבודה לעבודה אחרת (ד, מז. ובפרש"י)

יש לעי, מדוע אין רש"י מביא כלל את השירה בפה?

כן יש לדק מה שהביא רש"י רק "מצלותים וכנורות", והרי במקדש היו הלויים מנגנים בעוד כו"כ כלים (ראה רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ג ה"ד)?

ויש לומר בזה באפן מחדש, דהנה זה שרק הלויים הצעירים מחמשים שנה היו ראויים לעבדת המשכן, מפרש רש"י (במדבר ד, ג ד"ה נשא) כי "היותר על בן חמשים כחו מכחיש".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

'עבדת עבדה' מהי 'עבדות עבדה' היא עבדת השיר שהלויים היו משוררים במצלותים וכנורות ובשאר כלי נגינה נמצלותים = 'עשוי' הוא משני כלי נחושת להשמיע קול גדול בהקשתן זה בזה' (מצ"צ עזרא ג, ט)

בעת ניסוח היין של הקרבנות, שאין זו נחשבת כעבודה בפני עצמה, אלא היא עבודה לעבודה אחרת – עבודה של שירה הטפלה ומצורפת לעבודת הקרבנות (ערכין יא) (רא"ם):
ועבדת משא. לשון זה אינו כמו

האמור למעלה, שיהא משמעו: 'עבודה אחרת שהיא לצורך משא', אלא 'עבדת משא' פירושו **כמשמעו**: עבודה של משא, שהמשא עצמו הוא העבודה (קיצרתי) תורה מח

ולכאורה יש להקשות, הרי שירה בפה, או בנבלים וכלילים וכיו"ב, היא עבודה קלה ביותר, ואין צריכים לעבודה זו כוח רב, וא"כ מדוע ראויים לעבודה זו רק אלו שהם פחותים מחמשים שנה, הרי גם המבגרים יותר יכולים לשיר בפה, או לנשף בכלילים ונבלים?

ולכן מתרץ רש"י, שבדרך הפשט אין המדבר פאן על שירה בפה או בנבלים, אלא רק בנגינה "במצלתיים וכנורות", שהם עבודות הקשורות עם עשייה ומלאכה יד, ובפרט מצלתיים שהם "ב' חתיכות רחבות של מתכת" (רש"י ד"ה עבדתא, ערכין יג, ב), והעבודה בהם מצריכה כח רב. ולכן רק הלויים הצעירים מ"בן חמשים שנה" ראויים למלאכה זו. וק"ל.

(מה) ויהיו פקדיהם שמנת אלפים וחמש מאות ושמונים:

(מט) על-פי יהוה פקד אותם ביד-משה איש איש על-עבדתו ועל-משאו ופקדיו אשר-צוה יהוה את-משה: פ

כ"ז – ופקדיו אשר-צוה ה' את-משה • ואותן הפקדים היו במצוה "מבן שלשים שנה ועד בן חמשים".

♦ יום שלישי כ"ז אייר ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

ה (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

(ב) צו את-בני ישראל וישלחו מן-המחנה כל-צרוע וכל-זב וכל טמא לגנש:

כ"ז – צו את-בני ישראל וגו' • פרשה זו נאמרה ביום שהוקם המשכן, ושמונה פרשיות נאמרו בו ביום, כדאייתא במסכת גטין בפרק הנזקין (דף ס). וישלחו מן-המחנה • שלש מחנות היו שם בשעת חנייתן: תוף הקלעים היא מחנה שכניה, חניית הלויים סביב – כמו שמפרש בפרשת "במדבר סיני" – היא מחנה לוי. ומשם ועד סוף מחנה הדגלים לכל ארבע הרוחות היא מחנה ישראל. הצרוע נשתלח חוץ לכלן; הזב מתר במחנה ישראל ומשלח מן השתים. וטמא לגנש מתר אף בשל לוי, ואינו משלח אלא משל שכניה. וכל

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

שכניה. ג. ומשם ועד סוף מחנה הדגלים לכל ארבע הרוחות היא מחנה ישראל שקדושתה פחותה מכולן. ושלשת הטמאים האמורים כאן: 'כל צרוע וכל זב וכל טמא לגנש', שונים הם זה מזה לגבי דין שילוחם מן המחנות: הצרוע נשתלח חוץ לכולן – אפילו ממחנה ישראל; הזב מותר במחנה ישראל ומשולח מן השתים – ממחנה לוי וממחנה שכניה; וטמא לגנש מותר אף בשל לוי, ואינו משולח אלא משל שכניה. וכל זה דרשו רבותינו מן המקראות במסכת פסחים (דף טז): טמא לגנש. פירושו: מי שנטמא על

זו של שילוח הטמאים נאמרה ביום שהוקם המשכן, שתיכף בהקמתו נאסרו הטמאים לשבת במחנה. ושמנה פרשיות נאמרו בו ביום, כדאייתא במסכת גטין בפרק הנזקין (דף ס). (משכ"ל): וישלחו מן המחנה. שלש מחנות זו לפנים מזו היו שם בשעת חנייתן במדבר, וקדושתן זו למעלה מזו: א. תוף הקלעים (קלעי חצר המשכן) היא מחנה שכניה המקודשת ביותר. ב. מקום חניית הלויים סביב לחצר המשכן, כמו שמפורש בפרשת 'במדבר סיני' (לעיל א, ג) היא מחנה לוי שקדושתה פחותה ממחנה

(מט) ופקדיו אשר צוה ה' את משה. כך פירוש הכתוב: ואותן הפקדים – הממונים איש איש על עבודתו – כולם היו נכללים במצוה שנוצטה משה למנות את מספרם כמה יש בהם מבן שלשים שנה ועד בן חמשים. כלומר, מספר הלויים שנתקבלו בפועל לעבודת הקודש היה תואם בדיוק למספר הנמנים לשם כך, ולא אירע בהם שום טעות של יתרון או חסרון [כגון שיהיה אחד נכלל במנין ואינו ראוי לעבודה, או הראוי לעבודה שלא נכלל במנין] (נר"א, לשיר: תורה א

ה (ב) צו את בני ישראל וגו'. פרשה

זֶה דְּרָשׁוֹ רַבּוֹתֵינוּ מִן הַמִּקְרָאוֹת בְּמִסְכַּת פְּסָחִים (דף סו). **טָמֵא לְנֶפֶשׁ • דְּמָסָב לְטָמִי נִפְשָׁא דְאַנְשָׁא.** אוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֲצָמוֹת אָדָם בְּלִשׁוֹן אֶרֶמִי, וְהִרְבֵּה יֵשׁ בְּבִ"ר (פ"ח): אֲדִרְיָאנוֹס שְׁחִיק טָמֵא - שְׁחִיק עֲצָמוֹת.

ג. מְדַבֵּר עַד נִזְכָּר תְּשַׁלְּחוּן לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא תְּשַׁלְּחוּן וְלֹא יִסְאָבוּן יֵת מִשְׁרִיתָהוּן דִּי שְׁכֵנֵי שְׂרִיא בִּינֵיהוּן:

(ג) מְזַכֵּר עַד-נִזְכָּר תְּשַׁלְּחוּ אֶל-מְחוּץ לְמַחֲנֶה תְּשַׁלְּחוּם וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת-מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם:

ד. וְעַבְדֵּי בֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשַׁלְּחוּ יִתְהוּן לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא כְּמָא דִּי מַלִּיל יֵי עִם מִשָּׁה בֵּן עַבְדֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ד) וַיַּעֲשׂוּ-בֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ אוֹתָם אֶל-מְחוּץ לְמַחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

ה. וּמַלִּיל יֵי עִם מִשָּׁה לְמִימַר:

(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ו. מַלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר אוֹ אֶתְתָּא אֶרִי יַעֲבִידוּן מִכָּל חֻבֵּי אֲנִישָׁא לְשִׁקְרָא שְׁקֵר קָדָם יֵי וְיַחֲבֹב אֲנִישָׁא הֵהוּא:

(ו) דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל-חֲטָאת הָאֲדָם לְמַעַל מַעַל בַּיהוָה וְאִשְׁמָה הִנֵּפֶשׁ הֵהוּא:

ה"י - לְמַעַל מַעַל בַּה' • הָרִי חֲזֹר וְכָתֵב כָּאֵן פִּרְשֵׁת גִּזְלָל וְנִשְׁבַּע עַל שְׁקֵר, הִיא הָאֲמוּרָה בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְרָא (ויקרא ט): "וּמַעַלָה מַעַל בַּה' וְכַחַשׁ בְּעֵמִיתוֹ וְגו'", וְנִשְׁנִית כָּאֵן בְּשִׁבִּיל שְׁנֵי דְבָרִים שְׁנִיתִיחֵדְשׁוּ בַּה': הָאֶחָד שְׁכִתוֹב "וְהִתְדוּ", לֹמֵר שְׁאִינוּ חֲזִיב חֲמֵשׁ וְאַשֶּׁם עַל פִּי עֲדִים עַד שִׁינִידָה בְּדָבָר. וְהַשְּׁנִי - עַל גִּזְלָל הֵגֵר שֶׁהוּא נִתֵּן לַכֹּהֲנִים.

ז. וַיִּוִּידוּן יֵת חֻבֵּיהוּן דִּי עַבְדֵּי וְיַתֵּב יֵת חֻבְתָּהּ בְּרִישָׁה וְחֲמִישָׁה יוֹסֵף עֲלוּהִי וְיִתֵּן לְדָחֵב לָהּ:

(ז) וְהִתְדוּ אֶת-חֲטָאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהָשִׁיב אֶת-אֲשָׁמוֹ בְּרִאשׁוֹ וְחֲמִישֶׁתוֹ יוֹסֵף עֲלָיו וְנָתַן לְאִשֶּׁר אֲשֶׁם לוֹ:

ה"י - אֶת-אֲשָׁמוֹ בְּרִאשׁוֹ • (ב"ק קיא) הוּא הַקֶּרֶן שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו. לְאִשֶּׁר אֲשֶׁם לוֹ • (כתובות יט) לְמִי שְׁנִיתִיחֵב לוֹ.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שִׁינִידָה הוּא עֲצָמוֹ בְּדָבָר; וְהִדְבֵּר הַשְּׁנִי שְׁחִידֵשׁ הַכְּתוּב כָּאֵן הוּא עַל גִּזְלָל הֵגֵר - אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁגִּזְלָל מִמּוֹן מִן הֵגֵר, וְלֹא הִחְזִירוֹ עַד שְׁמַת הֵגֵר וְאִין לוֹ יוֹרְשִׁים (ראוה רש"י להלן פסוק ח), שֶׁהוּא (תְּשַׁלּוּם הַקֶּרֶן וְהַחֻמָּשׁ) נִיתֵן לַכֹּהֲנִים, כְּמִבְּאֵר לְהֵלֶן בְּפִרְשָׁה (פסוק ח) (עיי' ספרי: תורה ז

וְכָתֵב כָּאֵן פַּעַם שְׁנִיָּה פִּרְשֵׁת גִּזְלָל וְנִשְׁבַּע עַל שְׁקֵר [גִּזְלָל מִמּוֹן מִחֲבִירוֹ וְהִכְחִישׁ, וְנִשְׁבַּע לוֹ בְּשִׁקְרָא עַל כֵּךְ]. הִיא הָאֲמוּרָה כִּכֵּר בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְרָא (ה) (כא) 'נֶפֶשׁ כִּי תִחְטָא וּמַעַלָה מַעַל בַּה' וְכַחַשׁ בְּעֵמִיתוֹ בְּפָקֶדוֹן אוֹ בְּתִשׁוּמַת יָד אוֹ בְּגִזְלָל... וְנִשְׁבַּע עַל שְׁקֵר' וְגו', וְנִשְׁנִית כָּאֵן פִּרְשָׁה זוֹ שׁוֹב בְּשִׁבִּיל שְׁנֵי דְבָרִים שְׁנִיתִיחֵדְשׁוּ בַּה' כָּאֵן, וְלֹא פִירְשָׁם הַכְּתוּב שֵׁם: הָאֶחָד שְׁכִתוֹב כָּאֵן (בפסוק ז) 'וְהִתְדוּ אֶת חֲטָאתָם', לִימֹד הַכְּתוּב בְּזֶה שְׁאִינוּ חֲזִיב בְּתִשְׁלֹום הַחֻמָּשׁ וּבְקֶרֶב הָאֲשָׁם הַמְּפֹרָשִׁים לְהֵלֶן כְּשֶׁגִּזְלָלָתוֹ נִתְּבַרְרָה עַל-פִּי עֲדִים הַמַּעֲדִידִים עַל כֵּךְ, אֶלָּא דוֹקָא עַד

יְדֵי נְגִיעָה בְּנֶפֶשׁ אָדָם מֵת. וְאִנְקִלוֹס תִּרְגָּם: 'דְּמָסָב לְטָמִי נִפְשָׁא דְאַנְשָׁא' [הַנִּטְמָא לְטָמִי נֶפֶשׁ אָדָם]. וּמִבְּאֵר רש"י מֵהוּ לְשׁוֹן 'לְטָמִי' הָאֲמוֹר בְּאִנְקִלוֹס: אוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֲצָמוֹת אָדָם בְּלִשׁוֹן אֶרֶמִי, וְכִלּוֹמֵר: 'הַנִּטְמָא לְעֲצָמוֹת אָדָם מֵת' עַל יְדֵי נְגִיעָתוֹ בָּהּ, וְהִרְבֵּה יֵשׁ בְּלִשׁוֹן הַזֶּה בְּבִרְאשִׁית-רַבָּה כְּגוֹן: 'אֲדִרְיָאנוֹס שְׁחִיק טָמֵא' (שם ע"ח א) שְׁמִשְׁמַעוּ כְּמוֹ: 'אֲדִרְיָאנוֹס שְׁחִיק עֲצָמוֹת' (שם י' ג, כח, א) [לְשׁוֹן קִלְקֵלָה הוּא כְּשֶׁמְזַכְּרִים אֶת הַרְשָׁע: 'שְׁחִיקוּ עֲצָמוֹתֵי בְּקֶבֶר' (באמ"ח): תורה ג

(ו) לְמַעַל מַעַל בַּה'. הָרִי חֲזֹר הַכְּתוּב

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חל"ח עמ' 18 ואילך)
תשובה במצוה כללית

והתודו את חטאתם אשר עשו (ה, ז)

צונו להתודות על העוונות. . . ולאמר אותם עם התשובה. . . והוא אמרו. . . והתנדו (סהמ"צ להרמב"ם מ"ע עג)
כבר הקשו במקומות על הרמב"ם (מנ"ח מצוה שסד. ועוד), מדוע מנה רק הודוי למצוה, ואת התשובה עצמה לא מנה.
ובארז באופנים שונים.

יש לבאר זה בדרך הדרוש:

אמרו חז"ל שרמ"ח מ"ע הם כנגד רמ"ח איבריו של אדם (מכות כג, סע"ב) ופש"ה מצות ל"ה הם כנגד פש"ה גידים (זח"א קע. ב). ומבאר בספרי חסידות, שיש בכל נשמה "תרין"ג מיני כחות וחיות" (תניא פרק נא), וכאשר האדם הוא שלם בשמירת כל התרין"ג מצות, אז הוא "תמים ושלם בכל איברי הנפש כו', משא"כ אם חסר מצוה א' או פגם בה הרי נעשה מחסר איבר" (לקוטי תורה נצבים מה, ג).

אף מצות התשובה בכתה לתקן את האיברים הפגומים, כי התשובה מגיעה מעמקא דלבא ומעצם הנפש, שהוא מקור החיות של ה"תרין"ג מיני כחות וחיות". ולכן נמשך משם חיות חדש לתקן האבר הפגום.
ולכן לא נמנית מצות התשובה שכלל במנין המצות, כי נמנו רק המצות שהם כנגד כחות הנפש, אף מצות התשובה מגיעה מעמק הנפש שלמעלה מכחות הנפש, עד שבכתה לתקן את הפגמים שבכחות, ורק מצות הודוי שהיא בפה יכולה להמנות במנין המצות.

(ח) ואם-אין לאיש גאל להשיב האשם אליו האשם המושב ליהוה לפהו מלכד איל הפפרים אשר יכפר-בו עליו:

ה"ו ואם-אין לאיש גאל. שמת התובע שהשביעו ואין לו יורשים. להשיב האשם אליו. כשנמלך זה להתודות על עונו. ואמרו רבותינו: וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים, או בן, או בת, או אח, או שאר בשר הקרוב ממשפחת אביו למעלה עד יעקב? אלא זה הגר שמת ואין לו יורשים. האשם המושב. זה הקרן והחומש. לה' לפהו. קנאו השם, ונתנו לפהו שבאותו משמר. מלכד איל הפפרים. האמור ב'ויקרא' שהוא צריך להביא.

רש"י כפשוטו – מהדרות לשם

עמו אינם נחשבים כקרוביו, לפי שכל גר המתגיר נחשב כקטן הנולד מחדש, והקשר עם משפחתו מתבטל (ראה רמב"ם הלכות איסורי ביאה פ"ד הל' י"א, והלכות עדות פ"ג הל' ב) [סנהדרין סח] (דב"ט):
האשם המושב לה' לפהו. 'האשם' האמור כאן אינו 'קרוב האשם' [שהרי הוא ממשיך ואומר: 'מלכד איל הפפרים אשר יכפר בו עליו'], אלא זה תשלום הקרן והחומש שהוא ניתן לפהו (בבא-קמא קי.) (חוכרין):
לה' לפהו. מהו הלשון 'לה' לפהו? הלא אם הוא לה' – אינו לפהו? אלא כך הוא אומר: **קנאו השם ונתנו לפהו** – כלומר נתינתו נחשבת כמתינה לה', אלא שהוא צינה ליתן את שלו לפהו. ולא יתן פהו הוא נותנו? לפהנים **שבאותו משמר** [קבוצת הפהנים העובדת במקדש באותו יום שהוא

בדעתו **להתודות על עונו** ולשוב בתשובה ולבקש כפרה על מעשיו, כבר מת התובע ואין לו יורש כדי שיוכל להשיב האשם אליו – על כך בא הכתוב לפרש מה יעשה ויתכפר (וכדלהלן). **ואמרו רבותינו: וכי יש לך אדם בישראל שאין לו שום גואלים?** והלא כל איש מישראל יש לו קרובים, **או בן או בת או אח, או** על-כל-פנים **שאר-בשר** (=קרוב כלשהו) **הקרוב אליו ממשפחת אביו** בדורות שקדמוהו **למעלה עד יעקב** אבינו, אשר כל עם ישראל הם מצאצאיו. ומי הוא זה האיש שאין לו גואל? **אלא זה הגר שמת ואין לו יורשים** – נכרי שנתגיר ולא השאיר אחריו בנים שירשדו, ואין לו שום קרובים מישראל [והקרובים ממשפחתו הנכרית, אפילו אם נתגירו

שנאמר: 'והמישתו יסוף עליו' (בבא-קמא קי.) (רא"ם גור"א – ויקרא ה, כד):
לאשר אשם לו. למי שנתחייב לו – אם להגגל עצמו כשהוא בחיים, אם ליורשיו כשהוא כבר מת (מ"א): תורה ח (ח) **ואם אין לאיש גואל.** קרוב משפחה קרוי 'גואל', והכתוב מדבר כאן באופן שמת התובע שהשביעו, **ואין לו יורשים** כדי שיוכל לשלם להם [הבינוי 'גואל' לכל קרוב משפחה, הוא על שם שדרך הקרובים 'לגאול' ולקנות את האחוזה שמכר אחד מבני משפחתם. כמו שנאמר (ויקרא כה, כה) 'וכא גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו' (מפרשים):
להשיב האשם אליו. כלומר, בתחילה כאשר הכחיש את דבר הגזילה ונשבע על שקר, היה הגגל בחיים. אולם עתה כשנמלך (נתחרט) זה וגמר

(ט) וְכָל-תְּרוּמָה לְכֹל-קֹדְשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-יִקְרִיבוּ
לִפְנֵהן לֹא יִהְיֶה:
ט וְכָל אֲפֻרָּשׁוֹתָא לְכָל קוֹדֶשְׁנָא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
דִּי יִקְרִיבוּן לִכְהֻנָּא דְלֵה יְהִי:

ש"י וְכָל-תְּרוּמָה וְגו' • אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: וְכִי תְרוּמָה מִקְרִיבִין לִפְנֵהן? וְהֲלֹא הוּא הַמְחִיז אַחֲרֶיהָ לְבֵית
הַגִּגְנוֹת? ! וְמָה תִּלְמוּד לומר "אֲשֶׁר-יִקְרִיבוּ לִפְנֵהן"? אֵלּוּ הַבְּכוּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שמות כג): "תָּבִיא בֵּית ה'
אֱלֹהֶיךָ", וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה יַעֲשֶׂה בָּהֶם? תִּלְמוּד לומר: "לִפְנֵהן לֹא יִהְיֶה", בָּא הַפְּתוּחַ וְלִמַּד עַל הַבְּכוּרִים שֶׁיִּהְיוּ
נִתְּנִין לִפְנֵהן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 29)

וְהֲלֹא הוּא הַמְחִיז אַחֲרֶיהָ לְבֵית הַגִּגְנוֹת (רש"י ה, ט) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מְדוּעַ מִדְּבַר "לְבֵית הַגִּגְנוֹת", וְלֹא נִקְטַ "בְּבֵית הַגִּגְנוֹת".
וְיֵשׁ לומר, דִּהְיָה אָמַר רַז"ל "הַפְּתָנִים . . . הַמְּסִיעִים . . . בְּבֵית הַגִּגְנוֹת (לְדוֹשׁ וְלִזְרוֹת כְּדִי שִׁיתְנוּ לוֹ הַתְּרוּמוֹת), אֵין נוֹתְנִין
לָהֶם תְּרוּמָה בְּשִׁכְרָן, וְאֵם עוֹשִׂין כֵּן חֲלָלוּ". לָכֵן כָּתַב "לְבֵית", וְלֹא שֶׁמְסִיעַ בְּבֵית הַגִּגְנוֹת עֲצָמוֹ (וְגַם בְּזֶה נִרְאֶה עַד כְּמָה
יֵשׁ לְדַיֵּק בַּפְּרוּשׁ רש"י).

(י) וְאִישׁ אֶת-קֹדְשֵׁיו לֹא יִהְיֶה אִישׁ אֲשֶׁר-יִתֵּן לִפְנֵהן
לֹא יִהְיֶה:
י וְגַבַּר יֵת מַעֲשֵׂר קוֹדֶשָׁה דְלֵה יְהוֹן גַּבַּר
דִּיתְנָן לִכְהֻנָּא דְלֵה יְהִי:

ש"י וְאִישׁ אֶת-קֹדְשֵׁיו לֹא יִהְיֶה • לְפִי שֶׁנֶּאֱמָרוּ מִתְּנוֹת כְּהֵנָּה וְלוֹיָהּ, יָכוֹל יָבוֹאוּ וַיִּטְלוּ בְּזָרוּעַ? תִּלְמוּד
לומר: "וְאִישׁ אֶת-קֹדְשֵׁיו לֹא יִהְיֶה", מַגִּיד, שֶׁטּוֹבֶת הַנֶּאֱתָן לְבַעֲלִים, וְעוֹד מְדַרְשִׁים הַרְבֵּה דָרְשׁוּ בּוֹ בַּסְּפָרִי.
וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה (תְּנוּמָא פ' רֵאָה): "וְאִישׁ אֶת-קֹדְשֵׁיו לֹא יִהְיֶה", מִי שֶׁמַּעֲכָב מַעֲשָׂרוֹתָיו וְאֵינוֹ נוֹתֵן, לֹא יִהְיֶה הַמַּעֲשָׂרוֹת,
סוֹף שֶׁאֵין שְׂדֵהוּ עוֹשֶׂה אֵלָּא אַחַד מַעֲשָׂרָה שֶׁהִיתָה לְמוֹדָה לַעֲשׂוֹת. אִישׁ אֲשֶׁר-יִתֵּן לִפְנֵהן • מִתְּנוֹת הָרְאוּיוֹת
לוֹ. לֹא יִהְיֶה • מִמּוֹן הַרְבֵּה.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

אֲתָךְ לְחַק עוֹלָם], הָרִי מִתּוֹךְ כֶּף הִיִּיתִי
יָכוֹל לומר, אִם כֵּן יָבוֹאוּ הַכֹּהֲנִים
וְהַלְוִיִּם וַיִּטְלוּ אֲפִילוּ בְּזָרוּעַ (בְּכַח,
נֶגֶד רִצּוֹן הַבְּעָלִים) כְּאֵדָם הָבֵא לִיטוֹל
אֶת שְׁלוֹ. תִּלְמוּד לומר כֵּן: וְאִישׁ
אֶת קֹדְשֵׁיו לֹא יִהְיֶה, מַגִּיד שֶׁטּוֹבֶת
הַנֶּאֱתָן לְבַעֲלִים – נְכוּת מִסְוִימָת שֶׁל
טוֹבָה וְהַנָּהָה יֵשׁ לְבַעֲלִים בְּמִתְּנוּתֵיהֶם,
שֶׁבִּידָם לִקְבּוֹעַ עַל פִּי בְּחִירַת רִצּוֹנָם
לְאִיזָה כֵּהן יִתְּנוּ אוֹתָם, וְעַל כֶּף נֶאֱמַר
כֵּן: לֹא יִהְיֶה – לְבַעֲלִים [אֲמָנָם לְאַחַר
שֶׁכָּבַר נִתְּנוּ לִפְנֵהן, אֲזִי הֵם נַעֲשִׂים
כְּרִכּוּשׁוֹ שֶׁל כֵּהן, וְכִפִּי שֶׁמְסִיעִים הַכְּתוּב
'אִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לִפְנֵהן לֹא יִהְיֶה' – לִפְנֵהן
(רש"י). וְעוֹד מְדַרְשִׁים הַרְבֵּה דָרְשׁוּ בּוֹ
בַּסְּפָרִי. וּמְדַרְשׁ-אֲגָדָה דּוֹרֵשׁ מִקְרָא
זֶה, לְעֲנִין הַשֶּׁכֶר וְהַעוֹנֵשׁ הַתְּלוּיִים
בְּמִצְוֹת הַמַּעֲשָׂרוֹת: 'וְאִישׁ אֶת קֹדְשֵׁיו
– לֹא יִהְיֶה' – מִי שֶׁמַּעֲכָב מַעֲשָׂרוֹתָיו
אֲצִלוֹ וְאֵינוֹ נוֹתֵן – 'לֹא יִהְיֶה'
הַמַּעֲשָׂרוֹת, וְשֶׁאֵר בִּידוֹ רַק כְּדִי שִׁיעוֹר
הַמַּעֲשָׂרוֹת, כִּי סוֹף הַדְּבָר שֶׁאֵין שְׂדֵהוּ
עוֹשֶׂה פִּירוֹת אֵלָּא אַחַד מַעֲשָׂרָה
מִכָּלֵל הַשִּׁיעוֹר שֶׁהִיתָה לְמוֹדָה

שֶׁגַם הַבִּיכּוּרִים נִקְרָאִים 'תְּרוּמָה'. רֵאָה
רש"י עַל הַפְּסוּק (דברים יב) וְאֵת תְּרוּמַת
יָדְכֶם – אֵלּוּ הַבִּיכּוּרִים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם
(שם כג ד) וְלָקַח הַכֹּהֵן הַשָּׂנֵא מִיָּדְךָ.
וְלִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר 'תָּבִיא בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ'
וְעַדִּין אֵינִי יוֹדֵעַ מָה יַעֲשֶׂה בָּהֶם,
לְכָךְ תִּלְמוּד לומר כֵּן: 'לִפְנֵהן לֹא
יִהְיֶה', בָּא הַפְּתוּחַ וְלִמַּד עַל הַבְּכוּרִים
שֶׁלְאַחַר הַבָּאָתָם לְמִקְדָּשׁ יִהְיוּ נִתְּנִין
לִפְנֵהן [וּמִכָּל מְקוֹם, עֵיקַר הַפְּתוּחַ
מְדַבֵּר בְּתְרוּמָה, אֵלָּא שֶׁמִּהֲלָשׁוֹן 'אֲשֶׁר
יִקְרִיבוּ' דָּרְשׁוּ לְרִבּוּת אֵף אֶת
הַבִּיכּוּרִים לומר שֶׁגַם הֵם נִתְּנִים לִפְנֵהן
(משכיל) (ספרי): תורה י

(י) וְאִישׁ אֶת קֹדְשֵׁיו לֹא יִהְיֶה. פְּסוּק זֶה
הוּא הַמִּשְׁךְ לְקוֹדְמוֹ, וְכֵן לְהוֹסִיף
וְלִלְמַד בְּעֲנִין נִתְּנָה הַיִּשְׂרָאֵל 'אֶת
קֹדְשֵׁיו' לִפְנֵהן, לְפִי שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּתוֹרָה כָּל
מִצְוֹת מִתְּנוֹת כְּהוֹנָה וְלוֹיָהּ, וּמִצִּינוּ
בְּלִשׁוֹנוֹת הַכְּתוּבִים שֶׁמִּתְּנוּתֵיהֶם
נִחָשְׁבוּת כְּאִילוֹ הֵן כֶּבֶר נְתוּנוֹת לָהֶם
וְהֵן שְׁלֵהֶם [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יח, ט)
'כָּל תְּרוּמַת הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יִרְמֹוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לָה' נִתְּנִי לָךְ וּלְכֹהֲנֶיךָ וּלְבְנֵיךָ

מִבֵּיא אֶת כִּפְּרָתוֹ] (ספרי) 'גוֹא, א"ש':
מְלַכְר אֵיל הַבְּכוּרִים. הוּא הָאֵיל
הָאֲמוֹר בְּיִקְרָא' (ה, כח) שְׁהוּא צִרִיךְ
לְהִבִּיא לְקָרְבַּן אֶשֶׁם כְּדִי לְכַפֵּר עַל
עוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וְאֵת אֲשָׁמוֹ בִּבִּיא
לָה' אֵיל תְּמִים... לְאֶשֶׁם: תורה ט
(ט) וְכָל תְּרוּמָה... וְגו'. אָמַר רַבִּי
יִשְׁמָעֵאל: וְכִי תְרוּמָה מִקְרִיבִין לִפְנֵהן,
וְהֲלֹא הוּא הַמְחִיז (מִחֻפֵּשׁ וּמִבִּקֵּשׁ)
אַחֲרֶיהָ לְבֵית הַגִּגְנוֹת, וְאֵם כֵּן מָה
תִּלְמוּד לומר אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לִפְנֵהן
כְּלומֵר, מִתּוֹךְ הַלָּשׁוֹן 'אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ
לִפְנֵהן' מִשְׁמַע שֶׁמְדוּבָר כֵּן: כְּסוּג
'תְּרוּמָה' שֶׁעַל הַיִּשְׂרָאֵל מוֹשְׁלֵת הַחוּבָה
לְטָרוּחַ וְלְהִבִּיאָה אֵל הַכֹּהֵן, וְהֲלֹא
בְּסֵתָם תְּרוּמָה לְמַדְנוּ שֶׁאֵין דִּינָה כֶּף,
אֵלָּא הַכֹּהֵן הוּא אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ לְטָרוּחַ
וְלָבֵא עַד הַגּוֹרֵן כְּדִי לְקַבֵּלָהּ מִן
הַיִּשְׂרָאֵל (ראה חולין קלח: רש"י ד"ה אֵין מִבִּיאִין).
אֵלָּא, הַתְּרוּמָה הָאֲמוּרָה כֵּן אֵלּוֹ
הַבְּכוּרִים, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חוֹבַת הַבָּאָה, כְּפִי
שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שמות כג, יט) 'רֵאשִׁית
בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ',
הָרִי שֶׁעַל הַבְּעָלִים לְהִבִּיאָה [וּמִצִּינוּ

♦ יום רביעי כ"ח אייר ♦

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יא ומליל יי עם משה למימר:

(יב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ וּמַעַלָּה בּוֹ מַעַל:

יב מלל עם בני ישראל ותימר להון גבר
גבר ארי תסטי אתתה ותשקר בה שקר:

יש"י אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ • מה כתוב למעלה מן הענין? "ואיש את־קדשיו לו יהיו", אם אתה מעכב מתנות הפהן, חייך שתצטרך לבא אצלו להביא לו את הסוטה. **איש איש • ללמדך, שמועלת בשמים: באיש מלחמה של מעלה ואישה מלמטה. כִּי־תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ • שנו רבותינו: אין המנאפין נואפין עד שתפנס בהן רוח שטות, דכתיב: "כִּי־תִשְׁטָה", וכתיב בו (משלי ז): "נאף אשה חסר־לב".** ופשוטו של מקרא: "כִּי־תִשְׁטָה" - תט מדרכי צניעות ותחשד בעיניו, כמו (שם ד) "שטה מעליו ועבר" (שם ט): "אל ישט אל־דרכיה לבך". ומעלה בו מעל • ומהו המעל?.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ב עמ' 311 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

חשיבות הזהירות בצווי הקב"ה

אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ (ה, יב)

אין אדם עובר עברה אח"כ נכנס בו רוח שטות, שנאמר: איש איש כי תשטה אשתו, תשטה כתיב (סוטה ג, א) יש לבאר הא דהראי' לענין דאין אדם עובר עברה כו' נלמד מדין סוטה:
דין סוטה שיהי רק באשת איש ולא בפנויה, והנה, ישראל נמשלו לאשה והקב"ה לבעל, ומכיון ש"איזוהי אשה כשרה העושה רצון בעלה" (תנא דבי אלי' רבא פרק ט בפנוי לשון קצת), ומוכן שבזה נוגע שלא לעבר אפי' על רצון קל, שהרי אפילו אם משנים קצת מרצון הבעל הרי אין זה "עושה רצון בעלה", הרי כן הוא בישראל והקב"ה שכל עברה נוגעת מכיון שגם ע"י עברה קלה נפרדים ר"ל מהקב"ה. ולכן לומדים ענין זה מהפסוק "כי תשטה אשתו", ע"מ להדגיש שגם עברה קלה נוגעת - ע"ד אשה ובעל.

רש"י כפשוטו - מהדורות לשם

שטות, וכן מצינו בנאף שכתוב בו (משלי ו, לב) 'נאף אשה חסר לב'. והו לפי מדרשו. ופשוטו של מקרא, 'כי תשטה' הוא מלשון נטיה מן הדרך, וכך אומר הכתוב: איש איש כי תט (=תשטה) אשתו ותסור מדרכי צניעות ותחשד בעיניו, ומצינו דוגמאות ללשון זה, כמו 'שטה מעליו ועבור' (שם ד, טו), [אל תלך בדרך רשע, אלא סור מעליו ועבור ממנו]. וכן 'אל ישט אל דרכיה לבך' (שם ז, כה) [אל יסור לבך ללכת אל דרכיה של האשה הנהי]:

ומעלה בו מעל. 'מעל' הוא לשון בגידה ומרידה, והכתוב מפרש והולך: מהו המעל שמעלה בו - 'ושכב איש אותה' וגו' [כלומר שבכך חושדה בעלה (לבוש)]: תורה יג

ואתה נהג עמו כמי שאינך צריך לו, חניף (=אני מבטיחך) שתצטרך לבא אצלו להביא לו את הסוטה (גרא):
איש איש. נאמר פעמיים 'איש' ללמדך שהאשה הסוטה אשר בגדה בבעלה, בכך שהלכה והייתה לאיש אחר ללא קבלת גט, הרי היא מועלת (בוגדת) בשתיים: הן ב'איש מלחמה' שלמעלה - הקב"ה הנקרא 'איש מלחמה' (שמות טו ג) וצוה על איסור 'לא תנאף', והן באישה (בעלה) מלמטה שמוקדת בו:

כי תשטה אשתו. שנו רבותינו, אין המנאפין נואפין עד שתפנס בהן רוח שטות, דכתיב 'כי תשטה', ודרשו תיבה זו כאילו היא מנוקדת בש"ן ימנית: 'תשטה' שיש במשמעה לשון

(רגילה) לעשות [וידרשו תיבת 'את קדשיו', כמו 'עם קדשיו' - כלומר: המשאיר קדשיו עמו, ושארו אצלו רק מידותיהם] (תנחומא ראה) (באמ"ח ב"ב):
רש"י מומשיך לבאר את סיום הפסוק על פי מדרשו: **איש אשר יתן לבהן.** את המתנות הראויות לו בדין - לו יהיה - בשכר זאת יהיה לו ממון הרבה (ברכות טג): תורה יא

(יב) **איש איש כי תשטה אשתו.** פרשת סוטה האמורה כאן, קשורה בעניינה אל הנאמר בסוף הפרשה הקודמת: **מה כתוב למעלה מן הענין - 'ואיש את קדשיו לו יהיו'** (פסוק י), ולמדנו שם רמז על ענשו של המעכב מעשרותיו, לפיכך נסמכה לכאן פרשת סוטה כדי לומר לך שאם אתה מעכב מתנות הפהן,

יג וְשָׁכַב אִישׁ אִתָּהּ שְׁכֵבֶת זָרָע וְהָיָה מִכְסָּא מַעֲיָנִי בַעֲלָהּ וּמִטְמְאָה וְהָיָה מִסְּאָבָא וְסָחִיד לֵית בֵּהּ וְהָיָה לָא אֲתַחְזָזת:

(יג) וְשָׁכַב אִישׁ אִתָּהּ שְׁכֵבֶת זָרָע וְנִעְלָם מַעֲיָנִי אִישָׁה וְנִסְתָּרָה וְהָיָה נְטִמָּאָה וְעַד אֵין בָּהּ וְהָיָה לָא נִתְפָּשָׁה:

כ"ח וְשָׁכַב אִישׁ אִתָּהּ • (סוטה כז) אִישׁ, פָּרַט לְקַטֵּן וּמִי שָׁאִינוּ אִישׁ. אֲתָהּ שְׁכֵבֶת זָרָע • (יבמות צה) שְׁכֵבֶתָהּ פּוֹסְלָת אוֹתָהּ וְאֵין שְׁכִיבָת אַחוּתָהּ פּוֹסְלָת אוֹתָהּ, כַּמַּעֲשֶׂה בְּשִׁמְיָהּ אַחִיוֹת שֶׁהֵיוּ דוֹמוֹת זֶה לְזֶה. וְנִעְלָם מַעֲיָנִי אִישָׁה • (סוטה כז) פָּרַט לְסוּמָא. הָא אִם הִיָּה רוּאָה וּמַעֲמָעַם (סְפָרִים אַחֲרִים: וּמַעֲלִים), אֵין הַמִּים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ. וְנִסְתָּרָה • שְׁעוֹר שֶׁתִּרְאֶה לְטִמְאָת בִּיאָהּ. וְעַד אֵין בֵּהּ • הָא אִם יֵשׁ בֵּהּ אֶפְלוּ עַד אַחַד שְׁאָמַר: נְטִמָּאָה! לֹא הִיָּתָה שׁוֹתָהּ. וְעַד אֵין בֵּהּ • בְּטִמְאָה, אֲבָל יֵשׁ עֲדִים לְסִתְיָהּ. נִתְפָּשָׁה • נֶאֱנָסָה, כְּמוֹ (דברים כב): "וְנִתְפָּשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה".

יד וְיַעֲבֹר עָלֶיהָ רֹחַ קִנְאָה וְיִקְנֵי יָת אֲתַתָּה וְהָיָה מִסְּאָבָא אוֹ עֹבֵר עָלֶיהָ רֹחַ קִנְאָה וְיִקְנֵי יָת אֲתַתָּה וְהָיָה לָא מִסְּאָבָא:

(יד) וְעֹבֵר עָלֶיהָ רֹחַ קִנְאָה וְקִנְאָה אֲתִישָׁתוּ וְהָיָה נְטִמָּאָה אוֹ-עֹבֵר עָלֶיהָ רֹחַ קִנְאָה וְקִנְאָה אֲתִישָׁתוּ וְהָיָה לָא נְטִמָּאָה:

כ"ח וְעֹבֵר עָלֶיהָ • קִדְּם לְסִתְיָהּ. רֹחַ קִנְאָה וְקִנְאָה • פָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ (סוטה ג'): לְשׁוֹן הַתִּרְאָה, שֶׁמִּתְרָה בֵּהּ: אֵל תִּסְתָּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי. וְהָיָה נְטִמָּאָה אוֹ-עֹבֵר עָלֶיהָ וְגו' • כְּלוֹמַר, הוּא הַתִּרְיָה בֵּהּ וְעֹבְרָה עַל הַתִּרְאָתוֹ, וְאֵין יָדוּעַ אִם נְטִמָּאָה אִם לֹא.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּאוֹפֵן שֶׁהִסְתִּירָהּ מִבּוֹדְרַת בּוֹדְאוֹת גְּמוּרָה, וְהִשְׁמִימָהּ הָיָה בְּסִפְּקָה גְּמוּרָה, וְהָיָה אוֹפֵן שֶׁבּוֹ הָאִשָּׁה נִבְדָּקָת בְּשִׁתִּיּוֹת הַמִּים הָאֲמוּרָה בְּפָרָשָׁה (שם ב):

נִתְפָּשָׁה. כְּלוֹמַר, שֶׁהָאִשָּׁה לֹא נֶאֱנָסָה נֶגְדַּר רְצוֹנָה, שֶׁהָאֲנוּסָה אֵינָה נֶאֱסָרֶת עַל בַּעֲלָהּ [אַלֵּא אִם כֵּן הוּא כֹהֵן] וּמִצִּינוּ לְשׁוֹן 'תִּפְשִׁיה' בְּמִשְׁמַעוֹת אוֹנֶס, כְּמוֹ "וְנִתְפָּשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה" (דברים כב, כח): תוֹרָה יֵד

(יד) וְעֹבֵר עָלֶיהָ... וְקִנְאָה אֲתִישָׁתוּ. כְּלוֹמַר קוֹדֵם לְסִתְיָהּ קִנְאָה אוֹתָהּ, וְכִדְלָהָן:

רֹחַ קִנְאָה וְקִנְאָה. הַלְשׁוֹן 'רוּחַ קִנְאָה' פִּירוּשׁוֹ: כַּעַס וְחִימָה שֶׁבִּלְבָּב הָאָדָם [וּבְמִיּוּחַד כֶּשֶׁהַכַּעַס הוּא עַל אוֹדוֹת מַעֲשֶׂה בְּגִידָה בּוֹ]. וְכָאן שֶׁהַכְּתוּב מוֹסִיף וְאוֹמֵר 'וְקִנְאָה אֲתִישָׁתוּ' מִשְׁמַע שֶׁגַּם בְּטָא אֶת קִנְאָתוֹ כְּלִפְיָהּ, וּפִירוּשׁוֹ רַבּוֹתֵינוּ, שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַתִּרְאָה. שִׁמְתָּרָה בֵּהּ וּמִזְהִירָה: 'אֵל תִּסְתָּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי' (בא"י, לשי"ח):

וְהָיָה נְטִמָּאָה אוֹ עֹבֵר עָלֶיהָ וְגו'. הַלְשׁוֹנוֹת: וְהָיָה נְטִמָּאָה, 'וְהָיָה לָא נְטִמָּאָה', נֶאֱמָרוּ כָאן בְּלִשׁוֹן סִפְּקָה. כְּלוֹמַר, הוּא הַתִּרְיָה בֵּהּ וְעֹבְרָה עַל

(עוֹר) שָׁאִינוּ רוּאָה, שֶׁבּוֹ אֵין הַפָּרָשָׁה נִזְהָגָת. עוֹד לְמַדְנֵנוּ מִן הָאֲמוּרָה כָאן, שֶׁהַמִּים עֲשׂוּיִים לְבִדּוֹק וּלְבָרֵר רַק אֶת הַדָּבָר הַנִּצְעָלִים מִיִּדְעֵת הַבַּעַל, הָא - מִכָּל זֶה אֲתָה שׁוֹמֵעַ, שֶׁאִם הִיָּה רוּאָה וּמַעֲמָעַם (וּמַעֲלִים) - אִם יוֹדֵעַ בֵּהּ שֶׁעֹבְרָה עַל הָאִסּוּר, אֵלֶּא שְׁעוֹשָׂה עֲצָמוֹ כְּאִינוּ יוֹדֵעַ, וְהוּא מְבִיאָה כְּדִי שֶׁתִּשְׁתָּה וְתִמּוֹת, אֵין הַמִּים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ (ספרי) (שע"א):

וְנִסְתָּרָה וְהָיָה נְטִמָּאָה. דְּיוֹקָא בְּשׁוֹמֵן הַסִּתְיָהּ הִיָּה כְּדִי שִׁיעוֹר שִׁתְרָאָה (שִׁתְרָאָה רְאוּיָה) לְטִימָאָת בִּיאָהּ: וְעַד אֵין בֵּהּ. אֵין עָלֶיהָ שׁוֹם עֲדוֹת שְׁנִטְמָאָה, הָא - מִכָּל זֶה אֲתָה שׁוֹמֵעַ, שֶׁאִם הִיָּה בֵּהּ אֶפְלוּ עַד אַחַד שְׁאָמַר 'נְטִמָּאָה' - לֹא הִיָּתָה שׁוֹתָהּ, וְנֶאֱסָרֶת עַל בַּעֲלָהּ לְעוֹלָם [וְאִם עַל פִּי שְׁאֵין כָּאן אֵלֶּא עַד אַחַד בְּלָבָד, מוֹעִילָה נֶאֱמָנוּתוֹ לְאִסְרָהּ, בְּצִירּוֹף הַהוֹכָחָה הַנוֹסֶפֶת ('רִגְלִים לְדָבָר') שֶׁיֵּשׁ כָאן, שֶׁהִי הַבַּעַל גַּם 'קִנְאָה אֲתִישָׁתוּ' וְהוֹהִירָהּ שֶׁלֹּא תִתִּיחַד עִם הָאִישׁ הַהוּא, וְהָיָה עֹבְרָה עַל דְּבָרֶיהָ וְנִתְיַחַדָּה עִמּוֹ (רא"ם) [סוטה ב]:

וְעַד אֵין בֵּהּ. אֵין עֲדוֹת כָּלִל בְּטוּמָאָה. אֲבָל יֵשׁ שְׁנֵי עֲדִים לְסִתְיָהּ - נִמְצָא

(יג) וְשָׁכַב אִישׁ. פָּרַט לְקַטֵּן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְכָלִל שְׁנוֹתָיו לְהִקְרָא 'אִישׁ', וְכֵן מִי שָׁאִינוּ אִישׁ כָּלִל, כְּגוֹן בְּהִמָּה (ספרי): אֲתָה שְׁכֵבֶת זָרָע. מִכָּאן לְמַדְנֵנוּ כִּי רַק שְׁכִיבָתָהּ שֶׁל הָאִשָּׁה עִם אָדָם אַחֶר, הִיא אֲשֶׁר פּוֹסְלָת אוֹתָהּ וְנֶאֱסָרֶת עַל בַּעֲלָהּ, מִשּׁוֹם שֶׁעֹבְרָה עַל אִסּוּר 'אִשָּׁת אִישׁ', וְאֵין שְׁכִיבָת אַחוּתָהּ עִם בַּעֲלָהּ פּוֹסְלָת אוֹתָהּ שֶׁיֵּאֱסָר הוּא עַל אֲשִׁתוֹ מִשּׁוֹם שֶׁעֹבֵר עַל אִסּוּר אַחוּת 'אִשָּׁה' [לְקַמָּה הִיָּתִי סְבוֹר לֹמַר כֵּן? לְפִי שֶׁמִּכָּלִל הַעֲנִין הָאֲמוּר בְּפָרָשָׁה, לְמַדְנֵנוּ שֶׁאִם הָאִשָּׁה אֲכֵן 'נְטִמָּאָה' הִרִי הִיא אֲסוּרָה עַל בַּעֲלָהּ (כִּי עַל כֵּן הוּא מְבִיאָה לְבִדְקָה וּלְבָרֵר אִם לֹא נְטִמָּאָה וְתִהְיֶה מוֹתֶרֶת לוֹ) - מִתּוֹךְ כֵּן הִיָּתִי יָכוֹל לְהַשְׁוֹת וְלֹמַר שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁהָאִשָּׁה נֶאֱסָרֶת עַל בַּעֲלָהּ כִּשְׁעֹבְרָה עַל אִסּוּר 'אִשָּׁת אִישׁ', אֲשֶׁר הוּא אִסּוּר הֶבֶא כְּתוּצָאָה מִנִּישׁוּאָיָה עִם בַּעֲלָהּ, כְּמוֹ כֵּן יֵאֱסָר הוּא עָלֶיהָ אִם לָקַח אֶת אַחוּתָהּ וְעֹבֵר עַל אִסּוּר 'אַחוּת אִשָּׁה', שֶׁגַּם אִסּוּר זֶה בֹּא כְּתוּצָאָה מִנִּישׁוּאָיו עִם אֲשִׁתוֹ (לבוש):

וְנִעְלָם מַעֲיָנִי אִישָׁה. מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמָר 'מַעֲיָנִי', מִשְׁמַע שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵינַיִם לְרְאוּת; פָּרַט לְסוּמָא

טו וַיִּזְתֵּי בִקְרָא זֶת אֶתְתָּה לְזֶת פִּהְנָה וַיִּזְתֵּי זֶת
קִרְבָּנָה עֲלֶיהָ חֹד מִן עֶסְרָא בְּתֵלֶת סְאִין
קִמְחָא שְׁעָרִין לֹא יִרִיק עֲלוּהִי מִשְׁחָא וְלֹא
יִתֵּן עֲלוּהִי לְבִנְתָּא אֲרִי מִנְחַת קִנְאָתָא הוּא
מִנְחַת דּוּכְרָנָא מְדַכְרֵת חֹבָא :

(טו) וַיִּזְתֵּי בִקְרָא זֶת אֶתְתָּה לְזֶת פִּהְנָה וַיִּזְתֵּי זֶת
קִרְבָּנָה עֲלֶיהָ עֲשִׂירַת הָאִיפָה קִמְחָ שְׁעָרִים
לֹא יִצֶק עָלָיו שָׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבִנְתָּא בִּי־מִנְחַת
קִנְאָתָא הוּא מִנְחַת זִכְרוֹן מִזְכֵּר עוֹן :

כז"י ◀ קִמְחָ • שְׁלֹא יִהְיֶה מִסְלֵת. שְׁעָרִים • וְלֹא חֲטִים (סוטה יב) ; הִיא עֲשֶׂתָה מַעֲשֶׂה בְּהִמָּה וְקִרְבָּנָה
מֵאֵכֶל בְּהִמָּה. לֹא יִצֶק עָלָיו שָׁמֶן • שְׁלֹא יִהְיֶה קִרְבָּנָה מִהֶדֶר, שֶׁשָּׁמֶן קָרוֹי "אֹר", וְהִיא עֲשֶׂתָה
בַּחֹשֶׁךְ. וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבִנְתָּה • שֶׁהָאִמְהוּת נִקְרָאוֹת "לְבִנְתָּה", שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ד) : "אֵל גִּבְעַת הַלְבוּנָה",
(סוטה ה) וְהִיא פִּירְשָׁה מִדְּרִכֶּיהֶן. בִּי־מִנְחַת קִנְאָתָא הוּא • הַקִּמְחָ הַזֶּה. קִמְחָ – לְשׁוֹן זִכְרָה. מִנְחַת
קִנְאָתָא • מַעֲוֶרֶת עָלֶיהָ שְׁתֵּי קִנְאוֹת: קִנְאָת הַמָּקוֹם וְקִנְאָת הַבַּעַל.

טז וַיִּקְרֹב יִתָּה פִּהְנָה וַיִּקְיִמְנָה קָדָם יְיָ :

(טז) וַיִּקְרֹב יִתָּה אֶתְתָּה הִפְתָּן וַהֲעֵמְדָה לְפָנַי יְהוָה :

יז וַיִּסֵּב פִּהְנָה מִי כִיּוֹר בְּמִן דְּחֶסֶף וּמִן עֶפְרָא
דִּי יְהִי בִיסוּדֵי מִשְׁכָּנָא יִסֵּב פִּהְנָה וַיִּתֵּן
לְמִיָּא :

(יז) וַלְקַח הִפְתָּן מִיָּם קִדְשִׁים בְּכִלֵּי־חֶרֶשׁ וּמִן־הָעֶפֶר
אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הִפְתָּן וַיִּתֵּן
אֶל־הַמִּיָּם :

כז"י ◀ מִיָּם קִדְשִׁים • שֶׁקִּדְּשׁוּ בַּכִּיּוֹר, (כתובות עב) לְפִי שֶׁנַּעֲשֶׂה (הַכִּיּוֹר) מִנְחַשֶׁת – מִקְרָאוֹת הַצּוּבָאוֹת, וְזוֹ פִּירְשָׁה

רש"י כפשוטו – מהדורת לטס

לְפָנָיו, וּכְלֹא־מֵר, הַקִּמְחָ הַזֶּה הוּא מִנְחַת
קִנְאָתָא. וְ"קִמְחָ" הוּא לְשׁוֹן זִכְרָה וְלִכְרָה
נֶאֱמַר גַּם: "לֹא יִצֶק עָלָיו... לֹא יִתֵּן
עָלָיו" (ולא: "עָלֶיהָ") כִּי הַכֹּל מוֹסֵב עַל
הַקִּמְחָ שֶׁמִּמֶּנּוּ נַעֲשִׂית הַמִּנְחָה (לבוש):
מִנְחַת קִנְאָתָא. מִנְחָה שֶׁל בַּעַס וְנִקְמָה.
וְלֹא נֶאֱמַר "מִנְחַת קִנְאָה" בְּלִשׁוֹן יְחִיד,
אֶלָּא "מִנְחַת קִנְאוֹת" בְּלִשׁוֹן רְבִים, לְפִי
שֶׁהַמִּנְחָה הַזֹּאת מַעֲוֶרֶת עָלֶיהָ שְׁתֵּי
קִנְאוֹת – קִנְאָת הַמָּקוֹם וְקִנְאָת
הַבַּעַל, שֶׁכֵּן הִיא עֲבָרָה עַל אֲזִהְרַת
הַתּוֹרָה וְעַל אֲזִהְרַת בַּעֲלָהּ (וכמבואר לעיל

פסוק יב, 'אִישׁ אִישׁ' (ספרי) (נח"י): תורה טז

(יז) מִיָּם קִדְשִׁים. אֵלֶּה הַמִּיָּם שֶׁקִּדְּשׁוּ
בַּכִּיּוֹר – שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ עַל יְדֵי נִתְּנָתָם
בַּכִּיּוֹר [כִּדְּוִן כָּל כְּלֵי־שֶׁרֶת הַמִּקְדָּשׁ אֶת
הָרָאִי לוֹ מִשְׁעָה שֶׁהוּא נִתֵּן לְתוֹכוֹ
(לְהִיּוֹת קְדוֹשׁ בְּקִדּוּשַׁת הַגּוֹף שֶׁאִינוֹ
נִפְדָּה בַּמָּוֶן), כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ל, כד
כט) 'וְזֶת הַכִּיּוֹר וְזֶת כִּנּוֹ וְקִדְּשָׁתָם אֹתָם...
כָּל הַנֶּגַע בָּהֶם יִקְדָּשׁ' (ראה רש"י שם). וְכֵן
עָנִין הָאִשָּׁה הַסּוֹטָה אֶצֶל הַכִּיּוֹר? אֶלָּא
לְפִי שֶׁנַּעֲשֶׂה הַכִּיּוֹר מִנְחַשֶׁת שֶׁל
'מִקְרָאוֹת הַצּוּבָאוֹת' אֲשֶׁר צָבָאוּ פֶתַח
אֱהֱלָ מוֹעֵד' (שמות לח, ח) [הַנְּשִׁים שֶׁהִיוּ
מִתְאַסְּפוֹת עַל יַד פֶּתַח אֱהֱלוֹ שֶׁל מִשָּׁה

לְהוֹסִיפֵם, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה קִרְבָּנָה
מִהֶדֶר לְפִי שֶׁהוּא בָּא עַל מִזְכֵּר עוֹן,
כְּדִלְהֶלֶן. וְעוֹד יֵשׁ רָמֶז מִיּוֹחֵד בְּמִנְיַעַת
הַשָּׁמֶן, שֶׁשָּׁמֶן קָרוֹי "אֹר" [יִצְהָר'
כְּלִשׁוֹן 'עֲהָרִים'] עַל שֶׁשֶׁמֶדְלִיקִים בּוֹ
אֶת הַנֵּרוֹת לְהָאִיר, וְהִיא עֲשֶׂתָה
מַעֲשִׂיהָ הָרָעִים בַּחֹשֶׁךְ וּבִמְסָתוֹר (רא"ם,
נח"י):

וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבִנְתָּה. הוּא מִין בְּשָׂמִים
(מִסַּמְמֵי הַקְּטוֹרֶת) הַנִּתֵּן עַל שְׂאֵר
הַמִּנְחוֹת, אֵף לֹא עַל הַמִּנְחָה הַזֹּאת,
וְיֵשׁ בָּהֶּן רָמֶז לְעָנִין עוֹן הָאִשָּׁה הַסּוֹטָה,
שֶׁהִיא הָאִמְהוּת נִקְרָאוֹת 'לְבִנְתָּה',
שֶׁנֶּאֱמַר (שיר־הַשִּׁירִים ד, ו) 'אֶלְכָּה לִי אֵל הָרֹמֶר
הַמּוֹר וְאֵל גִּבְעַת הַלְבוּנָה' [הַקִּב"ה
אוֹמֵר: אֲשֶׁרָה אֶת שְׂכִינָתִי בְּבֵית
הַמִּקְדָּשׁ (הַנֶּקֶרָא 'הַר הַמּוֹרִיָּה' וְגִבְעַת
הַלְבוּנָה) בְּזִכְוֹת הָאֲבוֹת שֶׁנִּמְשְׁלוּ
לְהָרִים וְהָאִמְהוּת שֶׁנִּמְשְׁלוּ לְגִבְעוֹת],
וְהִיא – אִשָּׁה זֹו פִּרְשָׁה מִדְּרִכֶּיהֶן וְלֹא
נִהְיָה בְּצִנְיַעוֹת כְּמוֹתֶיהָ:

כִּי מִנְחַת קִנְאָתָא הוּא. לְשׁוֹן 'הוּא'
אִינוֹ מוֹסֵב עַל הַתִּיבּוֹת 'מִנְחַת קִנְאָתָא'
[שֶׁאִם כֵּן הִיָּה לוֹ לֹמֵר 'הִיא', שֶׁהִיא
'מִנְחָה' לְשׁוֹן נִקְבָּה הִיא], אֶלָּא 'הוּא'
הָאִמּוֹר כֵּאֵן מוֹסֵב עַל הַקִּמְחָ הַמּוֹזְכֵּר

הַתְּרָאוֹת, וְאִין יָדוּעַ אִם נִטְמָאֵה אִם
לֹא, וּלְפִיכָף מִשְׁקִים אוֹתָהּ כְּדִי לְכַרֵּר
אֶת הַסֶּפֶק [וְכָל עוֹד שֶׁהַסֶּפֶק לֹא
נִתְּבַר, הִיא אֲסוּרָה עַל בַּעֲלָהּ] (סוטה
כח): תורה טז

(טז) קִמְחָ. שְׁלֹא יִהְיֶה מִסְלֵת (=קִמְחָ
חֲשׁוֹב) כְּדִרְךְ שְׂאֵר מִנְחוֹת [הַקִּמְחָ
הַנִּטְחָן בְּטַחֲנִיָּה גָּסָה, מַעֲוֶרֶב בּוֹ שְׁנֵי
סוּגִים: הָאֶחָד, קִמְחָ עֲבָה הַבָּא מִהַחֲלֶק
הַטּוֹב שֶׁבַּגְּרָעִין וְקָרוֹי 'סוּלָת', וְהַשֵּׁנִי,
קִמְחָ דֶּק הַדּוּמָה לְאַבֶּק לָבָן, הַבָּא
מִהַחֲלֶק הַגָּרוֹעַ שֶׁבַּגְּרָעִין וְקָרוֹי 'קִמְחָ'
סָתָם. בְּשְׂאֵר מִנְחוֹת הַצִּרִּיף הַכְּתוּב
דְּוֹקָא סוּלָת, וְאִילוֹ כֵּאֵן דְּוֹקָא קִמְחָ
(מִפְרָשִׁים, וַעֲפ"י רע"ב אֲבוֹת פ"ה מ"ח):

שְׁעָרִים. וְלֹא חֲטִים. וְזֹאת כְּרָמֶז
לְמַעֲשִׂיהָ הָרָעִים: הִיא עֲשֶׂתָה מַעֲשֶׂה
בְּהִמָּה, שֶׁנִּהְיָה כְּדִרְךְ הַבְּהֵמוֹת שֶׁאִין
לָהֶם כֵּן זִוּג מִיּוֹחֵד, וְקִרְבָּנָה אֵף הוּא
עֲשׂוֹי מִמִּין מֵאֵכֶל בְּהִמָּה. שְׂכָן,
הַשְׁעוּרִים אֵינָם טוֹבִים כָּל כֶּף לְאַכִּילָה
כְּמוֹ הַחֲטִים, וּמִשְׁמִשִּׁים גַּם לְבְּהִמָּה
(סוטה יד) (שע"א):

לֹא יִצֶק עָלָיו שָׁמֶן. בְּשְׂאֵר הַמִּנְחוֹת
מוֹסִיפִים שָׁמֶן וְלְבִנְתָּה הַמִּהֲדָרִים אֶת
הַקִּרְבָּן, וְאִילוֹ כֵּאֵן הַקִּפִּיד הַכְּתוּב שְׁלֹא

מדרכיהן, שהיו נבילות לבעליהן במצרים תחת התפוח, וזו קלקלה לאחר - תבדק בו. **בכלי-חרש**.
(סוטה ז) היא השקתה את הנואף יין משבח בכוסות משבחים, לפיכך תשתה מים המרים במקנה בזויה של חרש.

יח ויקים כהנא ית אתמא קדם יי ופרע ית
רישא דאתמא ויהב על ידהא ית מנחת
דוכרנא מנחת קנאתא היא ובידא דכהנא
יהון מנא מרינא מלטטא:

(יח) והעמיד הכהן את האשה לפני יהוה ופרע
את ראש האשה ונתן על-כפיה את מנחת הזכרון
מנחת קנאת הוא וביד הכהן יהיו מי המרים
המאירים:

כ"ח והעמיד הכהן וגו'. והלא כבר נאמר "והעמידה לפני ה'?" אלא מסייעין היו אותה ממקום למקום כדי ליגעה ותטורף דעתה ותודה. ופרע. (שם יד. ספרי) סותר את קליעת שצרה כדי לבזותה. מכאן לבנות ישראל שגלוי ראש גנאי להן. לפני ה'. (ספרי) בשער נקנור, הוא שער העזרה המזרחי, דרך כל הנכנסים ונתן על-כפיה. ליגעה, אולי תטורף דעתה ותודה ולא ימחה שם המיוחד על המים. המרים. על שם סופן שהם מרים לה. המאירים. המחסרים אותה מן העולם, לשון (יחזקאל כד): סלון ממאיר. ולא יתכן

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

להכתב בספר שכתוב לה הכהן ולהמחוק במים [כאמור (להלן פסוק כג) יכתב את האלת האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים] (שם יד. גר"א):
המרים. המים נקראים בן על שם סופן, שהם מרים לה, כי הם עשויים להביא עליה פורענות רעה ומרה, כאמור להלן בפדרשה (פסוק כב) 'ובאו המים... במעיך לצבות בטן ולנפל ירך' (שם כ):

המאירים. לשון 'המים המאירים' האמור כאן, אין פירושו: 'המים המקללים', כי הלא כל דבר שאין בו דעת, לא שייך לומר עליו שהוא 'מקלל', אלא פירושו הוא כלשון 'מארה' (דברים כח. כ) שמשמעו 'חסרון'. וכלומר: המים המחסרים אותה מן העולם, לפי שעל ידי שתיתם היא מתה, וכמו לשון 'סלון ממאיר' (יחזקאל כד. כז) [מין קוץ הדוקר ומחסר את הבשר]. וכן לא יתכן לפרש שהלשון 'המים המאירים' משמעו: 'מים ארויים', כלומר מים מקוללים, שהרי קדושים הן, כמו שנאמר (לעיל פסוק יז) 'לקח הכהן מים קדושים בכלי חרש'. ועוד, הרי לא 'ארויים' כתב הכתוב, שיהא משמעו שאחרים קללו אותם אלא 'מאירים' שהם מקללים את אחרים, ומכיון שלא שייך לומר על מים שהם 'מקללים' את אחרים, כאמור, הרי שאין פירושו כלל מענין

ופרע את ראש האשה. לא נאמר 'וגלה' את ראש האשה, שיהא משמעו רק הסרת הצעיף המכסה את הראש, אלא נאמר לשון 'ופרע', שמשמעו גילוי גמור, ומכאן שבנוסף על הסרת הצעיף הוא גם סותר את קליעת שצרה והן מתפזרות ומתגלות, וכל זאת כדי לבזותה. ואגב הדברים יש ללמוד מכאן לבנות ישראל, שגלוי ראש גנאי להן ואינו דרך צניעות, כי מתוך שנאמר 'ופרע...', משמע שעד עכשיו לא הייתה פרוצת ראש (כתובות עב). (הד"מ, הבה"ק):

לפני ה'. בשער נקנור, הוא שער העזרה המזרחי, דרך שם עוברים כל הנכנסים אל העזרה [מעזרת נשים] אל 'עזרת ישראל'. זאת האשה מעמידים בתוך עבי החלל של אותו הפתח, לפי שהמקום ההוא לא נתקדש בקדושת העזרה, ויכולה לעמוד שם בפריעת ראש, ועם זאת הוא קרוי 'לפני ה'', לפי שהוא מול פתח ההיכל (סוטה ז). (גר"א):

ונתן על כפיה. היה לו להמתין בנתינת המנחה על כפיה, עד שתצטרף לקיים בה את התנופה (להלן פסוק כח), אלא שהקדים את נתינתה מעכשיו, כדי ליגעה, אולי תטורף דעתה ותודה (כמבואר לעיל ד"ה 'והעמיד הכהן') ולא ימחה שם המיוחד על המים - השם המפורש שעתידי

(ראה שם לג. ז) 'לשמוע דברי אלהים חיים', הן אשר נדבו את מראות הנחישות שלהן למלאכת המשכן, ומיהן עשו את הכיור (ספרי). וזו פרשה מדרכיהן שהיו נבילות לבעליהן במצרים תחת עץ התפוח [כמו שד"רשו מן הפסוק (שיר השירים ח. ה) 'תחת התפוח עוררתך' (ראה רש"י שם)], וזו שלא הלכה בדרך אותן נשים בשרות המחבבות את בעליהן, אלא קלקלה והלכה לאחר, לפיכך תבדק בו בכיור (שע"א):
בכלי חרש. היא השקתה את הנואף יין משבח בכוסות משבחים, לפיכך תשתה היא כנגד זה מים המרים - במקום היין, ובמקידה (כוס) בזויה של חרש - במקום הכוסות המשובחים (סוטה ט); תורה יח

(יח) והעמיד הכהן את האשה לפני ה' וגו'. והלא היא כבר עומדת שם מתחילה, כמו שנאמר (לעיל פסוק טז) והעמידה לפני ה' אלא, מסייעין (מעבירים) היו אותה ממקום למקום, ולאחר שהעמידה לפני ה' בפעם ראשונה, מסייעין אותה משם ומחזירין אותה שוב, וזאת כדי ליגעה ותטורף דעתה - תתבלבל ותחלש בדעתה מן הטריקה היתירה, והיה אם אמת הדבר שנטמאה, אולי תכנע ותודה על כך, ולא תצטרף לשותות מי המרים ולמות, אלא תאסר על בעלה על פי הודאתה ויגרשנה (סוטה ח. ט):

לפרש מים ארוזים שהרי קדושים הן ולא ארוזים כתב הפתוב, אלא מאררים את האחרים. ואף אונקלוס לא תרגם ליטא, אלא מלטטא, שמראות קללה בגופה של זו.

ט ויומי יתה כהנא וימר לאתתא אם לא שכיב גבר יתיד ואם לא סטית לאסתאבא בר מפעליה הוי זבאה ממא מריא מלטטא האלין:

(יט) והשביע אתה הפה ואמר אל האשה אם לא שכב איש אתך ואם לא שטית טמאה תחת אישך הנקי ממי המרים המארים האלה:

ט"ז והשביע וגו'. ומה היא השבועה? אם לא שכב – הנקי, הא אם שכב – חנקי (ספרים אחרים: לא תנקי), שמקלל לאו אתה שומע הן, אלא שמצוה לפתח בדיני נפשות תחלה לזכות.

כ ואת ארי סטית בר מפעליה וארי אסתאבא ויהב גבר ביה ית שכבתה בר מפעליה:

(כ) ואת כי שטית תחת אישך וכי נטמאת ויתן איש בך את-שכבתו מפלעך אישך:

ט"ח ואת כי שטית • "כי" משמש בלשון "אם".

כא ויומי כהנא ית אתתא במומתא דלנא וימר כהנא לאתתא יהב יי יתיד ללנא ולמומי בגו עמיה בדיהב יי ית ירכיף מסא וית מעיכי נפיהין:

(כא) והשביע הפה את האשה בשבעת האלה ואמר הפה לאשה ויתן יהוה אותך לאלה ולשבעה בתוך עמוד בתת יהוה את-ירכך נפלת ואת-בטנד צבה:

ט"ט בשבעת האלה • שבועה של קללה. יתן ה' אותך לאלה וגו'. שיהיו הכל מקללין ביה: יבואך בדרך שבא לפלוגית. ולשבעה • (סוטה יח, שבעות כד) שיהיו הכל נשבעין ביה: לא יארע לי בדרך שארע לפלוגית. וכן הוא אומר (ישעיה סה): "והנחתם שמכם לשבועה לבחירי", שהצדיקים נשבעים בפרענותן של רשעים,

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שמצורפת עמה גם קללה, שהנשבע מקבל על עצמו קללה אם שקר בדבריו (שע"א):

יתן ה' אותך לאלה. מתוך שלא נאמר 'יתן ה' בך אלה', או 'עליך אלה', משמע שלא זו בלבד שהקללה תחול על האשה עצמה, אלא שבנוסף לכה היא תשמש גם כדוגמת קללה לאחרים, וכך אומר הפתוב: יתן ה' אותך שיהיו הכל מקללין ביה (=בך). כגון כשירצה אדם לקלל אשה, יאמר לה: 'יבואך בדרך שבא לפלוגית', וזהו שנאמר 'לאלה בתוך עמוד', כלומר תשמישי לדוגמא רעה בפי אנשי העם (רא"ם, ב"ב):

ולשבעה. שיהיו הכל נשבעין ביה (=בך). כגון אם ירצה אדם לאמת את דבריו בשבועת אלה יאמר: 'אם לא דברתי אמת, יארע לי בדרך שאירע לפלוגית'. וכן הוא אומר (ישעיה סה, טו)

שומע הן – מקלל אמירתו 'אם לא... הנקי' – יש להבין ולשמוע ש'אם שכב... לא תנקי'. ולמה אינו פותח ואומר במפורש: 'אם שכב... לא תנקי?' אלא שמצוה לפתוח בדיני נפשות תחלה לזכות – לימד הפתוב על הסנהדרין הבאים לדון בדיני נפשות, שיש לישא וליתן תחילה בצד הזכות של הנידון (סוטה יז, שבעות לו) (מפרשים, רש"י סנהדרין לב, ריטב"א קידושין סב): תורה כ

(כ) ואת כי שטית. הרי 'כי' האמור כאן משמש בלשון 'אם' ובאילו היה נאמר: 'ואת אם שטית...' [שלא יתכן לפרש 'כי' זה באחד משאר ארבע לשונותיו, שהרי המדובר כאן שאין ידוע אם נטמאה או לא (רא"ם): תורה כא

(כא) בשבעת האלה. 'אלה' פירושו: 'קללה', ו'שבעת האלה' האמורה כאן פירושה: שבועה של קללה – שבועה

'קללה', אלא באמור מלשון 'חסרון', דהיינו: 'המים המחסרים'. ואף אונקלוס שהוא חולק על כך ותרגם את הדבר מענין קללה, לא תרגם 'ליטא', שיהא משמעו כי המים עצמם ארוזים ומקוללים הם, אלא 'מלטטא' שהם מקללים את אחרים, ולדעת אונקלוס שיהי לומר פן גם על מים אף שאין בהם יכולת לקלל ממש, לפי שהמים הקלו מראות סימני קללה בגופה של זו, ועל שם שהמים גורמים ומביאים עליה את 'הקללה', שיהי לכנותם 'מארים' באילו הם המקללים (הוכוח, א"ש): תורה יט

(יט) והשביע אותה וגו'. הפתוב הולך ומפרש: ומה היא השבועה? ואמר אל האשה אם לא שכב איש אתך... הנקי, ומקלל הדברים אנו שומעים: הא אם שכב איש אתך – חנקי [כלומר: תמותי], שמקלל לאו אתה

וְכֵן לַעֲנִין הַבְּרָכָה (בראשית יא): "וְנִבְרַכְוּ וְגו'" (שם מח): "בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לְאָמֹר". אֶת-יִרְכָּה • בְּקִלְלָה הַקָּדִים יִרְךָ לְבָטֶן, לְפִי שְׂבָה הַתְּחִילָה בַּעֲבֶרָה תַּחֲלָה. צָבָה • פְּתַרְגוּמוֹ: נְפוּחָה.

(כב) וְכֵן הַמִּים הַמְּאֹרָרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָד לַצְּבוֹת בָּטֶן וְלִנְפֹל יִרְךָ וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן:

כְּבוֹנֵעֵלֹן מֵיָא מְלֻטְטֵיָא הָאֵלִין בְּמַעֲיָבִי לְאַפְחָא מַעֲיָן וְלִאֲמַסָּאָה יִרְכָא וְתִימֵר אֶתְתָא אָמֵן אָמֵן:

כְּבוֹנֵעֵלֹן מֵיָא מְלֻטְטֵיָא הָאֵלִין בְּמַעֲיָבִי לְאַפְחָא מַעֲיָן וְלִאֲמַסָּאָה יִרְכָא וְתִימֵר אֶתְתָא אָמֵן אָמֵן:

כְּבוֹנֵעֵלֹן מֵיָא מְלֻטְטֵיָא הָאֵלִין בְּמַעֲיָבִי לְאַפְחָא מַעֲיָן וְלִאֲמַסָּאָה יִרְכָא וְתִימֵר אֶתְתָא אָמֵן אָמֵן:

(כג) וְכֵתֵב אֶת-הָאֵלֶּת הַכֹּהֵן בַּסֶּפֶר וּמַחֲהָ אֶל-מִי הַמָּרִים:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

'אֵת יִרְכָה נִפְלַת וְאֵת בִּטְנָה צָבָה', הָרִי שֶׁל נִבְעֵלָת כְּבֵר אָמֹר, אִם בֵּן מִה אֲנִי מִפְּרֹשׁ: 'לַצְּבוֹת בָּטֶן וְלִנְפִיל יִרְךָ' הָאִמֹר כָּאֵן - לְרִבּוֹת גַּם בָּטֶנוּ וִירְכּוּ שֶׁל הַבּוֹעֵל [וְיִבְאֹתָהּ שְׂעָה שְׁתִּמּוֹת הִיא, יָמוֹת הַנּוֹאֵף שֶׁהִשְׁקָה עַל יָדוֹ, בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא, וְיִאָרַע לוֹ מְאֹרְעוֹת שֶׁאִירְעוּ לָהּ, לַצְּבוֹת בָּטֶן וְלִנְפִיל יִרְךָ' (רמב"ם סוּטָה פ"ג ה"ו) (סוּטָה כח): אָמֵן אָמֵן. אָמִירָת 'אָמֵן' הִיא קִבְּלַת שְׁבוּעָה. וְלִפִּי שֶׁשְׁבוּעָה זוֹ הִיא 'שְׁבוּעַת אֵלֶּה' שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גַּם קִלְלָה, לְכָף הִיא כּוֹפֵלֶת וְאִמְרָת 'אָמֵן' פְּעַמִּים: אָמֵן עַל הָאֵלֶּה, אָמֵן עַל הַשְּׁבוּעָה; כְּלוּמֹר, שְׁבוּעָה שְׁלֹא נִטְמָאתָ, וְאִם נִטְמָאתָ תֵּבֵא עָלִי הַקִּלְלָה. וְכֵן כְּדִי לְרִבּוֹת שָׂאָר אֲפִנִים שְׁעַל יָדָם הָאִשָּׁה נִאָסְרָת עַל בְּעֻלָּהּ, אֲשֶׁר עַל כּוֹלָם הִיא נִשְׁבַּעַת שֶׁהִיא נִקְיָה מֵהֶם, וְנִכְלָלִים בְּאִמְרָתָהּ 'אָמֵן אָמֵן': אָמֵן אִם נִטְמָאתָ מֵאִישׁ זֶה שֶׁהוֹחֲרָתִי עָלָיו שְׁלֹא אֶתִּיחַד עִמּוֹ, אָמֵן אִם מֵאִישׁ אַחֵר שְׁלֹא הוֹחֲרָתִי עָלָיו; אָמֵן שְׁלֹא שְׁטִיתִי מַעוֹלָם, הֵן בְּהִיוֹתִי עֲדִין אַרוּסָה וְהֵן בְּהִיוֹתִי כְּבֵר נִשׂוּאָה. וְאִם הִבְעַל וְהָאִשָּׁה הֵם יָבֵם וְיִבְמָתוֹ, הָרִי שְׁנִכְלָל בְּמִשְׁמַעוֹת הַשְּׁבוּעָה: אָמֵן שְׁלֹא שְׁטִיתִי מַעוֹלָם, הֵן בְּהִיוֹתִי עֲדִין שׁוֹמְרֵת-יָבֵם וְהֵן בְּהִיוֹתִי כְּבֵר כְּנוּסָה אֲצִלּוֹ (שם יח) (גרא): תּוֹרָה כג

נְפוּחָה. שְׁהַמַּעֲיָיִם שְׁבִתּוּכָה וְתִנְפָחוּ, וּפְתַרְגוּמוֹ בְּאוֹנְקְלוֹס: 'מַעֲיָבִי נְפִיחִין' [מַעֲיָיִף נְפִיחִים]; תּוֹרָה כב

(כב) לַצְּבוֹת בָּטֶן. תִּיבַת 'לַצְּבוֹת' אֵינָה לְשׁוֹן 'מְקוֹר נִסְמָךְ' (כְּמוֹ 'לִפְעוֹל', 'לְזוֹכֵר'), אֲלֵא מִשְׁמַעוֹתָהּ כְּמוֹ 'לַהֲצָבוֹת בָּטֶן' - לְשׁוֹן 'הַפְּעִיל' (כְּמוֹ 'לַהֲפַעֵיל', 'לְהוֹכִיר'), וְלָכֵן אֵין הַלֶּמֶ"ד נְקוּדָה חִירִי"ק: 'לַצְּבוֹת', אֲלֵא פֶתַח: 'לַצְּבוֹת', וְזֶהוּ שְׁמוֹשׁ פֶּתַח"ח שֶׁהַלֶּמֶ"ד נְקוּדָה בּוֹ - כְּלוּמֹר, זוֹ הִיא תִיבָה מְקוּצֶרֶת, כְּאֲשֶׁר בְּמִקּוֹם אוֹת לֶמֶ"ד בִּשְׁנֵי אֵ"ה"א בְּפֶתַח"ח ('לַהֲצָבוֹת'), נְקוּדָה הַלֶּמֶ"ד בְּפֶתַח"ח וְנִשְׁמַט הֵ"ה"א, וְכֵן מַצִּינוּ דּוּגְמָתָהּ: 'לִנְחוּתָם הַדֶּרֶךְ' (שְׁמוֹת יג, כא) בְּמִקּוֹם 'לַהֲנַחוּתָם', 'לְרִאוּתָם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכוּ בָּהּ' (דְּבָרִים א, א) בְּמִקּוֹם 'לַהֲרִאוּתָם', וְכֵן כָּאֵן: 'לִנְפִיל יִרְךָ' - בְּמִקּוֹם 'לַהֲנַפִּיל יִרְךָ'. וְכִדּוּגְמָתָם גַּם 'לַצְּבוֹת', שֶׁפִּירוּשׁוֹ כְּמוֹ 'לַהֲצָבוֹת', וְהוּא לְשׁוֹן 'הַפְּעִיל', שְׁהַמִּים מַצְבִּים אֶת הַבָּטֶן וּמְפִילִים אֶת הַיֶּרֶךְ:

לַצְּבוֹת בָּטֶן וְלִנְפִיל יִרְךָ. לֹא נִאָמַר בְּמִפּוֹרֶשׁ 'בִּטְנָה' וְיִרְכָה, אֲלֵא 'בָּטֶן' וְיִרְךָ סֵתֵם, וְיֵשׁ לְפָרְשׁוֹ גַּם עַל בָּטֶנוּ וִירְכּוּ שֶׁל בּוֹעֵל, שֶׁאֵף הוּא יַעֲנֵשׁ כְּמוֹתָהּ. וּמִנֵּהן שֶׁכָּךְ פִּירוּשׁוֹ, אוֹ שְׁמָא אֵינוֹ כֵּן אֲלֵא דּוּקָא בִּטְנָה וִירְכָה שֶׁל נִבְעֵלָת? אֲלֵא כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר (בְּפִסּוֹק כא)

וְהַנְחָתָם שְׁמָכֶם לְשְׁבוּעָה לְבַחֲרִי' [נְבוּאָת פּוֹרְעָנוֹת עַל הָרָשָׁעִים: לְאַחֵר שְׁתֹּאבְדוֹ מִן הָעוֹלָם תִּנְיָחוּ אֶת שְׁמָכֶם לְזַכְרוֹן רַע בְּפִי בַחֲרִי הַצִּדִּיקִים, לְצוּרָה מִשָּׁל לְשְׁבוּעַת קִלְלָה].

שְׁהַצִּדִּיקִים נִשְׁבָּעִים בְּפוֹרְעָנוֹתָם שֶׁל רָשָׁעִים, וְאוֹמְרִים: 'אִם לֹא אַעֲשֶׂה כָךְ וְכָךְ, יִאָרַע לִי מִה שֶׁאִירַע לָהֶם', וְכֵן מַצִּינוּ גַּם לַעֲנִין הַבְּרָכָה, שֶׁהַדֶּרֶךְ לַהֲתַבָּרַךְ בְּלִקְיַחַת דּוּגְמָא שֶׁל אִישׁ מְבוֹרָךְ, כְּגוֹן מִה שְׁנִאָמַר לְאַבְרָהָם: 'וְנִבְרַכְוּ כָךְ כָּל מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה' (בְּרֵאשִׁית יב, א) [אָדָם אוֹמֵר לְבָנוֹ: תִּהְיֶה כְּאַבְרָהָם' (רש"י)], וְכֵן מַצִּינוּ בְּכַרְפַּת יַעֲקֹב לְאַפְרִים וּמִנְשָׁה בְּנֵי יוֹסֵף: 'בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לְאָמֹר יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאַפְרִים וְכִמְנָשָׁה' (שם מח, ט) [הִבָּא לְבָרַךְ אֶת בְּנָיו, יִבְרַכֶם בְּכַרְכָּתָם וְיִאֲמַר אִישׁ לְבָנוֹ: יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאַפְרִים וְכִמְנָשָׁה' (רש"י):

אֵת יִרְכָה נִפְלַת וְאֵת בִּטְנָה צָבָה. לַהֲלֵן (בְּפִסּוֹק כז) כְּשֶׁהִכְתּוּב מְדַבֵּר בְּקִיּוֹם הָעוֹנֵשׁ, נִאָמַר: 'צָבָתָהּ בִּטְנָה וְנִפְלָה יִרְכָה' [שֶׁכָּף הוּא עַל פִּי סֵדֶר כְּנִיסַת הַמִּים לְגוּפָה], וְאֵילוֹ כָּאֵן בְּקִלְלָה הַקָּדִים יִרְךָ לְבָטֶן, לְפִי שְׂבָה הַתְּחִילָה בַּעֲבִירָה תַּחֲלָה, לְפִיכָךְ רָאִי לַהֲזַכִּירָהּ רִאשׁוֹנָה לְקִלְלָה (סוּטָה ח) (מִשְׁכָּל):

צָבָה. 'בִּטְנָה צָבָה' פִּירוּשׁוֹ: בִּטְנָה תִּהְיֶה

(כד) וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־מִי הַמַּיִם הַמֵּאֲרִירִים
וּבָאוּ בָּהּ הַמַּיִם הַמֵּאֲרִירִים לְמַרִּים:

כ"ד וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה • אין זה סדר המעשה, שהרי בתחלה מקריב מנחתה, אלא הכתוב מבשרך שכשישקנה יבאו בה למרים, לפי שנאמר: בָּטֶן וְיֶרֶךְ, מִזֵּין לְשָׂאֵר כָּל הַגּוּף? תלמוד לומר: וּבָאוּ בָּהּ, בְּכֻלָּהּ. אם כן מה תלמוד לומר "בָּטֶן וְיֶרֶךְ"? לפי שהן התחילו בעברה תחלה, לפיכך התחיל מהם הפרענות. לְמַרִּים • להיות לה רעים ומרים.

(כה) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקִּנְאָה
וְהִנִּיף אֶת־הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיב אֹתָהּ
אֶל־הַמִּזְבֵּחַ:

כ"ה וְהִנִּיף • מוליך ומביא, מעלה ומוריד, ואף היא מניפה עמו, שידה למעלה מידו של כהן. וְהִקְרִיב אֹתָהּ • זו היא הגשתה בקרן דרומית מערבית של מזבח קדם קמיצה כשאר מנחות.

(כו) וְקִמֹּץ הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אֶזְבְּרֹתָהּ וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחַ וְאַחֵר יִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־הַמַּיִם:
כ"ו אֶזְבְּרֹתָהּ • הוא הקמץ, שצל ידי הקטרתו, המנחה באה לזכרון לגבה.

(כז) וְהִשְׁקָה אֶת־הַמַּיִם וְהִיְתָה אִם־נִטְמָאָה וְתִמְעַל
מֵעַל בְּאִשָּׁה וּבָאוּ בָּהּ הַמַּיִם הַמֵּאֲרִירִים לְמַרִּים
וְצִבְתָּהּ בַּמָּנָה וְנִפְלְתָה יָרְכָה וְהִיְתָה הָאִשָּׁה לְאַלֶּה
בְּקֶרֶב עַמָּה:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

התנופה על שם הכהן שידו למטה (עפ"י גר"א שם):

וְהִקְרִיב אֹתָהּ. אין זו הקרבתה על המזבח, שהרי בפסוק הבא נאמר 'קמץ... וְהִקְטִיר', אלא זו היא הגשתה בקרן דרומית־מערבית של מזבח הנעשית קודם קמיצה כשאר מנחות - כלומר, הכהן מתקרב אל המזבח כשבידו המנחה, ומושיטה ונוגע בה בחודה של ווית המזבח (כמו שנאמר (שם ו' ז') וְזֹאת תורת המנחה הקרב אתה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח' (ושם מבואר כיצד אנו למדים שמקום ההגשה הוא בקרן דרומית מערבית) [סוטה יד:] (רא"ם: תורה כו)

(כו) אֶזְבְּרֹתָהּ. הוא הקומץ שהכהן מפריש מן המנחה 'מלא קמצו' (באמור שם ב' ה'). ונקרא אֶזְבְּרֹתָהּ לפי שצל־ידי

התחילו בעבירה תחלה, לפיכך התחיל מהם הפורענות, ולאחר שהבטן והירך לוקים - המים הולכים ומתפשטים בכל גופה (ספרי (בא"י, מלבי"ם): לְמַרִּים. כלומר, המים המאֲרִירִים יבואו בקרבה להיות לה רעים ומרים, כפי שמפרש והולך: וְצִבְתָּהּ בַּמָּנָה... [שכל דבר רע נקרא 'מר' כמו (עמוס ח' י) 'ואֲחִירִיתָהּ כְּיוֹם מֵרַ' (מפרשים: תורה כה) (כה) וְהִנִּיף. מוליך ומביא את המנחה כלפי כל צד מארבע רוחות העולם, וכן מעלה ומוריד אותה למעלה ולמטה. ואף היא מניפה עמו, שידה למעלה מידו של כהן כמו שמצינו בקרבן שלמים שגם הבעלים יש להם להניף עם הכהן (ראה ויקרא ו' ל') [ולפי שהיד התחתונה היא הפועלת את עיקר ההנפה, לכן נקראת כאן

(כד) וְהִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה. מה שהזכיר כאן הכתוב 'וְהִשְׁקָה...' אין זה על פי סדר המעשה שיש לו לעשות, שהרי בתחלה הקריב מנחתה, כמו שנאמר (להלן פסוק כו) 'וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ, וְאַחֵר יִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה אֶת הַמַּיִם', אלא הכתוב מזכיר כאן את ההשקאה ומבשרך שכשישקנה יבאו בה למרים. ואף שפבר השמיענו זאת הכתוב למעלה שהמים הם 'מרים ומאֲרִירִים' ושיש בהם כדי לצבות בטן ולנפיל ירך, הוסיף כאן תוספת על האמור למעלה, לפי שנאמר שם רק 'בָּטֶן' ו'יֶרֶךְ', מִזֵּין לְשָׂאֵר כָּל הַגּוּף? תלמוד לומר כאן 'וּבָאוּ בָּהּ', כלומר: בְּכֻלָּהּ. ולאחר שריבה הכתוב שהמים מקלקלים את כולה אם־כן מה תלמוד לומר 'בָּטֶן' ו'יֶרֶךְ'? אלא לפי שהן

כ"י"א וְהִשְׁקָה אֶת-הַמַּיִם • לְרִבּוֹת שָׁאֵם אֲמָרָה: אֵינִי שׁוֹתָה! לְאַחַר שְׁנִמְחָקָה הַמַּגְלָה, מְעַרְעְרִין אוֹתָהּ וּמִשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל-כְּרַחֲהָ, אֲלֵא אִם בֶּן אֲמָרָה: טְמֵאָה אֲנִי (סוטה כז). וְצִבְתָּהּ בְּטָנָהּ וְגו' • אֶף-עַל-פִּי שִׁבְקָלְלָהּ הַזְכִּיר יֵרֶךְ תַּחֲלָה, הַמַּיִם אֵינָן בּוֹדְקִין אֲלֵא כְּדֶרֶךְ כְּנִיסָתָן בָּהּ. וְהִיתָה הָאִשָּׁה לְאֵלָה • כְּמוֹ שִׁפְרִשְׁתִּי, שִׁיְהִיו הַכָּל אֲלֵינִי בָּהּ. בְּקָרֵב עֲמָה • הִפְרֵשׁ יֵשׁ בֵּין אָדָם הַמַּתְנַוֵּל בְּמָקוֹם שְׁנֹכַר, לְאָדָם הַמַּתְנַוֵּל בְּמָקוֹם שְׁאִינוֹ נִכָּר.

(כח) וְאִם-לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה וְטַהֲרָה הוּא וְנִקְתָּה (כח) וְאִם לֹא אִסְתַּאֲבַת אִתָּהּ וְדִכְיָאָה הִיא וְנִזְרְעָה זֶרַע: כח וְאִם לֹא אִסְתַּאֲבַת אִתָּהּ וְדִכְיָאָה הִיא וְנִזְרְעָה זֶרַע: וְנִזְרְעָה זֶרַע: וְנִזְרְעָה זֶרַע: וְנִזְרְעָה זֶרַע:

כ"י"א וְאִם-לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה • בְּסִתְרָה זֹו. וְטַהֲרָה הִיא • מִמָּקוֹם אַחֵר. וְנִקְתָּה • מִמַּיִם הַמְּאָרְרִים, וְלֹא עוֹד אֲלֵא "וְנִזְרְעָה זֶרַע" – אִם הִיתָה יוֹלֶדֶת בְּצַעַר, תִּלְדַּ בְּרוֹחַ, אִם הִיתָה יוֹלֶדֶת שְׁחוּרִים, יוֹלֶדֶת לְבָנִים

• (סוטה כז)

(כט) וְזֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאָה אֲשֶׁר תִּשְׁלַח אִשָּׁה תַּחַת אִשָּׁה וְנִטְמָאָה: כט דָּא אֲוִרִיתָא דִּקְנָאָתָא דִּי תַסְטִי אִתָּהּ בִּרְ מִבְּעֵלָה וְתַסְטָאָב: וְזֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאָה אֲשֶׁר תִּשְׁלַח אִשָּׁה תַּחַת אִשָּׁה וְנִטְמָאָה:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

לְשׁוֹנוֹת: 'לֹא נִטְמָאָה... וְטַהֲרָה הִיא', וְכִּי פִירוּשׁוֹ: 'וְאִם לֹא נִטְמָאָה' – בְּסִתְרָה זֹו אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַוִּזְרָה עַל יְדֵי בְּעֵלָה: וְטַהֲרָה הוּא אֶף מִמָּקוֹם אַחֵר – גַּם מֵאִישׁ אַחֵר אֲשֶׁר עָלָיו לֹא הַוִּזְרָה – רַק אִזּוֹ תִּנְקָה וְלֹא תַעֲנֵשׁ מִן הַמַּיִם הַמְּאָרְרִים. וּמִכָּלֵל זֶה שֶׁמַּעֲנֵה שָׂאֵם אֲכָן נִטְמָאָה מֵאִישׁ אַחֵר, גַּם אִם לֹא בְּגִלּוֹ הוֹשָׁקָתָה, תַּעֲנֵשׁ בְּאוֹתָהּ פּוֹרְעֵנוֹת הָאֲמוּרָה כָּאֵן [שִׁכָּר קִבְּלָה עַל עֲצָמָה בְּאִמְרִיתָהּ 'אֲמֵן אֲמֵן' (לעיל פסוק כב) – אֲמֵן אִם נִטְמָאָתִי מֵאִישׁ זֶה שֶׁהוֹזְרִיתִי עָלָיו, שֶׁלֹּא אֶתִּיחַד עִמּוֹ, אֲמֵן אִם מֵאִישׁ אַחֵר שֶׁלֹּא הוֹזְרִיתִי עָלָיו] (שע"א):

וְנִקְתָּה. מִמַּיִם הַמְּאָרְרִים, שֶׁלֹּא יִזְיָקוּ לָהּ כָּלֵל, וְלֹא עוֹד אֲלֵא גַם 'וְנִזְרְעָה זֶרַע', שֶׁתַּחֲוֹל עָלֶיהָ בְּרַחֲהָ בְּעֵנִין לִידֵת יֶלְדֶיהָ, כְּגוֹן: אִם הִיתָה יוֹלֶדֶת בְּצַעַר, תִּלְדַּ בְּרוֹחַ, אִם הִיתָה יוֹלֶדֶת שְׁחוּרִים (יֶלְדִים שְׁאִינֵם נָאִים). יוֹלֶדֶת מַעֲתָה לְבָנִים – וְכָל זֹאת בְּשִׁכָּר שֶׁל פִּיּוּס עַל הַצַּעַר וְהַעֲלָבּוֹן כְּשִׁחְשְׁדִּיהָ שֶׁנִּטְמָאָה (א"ט): תורה כט

וּמִפְרָשִׁים: וְצִבְתָּהּ בְּטָנָהּ וְנִפְלָה יִרְכָּה וְגו' • אֶף-עַל-פִּי שִׁבְקָלְלָהּ הַזְכִּיר 'יֵרֶךְ' תַּחֲלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (לעיל פסוק כא) 'בִּתְּחִלָּה הָאֵת יִרְכֶּךָ נִפְלֵת וְאֵת בְּטִנְךָ צָבֹה' (לְפִי שֶׁבָּהּ הִתְחִילָה בְּעִבְרָה, כְּמִבּוֹאֵר שָׁם) – כָּאֵן בְּקִיּוּמָהּ שֶׁל הַקְּלָלָה הַזְכִּיר 'בְּטִין' תַּחֲלָה, כִּי הַמַּיִם אֵינִן בּוֹדְקִין אֲלֵא כְּדֶרֶךְ כְּנִיסָתָן בָּהּ, תַּחֲלָה אֵל הַבְּטִין וּמִשָּׁם אֵל הַיֶּרֶךְ (שם ט): וְהִיתָה הָאִשָּׁה לְאֵלָה. גַּם כָּאֵן כְּוִנַּת הַכְּתוּב כְּמוֹ שִׁפְרִשְׁתִּי לְמַעַלָּה (בפסוק כא), שִׁיְהִיו הַכָּל אֲלֵינִי (מְקַלְלִין) בָּהּ – כְּלֹמֵר שֶׁהִיא תִשְׁמֵשׁ בְּפִי הַבְּרִיּוֹת כְּדוֹגְמָא רַעָה לְקַלְלָהּ, וְכְּמִבּוֹאֵר שָׁם: בְּקָרֵב עֲמָה. הִרִי זֹו תּוֹסֶפֶת בְּחִימָרַת הָעוֹנֵשׁ, כִּי הִפְרֵשׁ יֵשׁ בֵּין אָדָם הַמַּתְנַוֵּל (הַמַּתְבַּוֵּה בְּמִיתָהּ מְשׁוּנָה) בְּמָקוֹם שְׁנִיכָר – בְּקָרֵב עִמּוֹ וּבְפִרְסוֹם, לְבִין אָדָם הַמַּתְנַוֵּל בְּמָקוֹם שְׁאִינוֹ נִכָּר, וּמִתּוֹךְ שְׁבוּיָנוֹת מְרֻבָּה כָּל כָּךְ, הִרִי שֶׁאֵר הַנָּשִׁים יִתְרָאוּ וְיִזְהָרוּ בִּיּוֹתָר מִלְּמֹד מִמַּעֲשֵׂי שִׁיָּהּ וְלִשְׁרָה: תורה כח (כח) וְאִם לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה וְטַהֲרָה הוּא. כָּפַל הַכְּתוּב אֶת הָעֵנִין בְּשִׁתִּי

הַקְּטָרְתוֹ, הַמְּנַחָה בָּאָה לְזַכְרוֹן לְגִבּוֹהַ – לְהַזְכִּיר לְפָנֵי הַקֹּב"ה [אִם לְטוֹבָה – כְּשֶׁלֹּא נִטְמָאָה, אִם לְרַעָה – כְּשֶׁנִּטְמָאָה (א"ט) (ספרי): תורה כז (כז) וְהִשְׁקָה אֶת הַמַּיִם. כְּבָר נֶאֱמָר בְּפִסּוֹק הַקּוֹדֵם 'וְאַחֲרָיִךְ אֵת הָאִשָּׁה אֶת הַמַּיִם', וְהַכְּתוּב חוֹזֵר עַל כָּךְ שׁוֹב, כְּדֵי לְרִבּוֹת, שָׂאֵם אֲמָרָה 'אֵינִי שׁוֹתָה' לְאַחַר שְׁנִמְחָקָה הַמַּגְלָה, אֵין שׁוֹמְעִים לָהּ, אֲלֵא מְעַרְעְרִין אוֹתָהּ (שׁוֹפְכִים הַמַּיִם לְתוֹךְ גְּרוֹנָה) וּמִשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל-כְּרַחֲהָ, שֶׁכֵּן כָּל זֶמֶן שֶׁלֹּא הַמַּחֲקָה הַכֹּהֵן אֶת הַכְּתָב אֵל תּוֹךְ הַמַּיִם, עֲדִיין יוֹכֵלָה הָאִשָּׁה לֹמַר: 'אֲמַנֵם לֹא נִטְמָאָתִי, אֶף אֵינִי רוֹצָה לְשִׁתּוֹת, גַּם אִם יִצְטָרֵף בְּעָלִי לְגִרְשָׁנִי וְאֶפְסִיד דְּמֵי הַכְּתוּבָה כְּדִין אִשָּׁה שֶׁנֶּאֱסָרָה עַל בְּעֵלָה'. אֲבָל לְאַחַר הַמַּחֲקָה אֵינָה יוֹכֵלָה לֹמַר כֵּן, וְכּוֹפִין אוֹתָהּ לְשִׁתּוֹת. אֲלֵא-אִם-כֵּן אֲמָרָה 'טְמֵאָה אֲנִי', שְׁבוּהָ שׁוֹמְעִים לָהּ אֶף לְאַחַר הַמַּחֲקָה וְאֵינָה שׁוֹתָה, לְפִי שֶׁלֹּא נִתְּנָה הַמַּיִם אֲלֵא כְּדֵי לְבָרַר אֶת הַסֶּפֶק כְּשֶׁהִיא טוֹעֵנַת לֹא נִטְמָאָתִי, אֲבָל לֹא בְּאוֹפֵן שֶׁהִיא מוֹדָה בְּכֶךְ (ספרי, סוטה כ) (בא"י

ל או גבר די תעבר עליו רוח קנאה ויקני
ית אתמה ויקם ית אתמה קדם יי ונעבר לה
כהנא ית כל אורייתא קדא :

(ל) או איש אשר תעבר עליו רוח קנאה וקנא
את-אשתו והעמיד את-האשה לפני יהוה ועשה
לה הפתן את כל-התורה הזאת:

רש"י: או איש • כמו (שמות כא) : "או נודע". כלומר אם איש קנאי הוא, לכן "והעמיד את-האשה".

לא ויהי זכאה גברא מחובא ואתמה יהיא
תקבל ית חובה :

(לא) ונקה האיש מעון והאשה יהוא תשא את-
עונה:

רש"י: ונקה האיש מעון • אם בדיקה המים, אל ידאג לומר: "חבתי במיתתה!" נקי הוא מן הענש.
דבר אחר: משישקנה, תהא אצלו ביהתר ונקה מעון, שהסוטה אסורה לבעלה (ספרי).

א ומליל יי עם משה למימר :

ו (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב מלל עם בני ישראל ותימר להון גבר או
אתמה ארי יפרש למדר נדר נזירו למיזר
קדם יי :

(ב) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם איש
אוי-אשה כי יפלא לנדר נזיר להזיר ליהוה:

רש"י: כי יפלא • יפריש. למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה? לומר לה: שכל הרואה סוטה בקלקולה
נזיר עצמו מן היין, שהוא מביא לידי גיאוף (סוטה ב). נדר נזיר • אין נזירה בכל מקום אלא פרישה, אף
כאן שפירש מן היין. להזיר לה • להבדיל עצמו מן היין לשם שמים.

ג ממחר חדת ועתיק יזר חל דחמר חדת
וחל דחמר עתיק לא ישתי וכל מתות
ענבין לא ישתי וענבין רטיבין ויבשין לא
יכול :

(ג) מיין ושכר וזיר חמין יין וחמין שכר לא ישתה
וכל-משרת ענבים לא ישתה וענבים לחים ויבשים
לא יאכל:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

משתיה מרובה של יין, ולא ישתה כי
אם מעט, לפי שהוא מביא לידי
גיאוף - מחמת הקלות ראש
ששתייתו גורמת (סוטה ב). (עפ"י ג' י"ה
כדפיר ראה רש"י חגיגה י' ד"ה כי יפלא, ושם
בהגהות הב"ח):
נדר נזיר. אין לשון 'נזירה' האמור
בכל מקום אלא 'פרישה' (כמו ויקרא
כב, ה) וינזרו מקדשי בני ישראל -
יפרשו מן הקדשים בימי טומאתם
(רש"י). אף כאן: לפי שפירש עצמו מן
היין, לכן קרוי נדרו 'נדר נזיר' - נדר
של פרישות (באמ"ח):
להזיר לה. להבדיל ולהפריש את
עצמו מן היין לשם שמים - לשם ה',
כדי לשבור תאונת יצרו, ולהתקדש
לפניו בקדושה מיוחדת (וכמו שנאמר
להלן (פסוק ח) 'כל ימי נזרו קדש הוא
לה') [בא"י, העמק דבר]: תורה ג

מיתתה, אלא נקי הוא מן העונש
שהרי נהג בדין. דבר אחר: הכתוב
מדבר במי שששתה ונמצאת טהורה,
ובא ללמד משישקנה תהא אצלו
בהיתר - כלומר, מעתה מותר הבעל
לשהות עמה ונקה מעון, לפי
שהסוטה - מאז שנסתרה עד
שנבדקה - אסורה לבעלה (ספרי) (נח"י,
שפי"ח): תורה א
ו (ב) כי יפלא לנדר. יפרש בפיו את
נדרו. ומוסיף רש"י: למה נסמכה פרשת
נזיר לפרשת סוטה [הרי הם שונים
לגמרי בעניינם: הראשונה עוסקת
בענין ערוה וטומאה, ואילו השנייה
בענין קדושה ופרישות (ט"א)]? אלא
כדי לומר לה, שכל הרואה סוטה
בקלקולה (בכזיונה) ודאג שלא יבא
אף הוא לידי עבירה כמוה, עצה טובה
היא שיזיר עצמו מן היין - יפרש

(ל) או איש. 'או' זה האמור כאן אין
פירושו כפרוב המקומות 'או באופן זה
או באופן אחר', שהרי הפרשה עוסקת
רק באופן אחד בלבד, בשהבעל קנא
את אשתו, אלא 'או' זה משמש במקום
'אם', כמו שמצינו דוגמתו: 'או נודע'
כי שור נגח הוא' (שמות כא, לו) שפירושו:
'אם נודע ששור זה נגח הוא, ואף כאן:
'או איש אשר תעבר עליו רוח קנאה'
וגו', כלומר, אם איש קנאי הוא
שקנא את אשתו ועברה על אהירתו,
לכן דינו 'והעמיד את האשה' וגו'
(חזקוני): תורה לא
(לא) ונקה האיש מעון. הכתוב
מדבר אם בדיקה המים ונמצאת
שגטמאה, שנתקיימה בה הקללה
ומתה, ואז אל ידאג הבעל לומר
'חבתי (חייב אני) במיתתה' - שמא
יש בי אשמה על שגרמתי לה את

כ"א מִיַּיִן וְשִׁכָּר • פְּתִירוֹנוֹ: "מִחֲמַר חֲדָת וְעֵתִיק", שֶׁהֵינָן מִשְׁכָּר כְּשֶׁהוּא יָשָׁן. וְכָל־מִשְׁרָת • לְשׁוֹן צְבִיעָה בְּמִים אוֹ בְּכָל מִשְׁקָה. וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה יֵשׁ הִרְבָּה: "אֵין שׁוֹרִין דִּי וְסִמְמָנִים", "נְזִיר שְׁשָׂרָה פִּתּוֹ בֵּינִי".

(ד) כָּל יַמֵּי נְזָרוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְּן הַיָּיִן מִחֲרָצִים וְעַד־זֶה לֹא יֵאָכֵל:

כ"א חֲרָצִים • (נזיר לד) הם הגרעינים. זג. הם הקלפות שמבחוץ, שהחרצנים בתוכן כענבל בזוג.

(ה) כָּל־יַמֵּי נְדָר נְזָרוֹ תֵּעַר לֹא־יַעֲבֹר עַל־רֹאשׁוֹ עַד־מֵלֶאכֶת הַיָּמִם אֲשֶׁר־יִזְרֹחַ לַיהוָה קֹדֶשׁ יִהְיֶה גִדֵּל פֶּרַע שְׁעָר רֹאשׁוֹ:

כ"א קֹדֶשׁ יִהְיֶה • (ספרי) השער שלו, לגדל הפרע של שער ראשו. פרע • נקוד פתח קטן (סגול), לפי שהוא דבוק לשער ראשו – פרע של שער. ופרוש של פרע: גדול של שער. וכן (ויקרא כא) אֶת רֹאשׁוֹ לֹא יַפְרַע. ואין קרוי פרע פחות משלשים יום.

(ו) כָּל־יַמֵּי הַזֵּירוֹ לַיהוָה עַל־נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא:

(ז) לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחָיו וּלְאָחֹתוֹ לֹא־יִטְמָא לָהֶם בְּמָתָם כִּי נֹזֵר אֱלֹהֵיו עַל־רֹאשׁוֹ:

(ח) כָּל יַמֵּי נְזָרוֹ קֹדֶשׁ הוּא לַיהוָה:

כ"א כָּל יַמֵּי נְזָרוֹ קֹדֶשׁ הוּא • זו קדשת הגוף מלהטמא למתים.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

של שער – שאינו מסתפר אלא מניח שעריו לגדול. וכן מצינו דונקמותו: **‘את ראשו לא יפרע’** (ויקרא כא, ט) [אזרחיה לכהן גדול שלא יניח את שעריו לגדול פרע]. ואין קרוי **‘פרע’** פחות משלשים יום (ספרי, סנהדרין כב): תורה ו

(ח) **כל ימי נזרו קדש הוא**. הקדושה המופקרת למעלה (בפסוק ה) **‘קדש יהיה’**, היא קדושת השער לענין איסור תגלחת, ואילו הקדושה האמורה כאן זו היא קדושת הגוף מליטמא למתים, כמפורש בפרשה [אבל אין קדושתו דומה לכהן, שיהיו אחרים צריכים לנהוג בו קדושה וכבוד, שהרי בכהן נאמר **‘קדש יהיה לך’**, ואילו כאן אצל הנזיר נאמר רק: **‘קדש יהיה’**... קדש הוא. ולא נאמר שהוא קדוש לאחרים (ב"א) (ספרי): תורה ט

נקראים זג' שבלשון ארמי פירושו 'פעמון' (דבר המשמיע קול צלצול על ידי נענוע), לפי שהענבים עם החרצנים שבתוכן דומים כענבל בזוג – כאותו עיגול ברזל קטן התלוי ונע בתוך הפעמון ומקיש בו – החרצן כ'ענבל' והקליפה כ'זוג' [ראה תרגום אונקלוס (שמות כח לד) פעמון וקב – זגא דדקבא] (הוכרח): תורה ו

(ה) **קדש יהיה**. הקדושה האמורה כאן מוסבת על השער שלו, שהוא קדוש לגדל הפרע של שער ראשו ולא לגלחו [אבל דין קדושת הנזיר עצמו אמורה להלן (פסוק ח) **‘כל ימי נזרו קדש הוא’**] (ספרי, תענית יא) (רא"ש):

פרע. תיבת 'פרע' נקוד פתח קטן (סגול), לפי שהוא דבוק ל'שער ראשו', ומשמעותו כמו: **פרע של שער**. ופירוש של 'פרע' – גידול

(ג) מִיַּיִן וְשִׁכָּר. פירושו פְּתִירוֹנוֹ בְּאֻנְקְלוֹס: **‘מחמר חדת ועתיק’** [מין חדש וישן]. ולפי שהיין משכר יותר כשהוא ישן, לכך קרוי היין 'שכר', והחדש קרוי 'יין' סתם:

וכל משרת. הוא לשון צביעה (=טבילה) במים, או בכל משקה אחר. וכלומר, לא ישתה הנזיר כל משקה שהענבים היו טבולים ושרויים בתוכו, משום שנקלט בו טעם הענבים. ומוסיף רש"י: בלשון המקרא לא מצינו דוגמא נוספת ללשון 'משרד' האמור כאן, ואמנם בלשון משנה יש הרבה לשונות כאלה, כגון: **‘אין שורין דיו וסממנים’** (שבת יז), וכן **‘נזיר ששרה פתו ביין’** (נזיר לד) (ספרי): תורה ו

(ד) חֲרָצִים. הם הגרעינים של הענבים, שגם הם אסורים לנזיר: זג. הם הקליפות שמבחוץ, והם

טוּאָרִי יָמוֹת מֵתָא עֲלוּהִי בְּתֵבָה שְׁלוֹ וְיִסְאָב
רִישׁ נִזְרָה וַיִּגְלַח רִישָׁהּ בְּיוֹמָא דְּדְכוּתָהּ
בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה יִגְלַחָהּ:

(ט) וְכִי־יָמוֹת מֵת עָלָיו בִּפְתַּע פְּתָאם וְטָמָא רֹאשׁ
נִזְרָה וַיִּגְלַח רֹאשׁוֹ בְּיוֹם טְהָרְתּוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיִּגְלַחָנוּ:

רש"י: בִּפְתַּע • זֶה אָנֹס • פְּתָאם • זֶה שׁוּגֵג. וַיֵּשׁ אֲמָרִים: פֶּתַע פְּתָאם, דְּבָר אֶחָד הוּא: מִקְרָה שֶׁל פְּתָאם.
וְכִי־יָמוֹת מֵת עָלָיו • בְּאֵהָל שֶׁהוּא בּוֹ. בְּיוֹם טְהָרְתּוֹ • בְּיוֹם הַזֵּיתוֹ. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּשָׁמִינִי, שֶׁהוּא טְהוֹר
לְגַמְרִי? תִּלְמוּד לומר: בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי. אִי שְׁבִיעִי, יָכוֹל אֶפְלוֹ לֹא הָיָה? תִּלְמוּד לומר: בְּיוֹם טְהָרְתּוֹ.

יוביטמא תמינא יתי תרין שפנינין או
תרין בני יונה לות פהנא לתרע משפן
זמנא:

(י) וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי יָבֹא שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה
אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

רש"י: וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי יָבֹא שְׁתֵּי תָרִים • לְהוֹצִיא אֶת הַשְּׁבִיעִי. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְהוֹצִיא אֶת הַתְּשִׁיעִי? קָבַע זְמַן
לְקָרְבִין וְקָבַע זְמַן לְמַקְרִיבִין: מִה קָרְבִין הַכָּשִׁיר שְׁמִינִי וּמִשְׁמִינִי וְהִלָּאָה, אַף מַקְרִיבִין – שְׁמִינִי וּמִשְׁמִינִי
וְהִלָּאָה.

יא וינעבד פהנא חד לחטאתא וחד לעלתא
ויכפר עלוהי מדחב על מתא ויקדש ית
רישה פיומא ההוא:

(יא) וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה וְכִפֵּר
עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־הַנֶּפֶשׁ וְקִדֵּשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ בְּיוֹם
הַהוּא:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

תלמוד לומר 'ביום טהרתו', ומכלל
שני הדברים למדנו שאין הגילוח אלא
ביום השביעי ולאחר ההנהגה (ספרי (בא"י,
וראה לחם משנה גזירות פ"ז הל' י"א); תורה י

(ו) וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי יָבֹא שְׁתֵּי תוֹרִים.
הַקֶּרְבָּנוֹת הֵלְלוּ שֶׁל הַנִּזְרִי, מִצֻּרָתָם
דְּיוֹקָא בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי, וְכֹא הַכְּתוּב בְּכָךְ
לְהוֹצִיא (לְמַעַט) אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי
וּשְׁאָר הַיָּמִים הַקּוֹדְמִים לוֹ, שֶׁאֵינֶם
בְּשָׁרִים לְקֶרְבָּנוֹתָיו. וּמִזֵּינִן לְמַדְנוּ
שֶׁכּוֹנֶנֶת הַכְּתוּב לְמַעַט וְלְהוֹצִיא רַק אֶת
הַיָּמִים שֶׁלִּפְנֵי, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְהוֹצִיא
גַּם אֶת הַתְּשִׁיעִי וְכָל שְׁאָר הַיָּמִים
שֶׁלֹּאֲחֲרָיו, וְיִהְיֶה הַקֶּרְבָּנוֹת בְּשָׁרִים רַק
בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי בְּלִבְדָּא אֶלָּא לְפִי שְׁמִצֵּינוּ
שֶׁקָּבַע הַכְּתוּב זְמַן לְקָרְבִין –
לְקֶרְבָּנוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (ויקרא כב ז) 'שֹׁר
אוֹ כֶּשֶׂב אוֹ עֹז כִּי יוֹלֵד, וְהָיָה שְׁבַעַת
יָמִים תַּחַת אִמּוֹ, וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה
יִרְצָה לְקָרְבָן אִשָּׁה לֹה', וְכֵן קָבַע
הַכְּתוּב זְמַן לְמַקְרִיבִין – הַנִּזְרִי הַמְבִּיא
אֶת הַקֶּרְבָן, כְּאִמּוֹר כֵּאֵלז' בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי
יָבִיא שְׁתֵּי תוֹרִים, וַיֵּשׁ לָנוּ לְלַמּוֹד זֶה
מִזֶּה: מִה קָרְבִין הַכָּשִׁיר בָּהֶם שְׁמִינִי
וּמִשְׁמִינִי וְהִלָּאָה, וְלֹא פָסַל אֶלָּא אֶת
הַיָּמִים שֶׁלִּפְנֵי, אַף מַקְרִיבִין הַכָּשִׁיר
בָּהֶם שְׁמִינִי וּמִשְׁמִינִי וְהִלָּאָה (שם)

(כ"ט): תורה יא

(להלן י"ט, י"ד) אֲדָם כִּי יָמוֹת בְּאֵהָל, כָּל
הַבָּא אֶל הָאֵהָל וְכָל אֲשֶׁר בְּאֵהָל יִטְמָא
שְׁבַעַת יָמִים' [וּמִצִּינוּ לְשׁוֹן 'עָלָיו'
שֶׁפִּירוּשׁוֹ 'בְּסֻמוֹךְ לוֹ', כְּגוֹן: (ולעיל ב, ט
'וְעָלָיו מִטָּה מְנַשָּׁה' – בְּסֻמוֹךְ לְמַחְנֶה
אֲפָרִים יִקְבַּע מִטָּה מְנַשָּׁה אֶת מְקוֹמוֹ]
(קיצר"מ):

בְּיוֹם טְהָרְתּוֹ. בְּלֹמַר בְּיוֹם הַזֵּיתוֹ –
שֶׁהוּא יוֹם הַשְּׁבִיעִי, הָאֲחֵרוֹן בִּימֵי
טוּמְאָתוֹ, שֶׁהָיָה מִזֵּינִן עָלָיו בְּמִי חַטָּאת
עִם אֶפֶר פָּרָה לְטָהָר, וְכֹו בְּיוֹם הוּא
טוֹבָל. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נִטְהָר אִזּוֹ
לְגַמְרִי, קָרָא הַכְּתוּב 'יוֹם טְהָרְתּוֹ' עַל
שֵׁם הַהִנָּה וְהַטְבִּילָה הַמְּטַהֲרִים אוֹתוֹ
מַעֲיָקָר טוּמְאָתוֹ [וְאִינִי אֶת עֲדִינִן אֵין
טְהָרְתּוֹ מוֹשְׁלָמָה, לְעֵנִין נְגִיעָה
בְּקֶדָשִׁים וְאִכִּילָתָם עַד שֶׁיַּעֲרִיב
הַשֶּׁמֶשׁ]. וּמוֹטִיף רש"י: וְהוֹצֵרָה הַכְּתוּב
לְהַאֲרִיף וְלומר שֶׁגִּילּוּחַ שְׁעַר הַנִּזְרִי
הוּא 'בְּיוֹם טְהָרְתּוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי', שֶׁאֵם
הָיָה נֶאֱמָר רַק 'בְּיוֹם טְהָרְתּוֹ', הָיִיתִי
אוֹמֵר: מִזֵּינִן שֶׁהוּא בְּשָׁבִיעִי, אוֹ – שְׁמָא
אֵינוֹ כֵּן אֶלָּא בְּשָׁמִינִי שֶׁהוּא טְהוֹר
לְגַמְרִי? לְכָךְ תִּלְמוּד לומר 'בְּיוֹם
הַשְּׁבִיעִי'. אִי שְׁבִיעִי – אִם הָיָה נֶאֱמָר
'בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי' בְּלִבְדָּא, הָיִיתִי וְכֹול
לומר: אִפְּלוֹ אִם לֹא הָיָה עָלָיו מִי
חַטָּאת לְטָהָר, הָרִי הוּא מְגַלַּח שְׁעָרוֹ;

(ט) בִּפְתַּע פְּתָאם. שְׁנֵי הַלְשׁוֹנוֹת הֵלְלוּ
'פֶּתַע' ו'פְּתָאם' שְׁוִוִים הֵם בְּעִיקָר
מִשְׁמַעוֹתָם, וּפִירוּשָׁם כֵּאֵן שְׁטוּמָא
הַמֵּת אִירָעָה לוֹ לְנִזְרִי לֹא יָדִיעָה
מוֹקְדָּמָה כְּדִי שִׁיּוּבֵל לְהַשְׁמֵר מִמֶּנָּה.
וְעַם זֹאת יֵשׁ הַבְּדֵל בִּינֵיהֶם, שֶׁהַלְשׁוֹן
'פֶּתַע' זֶה הַנֶּטְמָא בְּדֶרֶךְ אוֹנֵס – בְּשָׁלָא
הָיְתָה לוֹ שׁוּם יְכוּלָּת לְהִמָּנַע מִן
הַטוּמְאָה [כְּגוֹן שֶׁהָיָה שׁוּהָה הַנִּזְרִי עִם
אָדָם בְּרִיא יָחַד בְּאוֹתוֹ אוֹהֶל, וְלִפְתַּע
נָפַל הָאָדָם הוּא וּמֵת מִיָּד, כִּךְ שֶׁלֹּא
הַסְפִּיק הַנִּזְרִי לְקוֹם וְלִצָּאת מִשָּׁם]
וְאִילוּ הַלְשׁוֹן: פְּתָאם. זֶה הַנֶּטְמָא
בְּדֶרֶךְ שׁוּגֵג, שֶׁאֵמָנֵם הָיָה יְכוּל לְהִמָּנַע
מִלְּהַטְמָא, אַךְ לֹא שָׁם לְבוֹ לְכָךְ שִׁישׁ
כֵּאֵן טוּמְאָה [כְּגוֹן הַנֶּכְנֵס לְאוֹהֶל, וְלֹא
יָדַע שִׁישׁ שָׁם מֵת], וַיֵּשׁ אֲמָרִים, 'פֶּתַע
פְּתָאם' דְּבָר אֶחָד הוּא וְאֵין בִּינֵיהֶם
הַבְּדֵל. וְכֹאִילוּ נֶאֱמָר: 'וְכִי יָמוֹת מֵת
בְּמִקְרָה שֶׁל פְּתָאם', וְנִטְמָא הַנִּזְרִי
בְּאוֹנֵס [רֹאֵה דוּמָאֹת לְפִירוּשׁ הַשְּׁנִי:
'וְהָיָה לְפֶתַע פְּתָאם' (ישעיה כט, ח) 'אֲשֶׁר
פְּתָאם לְפֶתַע יָבֹא שְׁבָרָה' (שם ל, א)]
(הכו"פ, מלבי"ם):

וְכִי יָמוֹת מֵת עָלָיו. לֹא דְיוֹקָא 'עָלָיו'
מִמֶּשׁ, אֶלָּא בְּסֻמוֹךְ לוֹ. דְּהִינֵנוּ בְּאֵהָל
שֶׁהוּא בּוֹ, לְפִי שְׁהַמֵּת מִטְמָא אֶת כָּל
הַנֶּטְמָא עִמּוֹ בְּאֵהָל אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר

כ"ח **מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ** • שְׁלֹא נִזְהַר מִטַּמְאָת הַמֵּת, רַבִּי אֶלְעָזָר הַקָּפֶר אָמַר: שְׂצָעַר עֲצָמוֹ מִן הַיֵּין. וְקִדַּשׁ אֶת-רֹאשׁוֹ • לַחֲזֹר וּלְהַתְחִיל מִנֵּינן נְזִירוֹתוֹ.

(יב) וְהִזִּיר לַיהוָה אֶת-יָמֵי נַזְרוֹ וְהֵבִיא כֹבֵשׁ בֵּין-שָׁנָתוֹ
לְאִשָּׁם וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ בִּי טָמֵא נַזְרוֹ:
יב וְיִזְכֹּר קִדְּם יְיָ יוֹמֵי נִזְרָה וַיִּתֵּי אָמַר בִּר
שְׁתֵּה לְאַשְׁמָא וַיִּזְמֵא קִדְמָא יִבְטְלוֹן אָרִי
אֶסְתָּאב נִזְרָה:

כ"ח **וְהִזִּיר לַה' אֶת-יָמֵי נַזְרוֹ** • יִחֲזֹר וַיִּמְנָה נְזִירוֹתוֹ כְּבִתְחִלָּה. וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ • לֹא יַעֲלוּ מִן הַמֵּינֵן.

(יג) וְזֹאת תֹּזַרְת הַנְּזִיר בַּיּוֹם מְלֹאת יָמֵי נַזְרוֹ יֵבִיא
אוֹתוֹ אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
יג וְיָדָא אוֹרִיתָא דְנִזְרָא בַּיּוֹם מִשְׁלָם יוֹמֵי
נִזְרָה יִתֵּי יְתֵה לְתַרַע מִשְׁבֵּן זְמָנָא:

כ"ח **יָבִיא אוֹתוֹ** • יָבִיא אֶת עֲצָמוֹ; וְזֶה אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁה אֲתִי"ם שֶׁהֵיחָה רַבִּי יִשְׁמַעֲל דּוֹרֵשׁ בּוֹ, כִּיּוֹצֵא בּוֹ (ויקרא כב): "וְהִשְׁיֵאוּ אוֹתָם עֹזֶן אֲשָׁמָה" – אֶת עֲצָמָם; כִּיּוֹצֵא בּוֹ (דברים לד): "וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ בִּגְיִ", הוּא קָבַר אֶת עֲצָמוֹ.

(יד) וְהִקְרִיב אֶת-קִרְבָּנוֹ לַיהוָה כֹּבֵשׁ בֵּין-שָׁנָתוֹ תָּמִים
אַחֶר לְעֹלָה וְכִבְשָׁה אַחַת בַּת-שָׁנָתָה תְּמִימָה
לַחֲטָאת וְאֵיל-אֶחָד תָּמִים לְשִׁלְמִים:
יד וַיִּקְרֵב יֵת קִרְבָּנָה קִדְּם יְיָ אָמַר בִּר שְׁתֵּה
שְׁלִים חַד לְעֹלָתָא וְאַמְרִיתָא חַדָּא בַת שְׁתֵּה
שְׁלִמָתָא לַחֲטָאתָא וְדָבַר חַד שְׁלִים לְנִכְסַת
קוֹדֶשְׁיָא:

(טו) וְכָל מִצּוֹת סֵלֶת חֹלֶת בְּלוּלָת בִּשְׁמֶן וְרִקִּיקִי
מִצּוֹת מִשְׁחִים בִּשְׁמֶן וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם:
טו וְסָל פְּטִיר סֵלְתָא גְרִיצָן דְּפִילָן בְּמִשְׁחָ
וְאַסְפּוֹגִין פְּטִירִין דְּמִשְׁחִין בְּמִשְׁחָ
וּמִנְחָתָהוֹן וְנִסְפֵיהוֹן:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בפעולה הנעשית כלפי אחרים כשאר כל ה'אֲתִים', אלא בפעולה הנעשית כלפי האדם עצמו, ובגון 'יביא אותו' האמור כאן שאין המדובר באופן שהמביא והמובא הם שני גני אדם (=ראובן מביא את שמעון) אלא המביא והמובא אדם אחד הוא (=ראובן מביא את עצמו). **כִּיּוֹצֵא בּוֹ: 'וְהִשְׁיֵאוּ אוֹתָם עֹזֶן אֲשָׁמָה בְּאֶבְלָם** את קדשיהם' (ויקרא כב, טו) שהיא אֲנִיָּה לַכֹּהֲנִים שִׁישְׁמָרוּ אֶת קִדְשֵׁיהֶם שְׁלֹא יֵאָכְלוּ זָרִים, שֶׁאִם לֹא יִשְׁמְרוּ אוֹתָם הָרִי בְּכָף הַכֹּהֲנִים מִטְעֲנִים (מִשְׁיָאִים) **אֶת עֲצָמָם בְּחֶטָא**, כְּשֶׁהֲזִירִים יִכְשְׁלוּ בְּאֶבְלָתָם. **כִּיּוֹצֵא בּוֹ: 'וַיִּמָּט שֶׁם מִשָּׁה עֶבֶד ה'... וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ בִּגְיִ... וְלֹא יָדַע** אִישׁ אֶת קִבְרָתוֹ' (דברים לד, ה) – **הוּא קָבַר אֶת עֲצָמוֹ** – מִשָּׁה קָבַר עֲצָמוֹ בְּדֶרֶךְ נֶס [שְׁאִילוֹ הִיָּה נִקְבֵּר בִּידֵי אָדָם אַחֵר, הָרִי הִיָּה יוֹדֵעַ אִישׁ אֶת מְקוֹם קִבְרָתוֹ (עמק הנצי"ח): תורה יד

וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ. יָמֵי נְזִירוֹתוֹ הַקּוֹדְמוֹת לֹא יַעֲלוּ מִן הַמֵּינֵן, כְּלוֹמַר, שֶׁאֵין דִּי לוֹ לְהַשְׁלִים אֶת מַה שֶׁהִחֲסִיר מִנְזִירוֹתוֹ הַקּוֹדְמוֹת עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֲלֵא יִמְנָה שְׁלֹשִׁים יוֹם מִחֻדָּשׁ, וַיִּמֵּי הַנְּזִירוֹת הָרִאשׁוֹנָה אֵינָם מְצֻטְרָפִים (מִשְׁתָּ: תורה יג)
(יג) **יָבִיא אוֹתוֹ**, עַל מִי נֶאֱמַר 'יָבִיא אוֹתוֹ', אִם עַל הַקִּרְבֵּן שֶׁהִזִּיר 'יָבִיא אוֹתוֹ', הָרִי כְּבֹר נֶאֱמַר לְהֵלֹךְ וְהִקְרִיב אֶת קִרְבָּנוֹ, וְאִם עַל הַנְּזִיר עֲצָמוֹ, וְכִי צָרִיךְ הוּא שֶׁאֲחֵרִים יָבִיאוּ אוֹתוֹ, וְהֵלֵא הוּא בָּא מֵאֵלָיו עִם קִרְבָּנוֹ? אֲלֵא עַל בִּיאָתוֹ שֶׁל הַנְּזִיר נֶאֱמַר בּוֹ, שֶׁהוּא **יָבִיא אֶת עֲצָמוֹ**, כִּי גַם עַל הַבָּא מֵאֵלָיו שֶׁיִּיךְ לוֹמַר לְשׁוֹן זֶה. וְזֶה אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁה **'אֲתִים'** שֶׁמִּצְוֵנוּ בַּתּוֹרָה (שְׁלֹשָׁה לְשׁוֹנוֹת מִשְׁוֹרֵשׁ 'אֵת', בְּגוֹן 'אוֹתוֹ' 'אוֹתָם') שֶׁהֵיחָה רַבִּי יִשְׁמַעֲל דּוֹרֵשׁ בּוֹ, שֶׁהֵם שׁוֹנִים בְּפִירוּשָׁם מִשְׁאֵר הַמְקוֹמוֹת, בְּכָף שֶׁאֵינָם מִדְּבָרִים

(יא) **מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ**. כְּדִי לְכַפֵּר עַל שְׁלֹא נִזְהַר מִטַּמְאָת הַמֵּת, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַהִזְיָר הַכְּתוּב (לעיל פסוק ו) 'עַל נֶפֶשׁ מוֹת לֹא יָבֵא'. רַבִּי אֶלְעָזָר הַקָּפֶר אָמַר, לְכַפֵּר עַל שְׂצָעַר עֲצָמוֹ מִן הַיֵּין [כִּי לֹאֲחֵר שֶׁהוּא נְטִמָּא וּלְבִסּוֹף לֹא נִתְקַיְּמָה מִצְוַת נְזִירוֹתוֹ, נִמְצָא שְׂצָעַר עֲצָמוֹ בְּחִיבָם. וְלִכְךָ נֶאֱמַר רַק בְּנִזְרִיר טָמֵא 'מֵאֲשֶׁר חָטָא', וְאֵילּוֹ בְּנִזְרִיר טָהוֹר לֹא נֶאֱמַר בֵּן אֲלֵא 'וְהִקְרִיב אֶת קִרְבָּנוֹ... לְחֻטָּאת' (לבוש האורח) [ספרי, נזיר יט. (א"ש): וְקִדַּשׁ אֶת רֹאשׁוֹ. לַחֲזֹר וּלְהַתְחִיל מִנֵּינן יָמֵי נְזִירוֹתוֹ לְחֻדָּשׁ שׁוֹב אֶת 'קְדוּשַׁת רֹאשׁוֹ' שֶׁהִתְקַדַּשׁ לְגִדּוֹל פְּרַע, וְנִטְמָא [בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב (לעיל פסוקים: ה' ט) 'קִדַּשׁ הִיָּה גִדּוֹל פְּרַע... וְטָמֵא רֹאשׁ נַזְרוֹ'] תורה יב
(יב) וְהִזִּיר לַה' אֶת יָמֵי נַזְרוֹ. וַיִּחֲזֹר וַיִּמְנָה מַעֲתָה שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחֲרֵים לְנְזִירוֹתוֹ הַקִּדְּשָׁה כְּבִתְחִלָּה:

כ"ח וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם • שֶׁל עוֹלָה וּשְׁלָמִים. לְפִי שֶׁהָיוּ בְּכָל־לַיְלָה וַיֵּצְאוּ לַדֹּחַ בְּדֶבֶר חֹדֶשׁ – שִׁטְעֵינוּ לָחֶם – הַחֲזִירִין לְכַלֵּן שִׁטְעֵינוּ נִסְכִּים בְּדִין עוֹלָה וּשְׁלָמִים. חֶלֶת בְּלוּלֹת וּרְקִיקֵי מִצּוֹת • (מנחות עו) עֶשֶׂר מִכֶּל מִין.

(מז) וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וַעֲשֶׂה אֶת־חֲטָאתוֹ וְאֶת־עֹלָתוֹ:
טז וַיִּקְרַב כֹּהֵנָא קָדָם יי וַיַּעֲבֹד יְת חֲטָאתָה וְיֵת עֹלָתָה:

(יז) וְאֶת־הָאֵיל יַעֲשֶׂה זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה עַל סֵל הַמִּצּוֹת וַעֲשֶׂה הַכֹּהֵן אֶת־מִנְחָתוֹ וְאֶת־נִסְכּוֹ:
יז וְיֵת דְּכָרָא יַעֲבֹד נִכְסֵת קוּדְשִׁיא קָדָם יי עַל סֵלָא דְּפִטְרִיא וַיַּעֲבֹד כֹּהֵנָא יְת מִנְחָתָה וְיֵת נִסְכָּה:

כ"ח זֶבַח שְׁלָמִים לַה' עַל סֵל הַמִּצּוֹת • יִשְׁחַט אֶת הַשְּׁלָמִים עַל מִנְתָּ לַקֹּדֶשׁ אֶת הַלֶּחֶם. אֶת־מִנְחָתוֹ וְאֶת־נִסְכּוֹ • שֶׁל אֵיל.

(יח) וַיִּגְלַח הַנָּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־רֹאשׁ נִזְרוֹ וּלְקַח אֶת־שַׁעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ וַיִּתֵּן עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים:
יח וַיִּגְלַח הַנָּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־רֹאשׁ נִזְרוֹ וּלְקַח אֶת־שַׁעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ וַיִּתֵּן עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים:

כ"ח וַיִּגְלַח הַנָּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • (ספרי) יָכוֹל יִגְלַח בְּעֶזְרָה? הֲרִי זֶה דֶּרֶךְ בִּזְיוֹן! אֵלָּא "וַיִּגְלַח הַנָּזִיר" – לְאַחֵר שְׁחִיטַת הַשְּׁלָמִים, שֶׁפְּתוּב בָּהֶן (ויקרא א): "וּשְׁחָטוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד". אֲשֶׁר־תַּחַת

רש"י כפשוטו - מהדורת לשים

המקדש את הלחם שתחול עליו 'קדושת הגוף' [כגון לענין שלא יפדה בדם, ועוד (ראה רש"י ויקרא שם) (כ"ב, לשר)]:

אֶת מִנְחָתוֹ וְאֶת נִסְכּוֹ. הַמִּנְחָה וְהַנִּסְכִּים שֶׁל הָאֵיל. אֲבָל אֵין לִפְרֹשׁ: 'מִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ שֶׁל הַנָּזִיר', לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ לִשׁוֹן הַכְּתוּבִים לִיַּחַס רַק אֶת עֵיקַר הַקֶּרֶן אֶל הָאֵדָם הַמְּקִרְיָהוּ [וְהַקְרִיב אֶת קֶרְבְּנוֹ], אֲבָל הַמִּנְחָה וְהַנִּסְכִּים שֶׁמִּבְּיָאִים עִמּוֹ נִטְפָּלִים אֶל הַקֶּרֶן, וְנִקְרָאִים עַל שְׁמוֹ [וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם] (ג"א): תורה יח

(יח) וַיִּגְלַח הַנָּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. יָכוֹל הָיִיתִי לוֹמַר שֶׁפִּירוּשׁ הַכְּתוּב הוּא כְּמִשְׁמַעוֹ, שֶׁהַנָּזִיר יִגְלַח שְׁעָרוֹ בְּעֶזְרָה [אִם בְּתוֹךְ הָעוֹרָה, אוּ בִשְׁעַר נִקְנוֹר] שֶׁהוּא מוֹל פֶּתַח הַיִּבְיָל (ראה לעיל ה' יח), אֲבָל הֵיאֵךְ אִפְשָׁר לוֹמַר כֵּן, הֲרִי זֶה דֶּרֶךְ בִּזְיוֹן כִּלְפִי הַמִּקְדָּשׁ? אֵלָּא כִּף פִּירוּשׁ הַכְּתוּב: 'וַיִּגְלַח הַנָּזִיר' לְאַחֵר שְׁחִיטַת הַשְּׁלָמִים שֶׁכְּתוּב בָּהֶן (ויקרא ג, א) וּשְׁחָטוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וְלֹא בִּיא הַכְּתוּב לְקַבֹּעַ בְּזֶה אֶת מְקוֹמוֹ שֶׁל הַגִּילּוּחַ אֲלָא אֶת זְמַנוֹ (חזקוני):

משלש עשרה מדות (אפני הדרש) שהתורה נדרשת בהן: 'כל דבר שהיה בכלל, ויצא לידון בדבר החדש, אי אתה יכול להחזירו לכללו, עד שיחזירונו הכתוב לכללו בפירוש'. וכך פירשו לעניננו: 'כל דבר שהיה בכלל ועולת הנזיר ושלמיו היו בכלל כל העולות והשלמים הנוגעים מנחה ונסכים ויצא לידון בדבר החדש ושאינו נוהג בשאר עולות ושלמים דהיינו שהטענים לחם אי אתה יכול להחזירו לכללו ושגם הם ישענו מנחה ונסכים עד שיחזירונו הכתוב לכללו בפירוש' ושיאמר בהם במפורש: 'ומנחתם ונסכיהם' (ספרי (רא"ם, ג"א):

חֶלֶת בְּלוּלֹת, וּרְקִיקֵי מִצּוֹת. עֶשֶׂר מִכֶּל מִין וּבִיחֹד הֵם עֲשָׂרִים לְחֻמִּים [וְלִמְדוּ בֵּן מִלְחָמִי תוֹרָה הַבָּאִים עֶשֶׂר עֶשֶׂר מִכֶּל מִין, שֶׁנֶּאֱמַר בָּה (ויקרא ז, יג) 'עַל זֶבַח תוֹדַת שְׁלָמִי' – לְרִבּוּת שְׂאֵף שְׁלָמִי נָזִיר כְּמוֹתוֹ] (רא"ם, ג"א): תורה טז (יז) זֶבַח שְׁלָמִים לַה' עַל סֵל הַמִּצּוֹת. לֹא שִׁשְׁחָטְנוּ עַל גְּבִי סֵל הַמִּצּוֹת מִמֶּשֶׁל, אֲלָא שֶׁכֶּאֱשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הַשְּׁלָמִים לַה', תְּהִיָּה שְׁחִיטָתוֹ עַל־מִנְתָּ לַקֹּדֶשׁ אֶת הַלֶּחֶם – בְּלוֹמַר, הַשְׁחִיטָה הִיא

(טו) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם. סוּלַת לְמִנְחָה וַיִּין לְנִסֵּךְ, שֶׁמִּצְוָה לְהִבְיָאָם עִם כָּל קֶרֶן, וּכְפִי שֶׁהֵם מְפוֹרָשִׁים בְּשִׁיעוּרֵיהֶם וּפְרָטִי הַלְכוּתֵיהֶם בְּפִרְשֵׁי הַנִּסְכִּים' (להלן טו, א"טו). וְאֵין כְּוִינַת הַכְּתוּב עַל כָּל הַקֶּרֶנוֹת שֶׁהַנָּזִיר מִבִּיא, אֲלָא רַק עַל שֶׁל עוֹלָה וּשְׁלָמִים הָאֲמוּרִים כֵּאֵן [כִּבְשׁ אֶחָד לְעֹלָה... וְאֵיל אֶחָד לְשְׁלָמִים], אֲבָל לֹא עַל הַחֲטָאת [וְכִבְשָׁה אֶחָת לְחֲטָאתוֹ] שֶׁהַחֲטָאת אֵין מִבְּיָאִים עִמָּה מִנְחָה וְנִסְכִּים. וּמוֹטִיף רש"י: לֹא הִיָּה צָרִיךְ הַכְּתוּב לִפְרֹשׁ כֵּאֵן שֶׁקֶרְבְּנוֹת הַנָּזִיר צָרִיכִים מִנְחָה וְנִסְכִּים, לְפִי שֶׁגַּם הֵם הָיוּ בְּכָל־כָּל שְׁאָר הַקֶּרְבְּנוֹת, וְאוּלָּם מִפְּנֵי שֶׁיֵּצְאוּ כֵּאֵן לִידוֹן בְּדֶבֶר חֹדֶשׁ – מֵאַחֵר שֶׁהַכְּתוּב הוֹצִיאָם מִכָּל־שְׁאָר הַקֶּרְבְּנוֹת כִּכְף שֶׁקִּבַּע בָּהֶם דִּין חֹדֶשׁ שִׁטְעֵינוּ לָחֶם [חֶלֶת בְּלוּלֹת... וּרְקִיקֵי מִצּוֹת], וּמִשּׁוֹם כִּף הָיִיתִי סָבוּר לוֹמַר, שֶׁמֶּאֱגַם יִשְׁתַּנֵּה דִינָם לְגַבִּי מִנְחָה וְנִסֵּךְ, לְפִיכֶךְ הַחֲזִירִין הַכְּתוּב לְכַלֵּן וְאִמַּר בְּמִפּוֹרָשׁ: 'וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם' לְלַמֵּד שִׁטְעֵינוּ נִסְכִּים בְּדִין כָּל עוֹלָה וּשְׁלָמִים. וְזוֹ הִיא אֶחָת

זבח השלמים • תחת הדוד שהוא מבשל בן, לפי ששלמי נזיר היו מתבשלים בעזרה שצריך לטל הפהן הזרוע אחר שנתבשל ולהניף לפני ה'.

יט ויסב פהנא ית דרעא בשלא מן דוכרא וגרצתא פטירתא חדא מן סלא ואספוג פטיר חד ויתן על ידי נזירא פטר דגלח ית נזרה:

(יט) ולקח הפהן את־הזרע בשלה מן־האיל וחלת מצה אחת מן־הפל ורקיק מצה אחד ונתן על־כפי הנזיר אחר התגלחו את־נזרו:

יט"א הזרע בשלה • לאחר שנתבשלה.

כ וירים יתהון פהנא ארמא קדם יי קודשא הוא לפהנא על חדא דארמיתא ועל שקא דארפשותא ובתר בן ישתי נזירא חמרא:

(כ) והניף אותם הפהן תנופה לפני יהוה קדש הוא לפהן על חזה התנופה ועל שוק התרומה ואחר ישתה הנזיר יין:

יט"ב קדש הוא לפהן • החלה והרקיק והזרוע – תרומה הן לפהן. על חזה התנופה • מלבד חזה ושוק הראויים לו מפל שלמים, מוסף על שלמי נזיר הזרוע הזה. לפי שהיו שלמי נזיר בכלל ונצאו לדון בדבר החדש – להפרכת זרוע – הצרף להחזירן לכללן, לדון אף בחזה ושוק.

כא דא אורייתא דנזירא די ידר קרפנה קדם יי על נזרה פר מדמדבק ידה פסום נזרה די ידר בן נעבד על אורייתא דנזרה:

(כא) זאת תורת הנזיר אשר ידר קרבנו ליהוה על־נזרו מלבד אשר־תשיג ידו כפי נדרו אשר ידר בן יעשה על תורת נזרו: פ

יט"ג מלבד אשר־תשיג ידו • שאם אמר: הריני נזיר על מנת לגלח על מאה עולות ועל מאה שלמים.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

דינן שאין בדם מתן חזה ושוק, כי אם זרוע בלבד, לפיכך הוצרך הכתוב להחזירן לכללן ולומר במפורש 'על חזה התנופה ועל שוק התרומה' שמלבד הזרוע הם חייבים אף בחזה ושוק כשאר שלמים וגם דרשה זו היא על פי אותה המדה מן המדות שהתורה נדרשת בהן, המוזכרת לעיל בפסוק טו ד"ה 'ומנחתם ונספיהם' (ספרי): תורה בא

(כא) מלבד אשר תשיג ידו. בא הכתוב ללמד שמספר הקרבנות הנקבע לחובת הנזירות, הוא מלבד אשר תשיג יד הנזיר כדי להוסיף עליהם עוד, שאם אמר 'הריני נזיר על־מנת לגלח' (לקיים את יום התגלחת והבאת הקרבנות) על מאה עולות ועל מאה שלמים, הרי שהוספה זו מצטרפת אל תורת נזירותו, ונעשה דינן כקרבנות החובה, כגון שאסור לשנות יין עד שיקריב את כולם (רמב"ן):

פירושו: כל אותו המאכל המונף קדש הוא לפהן על כל שלשת חלקיו (מפרשים):

על חזה התנופה. לשון 'על' האמור כאן, אין פירושו שנייחים 'על גבי' החזה והשוק, אלא הוא לשון תוספת, כלומר: מלבד חזה ושוק הראויים ליתן לו מפל שלמים; מוסף על כך שלמי־נזיר ליתן לו גם את הזרוע הזה. ומוסיף רש"י: אחר שכבר נאמר בקרבן שלמים (ויקרא ג, לד) 'כי את חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם, ואתן אתם לאהרן הפהן ולבניו, לא היה צריך הכתוב לפרש כאן שגם בשלמי נזיר נזהג דין מתן חזה ושוק לבהנים, לפי שהיו שלמי־נזיר בכלל שאר השלמים, ואולם מפני שניצאו לידון כאן בדבר החדש – שהכתוב הוציאם מפלל סתם שלמים, וקבע בהם דין חדש להפרכת זרוע, מתוך כך היינו סבורים לומר, שמא נשתנה

אשר תחת זבח השלמים. באש הדולקת תחת הדוד (סיר הבישול) שהוא מבשל בו. [ראה לשון הכתוב (דברי־הימים לה, יג) 'והקדשים בשלו בסירות ובדונדים'], לפי ששלמי־נזיר הגם שהם נאכלים בכל העיר היו מתבשלים בעזרה (ב'לשכת הנזירים' שבעזרת נשים) ולא בכתי אוכליהם כשאר שלמים, משום שעדיין לא נגמרה מצותם שצריך ליטול הפהן את הזרוע אחר שנתבשלה ולהניף לפני ה' (באמור להלן) ורק לאחר מכן נוטלים הבעלים את חלקם ומוליכים לבתיהם (רא"ם,

משכ"ל): תורה יט

(יט) הזרוע בשלה. כלומר, לאחר שנתבשלה. ובאילו נאמר: 'הזרוע,

כאשר היא בשלה' (בא"ם: תורה כ (ב) קדש הוא לפהן. אף שנאמר קדש הוא' בלשון יחיד, הפוננה היא על שלשתם: החלה והרקיק והזרוע, שכולם תרומה הן לפהן [ולשון 'הוא'

כפי נדרו אשר ידור פן יעשה • מוסף על תורת נזרו – על תורת הנזיר, מוסף ולא יחסר, שאם אמר: הריני נזיר חמש נזירות על מנת לגלח על ג' בהמות הללו, אין אני קורא בו: "כאשר ידור פן יעשה".

כב ומליל יי עם משה למימר:

(כב) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

(כג) דבר אל־אהרן ואל־בניו לאמר כה תברכו את־בני ישראל אמור להם: ׀

כ"ד אמור להם • כמו זכור, שמור בלע"ז דישנ"ט (ואנענד). אמור להם • (ספרי) שיהיו כלם שומעים. אמור • (תנחומא) מלא, לא תברכם בחפזון ובבהלות, אלא בכונה ובלב שלם.

כד וברכך יי וישמרך:

(כד) וברכך יהוה וישמרך: ׀

כ"ה וברכך • שיתברכו נכסיה • וישמרך • שלא יבואו עליך שודדים לטל ממונה, שהנותן מתנה לעבדו אינו יכול לשמרו מפל אדם, וכיון שבאים ליסטים עליו ונוטלין אותה ממנו, מה הנאה יש לו במתנה זו? אבל הקדוש־ברוך־הוא הוא הנותן הוא השומר. והרבה מדרשים דרשו בו בספרי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"ג עמ' 50 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

וברך – שיתברכו נכסיה

וברך יהוה וישמרך:

וברך – שיתברכו נכסיה (ו, כד. ובפרש"י)

יש לעיין, בדפפשוטות בפרק "וברך" היא ברכה כללית שהקב"ה יברך את האדם בכל עניינו, וא"כ מדוע פרש רש"י שהברכה היא "תברכו נכסיה" שהיא על הנכסים בלבד? וי"ל בזה, דהנה בפרשת בחקותי נתפרשו רבוי ברכות למקמי תומ"צ, וא"כ קשה מה החדוש בברכת כהנים על הברכות שבפ' בחקותי (וכן הקשו בפענח ק"א ומושב זקנים ק"א)?

רש"י כפשוטו – מהדורת שלם

(ע"ל) [תנחומא (בא"י): תורה כד
(כד) וברך. שיתברכו נכסיה.
כלומר, שיצליחו ויתרבו [כל ברכה
שבמקרא, לשון ריבוי הוא הנאמר
בדבר שעשוי להתרבות, כגון בממון
(רש"י סוטה י.)]
וישמרך. לאחר שיתברכו נכסיה, גם
יוסיף לשמור עליהם שלא יבואו
עליה שודדים ליטול ממונה. ובה
שונה מתנה הניתנת בידי הקב"ה
מתנת ב'שר ודם', שהנותן מתנה
לעבדו, הרי אחר שיצאה מרשותו
אינו יכול לשמרה מפל אדם, וכיון
שבאים ליסטים עליו (על העבד
שקיבל המתנה) ונוטלין אותה ממנו,
מה הנאה יש לו במתנה זו? אבל
הקדוש־ברוך־הוא כשנותן מתנה
לאדם, הרי הוא הנותן, והוא השומר
עליה גם לאחר הניתנה. ומוסיף רש"י:
והרבה מדרשים דרשו בו בפסוק זה
ב'ספרי' להרבה סוגי ברכות ושמידות
בעניינים שונים: תורה כה

למנות נזירות חדשה, עד שישלם
חמש נזירותיו (שם) (רא"ם, רמב"ם נזירות פ"ג
הי: תורה כב
(כג) אמור להם. תיבת 'אמור' היא
לשון 'מקור', כמו 'זכור', 'שמור'.
בלע"ז, דישנ"ט:
אמור להם. היה די שיאמר הכתוב:
'כה תברכו את בני ישראל, וברך...'
ומתוך שהוסיף ואמר 'אמור להם',
למדנו שהברכה צריכה שתאמר
בקול, שיהיו כולם שומעים את
ברכתו, שהאמירה בלחש אינה
נחשבת כאמירה 'להם' (שם) (כ"ד):
אמור. תיבת 'אמור' כתובה כאן
בכתיב מלא [ולא 'אמר' חסר, כמו
(שמות בא, ה) וְאֵם אִמֹּר יֹאמֶר הָעֶבֶד].
לרמוז, שתהא ברכתך נאמרת במילוי
ובשלימות; שלא תברכם בחפזון
ובבהלה, אלא בכונה ובלב שלם
[ומטעם זה תקנו חכמים בנוסח
הברכה וצננו לברך את עמו ישראל
באהבה, שזהו פירושו של 'בלב שלם'

כפי נדרו אשר ידור פן יעשה על
תורת נזרו. הכתוב מפרש אימתי עליו
לעשות כפי נדרו, דווקא כשהנדר הוא
מוסף על תורת נזרו. שכן לשון 'על'
משמעו 'הוספה', שהנדר בא להרבות
על תורת הנזיר עוד דבר מוסף על
המוסף הקבוע, ועל כך נאמר 'פן
יעשה' ויוסיף 'כפי נדרו'. ודווקא
להוסיף, אבל לא יחסר מקרבנות
החובה מפני נדרו, שאם אמר 'הריני
נזיר חמש נזירות' (חמש פעמים
שלשים יום) על־מנת לגלח בסוף
חמישים ומאת יום, רק על שלש
בהמות הללו [כפש אחד לעלה,
כפש אחד לחטאת, ואיל אחד
לשלמים – כבנזירות רגילה של
שלשים יום] – אין אני קורא בו
'כאשר ידור פן יעשה', לפי שאין
בכח הנדר כדי להמעיט מן החובה
האמורה בו, אלא יקיים חמש נזירות
בזו אחר זו, ובכל מלאת שלשים יום
יגלח ויביא שלש בהמות, ויתחיל שוב

ולכן פרש רש"י שהברכה פאן היא "יתברכו נכסיו", שהיא ברכה מיחדת שאינה נכללת בפרשת ברכות. דברפרשת ברכות, עקר הברכות הוא בענין רבוי הטוב בכמות שיטפע לבג"י ע"י קיום התומ"צ, וכשמדבר על התבונה והפרות, הברכה היא רק ש"הפרות יהיו משתמרים" (רש"י שם, י ד"ה ואכלתם). משא"כ פאן הברכה היא "שיתברכו נכסיו", דפרושו שהנכסים שיש לו להאדם כבר ("נכסיו"), יתברכו ויתרבו יותר מכפי מדתם וטבעם. ע"ד שמצינו ביצחק – "וימצא בשנה ההיא מאה שערים" (תולדות כו, יב), דאע"פ ש"הארץ קשה והשנה קשה", "עשתה על אחת שאמדה מאה" (פרש"י שם).

(כה) **יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנְךָ: ׀ ׀** כה נהר יי שכנתה לותך וירחם יתך:

כ"י יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ • יֵרָאֶה לך פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת, פָּנִים צְהֻבוֹת. וַיַּחַנְךָ • (ספרי) יתן לך חן.

(כו) **יִשְׂאֵהוּ יְהוָה ׀ פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לך שְׁלֹום: ׀ ׀** כו יפכ יי אפה לותך וישגי לך שלם:

כ"י יִשְׂאֵהוּ ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ • יִכְבֹּשׁ כְּעָסוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממאמר שבת פרשת קרח, א' ד"ר תמוז, ה'תשל"ג)

מהטעמים על זה שהסיום והחזרתם דברפת כהנים הוא וישם לך שלום, הוא כי הכלי לריבוי ברכה, ועד לריבוי בלתי מוגבל [דריבוי ההשפעה דברפת כהנים הוא (בפרשו) ריבוי בלתי מוגבל, וכנ"ל ששורש ההשפעה דברפת כהנים הוא למעלה מהשתלשלות], הוא השלום, ולא מצא הקב"ה פלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום. ועל-פי-זה יש לבאר השיכות דמעלת האתהפכא לענין המהירות דשקדים, כי אמיתית ענין המהירות הוא, דזה שגם למטה ההשפעה היא בריבוי הוא לא רק מפני שההמשכה שפולמעה אינה מתעכבת אלא גם שהמטה הוא פלי לזה על-ידי השלום שבו, ואמיתית ענין השלום הוא כשגם המוטב נהפך לטוב.

ותכלית השלימות דשלום זה (שגם האויב נהפך לאוהב) יהיה בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש, שאז יהיה שלום בריבוי וברכה בריבוי, ריבוי בלתי מוגבל, כמו שכתוב פרזות תשב וירושלים, בלי מדידות והגבלות.

(כו) **וְשָׂמוּ אֶת-שְׁמִי עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם: ׀ ׀** כו וישוון ית ברפת שמי על בני ישראל ואנא אברכנו:

כ"י **וְשָׂמוּ אֶת-שְׁמִי • (ספרי) יברכום בשם המפרש. וְאֲנִי אֲבָרְכֶם • (חולין מט) לישראל ואספם עם הכהנים. דבר אחר: "ואני אברכם" – לכהנים.**

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקו"ש חל"ג עמ' 50 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

ויהי-רצון שעל-ידי מעשינו ועבודתנו, ובפרט באופן דלפנים משורת הדין, קיים מה שכתוב פאן וישמו את שמי גו', שיהיה גילוי שם הו', כשם שאני נכתב כן אני נקרא, לא רק זה זכרי אלא זה שמי לעולם, שבמקום שיהיה לעלם פתיב מלשון העלם, יהיה שם הו' בגלוי, וכבר היה לעולמים מעין זה בשעת מתן-תורה, כמבואר בתנ"א, דיש לומר שמה שכתוב לעולמים לשון רבים יש בו ב' פירושים, א' שנמשך הגילוי בכל עולמות אצילות-בריאה-יצירה-עשיה, ב' שהגילוי הוא באופן נצחי, לעד ולעולמי עולמים, ובגלוי יהיה זה באלה השביעי כמבואר בהגהה בתנ"א שם (ובארוכה בכמה דרושים) דעיקר קבלת השקר הוא באלה השביעי, אמנם טועמיה חיים זכו, וטועמים מכל תבשיל ותבשיל גם באלה הששי בערב שבת, במהרה בצימנו ממש, בביאת משיח צדקנו.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

וְאֲנִי אֲבָרְכֶם. על ידי שהכהנים ישימו את שמי בברכתם, אני אברכם **לישראל, ואספם עם הכהנים** המברכים. **דבר אחר:** הרי הכהנים מברכים את ישראל, ואם כן מי מברך את הכהנים? על כך נאמר פאן: **וְאֲנִי אֲבָרְכֶם' – לכהנים,** שאני בעצמי אברכם (מפרשים): תורה א

מלהביט עליך, **יכבוש כעסו** וירים (ישא) את פניו אליך (הוכרז): תורה כו **(כו) וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי. יברכום בשם המפורש** שהוא שם הו"ה כפי שהוא נכתב, ולא בשם אדנות כדרך קריאתו [ודין זה נוהג רק בבית המקדש, אבל בשאר מקומות מופירים את השם בקריאתו, ואין להפירו ככתבו] (ספרי נח"י)

(כה) **יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ. יֵרָאֶה לך פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת, פָּנִים צְהֻבוֹת – כאדם המראה לאוהבו פנים שמחות ומאירות:**
וַיַּחַנְךָ. יתן לך חן בעיני הבריות (תנחומא): תורה כו
(כו) יִשְׂאֵהוּ ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ. אף אם על פי מעשיך יהיה ראוי שהקב"ה יכעס עליך, וכביכול יכבוש פניו בקרקע

• יום חמישי כ"ט אייר •

אִיְהוָה בְּיוֹמָא דְּשִׁינְי מִשָּׁה לְאַקְמָא יֵת
מִשְׁכָּנָא וְרַבִּי יֵתָה וְקַדִּישׁ יֵתָה וְיֵתָה כָּל מְנוּהִי
וְיֵתָה מִדְּבָחָא וְיֵתָה כָּל מְנוּהִי וְרַבִּינֵן וְקַדִּישׁ
יֵתָהוּן:

ז (א) וַיְהִי בַיּוֹם פְּלוֹת מִשָּׁה לְהִקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן
וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ
וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיִּקְדֹּשׁ אֹתָם:

ה"י וַיְהִי בַיּוֹם פְּלוֹת מִשָּׁה • (במדבר רבה) "פְּלוֹת" כְּתִיב (רַצָּה לומר בְּפִתּוֹחַ וְלֹא "פְּלוֹת" בְּשׂוֹא וְדו"ק) יוֹם
הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן הָיוּ יִשְׂרָאֵל כְּכֹלָה הִנָּכְסַת לַחֲפָה. פְּלוֹת מִשָּׁה • בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל חֲכָם לֵב עָשׂוּ אֶת
הַמִּשְׁכָּן וְתִלְאוּ הַפְּתוּיִם בְּמִשָּׁה, לְפִי שְׁמִסֵּר נִפְשׁוֹ עָלָיו לְרֹאוֹת תְּכֵנִית כָּל דָּבָר וְדָבָר, כְּמוֹ שֶׁהֲרָאָהּ בְּהָר
לְהוֹרוֹת לְעוֹשֵׁי הַמְּלָאכָה וְלֹא טָעָה בְּתֵכֵנִית אַחַת. וְכֵן מְצִינֵנו בְּדוֹד, לְפִי שְׁמִסֵּר נִפְשׁוֹ עַל בְּנֵי בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ,
שְׁנֵאמֹר: (תהילים קלב): "זְכוֹר ה' לְדוֹד אֶת כָּל עֲנוּתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהּ" וְגו', לְפִיכָךְ נִקְרָא עַל שְׁמוֹ, שְׁנֵאמֹר
(מלכים א' יב): "רָאָה בֵּיתְךָ דָּוִד". בַּיּוֹם פְּלוֹת מִשָּׁה לְהִקִּים • וְלֹא נֵאמַר "בַּיּוֹם הַקִּים", מִלְּמַד, שֶׁכָּל שְׁבַעַת
יָמֵי הַמְּלֹאאִים הָיָה מִשָּׁה מַעֲמִידוֹ וּמִפְּרָקוֹ, וּבֵאוּתוֹ הַיּוֹם הַעֲמִידוֹ וְלֹא פִּרְקוֹ, לְכָךְ נֵאמַר: "בַּיּוֹם פְּלוֹת מִשָּׁה
לְהִקִּים", אוֹתוֹ הַיּוֹם כָּלוּ הַקְּמוּתָיו, וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן הָיָה (ג'יט' ט). בְּשָׁנֵי נִשְׁרָפָה הַפֶּהָ, בְּשָׁלִישֵׁי הַזֶּה הַזֶּה
רֵאשׁוֹנָה וּבִשְׁבִיעֵי גִלְחֹו.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

פְּלוֹת' שְׁפִירוּשׁוֹ סוּף הַהִקְמָה וְלֹא
נֵאמַר סֵתָם 'בַּיּוֹם הַקִּים' - מִכָּךְ
מִשְׁמַע שֶׁהִקְמָתוֹ הִתְחִילָה זְמַן מֵהַ
קוֹדֶם לָכֵן, מִלְּמַד הַפְּתוּיִם שֶׁכָּל שְׁבַעַת
יָמֵי הַמְּלֹאאִים - בְּמִשָּׁה שְׁבַעַת יָמֵי
חֲנוּךְ הַכֹּהֲנִים שֶׁקִּדְּמוּ לְאוֹתוֹ הַיּוֹם (ראה
שְׁמוֹת פֶּרֶק כ"ט) הָיָה מִשָּׁה מַעֲמִידוֹ וּמִפְּרָקוֹ
בְּכָל יוֹם, וּבֵאוּתוֹ הַיּוֹם הַעֲמִידוֹ וְלֹא
פִּרְקוֹ, לְכָךְ נֵאמַר בַּיּוֹם פְּלוֹת מִשָּׁה
לְהִקִּים, כִּי בֵאוּתוֹ הַיּוֹם כָּלוּ
הַקְּמוּתָיו. וְיוֹם זֶה רֹאשׁ־חֹדֶשׁ נִסָּן
הָיָה [כְּמוֹ שְׁנֵאמֹר (שם מ' ח') וַיְהִי בַחֹדֶשׁ
הָרֵאשׁוֹן בִּשְׁנֵה הַשָּׁנִית בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ
הַזֶּה הַמִּשְׁכָּן], וְיָמִיד לְמַחֲרָתוֹ בִּשְׁנֵי
לְחוֹדֶשׁ נִשְׁרָפָה הַפֶּהָ (פֶּרֶק אֶדְרוּמָה).
שְׁבִינֵן שֶׁהוּקֵם הַמִּשְׁכָּן כְּבָר הָיָה יִתְּן
לְהוֹזוֹת מִדְּמָה 'אֵל נִכּוֹחַ פָּנֵי אֱהִל מוֹעֵד'
(כדלהלן י"ט, ד') [וְלֹא יִכְלוּ לְהִקְדִּימָה לַיּוֹם
הָרֵאשׁוֹן לְפִי שֶׁעֲשִׂיתָהּ עַל יְדֵי אֱלֹעֶזֶר
מִחוּץ לַמִּחָנֶה, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם נִצְטָוָה
שֶׁלֹּא לִצְאָת מִפְּתַח אוֹהֶל מוֹעֵד (עַמֵּק
הַנִּצְטָו עַי" רמב"ן וְיִקְרָא י' ז').] בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
לְחוֹדֶשׁ הַזֶּה עַל הַלְוִיִּים הַזֶּה רֵאשׁוֹנָה
בְּיָמֵי חֲטָאת' שֶׁל אֶפְרַיִם הַפֶּהָ לְטַהֲרֵם
וּלְקַדְּשֵׁם, כְּכָל טָמֵא מֵת שְׁמוּזִין עָלָיו
בְּשָׁלִישֵׁי וּבִשְׁבִיעֵי מִשְׁבַּעַת יָמֵי
טוֹמְאָתוֹ (ראה רש"י לַחֲלֹל ח' ז') וּבִשְׁבִיעֵי גַם
גִּלְחֹו כָּל שְׁעָרָם כְּמוֹ שְׁנֵאמֹר (שם) 'זֶכֶה
תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְטַהֲרֵם, הַזֶּה עֲלֵיהֶם מִי
חֲטָאת', וְהַעֲבִירוֹ תַעֲרַע עַל כָּל בִּשְׁרָם...
וְהִטְהָרֵהוּ (ספרי) (ר'א"ם, מִשְׁכָּל': תוֹרָה ב

הַמְּלָאכָה עַל אֹפֶן עֲשִׂיתָם (ראה שם כה'
ט). וְלֹא טָעָה אֶפְיִלּוֹ בְּתֵכֵנִית אַחַת,
כְּמוֹ שְׁנֵאמֹר (שם לט, מג) 'וַיִּרָא מִשָּׁה אֶת
כָּל הַמְּלָאכָה, וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ, כְּאֲשֶׁר
צִוָּה ה' בֶּן עֲשׂוֹ, לְפִיכָךְ נִקְרָא עֵינֶיךָ
הַמִּשְׁכָּן עַל שְׁמוֹ. וְכֵן מְצִינֵנו בְּדוֹד,
שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עֲצָמוֹ לֹא זָכָה
לְכִנּוּת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֲלֹא שֶׁלְמָה
בְּנוֹ בְּנָאוֹ, עִם זֹאת לְפִי שְׁמִסֵּר נִפְשׁוֹ
עַל בְּנֵי בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ לְמִצּוֹא לוֹ
מָקוֹם, וְלִהְיוֹת בְּעִבּוּרָו כָּל עֶרְכֵּיו - כְּמוֹ
שְׁנֵאמֹר (תהילים קלב, א) 'זְכוֹר ה' לְדוֹד אֶת
כָּל עֲנוּתוֹ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהּ' וְגו', אִם
אֵתָן שְׁנֵת לְעֵינֵינוּ... עַד אֲמַצָּא מָקוֹם לָהּ'
[תְּפִילַת דָּוִד הַמֶּלֶךְ עַל עֲצָמוֹ: זְכוֹר לִי
ה' אֶת כָּל עֵינֵי נִפְשִׁי בְּהִיּוֹתִי טוֹרֵחַ
וְעַמֵּל לְמִצּוֹא מָקוֹם לְמִקְדָּשְׁךָ וְלִהְיוֹתִי
אֶת בְּנֵינִי (ראה דברי הימים א' פֶּרֶק כ"א-כ"ב)] -
לְפִיכָךְ מְצִינֵנו שְׁנֵאמֹר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עַל
שְׁמוֹ, שְׁנֵאמֹר (מלכים א' יב, טז) 'רָאָה
בֵּיתְךָ דָּוִד' (תנחומא) [כְּאֲשֶׁר נִחְלָקָה
מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל לְשֵׁנִי מַמְלָכוֹת נִפְרָדוֹת
- 'מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל' לְעִשְׂרֵת הַשְּׁבֵטִים,
וּמַלְכוּת יְהוּדָה' לְשֵׁבֵט יְהוּדָה וּבְנֵימִין
- אֲמִירוֹ אֲנָשֵׁי מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל עַל דָּוִד
הַמֶּלֶךְ: רָאָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁבִנִית
בְּחִלְקֶךָ, לָךְ לְבָדֶךָ יִהְיֶה, וְאִין לָנוּ חֵלֶק
בּוֹ], הָרִי שֶׁהַמִּקְדָּשׁ הָיָה נִקְרָא 'בֵּיתְךָ'
עַל שֵׁם דָּוִד שְׁמִסֵּר נִפְשׁוֹ עָלָיו (ג'ר"א
וּמִפְּרָשִׁים):
בַּיּוֹם פְּלוֹת מִשָּׁה לְהִקִּים. נֵאמַר בַּיּוֹם

ז (א) וַיְהִי בַיּוֹם פְּלוֹת מִשָּׁה. 'פְּלוֹת'
כְּתִיב - תִּיבֵת 'פְּלוֹת' כְּתוּבָה כָּאֵן בְּלֹא
וַיְהִי. כְּאִילוֹ נִקְרָאת 'פְּלוֹת', מִלְשׁוֹן
'כָּלָה', וּבְכָךְ רוֹמֵז הַכְּתוּב כִּי בַיּוֹם
הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן הָיוּ יִשְׂרָאֵל כְּכֹלָה
הִנָּכְסַת לַחֲפָה [לְפִי שֶׁנִּכְסַּת יִשְׂרָאֵל
נִמְשָׁלָה לְרַעְיָתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶה, לְכָךְ
נִחְשַׁבְתָּ הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן כְּמוֹ חוּפַת
נִישׁוּאִין שֶׁאֵז מִתְחִילִים לְדוֹר יְחִידִי,
וּבְעֵינֵינוּ שְׁנֵאמֹר (שְׁמוֹת כה', ח) 'וַעֲשׂוּ לִי
מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם' (פְּסִיקְטָא, תַּנְחוּמָא)
(ג'ר"א, בא"ס):
פְּלוֹת מִשָּׁה לְהִקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן. בְּנֵינֵן
הַמִּשְׁכָּן בְּכָלָלוֹ הָיוּ בּוֹ שְׁנֵי תְּפִקִּידִים:
עֲשִׂיתָ כָּל חֲלָקָיו וְכָלָיו, וְהִקְמָתוֹ. מִשָּׁה
הוּא אֲשֶׁר הִקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן, וְאִילוֹ
בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל חֲכָם לֵב הֵם
אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת כָּל כֵּלָיו,
כְּמוֹ שְׁנֵאמֹר (שְׁמוֹת לו', א) 'וַעֲשֶׂה בְּצִלְאֵל
וְאַהֲלִיאֵב וְכָל אִישׁ חֲכָם לֵב... אֶת כָּל
מְלָאכַת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ, וּבִשְׁהַכְתוֹב
מִדְּבַר כָּאֵן בַּיּוֹם סִיּוֹם כָּל־בְּנֵינֵנו
וְתִחִילַת חִינוּכּוֹ, לֹא תִלָּה הַדָּבָר
בְּבִצְלָאֵל וְכָל חֲכָמֵי לֵב שֶׁעֲסָקוּ בְּעִינֵי
עֲשִׂיתוֹ וְתִלְאוּ הַכְּתוּב בְּמִשָּׁה, אִף
שֶׁהוּא הָיָה הַמָּקוֹם בְּלָכָד, לְפִי שְׁמִסֵּר
נִפְשׁוֹ עָלָיו - הָיָה מוֹסֵר אֶת כָּל כּוּחוֹ
וְטִרְחָתוֹ עַל עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן, לְרֹאוֹת
וּלְבָדוֹק תְּכֵנִית כָּל דָּבָר וְדָבָר שִׁיחִיָּה
תּוֹאֵם לְתֵכֵנִיתוֹ הִנָּכְנָה כְּמוֹ שֶׁהֲרָאָהּ
הַקֶּבֶה בְּהָר, וְלְהוֹרוֹת לְעוֹשֵׁי

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 40 – מתוך 'לקראת שבת')

העגלות היו מגדרי המשכן עצמו

וַיְהִי בַיּוֹם בָּלוּת מִשָּׂה לַהֲקִים אֶת־הַמִּשְׁכָּן . . נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל . . וַיָּבִיאוּ אֶת־קַרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה . . עֲגֹלָה עַל־שְׁנֵי הַנָּשִׂאִים (ז, א)

ולכאורה דבר פלא הוא, שהרי מצינו שאת נדבת המשכן תרמו בני ישראל בנדיבות לב גדולה ביותר (וכלשון הכתוב "דים . . והותר" (ויקהל לו, ז)), ודוקא נשיאי ישראל תרמו בצמצום גדול כ"כ – עגלה אחת על ב' נשיאים? (ובפרט שתרומתם ביום זה היתה בזריזות גדולה, ע"מ לתקן עפויבם בנדבות מלאכת המשכן, ומדוע צמצמו בכמות התרומה). והבאור בזה: א' במדרש (במדב"ר פ"ב, טז): "ומי נתן להם העצה הזאת שבטו של יששכר, שכן אמרו להם משכן שעשיתם פורח הוא באויר, אלא התנדבו עגלות שתהיו נושאים אותם בהם". ועפ"ז י"ל, שפיון שע"י התנדבות העגלות, נעשה המשכן ממשכן "פורח באויר" למשכן נשא, הרי אין העגלות איזה אמצעי לסייע למשכן, כ"א תרומתם היתה חלק מהמשכן עצמו שנעשה למשכן הנשא בעגלות, כיון שהמשכן היה "אהל מועד", שענינו שהוא נשא ממקום למקום, הרי שאלולי העגלות היה חסר בשלמות המשכן עצמו.

ובזה יבין הטעם שהביאו רק שש עגלות, שכשם שכל פלי המשכן הצרכו להיות מדיקים בתכלית ללא כל יתור בכמות ובגדל הפלי, עד"ז העגלות, כיון שמטרתם שלמות המשכן, הצרכו להיות בתכלית הדיק כפי הצורך דהמשכן, ולכך לא הפליגו הנשיאים בתרומתם.

(ב) וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂאֵי הַמִּטָּה הֵם הָעֹמְדִים עַל־הַפְּקָדִים:

כ"ט **הם נשיאי המטה** • (ספרי) שהיו שוטרים עליהם במצרים, והיו מכים עליהם, שנאמר (שמות ה): "ויבן שטרי בני ישראל וגו'". הם העומדים על-הפקדים • שעמדו עם משה ואהרן כשמונו את ישראל, שנאמר (במדבר א): "ואתכם יהיו וגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 40 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

בכל פרט צריך להשתמש לעבודת ה'

וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל . . שֶׁש־עֲגֹלָת צָב . . עֲגֹלָה עַל־שְׁנֵי הַנָּשִׂאִים (ז, ב-ג)

עגלות אלו שנדבו הנשיאים השתמשו בהם לצורך נשיאת הקרשים והמשכן, וכמ"ש (ז, ח) "את שתי העגלות גו' נתן לבני גרשון כפי עבודתם. ואת ארבע העגלות גו' נתן לבני מרי כפי עבודתם". ולכאורה תמוה הדבר ביותר, דאף שבנוגע למשכן ולבית המקדש יש כלל ש"אין עניות במקום עשירות" (שבת קב, ב), מ"מ נדבו הנשיאים רק ארבע עגלות לצורך נשיאת הקרשים המרבים, שרק בדחק הספיקו לנשיאת הקרשים (עין שבת צט, א).

וגם לבאר בזה, דאף שבמשכן ה' הכל צ"ל ברחבות ובעשירות, מפל מקום היה כל דבר במשכן מנצל לגמרי לתכליתו ובכל פרטיו, מבלי שהיה אפי' פרט אחד מיותר. וכדאי בספרי (פרשתנו ז, פה) "היו פלי המקדש מכונים במשקלן כלן כאחד, לא ריבה כו'".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

ונתראו אף לספוג את מכותיהם של הנוגשים במקומם, וכו' להתגדל במעלה גדולה ולהבחר בנשיאי ישראל (ספרי) (מהרא"י, דב"ט):

הם העומדים על הפקודים. הם אותם הנשיאים שעמדו עם משה ואהרן כשמונו את ישראל, שנאמר (לעיל א, ד) "ואתכם יהיו איש איש למטה וגו' תורה ג

ישראל אחיהם, לסיים עבודתם בזמן, והיו מוכים עליהם – שוטרי ישראל הבו בידי נוגשי פרעה במטות ובמקלות על אודות פועלי ישראל שלא סיימו עבודתם, שנאמר (שמות ה, ד) "ויבן שטרי בני ישראל וגו'... לאמר מדוע לא כליתם חקכם ללפן כתמול שלשם, ובשכר זה אשר חסו על אחיהם ונמנעו מלדחוק בהם,

(ב) הם נשיאי המטות. אף שכבר נאמר 'נשיאי ישראל' הוסיף הכתוב ואמר 'נשיאי המטות', שתיבת 'מטות' מלבד משמעותה הפשוטה מלשון 'שכטים' יש בה משמעות נוספת מלשון 'מקלות', ובכך רומז הכתוב שהנשיאים הללו, הם היו שוטרים עליהם במצרים הממונים מטעם המצרים לדחוק וללחוץ על בני

וא"כ, מכיון שארבע עגלות הספיקו לנשיאת הקרשים, הרי באם היו משתמשים בעוד עגלות, לא היו עגלות אלו מנצלות לגמרי ולכל תקליתן.

ומזה יש ללמוד הוראה נפלאה בדרך עבודת השי"ת, ש"כל מה שבא הקב"ה בעולמו לא בא דבר אחד לבטלה" (שבת עז, ב). דאל יאמר האדם: הרי רב שעות היום הקדשתי לעבודת ה', ומה בכך באם ילכו כמה רגעים לבטלה? אלא עליו לדעת שכל רגע ופרט בחייו צ"ל מנצל לגמרי לעבודת ה' ולכבודו ית'.

ג ואיתיב ית קרפניהו קדם יי שית עגלן פד מחפנן ותרי עשר תורין עגלתא על תרין ברכביא ותור לתד וקריבו יתהון לקדם משקנא:

(ג) ויביאו את קרבנם לפני יהוה שש־עגלת צב ושני עשר בקר עגלה על־שני הנשיאים ושור לאחד ויקריבו אותם לפני המשכן:

כ"י שש־עגלת צב. אין "צב" אלא מחפים, וכן (ישעיה סו): "ובצבים ובפרדים" – עגלות מכסים קרויים "צבים". ויקריבו אותם לפני המשכן. שלא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי המקום. אמר רבי נתן: מה ראו הנשיאים להתנדב כאן בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחלה? אלא כך אמרו הנשיאים: יתנדבו צבור מה שיתנדבו ומה שמחסרין אנו משלימין, כיון שראו שהשלימו צבור את הכל, שנאמר (שמות לו): "והמלאכה היתה דים", אמרו: מעתה מה לנו לעשות? הביאו את אבני השם והמלוואים לאפוד ולחשן, לכך התנדבו כאן תחלה.

ד ואמר יי למשה למימר:

(ד) ויאמר יהוה אל־משה לאמר:

ה קבל מנהון ויהון למפלח ית פלחן משפן זמנא ותמן יתהון ללואי גבר כמסת פלחנה:

(ה) קח מאתם והיו לעבד את־עבדת אהל מועד ונתתה אותם אל־הלויים איש כפי עבדתו:

ו ונסיב משה ית עגלתא וית תורי ויהב יתהון ללואי:

(ו) ויקח משה את־העגלת ואת־הבקר ויתן אותם אל־הלויים:

ז ית תרתין עגלתא וית ארבעא תורי יהב לבני גרשון כמסת פלחנהון:

(ז) את שתי העגלות ואת ארבעת הבקר נתן לבני גרשון כפי עבדתם:

כ"י כפי עבדתם. שהיה משא בני גרשון קל משל מררי, שהיו נושאים הקרשים והעמודים והאדנים.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

אבני השוהם והמלוואים לאפוד ולחשן [שהם דברים יקרים וחשובים שלא היו מצויים בידי הציבור] וכמו שנאמר (שם פסוקים כ"ב) 'והנשיאם הביאו את אבני השוהם ואת אבני המלוואים לאפוד ולחשן, ואת הבשם ואת השמן למאור ולשמן המשחה ולקטרת הסמים'. לכך הודרו והתנדבו כאן תחלה להביא את העגלות לנשיאת המשכן, שמה יקדימם אחר (ספרי) (נח"י, עמק הצניח): תורה ד

(ז) כפי עבדתם. הכתוב נותן טעם מדוע ניתנו לבני גרשון רק שתי עגלות, ולבני מררי ארבע, משום שהיה משא בני גרשון קל משל מררי, שבני מררי היו נושאים

משה מידם עד שנאמר לו מפי המקום לקבל מהם, כנאמר להלן: 'ויאמר ה' אל משה... קח מאתם'. אמר רבי נתן, מה ראו הנשיאים להתנדב כאן בתחלה – תיכף ביום הראשון, מבלי שנצטוו על כך, ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחלה אלא דווקא לאחר שכל העם סיימו להביא את נדבותיהם (ראה שמות לו, כז)? אלא כך אמרו הנשיאים במלאכת המשכן: 'יתנדבו צבור מה שיתנדבו, ואנו שמחסרין מכל דבר ודבר, אנו משלימין'. כיון שראו שהשלימו צבור והביאו את הכל, שנאמר (שמות לו, ז) 'והמלאכה היתה דים', אמרו: 'מעתה מה לנו לעשות'. הביאו את

(ג) שש עגלת צב. אין לשון 'צב' האמור כאן אלא מחופים – סוג עגלות נאות העשויות בחיפוי אוהל ומחיצות, דרך חשיבות וכבוד [כפי הראוי לנשיאת המשכן]. וכן מצינו דוגמתו (ישעיה סו, ב) 'והביאו את כל אחיכם מכל הגוים... בסוסים וברכב ובצבים ובפרדים ובכפרות על הר קדשי ירושלים' [לעתיד לבא, וביאו הגוים את שארית ישראל הגולים בארצותם, וינהגום בדרך כבוד בכלי רכב מפוארים, להעלותם לירושלים], שהעגלות המכוסות הקרויות כאן 'עגלת צב' קרויות שם 'צבים':

ויקריבו אותם לפני המשכן. ולא מסרו את נדבתם מיד, לפי שלא קבל

ח וְזֶת אַרְבַּע עֶגְלוֹן וְזֶת תְּמָנָא תוֹרֵי יְהִב לִבְנֵי מִרְי כְּמִסַּת פְּלִמְנָהוֹן בִּידָא דְאִתְמַר בִּר אַהֲרֹן כְּהֵנָּא:

(ח) וְזֶת אַרְבַּע הָעֶגְלוֹת וְזֶת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי מִרְי כְּפִי עֲבֹדָתָם בְּיַד אִיתְמַר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן:

ט וְלִבְנֵי קָהָת לֹא יְהִב אֲרִי פֶלֶחַן קוֹדֶשֶׁא עֲלִיהוֹן כְּכַתְּפָא נְטָלִין:

(ט) וְלִבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן בִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם בְּכַתְּפֵי יִשָּׂאוּ:

י"א בִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם • מִשָּׂא דְבַר הַקֹּדֶשׁ: הָאָרוֹן וְהַשְּׁלֶחֶן וְגו', לְפִיכָךְ "בְּכַתְּפֵי יִשָּׂאוּ".

י וְיִקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הַמָּשָׁח וְיִקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ:

(י) וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הַמָּשָׁח אֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ:

י"ב וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ • לְאַחַר שֶׁהִתְנַדְּבוּ הָעֶגְלוֹת וְהַבָּקָר לְשֵׁאת הַמָּשָׁח, נִשְׁאָם לָכֵם לְהִתְנַדֵּב קָרְבָּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ לְחֻנְכוֹ. וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ • כִּי לֹא קָבַל מֹשֶׁה מִיָּדָם עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַגְּבוּרָה.

י"א וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה רַבָּא חַד לְיוֹמָא רַבָּא חַד לְיוֹמָא וְרַבָּא חַד לְיוֹמָא וְרַבָּא חַד לְיוֹמָא וְרַבָּא חַד לְיוֹמָא:

(י"א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נָשִׂיא אֶחָד לְיוֹם וְנָשִׂיא אֶחָד לְיוֹם וְנָשִׂיא אֶחָד לְיוֹם וְנָשִׂיא אֶחָד לְיוֹם:

י"ב וַיִּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָּנָם לְחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ • (זכריה כ"א) וַעֲדִין לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מֹשֶׁה הָאִיךָ יִקְרִיבוּ; אִם כְּסֻדָּר תּוֹלְדוֹתָם, אִם כְּסֻדָּר הַמַּסְעוֹת, עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: יִקְרִיבוּ לַמַּסְעוֹת אִישׁ יוֹמוֹ.

י"ב וַיִּהְיֶה דְמִקְרַב בְּיוֹמָא קְדָמָא וְזֶת קָרְבָּנָהּ נְחִשׁוֹן בִּר עֲמִינָדָב לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:

(י"ב) וַיְהִי הַמִּקְרִיב בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קָרְבָּנוֹ נְחִשׁוֹן בֶּן־עֲמִינָדָב לְמִטָּה יְהוּדָה:

י"ג בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן • אוֹתוֹ הַיּוֹם נָטַל עֶשֶׂר עֶטְרוֹת: רִאשׁוֹן לְמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, רִאשׁוֹן לְנְשִׂאִים וְכו', כְּדֹאִיתָא

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

י"א: תורה יא
(יא) וַיִּקְרִיבוּ אֶת קָרְבָּנָם לְחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ. וְגַם לְאַחַר שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ כֵּן, עֲדִין לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מֹשֶׁה הֵיכָא יִקְרִיבוּ אֶת קָרְבָּנֵיהֶם נְשִׂיא אֶחָד לְיוֹם, אִם כְּסֻדָּר תּוֹלְדוֹתָם שֶׁל שְׁבָטִים: רְאוּבֵן שְׁמַעוֹן לְיוֹ וכו', אִם כְּסֻדָּר הַמַּסְעוֹת: יְהוּדָה יִשְׁשָׁכָר זְבוּלוֹן וכו' (ראה לעיל פרק ב), עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שִׁיקְרִיבוּ לְפִי סֻדָּר הַמַּסְעוֹת, כִּל אִישׁ מִהֶם בְּיוֹמוֹ הַמִּיוֹעַד לוֹ, וְכַמְפֹּרֶשׁ לְהֵלֶן בְּפָרָשָׁה (ספרי)

(י"ב) בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן. אוֹתוֹ הַיּוֹם – אֶחָד בְּנִיסָן שֶׁהוּקָם בּוֹ הַמָּשָׁח – נָטַל עֶשֶׂר עֶטְרוֹת – זָכָה וְנִתְעַטֵּר בְּעֶשֶׂר מַעֲלוֹת חֲשׁוּבוֹת, שֶׁכְּבוֹלָם הוּא 'רִאשׁוֹן': א.

הָאֱמוּרָה לְמַעֲלָה, כִּי לְאַחַר שֶׁהִתְנַדְּבוּ הָעֶגְלוֹת וְהַבָּקָר לְשֵׁאת הַמָּשָׁח, נִשְׁאָם לָכֵם לְהִתְנַדֵּב קָרְבָּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ לְחֻנְכוֹ וְכַמְפֹּרֶשׁ לְהֵלֶן בְּפָרָשָׁה (זכריה):

וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ. וַיִּקְרִיבוּ הָאֱמוּרָה כָּאֵן אֵין פִּירוּשׁוֹ הַקֶּרֶבֶת קָרְבָּן עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֲלָא הוּא לְשׁוֹן 'קִירֹב', כְּלוֹמַר הֵם קִירְבוּ אֶת קָרְבָּנָם עַד לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ, כְּשֶׁהֵם מִקְרִיבִים לְרֹאוֹת אִם תִּתְקַבֵּל נִדְבָתָם, כִּי לֹא קָבַל מֹשֶׁה מִיָּדָם עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַגְּבוּרָה שֶׁיִּקְבַּל מֵהֶם, וְכַאֲמוֹר (בפסוק הבא) 'וַיֹּאמֶר ד' אֶל מֹשֶׁה, נָשִׂיא אֶחָד לְיוֹם יִקְרִיבוּ אֶת קָרְבָּנָם' [וַיִּרְאֶה רִש"י לְהֵלֶן (פסוק יד ד"ה 'מִלֵּאָה סֻדָּר') שֶׁהִיָּתָה זֶה הַדְּרָאָה שֶׁעָדָה] (ספרי) (רא"ם,

הַקֶּרֶשִׁים וְהַעֲמוּדִים וְהָאֲדָנִים (לעיל ד, לא-לז) וְאֵילוֹ בְּנֵי גִרְשׁוֹן נִשָּׂאוּ אֶת הַיָּרִיעוֹת וְהַמִּסְכִּים וְהַקֶּלָּעִים וְיִתִּידוֹת וּמִיתָרֵי הַקֶּלָּעִים (שם כ"ב), וְעַל כֵּךְ אוֹמֵר הַכֹּתוּב כִּי חִלּוּקַת הָעֶגְלוֹת הִיא 'כְּפִי עֲבֹדָתָם': תורה ח

(ט) כִּי עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם. כִּל הַלְוִיִּים עוֹבְדֵי הַקֹּדֶשׁ הֵם, אֲבָל בְּנֵי קָהָת הֵיכָא עֲבֹדָתָם מִשָּׂא דְבַר הַקֹּדֶשׁ – נְשִׂאֵת כִּלִּי הַקֹּדֶשׁ עֲצָמָם, כְּגוֹן: הָאָרוֹן וְהַשְּׁלֶחֶן וְגו' שֶׁמַּעֲלַת קְדוּשָׁתָם יִתִּירָה עַל חִלְקֵי אֶהֱלֵי הַמָּשָׁח (לעיל ג, לא), וְלִפְיָכָךְ אֵינָם נִשָּׂאִים בְּעֶגְלוֹת, כִּי אִם 'בְּכַתְּפֵי יִשָּׂאוּ' (ספרי): תורה י

(י) וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ. נִדְבָה נּוֹסֶפֶת הִיא עַל אוֹתָהּ

ב'סדר עולם'. למטה יהודה. יחסו הכתוב על שבטו ולא שגבה משבטו והקריב. או אינו אומר "למטה יהודה", אלא שגבה משבטו והביא? תלמוד לומר: "זה קרבן נחשון", משלו הביא.

יג וקרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:

ש"י שניהם מלאים סלת. למנחת נדבה.

יד בויכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדבה מליא קטרת בוסמיא:

(יד) בף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

ש"י עשרה זהב. בתרגומו: משקל עשר שקלי הקדש היה בה. מלאה קטרת. לא מצינו קטרת ליחיד ולא על מזבח החיצון, אלא זו בלבד. והוראת שעה היתה.

טו תור חד פר תורי דכר חד אמר חד פר שתה לעלתא:

(טו) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה:

ש"י פר אחד. מיוחד שבעדורו.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

נטפלים אליהם, ולא לפניהם (גרא): תורה יד

(יד) עשרה זהב. פירושו בתרגומו

באונקלוס: 'מתקל עשר סלעין היא דדבה' כלומר, משקל עשר שקלי הקדש של כסף היה בה, והיא עצמה היתה עשויה זהב (כמבואר להלן פסוק טו):

מלאה קטרת. הקטורת האמורה בתורה מצותה שתבא דיוקא משל ציבור, והיא נקטרת רק על מזבח הפנימי ולא מצינו קטרת ליחיד ולא על מזבח החיצון אלא זו בלבד, והוראת שעה היתה - הוראה המיוחדת לשעתה בלבד, ליום חנוכת המזבח, ואינה נהגת לדורות [ומן האמור להלן (פסוק פד) 'זאת חנכת המזבח ביום המשח אותו' אנו למדים שהכל היה על אותו המזבח (פרד"ש) (מנחות ג): תורה טו

(טו) פר אחד. מן האמור 'פר' [ולא 'פרים'] הרי שמענו שאינו אלא אחד, ועם זאת האריך הכתוב ואמר 'פר אחד', לרמוז שהיה פר מובקר ומיוחד שבעדרו, וכמו כן גם האיל והכבש שנאמר בהם 'אחד' היו המובחרים שבעדרם: תורה טו

ותצא אש מלפני ה', ותאכל על המזבח את העלה ואת החלבים' (עפ"י רש"י שבת טז):

למטה יהודה. יחסו הכתוב על שבטו - כלומר, בא הכתוב לומר שהיה נשיאו של שבט יהודה, ולא בא הכתוב לומר שגבה את קרבנו משבטו והקריב. ומניין שהכוונה היא רק ליחסו לשבטו, או שמא אינו אומר 'למטה יהודה' אלא גם כדי ללמדנו שגבה משבטו והביא [ויהא פירוש 'למטה יהודה' כמו 'המקריב מטעם מטה יהודה' שהקריב הקרבנות בשליחותם], תלמוד לומר (ולקמן פסוק יז) 'זה קרבן נחשון'. הרי שהקרבן קרוי על שמו, ומכאן שמשלו הביא והקריב, וכן נאמר בשאר כל הנשיאים (ספרי) (עמק הצנים): תורה יג

(יג) שניהם מלאים סלת. להקריב מנחת נדבה האמורה בפרשת מנחות הנדבה (ראה ויקרא ב, אג) [נאין פונת הכתוב למנחת נסכים] הבאה חובה עם הקרבנות, שאם כן היה מוזכרו לבסוף, בדרך לשון הכתובים בכל מקום, שהמנחה והנסכים נזכרים לאחר קרבנות הנזבחים לפי שהם

ראשון למעשה בראשית - אחד בשבת היה, כיום בריאת העולם. ב. ראשון לנשיאים - לקרבנות הנשיאים לחנוכת המזבח, וכאמור כאן, וכו' בראיתא בסדר עולם. והרי יתר שמונה העשרות שנמנו שם: ג. ראשון לשיכון שכינה בישראל [כמו שנאמר (שמות כה, ח) 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם']. ד. ראשון לאיסור כמה [שנאסרו להקריב בקמה, כי מעתה ראוי כל קרבן להביאו אל המשכן]. ה. ראשון לפהונה [לעבודת הכהנים, פי עד אז היתה העבודה בבכורות]. ו. ראשון לברכה [לברכת כהנים, כמו שנאמר (ויקרא ט, כב) 'וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם']. ז. ראשון לעבודה [לעבודות הציבור הקבועות, כגון קרבנות התמידים והמוספים]. ח. ראשון לחדשים [כמו שנאמר (שמות יב, ה) 'החדש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה']. ט. ראשון לאכילת קדשים [שיהיו נאכלים בתוך המזיזה, ועד עכשיו היו נאכלים בכל מקום]. י. ראשון לירידת האש [שנאמר (ויקרא ט, כד)

(טז) **שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:**

טז צִפּוּר בַּר עֲזִין חַד לַחֲטָאתָא:

כ"ט שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאתָא • לְכַפֵּר עַל קֶבֶר הַתְּהוֹם (עין ברא"ם) וְטַמְאָת סַפֵּק.

(יז) **וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים
חֲמִשָּׁה בָבָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נַחֲשׁוֹן
בֶּן־עֲמִינדָב: פ**יז וּלְנִכְסֵת קוּדְשִׁיא תוֹרִין תְּרִין דְּכָרִי חֲמִשָּׁא
גְּדִי חֲמִשָּׁא אֶמְרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא דִּין
קָרְבָּנָא דְנַחֲשׁוֹן בַּר עֲמִינדָב:יח בְּיוֹם הַשְּׁנִי הַקָּרִיב נִתְנָאֵל בֶּן־צוּעָר נָשִׂיא
יִשָּׁשְׁכָר:(יח) **בְּיוֹם הַשְּׁנִי הַקָּרִיב נִתְנָאֵל בֶּן־צוּעָר נָשִׂיא
יִשָּׁשְׁכָר:**

כ"ט הקריב נתנאל בן צוער:

יט קָרִיב יַת קָרְבָּנָה מִגִּסְתָּא דְכֶסֶף חֲדָא מָאָה
וּתְלָתִין סָלְעִין הֵנָּה מִתְקַלָּה מְזוּקָא חַד
דְּכֶסֶף מִתְקַלָּה שְׂבָעִין סָלְעִין בְּסָלְעֵי קוּדְשָׁא
תְּרוּיָהוֹן מְלֹן סָלְתָא דְפִילָא בְּמִשָּׁח
לְמִנְחָתָא:(יט) **הַקָּרִב אֶת־קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
לְמִנְחָה:**

כ"ט הקרב את־קרבנו • מה תלמוד לומר "הקריב" בשבטו של יששכר מה שלא נאמר בכל השבטים? לפי שבא ראובן וערער ואמר: דיי שקדמני יהודה אחי, אקריב אני אחריו! אמר לו משה: מפי הגבורה נאמר לי שיקריבו כסדר מסעך לדגליהם, לכך אמר: "הקרב את־קרבנו", והוא חסר יו"ד, שהוא משמש: "הקרב" לשון צווי, שמפי הגבורה נצטוו: "הקרב". ומהו "הקריב, הקריב" שתי פעמים? שבשביל שני דברים זכה להקריב שני לשבטים: אחת שהיו יודעים בתורה, שנאמר (ד"ב א יב): "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים", ואחת – שהם נתנו עצה לנשיאים להתנדב קרבנות הללו. וביסודו של רבי משה הדרשן מצאתי: אמר רבי פנחס בן יאיר: נתנאל בן צוער השיאן עצה זו. קַעֲרַת־כֶּסֶף • מנן אותיותיו בגימטריא תתק"ל,

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שְׁהָרִי הָיָה דִּי לומר 'הקריב נתנאל בן צוער נשיא' יששכר את קרבנו? אלא כדי ללמדנו שבשביל שני דברים זכה שבט יששכר להקריב שני לשבטים – אחת שהיו יודעים בתורה, שנאמר (דברי־הימים יב, ג) 'ומבני יששכר יודעי בינה לעתים' לדעת מה יעשה ישראל' [שהיו יודעים בענייני החשבונות של עיבורי השנים וקביעות ראשי חודשים, ועל פיהם ידעו ישראל אימתי יעשו את המועדים יד"ט], ואחת שהם נתנו עצה לנשיאים להתנדב קרבנות הללו. וביסודו (בספר) של רבי משה הדרשן מצאתי: אמר רבי פנחס בן יאיר, נתנאל בן צוער נשיא יששכר, הוא אשר השיאן עצה זו:

(יט) קַעֲרַת כֶּסֶף. מנן האותיות של קע'ר'ת' כ'ס'ף' בגימטריא תתק"ל

שְׁקַדְמִנִּי יְהוּדָה וְהַקָּרִיב רִאשׁוֹן, אֶקְרִיב אֲנִי אַחֲרָיו. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה, מִפִּי הַגְּבוּרָה נֹאמַר לִי שִׁיקְרִיבוּ כֶסֶד מִסְעֶן – לְדֹגְלֵיהֶם [מִחֲנֶה יְהוּדָה שֶׁאֶצֶל דָּגְלוֹ הָיוּ חֹנִים גַּם שְׁבִטֵי יִשְׂשָׁכָר וְזַבּוּלוֹן, נֹאמַר בּוֹ (לעיל ב, ט) 'רִאשְׁנָה יִסְעוּ, וְאֵילֹו מִחֲנֶה רֹאבוּן, שֶׁאֶצֶל דָּגְלוֹ חָנוּ שְׁבִטֵי שְׁמֵעוֹן וְגַד, נֹאמַר בָּהּ (שם פסוק טז) 'וּשְׁנַיִם יִסְעוּ'], לָכֵן שִׁינָּה הַכְּתוּב לְשׁוֹנוֹ בְּנִשְׂאֵי יִשְׂשָׁכָר וְאָמַר 'הַקָּרִב אֶת קָרְבָּנוֹ', וְהוּא נִכְתָּב חֶסֶר יו"ד 'הַקָּרִב', וְלֹא: 'הַקָּרִיב', שֶׁהוּא מְשֻׁמֵּעַ כְּמוֹ 'הַקָּרִב', הַנֹּאמַר בְּלִשׁוֹן צִוִּי – שִׁישׁ בּוֹ רָמַז לְתַשׁוּבְתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה שְׁמִפִּי הַגְּבוּרָה נִצְטוּה 'הַקָּרִב', בְּלִמְרֹ: 'הַקָּרִב אֶתָּה אֶת קָרְבָּנִי'!

ומוסיף רש"י: ומהו הטעם שפפל הכתוב ואמר 'הקריב' 'הקריב' שני פעמים,

(טז) שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאתָא. לְכַפֵּר עַל 'קֶבֶר הַתְּהוֹם' – וְהוּא כִּינּוּי לְטוּמְאָת סַפֵּק – דְּהֵינּוּ חֲשַׁשׁ רְחוּק שֶׁל טוּמְאָה שְׁאִינָּה יְדוּעָה [בְּדוּמָה לַתְּהוֹם, שְׁאִינּוּ גְלוּי], וְכַאֲשֶׁר הוֹצֵרְכּוּ הַנְּשִׂאִים לְהַכְנִס לְמִקְדָּשׁ וּלְאָכּוֹל קֹדָשִׁים, חֲשָׁשׁוּ אוֹלֵי נִגְעוֹ בְּאִיּוֹ טוּמְאָה וְלֹא הִרְגִּישׁוּ בָּהּ, לְפִיקָף רְצוֹ לְכַפֵּר עַל כֵּף (כ"א): תורה יז

(יח) הקריב נתנאל בן צוער, הקרב את קרבנו. מה תלמוד לומר בכך ששינה הכתוב לשונו ואמר 'הקריב' בשבטו של יששכר, מה שלא נאמר בן להלן בכל השבטים [שהיה לו לומר גם כאן: 'ביום השני נשיא לבני יששכר נתנאל בן צוער, קרבנו...']? אלא לפי שבא שבטו של ראובן וערער – טען כנגד סדר זה, ואמר: 'הואיל ואני הבכור, דיי

פִּנְגֵּד שְׁנוּתָיו שֶׁל אָדָם הָרָאוּשׁוֹן. שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מְשָׁקְלָהּ. עַל שֵׁם שֶׁכִּשְׁהָעֶמִיד תּוֹלְדוֹת לְקִיּוּם הָעוֹלָם, בֵּן מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה הִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ה'): "וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּדָמוֹתָיו וְגו'". מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף. בְּגִימָטְרִיא תַק"כ, עַל שֵׁם נֹחַ שֶׁהָעֶמִיד תּוֹלְדוֹת, בֵּן ת"ק שָׁנָה, וְעַל שֵׁם עֶשְׂרִים שָׁנָה שֶׁנִּגְזְרָה גְזֵרַת הַמַּבּוּל קֹדֶם תּוֹלְדוֹתָיו – כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי אַצֵּל (שם ה'): "וַהֲיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה", לְפִיכָךְ נֶאֱמַר: "מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף" וְלֹא נֶאֱמַר: "מִזְרֶק כֶּסֶף אֶחָד" כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּקַעְרָה, לֹאמַר שֶׁאֵף אוֹתִיּוֹת שֶׁל "אֶחָד" מִצְטָרְפוֹת לַמִּנְיָן. שְׁבָעִים שָׁקֶל. פִּנְגֵּד שְׁבָעִים אֲמוֹת שֶׁיִּצְאוּ מִבְּנָיו.

(כ) כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קִמְצָת: כ בִּזְיָכָא חֲדָא מִתְקַל עֶשְׂרֵי סַלְעִין הִיא דְדָהֵב מְלֵיאָה קִמְצָת בִּיסְמִיא:

רש"י כף אחת. פִּנְגֵּד הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִיָּדוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. עֶשְׂרֵה זָהָב. פִּנְגֵּד עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת. מִלֵּאָה קִמְצָת. גִּימָטְרִיא שֶׁל קִמְצָת תַּרְי"ג מִצְוֹת, וּבִלְבָד שֶׁתַּחֲלִיף קו"ף בְּדַל"ת עַל-יְדֵי א"ת ב"ש ג"ר ד"ק.

(כא) פֶּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ-אֶחָד בֶּן-שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: כא תור חד בר תורי דבר חד אמר חד בר שתה לעלתא:

רש"י פֶּר אֶחָד. פִּנְגֵּד אֲבִרָהָם שֶׁנֶּאֱמַר בו (בראשית יח): "וַיִּקַּח בֶּן-בָּקָר". אֵיל אֶחָד. פִּנְגֵּד יִצְחָק (שם כב): "וַיִּקַּח אֶת-הָאֵיל וְגו'". כֶּבֶשׂ-אֶחָד. פִּנְגֵּד יַעֲקֹב (שם ל): וְהַכְּשָׁבִים הַפְּרִיד יַעֲקֹב.

(כב) שְׁעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: כב צפיר בר עזין חד לחטאתא:

רש"י שְׁעִיר-עִזִּים. לְכַפֵּר עַל מְכִירַת יוֹסֵף, שֶׁנֶּאֱמַר בו (שם לו): "וַיִּשְׁחָטוּ שְׁעִיר עִזִּים".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בְּתִי"ו) וְהַשְּׁנִי בִּפְנֵי הַקְדָּמָה לְאַחֲרוֹן (בִּי"ת בְּשִׁי"ן), וְכֵן הִלָּאָה, וְעַל פִּי סֵדֶר זֶה אוֹת קו"ף מִתַּחֲלָפֶת בְּדַל"ת: תורה כא (כא) פֶּר אֶחָד. פִּנְגֵּד אֲבִרָהָם שֶׁנֶּאֱמַר בו (שם יח, ט): "וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר" [כַּאֲשֶׁר בָּאוּ אֵלָיו שְׁלֹשֶׁת הַמַּלְאָכִים בְּדָמוֹת אֲנָשִׁים, וְהַכְּנִיסִים לְבֵיתוֹ וְהָכִין בַּעֲבוּרָם סַעֲוֵדָה חֲשׁוּבָה]: אֵיל אֶחָד. פִּנְגֵּד יִצְחָק, שֶׁנֶּעֱקֵד עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ בְּדִי לְהַעֲלוֹתוֹ לְעוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר בו (שם כב, יא): "וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַחַת בְּנוֹ"; כֶּבֶשׂ אֶחָד. פִּנְגֵּד יַעֲקֹב, שֶׁנֶּאֱמַר בו (שם ל, מ): "וַהֲפָשְׁבִים הַפְּרִיד יַעֲקֹב" [בְּהִיּוֹת אַצֵּל לָבֶן הַיִּצְרָף יַעֲקֹב לְתַחֲבוּלוֹת שׁוֹנוֹת בְּדִי לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ הָרְאוּי לוֹ, לְפִי שֶׁהָיָה מַחְלִיפוֹ עֶשְׂרֵת מָנִים" (ראה שם לא, ט): תורה כב

(כב) שְׁעִיר עִזִּים. לְכַפֵּר עַל מְכִירַת יוֹסֵף שֶׁנֶּאֱמַר בו (שם לו, לב): "וַיִּשְׁחָטוּ שְׁעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכֶּתֶנֶת בָּדָם, וַיִּשְׁלְחוּ אֶת כֶּתֶנֶת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל אֲבִיהֶם...": תורה כב

(שם ו, א). וּבִכְדֵי לְרִמּוֹז עַל גִּימָטְרִיא זו לְפִיכָךְ נֶאֱמַר 'מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף'. וְלֹא נֶאֱמַר 'מִזְרֶק כֶּסֶף אֶחָד' כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּקַעְרָה קַעְרַת כֶּסֶף אֶחָד, לֹאמַר שֶׁאֵף אוֹתִיּוֹת שֶׁל אֶחָד מִצְטָרְפוֹת לַמִּנְיָן, וְאֵילוֹ הִיָּה נֶאֱמַר 'אֶחָד' לְבִסּוֹף לֹא הִיִּיתִי יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לְצִרְפָּם: שְׁבָעִים שָׁקֶל. פִּנְגֵּד שְׁבָעִים אוֹמוֹת שֶׁיִּצְאוּ מִבְּנָיו שֶׁל נֹחַ [רָאָה בְּרֵאשִׁית (פֶּרֶק י), שֵׁם נִמְנוּ אַרְבַּעַה עֶשְׂרֵי בְנֵי יִפֶּת, שְׁלֹשִׁים בְּנֵי חָם, וְעֶשְׂרִים וְשֵׁשֶׁה בְּנֵי שֵׁם]: תורה כ

(כ) כָּף אַחַת. תִּיבַת 'כָּף' יֵשׁ בָּהּ גַּם מִשְׁמַעוֹת שֶׁל 'כָּף יָד', פִּנְגֵּד הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִיָּדוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: עֶשְׂרֵה זָהָב. פִּנְגֵּד עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת: מִלֵּאָה קִמְצָת. גִּימָטְרִיא שֶׁל 'קִמְצָת' הוּא שֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי, פִּנְגֵּד תַּרְי"ג מִצְוֹת, וּבִלְבָד שֶׁתַּחֲלִיף קו"ף בְּדַל"ת עַל-יְדֵי א"ת ב"ש ג"ר ד"ק – עַל פִּי סֵדֶר שֶׁל הִילּוּף אוֹתִיּוֹת מִסּוּיִים [הַנֶּזְכֵּר בְּסִפְר 'צִירָה' (ראה רש"י שַׁבַּת קד ד"ה אִמֵּר לִיה) שֶׁבּוּ מִחְלִיפִים אֶת הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בִּפְנֵי הָאֲחֵרוֹנָה (אֶל"ף

תִּשְׁעֵי מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים) בִּפְנֵי שְׁנוּתָיו שֶׁל אָדָם הָרָאוּשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ה, ה) 'וַיְחִי כָל יְמֵי אָדָם אֲשֶׁר חִי תִשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת: שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מְשָׁקְלָהּ. עַל שֵׁם שֶׁכִּשְׁהָעֶמִיד אָדָם הָרָאוּשׁוֹן תּוֹלְדוֹת לְקִיּוּם הָעוֹלָם בְּשִׁהּוֹלִיד אֶת שֵׁת שְׁנֵתָקִים הוּא וְזָרְעוֹ, בֵּן ק"ל שָׁנָה הִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ה, א) 'וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּדָמוֹתָיו כְּצִלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת' [אֲבָל הֶבֶל לֹא נִשְׁאַר בְּחַיִּים, וְכֵן קִין נִגְזְרָה עָלָיו גְּזִירָה לְכָלוֹת וְזָרְעוֹ לְאַחֵר שְׁבָעָה דוֹרוֹת' (רש"י שם ה, כד)] (אמ"ש):

מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף. חֲשׁוֹבֵן הָאוֹתִיּוֹת מִזְרֶק א'ח'ד/כ'ס'ף הֵם בְּגִימָטְרִיא תַק"ךְ (חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים) עַל שֵׁם נֹחַ שֶׁהָעֶמִיד תּוֹלְדוֹת בְּשִׁהּוֹתָ בֵּן ת"ק שָׁנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ה, לב) 'וַהֲיוּ נֹחַ בֵּן חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד נֹחַ אֶת שֵׁם אֶת חָם וְאֶת יִפֶּת, וְעוֹד עֶשְׂרִים עַל שֵׁם עֶשְׂרִים שָׁנָה שֶׁנִּגְזְרָה גְזִירַת הַמַּבּוּל קוֹדֶם תּוֹלְדוֹתָיו – כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי אַצֵּל 'וַהֲיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה'

לכפר על מכירת יוסף (רש"י ז, כב)

יש לשאל, מדוע הביא גם נשיא בנימין שעיר עזים לכפר, והרי בנימין לא היה קשור כלל למכירתו של יוסף. ויש לומר, על שלא חפש אותו כל אותן השנים. או יש לומר, כדי לכפר על יעקב אביו, ששלח את יוסף לשכם. ושני הדברים שייכים לכל שבט ושבט.

(כג) **וּלְזִכַּח הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנָיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים**
חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבֵּן נִתְּנָל
בֶּן־צוּעָר:

רש"י: «וּלְזִכַּח הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנָיִם • כִּנְגַד מִשָּׁה וְאַהֲרֹן שֶׁנִּתְּנוּ שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים. אֵילִם עֶתְדִים כִּבְשִׁים • שְׁלֹשָׁה מִיָּנִים – כִּנְגַד כֹּהֲנִים וְלוֹאִים וְיִשְׂרָאֵלִים, וְכִנְגַד תּוֹרָה נְבִיאִים וְכַתּוּבִים; שְׁלֹשׁ חֲמִשִּׁית כִּנְגַד חֲמִשָּׁה חֲמִשִּׁין וְחֲמֵשׁ הַדְּבָרוֹת הַכְּתוּבִין עַל לֵוִי אֶחָד וְחֲמֵשׁ הַכְּתוּבִין עַל הַשָּׁנִי, עַד כָּאֵן מִיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מִשָּׁה הַדְּרָשָׁן.

(כד) **בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן־חֶלֶץ:**
 כד ביומא תליתאה רבא לבני זבולן אליאב בן חלץ:

רש"י: «בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא וְגו' • בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הָיָה נָשִׂיא הַמַּקְרִיב לִבְנֵי זְבוּלֹן, וְכֵן כָּלֵם, אֲבָל בִּנְתַּנְאֵל שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "הַקָּרִיב נִתְּנָל", נוֹפֵל אַחֲרָיו הַלְשׁוֹן לֹמַר "נָשִׂיא יִשְׁשַׁכָּר", לִפִּי שֶׁכָּבֵד הַזִּכִּיר שְׁמוֹ וְהַקָּרִיב, וּבִשְׁאָר – שְׁלֹא נֶאֱמַר בָּהֶן "הַקָּרִיב", נוֹפֵל עֲלֵיהֶן לְשׁוֹן זֶה "נָשִׂיא לִבְנֵי פְלוֹנִי", אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה הַנָּשִׂיא הַמַּקְרִיב לְשֶׁבֶט פְּלוֹנִי.

(כה) **קָרְבָּנוֹ קֶעֱרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ**
מִזְרֶק אַחַד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מֵלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

(כו) **כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מֵלֵאָה קִטְרֶת:**
 כו כזיקא חדא מתקל עשר סלעין היא דדחב מליא קטרת בוסמיא:

(כז) **כָּף אַחַד בֶּן־כָּקָר אֵיל אַחַד כִּבְשִׁי־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ**
לְעֹלָה:
 כז תור חד בר תורי דבר חד אמר חד בר שתה לעלתא:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

לבני יששכר. שכן מאחר שפבר נזכר 'הקריב', נופל (מתאים) אחריו הלשון לומר 'נשיא' ויששכר, לפי שפבר הזכיר שמו והקרבנו, ואין מקום לכפול שנית לומר 'נשיא לבני יששכר' [שמשמעו, כאמור, כמו 'היה הנשיא המקריב לבני יששכר']. ואמנם בשאר הנשיאים, שלא נאמר בהן 'הקריב', נופל עליהן לשון זה: 'נשיא לבני פלוני', כלומר, אותו היום היה הנשיא המקריב לשבט פלוני: תורה כה

כנגד חמשה הכתובים על הלוח השני. עד כאן מיסודו של רבי משה הדרשן: תורה כד (כד) ביום השלישי נשיא וגו'. קיצר הכתוב בלשוננו, ובאילו היה נאמר: **ביום השלישי היה הנשיא המקריב לבני זבולן**, וכפי שמפרש בפסוק הבא מה היה קרבנו, וכן הלשון אצל בולם. אבל בנתנאל בן צוער נשיא יששכר, שבו שינה הכתוב לשונו שנאמר בו 'הקריב נתנאל' (לעיל פסוק יח. וראה טעם הדבר ברשי"ש), הוצרך שינוי לשון נוסף, לומר בו 'נשיא יששכר' ולא 'נשיא

(כג) וּלְזִכַּח הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנָיִם. כִּנְגַד מִשָּׁה וְאַהֲרֹן שֶׁנִּתְּנוּ שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים; מִשָּׁה הָיָה מִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקֹּב"ה בְּכָל עַת שֶׁהָיָה חָרוֹן אַף עֲלֵיהֶם, וְכֵן אַהֲרֹן עַל יְדֵי קִרְבָּנוֹתָיו הַמְבִיאִים כִּפְּרָה וְרִיצוּי: אֵילִם, עֶתְדִים, כִּבְשִׁים. שְׁלֹשָׁה מִיָּנִים, כִּנְגַד כֹּהֲנִים וְלוֹאִים וְיִשְׂרָאֵלִים, וְכִנְגַד תּוֹרָה נְבִיאִים וְכַתּוּבִים. וּמִכָּל מִין הִבְיָאוּ חֲמִשָּׁה, שֶׁהֵם שְׁלֹשׁ חֲמִשִּׁית, אַחַת כִּנְגַד חֲמִשָּׁה חֲמִשִּׁין וְאַחַת כִּנְגַד חֲמִשִּׁת הַדְּבָרוֹת הַכְּתוּבִין עַל לֵוִי אֶחָד מִשְׁנֵי הַלּוֹחֹת וְאַחַת

כח צפיר בר עזין חד לחטאתא :

כט ולנכסת קודשאי תורין תרין דכרי
חמשא גדיי חמשא אמרין בגי שגא חמשא
דין קרבן אליאב בר חלון :

ל ביומא רביעאה רבא לבגי ראובן אליצור
בר שדיאור :

לא קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הנה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשח
למנחתא :

לב בזיקא חדא מתקל עשר סלעין היא
דדחב מליא קטרת בוסמיא :

לג תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
שתה לעלתא :

לד צפיר בר עזין חד לחטאתא :

לה ולנכסת קודשאי תורין תרין דכרי
חמשא גדיי חמשא אמרין בגי שגא חמשא
דין קרבן אליצור בר שדיאור :

לו ביומא חמישאה רבא לבגי שמעון
שלמיאל בר צורישדי :

לז קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הנה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשח
למנחתא :

לח בזיקא חדא מתקל עשר סלעין היא
דדחב מליא קטרת בוסמיא :

לט תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
שתה לעלתא :

מ צפיר בר עזין חד לחטאתא :

מא ולנכסת קודשאי תורין תרין דכרי
חמשא גדיי חמשא אמרין בגי שגא חמשא
דין קרבן שלמיאל בר צורישדי :

(כח) שעיר-עזים אחד לחטאת:

(כט) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה
עתידים חמשה כבשים בגי-שנה חמשה זה קרבן
אליאב בן-חלון: פ

(ל) ביום הרביעי נשיא לבגי ראובן אליצור
בן-שדיאור:

(לא) קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה
מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל הקדש שניהם
מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:

(לב) כר אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

(לג) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו
לעלה:

(לד) שעיר-עזים אחד לחטאת:

(לה) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה
עתידים חמשה כבשים בגי-שנה חמשה זה קרבן
אליצור בן-שדיאור: פ

(לו) ביום החמישי נשיא לבגי שמעון שלמיאל
בן-צורישדי:

(לז) קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה
מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל הקדש שניהם
מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:

(לח) כר אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

(לט) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו
לעלה:

(מ) שעיר-עזים אחד לחטאת:

(מא) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה
עתידים חמשה כבשים בגי-שנה חמשה זה קרבן
שלמיאל בן-צורישדי: פ

♦ יום שישי א' סיון ♦

(מב) בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי גֵר אֲלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל:

(מג) קָרַבְנוּ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַמִּנְחָה:

(מד) כֹּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קִמְרָת:

(מה) פֶּרֶ אֶחָד בֶּן־בְּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:

(מו) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:

(מז) וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבֵּן אֲלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: פ

(מח) בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֲלִישַׁמֶּע בֶּן־עַמִּיהוּד:

(מט) קָרַבְנוּ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַמִּנְחָה:

(נ) כֹּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קִמְרָת:

(נא) פֶּרֶ אֶחָד בֶּן־בְּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:

(נב) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:

(נג) וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבֵּן אֲלִישַׁמֶּע בֶּן־עַמִּיהוּד: פ

(נד) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גְּמִלְיָאֵל בֶּן־פֶּדָהצוּר:

מב בַּיּוֹמָא שְׁתִּיתָאָה רַבָּא לִבְנֵי גֵר אֲלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל:

מג קָרַבְנָה מְגִסְתָּא דְכֶסֶף חֲדָא מֵאָה וּתְלָתִין סְלַעִין הָוָה מִתְקַלָּה מִזְרְקָא חֲדָא דְכֶסֶף מִתְקַלָּה שְׁבַעִין סְלַעִין בְּסַלְעֵי קוּדְשָׁא תְרִוּיָהוֹן מְלֵן סְלַתָּא דְפִילָא בְּמִשַׁח לַמִּנְחָתָא:

מד בְּזִיכָא חֲדָא מִתְקַל עֶשְׂרִי סְלַעִין הִיא דְדָהָב מְלִיאָ קִמְרָת בּוֹסְמִיא:

מה תוֹר חֲדָא בֶר תוֹרֵי דְכָר חֲדָא אֲמַר חֲדָא בֶר שְׁתָּה לְעֹלָתָא:

מו צְפִיר בֶר עֲזִין חֲדָא לַחֲטָאתָא:

מז וּלְנִכְסַת קוּדְשָׁא תוֹרִין תְּרִין דְכָרֵי חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא אֲמִרִין בְּנֵי שְׁנָא חֲמִשָּׁא דִין קָרְבֵּן אֲלִיסָף בֶּר דְּעוּאֵל:

מח בַּיּוֹמָא שְׁבִיעֵאָה רַבָּא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֲלִישַׁמֶּע בֶּן־עַמִּיהוּד:

מט קָרַבְנָה מְגִסְתָּא דְכֶסֶף חֲדָא מֵאָה וּתְלָתִין סְלַעִין הָוָה מִתְקַלָּה מִזְרְקָא חֲדָא דְכֶסֶף מִתְקַלָּה שְׁבַעִין סְלַעִין בְּסַלְעֵי קוּדְשָׁא תְרִוּיָהוֹן מְלֵן סְלַתָּא דְפִילָא בְּמִשַׁח לַמִּנְחָתָא:

נ בְּזִיכָא חֲדָא מִתְקַל עֶשְׂרִי סְלַעִין הִיא דְדָהָב מְלִיאָ קִמְרָת בּוֹסְמִיא:

נא תוֹר חֲדָא בֶר תוֹרֵי דְכָר חֲדָא אֲמַר חֲדָא בֶר שְׁתָּה לְעֹלָתָא:

נב צְפִיר בֶר עֲזִין חֲדָא לַחֲטָאתָא:

נג וּלְנִכְסַת קוּדְשָׁא תוֹרִין תְּרִין דְכָרֵין חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא אֲמִרִין בְּנֵי שְׁנָא חֲמִשָּׁא דִין קָרְבֵּן אֲלִישַׁמֶּע בֶּר עַמִּיהוּד:

נד בַּיּוֹמָא תְּמִינָאָה רַבָּא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גְּמִלְיָאֵל בֶּן־פֶּדָהצוּר:

נח קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא תרגויהון מלן סלתא דפילא במשח למנחתא:

נו בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדחב מליא קטרת בוסמיא:
נז תור חד בר תורי דבר חד אמר חד בר שתה לעלתא:

נח צפיר בר עזין חד לחטאתא:

נט ולנכסת קודשא תורין תרין דכרין חמשא גדיי חמשא אמרין בני שגא חמשא דין קרבן גמליאל בר פדהצור:

ס ביומא תשיעא רבא לבני בנימן אבידן בר גדיעני:

סא קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא תרגויהון מלן סלתא דפילא במשח למנחתא:

סב בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדחב מליא קטרת בוסמיא:

סג תור חד בר תורי דבר חד אמר חד בר שתה לעלתא:

סד צפיר בר עזין חד לחטאתא:

סה ולנכסת קודשא תורין תרין דכרי חמשא גדיי חמשא אמרין בני שגא חמשא דין קרבן אבידן בר גדיעני:

סו ביומא עשירא רבא לבני דן אחיעזר בר עמישדי:

סז קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא תרגויהון מלן סלתא דפילא במשח למנחתא:

סח בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדחב מליא קטרת בוסמיא:

(גה) קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:

(גו) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

(גז) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה:

(גח) שעיר-עזים אחד לחטאת:

(גט) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן גמליאל בן-פדהצור: פ

(ס) ביום התשיעי נשיא לבני בנימן אבידן בן-גדיעני:

(סא) קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:

(סב) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

(סג) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה:

(סד) שעיר-עזים אחד לחטאת:

(סה) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אבידן בן-גדיעני: פ

(סו) ביום העשירי נשיא לבני דן אחיעזר בן-עמישדי:

(סז) קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:

(סח) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

(ט) פֶּרֶךְ אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

סט תור חד ב' תורי דבר חד אמר חד ב' שמה לעלתא:

(ע) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

ע צפיר ב' עזין חד לחטאתא:

(עא) וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנִימִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן
אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישָׁדִי: פ

עא ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרי חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קרבן אחיעזר ב' עמישדי:

(עב) בְּיוֹם עֲשִׂיתִי עֹשֶׁר יוֹם נָשִׂיא לְבָנִי אֲשֶׁר פָּגַעִיאל
בֶּן־עֶכְרֹן:

עב ביוםא חד עשר יומין רבא לבני אשר פגעאל ב' עכרון:

(עג) קֶרֶבֶנּוֹ קָעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

עג קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבעין סלעין בסלעי קודשא תרגיהון מלן סלתא דפילא במשח למנחתא:

(עד) כֹּהֵן אַחַת עֹשֶׂרָה זָהָב מִלֵּאָה קָטֹרֶת:

עד בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטרת בוסמיא:

(עה) פֶּרֶךְ אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

עה תור חד ב' תורי דבר חד אמר חד ב' שמה לעלתא:

(עו) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

עו צפיר ב' עזין חד לחטאתא:

(עז) וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנִימִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתִידִים
חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן פָּגַעִיאל
בֶּן־עֶכְרֹן: פ

עז ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרי חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קרבן פגעאל ב' עכרון:

(עח) בְּיוֹם שְׁנִים עֹשֶׁר יוֹם נָשִׂיא לְבָנִי נִפְתָּלִי אַחִירֶע
בֶּן־עֵינָן:

עח ביוםא תרי עשר יומין רבא לבני נפתלי אחירע ב' עינן:

(עט) קֶרֶבֶנּוֹ קָעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

עט קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבעין סלעין בסלעי קודשא תרגיהון מלן סלתא דפילא במשח למנחתא:

(פ) כֹּהֵן אַחַת עֹשֶׂרָה זָהָב מִלֵּאָה קָטֹרֶת:

פ בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטרת בוסמיא:

(פא) פֶּרֶךְ אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

פא תור חד ב' תורי דבר חד אמר חד ב' שמה לעלתא:

(פב) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

פב צפיר ב' עזין חד לחטאתא:

(פג) וּלְזִכְרֹת הַשְּׁלָמִים בְּכָר שְׁנֵים אֵילָם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים
חֲמִשָּׁה בְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אַחִירָע
בְּיַעֲנִין: פ

פג וּלְזִכְרֹת הַשְּׁלָמִים בְּכָר שְׁנֵים אֵילָם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים
חֲמִשָּׁה בְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אַחִירָע
בְּיַעֲנִין: פ

• שבת קודש ב' סיון •

(פר) זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמָּשָׁח אֹתוֹ מֵאֵת
נְשֵׂאֵי יִשְׂרָאֵל קִעְרַת כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִזֶּרֶק־
כֶּסֶף שְׁנַיִם עֶשְׂרֵה כִּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה:

פר דא חנכת מדבחה ביום המשח אתו מאת
נשיאי ישראל מגיסי כסףא תרתא עשרי
מזרקי כסףא תרין עשר בזיכי דדבחה
תרתא עשרי:

כ"א בַּיּוֹם הַמָּשָׁח אֹתוֹ • בּוֹ בָּיִם שֶׁנִּמְשַׁח הַקָּרִיב, וְמָה אֲנִי מְקַיֵּם "אַחֲרֵי הַמָּשַׁח"? שֶׁנִּמְשַׁח תְּחִלָּה וְאַחֵר
כֶּף הַקָּרִיב, אוֹ "אַחֲרֵי הַמָּשַׁח" – לְאַחֵר זְמַן וְלֹא בָּא לְלִמּוּד בַּיּוֹם הַמָּשַׁח, אֲלָא לֹאמַר שֶׁנִּמְשַׁח בַּיּוֹם? כִּשֶּׁהוּא
אוֹמֵר (ויקרא ז): "בַּיּוֹם מָשַׁחוּ אֹתָם", לְמַדְּנוּ שֶׁנִּמְשַׁח בַּיּוֹם. וְמָה תְּלִמּוּד לֹאמַר: "בַּיּוֹם הַמָּשַׁח אֹתוֹ"? בַּיּוֹם
שֶׁנִּמְשַׁח – הַקָּרִיב. קִעְרַת כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה • (ספרי במ"ד) הֵם הֵם שֶׁהִתְנַדְּבוּ וְלֹא אָרַע בָּהֶם פְּסוּל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 47)

וְלֹא אָרַע בָּהֶם פְּסוּל (רש"י ז, פד)

עבדה זו נרמזה בפסוק שבו נכללים יחד קרבנותיהם של כל הנשיאים. ואף בתפלה, שהיא במקום קרבן, כך: המתפלל
צריך לקבל עליו מצות עשה של אהבת ישראל לפני התפלה, וגם בעת התפלה עליו לאחד את עצמו עם הכלל, שהרי
גם תפלת היחיד נאמרת בלשון רבים. ואז מבטח לו שלא יהא 'פסול' בתפלתו, כמאמר "אין הקב"ה מואס בתפלתו של
רבים".

(פה) שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעָרָה הָאֶחָת כֶּסֶף וְשִׁבְעִים
הַמִּזְרֶק הָאֶחָד כֹּל כֶּסֶף הַכֵּלִים אֲלֵפִים וְאַרְבַּע־
מֵאוֹת בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ:

פה מאה ותלתין סלעין הוה מתקלא
דמגיטתא חדא דכסףא ושבועין דמזרקא
חד כל כסף מניא תרין אלפין וארבע מאה
בסלעי קודשא:

כ"א שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעָרָה הָאֶחָת וְגו' • מָה תְּלִמּוּד לֹאמַר? לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ", וְלֹא
פִּירֵשׁ בְּאִיזוֹ שֶׁקֶל, לְכָף חֲזָר וּשְׁנֵאָה פֶּאֶן וְכֻלָּל בְּכֻלָּן "כֹּל כֶּסֶף הַכֵּלִים בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ". כֹּל כֶּסֶף הַכֵּלִים

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

קלקול שיהא צורך להחליפן באחרות,
וכן בשאר כל הנדבות שהכתוב מסבם
בהם את כלל מספרם (ספרי) (עמק הנצי"ב,
נח"י): תורה פה

(פה) שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעָרָה הָאֶחָת
וְגו'. כָּבֵר הַנִּזְכָּר הַכְּתוּב בְּקָרְבַּן כֹּל
נְשֵׂאֵי וְנְשֵׂאֵי אֶת מִשְׁקַל קִעְרַת הַכֶּסֶף
שֶׁהוּא 'שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה', וְאִם כֵּן מָה
תְּלִמּוּד לֹאמַר כֵּן, שְׁחֹר וְהַזְכִּיר שׁוּב
אֶת מִשְׁקָלָהּ? אֲלָא לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁם
'שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ', וְלֹא פִּירֵשׁ
בְּאִיזוֹ שֶׁקֶל (מִידַת מִשְׁקָל) הוּא
שׁוֹקֵלָם, לְכָף חֲזָר וּשְׁנֵאָה כֵּן, וְכֻלָּל
בְּכֻלָּן – כֹּל כֶּסֶף הַכֵּלִים, בִּשְׁקָל
הַקֹּדֶשׁ [ואף שְׁגָם שֶׁם נֶאֱמַר 'בִּשְׁקָל

כָּבֵר לְמַדְּנוּ שֶׁהַכֹּל נִמְשַׁח בַּיּוֹם וְלֹא
בְּלֵילָה [כְּמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן הַכְּתוּבִים
(ויקרא ז, י"ב) שְׁמִי שִׁיחַת הַמִּשְׁכָּן וְכָל אֲשֶׁר
בוּ וְכֵן מְשִׁיחַת אֶהְרֹן וּבְנָיו, הַכֹּל נִעְשָׂה
בְּאֹתוֹ מִעֵמֶד. וְאִם אֶהְרֹן נִמְשַׁח בַּיּוֹם
אֶף הַמִּשְׁכָּן וְכָלֵיו נִמְשַׁחוּ בַּיּוֹם],
וּמֵאֲחֵר שֶׁכָּבֵר לְמַדְּנוּ שֶׁכֹּל הַמִּשְׁחָה
הִיוּ בַּיּוֹם, אִם כֵּן מָה תְּלִמּוּד לֹאמַר עוֹד
כֵּן 'בַּיּוֹם הַמָּשַׁח אֹתוֹ' – אֲלָא עַל
כִּרְחֹק לֹאמַר שֶׁבַּיּוֹם שֶׁנִּמְשַׁח הַמִּזְבֵּחַ,
הַקָּרִיב כֹּל נְשֵׂאֵי וְנְשֵׂאֵי אֶת קָרְבָּנוֹתָיו
לְחֻנוּכָתוֹ (ספרי) (סד"ר):

קִעְרַת כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה. מַגִּיד בְּזֶה
הַכְּתוּב שֶׁהֵם הֵם אוֹתָן הַקְּעָרוֹת
שֶׁהִתְנַדְּבוּ, וְלֹא אִירַע בָּהֶם פְּסוּל אוֹ

(פר) בַּיּוֹם הַמָּשַׁח אֹתוֹ. לְשׁוֹן זֶה
מִלְּמַדְּנוּ כִּי בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁנִּמְשַׁח הַמִּזְבֵּחַ,
הַקָּרִיב כֹּל נְשֵׂאֵי אֶת קָרְבָּנוֹ. וְאִם כֵּן
מָה אֲנִי מְקַיֵּם – פִּירֵשׁ יֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת
הָאֲמֹר (לְקַמֵּן פְּסוּק פה) 'זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ
'אַחֲרֵי הַמָּשַׁח אֹתוֹ' שֶׁנִּמְשַׁח תְּחִלָּה
וְאַחֲרֵי כֶּף הַקָּרִיב, אֲבָל שְׁנֵיהֶם הִיוּ
בְּאֹתוֹ הַיּוֹם. וּמִנֵּיין שֶׁכֶּף פִּירִישׁוֹ אוֹ –
שְׁמָא אֵינּוּ כֵּן אֲלָא 'אַחֲרֵי הַמָּשַׁח'
פִּירִישׁוֹ לְאַחֵר זְמַן, כְּגוֹן לְמַחֲרָת אוֹ
בַּיּוֹם אַחֵר, וְלֹא בָּא לְלַמֵּד 'בַּיּוֹם
הַמָּשַׁח' אֲלָא לֹאמַר שֶׁנִּמְשַׁח בַּיּוֹם
וְלֹא בְּלֵילָה? אֲלָא שְׁאִי־אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ
כֵּן, שֶׁהִרֵי כִּשְׁהוּא אוֹמֵר לְגַבֵּי אֶהְרֹן
וּבְנָיו (ויקרא ז, לו) 'בַּיּוֹם מָשַׁחוּ אֹתָם',

וגו' • (ספרי) למדך שהיו כלי המקדש מכונים במשקלן, שוקלן אחד אחד ושוקלן כלן כאחד, לא רבה ולא מעט.

פו בְּזִיכִי דִּדְהָבָא תִּרְתִּי עֲשֵׂרִי מִלֵּין קִטְרֵת בּוֹסְמִינָא מִתְקַל עֶשֶׂר סִלְעִין הִנֵּה מִתְקַלָּא דְּבִזִּיקָא בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא כָּל דְּהָב בְּזִיכָא מֵאָה וְעֶשְׂרִין:

(פו) כפפות זהב שתים-עשרה מלאות קמרת עשרה עשרה הכף בשקל הקדש פל־זהב הכפפות עשרים ומאה:

רש"י: «כפפות זהב שתים-עשרה • למה נאמר? לפי שנאמר "כף אחת עשרה זהב" – היא של זהב ומשקלה עשרה שקלים של כסף. או אינו אלא כף אחת של כסף ומשקלה עשרה שקלי זהב, ושקלי זהב אין משקלם שווה לשל כסף? תלמוד לומר "כפפות זהב" – של זהב היו (ספרי).

פז כל תורִי לעלתא תרי עשר תורִין דכרין תרי עשר אמרין בגי שנא תרי עשר ומנחתהון וצפירי בר עזין תרי עשר לחשאתא:

(פז) פל־הבקר לעלה שנים עשר פרים אילים שנים-עשר כבשים בני-שנה שנים עשר ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת:

פח וכל תורִי לנכסת קודשניא עשרין וארבעא תורִין דכרין שתין גרין שתין אמרין בגי שנא שתין דא חנפת מדבחא בתר דרביו ותה:

(פח) וכל בקר יבח השלמים עשרים וארבעה פרים אילים ששים עתדים ששים כבשים בני-שנה ששים זאת חנפת המזבח אחרי המשח אתו:

פט וכד עליל משה למשפן זמנא למללא עמה ושמע ית קלא דמתמלל עמה מעליי כפרתא די על ארונא דסדודתא מבין תרין כרוביא ומתמלל עמה: פ פ פ

(פט) ובבא משה אל־אהל מועד לדבר אתו וישמע את־הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על־ארן העדות מבין שני הכרובים וידבר אליו: פפפ

רש"י: «ובבא משה • שני כתובים המכחישים זה את זה, בא שלישי והכריע ביניהם. כתוב אחד אומר: (ויקרא א: «וידבר ה' אליו מאהל מועד» – והוא חוץ לפרכת, וכתוב אחד אומר: (שמות כח: «וידברתי אתך מעל הכפרת»). בא זה והכריע ביניהם: משה בא אל אהל מועד ושם שומע את הקול הבא מעל הכפרת. מבין שני הכרובים • הקול יוצא מן השמים לבין שני הכרובים ומשם יצא לאהל מועד. מדבר • כמו "מתדבר".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

מועד, מצינו שני כתובים המכחישים זה את זה – שנדמה כאילו הם סותרים זה את זה, עד שבא כתוב שלישי האמור כאן והכריע ביניהם: כתוב אחד אומר (ויקרא א, א) «וידבר ה' אליו מאהל מועד», משמע שהיה נשמע הקול מכל מרחב האהל, והוא מחוץ לפרכת, וכתוב אחד אומר (שמות כח, כב) «וידברתי אתך מעל הכפרת», הרי משמע שהקול נשמע רק מקדש הקדשים ששם ארון הכרית והכפרת – בא כתוב זה והכריע ביניהם שאינם סותרים, אלא משה היה נכנס ובא אל אהל מועד, וכעמודו שם הוא שומע את הקול

ונאמר כאן שוב? אלא לפי שנאמר בקרבן כל נשיא 'כף אחת עשרה זהב', ושם נתפרש שהכף עצמה היא של זהב ומשקלה עשרה שקלים של כסף. ומניין למדנו שכן הוא הפירוש, או אינו – שמא אינו בן אלא כף אחת שהיא של כסף ומשקלה עשרה שקלי זהב? ושקלי זהב הרי משקל אחר הוא ואין משקלם שווה לשל כסף. וכדי למדנו שהם עצמם עשויים זהב ולא משקלם, לכך תלמוד לומר כפפות זהב – של זהב היו (ספרי

(גרא, א"ש, נח"י): תורה פו

(פט) ובבא משה. בענין שמיעת קול דיבור השכינה בבוא משה אל אהל

הקדש, הייתי סבור לומר שמא אינו מוסב אלא על המזרק שהוזכר לפניו, לכה בא כתוב זה למד שכל הכלים נשקלים בשקל זה:

כל כסף הכלים וגו'. בכה שספם הכתוב את כלל המשקל, למדך שהיו כלי המקדש מכונים (מדויקים) במשקלן. שגם כאשר השוקל שוקלן אחד אחד, וגם כששוקלן פולן כאחד לא ריבה ולא מיעט – לפי שפעמים יש חסרון מועט ביותר בכל כלי שאינו ניכר, אלא אם כן שוקלים כולם ביחד (ספרי): תורה פו

(פו) כפפות זהב שתים עשרה. כבר נאמר בן למעלה (בפסוק פד) ולמה חזר

כבודו של מעלה לומר כן: מדבר בינו לבין עצמו ומשה שומע מאליו. **וידבר אליו** (ספרי) למעט את אהרן מן הדברות. **וישמע את-הקול**. יכול קול נמוך? תלמוד לומר: "את-הקול", הוא הקול שנדבר עמו בסיני, וכשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל (במדבר רבה):

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יג פרשת נשא)

מ"ינה של תורה" שבפרוש רש"י:

לכאורה זה עצמו דורש באור: מפני שעל פי טבע היה הקול צריך להיות נשמע למרחוק גם מחוץ לאהל מועד, למה נפסק פשהגיע לפתח (ומשום כך הוזקק משה לבוא "אל אהל מועד לדבר אתו")? ובפרט שהיה בזה נס מיוחד להפסיק את הקול!

וההסברה בזה (בפנימיות הענינים) מבוארת במה שכתב רש"י "הוא הקול שנדבר עמו בסיני":

בקול "שנדבר עמו בסיני" מצינו גם כן ענין של הפסק, אלא שהפסק זה היה לא **במקום** כמו בקול שבמשכן, אלא **בזמן**. שלאחרי מתן תורה, "במשך היובל", נפסק הקול דמתן תורה, וכמו שפרש רש"י: "כשימשך היובל הוא סימן סלוק שכינה **והפסקת הקול**".

וכשם שטעם הפסקת הקול שבמשכן (במקום) מובן הוא, כי אילו היה נמשך גם לאחר מתן תורה, היה זה שולל את ענין העבודה התלויה בבחירתם החפשית של בני ישראל, כי **בהגלות** ה'קול גדול' 'אנכי הו' - אלקיך' - אין מקום לבחירה באופן הפכי,

- כן הוא גם בהפסקות הקול שבמשכן (במקום) ש"הוא הקול שנדבר עמו בסיני": אילו היה קולו ודבורו של הקב"ה נמשך בעולם (בקביעות ובתמידות) גם מחוץ לאהל מועד, הרי אז היה נעשה העולם כלו בבחינת אהל מועד, ולא היה מקום ואפשרות לבחירה חפשית.

ועוד: נתאנה הקב"ה להיות לו יתברך דירה **בתחתונים** דוקא, הינו שדוקא "תחתון" כזה שמצד-עצמו אין בו (בגילוי) קולו ודבורו של הקב"ה, ימשיכו ויגלו בו את קולו יתברך, ונעשה על ידי עבודת **האדם** לדירה לו יתברך.

קע"ו פסוקים, עמו"ס סימן. חסלת פרשת נשא

הפטרה לפרשת נשא נרפסה בעמוד רכו

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שכבוד הוא כלפי הקב"ה לתאר את דיבורו אל האדם כאילו הוא **מדבר בינו לבין עצמו** [מתדבר] **ומשה שומע מאליו**:

וידבר אליו. סיום זה הנראה כמיותר, בא למעט את אהרן מן הדברות, שכל הדברות היו רק למשה (ראה הרהבת

הדברים ברש"י תחילת ספר ויקרא ד"ה אליו):

חסלת פרשת נשא

שמשמעו קול ידוע], **והוא הקול שנדבר עמו בסיני**, הידוע ומפורסם בגבורתו (ראה דברים ה, יח), **וכשהקול מגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל**. ולא משום שהוא נמוך, אלא לפי שאין ראוי שיצא הקול לחוץ (אמר, מלבי"ם שם):

מדבר. לא נאמר 'מדבר' אלא 'מדבר' ופירושו **כמו 'מתדבר'**. ולשון זה הוא משום **כבודו של מעלה לומר כן**,

הבא מעל הכפרת, מבין שני הפרויבים, כלומר, הקול יוצא מן השמים לבין שני הפרויבים, ומשם יצא לאהל מועד ונשמע למשה (ספרי)

(מלבי"ם ספרא א, ה):

וישמע את הקול. יכול הייתי לומר שהיה קול נמוך, שלכך לא היה שומעו עד שהיה נכנס לפנים, **תלמוד לומר 'את הקול'** [שלא נאמר וישמע קול] אלא 'הקול' בה"א הדיעה,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושלושה לעומר עמ' א

- 13 'בית', מה בית הראוי לדירה אף כל הראוי לדירה, למעט
- 14 את אלו שאינם עומדים לתשמיש דירה. רבי אליעזר בן יעקב
- 15 אומר, שהבית שנאמר בתורה הוא 'בית' כמשמעו, וחזור
- 16 מהמלחמה רק על בית רגיל, ולא על אלו שהזכירו במשנה
- 17 ובברייתא.
- 18 מוסיפה הברייתא לדרוש את הפסוק, שהיה יכול לכתוב 'ולא
- 19 חנך' וכתוב 'ולא חנכו', משמע שבא למעט 'חנכו' לזה ולא
- 20 לאחר, פירט לגלות שגזל בית, שאינו חוזר. שואלת הגמרא,
- 21 למה מזה שהוצרך למעט גזלן דלא ברבי יוסי הגלילי, דאי רבי
- 22 יוסי הגלילי אפשר למעט גזלן מסיבה אחרת שהרי הוא אומר –
- 23 דרש מהאמור בפרשה 'וירד הלכב' שכונת התורה לזה
- 24 המתירא

- 1 את מקור הדברים. תנו רבנן נאמר בדברי הכהן, מי האיש אשר
- 2 בנה בית, דנה הברייתא אין לי לרבות מפסוק זה אלא 'אשר
- 3 בנה' ממש, לקח וירש וניתן לו במתנה מנן שאף הוא חוזר,
- 4 תלמוד לומר 'מי האיש אשר בנה' תיבת 'איש' מיותרת, שיכל
- 5 לכתוב 'מי אשר בנה', אלא בא לרבות קונה ויורש.
- 6 עוד דנה הברייתא, על מה שנאמר בתורה 'בית', אין לי ללמוד
- 7 מפסוק זה אלא בית שדרים בו, מנין לרבות בית התבן ובית
- 8 התבן ובית העצים ובית האיצרות שגם עליהם חוזר, תלמוד
- 9 לומר 'אשר בנה בית' ולא כתוב 'אשר בית בנה', לדרוש 'בנה'
- 10 מכל מקום, לרבות בית התבן ובית הבקר וכו'. אם כן, יכול
- 11 שאני מרבה אף הבונה בית שער אכסדרה ומרפסת
- 12 שעשויים לדריסת רגל ולא להשתמש בהם, תלמוד לומר

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ה אייר מפרק קיט מתחילת הפרק עד פסוק צו	יום רביעי - כ"ח אייר מפרק קלה עד סוף פרק קלט
יום שני - כ"ו אייר פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	יום חמישי - כ"ט אייר מפרק קמ עד סוף פרק קנ
יום שלישי - כ"ז אייר מפרק קכ עד סוף פרק קלד	יום שישי - א' סיון פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט
שבת קודש - ב' סיון פרק כ, מפרק י עד סוף פרק יז	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ה אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עב, וככה ממש עד"מ... עד עמ' עב, בתחתונים ממש.

- 1 וְכֵכָה מִמֶּשׁ, עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁלֵי, אֵינ־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְמַלֵּא כָּל
- 2 עֲלָמִין – כֹּל הָעוֹלָמוֹת, לְהַחְיֹתָם, – כִּמוֹ שֶׁלִּמְדוּנוּ בְּמִשְׁלֵי הַנֶּפֶשׁ,
- 3 שֶׁהִנֵּפֶשׁ נִמְצָאָה וּמִמְלָאָה אֶת כָּל הַגּוֹף, כִּךְ אִזְּכָר אֵין סוֹף בְּרוּךְ
- 4 הוּא "מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין", מְמַלֵּא וְנִמְצָא בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְכֵכָּל
- 5 עוֹלָם יֵשׁ בְּרוּאִים לְאֵין
- 6 מִן וְתַכְלִית, רַבּוֹא
- 7 רַבּוּת מִיְּנֵי מַדְרָגוֹת
- 8 מְלָאכִים וְנִשְׁמוֹת כו', – 1
- 9 מִסְפֵּר נִבְרָאִים בְּלִי גִבּוֹל 3
- 10 בְּכָל עוֹלָם, וְכֵן רַבּוֹ 4
- 11 הָעוֹלָמוֹת אֵין לוֹ קֶץ 5
- 12 וְגִבּוֹל, גִּבּוֹתָ עַל גִּבּוֹתָ 6
- 13 כו'. – יִשְׁנֵם עוֹלָמוֹת בְּלִי 7
- 14 מִסְפֵּר, וְכָל עוֹלָם לִמְעַלָּה 8
- 15 מִהָעוֹלָם הַשֵּׁנִי – שָׁכָן, 9
- 16 הַהִתְחַלְקוֹת בְּדַבְרִים 10
- 17 בְּרוּחָנִיּוֹת, הֵיא רַק בְּאִשְׁרֵי 11
- 18 לְדַרְגָּה, וּכְשֶׁאֻמְרִים 12
- 19 "הַרְבֵּה עוֹלָמוֹת", הַכּוּוֹנָה
- 20 הֵיא, שְׂכָל אֶחָד מֵהֶם הוּא בְּמַדְרִיגָה אַחֶרֶת, עוֹלָם אֶחָד לִמְעַלָּה
- 21 מֵהַשֵּׁנִי; וּבִכֵּךְ מִתְבַּטָּא הַהִתְחַלְקוֹת הַגְּדוּלָּה בְּעוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים,
- 22 שֶׁהִמְשֵׁל עַל כֵּךְ הוּא הַהִתְחַלְקוֹת בְּאִבְרִים, בֵּין אִבְרֵי אֶחָד לַשֵּׁנִי.
- 23 וּכְשֶׁם שֶׁבִּיחַס לְנִשְׁמָה, אֵי אִפְשֵׁר לִוְמֹר שִׁמְדוֹת וְעִצְמוֹת הַנִּשְׁמָה
- 24 נִמְצָאָה בְּמוֹחַ שְׁבִירָאשׁ יוֹתֵר מֵאִשְׁרֵי בְּרַגְלִים – כִּךְ גַּם בְּנִמְשָׁל,
- 25 שֶׁמִּבְחִינַת מַדּוּת וְעִצְמוֹת אֵין־סוֹף אֵין הִבְדֵּל בֵּין עוֹלָם לְעוֹלָם,
- 26 אֵלָּא – ה"אֵין סוֹף" נִמְצָא בְּכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשׁוּוֹה, וְהוּא בְּהֶעֱלֵם
- 27 בְּכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשׁוּוֹה. וְהֵנָּה, מְהוּתוֹ וְעִצְמוֹתוֹ שֶׁל אֵין־סוֹף

וְכֵכָה מִמֶּשׁ, עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁלֵי, אֵינ־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין – כֹּל הָעוֹלָמוֹת, לְהַחְיֹתָם, – כִּמוֹ שֶׁלִּמְדוּנוּ בְּמִשְׁלֵי הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהִנֵּפֶשׁ נִמְצָאָה וּמִמְלָאָה אֶת כָּל הַגּוֹף, כִּךְ אִזְּכָר אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא "מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין", מְמַלֵּא וְנִמְצָא בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְכֵכָּל עוֹלָם יֵשׁ בְּרוּאִים לְאֵין מִן וְתַכְלִית, רַבּוֹא רַבּוּת מִיְּנֵי מַדְרָגוֹת מְלָאכִים וְנִשְׁמוֹת כו', – 1 מִסְפֵּר נִבְרָאִים בְּלִי גִבּוֹל 3 בְּכָל עוֹלָם, וְכֵן רַבּוֹ 4 הָעוֹלָמוֹת אֵין לוֹ קֶץ 5 וְגִבּוֹל, גִּבּוֹתָ עַל גִּבּוֹתָ 6 כו'. – יִשְׁנֵם עוֹלָמוֹת בְּלִי 7 מִסְפֵּר, וְכָל עוֹלָם לִמְעַלָּה 8 מִהָעוֹלָם הַשֵּׁנִי – שָׁכָן, 9 הַהִתְחַלְקוֹת בְּדַבְרִים 10 בְּרוּחָנִיּוֹת, הֵיא רַק בְּאִשְׁרֵי 11 לְדַרְגָּה, וּכְשֶׁאֻמְרִים 12 "הַרְבֵּה עוֹלָמוֹת", הַכּוּוֹנָה 19 הֵיא, שְׂכָל אֶחָד מֵהֶם הוּא בְּמַדְרִיגָה אַחֶרֶת, עוֹלָם אֶחָד לִמְעַלָּה 20 מֵהַשֵּׁנִי; וּבִכֵּךְ מִתְבַּטָּא הַהִתְחַלְקוֹת הַגְּדוּלָּה בְּעוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים, 21 שֶׁהִמְשֵׁל עַל כֵּךְ הוּא הַהִתְחַלְקוֹת בְּאִבְרִים, בֵּין אִבְרֵי אֶחָד לַשֵּׁנִי. 22 וּכְשֶׁם שֶׁבִּיחַס לְנִשְׁמָה, אֵי אִפְשֵׁר לִוְמֹר שִׁמְדוֹת וְעִצְמוֹת הַנִּשְׁמָה 23 נִמְצָאָה בְּמוֹחַ שְׁבִירָאשׁ יוֹתֵר מֵאִשְׁרֵי בְּרַגְלִים – כִּךְ גַּם בְּנִמְשָׁל, 24 שֶׁמִּבְחִינַת מַדּוּת וְעִצְמוֹת אֵין־סוֹף אֵין הִבְדֵּל בֵּין עוֹלָם לְעוֹלָם, 25 אֵלָּא – ה"אֵין סוֹף" נִמְצָא בְּכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשׁוּוֹה, וְהוּא בְּהֶעֱלֵם 26 בְּכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשׁוּוֹה. וְהֵנָּה, מְהוּתוֹ וְעִצְמוֹתוֹ שֶׁל אֵין־סוֹף 27

יום שני כ"ו אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עב, וההבדל שבין... עד עמ' עב, להם להחיותם.

- 71 שֶׁהַשְּׁפָעָה וְהַמְשָׁכָה הַחַיּוּת מְכַנֶּה בְּשֵׁם "אוֹר" עַל דֶּרֶךְ־
- 72 מִשְׁלֵי – בְּמָקוֹם "שִׁפְעָה" שְׁקוּרָאִים הַחוּקְרִים לְהַשְׁפִּיעַ הַחַיּוּת
- 73 הָאֱלֹקִית – זֶה נִקְרָא ב"קִבְלָה" בְּשֵׁם "אוֹר". אֶחָד הַטַּעֲמִים לִכֵּךְ
- 74 הוּא: שָׁכָן, הַמוֹשֵׁג אוֹר, מִבְּטָא אֶת הַהִתְגַּלּוּת מִהַהֶעֱלֵם – בְּתַחֲלִילָה
- 75 הֵיא הָאוֹר מוֹסְתֵר וְנֶעֱלָם
- 76 בְּמָאוֹר, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן הוּא
- 77 נִמְשָׁךְ מִמְקוּרֹו, שְׁהוּא
- 78 ה"מָאוֹר", וּמִתְגַּלֶּה בְּתוֹר
- 79 "אוֹר", כְּלוּמָר: גִּלְיֹו
- 80 מִהַהֶעֱלֵם בְּאוֹפֵן שֶׁהָאֵרָה
- 81 בְּלִבָּד מִהַהֶעֱלֵם בָּאָה
- 82 בְּגִלְיֹו – שֶׁלֹּא כִּמוֹ ב"שִׁפְעָה", שֶׁעֵצֶם הַדִּבְרֵי כִּמוֹ שְׁהוּא – יִכּוֹל לְהַיּוֹת
- 83 נִשְׁפָּע, כִּמוֹ לְמִשְׁלֵי, "שִׁפְעָה מִיָּם", שֶׁהִמִּים עֵצֶם שְׁהִי בְּתַחֲלִילָה
- 84 בְּמָקוֹם אֶחָד, יִמְשָׁכּוּ בְּמָקוֹם אַחֵר. וְאִילוּ, "אוֹר" עֵינֵינוּ גִלְיֹו מִן
- 85 הַהֶעֱלֵם, שֶׁהָאֵרָה בְּלִבָּד מִהַהֶעֱלֵם בָּאָה בְּתַחֲלִילָה. זֶהוּ טַעֲמֹו שֶׁל
- 86 דְּבַר, מִדּוּעַ הַחַיּוּת הָאֱלֹקִית הַנִּמְשָׁכָה בְּעוֹלָמוֹת – נִקְרָאָה בְּשֵׁם

ליקוטי אמרים

וההבדל שבין עולמו' עליונים

וְהַהִבְדֵּל שֶׁבֵּין עוֹלָמוֹ' עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים הוּא מִצַּד הַמְשָׁכָה הַחַיּוּת אִשְׁרֵי א"ס ב"ה מִמְשִׁיךְ וּמָאוֹר בְּבַח' גִּלְיֹו מִהַהֶעֱלֵם [שׁוֹה אֶחָד מִהַטַּעֲמִים] שֶׁהַשְּׁפָעָה וְהַמְשָׁכָה הַחַיּוּת מְכַנֶּה בְּשֵׁם "אוֹר" עַל דֶּרֶךְ־מִשְׁלֵי – בְּמָקוֹם "שִׁפְעָה" שְׁקוּרָאִים הַחוּקְרִים לְהַשְׁפִּיעַ הַחַיּוּת הָאֱלֹקִית – זֶה נִקְרָא ב"קִבְלָה" בְּשֵׁם "אוֹר". אֶחָד הַטַּעֲמִים לִכֵּךְ הוּא: שָׁכָן, הַמוֹשֵׁג אוֹר, מִבְּטָא אֶת הַהִתְגַּלּוּת מִהַהֶעֱלֵם – בְּתַחֲלִילָה הֵיא הָאוֹר מוֹסְתֵר וְנֶעֱלָם בְּמָאוֹר, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן הוּא נִמְשָׁךְ מִמְקוּרֹו, שְׁהוּא ה"מָאוֹר", וּמִתְגַּלֶּה בְּתוֹר "אוֹר", כְּלוּמָר: גִּלְיֹו מִהַהֶעֱלֵם בְּאוֹפֵן שֶׁהָאֵרָה בְּלִבָּד מִהַהֶעֱלֵם בָּאָה בְּתַחֲלִילָה. זֶהוּ טַעֲמֹו שֶׁל דְּבַר, מִדּוּעַ הַחַיּוּת הָאֱלֹקִית הַנִּמְשָׁכָה בְּעוֹלָמוֹת – נִקְרָאָה בְּשֵׁם

22 שליט"א, שהיא תכונת ובהינת המשכה הפרטית אשר אין
23 סוף פרוץ הוא ממשיך ומאיר לו; — לאותו נברא פרטי.
24 והתחתונים, אפלו הרוחניים, אינם מקבלים — את החיות
25 האלקית, פכחיות גילוי כל כך, — כמו העולמות העליונים, רק

26 בלבושים רבים אשר

27 אין סוף פרוץ הוא

28 מלביש בהם — באותם

29 לבושים, החיות והאור

30 אשר ממשיך ומאיר להם

31 להחיותם. — שהחיות

32 האלקית הנמשכת להחיות

33 את העולמות התחתונים,

34 לבושה בהרבה לבושים

35 המסתירים, שהחיות לא

36 תהיה בהתגלות; הסתרה

37 גדולה זו שהלבושים מסתירים, איננה רק בכמות, במספר

38 הלבושים המסתירים על החיות, כי אם גם באיכות: מדובר בסוג

39 לבוש שונה, המסתיר בצורה כזו, שנברא ממנו עולם גשמי. שכן,

40 גם במספר רב של לבושים בלבד, היו מתהווים מהחיות נבראים

41 רוחניים; כדי שיווצרו נבראים כמו שבעולם הגשמי — נדרש סוג

42 לבוש אחר לגמרי — ובלשון התניא:

ליקוטי אמרים

להחיות העולמות והברואים שבהם שהעולמו' העליוני'
מקבלים בבחי' גילוי קצת יותר מהתחתוני' וכל הברואי'
שבהם מקבלים כל א' כפי כחו ותכונתו שהיא תכונת
ובחי' המשכה הפרטית אשר א"ס ב"ה ממשיך ומאיר
לו. והתחתונים אפי' הרוחניים אינם מקבלים בבחי'
גילוי כ"כ רק בלבושים רבים אשר א"ס ב"ה מלביש
בהם החיות והאור אשר ממשיך ומאיר להם להחיותם

1 "אור", מפני שהיא גילוי מן ההעלם]. המשכת החיות, שאין סוף
2 ברוך הוא, ממשיך ומגלה, היא — להחיות העולמות והברואים
3 שבהם, — שבכך, קיים כבר הברדל בין העולמות העליונים לבין
4 העולמות התחתונים, שהעולמות העליונים מקבלים — המשכה

5 וחיות זו, פכחיות גילוי

6 קצת יותר מהתחתונים,

7 — מאשר העולמות

8 התחתונים. כלומר: גם

9 בעולמות העליונים אין

10 האור והחיות בהתגלות

11 ממש — כי אם קצת יותר

12 מאשר בעולמות

13 התחתונים. וכל הברואים

14 שבהם — בעולמות

15 העליונים, מקבלים — חיות

16 גלויה זו, כל אחד כפי כחו ותכונתו, — כמו שלמדנו במשל,

17 שכל אבר מקבל חיות מהמוח "כפי מזגו ותכונתו", כך גם בנמשל,

18 מקבל כל נברא את חיותו, "כפי מזגו ותכונתו", כלומר: עד כמה

19 שיש בכוחו לקבל, ובאיזה אופן ותכונה תתגלה בו החיות — אם

20 באופן של מוחין ושכל, או באופן של מדות ו"אבל לא שד"תכונה"

21 מסתירה הגילוי כ"א ממשיך ומאיר לו" — הערת כ"ק אדמו"ר

יום שלישי כ"ז אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עב, וכ"כ עצמו... עד עמ' 144, א"ס ב"ה.

60 וחיות רק דברים חמריים וגשמיים, ונראים מתים, — נדמה

61 שאלה הם דברים מתים, שאין בהם חיות רוחנית, וכפי שהדבר

62 בכדור הארץ החומרי, כדלהלן. אך בתוכם יש אור וחיות

63 המתהווה אותם מאין ליש

64 תמיד, שלא יחזרו לחיות

65 אין ואפס פשוט, — לפני

66 שנבראו. שכן, לא די במה

67 שהם נבראו פעם אחת

68 בששת ימי בראשית, אלא,

69 תמיד, בכל עת ובכל רגע,

70 על האור והחיות האלקי

71 לחדש ולהוות מחדש מאין

72 ליש — הרי, שתמיד ישנם

73 בהם האור והחיות האלקי

74 המהווה אותם, למרות

75 שאין הם נראים, ואור זה

76 הוא מאין סוף פרוץ הוא, רק שנתלבש בלבושים רבים,

ליקוטי אמרים

וכ"כ עצמו וגברו הלבושים אשר א"ס ב"ה מלביש
ומסתיר בהם האור והחיות עד אשר ברא בו עוה"ז
החומרי והגשמי ממש ומהווה ומחיהו בחיות ואור
אשר ממשיך ומאיר לו אור המלוכש ומכוסה ומוסתר
בתוך הלבושים הרבים והעצומים המעלימים ומסתירי'
האור והחיות עד שאין נראה ונגלה שום אור וחיות רק
דברים חומריים וגשמיים ונראים מתים אך בתוכם יש
אור וחיות המהווה אותם מאין ליש תמיד שלא יחזרו
להיות אין ואפס כשהיו ואור זה הוא מא"ס ב"ה רק
שנתלבש בלבושים רבים וכמ"ש בע"ה שאור וחיות
הוא מאין סוף פרוץ הוא, רק שנתלבש בלבושים רבים,

43 וכל כך עצמו ונברו הלבושים אשר אין סוף פרוץ הוא

44 מלביש ומסתיר בהם האור והחיות, — לא רק שהלבושים הם

45 גדולים ורבים במספר, אלא הם מסוג כזה שהסתירה עצמה שהם

46 מסתירים, היא גדולה

47 וחזקה יותר, עד אשר ברא

48 בו — באור וחיות אלה,

49 עולם הזה החמרי

50 והגשמי ממש, — "כי ישנו

51 עולם העשי' רוחני"10 —

52 הערת כ"ק אדמו"ר

53 שליט"א, ומהנהו ומחיהו

54 בחיות ואור אשר

55 ממשיך ומאיר לו, אור

56 המלביש ומכסה ומסתיר

57 בתוך הלבושים הרבים

58 והעצומים המעלימים

59 ומסתירים האור והחיות, עד שאין נראה ונגלה שום אור

9. "כפי כחו ותכונתו" — הנמשל על הנאמר במשל: 'מזגו ותכונתו' — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נראה כוונתו ודיוקו כאן החומרי והגשמי ממש — לענין ההתהוות מאין ליש ממש, היינו כדור הארץ החומרי, היינו רק חלק הדומם, [וענין הצמיחה, חיות ומדבר — בא מאור וחיות אחר ונגלה יותר מהנ"ל אף שגם הוא ממל' דמל' דעשי' [לקמן קלב, ע"ב בתחלתו], ובה מובן כמה דיוקים בל': מאין ליש [לכאורה הרי כבר אמר שמדובר בעוה"ז כו'] הנראה לעיני בשר ועוד. משא"כ עולם העשי' סתם (שכולל גם העשי' הרוחני) — כותב לקמן (ספנ"ב ופנ"ג) מל' דעשי' (ולא מל' דמל'). 11. "ש"נ פ"א — בשער מ"ג פ"א גירסות

20 איין־סוף פֿרוֹד־הוא: – הרי, שגם בכדור הארץ החומרי ישנם
21 אור וחיות של אין סוף ברוך הוא, הבאים על ידי הספירות של
22 העולמות (שהן – ה"ספירות" – האלקות של העולמות), והם
23 נמשכים דרך לבושים המכסים ומסתירים על החיות, שלא
24 תראה. זהו ההסבר על
25 ההבדל שבין העולמות
26 העליונים לבין העולמות
27 התחתונים, הנובע מהאור
28 והחיות הנמשכים מאור
29 אין סוף ברוך הוא, להוות
30 ולהחיות את העולמות:
31 בעולמות העליונים החיות
32 היא יותר בהתגלות, ובעולמות התחתונים היא
33 פחות בהתגלות, עד שבעולם הזה הגשמי – החיות מכוסה לגמרי
34 ואינה נראית כלל. ברם, מבחינת מהות ועצמות אין סוף ברוך
35 הוא – אין כל הבדל בין העולמות העליונים לבין העולמות
36 התחתונים. שכן, אור אין סוף, מוסתר גם בתחתונים וגם
37 בעליונים, והוא נמצא גם בעליונים וגם בתחתונים.
38

1 וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב פֶּעַם חַיִּים¹¹, שְׁאֹר וְחַיּוֹת כְּדוּר הָאָרֶץ הַחֲמִירִי
2 הַנִּרְאָה לְעֵינֵי בָשָׂר, הוּא מְמַלְכּוֹת דְּמַלְכוּת דְּעֵשִׂיָּה, –
3 "מלכות דעשיה" היא הספירה התחתונה ביותר ב"עולם
4 העשיה", וב"מלכות" עצמה, ישנה הרי התכללות מכל עשר
5 הספירות, שהתחתונה
6 שבהן היא "מלכות", וזהו
7 "מלכות דמלכות דעשיה"
8 – בחינת "מלכות"
9 שבספירת "מלכות" של
10 העולם התחתון ביותר –
11 עולם הזה, וְכַתּוּבָה –
12 יִשְׁנָה, מְלָכוֹת דְּיִצְחָרָה⁵
13 וְכוּ', – וכך הלאה, שבתוך
14 מלכות ד"יצירה" ישנה
15 התכללות של "עולם הבריאה" וכו', עַד שֶׁכְּתוּבָה כָּלָן – בספירות
16 של כל העולמות – כולל גם "עולם העשיה", ישנן 4 סְפִירוֹת
17 הָאֲצִילוֹת¹² – "עולם האצילות" הוא העולם העליון ביותר,
18 והספירות של "עולם האצילות" מאוחדות באין סוף ברוך הוא –
19 תְּמִיּוּדוֹת – הספירות של "עולם האצילות" מאוחדות בְּמַאֲצִילָן

ליקוטי אמרים

כדור הארץ החומרי הנראה לעיני בשר הוא ממלכות
דמלכות דעשיה ובתוכה מלכות דיצירה* וכו' עד
שבתוך כולן י"ם דאצילות המיוחדות במאצילן א"ם
ב"ה:

(*) [ברפוסים הקודמים ה' כתוב "מלכות דמלכות דעשיה" וג"ל
הצ"ל "מלכות דיצירה" וכ"ה באנה"ק ס' כ"ה המתחיל להבין אמרי בינה
כו'. אשר נמצא לפנינו גוף כתיב].

יום רביעי כ"ח אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 144, פרק נב וכמו... עד עמ' עג, האור מהשמש.

60 מחשבה, גם של הנבראים שבעולמות העליונים, אין באפשרותה
61 "לתפוס" ולהשיג אותו, ובאשר לעצם הימצאותו של אור אין סוף – הרי
62 הוא נמצא באופן שווה בעולמות התחתונים ובעולמות העליונים.
63 ההתחלקות בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים (כמו
64 שהדבר במשל של
65 ההתחלקות באברים) היא
66 מצד המשכת וגילוי החיות
67 מאין סוף ברוך הוא, להתהוות
68 העולמות והנבראים
69 ולהחיות: החיות בעולמות
70 העליונים היא בהתגלות יותר
71 מאשר בעולמות התחתונים.
72 בפרק הבא, אותו אנו
73 מתחילים ללמוד, ממשיך רבנו הזקן להסביר בנמשל (של אלקות ועולם)
74 מה שנאמר במשל, שהגילוי של החיות הכללית, הוא במוחין שבראש.
75 וְכִמּוֹ שֶׁכְּנִשְׁמַת הָאָדָם עֶקֶר גִּלּוֹי כְּלָלוֹת הַחַיּוֹת הוּא בְּמִחוּין,
76 וְכָל הָאֲבָרִים מְקַבְּלִים אוֹר וְכֵחַ לְבַד, הַמֵּאִיר לָהֶם מִמְּקוֹר
77 גִּלּוֹי הַחַיּוֹת שֶׁבְּמִחוּין – כִּכָּה מִשְׁלַח עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁלַח, עֶקֶר גִּלּוֹי
78 כְּלָלוֹת הַמִּשְׁכָּת הַחַיּוֹת, לְהַחֲיוֹת הָעוֹלָמוֹת וְהַבְּרֹאִים
79 שֶׁבָּהֶם – הוּא מְלַבֵּשׁ וְנִכְלָל בְּרָצוֹנוֹ וְהַכְּמָתוֹ וְכִינּוֹתוֹ וְדַעְתּוֹ
80 יְתִבְרָךְ, – של הקב"ה, הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם "מִחוּין", – ספירות כתר

39 פֶּרֶק נב. בפרק הקודם, החל רבנו הזקן להסביר, ענין השראת השכינה
40 שהיתה בקדשי קדשים ובמקומות מסויימים נוספים, כאשר יש להבין
41 לכאורה: מה משמעות "השראת השכינה" – במקום זה או אחר, והרי
42 "מלא כל הארץ כבודי"? ורבנו הזקן הסביר ש"מבשרי אחזה" – מגופו
43 ונפשו יודע האדם, שנשמתו
44 נמצאת בכל גופו ובכל אבריו
45 – ובכל זאת, עיקר מקום
46 הנשמה, הוא במוחין שבראש.
47 והרי, כלפי עצם הנשמה, אי
48 אפשר לומר כך, שכן עצם
49 הנשמה נמצא בכל האברים
50 באופן שווה, הוא לא נמצא
51 במוחין שבראש יותר מאשר
52 ברגלים, אלא, הכוונה להמשכה הכללית והגלויה של החיות, הנמשכת
53 מהנשמה להחיות את הגוף, לפני שהיא מתפשטת בגוף לפי מזגו ותכונתו
54 של כל אבר – על המשכה כללית וגלויה זו שמן הנשמה, אומרים שיעקר
55 מקומה, הוא במוחין שבראש, ומשם נמשכת ומתפשטת הארה בלבד אל
56 כל שאר אברי הגוף. כך – הסביר רבנו הזקן – גם בנמשל של אלקות
57 ועולם. מבחינת עצמות ומהות אין סוף ברוך הוא, אין מקום לחלק בין
58 העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים – שכן, גם הימצאותו של
59 אור אין סוף בעולמות העליונים – הוא בהעלם, עד כדי כך, ששום

1 ו"שכינה" - מלשון "ושכנתי בתוכם"², - שכינה והתגלות.³
 2 להלן יסביר רבנו הזקן - כפי שהרבי שליט"א מפרש זאת.⁴
 3 משמעותם של כל התוארים האמורים, המתארים את תכונותיו
 4 ופעולותיו של מקור החיות: מקור החיות נקרא "עלמא"
 5 דאתגליא" - על שם
 6 שמקור זה הוא ראשית
 7 התגלות אור אין-סוף,
 8 - ומכיוון שהמקור עצמו
 9 הוא ענין של התגלות,
 10 לכן הוא עצמו (מצד
 11 תכונותיו העצמיות) נקרא
 12 בשם "עלמא דאתגליא"
 13 (עולם של התגלות), ולא
 14 משום שהוא מחיה עלמא
 15 דאתגליא; מקור החיות
 16 נקרא גם "מטרונתא"
 17 (מלכה), מפני שהוא אשר
 18 ממשיך ומאיר לעולמות
 19 בבחינת גלוי, - ולכן, זה
 20 בדוגמת "מטרונתא"
 21 (מלכה) שעל ידה
 22 נמשכים ומתגלים עניניו
 23 של מלך. הרי, שמקור החיות, הוא התחלת ההתגלות של אור
 24 אין סוף, המתגלה מאור אין סוף ב"מטרונתא" (מלכה).
 25 ומקור זה נמשך לכל אחד - מהעולמות והנבראים, האור
 26 וחיות פרטי הראוי לו, - שלכן, נקרא מקור החיות גם בשם
 27 "אימא תתאה", מפני שהוא ה"אם", מקור החיות הפרטית של
 28 כל נברא, ושובן ומתלבש בתוכם - בעולמות ובנבראים,
 29 להחיותם. - שלכן, נקרא מקור החיות גם בשם "שכינה", על
 30 שם ששוכנת ומתלבשת בעולמות ובנבראים, להחיותם. עד כאן
 31 למדנו, איך הוא מקור לעולמות ובנבראים בכלל, להלן - נלמד
 32 איך הוא מקור לנשמות ישראל; ולכן - הוא נקרא - גם כן,
 33 "אם הבנים" על-דרך-משל, - "בנים" היינו נשמות ישראל,
 34 ונקרא גם ו"כנסת ישראל", שממקור זה נאצלו נשמות
 35 ונאצילות - שהם אינם נבראים, כי אם נאצלים, ונבראו
 36 נשמות דבריהם וכו'. וכלן - גם העולמות והנבראים וגם
 37 הנשמות, אינן רק מהתפשטות החיות והאור - המתפשטים
 38 ונמשכים, מהמקור הזה הנקרא "שכינה", בהתפשטות
 39 האור מהשמש. - שהוא הארה בלבד מהשמש - כך גם כל
 40 אלה הם הארה בלבד ממקור זה.

ליקוטי אמרים

מוחין והן הן המלוכשים בתורה ומצותיה וגילוי כללות
 המשכה זו הוא מקור החיות אשר העולמות מקבלי כל
 א' בפרטות רק הארה מתפשטת ומאירה ממקור זה
 כדמיון אור המתפשט מהשמש עד"מ וכחות אברי הגוף
 מהמוח הנ"ל ומקור זה הוא הנקרא עלמא דאתגליא
 ומטרונת' ואימא תתאה ושכינה מלשון ושכנתי בתוכם
 על שם שמקור זה הוא ראשית התגלות אור א"ס אשר
 ממשיך ומאיר לעולמות בבחי' גילוי וממקור זה נמשך
 לכל א' האור וחיות פרטי הראוי לו ושוכן ומתלבש
 בתוכם להחיותם ולכן נקרא אם הבנים עד"מ וכנסת
 ישראל שממקור זה נאצלו נשמות דאצי' ונבראו
 נשמות דבריהם וכו' וכולן אינן רק מהתפשטות החיות
 והאור מהמקור הזה הנק' שכינה כהתפשטות האור
 מהשמש

1 (רצון), חכמה, בינה ודעת - נקראות "מוחין" למעלה, ובהן
 2 מלוכשת ונכללת ההמשכה הכללית של החיות, והיא
 3 ההתגלות הראשונה של אין סוף ברוך הוא בעולמות, וכן הן -
 4 הרצון, החכמה, הבינה והדעת שלמעלה, המלכשים בתורה
 5 ומצותיה. - שכן, ההלכה
 6 עצמה או המצוה עצמה,
 7 - זהו רצונו של הקב"ה,
 8 שרוצה שההלכה תהיה
 9 כך וכך, או שהמצוה
 10 תהיה באופן כזה; והשכל
 11 וההבנה של ההלכות
 12 וטעמי המצוות - הם
 13 ה"חכמה-בינה-דעת"
 14 שלמעלה - הרי, תורה
 15 ובמצוות מלוכשים המוחין
 16 שלמעלה, שבהם ישנה
 17 ההמשכה הכללית של
 18 החיות האלקית לעולמות.
 19 וגילוי כללות המשכה זו
 20 - כשהמשכה הכללית
 21 שבמוחין - באה לידי
 22 התגלות, שכפי שרבונו
 23 הזקן מסביר להלן, הרי כשהמשכה ממוחין באה בספירת
 24 המלכות, הוא מקור החיות, אשר העולמות מקבלים כל
 25 אחד בפרטות. רק הארה מתפשטת ומאירה ממקור זה,
 26 - לא מדובר כאן על ההמשכה הכללית שבמוחין, אלא - על
 27 התגלותה - של המשכה זו. התגלות זו - היא מקור החיות
 28 שמקבלים כל העולמות והנבראים, כל אחד מהם - ההארה
 29 הפרטית השייכת אליו. הארה והתפשטות זו, היא: כדמיון אור
 30 המתפשט מהשמש על-דרך-משל, - כמשל האור שהוא
 31 הארה בלבד מהשמש, וכמשל וכחות אברי הגוף -
 32 המתפשטים, מהמח הנוכחי לעיל. - בפרק נ"א. ומקור זה -
 33 שהוא כבר התגלות מההמשכה הכללית שבמוחין, הוא
 34 הנקרא - בתורת הקבלה, "עלמא דאתגליא", - עולם של
 35 התגלות. שכן, כאן מתחילה ההתגלות של אלקות בעולמות,
 36 וכן הוא נקרא ו"מטרונתא", - מלכה, המקבלת מהקב"ה -
 37 המלך של המלכה, ו"אמא תתאה", - המדריגה התחתונה
 38 יותר של "אימא", כי גם "בינה" נקראת "אימא" (ככתוב: "אם
 39 (אם) לבינה תקרא"), אלא - בינה היא "אימא עילאה",
 40 המדריגה העליונה שב"אימא", ומלכות נקראת "אימא תתאה",

1. ראה משלי ב, ג; ברכות נז, א (וחדושי אגדות מהרש"א, שם). 2. שמות כה, ח. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכל זה אין מזכיר שהוא מלכות דאצילות ודבר הוי' רק אח"כ כהקדמה להענין דק"ק ותורה איך הם משתלשלים מעולם לעולם, אז אומר שהיא מלכות דאצי' וכו' דבריהם וכו' וכיון שמסתייע בזה מע"ח מביא ל' הצי"ח "מלכות" (ולא שכינה וכו') - משא"כ בל' התניא מצ"ע - שאינו בל' ס' הקבלה". 4. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "התיבות" על שם שמקור זה הוא ראשית התגלות אור א"ס"ם הם ביאור על מה שאמר שמקור זה עצמו נקרא דאתגליא (ולא מפני שמחי' עלדא"ג) "אשר ממשיך ומאיר לעולמות בבחי' גילוי" (בדוגמת מטרונתא שעי' שנמשכים ונתגלים עניני המלך); והתיבות "וממקור זה נמשך לכל אחד האור וחיות פרטי הראוי לו", הוא ביאור על "אימא תתאה"; והתיבות "ושוכן ומתלבש בתוכם להחיותם", הם ביאור על מה שאמר שנקרא שכינה מלשון ושכנתי בתוכם ומוסיף אח"כ עוד ענין בנוגע לנשמות (כהקדמה ל"התגלות לנו ולבנינו כו'") "ולכן נקרא אם הבנים וכנסת ישראל" (בתחלה מדבר בעולמות וברואים בכלל ואין זה הענין דכנס"י או הבנים)."

יום חמישי כ"ט אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עג, אבל השכינה... עד עמ' עג, השמש בלבר.

26 בטלים במציאות, כמו שאור השמש בטל במציאות בהיותו
27 במקור שלו. וכדי שהשכינה תתלבש בעולמות ובנבראים, מן
28 ההכרח שהיא תתלבש בלבוש המעלים ומסתיר על האור שלה,
29 שדוקא אז – בכוח העולמות והנבראים "לקלוט" ולקבל את
30 האור ולא להתבטל

במציאות. אך, נשאלת

השאלה: באיזה לבוש

מדובר, שיש ביכולתו

להעלים ולהסתיר על אור

השכינה, ושהוא עצמו

לא יתבטל במציאות?

מכיוון שהשכינה היא

הרי מקור כל הנבראים,

הרי היא מקור גם

ללבוש זה, ובשעה

שהשכינה מאירה באותו

לבוש, והוא נמצא

במקורו – הרי על הלבוש להתבטל במציאות? אלא – מסביר

רבנו הזקן להלן – לבוש זה, הוא רצונו וחכמתו של הקב"ה

שבתורה ומצוות, והוא מדריגה עליונה יותר מאשר מקור

החיות של העולמות הנקרא "שכינה". לכן – אין לבוש זה

מתבטל בפני אור השכינה, בהיותו מדריגה שלמעלה מהאור.

"אלא שעפ"ז אדרבה עוד תוגדל הקושיא שאם אור השכינה

א"א לסבול כו' עכאכו"כ מה שלמע' מזה – ומתרץ: רק

שירדה... – לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א.

50

1 אכל השכינה עצמה, שהיא ראשית הגילוי ועיקרו, מה
2 שאין-סוף ברוך-הוא מאיר לעולמות בבחינת גילוי, והיא
3 – השכינה, מקור כל המשכחות החיות שבכל העולמות
4 [שכל החיות שבהם – שבעולמות, אינו רק אור המתפשט
5 ממנה – מהשכינה, כמאור
6 המתפשט מהשמש] –
7 הרי השכינה עצמה,
8 שהיא מקור כל החיות של
9 העולמות – אי אפשר
10 לעולמות לסבל ולקבל
11 אור שכינתה, שתשכן
12 ותתלבש בתוכם ממש,
13 בלא לבוש המעלים
14 ומסתיר אורה מהם, –
15 אין הם יכולים לקבל את
16 אור השכינה, אם הוא
17 יתגלה אליהם שלא על

18 ידי לבוש המעלים ומסתיר את האור, שלא יתבטלו במציאות

19 לגמרי במקורם, כמאור אור השמש במקורו בגוף השמש,

20 – שאז, כשאור השמש נמצא במקורו, בשמש עצמה – הרי הוא

21 באופן – שאין נראה שם אור זה, רק עצם גוף השמש

22 בלבד. – כך גם, מכיוון שהשכינה היא מקור החיות של כל

23 העולמות והנבראים, שחיותם היא הארה בלבד מהשכינה (כמו

24 אור השמש שהוא הארה מהשמש), הרי, אם השכינה (המקור

25 עצמו) היתה מאירה בהם, היו הם נמצאים אז במקורם, והיו

יום שישי א' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עג, ומהו הלבוש... עד עמ' עג, מצות התורה.

67 דאנגליא, – שלמעלה מעלה מהעולם של התגלות. "עלמא
68 דאתגליא" הוא, כאמור, בחינת "שכינה" – "ראשית הגילוי"
69 – ו"חכמה עילאה", שלמעלה מהתגלות בכלל, הרי היא
70 למעלה ולמעלה מ"עלמא דאתגליא", דאיהו חכים ולא
71 כחכמה ידיעה וכו', –
72 הקב"ה חכם (בבחינת
73 חכמה ד"אצילות") אבל
74 לא ב"חכמה" הידועה,
75 וכמו שנתפאר לעיל,
76 שאור אין-סוף ברוך
77 הוא מלבש ומיוחד
78 כחכמה עלאה, –
79 בחכמה העליונה, והוא
80 יתברך וחכמתו אחד. –

הרי שחכמה, וכן גם שאר הבחינות של מוחין שלמעלה (כמו)

בינה ודעת) הם למעלה בהרבה מאשר מדריגת אור השכינה,

82

51 ובלשון ה"תניא": ומהו הלבוש שיוכל להסתירה ולהלבישה,

52 – שיהיה בכוחו להסתיר על אור השכינה, ולא יתבטל –

53 הלבוש עצמו, במציאות פאורה? הוא רצונו יתברך

54 וחכמתו וכו' – ובינתו ודעתו, שכאמור הם כולם מהווים ענין

55 המוחין למעלה,

56 המלבישים בתורה

57 ומצותיה, הנגלית לנו

58 ולבנינו, – הם יכולים

59 להיות "לבוש" לאור

60 השכינה, ושלבוש זה לא

61 יתבטל באור השכינה –

62 וכל כך למה? דאורייתא

63 מתכמה נפקת, – שכן,

64 התורה באה מן

65 ה"חכמה", היא חכמה עלאה – חכמה עליונה, ספירת

66 החכמה של "עולם האצילות", דלעילא לעילא מעלמא

ליקוטי אמרים

ומהו הלבוש שיוכל להסתירה ולהלבישה ולא יתבטל
במציאות באורה הוא רצונו ית' וחכמתו וכו' המלוכשים
בתורה ומצותיה הנגלית לנו ולבנינו דאורייתא מחכמה
נפקת היא חכמה עילאה דלעילא לעילא מעלמא
דאתגליא דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעה וכו' וכמוש"ל
שאור א"ס ב"ה מלוכש ומיוחד בחכמה עילאה והוא
ית' וחכמתו אחד רק שירדה בסתר המדרגות ממדריגה

ליקוטי אמרים

ומהו הלבוש שיוכל להסתירה ולהלבישה ולא יתבטל
במציאות באורה הוא רצונו ית' וחכמתו וכו' המלוכשים
בתורה ומצותיה הנגלית לנו ולבנינו דאורייתא מחכמה
נפקת היא חכמה עילאה דלעילא לעילא מעלמא
דאתגליא דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעה וכו' וכמוש"ל
שאור א"ס ב"ה מלוכש ומיוחד בחכמה עילאה והוא
ית' וחכמתו אחד רק שירדה בסתר המדרגות ממדריגה

- 1 ולכן יכולים הם להיות לבוש לאור השכינה ולא להתבטל
2 במציאות באור זה. ברם, כיצד יכולים המוחין שלמעלה
3 לשמש בתור לבוש,
4 וכיצד יכולים הנבראים
5 לקבל לבוש זה – בשעה 1 למדינה בהשתלשלות העולמות עד שנתלכשה
6 שהוא למעלה גם מאור 2 בדברים גשמיים שהן תרי"ג מצות התורה.
7 השכינה? – רק – זהו
8 מפני שחכמה עילאה ותורה 5 שירדה בסתר המדינות
- 9 למדינה – עליונה, למדינה – תחתונה, בהשתלשלות
10 העולמות, עד שנתלכשה בדברים גשמיים, שהן תרי"ג
11 – 613, מצות התורה. –
12 שבהם ירדה ונתלכשה
13 התורה, ובירידתה
14 במדינות ובדברים
15 הגשמיים התחתונים –
16 יש בכוחה להיות לבוש המסתר על אור השכינה.

ליקוטי אמרים

יום שבת קודש ב' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עג, ובירידתה בהשתלשלות... עד עמ' עד, בשם שכינה.

- 17 ובירידתה בהשתלשלות מעולם לעולם – גם השכינה ירדה
18 ונתלכשה בה בכל עולם ועולם, – בחכמה שלמעלה,
19 הנמצאת בתורה שבכל עולם, מלוכש אור השכינה, וזהו היכל
20 קדשי קדשים שכל עולם ועולם, – קדשי קדשים הוא
21 מקומה של השראת
22 השכינה בכל עולם ועולם
23 – המוחין שלמעלה, 3
24 המלוכשים בתורה שבכל 4
25 עולם, הם היכל קדשי 5
26 קדשים שבאותו עולם, 6
27 ושם שורה השכינה, 7
28 השוכנת ומתגלה באותו 8
29 עולם. וכמו שכתוב 9
30 בזהר ו'עין תיים', 10
31 שהשכינה שהיא – 11
32 בספירות העליונות – 12
33 בחינת וספירת מלכות 13
34 דאצילות [שהיא – 14
35 מלכות דאצילות, בחינת 15
36 גלוי אור אין-סוף ברוך 16
37 הוא וחיית שםאיר 17
38 לעולמות, ולכן – מפני 18
39 שהיא בחינת גילוי מאור
- 40 אין סוף ומחיות, לכן היא נקראת "דבר ה'" ו"רוח פיו",
41 כפיכיל – שכן, "דיבור" הוא ענין הגילוי – לגלות בדיבור מה
42 שהיה נעלם במחשבה, על-דרך-משל, כמו שבאדם הדבור
43 הוא מגלה מחשבתו הסתומה ונעלמה להשומעים] – כך
44 גם למעלה, שבחינת מלכות ד"אצילות", שהיא בחינת הגילוי
45 של אור אין סוף ושל החיות שהיו לפני זה בהעלם – נקראת
46 "דבר ה'", והו כביכול הדיבור שלמעלה המגלה אלקות
47 בעולמות. ובכן, "שכינה" זו, שהיא "מלכות דאצילות" – היא
48 מתלכשת בהיכל קדשי קדשים דבריאה שהיא חכמה
49 בינה-דעת דבריאה, ובהתלכשותן – כשחכמה-בינה-דעת
50 של "עולם הבריאה" נ"יחד עם מלכות דאצילות שבתוכן (כנ"ל,

ליקוטי אמרים

- 51 'שממקור זה – ונבראו כו' – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א
52 מתלבשים במלכות דבריאה – נבראו הנשמות והמלאכים
53 שבראיא. – הנשמות והמלאכים של אותו עולם, הם כבר
54 בבחינת נבראים של אותו עולם, ולא אלקות של אותו עולם,
55 והם מתהווים מבחינת
56 ה"מלכות" של אותו
57 עולם; הרי, שהנשמות
58 והמלאכים של "עולם
59 הבריאה" מתהווים
60 מבחינת "מלכות" של
61 "עולם הבריאה"; וגם
62 משם – מספירת המלכות
63 של "עולם הבריאה", שבה
64 מלוכשת בחינת השכינה –
65 מלכות ד"אצילות",
66 שהתלכשה בתחילה
67 בחכמה-בינה-דעת
68 שב"עולם הבריאה",
69 ולאחר מכן התלכשה
70 ב"מלכות" שב"עולם
71 הבריאה", נמשך
72 התלמוד שלפנינו,
73 וכמו שכתבאר לעיל
- 74 בשם התקונים, שבעולם הבריאה מאירות ומשפיעות שם
75 חכמתו ובינתו ודעתו של אין-סוף ברוך-הוא בבחינת
76 צמצום עצום, – הם יורדים ונמשכים באופן של צמצום חזק
77 ועצום, כפי שיוכלו הנשמות והמלאכים שהם בעלי גבול
78 ותכלית לקבל השפעה מבחינת חכמה-בינה-דעת אלו, –
79 מחכמה-בינה-דעת של אין סוף ברוך הוא, כפי שהן בעצם, לא
80 היה ביכולת הנשמות והמלאכים לקבל, אלא, דוקא, כפי שהן
81 יורדות ונמשכות ב"עולם הבריאה" באופן מצומצם ביותר – הם
82 יכולים לקבל. ולכן נמשך משם – מ"עולם הבריאה", התלמוד,
83 – לא ה"משנה", כי אם ה"תלמוד" – גמרא, שהיא – ה"תלמוד",
84 גם בן בחינת חכמה-בינה-דעת, שתלמוד הוא מעמי

5. "ואולי הכוונה רק לתורה, ראה פ"ד ל' זה ממש. ועיין רפנ"ג: ח"ע דאצי' שהיא כללות התורה וצ"ע" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 6. באגרת הקודש דף קלט, א. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הדיוק שלא יקשה ממש"כ בפכ"ג דהתורה היא אא"ס

המדות, בכל זאת, מכיוון שבהן גלומים הטעמים, שהם ענין של
שכל וטעם, — הן גם כן נמשכות מחכמה-בינה-דעת של אין סוף
ברוך הוא, רק שפתינות חכמה-בינה-דעת שהם טעמי
ההלכות, הם מלכשים ונגזרים בגופי ההלכות, ולא
בפתינות גלוי. — בגמרא,

הטעמים של ההלכות —

בהתגלות, ואילו, במשנה

פסק ההלכה בלבד הוא

בהתגלות — ולא הטעם,

וגופי ההלכות שהן

בפתינות גלוי — במשנה,

הן הן הארת מדותיו של

אין-סוף ברוך-הוא

בפתינות גלוי, — כאמור,

שפסק הלכה להיתר — זהו

חסד, ופסק הדין לאיסור —

זהו גבורה, כמו שנתבאר

לעיל בשם התקונים

דשית ספירן מקננין

ביצירה, — שש ספירות

ומדות של אין סוף — שהן

מדות "עולם האצילות" —

נמצאות ומאירות ב"עולם

היצירה", שהן דרך כלל

שני קוין, — שש המדות נחלקות בשני קווים כלליים: ימין —

שהוא "חסד", ושמאל — שהוא "גבורה" — "חסד דרועא — זרוע

— ימינא, גבורה דרועא — זרוע — שמאלא" — להקל מסיטרא

דחסד, — מבחינת ומדת החסד — בא פסק ההלכה להקל, דהיינו

להתיר שיוכל — הדבר המותר, לעלות אל ה', — שתוכל

להיות עליה לאותו דבר בקדושה. שכן, דבר המותר שיהודי

משתמש בו לענין של קדושה ומצוה — עולה החיות שבו

בקדושה, והרי זה ענין של חסד, או להתקיר בו; — שהדבר

אינו היתר, ובמילא אי אפשר שתהיה לו עליה לקדושה, והרי

זה ענין של "גבורה" ו"דין", שאותו דבר לא יוכל לעלות. אלה

הם שני הקווים הכלליים של המדות שלמעלה, שמהם באות

ההלכות שבמשנה, והכלל, — גם תלמוד גם משנה, על-פי

חכמה עלאה — חכמה עליונה, דאצילות, ובינה ודעת

כלולות בה, — ב"חכמה" ומיחדות — המשנה והתלמוד, וכן

ההארה שמחכמה-בינה-דעת ומדות שממנה נמשכים המשנה

והתלמוד, באין-סוף ברוך-הוא, כי בתוך כלל מלכשות

1 החלכות על בורין, והטעמים — ענין של טעם ושכל, הם

2 בפתינות חכמה-בינה-דעת, — מוחין; וההלכות עצמן —

3 שב"משנה", הן ממודותיו של אין-סוף ברוך-הוא, שהן: —

4 בחינות, חסד דין רחמים — תפארת, בו, שמהן — מהמדות,

5 נמשך ההתר והאסור,

6 והכשר והפסול, והחיות

7 והפסול, — היתר וכשר —

8 חסד, איסור ופסול —

9 גבורה, כמו שכתוב

10 בתקונים. — שההלכות הן

11 מהמדות שלמעלה.

12 ובהתלבשות מלכות

13 דאצילות במלכות

14 דבריאה⁸, — היא לאחר

15 מכן, מתלבשת בריכל

16 קדשי קדשים דיצירה

17 שהוא חכמה-בינה-דעת

18 דיצירה. — כך, שישנה

19 השראת השכינה ממלכות

20 ד"אצילות" ב"עולם

21 היצירה, ובהתלבשות —

22 לאחר מכן, במלכות

23 דיצירה — בשעה

24 שמלכות ד"אצילות" כפי

25 שהיא מלובשת במלכות ד"בריאה" ובחכמה-בינה-דעת

26 ד"יצירה" — מתלבשת ב"מלכות" של "עולם היצירה" — נוצרו

27 הרוחות — בחינות הנשמות הנקראות "רוח", שכן ישנן שלש

28 מדרגות בנשמות — נפש, רוח ונשמה, והרי "נפש" היא

29 מ"עשיה", "רוח" — מ"יצירה", ו"נשמה" — מ"בריאה". כשלמדנו

30 אודות "עולם הבריאה", נאמר שממלכות ד"בריאה" נוצרות

31 ה"נשמות" — המדרגה של "נשמה", ועתה, כשאנו לומדים

32 אודות "מלכות דיצירה" — אומר רבנו הזקן, שממנה נוצרות

33 ה"רוחות" — המדרגה של "רוח", והמלאכים שביצירה. — גם

34 בחינות ה"רוח" שבנשמות וגם המלאכים של "עולם היצירה" —

35 נתהוו ממלכות ד"יצירה"; וגם מושם — ממלכות ד"יצירה", היא

36 המשנה שלפנינו, שהיא הלכות פסוקות, הנמשכות גם כן

37 מחכמה-בינה-דעת של אין-סוף ברוך-הוא⁹. — כשם שלמדנו

38 ביחס לתלמוד שהוא בא מחכמה-בינה-דעת של אין סוף ברוך

39 הוא, שכן, תלמוד מורכב מהטעמים והשכל של ההלכות, כך

40 גם ביחס למשנה, שלמרות שההלכות עצמן באות מבחינת

ליקוטי אמרים

טעמי ההלכות על בורין והטעמים הם בחי' חב"ד
וההלכות עצמן הן ממודותיו של א"ס ב"ה שהן חסד דין
רחמים כו' שמהן נמשך ההיתר והאיסור והכשר והפסול
והחיות והפסול כמ"ש בתיקוני'. ובהתלבשות מלכות
דאצי' במלכות דבריאה מתלבשת בהיכל ק"ק דיצי'
שהוא חב"ד דיצירה ובהתלבשות במלכות דיצירה
נוצרו הרוחות והמלאכים שביצירה וגם משם היא
המשנה שלפנינו שהיא הלכות פסוקות הנמשכות ג"כ
מחב"ד של א"ס ב"ה רק שבחי' חב"ד שהם טעמי
ההלכות הם מלובשים ונגזרי' בגופי ההלכות ולא בבחי'
גילוי וגופי ההלכו' שהן בבחי' גילוי הן הן הארת מדותיו
של א"ס ב"ה בבחי' גילוי כמ"ש'ל בשם התיקוני' דשית
ספירן מקננין ביצירה שהן דרך כלל שני קוין ימין ושמאל
להקל מסטרא דחסד דהיינו להתיר שיוכל לעלות אל
ה' או להחמיר כו' והכל ע"פ חכמה עלאה דאצי' ובינה
ודעת כלולות בה ומויוחדות בא"ס ב"ה כי בתוך כולן

כי הוא היודע כו' כולא חד — לכן כ' לפנינו וע"ד מש"כ בפכ"ג: ההלכות הן... המשכות כו' ולהעיר מהגהה (נה, א): ושם מאיר כו' אך עיקר כו' והארתן לבד כו'. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כופל עוה"פ (אף שכבר אמר "ובהתלבשותן במל' דבריאה") (כי: 1) התלבשות שלפני קלה היא והנמשך ע"ז הם ענינים דברי' (עלדאכס) — משא"כ התלבשות זו שמעלימה כ"כ עד שהנמשך ע"ז הם ענינים דיצירה (עלדאכס). (2) י"ל דאין בזה — התלבשות בחב"ד דבריאה, כ"א — מל' במל' (ראה לקמן מל' דאצי' מלובשת במל' ובהג"ה "מל' מלכות") — משא"כ בנוגע לעניני עולם הבריאה — כל עניניו — מוכרחת התלבשות בחב"ד דברי' (ועד"ז בכל עולם — בנוגע לעניני עולם זה) וכמו במשל — דכל עניני הגוף נמשכים מהראש ומוחוץ — וכנ"ל בארוכה. ואפילו את"ל שגם להתלבשות זו במל' דבריאה (שלצורך עולם היצירה) — צ"ל מקודם התלבשות בחב"ד דבריאה (וכ"מ קצת בס' בדרוש שלאחר עלינו (שער התיבת)) — הרי בזה פעולת חב"ד דבריאה רק במדה שתוכל מל' דבריאה לפעול בענין דיצירה — רחוק הערך מבריאה (במשל — המשכה ממוחין דהאדם במדה שיוכל לפעול בענין רחוק הערך ממנו — שאינו שייך כלל לשכל). 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהרי כל התורה היא חכ' של אוא"ס ב"ה (שלכן אורייתא וקב"ה כולא חד וגדול ענין ת"ת וכו' כמשנ"ת בכ"מ בתניא לפ"ז)".

קדשים, שהוא חכמה-בינה-דעת שבעולם שלמטה ממנו
במדרגה. – בחינת מלכות של "עולם האצילות", כפי שהיא
מלוכשת ב"מלכות" של עולם עליון יותר, מתלבשת בחכמה-
בינה-דעת, של עולם שלמטה במדרגה¹⁰. והנה, מהשכינה –
מלכות ד"אצילות",
המלכשת בהיכל קדשי
קדשים של כל עולם
ועולם, כללי או פרטי,
נמשך ומתפשט ממנה
אור וחיות לכל העולם
והברואים שבו, נשמות
ומלאכים וכו', – וכן
שאר הנבראים שבאותו
עולם, כמו ההיכלות וכו',
כולם מקבלים אור וחיות
מבחינת שכינה זו
(המלוכשת בהיכל קדשי
קדשים שבאותו עולם),
שכן, כי כלם נבראו
בעשרה מאמרות
שבעשרה בראשית¹¹,
שם – עשרת המאמרות,
"דבר ה'" הנקרא בשם
"שכינה" – כפי שלמדנו שענינו של "דבר ה'" הוא לגלות את
מה שהיה מוסתר ונעלם. שזהו גם כן ענין השכינה – התגלות
האור האלקי שלמעלה מהעולם, בתוך העולם. הרי, שבחינת
מלכות של "עולם האצילות" (הנקראת בשם "שכינה", והיא
"דבר ה'" שנתגלה בעשרת המאמרות), היא זו שממנה נמשכים
ומתפשטים אור וחיות בכל העולמות והנבראים. המשכה
והתפשטות זו באה על ידי תורה, שהיא היכל קדשי קדשים (בו
מתלבשת שכינה בתחילה) בכל עולם, והיא המשמשת
כ"לבוש" לאור השכינה:

חכמה-בינה-דעת דאצילות, שאור אינסוף ברוך-הוא
מיוחד בהן בתכלית היחוד. – הרי, כשהשכינה מתלבשת
בהיכל קדשי קדשים של "עולם היצירה", ולאחר מכן בבחינת
מלכות של "עולם היצירה" – נמשך חלק מן התורה, שהוא
"משנה", – שהוא הכלי
לאור השכינה כפי שהוא
מתגלה ב"עולם היצירה".
ובן ברך זה –
שבתחילה מתלבשת
השכינה בבחינת מלכות
של "עולם היצירה", וידה
השכינה ונתלבשה
בהיכל קדשי קדשים
דעשיה. וכל עולם מג'
עולמות אלו – בריאה,
יצירה, עשיה, מתחלק
לרבות מדרגות
הנקראות גם כן
עולמות פרטים,
ומלכות דאצילות –
שהיא, כאמור, בחינת
ה"שכינה", מלכשת
במלכות הגהה* (ובנה
יובן לשון התנ"ך: "מלכות כל עולמים" – מלשון
הפסוק, משמע, שיש "מלכותך", המלכות שלך, ויש "מלכות כל
עולמים", המלכות של כל העולמות, ועל כך אומרים,
שמלכותך, המלכות שלך, היא הפנימיות של מלכות כל
העולמות, שכן, בבחינת "מלכות" של כל העולמות – מלוכשת
מלכותך – מלכות ד"אצילות": שכל עולם פרטי – א)
היא מתלבשת בבחינת מלכות שבכל עולם פרטי; יורדת – ב)
מלכות ד"אצילות" (על ידי ההתלבשות האמורה) יורדת,
ומתלבשת ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת, בהיכל קדשי

10. (החלוקה ל-א)ב) היא מכ"ק אדמו"ר שליט"א, כמו החזרה על "מלכות דאצילות" בכל אחד מהם; וכפי הנראה מציין בכך הרבי שליט"א שהתלבשות בקדשי קדשים שבכל עולם – מתייחסת למלכות דאצילות – ולא לבחינת מלכות שבעולמות שלמטה מ"אצילות", בהן מתלבשת מלכות דאצילות. זהו גם מה שרבונו הזקן אומר: "והנה מהשכינה המלוכשת בהיכל ק"ק...".¹¹ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי קודם לזה לא הי' עולמות – שזהו בראשית – כפשוטו התחלת של ברא – מאין ליש)".

המשך ביאור למסכת ראש השנה ליום שבת קודש עמ' א

(יזאל ד בא) 'ונקית, דקם לא נקית', שאמר ה', גם אם אנקה את
העובדי כוכבים משאר העוונות, לא אנקה אותם מדמם של
ישראל ששפכו, אלא אנקום בהם על כך.
*
שנינו במשנה: ומאין היו משיאין משואות כו', מהר המשחה
לסרביטא וכו', ומבית בלתי. מבררת הגמרא: מאי – מהו המקום
שנקרא בית בלתי, אמר רב

ממירא נוספת של רבי יוחנן בענין בנין ירושלים לעתיד לבוא:
ואמר רבי יוחנן, אוי להם לעובדי כוכבים, שאין להם תקנה, שנאמר
(שם ס ו) 'תחת הנחשת אביא זהב, ותחת הפרזל אביא כסף, ותחת
העצים נחשת, ותחת האבנים פרזל', כלומר במקום כל דבר שנטלו
העובדי כוכבים מירושלים יחזיר ה' דברים יקרים יותר, אבל תחת
רבי עקיבא ותיבדיו שנהרגו על קידוש השם, מאי מביאין – מה
אפשר להביא במקומם, והרי אין להם תקנה, ועליהם הוא אומר

יום ראשון יום ראשון כה אייר, מ לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וככה . . . "עב" בתחתונים ממש.

ממאמרי רבנו הזקן בשנת תקנ"ה בליאזנא: "שכר מצוה מצוה", המצוה בעצם עצמותה היא השכר, והתגלות העצמות תהיה לעתיד, אבל זהו הקרן קימת של המצוה. אמנם פרוטיה אדם אוכל בעולם הזה, והוא בכל מצוה ומצוה בענינה, דכאשר צריך לאותו דבר הוא נענה.

יום שני יום שני כו אייר, מא לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שני עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: וההבדל . . . "עב" להחיותם.

קדם צווי "הוכח תוכיח", כתיב "לא תשנא את אחיך", כי זהו תנאי מקדם להוכחה. ואחרי זה כתיב "ולא תשא עליו חטא", שאם לא פעלה ההוכחה, בנדאי אתה האשם, שלא היו דברים היוצאים מן הלב.

יום שלישי יום שלישי כז אייר, מב לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תניא: וכ"כ עצמו . . . א"ס ב"ה.

אדני אבי מורי נרבי [הרש"ב] ספר ששמע מאביו [=אדמו"ר מהר"ש] בשם ה"צמח צדק" ששמע מרבנו הזקן, שהיה קורא את עצמו בשם בן להרב המגיד, ובשם נכד להבעל-שם-טוב.

יום רביעי יום רביעי כח אייר, מג לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: פרק נב. וכמו . . . "עג" האור מהשמש.

באחד החזיונות לילה שראה ה"צמח צדק" את רבנו הזקן, בתוך שלשים להסתלקותו, אמר לפניו המאמר "על שלשה דברים העולם עומד". אחרי המאמר אמר לו: "איש מזרע תחלה יולדת נקבה" – זהו אמר. "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר" – זהו אתה.

יום חמישי יום חמישי כט אייר, מד לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קנ.
תניא: אבל השכינה . . . "עג" השמש בלבד.

עלית הנשמה היא שלש פעמים בכל יום בהג' תפלות, ובפרט נשמת הצדיקים דילכו מחיל אל חיל. ודבר נדאי, אשר בכל עת ובכל מקום קדוש היותם, נושאים רנה ותפלה בעד המקשרים אליהם ואל פקדתם ושומרים פקדיהם, ובפרט בעד תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם, להנשע בגשמיות וברוחניות.

יום
שישי

יום ששי

א סיון, מה לעומר, ר"ח

ה'תש"ג

עד י"ב בח'ש - ועד בכלל - אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: במדבר, ששי עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: ומהו הלבוש . . . "עג" התורה.

"זרוק חוטבא לאוירא, אעקריה קאי" [=זרק מקל לאויר - על 'עקרו' למקורו הוא תמיד יחזור]. נחלה בלי מצרים הנחילו אבותינו רבותינו הקדושים לכבוד חסידים הראשונים, אשר בני בניהם ובני בנותיהם לדורותיהם, באיזה מדינה וסביבה שיהיו, יהיה אצלם אותו ה"עקריה", והוא המשכת פנימיות הלב אל צור מחצבתו. לפעמים ה"עקריה" מכסה ונעלם בכמה לבושים, וזאת היא עבודת החפץ בחיים, להסיר את הכסויים ולקבץ לו זמני למוד בתורת החסידות ולנהג במנהגי עדת החסידים.

שבת
קודש

שבת

ב סיון, מז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שביעי עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תניא: ובירידתה . . . בשם שכינה.

אנא בכח - דקבלת שבת - אומרים בלחש.

ופרוש עלינו כו' - בקבלת שבת - בצמידה.

בשנת תקפ"ט חל שבת פרשת במדבר ה' בסיון. קדם הדלקת נרות של שבת אמר ה"צמח צדק" מאמר "שאו את ראש גוי אבותם". פרש "שאו" כפרוש הרב אבן עזרא, מענין "כי תשא את ראש". ובאור הענין, שעל ידי עבודת הארת הנשמה שבגוף, נעשה עליה בראש ועצם הנשמה כמו שהיא למעלה. והסביר כמה פסוקים ומאמרי זהר ומדרש. בשבת בציהרים אמר רבנו הדרוש "וארשתין לי לעולם" ובאורו שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום א' דחג השבועות אמר רבנו את הדרוש "וספרתם לכם" ובאורו - שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום השני דחג השבועות בסעודת יום-טוב אמר רבנו את הדרוש "והחכמה מאין תמצא", והוא באור השני בענין "תספרו חמשים יום" הנדפס ב"לקוטי תורה".

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וארבעה לעומר עמ' א

לעבור עליו היוצא בשנה ראשונה בשני לאוין.

משנה. 'ויספו השומרים על דברי הכהן לדבר אל העם מי האיש הירא ורך הלבב' וגו'. ומבאר המשנה, ממה ירא אותו איש, רבי עקיבא אומר, הירא ורך הלבב הוא כמשמעו, שאינו יכול מרוב פחדו לעמוד עם הלוחמים בקשרי המלחמה, כשמתחברים בצפיפות שלא יפרידום האויבים, ולראות הרב שלופה.

רבי יוסי הגלילי אומר, 'הירא ורך הלבב' אינו מפחד המלחמה, אלא זהו המתירא מן העבירות שפירו שמא יענש עליהם במלחמה. ולפיכך תלת לו התורה את כל אלו בנה בית ונטע כרם ונשא אשה שיהיו רגליהם, אף שאינם הסיבה לחזרה, וזה מפני שרצתה התורה שלא יתיישב בעת חזרתו.

רבי יוסי אומר שהירא ורך הלבב הוא אלמנה לבנה גדול - כהן גדול שנשא אלמנה, או גרושה וחלוצה לבנה הדיוט או ממזרת ונתנה לישראל או בת ישראל לממזר ולנתין שנשאה בעבירה, הרי הוא הירא ורך הלבב, שמפחד שיענש על עבירה זו.

ממשיכה המשנה לתאר את מהלך המלחמה, 'והיה בכלות השומרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות - גיבורים הממונים לכך בראש העם', ובעקיבו של עם - וכן מעמידים מאחורי העם. ומבאר המשנה, מעמידין וקייפין - גיבורים לפניהם, שאם יפול אחד מהלוחמים יזקפוהו, ואחרים מאחוריהם, וכשילין - והוצים של פרול בדיהן, וכל המבקש לחזור ולברוח מהמלחמה, הרשות בידו של הזקיף לקפח את שוקיו - לקטוע רגליו,

האם מצוה לאכול מעשר שני בירושלים? יום ראשון כ"ה אייר ה'תשע"ד

פ"ג הכ"ב, אלא כוונת הרמב"ם שאכילה זו, אף לא על ידי הבעלים, דומה לאכילת מצוה.

ולדעת הרמב"ן (בהוספות לספר המצוות, 'מצוות ששכח אותן הרב', מצוה א) אכילת מעשר שני בירושלים היא מצוה-עשה: "וזה מצוה מן המצוות היא גדולה מאד, שנתן בה טעם 'למען תלמד ליראה'..." ותמה על הרמב"ם: גם אם הוא לאו הבא מכלל עשה היה לו למנותו, שהרי הרמב"ם מונה בחשבון מצוות-עשה גם לאווין הבאים מכלל עשה? וה'מגילת אסתר' (שם) מבאר:

הרמב"ם לא מנה אכילת מעשר שני כמצוה בפני עצמה כי היא חלק ממצוות מעשר שני, "וכבר השריש לנו הרב בשורש י"א שאין ראוי למנות חלקי המצוה חלק חלק בפני עצמו". ואמנם אכילת קדשים היא מצוה-עשה בפני עצמה, אך יש לחלק: א. אכילת מעשר שני אינה כאכילת קרבנות. ב. גם אם היא נחשבת כאכילת קדשים, הרי זו מצוה כללית ולא מצוה בפני עצמה, ולכן אינה נמנית במנין המצוות.

הלכות מעשר שני פרק ב, הלכה א: **מַעֲשֵׂר שְׁנִי נֹאכֵל לְבָגְלָיו לְפָנִים מְחֻמָּת יְרוּשָׁלַיִם; שְׁנֵאמַר: וְאָכְלָהּ לְפָנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם.**

כתב ה'מנחת חינוך' (מ"ע תמב) שהרמב"ם במנין המצוות (בספר המצוות) לא הזכיר אכילת מעשר שני בירושלים כמצוה-עשה. וגם מדברי הגמרא (כריתות ד, ב) משמע שאכילת מעשר שני בירושלים אינה מצוה אלא רשות. אמנם, אסור לאכול חוץ לירושלים כמו שכתב הרמב"ם ב'ספר המצוות' (ל"ח קמא): "שהזהירנו מאכול מעשר שני של דגן חוץ לירושלים, והוא אמרו יתברך לא תוכל לאכול בשעריך", והוא לאו הבא מכלל עשה שקיומו באי אכילה מחוץ לירושלים.

ומה שכתב הרמב"ם בהלכות ממרים (פ"ו ה"ב) שבן סורר ומורה לא חייב על אכילת מעשר שני בירושלים כיון שזו אכילת מצוה, כבר העיר על זה ה'לחם משנה' (שם) שאף אם זו מצוה, הרי היא מוטלת רק על הבעלים, כלשון הרמב"ם "מעשר שני נאכל לבעליו" (אף שגם אחרים יכולים לאכול, ראה להלן

קדושה משמים וקדושה על ידי האדם יום שני כ"ו אייר ה'תשע"ד

אך הרמב"ם כותב "זה חומר בלקוח בכסף מעשר מפירות מעשר עצמן", ונראה שלדעתו קדושת הפירות שנלקחו בכסף מעשר אכן חמורה יותר מפירות המעשר עצמם ולכן אין לחלל קדושה זו (לקוטי שיחות לד ע' 75 ואילך. וראה אור שמח).

ויש לבאר על פי פנימיות העניינים:

קדושת פירות המעשר חלה משמים ולא על ידי האדם, כי האדם רק מפריש חלק מהפירות וממילא חלה עליהם קדושה, אך בפדיון הפירות במעות האדם עצמו מעביר את הקדושה מפירות המעשר לפירות האחרים.

ולכן יש 'חומר' בקדושת הפירות הלקוחים בכסף מעשר יותר מפירות המעשר עצמם, כלשון הכתוב (איוב יד, טו) "למעשה ידך תכסוף", כלומר: עיקר רצונו ותאוותו של הקב"ה הוא בעבודת האדם למטה ובקדושה הנפעלת על ידי מעשיו (לקוטי שיחות שם).

הלכות מעשר שני פרק ז, הלכות א"ב: **פְּרוֹת הַנִּלְקָחוֹת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר שְׁנִי – אֵינָן נִפְדִּין בְּרֵחוֹק מִקּוֹם... אֶלָּא יַעֲלוּ הֵן עֲצָמָן וְיֵאָכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם. וְהַחֵמֶר בְּלָקוּחַ בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר מִפְּרוֹת מַעֲשֵׂר עֲצָמָן.**

ולמה באמת פירות שנלקחו במעות מעשר שני אינם נפדים כפי שנפדים פירות מעשר שני עצמם?

מבאר ה'שיטה מקובצת' (זכחים מט, א): התורה התירה לפדות פירות מעשר מחוץ לירושלים כיון שחסה על טורח האדם לשאת את הפירות עד לירושלים, אך מי שקנה פירות במעות מעשר מחוץ לירושלים, גילה דעתו שאינו חס על טרחתו, ולכן אין להתיר לו את הפדייה.

ולפי פירוש זה, טעם החילוק בין פירות מעשר שני עצמם לפירות שנלקחו במעות מעשר שני אינו משום שקדושת הפירות שנלקחו חמורה יותר, אלא משום שסיבת ההיתר אינה קיימת בהן.

נטיעת לולב חייבת בערלה? יום שלישי כ"ז אייר ה'תשע"ד

נטעו למצווה, ללולב או לאתרוג חייב". וכך הביאו גם הטור וה'שלחן ערוך' (יו"ד סי' רצד): "הנוטע לצורך מצוה, כגון לצורך לולב או אתרוג, חייב".

והקשה על זה ה'דרישה' (יו"ד שם ס"ק ז): מדוע הנוטע לולב למצוה חייב בערלה והרי נטיעתו אינה לצורך אכילת הפרי, והנוטע אילן שלא לצורך הפירות אלא לצורך השימוש בעץ (כמו גדר לגינה או קורות לבנין), פטור מן הערלה (לעיל הל' ב), בשונה מאתרוג שחייב בערלה כיון שמשמש גם למאכל?

הלכות מעשר שני פרק י, הלכה ז: **הַנוֹטֵעַ לְמִצְוָה, כְּגוֹן שְׁנֵטֵעַ אֶתְרוֹג לְלוּלָב... חַיֵּב בְּעֶרְלָה.**

מלשון הרמב"ם "שנטע אתרוג ללולב" משמע שאינו מדבר בנטיעת הלולב אלא בנטיעת האתרוג לנטילת לולב, וכלשונו בהלכות לולב (פ"ו ה"ה) "ארבעה מינין אלו מצוה אחת הן... וכולן נקראים מצות לולב". וגם במקור ההלכה בירושלמי (ערלה פ"א ה"ב) מובא רק "אתרוג שנטעו למצוה חייב בערלה" (דברי חמדות הל' ערלה ס"ק מ).

אבל הרא"ש (בפירושו למס' ערלה, פ"א מ"א אות ג) כתב: "אם

שאינו מגדל תמרים אינו כשר למצווה, כי התורה אמרה 'כפות תמרים' ואם העץ אינו נושא פירות אין אלו 'כפות תמרים'. ומאחר שאי אפשר ליטול לולב מעץ שאינו נושא תמרים, ודאי כוונת הנוטע גם לתמרים וחייב בערלה ואינו דומה לנוטע אילן לשימוש אחר (גדר או קורות) שאכן אין כוונתו לפירות (מילי דמרדכי מע"ש פ"י ה"ז).

ומבאר: בנטיעת אילן שלא למאכל אלא לשימוש אחר, כוונת הנוטע לצורך אותו שימוש אך לא לפירות, אבל הנוטע לולב מתכוין לצורך כל מה שיגדל בעץ, הן הלולב והן הפירות, וכיון שהנטיעה היא גם לצורך הפרי – חייבת בערלה. ויש שביאר את שיטת הרא"ש על פי חידושו של הגאון הרוצ"בי (צפנת פענח הל' לולב פ"ז), שלולב הבא מעץ דקל

יום רביעי כ"ח אייר ה'תשע"ד

ביכורים בשנת השמיטה

הבאתי ראשית פרי האדמה אשר נתת לי – דהא לא לו נתן, ואיך שייך שחייב בביכורים?

טעם נוסף לפטור ביכורים בשנה השביעית, העלה ה'אור החיים' (ר"פ תבא): לא יתכן שבשנת השמיטה תהיה בה הבאת ביכורים, הרי 'אינה שלו אלא מופקרת לכל'. וכמו המוכר את פירות שדהו והשדה נשאר בידו ש"אינו מביא פירות, שהרי אין לו פירות" (להלן הי"ד). ואף כאן, בעל השדה אינו יכול להביא ביכורים, כי כיון שהפירות הן הפקר נחשב ש"אין לו פירות" ופטור.

אך על נימוק זה, העיר בספר 'תורת הארץ' (פ"א, סכ"א): הדין הוא שאם "חזר מוכר ולקח הפירות מן הלוקח – הרי זה מביא, שהרי יש לו קרקע ופירותיו" (להלן הי"ד). ואף כאן, כשבעל השדה יזכה בפירות שדהו מן ההפקר, יתחייב בהבאת ביכורים.

הלכות בכורים פרק ב, הלכה א: מִצְוַת עֲשֵׂה לְהֵבִיא בְּכוֹרִים לַמֶּקְדָּשׁ.

האם מצות ביכורים נוהגת אף בשנה השביעית, שנת השמיטה?

ה'מנחת-חינוך' (מצוה צא) דייק מכך שהרמב"ם כתב כאן בסתם "מצות-עשה להביא ביכורים" ש"נראה דאין חילוק בין שנה לשנה, דאפילו בשמיטה חייב בביכורים".

לכאורה הדבר מפורש ברש"י על התורה (משפטים כג, יט): "ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלוך וגו'" – "אף השביעית חייבת בביכורים, לכך נאמר אף כאן בפרשת שמיטה (פסוק יא) בכורי אדמתך".

ואולם מפרשי רש"י (רא"ם, גוראריה) כתבו שאין זו הנוסחא הנכונה ברש"י: "בדאי טעות סופר הוא דאין שייך דתהיה השביעית חייבת בביכורים? שאין קורא אני כאן ועתה

חלת חוץ לארץ צריך להפרישה מן המוקף? יום חמישי כ"ט אייר ה'תשע"ד

חכמים הקילו בחלת חוץ לארץ אם זו עיסה אחת וכשהתחיל לאכול ממנה היה בדעתו להשאיר ממנה כשיעור חלה וההפרשה שיפריש אחר כך נחשבת 'מן המוקף', כיון שהעיסה היתה מחוברת בתחילה.

והוסיפו התוספות (שם). וכן כתבו הרמ"א וי"ד סי' שכג, ובשו"ע אדה"ז אר"ח סי' תנו ס"י (שכל זה בעיסה אחת, אבל בשתי עיסות ובכל עיסה יש שיעור לחיוב חלה, אינו יכול לאכול קודם ואחר כך להפריש, אלא הן צריכות להיות 'מן המוקף' בשעת ההפרשה).

ובשתי עיסות שבכל אחת בפני עצמה אין שיעור לחיוב חלה – לדעה אחת (שו"ע אדה"ז שם) מועיל אם שתיהן הצטרפו בכלי אחד, ויכול לאכול מהן ואחר כך יפריש גם על מה שאכל, כי כיון שהצטרפו בכלי אחד נעשו כעיסה אחת גדולה שיש בה שיעור חלה ומותר לאכול ממנה קודם ההפרשה.

ויש הסוברים (שם, בשם החק יעקב סק"י) שצירופם בכלי אחד אינו מועיל לחברן אלא אם כן היו מחוברות בעודן עיסה, אבל אם לא היו מחוברות בעודן עיסה אין כאן 'מן המוקף' ואסור לאכול מהן קודם ההפרשה.

הלכות בכורים פרק ה, הלכה יב: אם רָצָה לֵאכֹל תַּחֲלֵהּ וְאַחֵר כֶּךָ יִפְרִישׁ תַּחֲלֵהּ בְּחוּץ לָאָרֶץ – מִתֵּר; שְׁאֵין עֲקָרָה אֵלָא מִדְּבָרֵיהֶם.

כתב מהר"י קורקוס (בה"י ג): משמעות לשון הרמב"ם להלן (בהלכה הבאה) היא שגם חלת חוץ לארץ שחיובה מדרבנן צריכה להיות 'מן המוקף' (סמון ומחובר לדבר שהוא מפרש עליו, רש"י סוטה ל, א. ד"ה ונותנת). ואם כן אין כתב כאן שיכול לאכול תחילה ואחר כך יפריש חלה, והרי אין זו הפרשה 'מן המוקף' על מה שאכל כבר?

ובתחילה רצה לבאר (בשם הרשב"א והר"ן) שאכן צריך להניח מעט יותר משיעור חלה, וכך ההפרשה שיפריש אחר כך תהא 'מן המוקף'. ודייק כן גם מלשון הרמב"ם "ואחר כך יפריש תחלה", היינו שאם לא השאיר יותר משיעור חלה אין זו הפרשה.

אך הקשה על זה: מה יועיל אם יניח יותר משיעור חלה, הרי ההפרשה היא גם על מה שכבר אכל, ולגביו אין כאן 'מן המוקף'!

ולכן ביאר בשם הסמ"ג (וכן כתבו התוס' נדה ז, א ד"ה ומקפת):

יום שישי א' סיון ה'תשע"ד

חיוב חלה בעיסת נכרי

מדברי הרמב"ם מבואר שחיוב העיסה בחלה נקבע על פי הבעלות על העיסה בשעת הגלגול (הלישה), ואם בשעת הגלגול היתה שייכת לגוי, הרי היא פטורה מחלה, למרות

הלכות בכורים פרק ח, הלכה ח: וְכֵן עוֹבֵד בַּזְבִּיבִים שֶׁנֶּתַן לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לוֹ עֶשֶׂה, וְנִתְּנָה לוֹ בְּמִתְּנָה עַד שֶׁלֹּא נִגְלְגְלָה – חֵיבָתָהּ; וּמִשְׁנֵלְגְלָה – פְּטוּרָהּ.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קג

שהגלגול נעשה על ידי ישראל.

ומשמע מכך שכאשר העיסה שייכת לישראל ונתן לגוי ללוש אותה, אין זה פוטר מהפרשת חלה, כי רק בעלות של הגוי בשעת הלישה פוטרת אך לא מעשה הלישה.

והנה, כשם שחייב חלה חל משעת הלישה, כך חייב תרומות ומעשרות חל משעת גמר המלאכה של הפירות ועל זה כתב הרמב"ם (הל' תרומות פ"א ה"ג): "וכן העכו"ם שגמר פירות ישראל, הואיל ודיגונן ביד העכו"ם, אינן חייבין בתרומות ומעשרות אלא מדבריהם". כלומר גמר המלאכה (המירוח) של גוי פוטר את הפירות למרות שהם שייכים לישראל.

ומדוע בחלה הדבר תלוי בבעלות של גוי או של ישראל, ואילו בתרומה הדבר תלוי במעשה של גוי או ישראל?

כי בחלה החיוב אינו חל כתוצאה ממעשה הגלגול אלא שהחיוב חל דווקא על עיסה ורק משעת הגלגול היא קרויה עיסה, אך בתרומה עצם מעשה המירוח מחייב ולא השינוי שחל בפירות, וכשם שחייב מעשר הוא רק לאחר הכנסת הפירות לבית, אף שלא נעשה בכך כל שינוי בעצם הפירות, כך פעולת המירוח היא המחייבת.

ולכן, בתרומות ומעשרות שחייבם חל על ידי המירוח, אין בכוחה של פעולת הגוי להחיל חיוב על התבואה גם אם היא שייכת לישראל, אך בחלה שגורם החיוב הוא עצם מציאות העיסה ולא הפעולה היוצרת את העיסה, אין סיבה לפטור כאשר הפעולה נעשתה על ידי גוי אלא רק כאשר העיסה שייכת לגוי.

(רשימות שיעורים (סולובייצ'יק) ברבית ע' תלרז)

האם על הכהן להחזיר את דמי פדיון הבן? שבת קודש ב' סיון ה'תשע"ד

לכהן 'מתנה על מנת להחזיר'.

ובנתינה גמורה פסק בשלחן ערוך' (יו"ד ס' ש"ה ס"ח): "אם רצה הכהן אח"כ להחזיר – חזיר", אך "לא יהא הכהן רגיל להחזיר לכל, שלא להפסיד לשאר כהנים, שמתוך כך לא יתנו הכל פדיוני בכוריהם אלא לו".

וב'שאלת יעב"ץ' (ס' קנ"ה) חידש שבזמן הזה שהכהנים אינם מיוחסים אלא 'כהני חזקה', לכתחילה צריך לתת את דמי הפדיון 'מתנה על מנת להחזיר', והכהן יחזיר את דמי הפדיון מחשש ספק גזל, שמא אינו כהן. והוסיף שמצות פדיון הבן מתקיימת על ידי הכהנים בזמננו משום שאין אפשרות אחרת, אבל אין להוציא ממון האב מספק משום כך.

אך ב'גליון מהרש"א' (שו"ע שם) כתב שהיעב"ץ "הפריז על המדה", ואין כאן חשש גזל שהרי הישראל הפודה את בנו נתן דמי הפדיון בלב שלם כי אולי הוא כהן כדן, ורוצה לצאת ידי הספק.

גם ה'חתם סופר' (כתובות כה, ב) כתב שגם אם הכהנים בימינו אינם מיוחסים, כהנים גמורים הם לענין פדיון הבן, כי כהן זה שפרש ובא לפדות את הבן – "מרוב כשרים פריש", וראוי הוא לפדות את הבכור כהלכה.

הלכות בכורים פרק יא, הלכה ח: אם פָּרַשׁ וְנָתַן לוֹ עַל מִנַּת הַלְחִיזִיר – הָרִי בְּנֵי פְדִיּוֹ.

למסקנת הגמרא (קדושין ו, ב), הנותן לכהן תרומה או חמש סלעים לפדיון הבן ב'מתנה על מנת להחזיר' יצא ידי חובת נתינה כי נחשבים כממונו של הכהן המקבל, אבל לכתחילה אסור לעשות זאת מפני "שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות" וכהן המסייע לבעל השדה בגורן כדי שיתן את התרומה לו ולא לכהן אחר, מחלל את התרומה כי הנתינה לא נראית כמתנה אלא כקניה (רש"י שם ד"ה ואסור). כי כאשר הכהן מחזיר את התרומה, הישראל יעדיף לתת את שאר תרומותיו דווקא לו.

ותמה ה'כסף משנה': מדוע לא הזכיר כאן הרמב"ם שלכתחילה אסור לעשות כן? וכתב הרב המגיה (בדפוס אמסטדם, הובא ב'ספר הליקוט'ים' במהדורת פרנקל), שמדברי הגמרא משמע שרק לענין תרומה נאסרה 'מתנה על מנת להחזיר' כי נראה ככהן המסייע בבית הגרנות אבל מותר לתת דמי פדיון על מנת להחזיר. אך לדעת ה'פרי חדש' (בספר מים חיים), גם הרמב"ם אוסר לכתחילה לתת דמי פדיון על מנת להחזיר, ולא הזכיר את האיסור כאן כי הסתמך על מה שכתב בהלכות תרומות (פ"ב ה"ט), שלכתחילה אסור לתת

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושלושה לעומר עמ' ב

- 1 מפני שקלא אית ליה למילתא וידעו כולם שאינה אחותם.
- 2 מימרא נוספת נאמרה מפי אלו. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
- 3 משום רבי אליעזר בן יעקב, לקט שכחה ופאה הפטורים
- 4 ממעשר, שעשאן העני שקיבלם בגורן – שכינסם ועשה מהם
- 5 כרי, הוקפצו למעשר מדרבנן. מפני הרואים שאינם יודעים את
- 6 מקורם, ויחשבו שגזל בשדהו של העני. מוסיפה הגמרא, אמר
- 7 עולא, לא אמרן שחייבים במעשר אלא שכינסם בשדה שלא
- 8 ראו כולם כשכינסם, אבל אם כינסם בעיר אינו חייב לעשרם,
- 9 כיון שקלא אית ליה למילתא שהוא לקט שכחה ופאה, שכל
- 10 שכיניו ראו שהביאם מעט מעט.

- 11 מימרא נוספת נאמרה משמם, ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
- 12 משום רבי אליעזר בן יעקב, שנטיעה ילידה הפחותה מנפח
- 13 שנטיעה בין הזרעים, אינה מקדשת לאסור את הזרעים מדין
- 14 כלאים, כיון שאינה נראית נטיעה. ומוסיפה הגמרא, והני מילי
- 15 שאינה אוסרת בשתיים בנגד שתיים ואחת יוצאה זנב – בכרם
- 16 בשיעורו המועט ביותר, אבל כולו כרם – אם כל הכרם עשוי
- 17 כן מקדיש – אוסר הזרעים.
- 18 מימרא נוספת שנינו משמם, ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
- 19 משום רבי אליעזר בן יעקב,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ה אייר ב' סיון ה'תשע"ד

יום ראשון כ"ה אייר ה'תשע"ד

הלכות מעשר שני ונטע רבעי

פרק ב

א. מעשר שני נאכל לבדו לפנים מחומת ירושלים -
שנאמר: "ואכלת לפני ה' אלהיך, במקום אשר יבחר
לשכן שמו שם וגו'". ונהג בפני הבית [בזמן המקדש]
ושלא בפני הבית, אבל אינו נאכל בירושלים אלא בפני
הבית, שנאמר: "מעשר דגנך תירשך ויצהרך, ובכרת
בקרך וצאנך" - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו,
מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית, אף מעשר שני לא
יאכל אלא בפני הבית.
ב. מדת חסידות, שפודין מעשר שני בזמן הזה בשוהו,
כדרך שפודין אותו בפני הבית. והורו הגאונים, שאם רצה
לפדות שוה מנה בפרוטה לכתחלה בזמן הזה - פודה; לא
יהיה זה חמור מן ההקדש [שמותו לפדותו בפרוטה];
ומשליף הפרוטה לים הגדול.
ג. וכן אם חלל מעשר שוה מנה על שוה פרוטה מפרות
אחרות, הרי זה מחלל; ושוה את הפרות שחלל עליהן,
כדי שלא יהיו תקלה לאחרים, כפדיון נטע רבעי - פירות
של שנה רביעית - לאחר ערלה] בזמן הזה, כמו שבארנו
בהלכות אסורי מאכלות.
ד. כשם שאין אוכלין מעשר שני בזמן הזה בירושלים -
כך אין פודין אותו שם, ואין מחללין אותו שם, ואין
מוכרין אותו. ואם נכנס לירושלים, אף בזמן הזה - אין
מוציאין אותו משם, אלא מניחין אותו שם עד שיירקב.
וכן אם עבר והוציאו משם, מניחין אותו עד שיירקב.
לפיכך, אין מפרשין מעשר שני בירושלים בזמן הזה,
אלא מוציאין את הפרות בטבול חוץ לעיר, ומפרשין
אותו שם, ופודהו. ואם הפרישו שם בזמן הזה, ירקב.
ה. כל האוכל פזית מעשר שני, או ששתה ממנו רביעית
זין חוץ לחומת ירושלים - לוקה, שנאמר: "לא תוכל
לאכל בשעריך, מעשר דגנך וגו'"; ולוקה על כל אחד
ואחד בפני עצמו. לפיכך, אם אכל שלשתן חוץ לחומה,
לוקה שלש מלקיות - שנאמר: "ואכלת לפני ה' אלהיך
מעשר דגנך תירשך ויצהרך", ונאמר: "לא תוכל לאכל
בשעריך, מעשר דגנך וגו'"; למה פרטן, ולא נאמר 'לא
תאכלם בשעריך'? לחיוב על כל אחד ואחד בפני עצמו.
ו. אינו לוקה מן התורה, עד שיאכל אותו אחר שנכנס
לחומת ירושלים - שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך
וגו'", "ואכלת לפני ה' אלהיך וגו'"; בין שנכנס למקום

אכילתו, ואכלו חוץ - לוקה; אבל אם אכלו קדם שיכנס
לירושלים, מכין אותו מפת מרדות מדבריהם.
ז. מקצת מעשר בפנים, ומקצתו בחוץ - האוכל מזה
שעדין לא נכנס, מכין אותו מפת מרדות; והאוכל בחוץ
מזה שנכנס, לוקה.
ח. אין פודין מעשר שני בירושלים אלא אם כן נטמא,
שנאמר: "כי ירחק ממך המקום" - ברחוק מקום הוא
נפדה, ואינו נפדה במקום. היה הוא בפנים ומשאו בחוץ,
אפלו היה אחדו אותו בקנה - הואיל ולא נכנס המעשר,
הרי זה מתיר לפדותו שם בצד החומה.
ט. מעשר שני שנכנס לירושלים - אפלו של דמאי -
פירות טפח מעושרים] - אסור להוציאו משם, שכתב
קלטוהו מחיצות [חומות העיר]; וכן פרות הנלקחין בכסף
מעשר, שנאמר: "ואכלת שם, לפני ה' אלהיך". עבר
והוציאו, או שיצאו בשנגה - יחזרו ויאכלו בירושלים.
וקליטת מחיצות, מדבריהם [מתקנת חכמים]. אפלו מעשר
שצאן בחמשו שוה פרוטה, שהוא מדבריהם - מחיצות
קולטות אותו, ואסור להוציאו; אבל מעות מעשר שני -
נכנסין לירושלים, ויוציאין.
י. פרות שנגמרה מלאכתן, ועברו בתוך ירושלים, ויצאו
- אינו יכול להוציא עליהן מעשר שני מפרות אחרות
שלא נכנסו לירושלים; אלא יחזר מעשר שני שלהן ויאכל
בירושלים, ואינו נפדה בחוץ. אפלו עשה כל הפרות האלו
מעשר שני אחר שיצאו, על פרות אחרות שלא נכנסו -
יחזרו כולם, ויאכלו בירושלים; חמור הוא במחיצות -
הואיל וקלטו, קלטו.
יא. פרות שלא נגמרה מלאכתן, שעברו בירושלים ויצאו,
כגון סלי ענבים לגת, וסלי תאנים במקצה [לייבוש] - מתיר
לפדות מעשר שני שלהן בחוץ; וכן פרות דמאי - אף על
פי שנגמרה מלאכתן, ועברו בירושלים ויצאו - פודין
מעשר שני שלהן בחוץ.
יב. פרות מעשר שני שנטמאו בירושלים, ופדין - אם
נטמאו בולד הטמא [כגון: מאכל שנשחט ע"י שנגע בדבר
טמא] - אסור להוציאו, אלא יאכלו בפנים; מפני שולד
הטמא מדבריהם. ואם נטמאו באב הטמא, או שנטמאו
בחוץ ואפלו בולד הטמא - אף על פי שנכנסו לירושלים
- הרי אלו נפדין, ונאכלין בכל מקום.
יג. במה דברים אמורים? בשכניסן על מנת שלא
תתפשן המחיצות; אבל אם לא התנה - הואיל ונכנס והרי
הוא טהור מן התורה, שאין ולד מטמא שני מן התורה,
כבר קלטוהו מחיצות, ואינו יוצא.
יד. תלתן [מין תבואה] של מעשר שני - מתיר לאכלה
צמחוני [בתחילת גדילתו], שכתב היא ראיה לאכילה; וכן
פרשינו [מאכל בהמה] מעשר שני, יאכלו צמחוני. ואם

47 אכלן באנינות של תורה, לוקה; ובאנינות דבריהם, מכין
48 אותו מפת מרדות.
49 ח. אין נוהגין פרות מעשר שני לעם הארץ, ולא פרות
50 הנלקחות [הניקנות] במעות מעשר, ולא מעות מעשר -
51 מפני שהוא בחזקת טמאה. ומתיר לאכל מעשר שני של
52 דמאי [- פירות ספק מעושרים] באנינות, ולתנו לעם הארץ;
53 והוא, שיאכל כנגדו. אין מפקידין מעשר שני אצל חבר,
54 שמא ימות ונמצא המעשר תחת יד בנו עם הארץ; אבל
55 מפקידין מעשר שני של דמאי אצל עם הארץ.
56 ט. מעשר שני, אסור לאבד אפלו מעוטו בדרך, אלא
57 מוליכו כל שהוא, או מוליך דמיו לירושלים; ומתיר לאבד
58 מעוט מעשר שני של דמאי בדרך. וכמה היא מעוט?
59 פחות מגרוגרת [- תאנה], בין באכל שלם בין בפרוד;
60 אבל בגרוגרת, אין מאבדין אותו. המפריש מעשר שני של
61 דמאי פחות מגרוגרת - הרי זה נותנו לעם הארץ, ואוכל
62 כנגדו. אבל לא יפרישונו לכתחלה לאבדו, שאין מפרישין
63 לאבד.
64 י. מעשר שני נתן לאכילה ושתיה, שנאמר: "ואכלת לפני
65 ה' אלהיך וכו'"; וסיקה, בשתיה. ואסור להוציאו בשאר
66 צרכיו, כגון שיקח בו פלים ובגדים ועבדים - שנאמר:
67 "לא נתתי ממנו למת", כלומר לא הוצאתי אותו בדרך
68 שאינו מקיים את הגזף; ואם הוציא ממנו בשאר דברים -
69 אפלו בדרך מצוה, כגון שלקח ממנו ארון ותכריכים למת
70 מצוה - הרי זה אוכל כנגדו בתורת מעשר.
71 יא. במעשר - אוכל דבר שדרכו להאכל, ושותה דבר
72 שדרכו לשתות, וסוף דבר שדרכו לסוף; ולא יסוף זין
73 וחמץ, אבל סוף הוא את השמן. ולא יסחט את הפרות
74 להוציא מהן משקין, חוץ מיתים וענבים בלבד. ואין
75 מפטמין את השמן [במיני מרקחת], אבל מפטמין את הזית.
76 ואין מחיבין אותו לאכל פת שעפשה ושמן שנסרח; אלא
77 כיון שנפסל מאכל אדם, פקעה ממנו קדשה.
78 יב. כל שמתיר לזרים לאכלו בתרומה, כן מתיר במעשר
79 שני לאכלו בתורת חלין. שמרים של מעשר שני שנתן
80 עליהן מים [- בפעם ה' -] ראשון הרי זה אסור כמעשר,
81 ושני מתיר בחלין; של דמאי, ואפלו ראשון - מתיר.
82 יג. זין של מעשר שנפל לתוכו דבש ותבלין והשביחו,
83 השבב לפי חשבון [- יבאר לקמן]; וכן דגים שנתבשלו עם
84 קפלוטות [מין חציר] של מעשר שני והשביחו, השבב לפי
85 חשבון.
86 יד. עסה של מעשר שאפיה והשביחה, השבב לשני [-
87 למעשר שני]. זה הכלל: כל ששבחו נפר [בטעמן] - אם
88 הותר [הוסיף] במדה, השבב לפי חשבון; ואם לא
89 הותרה מדה, השבב לשני בלבד. וכל שאין שבחו נפר -
90 אפלו הותר במדה, השבב לשני בלבד.
91 טו. ביצר השבב לפי חשבון? זין של מעשר ששנה
92 שלשה, שנפל לתוכו דבש ותבלין שנה וזו אחד, והוסיפו
93 במדתו, והשביחוהו והרי הכל שנה חמשה - חושבין הכל

1 עשה מהם עסה - הרי זו מתרת להכנס לירושלים
2 ולהוציאה, שאין בכלל הפרות; ואם נטמאו בירושלים,
3 יפרו ויאכלו בחוץ.
4 טו. אילן שהוא עומד לפנים מן החומה, ונפו [ענפיו]
5 נוטה חוץ לחומה - אין אוכלין תחת נופו מעשר שני;
6 ומעשר שנקנס תחת נופו - אין פודין אותו, שהרי הוא
7 כמה שנקנס לירושלים.
8 טז. בתים שבצד החומה, שפתחיהן לפנים מן החומה
9 וחללן לחוץ - מכנגד החומה ולפנים, כלפנים לכל דבר;
10 ומכנגד החומה ולחוץ, אין אוכלין שם ואין פודין שם
11 להחמיר. הנה חללן לפנים ופתחיהן לחוץ - מכנגד
12 החומה ולחוץ פלחוץ, פודין בו ואין אוכלין; ומכנגד
13 החומה ולפנים, אין אוכלין שם ואין פודין להחמיר.
14 והחלונות ועבי החומה, כלפנים.

פרק ג

16 א. האוכל מעשר שני בטמאה לוקה, שנאמר: "ולא
17 בערתי ממנו בטמא" - בין שהמעשר טמא והאוכל טהור,
18 בין שהמעשר טהור והאוכל טמא; והוא, שיאכל אותו
19 בירושלים קדם שיפדה - שאינו לוקה על אכילתו
20 בטמאה, אלא במקום אכילתו. אבל אם אכלו בטמאה חוץ
21 לירושלים, מכין אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן].
22 ב. ואפלו להדליק בו את הנר אחר שנטמא - אסור עד
23 שיפדה, שנאמר: "ולא בערתי ממנו בטמא".
24 ג. כבד בארנו, שהמעשר שנטמא, אפלו בירושלים -
25 פודין אותו, ויאכל; ואוכלין את דמיו בטהרה, בתורת
26 פרות מעשר, כמו שיתבאר. אפלו נטמאו הפרות כלן
27 כשהן טבל - מפריש מעשר שני בטמאה, ופודה.
28 ד. הערל - פטמא; ואם אכל מעשר שני - לוקה מן
29 התורה, בדרך שלוקה על אכילת תרומה; שהתרומה
30 קרויה 'קדש', ומעשר שני קרוי 'קדש' - שהרי נאמר בו:
31 "קדש לה'". וטמא שטבל - אוכל מעשר שני, אף על פי
32 שלא העריב שמשו [- טרם שקעה השמש, שאז יטהר
33 לגמרי].
34 ה. האוכל מעשר שני באנינות של תורה, לוקה, שנאמר:
35 "לא אכלתי באני ממנו"; והוא, שיאכל אותו במקום
36 אכילתו, בירושלים. אבל אם אכלו בחוץ באנינות, או
37 שאכלו בפנים באנינות של דבריהם [מתקנת חכמים] -
38 מכין אותו מפת מרדות.
39 ו. איזה הוא אונן? זה המתאבל על אחד מן הקרובים
40 שהוא חייב להתאבל עליהם. וקיום המיתה בלבד - הוא
41 אונן מן התורה, וללילה - אונן מדבריהם, שנאמר:
42 "ואכלתי חטאת היום, הייטב בעיני ה'", היום אסור
43 וללילה מתיר. ושתקה המת ימים רבים, ואחר כך נקבר -
44 כל אותן הימים שאחר יום המיתה, עם יום הקבורה, הוא
45 אונן מדבריהם; ואין יום הקבורה תופש לילו.
46 ז. ולא מעשר שני בלבד, אלא כל הקדשים כלן - אם

פרק ד

א. הרוצה לפדות פרות מעשר שני, פודה אותן בדמיהן; ואומר: 'הרי המעות האלו תחת הפרות האלו', או 'הרי הפרות האלו מחללות על המעות האלו'. ואם לא פרש, אלא הפריש מעות בלבד כנגד הפרות - דיו, ואינו צריך לפרש; ויצאו הפרות לחלין. ויעלו המעות לירושלים ויוציאם שם, שנאמר: "וכי ירבה ממך הדרך, כי לא תוכל שאתו".

ב. וכן אם רצה לחלל פרות המעשר על פרות אחרות - יעל הפרות השניות, ויאכלו בירושלים. ולא יחלל ממין על שאינו מינו, ולא מן היפה על הרע ואפלו באותו המין; ואם חלל, הרי אלו מחללות.

ג. הפודה מעשר שני, מכרף על פדיון מעשר שני; ואם חללן על פרות אחרות, או שחלל מעות על הפרות - מכרף על חלול מעשר שני. והפודה או המחלל מעשר שני של דמאי [- פירות שספק מעושרים], אינו צריך ברכה.

ד. כשפודין את המעשר, אין פודין אותו לשם מעשר אלא לשם חלין; ואומרים במה שוין פרות חלין אלו, ואף על פי שהכל יודעין שהן מעשר - כדי שלא יתבזה.

ה. אין מחללין מעות מעשר שני על מעות אחרות - בין שהיו אלו ואלו כסף, או אלו ואלו נחשת, או הראשונות כסף והשניות נחשת, או הראשונות נחשת והשניות כסף; ואם עבר וחלל, הרי אלו מחללין.

ו. אין מחללין מעות מעשר על הפרות; ואם חלל - יעלו הפרות, ויאכלו בירושלים. ולא יחללם על בהמה חיה ועוף חיים; ואם חלל - לא קנה מעשר, שפא יגדל מהן עדרים. אבל אם חללן על השחוטין - הרי הן כשאר הפרות, ויעלו ויאכלו בירושלים, ויצאו המעות לחלין.

ז. בשעת הדחק, מתר לחלל מעות הכסף על של נחשת - לא שיקים בן, אלא עד שימצא רוח, ויחזור ויחלל מעות הנחשת על מעות הכסף.

ח. מעשר שני של דמאי - מחללין אותו לכתחלה כסף על כסף, וכסף על נחשת, ונחשת על כסף, ונחשת על נחשת, ונחשת על הפרות; ויעלו אותן הפרות, ויאכלו בירושלים.

ט. אין פודין פרות מעשר אלא בכסף, שנאמר: "וצרת הכסף"; וכן אם פדה לעצמו והוסיף חמש, לא יהיה החמש אלא כסף פקדון. ואין פודין בכסף שאינו מטבע, אלא בכסף מפתח שיש עליו צורה או כתב; ואם פדה בלשון של כסף וכיוצא בו, והוא הנקרא 'אסימון' - לא עשה כלום. ואין פודין בפחות מפרוטה, מפני שהוא כפודה באסימון.

י. אין פודין במטבע שאינו יוצא [- בשימוש] באותו זמן ובאותו מקום - שנאמר: "ונתתה הכסף בכל אשר תאנה נפשך", עד שיהיה ראוי להוצאה; ומטבע מלכים הראשונים - אם יוצא משמם [בידיעת המלכות], פודין בו.

1 [באופן יחסי בין המעשר לחולין] בארבעה וחלוקות לרביעיות, בחלקים יחסיים.

2 וכן על דרך זו בשאר הדברים.

3 טז. מעשר שני - אף על פי שנתן לסיכה - אין נותנין אותו לא על גבי צנית, ולא על גבי חזית [- חבורות]; ואין עושין ממנו קמיע וכיוצא בו; שהרי לא נתן לרפואה.

4 יז. מעשר שני - ממון גבוה הוא, שנאמר: "לה' הוא". לפיכך, אינו נקנה במתנה, אלא אם נתן לו הטבל והמקבל מפריש המעשר; ואין מקדשין בו את האשה, ואין מוכרין אותו, ואין ממשכנין אותו, ואין מרהינין [- כעין משכון] ואין מחליפין אותו.

5 יח. ביצר אין ממשכנין אותו? לא יפנס לביתו, וימשכנו מעשר שני שלו. עבר ומשכן, מוציאין אותו מידו. ביצר אין מרהינין אותו? לא יאמר לו: 'הא לך מעשר זה ויהיה בדרך, ונתן לי עליו חלין'. ביצר אין מחליפין אותו? לא יאמר: 'הא לך יין מעשר, ונתן לי שמן מעשר'. אבל אומר לו: 'הא לך יין, שאין לי שמן', ואם רצה חברו לתן לו שמן, מתר - שהרי לא החליף עמו, אלא הודיעו שאין לו, ואם רצה הלה לתן, יתן.

6 יט. מעשר שני - אין שוקלין כנגדו [כמשקולות] אפלו דיגרי זקב, ואפלו לחלל עליהן מעשר שני אחר; גזרה - שפא יבון ממנו משקלות, ונמצאו הפרות חסרין, והוא שוקל בהן מעות לחלל עליהן מעשר אחר, ונמצא מוציא מעשר לחלין בפחות מדמיו.

7 כ. האחים שחלקו [בירושה] מעשר שני, לא ישקלו זה כנגד זה. וכן מעות מעשר שני - אין שוקלין כנגדן, ואין מוכרין אותן, ואין מחליפין, ולא מרהינין, ולא יתנם לשלחני להתנאות בהן, ולא ילה אותן להתגדל בהן; ואם הלזן שלא יעלו חללה, מתר.

8 כא. ואין פורעין מהן את המלוה, ואין עושין מהן שושבינות [מתנות נישואין], ואין משלמין מהן תגמולין [עבור פירות ששלח לו מחותנו], ואין פוסקין מהן צדקה בבית הכנסת; אבל משלמין מהן דברים של גמילות חסדים, וצריך להודיע [למקבל שזה מעשר].

9 כב. לא יאמר אדם לחברו: 'העל את הפרות האלו לירושלים, ואתה נוטל מהן חלקך' - שנמצא זה כנותן שכר ממעשר שני על הבאתו לירושלים; אבל אומר לו: 'העלם, שנאכלם ושנשתם בירושלים'.

10 כג. ואומר אדם לחברו בירושלים לסוף אותו בשמן מעשר שני, ואף על פי שידו נסוכה; ואין זה כשכר סיכתו. כד. כבר בארנו, שהמעשר ממון גבוה. לפיכך אני אומר, שהגונב מעשר שני, אינו משלם תשלומי כפל; והגוזלו, אינו משלם חמש.

11 כה. המקדיש מעשר שני שלו לבדק הבית - הרי זה פודה אותו מי שפודהו [- כל הרוצה], על מנת לתן להקדש את שלו ולמעשר שני את שלו [פודה פעמיים, תחילה מההקדש ואח"כ פודה המעשר לחולין].

47 - [ספק מעושר] - פודין אותו בשער הזול, הואיל ונראה
48 להמכר בזול.

49 **כב.** היו לו פרות מעשר שני בגנן, והוציא עליהן יציאות
50 מביתו עד שהביאן לעיר, והשביחו - פודה כשער העיר,
51 והפסיד יציאתו.

יום שני כ"ו אייר ה'תשע"ד

פרק ה

54 **א.** הפודה מעשרו לעצמו - בין שהוא שלו, בין שנפל לו
55 בירשה, בין שנמתן לו בטבלו מתנה כמו שבארנו - הרי זה
56 מוסיף עליו חמש; אם היה שנה ארבעה, נותן חמשה,
57 שנאמר: "ואם גאל גאל איש ממעשרו - חמשיתו יסף
58 עליו".

59 **ב.** ואשה שפדת מעשר שני שלה לעצמה, אינה מוסיפה
60 חמש - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו: "איש
61 ממעשרו", ולא אשה. וכן אם פדה פדיון פרות המעשר
62 לעצמו, מוסיף חמש.

63 **ג.** פדה פרות מעשרו, והוסיף חמש, וחזר ופדה הפדיון
64 לעצמו פעם שניה - מוסיף חמש שני על הקרן בלבד,
65 ואינו מוסיף חמש על החמש.

66 **ד.** מעשר שני שאין בחמשו פרוטה, אינו מוסיף עליו
67 חמש; וכן מעשר שאין דמיו ידועין, דיו שייאמר: 'הוא
68 וחמשו מחלל על הסלע הזה'. וכל מעשר שאינו הוא
69 ופדיונו משלו, אינו מוסיף חמש; ומעשר שני של דמאי,
70 אינו מוסיף עליו חמש.

71 **ה.** הפודה מעשר שני, והיה לו מעשר שני אחר שלא
72 נפדה - אם אין בחמשו [- של מה שלא נפדה] שנה פרוטה
73 [ולכן לא יכול לחללו על פרוטה] - דיו שייאמר: 'הוא
74 וחמשו מחלל על מעות הראשונות' [- של המעשר שני
75 הראשון], לפי שאי אפשר לאדם לצמצם את מעותיו [-
76 לדייק כשמחלל עליהם, ולכן נשאר מעט במעות הראשונות
77 שיכול לחלל עליהם עוד].

78 **ו.** והפודה מעשר ביתר על דמיו, לא נתפסה התוספת
79 למעשר.

80 **ז.** בעל הבית אומר בסלע, ואחד אומר בסלע - בעל הבית
81 קודם, מפני שהוא מוסיף חמש. בעל הבית אומר בסלע,
82 ואחד אומר בסלע ופרוטה - האחר קודם, מפני שהוסיף
83 על הקרן.

84 **ח.** מתר להערים על פדיון מעשרו. ביצד? אומר אדם
85 לבנו ובתו הגדולים, ולעבדו העברי: 'הא לך את המעות
86 האלו, ופדה לך בהן המעשר' - כדי שלא יוסיף חמש;
87 אבל לא יאמר לו: 'פדה לי בהן'. וכן אם אמר לו: 'פדה
88 לך משלך' - אינו מוסיף חמש.

89 **ט.** אבל לא יתן המעות לפדות לבנו ובתו הקטנים, לעבדו
90 ושפחתו הפנענים - מפני שידן כידו. נתן לשפחתו

1 **יא.** אינו פודה במעות שאינן ברשותו, שנאמר: "וצרף
2 הקסף בנדך". נפל כיסו [עם מעות] לבור, והוא יכול
3 להוציאו - פודה בו, מפני שהוא ברשותו.

4 **יב.** היה בא בדרך ומעות בידו, ואנס בא כנגדו - אם יכול
5 להציל על ידי הדחק, פודה בהן פרות שבביתו; ואם אינו
6 יכול להציל, ואמר: 'פרות שיש לי בתוך ביתי מחללין על
7 המעות האלו' - לא אמר כלום.

8 **יג.** המניח מעות להיות מחלל עליהן מעשר שני, הרי זה
9 פודה בהן בחזקת שהן קמיין; מצאן שאבדו, חושש לכל
10 מה שפדה בהן למפרע.

11 **יד.** מי שהיה בטבריה, ויש לו ממטבע בכל בבבל - אינו
12 מחלל עליהן; היו לו מעות ממטבע טבריה בבבל, מחלל
13 עליהן. וכן כל כיוצא בזה.

14 **טו.** האומר: 'מעשר שני מחלל על סלע שתעלה ביד
15 מפס זה', על סלע שאפרט מדינר זהב זה, 'על פונדיון
16 שאפרט מסלע זה' - הרי זה חלל; וסלע שתעלה בידו או
17 שיפרט, תהי מעשר.

18 **טז.** אמר: 'הרי המעשר מחלל על סלע שהיתה ביד בני'
19 - לא חלל; שמא לא היתה בידו באותה שעה.

20 **יז.** הפודה מעשר שני קדם שיפרש אותו, כגון שאמר:
21 'מעשר שני של פרות אלו פדוי במעות אלו' - לא אמר
22 כלום, ולא קבע מעשר; אבל אם קבעו, ואמר: 'מעשר שני
23 שלקח בצפון' או 'בדרום מחלל על מעות אלו' - הרי זה
24 פדוי.

25 **יח.** כשפודין מעשר שני, פודין אותו בשויו. ויש לו
26 לפדות בשער הזול, כמות שהתנגני לוקח, ולא כמות
27 שהוא מוכר; ונותן המעות [- כשמחלל על מעות] - כמות
28 שהשלקני [חלפן] פרט [שנותן פחות], לא כמות שהוא
29 מצרף [- כשנותן סלע מקבל יותר משוויו]. ואם עבר ופדה
30 שנה מנה בפרוטה, או חלל שנה מנה על שנה פרוטה -
31 הרי זה מחלל.

32 **יט.** היתה הסלע חסרה שתות [שישית מערכה], או פחות
33 משתות - אם היתה יוצאת [נסחרת] על ידי הדחק - מחלל
34 עליה לכתחלה בשנה סלע, ואינו חושש; פדה בסלע,
35 ונמצאת רעה - יחליף אותה.

36 **כ.** אין פודין מעשר שני אכסרה [בהערכה]; אלא מדקדק
37 במדתו או במשקלו, ונותן דמיו. אם היו דמיו ידועים,
38 יפדה על פי אחד. ואת שאין דמיו ידועין - כגון יין
39 שהתחיל להתמיץ, ופרות שהקיבו, ומעות שהחלידו -
40 יפדן על פי שלשה תגרים [סוחרים]; ואפלו היה אחד מהן
41 גוי, או בעל המעשר, ואפלו איש ושמאי נשוי - פודין על
42 פיהן. וכופין את הבצלים לפתח ראשון. וזה חמור במעשר
43 מבקדוש.

44 **כא.** אין מוליכין פרות מעשר ממקום למקום לפדותן
45 שם; והמוליך ממקום היקר למקום הזול, או ממקום הזול
46 למקום היקר - פודה כשער מקום הפדיה. ואם היו דמאי

מאתים - השאר חלין; 'הרי שם מאתים', ומצא מנה -
 הרי היא חלין. הניח מנה מעשר ומצא מאתים, מאתים
 ומצא מנה - אפלו היה בשני פיסין, הכל חלין.
 ד. אמר לו אביו: 'כיס [של מעות] מעשר שני לי בבית',
 הלך ומצא שם שלשה פיסין - הגדול שבכלן מעשר,
 והשאר חלין; ואף על פי כן לא יאכל מן הקטנים, עד
 שיחללם על הגדול.
 ה. מי שנשתתק, ואמר לו: 'מעשר שני שלך במקום
 פלוני', והרפין בראשו - בודקין אותו שלשה פעמים כדרך
 שבדקין לגטין, ויהיו דבריו קמיין.
 ו. אמרו לו בחלום: 'מעשר שני של אביך שאתה מבקש,
 הרי הוא במקום פלוני' - אף על פי שמצא שם מה
 שנאמר לו, אינו מעשר; דברי חלומות, לא מעלין ולא
 מורידין.
 ז. האומר לבניו: 'אפלו אתם מתים, אל תגעו בזוית זו',
 ומצאו שם מעות - הרי אלו חלין; טמן מעות בפניהם,
 ואמר להם: 'של פלוני הן', או 'של מעשר שני הן' - אם
 כמערים, אין חוששין לדבריו; ואם כמתפונן, דבריו קמיין.
 ח. המוצא כלי, וכתוב עליו מם - הרי מה שכתובו מעשר
 שני; דלת, דמאי; טית, טבל; תו, תרומה; קוף, קרבן;
 ואם היה של מתבת, הוא ומה שכתובו קרבן; שכן היו
 כותבין אות אחת מן השם בשעת הסכנה.
 ט. מעות הנמצאות בירושלים - אפלו דינרי זהב עם
 הכסף ועם המעות - הרי אלו חלין, הואיל ושווקי ירושלים
 מתפבדין [מתנקים] בכל יום. מצא בתוכן חרש, וכתוב בו
 מעשר - הרי אלו מעשר שני. במה דברים אמורים?
 בשאר ימות השנה; אבל בשעת הגלגל, הכל מעשר.
 י. מעות הנמצאות לפני סוחר ביהמה בירושלים, לעולם
 מעשר - שחזקת רב העם מביאין מעות מעשר שני, וקונין
 בו בהמות; והנמצאות בהר הבית, לעולם חלין - שחזקתן
 מתרומת הלשכה, שחללום הגזברין על הבהמה.
 יא. תבה שנשתמש בה חלין ומעשר שני, ומצא בתוכה
 מעות - אם רב מניחי מעשר, הרי המעות מעשר; ואם רב
 מניחי חלין, חלין; מחצה למחצה, חלין.
 יב. מצא פרות בין פרות מעשר לפרות תרומה, יפלו
 לקרוב. מחצה למחצה, יאכלו כחמרי שניהן; אסורין
 לזרים וטעונין רחיצת ידים והערב שמש, כתרומה;
 ואסורין לאונן וטעונין הבאת מקום, כמעשר. וכן במקעות
 הנמצאות בין חלין למעשר.
 יג. מעשר שני של דמאי - פירות ספק מעושרים ושל
 ודאי שנותרו, יאכלו כחמר שלהן.
 יד. פרות מעשר שנותרו בפרות חלין - יאכל הכל
 בטרה במקום, או יפדה את המעשר. לפיכך, אם נותרו
 בירושלים, אסורין בכל שהן במינן - הואיל והוא
 בירושלים, הרי הוא כדבר שיש לו מותרין - שנאמר
 בתערובת מין במינו; ויאכל הכל בטרה.

העברה - אם מעשר שני זה מדבריהם [מתקנת חכמים],
 כגון שהיה מצעין שאינו נקוב - דבריו קמיין; שאמה
 עברה קטנה היא, ואין הקטן זוכה לאחרים אלא בדבר
 שהוא מדבריהם.
 י. וכן מערים, ונותן המעשר מתנה כשהוא בטבלו ואומר
 הנותן: 'הרי הפרות האלו מחללין על מעות שבביתי'.
 יא. שני אחין, שני שתפין, אב ובנו - פודין זה לזה
 מעשר שני, כדי שלא יוסיפו חמש. אשה שהכניסה
 [בנישואיה] לבעלה מעשר שני - הואיל והוא כמזון גבוה
 כמו שבארנו, לא קנה בעל; לפיכך, אם פדה אותו, אינו
 מוסיף חמש.
 יב. הפודה מעשר שני לעצמו, ונתן את הקרן ולא נתן
 את החמש - אף על פי שאין החמש מעכב, והרי נתחלל
 - לא יאכל עד שיתן החמש, ואפלו בשבת; גזרה, שמא
 יפגע ולא יתן.
 יג. מעות מעשר שני - אם רצה לצרף אותן כדינרי זהב
 כדי להקל משאן, מצרף; ואם צרפן לעצמו - אינו מוסיף
 חמש, שאין זה דרך פדיה.
 יד. הפורט סלע ממעות מעשר שני, בין בירושלים בין
 חוץ לירושלים - לא יצרף אותה כלה במעות הנחשת,
 אלא בשקל מעות כסף ובשקל מעות נחשת.
 טו. מתר לחלל כסף מעשר עם פרות המעשר, על הכסף;
 והוא, שיהיה בפרות פחות משנה דינר. אבל אם היה שנה
 דינר - לא יחלל אותן עם הכסף, אלא בפני עצמן. כיצד?
 היו לו פרות שנה דינר, ושלשה דינרין של מעשר שני -
 אינו מחלל הכל על סלע אחת; אבל אם היה לו חצי דינר
 פרות, וחצי דינר מעות - מחלל שניהן על דינר אחד.

פרק ו

א. מעות חלין ומעות מעשר שנותרו, ולקט מכאן ומכאן
 [בלא הבחנה] - מה שלקט, לקט למעשר עד שישלים;
 והשאר חלין. ואם בלל [אותו יחד] וחרפן, או שלקט מצד
 אחד, ומצא חסר - הרי זה לפי חשבון. כיצד? היו מאתים
 מעשר שני, ומאה חלין, נתפזרו ובללן וחרפן הכל, נמצאו
 מאתים ושבעים - הרי מאה ושמונים מהן מעשר, ותשעים
 חלין. זה הכלל: המתלקטין - [ליקט בלא הבחנה], למעשר
 שני; והנבדלן, לפי חשבון. ומתנה ואומר: 'אם אלו
 שבדיי הן המעשר, השאר חלין; ואם הן חלין, הרי מעות
 המעשר בכל מקום שהן מחללין עליהן'.
 ב. סלע של מעשר שני ושל חלין שנותרו - מביא בסלע
 מעות, ואפלו מעות נחשת, ואומר: 'סלע של מעשר שני
 בכל מקום שהוא, מחללת על המעות האלו'; ואחר כך
 בורר את הנפה שבשתייהן ומחלל המעות של נחשת עליה,
 ותחזור הסלע הנפה למעשר.
 ג. האומר לבנו: 'מעשר שני בזוית זו', ונמצאת בזוית
 אחרת - הרי אלו חלין; אמר לו: 'הרי שם מנה', ומצא

46 גופה, נלקחת בכסף מעשר. ערב מים ומלח - אם נתן
47 לתוכן שמן - הרי הן כמורס, ולוקח מהן בכסף מעשר;
48 ומבליע דמי המים והמלח בדמי השמן.
49 יא. אין לוקחין תרומות בכסף מעשר - מפני שהוא
50 ממצט אכילתו ואכילתה: שאין אוכלין אותה אלא כהנים
51 [שטבלו] מערבי שמן [והמתינו לשקיעת השמש], ומתרת
52 לאונן [- מת קרובו וטרם נקבר], ונאכלת בכל מקום;
53 והמעשר מתר לזרים, ולטבול יום [שאינו ממתין לשקיעה],
54 ואסור לאונן, ואינו נאכל אלא בירושלים. נמצא ממצט
55 אכילת המעשר ואכילת התרומה.
56 יב. לוקחין בהמה לזבחי שלמים מכסף המעשר, מפני
57 שהשלמים נאכלין לזרים. בראשונה היו לוקחין בהמות
58 לאכלן חלין מכסף מעשר שני, כדי להבדילה מעל
59 המזבח; גזרו בית דין, שאין לוקחין בהמה מקעות מעשר
60 אלא לשלמים בלבד. אבל חיה ועוף - לוקחין, שאינן
61 ראויין לשלמים.
62 יג. ואין לוקחין פרות שביעית מכסף מעשר - לפי שהוא
63 חביב לבער, כמו שיתבאר.
64 יד. הלוקח מים ומלח, או פרות מחבירין, או פרות שאינן
65 יכולין להגיע לירושלים - לא קנה המעשר, אף על פי
66 שיצאו מקעות לחלין.
67 טו. הלוקח פרות חוץ לירושלים בכסף מעשר - בשוגג,
68 כופין את המוכר להחזיר הדמים לבעלים, והן מעשר
69 כמות שהיו. במזיד, יצלו הפרות ויאכלו בירושלים. ואם
70 אין מקדש, ניחם עד שיגדלו.
71 טז. וכן אין לוקחין בהמה בכסף מעשר חוץ לירושלים.
72 ואם לקח - בשוגג, יחזרו הדמים למקומן; במזיד, תעלה
73 ותאכל בירושלים. ואם אין מקדש, תקבר היא ועורה.
74 יז. לקח עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, בין במזיד בין
75 בשוגג - אם ברח המוכר, הרי זה יאכל כנגד אותן מקעות
76 בירושלים בתורת מעשר. זה הכלל: כל שהוציא חוץ
77 לאכילה ושתיה וסיכה מדמי מעשר, וברח המוכר או מת
78 - יאכל כנגדו; ואם היה המוכר קים, יחזרו דמים למקומן.
79 וכן אם הביא עולות וחסאות ואשמות מדמי מעשר, יאכל
80 כנגדן.
81 יח. לקח חיה לזבחי שלמים, ובהמה לבשר תאנה [חולין]
82 - הרי זה כמי שקנה שור לחרישה, ולא קנו שלמים. לקח
83 בהמה לשלמים, ונפל בה מום - פקעה ממנה קדשת
84 מעשר [ונותרה קדושת שלמים], ופודה אותה; ואין הדמים
85 מעשר. ואף על פי כן, אם פדיה לעצמו - מוסיף חמש.
86 יט. המתפס [הקדיש] מעות מעשר לשלמים - לא קנו
87 שלמים; שקדשת שלמים אינה חלה על קדשת מעשר,
88 שהמעשר קמון גבוה הוא. ואין צריך לומר, אם התפס
89 פרות המעשר עצמן לשלמים, שלא קנו שלמים.
90 כ. האוכל מעשר שני בתורת חלין, אפלו במזיד - אם
91 פרות המעשר עצמן אכל, {יצעק לשמים} {יצא ידי

1 טו. הזורע מעשר שני אחר שנכנס לירושלים, הגדולין
2 מעשר שני. אבל אם זרעו קדם שיכנס - הגדולין חלין,
3 ואפלו בדבר שאין זרעו כלה; ופודין אותו בשעת זריעתו.
4 טז. מעשר שני, בטל ברב. באיזה מעשר אמרו? במעשר
5 שנכנס לירושלים ויצא, ונפלו מחיצות [חומות העיר] -
6 שהרי אין שם מחיצות להחזירו לשם, ואי אפשר לפדותו
7 מאחר שנכנס, ואף על פי שאין בו שנה פרוטה; ונמצא
8 דבר שאין לו מתירין, ובטל ברב, כמו שבארנו בהלכות
9 אסורי מאכלות.

פרק ז

10
11 א. פרות הנלקחות [הניקנות] בכסף מעשר שני - אינן
12 נפדין ברחוק מקום, אלא אם כן נטמאו באב השמאה;
13 אלא יצלו הן עצמן, ויאכלו בירושלים;
14 ב. זה חמור בלקוח בכסף מעשר, מפרות מעשר עצמן.
15 ואם נטמאו בולר השמאה [כגון ממאכל שנשמא], יפדו
16 ויאכלו בירושלים.
17 ג. אין נלקח בכסף מעשר אלא מאכל אדם שגדוליו מן
18 הארץ, או גדולי גדוליו מן הארץ - כגון הפרט המפרש
19 בתורה, "בבקר ובצאן, ובזין ובשכר".
20 ד. לפיכך, אין לוקחין בכסף מעשר מים ומלח, כמהין
21 ופטירות - לפי שאין גדוליהן מן הארץ; ולא פרות
22 מחבירין לקרקע, ולא פרות שאינן יכולים להגיע לירושלים
23 - לפי שאינן דומין לבקר וצאן.
24 ה. הדבש והחלב והביצים, הרי הן בבקר וצאן - שאף
25 על פי שאינן גדולי קרקע, הן גדולי גדוליה.
26 ו. התמד [פסולת ענבים שעושים מהם חומץ] - עד שלא
27 התמיץ - אינו נלקח בכסף מעשר, מפני שהוא כמים;
28 ומשהתמיץ, נלקח כזין ובשכר. לקחו עד שלא התמיץ,
29 והתמיץ - קנה מעשר.
30 ז. כמה דברים אמורים? בשנתן שלשה [מידות של] מים,
31 ומצא פחות מארבעה; אבל אם נתן שלשה, והוציא
32 ארבעה - הרי זה כזין מזויג, ונלקח בכסף מעשר.
33 ח. לולבי ורדין [מין קנים] והתרובין - עד שלא ימתיקו,
34 אין נלקחין; ואחר שימתיקו, נלקחין. אבל הלוי [מין]
35 בצל [והחרדל והתורמוסין] [מין קיטנית] ושאר כל
36 הנבכשין, בין משימתיקו בין עד שלא ימתיקו - נלקחין.
37 והקור [עץ לבן דן מהדקל] - נלקח בכסף מעשר.
38 ט. הכרם - אינו נלקח בכסף מעשר, שאינו אלא
39 למרעה; וכן כל פיוצא בו מנותני ריח ומראה וטעם -
40 הואיל ואינו לאכילת גופן אלא לטעם שנותן, אין נלקחין
41 בכסף מעשר. לפיכך, ראשי בשמים, והפלפלין, והקשט
42 [בושם], והחלתית [פרי חריף], וחלות חריע, וכל פיוצא
43 כאלו - אין נלקחין בכסף מעשר.
44 י. השבת - אם לתן טעם בקדרה, אינה נלקחת; ואם
45 לקמן [תערובת מי חלב ולחם] וכיוצא בו שהוא אוכל

46 שהיולו הפרות ועמדו בסלע - אינו מפרש עליהן ממעות
47 מעשר שני אלא סלע אחת; ומוסיף עליה סלע שניה מן
48 החלין, ונותן למוכר. ואם היה המוכר עם הארץ, הרי זה
49 מתר לתן לו סלע שניה ממעות מעשר שני של דמאי. נתן
50 לו סלע של מעשר, ולא הספיק למשך את הפרות, עד
51 שעמדו בשתים - מה שפדה פדה, והדין ביניהן.
52 ט. נתן לו שני סלעים של מעשר, ולא הספיק למשך
53 הפרות, עד שחזרו להיות בסלע - מה שפדה פדה, ומדת
54 הדין ביניהן; שמעשר שני, פדיתו היא משיכתו.
55 י. מי שהיו לו פרות חלין בירושלים, והיו לו מעות מעשר
56 שני חוץ לירושלים - אומר: 'הרי המעות ההם מחללין על
57 הפרות האלו', ויאכל הפרות שם בטהרה, ויצאו אותן
58 המעות לחלין במקומן.
59 יא. היו לו מעות מעשר שני בירושלים, וגש לו פרות חוץ
60 לירושלים - אומר: 'הרי המעות האלו מחללין על הפרות
61 ההם', ויצאו המעות לחלין, ויצעלו הפרות ויאכלו
62 בירושלים; שאינו צריך להיות המעות והפרות במקום
63 אחד בשעת החלול.
64 יב. מי שהיו לו מעות מעשר בירושלים, וצריך להם, וגש
65 לחברו פרות חלין שרוצה לאכלן - אומר לחברו: 'הרי
66 המעות האלו מחללין על פרוטיך', ונמצאו אותן הפרות
67 לקוחין בכסף מעשר, ויאכל אותן חברו בטהרה; ולא
68 הפסיד כלום, ויצאו המעות לחלין.
69 יג. במה דברים אמורים? בשהיה חברו בעל הפרות חבר
70 [- נאמן על המעשרות] - שאין מוסרין פרות מעשר שני של
71 ודאי אלא לחבר; לפיכך, אם היו המעות של דמאי [-
72 חוללו על פירות שספק מעושרים], אומר בן אף לעם
73 הארץ. ומתיר לחלל על מעשר שני של פרות עם הארץ,
74 ועל מעותיו; ואין חוששין להן שפא של מעשר שני הן.
75 יד. המניח דינר של מעשר להיות אוכל כנגדו והולך [-
76 קונה מעט פירות ומחלל עליהם, עד שיקנה בשווי כל
77 הדינר] - בין שאכל עליו עד שלא נשאר ממנו אלא פחות
78 מפרוטה, יצא לחלין. במה דברים אמורים? בשל דמאי;
79 אבל בשל ודאי - לא יצא לחלין עד שישאר ממנו פחות
80 משנה פרוטה אחר שמוסיפין את החמש, כגון שנשאר
81 ממנו פחות מארבעה חמשי פרוטה.
82 טו. טמאין וטהורין שהיו אוכלין או שותין באחד
83 בירושלים, ורצו הטהורין להיות אוכלין מעשר שני שלהן
84 - מניחין סלע של מעשר שני, ואומרים: 'כל שהטהורין
85 אוכלין ושותין, סלע זו מחללת עליו'; ומצא הסלע לחלין,
86 שהרי אכלו ושתו בשויה בטהרה - ובלבד שלא יגעו
87 הטמאים במאכל, שלא יטמאוהו.

פרק ט

88
89 א. נטע רבעי [עץ פרי בשנתו הרביעית] - הרי הוא קדש,
90 שנאמר: "ובשנה הרביעית, יהיה כל פרי קדש הלולים
91 לה'"; ודינו להאכל לבדעליו בירושלים, כמעשר שני.

1 (שמים). ואם כסף מעשר אכל - יחזרו דמים למקומן,
2 ויצעלו ויאכלו בירושלים; או יאכל כנגדן בירושלים, אם
3 אינו יכול להחזיר את הדמים.

יום שלישי כ"ז אייר ה'תשע"ד

פרק ח

6 א. הלוקח [קונה] בהמה לזבחי שלמים, וחייה לבשר תאווה
7 [חולין], ממי שאינו תגר [סוחר], ואינו מדקדק - יצא העור
8 לחלין, אפלו היו דמי העור מרבין על דמי הבשר; אבל
9 הלוקח מן התגר, לא יצא העור לחלין.
10 ב. וכן הלוקח פדי יין סתומות, מקום שדרךן להמכר
11 סתומות, ממי שאינו תגר - יצא השקנן לחלין; לפיכך,
12 צריך המוכר לפתח ראשי הכדין, כדי שלא יצא השקנן
13 לחלין. ואם רצה להחמיר על עצמו ולמכר במדה - יצא
14 השקנן לחלין.
15 ג. לקחן פתוחות או סתומות במקום שדרךן להמכר
16 פתוחות, או שלקח מן התגר שמדקדק במכירתו - לא יצא
17 השקנן לחלין. לקח סלי תאנים וענבים עם הכלי, לא יצאו
18 דמי הכלי לחלין.
19 ד. לקח אגוזים ושקדים וכיצא בהן, יצאו קלפיהן לחלין.
20 לקח חותל [סל] תמרים, יצא החותל לחלין. קפה של
21 תמרים - אם דרוסות [- שכך הם מחוברות לקופה], יצאו
22 הקפות לחלין; ואם אינן דרוסות, לא יצאו הקפות לחלין.
23 ה. מי שהיה לו יין של מעשר שני, והשאל קנקניו לאותו
24 מעשר - אף על פי שסתם את פיהן, לא קנה המעשר את
25 הקנקנים. כנס את היין לתוכן סתם - אם קרא שם ועשהו
26 מעשר עד שלא סתם את פיהן, לא קנה מעשר; ואם
27 משסתם קרא שם ועשהו מעשר - קנה מעשר את הקנקן.
28 הפקיד לתוך הקנקן רביעית חלין, או שכנס לתוכן שמן או
29 חמץ או ציר [שמן דגים] ודבש של מעשר שני סתם - בין
30 שסתם בין שלא סתם, לא קנה מעשר את הקנקנים.
31 ו. צבי שלקחו בכסף מעשר, ומת - יקבר בעורו; לקחו
32 חי, ושחטו, ונטמא - הרי זה יפדה כשאר פרות מעשר
33 שננטמאו. המניח דינר של מעשר שני, להיות אוכל כנגדו
34 עד שיצא לחלין [- קונה מעט פירות ומחלל עליהם, עד
35 שיקנה בשווי כל הדינר], והיה הדינר יוצא [שווה] בעשרים
36 מעה, אכל עליו בעשר מעין, והיולו המעות לאחר זמן,
37 והרי הדינר יוצא בארבעים מעה - צריך לאכל עליו
38 בעשרים מעה, ואחר כך יצא לחלין; והקרו המעות, והרי
39 הדינר יוצא בעשר מעין - אוכל עליו בחמש מעין, ואחר
40 כך יצא לחלין.

41 ז. הלוקח פרות בסלע של כסף מעשר, ומשך הפרות, ולא
42 הספיק לתן הסלע, עד שהוקרו הפרות ועמדו בשתים -
43 הרי זה מפרש עליהן סלע בלבד, שנאמר: "ונתן את
44 הכסף, וקם לו", בנתינת הכסף קונה; והשכר למעשר.
45 ח. משך פרות בשתי סלעים, ולא הספיק לתן המעות, עד

46 - והוא, שתקלט הנטיעה קדם השלשים יום; וכמה הוא
47 סתם קליטה לכל האילנות? שתי שבתות.
48 ט. נמצאת למד, שהנטע ארבעה וארבעים יום קדם ראש
49 השנה, עלתה לו שנה; ואף על פי כן, אין פירות הנטיעה
50 הזאת מתרין בערלה או ברבעי, עד חמשה עשר יום
51 בשבט - שהוא ראש השנה לאילן.
52 י. כיצד? הנוטע אילן מאכל בחמשה עשר באב משנה
53 עשירית ביוכל - הרי הוא בתוך שני ערלה, עד חמשה
54 עשר בשבט משנת שלש עשרה; וכל מה שיוציא האילן
55 בתוך זמן זה - הרי הוא ערלה, אף על פי שנגמרו לאחר
56 כמה ימים. ומחמשה עשר בשבט משנת שלש עשרה
57 ביוכל, עד חמשה עשר בשבט משנת ארבע עשרה - הוא
58 נטע רבעי; וכל מה שיוציא בתוך זמן זה - הרי הוא רבעי,
59 וצריך פדיון. ואם נתעברה השנה, נתעברה לרבעי או
60 לערלה.
61 יא. נטעו בששה עשר באב משנת עשר [משנות היובל]
62 - לא עלתה לו שנת עשר, אלא הרי הוא ערלה שנת אחת
63 עשרה ושנת שתיים עשרה ושנת שלש עשרה בלה; והרי
64 הוא נטע רבעי מראש השנה של שנת ארבע עשרה, עד
65 סופה.
66 יב. נטע הנטיעה מראש חדש [תשרי] עד חמשה עשר יום
67 בשבט - מונה לה שלש שנים מיום ליום לערלה, ומיום
68 ליום לרבעי. וראיתי לגאונים דברים בחשבון ערלה ורבעי
69 - אין ראוי להאריך ולהשיב עליהן, ונדאי טעות סופרים
70 הן; והאמת - כבר בארנו דרכה.
71 יג. העלין, והלולבין, וימי גפנים, והסמדר [הפרח שממנו
72 יוצא הפר] - מתרין בערלה וברבעי. והענבים ששדפן
73 הקדים [רוח חמה] והפסידן, והתרצנין והזיגין [קליפת
74 הענב] והתמד [חרצנים חגין שנישרו במים] שללן, וקלפי
75 רמון והנץ [פרח] שלו, וקלפי אגוזים, והגרעינין - אסורין
76 בערלה, ומתרין ברבעי; והנובלות [פירות שנפלו טרם
77 שבשלו], כלן אסורות.

פרק י

78
79 א. כל שהוא חייב בערלה, יש לו רבעי [פירות השנה
80 הרביעית קודש], וכל שפטור מן הערלה, אינו חייב ברבעי
81 - שנאמר: "שלש שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל.
82 ובשנה הרביעית, יהיה כל פרי קדש הלולים לה".
83 ב. הנוטע אילן מאכל, ודעתו עליו שיהיה סגל לגנה, או
84 שנטעו לקורות האילן, לא לפרותיו - הרי זה פטור מן
85 הערלה; נטעו לסג, וחזר וחשב עליו למאכל, או שנטעו
86 למאכל, וחזר וחשב עליו לסג - פיון שערכ בו מחשבת
87 חיוב, חייב. נטעו שלש שנים לסג, ומכאן ואילף למאכל
88 - אין לו רבעי; שכל שאין לו ערלה, אין לו רבעי.
89 ג. נטע אילן וחשב שיהיה הצד הפנימי שלו למאכל

1 וכשם שאין מעשר שני בסוריה [מקומות שכבש דוד ולא
2 נתקדשו בקדושת הארץ], כך אין נטע רבעי בסוריה. ובנטע
3 רבעי הוא אומר: "ואיש את קדשיו, לו יהיו" - שאין לך
4 קדש שלא נתפרש דינו בתורה למי הוא, חוץ מנטע רבעי.
5 ב. הרוצה לפדות נטע רבעי, פודה כמעשר שני; ואם
6 פדהו לעצמו, מוסיף חמש. ואין פדיון אותו, עד שגזיע
7 לעונת המעשרות - שנאמר: "להוסיף לכם תבואתו", עד
8 שיעשה תבואתו; ואין פדיון אותו במחבר [לקרקע],
9 כמעשר שני. והרי הוא ממון גבוה, כמעשר שני; לפיכך,
10 אינו נקנה במתנה, אלא אם נתנו בסר. ודינו בשאר
11 הדברים, לענין אכילה ופדיה - כמעשר.
12 ג. והפודה כרם רבעי - רצה, פודהו ענבים, רצה, פודהו
13 יין; וכן הדינים. אבל שאר פרות, אין משנין אותן
14 מבריתן.
15 ד. כרם רבעי - אין לו לא [דין] שכחה, ולא פאה, ולא
16 פרט, ולא עוללות; ואין מפרישין ממנו תרומה ומעשרות,
17 כמו שאין מפרישין ממעשר שני, אלא כלו עולה
18 לירושלים, או נפדה ויצלו הדמים ויאכלו בירושלים -
19 כמעשר.
20 ה. ענבים של כרם רבעי - התקינו בית דין, שיהיו עולין
21 לירושלים [ממרחק של] מהלך יום לכל צד [ולא יפדו
22 במעות], כדי לעטר שוקי ירושלים בפרות; ומשחרב בית
23 המקדש, נפדה אפלו סמוך לחומה. ושאר כל הפרות,
24 אפלו בזמן המקדש, נפדין סמוך לחומה.
25 ו. כיצד פדיון נטע רבעי? מניח את הסל על פי שלשה,
26 ואומר: 'כמה אדם רוצה לפדות לו בסלע, על מנת
27 שיוציא יציאות השומרים מביתו, והחמרים והפועלים
28 מביתו?' [- שווי הפירות עצמם בלי ההוצאות] ואחר
29 שקוצבין את השער, מניח את המעות, ואומר: 'כל הנלקט
30 מזה - מחלל על המעות האלו, משער כך וכך סלים
31 בסלע'. ובשביעית, פודהו בשויו; שאין שם לא שומרים,
32 ולא פועלים; ואם היה הפקר, אין לו אלא שכר לקיטה
33 בלבד.
34 ז. מי שהיה לו נטע רבעי בשנת השמיטה, שיד הפל שנה
35 [שהכל הפקר] - צריך לצינו [לסמנו] בקוזות [תולדות]
36 אדמה, כדי שיכירו בו, ולא יאכלו ממנו עד שיפדו. ואם
37 היה בתוך שני ערלה - מצינין אותו בחרסית, כדי שיפראו
38 ממנו; שאם צינו בקוזות אדמה, שמא יתפרדו - שאסור
39 ערלה חמור הוא, שהיא אסורה בהנחה. והצנועין היו
40 מניחין את המעות בשנת השמיטה, ואומרים: 'כל הנלקט
41 מפרות רבעי אלו, מחלל על המעות האלו' - שהרי אי
42 אפשר לפדותו במחבר, כמו שבארנו.
43 ח. באחד בתשרי, ראש השנה לערלה ולרבעי; ומאמתי
44 מונין לערלה ולרבעי? משעת נטיעה. ואינו מונה מראש
45 השנה לראש השנה, אלא שלשים יום בשנה חשובין שנה

47 אחד מן האילן הזקן והבריכו בארץ, או הרביכו באילן
48 אחר ועקר הבד מערה באילן הזקן - הרי זה פטור.
49 טו. גדל זה הילד שהבריו ועשה פרות, ואחר כך נפסק
50 עקרו שהיה מערה באילן הזקן - מונה משעה שנפסק.
51 ואותן הפרות מתרין, מפני שגדלו בהתר; ואם הניחן אחר
52 שנפסק העקר, עד שהוסיפו במאתים [- חלק אחד ממאתים
53 מכפי שהיו] - הרי אלו אסורין.
54 טז. ילדה ששכבה [הרכיבה] בזקנה, והיו פרות בילדה -
55 אפלו הוסיפו מאתים - הרי אלו הפרות של ילדה אסורין;
56 שאין גדולי התר מעלין את העקר האסור.
57 יז. אילן שהבריו ממנו בד בארץ, ואחר כך נעקר האילן
58 בלו, והרי הוא חזיה מן הבד שהבריו בארץ - נעשה אותו
59 אילן כאלו עתה נטע, וחיב בערלה; ומונה לאילן ולמה
60 שצמח מן ההברכה, משעה שנעקר.
61 יח. הרי שהבריו בד בארץ, וצמח, והבריו בד אחר ממה
62 שצמח בארץ, וצמח, וחזר והבריו מן השלישי, אפלו הן
63 מאה מערין זה בזה - הואיל ולא נפסקו מן העקר הראשון,
64 הכל מתר; ואם נפסק עקר הראשון, מונה לכל משעה
65 שנפסק.
66 יט. ואילן היוצא מן הגזע [- מעל הקרקע], פטור מן
67 הערלה; מן השרשין, חיב בערלה. ילדה פחות משפח,
68 חיבת בערלה כל שנותרה - מפני שהיא נראית כנטיעה בת
69 שנתה. במה דברים אמורים? בנטיעה אחת, או שתיים
70 כנגד שתיים ואחת יוצאה ונב; אבל אם היה הפרס בלו
71 פחות מטפח - הרי זה לו קול, ומונין לו בדרך שמונין
72 לשאר האילנות.
73 כ. נוטעין יחור של ערלה; ואין נוטעין אגוז של ערלה -
74 מפני שהוא פרי, ופרות ערלה אסורין בהנחה, כמו שבארנו
75 בהלכות אסורי מאכלות. ואם עבר ונטע אגוז של ערלה,
76 הרי הצומח מתר בפשאר האילנות.
77 כא. וכן אין מרפיכין פפניות [ולובי תמרים] של ערלה
78 בדקלים, מפני שהפפניות כפרי. עבר והרפיכ, מתר; שכל
79 דבר שיש לו שני גורמין, אחד אסור ואחד מתר - הרי זה
80 הנגדר משניהם מתר. לפיכך, הצומח מפרות ערלה -
81 מתר, שהרי גרם לו לצמח הפרי האסור והארץ המתרת.

יום רביעי כ"ח אייר ה'תשע"ד

פרק יא

83 א. מצות עשה להתודות לפני ה', אחר שמוציאין כל
84 המתנות [מעשרות וכדומה] שבזרע הארץ; וזה הוא הנקרא
85 'ודוי מעשר'.
86 ב. ואין מתודין ודוי זה, אלא אחר השנה שמפרישין בה
87 מעשר עני - שנאמר: "כי תכלה לעשר ואמרת לפני ה'
88 אלהיך, בערתי הקדש מן הבית".
89 ג. אימתי מתודין? במנחה ביום טוב האחרון של פסח של

1 והחיצון לסג, או שהיה הצד הפתוח למאכל והעליון
2 לסג - זה שחשב עליו למאכל, חיב בערלה; וזה שחשב
3 עליו לסג או לעצים, פטור; שהדבר תלוי בדעתו של
4 נוטע. והעלה - חיב בערלה האכילנות [- הפרי] בלבד, אבל
5 הקפריסין [עלים] מתרות.
6 ד. הנוטע לרבים בתוך שדה, חיב בערלה - שנאמר:
7 "ונטעתם", אפלו לרבים. במה דברים אמורים? בארץ
8 ישראל; אבל בחוצה לארץ, פטור.
9 ה. הנוטע ברשות הרבים, והנוטע בספינה, והעולה מאליו
10 ברשות היחיד, והנכרי שנטע בין לישראל בין לעצמו,
11 והגזלן שנטע - חביב בערלה וברביעי.
12 ו. העולה מאליו במקום פכשים [יערות], פטור; אפלו
13 הנוטע במקום שאינו ישוב, פטור; והוא, שלא יהיה עושה
14 [פירות רבים] כדי טפול [- שמשתלם] שמטפל בפרותיו עד
15 שמביאן לישוב. אבל אם היה עושה כדי טפול, חיב
16 בערלה.
17 ז. הנוטע למצוה - כגון שנטע אחרוג ללולב, או זית
18 למנוחה - חיב בערלה. הקדיש ואחר כך נטע, פטור מן
19 הערלה; נטע ואחר כך הקדיש, חיב בערלה.
20 ח. הנוטע בעציץ שאינו נקוב - חיב בערלה; אף על פי
21 שאינו בארץ לזרעים, הרי הוא בארץ לאילנות.
22 ט. ואילן שנטעו בתוך הבית, חיב בערלה. זה שנטעו גוים
23 עד שלא באו אבותינו לארץ, פטור; אבל משבאו לארץ,
24 אף מה שנטעו גוים חיב - שנאמר: "כי תבאו אל הארץ,
25 ונטעתם", משעת ביאה.
26 י. וגוי שהרביב אילן מאכל על גבי אילן סרק, חיב
27 בערלה. ויש לנכרי נטע רבעי - שאם בא לנהג במצוה זו,
28 הרי הוא קדש כנטע רבעי של ישראל.
29 יא. אחד הנוטע גרעינה, או יחור [ענף] מן האילן, או
30 שעקר את כל האילן ממקום ונטעו במקום אחר - הרי זה
31 חיב בערלה, ומונה משעת נטיעתו. וזעזע את האילן ולא
32 עקרו, ואחר כך מלא סביבותיו בעפר - אם יכול לחיות
33 אלו לא מלא סביבותיו, הרי זה פטור; ואם לאו - הרי זה
34 כמי שעקר ונטע, וחיב.
35 יב. וכן אילן שנעקר, ונשאר ממנו בארץ שרש אחד, אפלו
36 כמחט שמלפפין עליה הרוקמים את השני, והחזירו
37 למקומו ונטעו - פטור, מפני שיכול לחיות. נעקר בלו,
38 ונעקרה הסלע ששרשיו בה עמו, וחזר ונטעו כמה שהוא,
39 בכל האדמה שסביבות שרשיו - אם יהיה יכול לחיות
40 מאותה אדמה אלו לא נטעו, הרי הוא כמי שלא נעקר;
41 ואם לאו, חיב.
42 יג. אילן שקצצו מעם [עד פני] הארץ, והחליף [חזר וגדל]
43 - חיב בערלה, ומונין לו משעת קציצה.
44 יד. אחד הנוטע, ואחד המבריו, ואחד המרפיכ - חיב.
45 במה דברים אמורים? בשחתם בד [ענף] אחד מן האילן
46 והבריו בארץ, או הרביכו באילן אחר; אבל אם מתח בד

1 - שְׁנָאֹמֶר: "כָּל מִצְוָתָךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִנִּי, הֵא אִם הִקְדִּים
2 מַעֲשֶׂה שְׁנֵי לְרֹאשׁוֹן, אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְנוּחַ; נִשְׁרָף טָבֵלוֹ,
3 אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְנוּחַ - שֶׁהִרִי לֹא הִפְרִישׁ מִתְנוּחַ, וְלֹא נִתְּנָן
4 לְבַעֲלִיהֶן. וּבְזֶמֶן שֶׁהִיוּ נֹתְנִין מַעֲשֶׂה רֹאשׁוֹן לִפְתָּהִים [בְּזֶמֶן
5 עוֹדָא] - לֹא הִיוּ מִתְנוּדִין, שְׁנָאֹמֶר: "וְגַם נִתְּתִיו לְלוֹי".
6 יד. מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא מַעֲשֶׂה שְׁנֵי בְּלֶבֶד - מִתְנוּדָה, שֶׁעָקַר
7 הַיּוֹדִי בְּמַעֲשֶׂה הַזֶּה; וְכֵן אִם לֹא הָיָה לוֹ אֶלָּא בְּכֹרִים בְּלֶבֶד
8 - מִתְנוּדָה, שְׁנָאֹמֶר: "בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ", הַקֹּדֶשׁ הִרְאִישׁוֹן שֶׁהוּא
9 הַבְּכֹרִים. אֲבָל מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא תְרוּמָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה - אֵינוֹ
10 מִתְנוּדָה; שֶׁאֵין תְּרוּמָה טְעוּנָה וְדוּי, אֶלָּא בְּכָלל שֶׁאֵר
11 הַמִּתְנוּחֹת.
12 טו. "לֹא עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ" - שֶׁלֹּא הִפְרִישׁ מִמֵּין עַל
13 שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, וְלֹא מִן הַתְלוּשׁ עַל הַמַּחֲבֵר, וְלֹא מִן הַמַּחֲבֵר
14 עַל הַתְלוּשׁ, וְלֹא מִן הַחֲדָשׁ עַל הַיָּשֵׁן, וְלֹא מִן הַיָּשֵׁן עַל
15 הַחֲדָשׁ. "וְלֹא שִׁכַּחְתִּי" - שֶׁלֹּא שִׁכַּח מִלְכָּרְכוֹ וְלִהְיוֹתִי שָׁמוּ
16 עָלָיו. "לֹא אֶכְלֵתִי בְּאֵנִי מִמֶּנּוּ" - הֵא אִם אֶכְלוּ בְּאֵנִיהָ
17 [שְׁמַת קְרוּבוֹ וְטָרַם נִקְבְּרָה], אֵינוֹ מִתְנוּדָה. "וְלֹא בְּעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ
18 בְּטָמָא" - הֵא אִם הִפְרִישׁוֹ בְּטָמָא, אֵינוֹ מִתְנוּדָה. "וְלֹא
19 נִתְּתִי מִמֶּנּוּ לְמַת" - שֶׁלֹּא לָקַח מִמֶּנּוּ אֶרֶץ וְתַכְרִיכִין לְמַת,
20 וְלֹא נִתְּנוּ לְאֹנְנִים אֲחֵרִים. "שִׁמְעֵתִי בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵי",
21 שֶׁהִבִּיאוֹ לְבֵית הַבְּחִירָה. "עֲשִׂיתִי כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִנִּי" -
22 שֶׁשָּׂמַח וְשָׂמַח בּוֹ, שְׁנָאֹמֶר: "וְשִׂמְחָת בְּכָל הַטּוֹב".
23 טז. "הַשְׂקִיפָה מִמַּעַן קֹדֶשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְכוּ'" עַד "בְּאֶשֶׁר
24 נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתִּינוֹ, אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדִבַּשׁ", זֶה בְּקִשָּׁה שֶׁיִּתֵּן
25 טַעַם בְּפִרוֹת.
26 יז. יִשְׂרָאֵל וּמִמְזֹרִים, מִתְנוּדִין; אֲבָל לֹא גֵרִים וְעַבְדִּים
27 מִשְׁתַּחֲרִים - מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק בְּאֶרֶץ, וְהִרִי הוּא אוֹמֵר:
28 "בְּאֶשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתִּינוֹ". כִּהְיִים וְלוֹיִים מִתְנוּדִים, שֶׁאֵף
29 עַל פִּי שֶׁלֹּא חֵלְקוֹ בְּאֶרֶץ, יֵשׁ לָהֶם עֲרֵי מִגְרָשׁ.

ברוך רחמנא דסייען

הלכות בכורים עם שאר

מתנות כהנה שבגבולין

1 יש בכללן תשע מצוות - שמונה מצוות עשה, ואחת
2 מצוות לא תעשה; וזוה הוא פֶּרֶט: (א) להפריש בכורים
3 ולהעלותן למקדש; (ב) שלא יאכל הכהן בכורים חוץ
4 לירושלים; (ג) לקרות עליהן; (ד) להפריש חלה לפניהן;
5 (ה) לתת זרוע ולחיים וקבה לפניהן; (ו) לתן לו ראשית
6 הגז; (ז) לפדות בכור הבן, ולתן פדיונו לפניהן;
7 (ח) לפדות פטר חמור, ולתן פדיונו לפניהן; (ט) לערף
8 פטר חמור, אם לא רצה לפדותו. ובאור מצוות אלו -
9 בפרקים אלו.

פרק א

א. ארבע ועשרים מתנות כהנה נתנו לפתנים, וכלן

1 [שנה] רביעית ושל שביעית - שְׁנָאֹמֶר: "כִּי תִכְלֶה לַעֲשֹׂר",
2 בְּרִגְלָה שֶׁכָּל הַמַּעֲשֻׂרוֹת כְּלִין בּוֹ; וְאֵין הַפֶּסַח מְגִיעַ מִשְׁנֵה
3 [=שֶׁל שְׁנָה] רְבִיעִית, אֶלָּא וְכָל [=רַק כְּשֶׁכָּל] פְּרוֹת שְׁלִישִׁית
4 [כִּבְר] נִתְּעָשְׂרוּ, בֵּין פְּרוֹת הָאֵילָן בֵּין פְּרוֹת הָאֶרֶץ.
5 ד. אֵין מִתְנוּדִין אֶלָּא בְּיוֹם, וְכָל הַיּוֹם כֶּשֶׁר לְדוּי הַמַּעֲשֵׁר;
6 וּבֵין בְּפָנֵי הַבֵּית [בְּזֶמֶן הַמִּקְדָּשׁ] בֵּין שֶׁלֹּא בְּפָנֵי הַבֵּית, חֵיב
7 לְבַעַר וְלִהְיוֹת.
8 ה. וְדוּי זֶה, נֶאֱמַר בְּכָל לִשׁוֹן - שְׁנָאֹמֶר: "וְאִמְרַתְּ לִפְנֵי ה'
9 אֱלֹהֶיךָ", בְּכָל לִשׁוֹן שֶׁאֵתָּה אוֹמֵר. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד אוֹמְרוֹ
10 בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ; וְאִם רָצוּ רַבִּים לְהִתְנוּחַת כְּאֶחָד, מִתְנוּדִין.
11 ו. וּמִצְוָתוֹ בְּמִקְדָּשׁ, שְׁנָאֹמֶר: "וְאִמְרַתְּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ";
12 וְאִם הִתְנוּדָה בְּכָל מְקוֹם, יֵצֵא.
13 ז. אֵינוֹ מִתְנוּדָה אֶלָּא עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאָר אֶצְלוֹ אֶחָד מִן
14 הַמִּתְנוּחֹת, שֶׁכֵּן הוּא אוֹמֵר בְּדוּדִי: "בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבֵּית
15 וְכוּ'". וְעָרַב יוֹם טוֹב הָאֶחָד, הֵיכָּה הַבַּעֲוִיר; וְלִמְחַר
16 מִתְנוּדִין.
17 ח. בִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה? אִם נִשְׁאָר אֶצְלוֹ תְרוּמָה וְתְרוּמַת
18 מַעֲשֵׂה, נֹתְנָה לְכַהֵן; מַעֲשֵׂה רֹאשׁוֹן, נֹתְנוֹ לְלוֹי; מַעֲשֵׂה
19 עֲנִי, נֹתְנוֹ לְעֲנִיִּים; נִשְׁאָרוֹ אֶצְלוֹ פְּרוֹת מַעֲשֵׂה שְׁנֵי שֶׁל
20 וְדָא, אוֹ נִטֵּעַ רְבִיעִי [פִּירוֹת אֵילָן בְּשָׁנָה הִרְבִּיעִית], אוֹ מַעוֹת
21 פְּדִיתָן - הִרִי זֶה מִבְּעַר אוֹתָן, וּמִשְׁלִיף לֵים אוֹ שׁוֹרֵף; נִשְׁאָר
22 אֶצְלוֹ מַעֲשֵׂה שְׁנֵי שֶׁל דְּמָא [- פִּירוֹת טַפָּק מִעוֹשִׁירִים], אֵינוֹ
23 חֵיב לְבַעֲרוֹ. נִשְׁאָר אֶצְלוֹ בְּכֹרִים, הִרִי הֵן מִתְבַּעֲרִין בְּכָל
24 מְקוֹם.
25 ט. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים שְׁשׁוֹרֵף וּמִבְּעַר? בְּשִׁנְשָׁאָרוֹ אֶצְלוֹ
26 פְּרוֹת שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְאֶכְלָן בְּלֹן קֹדֶם שֶׁיִּכְנֹס יוֹם טוֹב. אֲבָל אִם
27 נִשְׁאָר לוֹ תִּבְשִׁיל שֶׁל מַעֲשֵׂה שְׁנֵי וְנִטֵּעַ רְבִיעִי, אֵינוֹ צָרִיךְ
28 לְבַעֲרוֹ - שֶׁהִתְבַּשִּׁיל בְּמִבְּעַר; וְכֵן יֵין וְתַבְלִין, הִרִי הֵן
29 בְּמִבְּעִירִין.
30 י. פְּרוֹת שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשֻׂרוֹת בְּשַׁעַת הַבַּעֲוִיר -
31 אֵין מַעֲבִיבִין אוֹתוֹ לְהִתְנוּחַת, וְאֵינוֹ חֵיב לְבַעַר אוֹתָן.
32 יא. מִי שֶׁהִיוּ פְּרוֹתֵיו רְחוּקִין מִמֶּנּוּ, וְהִגִּיעַ יוֹם הַבַּעֲוִיר -
33 הִרִי זֶה קוֹרָא שֵׁם [מַעֲשֵׂר] לְמִתְנוּחַת, וּמִזְכָּה בְּהֵן לְבַעֲלִיהֶן
34 [- כְּגוֹן לִכְהוֹן עַל גִּב קֶרֶק, אוֹ לְמִי שֶׁזִּכָּה בְּהֵן [כְּשִׁלִּיחַ]
35 לְבַעֲלִיהֶן, וּמִתְנוּדָה לְמַחֵר; שְׁנִיתִנָּה הַמִּשְׁלִטִּין עַל גִּבִּי
36 קֶרֶק, אֵינָה אֶלָּא מִתְנָה שֶׁשֶׁ בַּה חֲזוּק; אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל
37 לְהִקְנוֹת לָהֶן הַמַּעֲשֻׂרוֹת בְּחִלְפִין, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִכְרָה,
38 וְהַמַּעֲשֻׂרוֹת וְהַתְרוּמוֹת, נֶאֱמַר בְּהֵן נִתְּנָה לֹא מִכְרָה.
39 יב. וּמִנֵּין שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְנוּחַת, עַד שִׁיּוּצִיא כָּל הַמִּתְנוּחֹת?
40 שְׁנָאֹמֶר: "בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבֵּית". "הַקֹּדֶשׁ" - זֶה מַעֲשֵׂה
41 שְׁנֵי וְנִטֵּעַ רְבִיעִי, הַקְרוּיִין קֹדֶשׁ; "מִן הַבֵּית" - זֶה חֵלֶה,
42 שֶׁהִיא הַמִּתְנָה שֶׁל כִּהְיִים בְּבֵית; "נִתְּתִיו לְלוֹי", זֶה מַעֲשֵׂה
43 רֹאשׁוֹן; "וְגַם נִתְּתִיו" - מִכָּלל שֶׁקֹּדֶמְתוֹ מִתְנָה אֲחֵרָה, וְהִיא
44 תְרוּמָה גְּדוּלָּה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂה. "לִגְר לִיתָם וְלֹאֲלִמְנָה" -
45 זֶה מַעֲשֵׂה עֲנִי, וְלָקַט שִׁכְחָה וּפָאָה, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין לָקַט
46 שִׁכְחָה וּפָאָה מִעֲבִיבִין אֶת הַיּוֹדִי.
47 יג. וְצִירִיף לְהִפְרִישׁ אֶת הַמִּתְנוּחֹת עַל הַסֶּדֶר, וְאַחֵר כֶּן יִתְנוּדָה

מתוך מהדורת חזק

יא. הנה למדת, שהמתנות שנתנין לנקבות כזכרים, חמש מתנות: תרומה, ותרומת מעשר, וחלה, ומתנות בהמה, וראשית הגז. ומנין אני אומר, שראשית הגז נתנת לכהנים? שהרי נאמר: "ראשית דגנך תירשך ויצהרך, וראשית גז צאנך - תתן לו" - מה ראשית דגן נתנת לנקבות כזכרים, אף ראשית הגז נתנת לנקבות כזכרים.

יב. מני חכמים מתנות אלו על דרך אחרת, ואמרו: עשרים וארבע מתנות כהנה נתנו לאהרן, ואלו הן - עשר במקדש, וארבע בירושלים, ועשר בגבולין [חוץ לירושלים]:

יג. עשר במקדש - חטאת, וחטאת העוף, אשם ודאי, ואשם תלוי, וזבחי שלמי צבור, ולג שמן של מצרע, ושתי הלחם, ולחם הפנים, שרי מנחות, ומותר העמר.

יד. ארבע בירושלים - הבכורה, והבכורים, ומנחם - כל מה שמונח מתודה ואיל נזיר, ועורות קדשים.

טו. עשר בגבולין - תרומה, ותרומת מעשר, וחלה, וראשית הגז, והמתנות, ופדיון הבן, ופדיון פטר חמור, שדה חרמים, ושדה אחזה, וגזל הגר. ולפי חשבון זה, חשב כל המורס מקדשים קלים מתנה אחת - והן חזה ושוק המורס מכל זבח שלמים, עם הלחם המורס עמהם אם היה תודה, עם הזרוע המורמת מאיל נזיר, עם הלחם המורס עמה עם חזה ושוק; הואיל ושלשתן שלמים הן, חשב המורס מהן מתנה אחת.

טז. כל המתנות שהן תלויות בקרבנות, תתבאר כל אחת ואחת מהן במקומה מהלכות הקרבנות; וכן גזל הגר תתבאר בהלכות גזלה. וכבר בארנו דין שדה אחזה ודין החרמים בהלכות ערכין, ודין תרומה ותרומת מעשר בהלכות תרומות. ובהלכות אלו, אבאר משפטי המתנות שאינן תלויות בקרבנות; והן - הבכורים, והחלה, והמתנות, וראשית הגז, ופדיון הבן, ופטר חמור.

פרק ב

א. מצות עשה להביא בכורים למקדש; ואין הבכורים נוהגין אלא בפני הבית [בזמן המקדש] ובארץ ישראל בלבד, שנאמר: "ראשית בכורי אדמתך, תביא בית ה' אלהיך". ומביאין בכורים מדבריהם [מתקנת חכמים] מערי סיחון ועוג ומסורגה [מקום שכבש דוד ולא נתקדש בקדושת הארץ], שהקונה בסורגה פקונה בירושלים. אבל עמון ומואב, ומצרים ובבל - אף על פי שהן חביבין בתרומה ומעשרות מדבריהם, אין מביאין מהן בכורים; ואם הביא בכורים מחוצה לארץ, אינן בכורים.

ב. אין מביאין בכורים אלא משבעת המינים האמורים בשבח הארץ, והן: החטים והשעורים והענבים והתאנים והרמונים והזיתים והתמרים; ואם הביא חוץ משבעת המינים, לא נתקדש.

ג. אין מביאין לא מתמרים שבחרים, ולא מפרות שבצמקים, ולא מזיתי שמן שאינן מן המבחר; אלא

מפרשין בתורה; ועל כלן נכרתה ברית לאהרן. וכל כהן שאינו מודה בהן - אין לו חלק בהנה, ואין נוהגין לו מתנה מהן.

ב. וכל האוכל מתנה שיש בה קדשה מהן, מכרד: 'אשר קדשנו בקדשתו של אהרן, וצגנו לאכל כף וכד'.

ג. שמונה מתנות מהן - אין אוכלין אותן הכהנים אלא במקדש, לפנים מחומת העזרה; וחמש מתנות - אין אוכלין אותן אלא בירושלים, לפנים מחומת העיר; וחמש מתנות - אין זוכין בהן מן התורה, אלא בארץ ישראל בלבד; וחמש מתנות מהן - זוכין בהן בין בארץ בין בחוצה לארץ; ומתנה אחת - זוכין בה מן המקדש.

ד. מה הן השמונה שאין נאכלין אלא במקדש? בשר החטאת, אחד חטאת העוף ואחד חטאת הבהמה, ובשר האשם, בין [אשם] תלוי בין ודאי, וזבחי שלמי צבור, ומותר העמר, ושתי מנחות ישראל, ושתי הלחם [שמקריבים בשבועות], ולחם הפנים, ולג שמן של מצרע - אלו אין נאכלין אלא במקדש.

ה. ומה הן החמש שאין נאכלין אלא בירושלים? חזה ושוק של שלמים, והמורס מן התודה, והמורס מאיל נזיר, ובכור בהמה טהורה, והבכורים - אלו אין נאכלין אלא בירושלים.

ו. ומה הן החמש שבארץ ישראל? התרומה ותרומת מעשר והחלה, ושלשתן קדש, וראשית הגז [מהצאן] ושדה אחזה - [שהוקדשה ונמכרה, חזרת ביובל להקדש ומתחלקת לכהנים שבמשמר], ושניהן חלין - אלו אין זוכין בהן מן התורה אלא בארץ ישראל. ואין אוכלין תרומות וחלות של ארץ ישראל, אלא בארץ ישראל.

ז. ומה הן החמש שזוכין בהן הכהנים בכל מקום? המתנות [זרוע לחיים וקיבה מכל בהמת חולין], ופדיון הבן, ופטר חמור, וגזל הגר [שמת ואין לו יורשים], והתמרים [כל דבר שהוחרם לכהן]; וחמשותף חלין לכל דבר.

ח. והמתנה שזוכין בה מן המקדש, היא עורות העולות; והוא הדין לשאר עורות קדשי קדשים - כלן לפניהם.

ט. השמונה מתנות שאין נאכלין אלא במקדש - כלן קדשי קדשים הן, ואין נאכלין אלא לזכרי כהנה, כמו שיתבאר במקומו; ובהן נאמר: "כל זכר יאכל אתו וגו'".

י. החמש שבירושלים - קדשים קלין הן, ונאכלין לזכרים ולנקבות; ובהן נאמר: "לך נתתם ולבנותיך אתך לחק עולם". ואף על פי כן, אין נתנין אלא לזכרי כהנה, שהרי לאנשי משמר [העובדים באותו שבוע במקדש] הן; והבכור מקריבין חלב ודמו, ואין מקריב אלא איש. וכן עורות קדשי קדשים, ושדה אחזה, והתרמים, וגזל הגר - אין זוכין בהן אלא אנשי משמר, כמו שיתבאר; וכן פדיון הבן לזכרי כהנה, שכן נאמר בו: "ונתת הפסח לאהרן ולבניו". ופטר חמור, לזכרי כהנה - שדין הבכורות כלן שנה, לזכרים ולא לנקבות.

מביאין בכורים, ואפלו נתיאשו הבצלים, שנאמר: "בכורי
 43 אדמתך".
 44 יג. הקונה אילן בתוך שדה חברו - אינו מביא, לפי שאין
 45 לו קרקע. והקונה שלש אילנות, יש לו קרקע; ואף על פי
 46 שאין לו אלא האילנות בלבד, הרי הוא כמי שקנה קרקע.
 47 קנה אילן אחד וקרקעו, הרי זה מביא.
 48 יד. הלוקח [קונה] פרות תלושין, ולקח הקרקע - הרי זה
 49 מביא בכורים, שהרי יש לו קרקע ופרותיה. מכר לו פרות
 50 חוץ מן הקרקע, אפלו מחברין - מוכר אינו מביא, שהרי
 51 אין לו פרות; ולוקח אינו מביא, שהרי אין לו קרקע. חזר
 52 המוכר ולקח הפרות מן הלוקח - הרי זה מביא, שהרי יש
 53 לו קרקע ופרותיה.
 54 טו. המוכר שדהו לגוי, וחזר ולקחה ממנו - הרי זה
 55 מביא ממנה בכורים מן התורה; שאינה נפקעת מן
 56 המצוות בקנין הגוי, כמו שבארנו.
 57 טז. אשה [עם לעבודה זרה] שבטלה - אין מביאין ממנה
 58 בכורים; שהבכורים קדושי מקדש הן.
 59 יז. הבכורים - אין להן שעור מן התורה, אבל מדבריהם
 60 [של חכמים] צריך להפריש אחד מששים; והרוצה לעשות
 61 כל שדהו בכורים, עושה.
 62 יח. הפריש בכוריו, וחזר והוסיף עליהן, או עשן - הרי
 63 התוספת כבכורים. במה דברים אמורים? בשהביא מארץ
 64 ישראל; אבל אם הביא מעבר הירדן, או מסוריה [מקום]
 65 שכבש דוד ולא נתקדש בקדושת הארץ - אין תוספת
 66 הבכורים כבכורים. ואף על פי שאינה כבכורים, אינה
 67 נאכלת אלא בטרה. ואין מעשרין את הבכורים בכל
 68 מקום, אלא משבצת המינים.
 69 יט. ביצר מפרישין הבכורים? יורד אדם לתוף שדהו
 70 ורואה תאנה שבפרה, אשכול שבפר, ורמון שבפר -
 71 קושן בגמי, ואומר: 'הרי אלו בכורים'; והן נעשין
 72 בכורים במחבר, משקרא להם שם, ואף על פי שעדין לא
 73 בשלו כל צרכן. ומשיגמרו ויתלש אותן מן הקרקע, אינו
 74 צריך לחזור ולקרות להם שם. לא הפרישן במחבר, ולא
 75 קרא להם שם, ויתלש את הפרות - הרי זה מפריש אחר
 76 שנתלשו. ואם נטמאו הפרות בלן, אינו מפריש בכורים
 77 בטמאה; אלא מפריש מן הטהור על הטמא, לכתחלה.
 78 ואם אין לו פרות אחרות להפריש מהן - יראה לי שאינו
 79 מפריש בטמאה, שאין מפרישין לאבד. וכן יראה לי,
 80 שהבכורים שנטמאו - אינו מסיק בהן תנור כתרומה
 81 טמאה, מפני שהן קדושי מקדש.
 82 כ. המפריש בכוריו, ונמקו או נבזזו או אבדו או שנגנבו
 83 או שנטמאו - חייב להפריש אחרים תחתיהן, שנאמר: 84

1 מתמרים שבעמקים ומפרות שבהרים, לפי שהן מן
 2 המבחר. ואם הביא שלא מן המבחר - כגון תמרים
 3 שבהרים, ותאנים סכות ומרקבות, וענבים מאבקות
 4 ומעשנות - לא נתקדשו.
 5 ד. אין מביאין בכורים משקין, חוץ מזיתים וענבים
 6 בלבד, שנאמר: "פרי האדמה"; ואם הביא משקה, אין
 7 מקבלין ממנו.
 8 ה. הקרובים לירושלים, מביאין תאנים וענבים לחים;
 9 והרחוקים, מביאין אותן גרוגרות [תאנים מיובשות]
 10 וצמוקין.
 11 ו. אין מביאין בכורים קדם עצרת, שנאמר: "וחג הקציר
 12 בכורי מעשיך". ואם הביא, אין מקבלין ממנו; אלא יניחם
 13 שם עד שתבוא עצרת, ויקרא עליהן. וכן אין מביאין
 14 בכורים אחר חנכה - שהבכורים שבפרו אחר חנכה, הן
 15 חשובין משנה הבאה; ויניח אותן עד אחר העצרת.
 16 ז. אין מביאין בכורים לא מן החדש על הישן, ולא מן
 17 הישן על החדש. ביצר? לא יביא מפרות שחנטו קדם
 18 חמשה עשר בשבט, על פרות שחנטו אחר חמשה עשר
 19 בו. אחד הנוטע ואחד העולה מאלי, שנאמר: "בכורי כל
 20 אשר בארצם".
 21 ח. ופרות של שתפין חביבין בבכורים, שנאמר: "בכורי
 22 כל אשר בארצם".
 23 ט. הגדל בעצין, אף על פי שהוא נקוב, והגדל בספינה
 24 - אינו מביא ממנו כל עקר, שנאמר: "בארצם"; אבל
 25 מביא מן הגדל בגג ובחפרה.
 26 י. הנוטע אילן בתוף שדהו, והבריכו [השחיל ממנו ענף
 27 בקרקע והוציאו] לתוף שדה חברו או לרשות הרבים, או
 28 שהיה נטוע בשדה חברו או ברשות הרבים, והבריכו
 29 בתוף שדהו, או שהיה עקרו בתוף שדהו והכריף קצתו
 30 בתוף שדהו, ודרך הרבים או דרך היחיד מפסקת באמצע
 31 בין העקר והצד המכרף - אינו מביא בכורים, לא ממה
 32 שהוציא ברשות זו, ולא מן הצד שבברשות האחרת,
 33 שנאמר: "בכורי אדמתך", עד שיהיו כל הגדולין
 34 מאדמתך.
 35 יא. נתן לו חברו רשות להכריף בתוף שלו, אפלו לשעה
 36 - הרי זה מביא. ואם היה האילן סמוך למצר [גבול שדה]
 37 חברו, או נוטה לשדה חברו - אף על פי שחייב להרחיק,
 38 הרי זה מביא ממנו וקורא; שעל מנת כן הנחיל יהושע
 39 את הארץ.
 40 יב. האריסין, והחורקין [עובדים בשדה תמורת חלק
 41 מהפרות], ובעלי זרוע שאונסין את הבצלים ולוקחין
 42 [קונים] ארצותם מהן בפחות [משווי], והגזלנין - אינן

מתוך מהדורת חזק

46 (קלופה) וכיוצא בהן, הרי הבכורים והסלים לכהנים; ואם
47 נטמאו הבכורים, אין הסלים לכהנים.

48 ט. כשהיו מביאים את הבכורים, היו מביאים בידם תורין
49 ובגדי יונה; וכן היו תולין מצדי הסלים תורין ובגדי יונה,
50 כדי לעטר את הבכורים. אלו שעם הסלים, היו קרבים
51 עולות; ואלו שבידיהן, היו נתנין לכהנים.

52 י. מצות עשה להתודות על הבכורים במקדש בשעה
53 שמביאים. מתחיל וקורא: "הגדתי היום לה' אלהיך, כי
54 באתי אל הארץ וגו' ארמי אבד אבי", עד שגומר כל
55 הפרשה, עד "אשר נתת לי ה'". ואין קורין אותה אלא
56 בלשון הקדש - שנאמר: "וענית ואמר", בלשון הזאת.
57 יא. בראשונה, כל מי שהיה יודע לקרות, קורא; וכל מי
58 שאינו יודע לקרות, מקרין אותו. נמנעו אלו שאין יודעין
59 לקרות מלהביא, כדי שלא יקלמו. התקינו בית דין שהיהו
60 מקרין את מי שהוא יודע, כמי שאינו יודע.

61 יב. המביא את הבכורים - יש לו רשות לתנם לעבדו
62 וקרובו בכל הדרך, עד שמגיע להר הבית. הגיע להר הבית
63 - נוטל הסל על כתפו הוא בעצמו, ואפלו היה מלך גדול
64 בישראל, ונקנס עד שמגיע לעזרה, וקורא ועודהו הסל על
65 כתפו, "הגדתי היום לה' אלהיך וגו'". ומוריד הסל מעל
66 כתפו, ואוחז בשפתיו, והכהן מניח את ידיו תחתיו ומניח,
67 וקורא: "ארמי אבד אבי, ויגר מצרימה וגו'" עד שגומר.
68 ומניחו בצד המזבח בקרן דרומית מערבית, בדרומה של
69 קרן; וישתתה ויצא. ומנין שהבכורים טעונים תנופה?
70 שנאמר: "ולקח הכהן הטנא מידך", לרבות הבכורים
71 לתנופה. וכשם שטעונים תנופה, כך טעונים קרבן שלמים
72 ושירי, שנאמר בהן: "ושמחת בכל הטוב", ולהלן הוא
73 אומר ברגלים: "ושמחת בחגך" - מה שמחת החג
74 בשלמים, אף כאן בשלמים. ואין הקרבן מעבב.

75 יג. ואימתי קוראין בשיר עליהן? כשיגיע לעזרה,
76 מתחילין היו הלויים וקוראין: "ארומקו ה', כי דליתני".
77 יד. הבכורין טעונים לינה. כיצד? הביא בכוריו למקדש,
78 וקרא, והקריב שלמיו - לא יצא באותו היום מירושלים
79 לחזור למקומו, אלא ילין שם ויחזור למחר לעירו, שנאמר:
80 "ויפנית בבקר, והלכת לאהלך" - כל פונות שאתה פונה
81 מן המקדש לכשתבוא לו, לא יהיו אלא בבקר. נמצאת
82 אומר, שהבכורים טעונים שבועה דברים: הבאת מקום,
83 בכלי, וקריאה, וקרבן, ושיר, ותנופה, ולינה שם
84 בירושלים.

פרק ד

85
86 א. כל המביא בכורים, טעון קרבן ושיר ותנופה ולינה;
87 אכל הדודי אינו שוה בכל - לפי שיש שחביבין להביא
88 בכורים, ואין קוראין עליהן.

89 ב. ואלו מביאין, ולא קוראין: האשה; והטמטום [אטום]
90 ואין ניכר מינו [והאנדרוגיניס] [יש בו סימני זכר ונקבה] -
91 לפי שהם ספק אשה, ואין יכולין לומר "אשר נתת לי ה'".

1 "תביא בית ה' אלהיך" - מלמד שהוא חייב באחריותו, עד
2 שביאם להר הבית.

3 כא. המפריש בכוריו להעלותן בידו לירושלים, לא
4 ישלחם ביד שליח; ואם לקטם מפתחלה על מנת לשלחם
5 ביד שליח, הרי זה מחר לשלחם.

יום חמישי כ"ט אייר ה'תשע"ד

פרק ג

8 א. הבכורים נתנין לאנשי משמר [השבועי במקדש], והן
9 מחלקין אותן ביניהן קדשי המקדש. וכבר בארנו, שהן
10 קרוין 'תרומה'; ולפיכך, זר שאכל בכורים בכל מקום,
11 חייב מיתה בידי שמים - והוא שיאכל אותן מאחר שנקנסו
12 לחומת ירושלים.

13 ב. היו מקצתן [של הפירות] בפנים ומקצתן בחוץ - זה
14 שבפנים, חביב עליו מיתה; והרי הוא הקדש לכל דבריו.
15 וזה שבחוץ, הרי הוא כחלין לכל דבריו.

16 ג. כהן שאכל בכורים חוץ לירושלים מאחר שנקנסו
17 לפנים מן החומה - לוקה מן התורה, שנאמר: "לא תוכל
18 לאכל בשעריך וגו' ותורמת ידך", והן הבכורים, כמו
19 שבארנו בהלכות תרומה. וכן אם אכלן הכהן בירושלים
20 קדם הנחה בעזרה - לוקה מן התורה כמי שאכלן בחוץ;
21 לפי שהן טעונים הנחה בעזרה, שנאמר: "והנחתו לפני
22 מזבח ה' אלהיך".

23 ד. ומשהניחן המביא אותן בעזרה - התרו לפה, ואף על
24 פי שצדין לא התודה עליהן; שאין הקריאה מעכבת
25 אכילתן. ובכורים שיצאו חוץ למחיצתן [חוץ לירושלים]
26 וחקורו, מותרין באכילה.

27 ה. אכילת בכורים, באכילת תרומה לכל דבר. ויתר
28 בבכורים - שהן אסורין לאונן [- מי שמת קרובו וטרם
29 נקבר], וטעונין הבאת מקום [- לירושלים]; וכהן טהור
30 שאכל בכורים טמאים - לוקה, כשם שלוקה ישראל טהור
31 שאכל מעשר שני שנטמא; מה שאין בן בתרומה.

32 ו. ומנין שהבכורים אסורין לאונן? שהרי נאמר בהן:
33 "ושמחת בכל הטוב" - מכלל שהוא חייב לאכלן בשמחה,
34 לא באנינות. והאכלן באנינות, מכין אותו מכת מרדות
35 [מלקות מדרבנן].

36 ז. הבכורים טעונים כלי, שנאמר: "ושמט בטנא". ומצוה
37 מן המבחר להביא כל מין ומין בכלי בפני עצמו; ואם
38 הביא בכלי אחד, יצא. ולא יביאם בערבוב - אלא שעורים
39 מלמטה, וחסים על גביהן, וזיתים על גביהן, ותמרים על
40 גביהן, ורמונים על גביהן, ותאנים למעלה מן הכל; ויהיה
41 דבר אחד מפסיק בין מין ומין, כגון הוצין [עלי דקל]
42 וחלף [מיו עשב], או עלין וכיוצא בהן. ומקוין לתאנים,
43 אשכולות של ענבים מבחוץ.

44 ח. הביאם בכלי מתכות - נוטל הכהן הבכורים, וחוזר
45 הכלי לבעליו. ואם הביאם בסלים של ערבה {וחלף}

בכורים ממין אחר - אינו קורא עליהן, שנאמר: "הגדתי
היום לה' אלהיך" - פעם אחת בשנה הוא מגיד, ואינו
מגיד וחוזר ומגיד בשנה אחת.
יב. הפריש בכוריו, ויבש המעין [המשקה שדהו], או
שנקצץ האילן - מביא ואינו קורא; לפי שנה כמי שאין
לו קרקע, שהרי אברהם.
יג. המביא בכורים מאחר חג הסוכות, ועד חנכה - אף על
פי שהפרישן קדם התג [- סוכות], מביא ואינו קורא,
שנאמר: "ושמחת בכל הטוב", ואין קריאה אלא בשעת
שמחה, מחג השבועות ועד סוף חג הסוכות. ושאר כל
המביאין חוץ מאלו - מביאין וקוראין.
יד. הבכורים, והתרומות, והחלה, והקרבן והחמש, ומתנות
בהמה - הם נכסי הפה; יש לו [- רשאי] לקנות מהן
עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, ובעל חוב נוטל בחובו,
והאשה בכתבתה, וקונה בהן ספר תורה.
(טו). אף על פי שהבכורים והתרומות אסורין להאכל
לזרים.
טז. אף על פי שהבכורים עולין [- בטלים אם נתערבו
בחולין] באחד ומאה, בתרומה - אם נתערבו בחלין
בירושלים, אסורין בכל שהן במינן כמערער שני; שהוא
מקום אכילתן, עשו אותן כדבר שיש לו מתירין [שאינו
בטל]. ואף על פי שהבכורים אסורין לזרים אף בירושלים
- הרי הן אסורין בכל שהן. אפלו נרע הבכורים אחר
שנקנסו לירושלים - הרי הגדולין אסורין; ואסורין בכל
שהן, אם נתערבו בירושלים. אכל הזרע בכורים קדם
שיקנסו לירושלים - הגדולין חלין.
טז. כיצד מעלין את הבכורים? כל העירות שבמעמד,
מתפנסות לעירו של מעמד, כדי שלא יעלו יחידים,
שנאמר: "ברב עם, הדרת מלך". ובאין ולנין ברחוב של
עיר, ולא יקנסו לבתים - מפני אהל הטמאה; ובשחר
הממנה אומר: 'קומו ונעלה ציון, אל ה' אלהינו'. והשור
הולך לפניהם, וקרניו מצפות זהב; ונעטר של זית
בראשו, להודיע שהבכורים משבעת המינין. והחליל מפה
לפניהם, עד שהם מגיעין קרוב לירושלים. והם הולכין
בכל הדרך, וקוראין: "שמחתי באמרים לי, בית ה' גלך";
ולא היו מהלכין כל היום, אלא שתי ידות בלבד [שני
שליש מהיום]. הגיעו קרוב לירושלים, שלחו לפניהן
שלוחין להודיע לאנשי ירושלים. ועטרו את בכוריהם,
ופרסו אותם; ואם היה להם לח ויבש, מראין את הלח
מלמעלה. והפחות [סגני הכהנים] והסגנים [של הלויים]
והגזברים, יוצאין לקראתם מירושלים. לפי הבאים הן
יוצאין: אם באו אנשים הרבה, יוצאין לקראתם רבים;
ואם מעט, מעט. וכשיקנסו כלן בשערי ירושלים, יתחילו
לקרות: "עמדות הן ורגלינו בשערך, ירושלים".
יז. כל בעלי אמניות שבירושלים, עומדין לפניהם
ושואלין בשלומם: 'אחינו אנשי מקום פלוני, באתם
בשלום? והם מהלכין בתוך ירושלים, והחליל מפה

וכן האפיטרופין [על יתומים] והעבד והשליח אינן
קוראין, לפי שאינן יכולין לומר "אשר נתת לי ה'".
ג. אכל הגר מביא וקורא - לפי שנאמר לאברהם: "אב
המון גוים נתתיך", הרי הוא אב כל העולם כלו שנקנסין
תחת כנפי שכינה, ולאברהם היתה השבועה תחלה,
שיירשו בניו את הארץ. וכן כהנים ולוויים מביאין
וקוראין, מפני שיש להן ערי מגרש.
ד. הקונה שני אילנות בתוך של חברו - מביא ואינו קורא,
לפי שהדבר ספק אם יש לו קרקע או אין לו. וכיצד עושה?
מקדיש אותן תחלה לבדק הבית [למקדש] - מפני שהן ספק
חלין, ואין מכניסין חלין לעזרה; והכהן פודה אותן מיד
ההקדש, ואחר כך אוכלן. ומפריש מהן תרומה ומעשרות,
מפני שהן ספק חלין; ונותן מעשרות שלהן לפהנים, שמא
בכורים הן ואסורין לזרים. ואינו מביא אותן בעצמו, אלא
משלח אותן ביד שליח - כדי שלא תעכב אותן הקריאה
מלאכלן; שכל שאינו ראוי לקריאה מפני הספק, הקריאה
מעכבת בו.
ה. הפריש בכוריו, ומכר את שדהו - מביא ואינו קורא;
שאינו יכול לומר: "אשר נתת לי, ה'", שהרי אין לו.
והלוקח [הקונה] אינו חייב להפריש בכורים אחרים מאותו
המין, שפכר הפריש ממנו מוכר; ואם הפריש, מביא ואינו
קורא. אכל ממין אחר, מפריש ומביא וקורא.
ו. המוכר את שדהו לפרות - הלוקח מביא ואינו קורא,
שקנן הפרות אינו קנן הגוף. אכל מביא אדם מנכסי
אשתו בכורים, וקורא - אף על פי שאין לו גוף הקרקע,
שנאמר בהן: "אשר נתן לך ה' אלהיך - ולביתך"; אף על
פי שמטה אשתו אחר שהפריש, והוא בדרך - מביא
וקורא.
ז. המוכר שדהו או שמכר אילנות וקרקען, בזמן שהיובל
נוהג - הרי זה מביא וקורא ביובל ראשון בלבד, שעדין
לא סמכה דעתו של מוכר שפתחור לו הקרקע; אכל אם
חזר ומכרה ביובל שני, הרי זה מביא ואינו קורא - שפכר
סמכה דעתו שאין לו אלא הפרות, וקנן פרות אינו קנן
הגוף.
ח. הפריש בכורים וחתלה, והרי הוא מסכן - זה שראוי
ליורשו, מביא ואינו קורא. הפריש בכוריו, ושלחן ביד
אחר, ומת השליח בדרך - אף על פי שחזר הוא והביא,
אינו קורא, שנאמר: "ולקחתם". ובאת', עד שתהיה
לקיחה והבאה כאחד.
ט. הפריש בכוריו, ואבדו קדם שיגיע להר הבית, והפריש
אחרים תחתיהן - מביא השניים, ואינו קורא; לפי שאינו
יכול לומר: "את ראשית פרי האדמה", לפי שאינן
ראשית. ואלו השניים, [זר שיאכלם] אין תביין עליהן
חמש בכורים.
י. הביא בכוריו, ונטמאו בעזרה - נופץ אותן שם [מוציאם
מהחלל], ואינו קורא.
יא. הביא בכוריו מאחד מן המינין, וקרא, וחזר והביא

מתוך מהדורת חזק

הָאֶרֶץ בְּיָמֵי עֶזְרָא, וְקִדְשָׁהּ רִאשׁוֹנָה בְּטִלָּה מִשְׁגָּלוֹ; וְהוֹאִיל
וְהָיָא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - מִפְּרִישֵׁין בִּהּ חִלָּה אֶחָד מֵאַרְבָּעִים
וּשְׁמוֹנֶה, וְשׁוֹרְפִין אוֹתָהּ. וּמִפְּרִישֵׁין חִלָּה שְׁנֵינִי, וְנוֹתְנִין
אוֹתָהּ לִכְהֵן לְאַכְלָה - כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: 'תְּרוּמָה טְהוֹרָה
נִשְׂרָפָת', שֶׁהָיָה נִשְׂרָפָה הִרְאשׁוֹנָה, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִטְמָאת
טְמֵאָה יְדוּעָה לִכְלָל. וְזוֹ הַשְּׁנֵינִי, אֵין לָהּ שְׁעוֹר; אֲלֵא כֹל
[כַּמּוֹת] שְׂרוּצָה מִפְּרִישׁ - מִפְּנֵי שֶׁהָיָא מִדְּבָרֵיהֶם [שֶׁל
חַכְמִים]. וְכָל הָאֶרֶץ שֶׁמֶאֱמָנָה וְלִחוּץ, בֵּין בְּסוּרֵיהָ [מִקְוֹת]
שֶׁכַּבֵּשׁ דָּוִד וְלֹא נִתְקַדְשׁוּ בִּקְדוּשַׁת הָאֶרֶץ] בֵּין בְּשֶׁאֵר
הָאֶרְצוֹת - מִפְּרִישֵׁין שְׁתֵּי חִלוֹת: אַחַת לִשְׂרָפָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא
יֵאמְרוּ: 'רְאִינוּ תְּרוּמָה טְמֵאָה נֹאכְלָת', וְאַחַת לְאַכִּילָה, כְּדֵי
שֶׁלֹּא תִשְׁתַּפַּח תּוֹרַת חִלָּה מִיִּשְׂרָאֵל. וְהוֹאִיל וְזוֹ וְזוֹ
מִדְּבָרֵיהֶם, מִיֻּטָּב לְרַבּוֹת בְּנֹאכְלָת; לְפִיכָף, שֶׁל שְׂרָפָה, אֵין
לָהּ שְׁעוֹר אֲלֵא כֹל שֶׁהוּא, וְשֶׁל אֲכִילָה, אֶחָד מֵאַרְבָּעִים
וּשְׁמוֹנֶה. וְזוֹ שֶׁל אֲכִילָה, מִתֵּרֵת לְזָבִים וּלְזָבוֹת; וְאֵין צָרִיף
לומר, לִשְׂאֵר טְמָאִים.
ט. בְּזֶמֶן הַזֶּה, שָׂאִין שֵׁם עֶסֶה טְהוֹרָה, מִפְּנֵי טְמֵאֵת הַמֵּת
- מִפְּרִישֵׁין חִלָּה אַחַת בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶחָד מֵאַרְבָּעִים
וּשְׁמוֹנֶה, וְשׁוֹרְפִין אוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהָיָא טְמֵאָה, וְיֵשׁ לָהּ שֵׁם
עָקָר מִן הַתּוֹרָה. וּמִכּוּזֵּב עַד אֲמָנָה - מִפְּרִישֵׁין שְׁנֵינִי לִכְהֵן
לְאַכִּילָה, וְאֵין לָהּ שְׁעוֹר; כִּשְׁנֵינִי הַדָּבָר מִקֶּדֶם.
י. חִלַּת חוּצָה לְאֶרֶץ - אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָא טְמֵאָה, הוֹאִיל
וְעַד חִיּוּבָהּ מִדְּבָרֵיהֶם - אֵינָה אֲסוּרָה בְּאַכִּילָה, אֲלֵא עַל
כֵּהֵן שֶׁטְמֵאָה יוֹצֵאָה עֲלֵיו מִגּוּפוֹ, וְהֵם: בְּעֲלֵי קְרָאִין, וְזָבִים,
וְזָבוֹת, וְנִדּוֹת, וְיִלּוּדוֹת, וּמִצְרָעִין. אֲבָל שְׂאֵר הַטְּמָאִים
בְּמִנְעַ שְׂאֵר הַטְּמָאוֹת, אֲפִלּוּ טְמֵאֵי מֵת - מִתֵּרִים לְאַכְלָה.
לְפִיכָף, אִם הָיָה שֵׁם כֵּהֵן קֶטֶן בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, בֵּין בְּסוּרֵיהָ
בֵּין בְּשֶׁאֵר אֶרְצוֹת, וְרָצָה [אַחַד] לְהַפְרִישׁ חִלָּה אַחַת -
מִפְּרִישׁ אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה, וְהָיָא נֹאכְלָת לְקֶטֶן שֶׁעֲדִין
לֹא רָאָה קָרִי, אוֹ לְקִטְנָה שֶׁעֲדִין לֹא רָאָתָה נִדָּה; וְאֵינוּ צָרִיף
לְהַפְרִישׁ שְׁנֵינִי לְאֵשׁ.
יא. וְכֵן אִם הָיָה שֵׁם כֵּהֵן גָּדוֹל שֶׁטָּבֵל מִשְׁכַּבַּת וְיָרְעוּ, אוֹ
מִזִּבְחֵהוּ - אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָעִירִים שִׁמְשׁוּ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
טְמֵא מֵת - הָרִי זֶה מִתֵּר לְאַכֹּל הַחִלָּה הִרְאשׁוֹנָה, וְאֵינוּ
צָרִיף לְהַפְרִישׁ שְׁנֵינִי בְּחוּצָה לְאֶרֶץ. כֹּל הַמִּפְרִישׁ חִלָּה,
מִכֶּרֶף תַּחֲלָה: 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַפְרִישׁ
חִלָּה', בֵּין בְּאֶרֶץ, בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ; כִּשֵּׁם שֶׁהוּא מִכֶּרֶף עַל
הַטְּהוֹרָה, כִּף הוּא מִכֶּרֶף עַל הַטְּמֵאָה. לְפִיכָף, אֵין הָאִישׁ
הָעָרִם מִפְּרִישׁ חִלָּה, שֶׁאֵינוּ יָכוֹל לְכַרֵּךְ; אֲבָל הָאִשָּׁה
הָעָרִמָה שִׁישְׁבָּה וְכָל פְּנִיָּה [שֶׁל מִטָּה] טוּחוֹת בְּקִרְקָע,
מִבְּרַכַּת וּמִפְּרִשַׁת חִלָּה.
יב. הַנֶּדֶה וְכִיּוֹצֵא בֵּהּ, מִבְּרַכַּת וּמִפְּרִשַׁת חִלַּת חוּצָה לְאֶרֶץ
- שֶׁאֵינָה מְזַהֶרֶת עַל מַגְעָה, אֲלֵא עַל אֲכִילָתָה. וְאִם הָיָה
שֵׁם כֵּהֵן קֶטֶן, אוֹ כֵּהֵן שֶׁטָּבֵל, שֶׁהָיָא מִתֵּרֵת לוֹ לְאַכִּילָה,
כְּמוֹ שֶׁבֶאֱרָנוּ - הָרִי זֶה מִתֵּר לְאַכְלָה עִם הָיָר עַל שֶׁלְחָן
אַחֵד; לְפִי שֶׁאֵינָה מְדַמְעֵת [אֵינָה אוֹסֶרֶת אִם מִתְעַרְבֶּבֶת
בְּאַחֲרוֹת], וְאֲפִלּוּ נִתְעַרְבָּה שְׁוֶה בְּשְׁוֶה. וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ לִכְהֵן

לְפְנֵיהֶם, עַד שֶׁהֵם מַגִּיעִים לְהַר הַבַּיִת. הִגִּיעוּ לְהַר הַבַּיִת,
נָטַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד סֹלוֹ עַל כַּתְּפוֹ, וְאוֹמְרִין: "הִלָּלוּ יְהוָה,
הִלָּלוּ אֱלֹהֵי בְּקִדְשׁוֹ וְכוּ'", עַד "כָּל הַנְּשָׁמָה תִּהְלַל יְהוָה, הִלָּלוּ
יְהוָה"; וְהֵם מְהַלְכִים בְּהַר הַבַּיִת, וְקוֹרְאִין עַד שֶׁמַּגִּיעִין
לְעֶזְרָה. הִגִּיעוּ לְעֶזְרָה, דִּבְרוּ הַלּוּיִים בְּשִׁיר: "אֲרוֹמְמָךְ ה',
כִּי דִלִּיתָנִי וְגו'".

פֶּרֶק ה

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה מִן הָעֶסֶה לִכְהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר:
"רִאשִׁית עֶרְסַתְכֶם - חִלָּה, תְּרִימוֹ תְּרוּמָה". וְרִאשִׁית זֶה, אֵין
לָהּ שְׁעוֹר מִן הַתּוֹרָה - אֲפִלּוּ הַפְּרִישׁ כְּשֶׁעֲזָרָה, פֶּטֶר אֵת
הָעֶסֶה; וְהַעֲוָשָׁה כֹּל עֲסָתוֹ חִלָּה, לֹא עֲשֵׂה כָּלּוּם - עַד
שִׁישִׁיר מִקְצֵת.
ב. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים [חַכְמִים], שֶׁמִּפְּרִישֵׁין אֶחָד מֵעֲשָׂרִים
וְאַרְבָּעָה מִן הָעֶסֶה, כְּדֵי שִׁיְהִיָּה בֵּהּ כְּדֵי מִתְנָה לִכְהֵן -
שֶׁנֶּאֱמַר: "תִּתֵּן לוֹ", תֵּן לוֹ דָּבָר הָרָאוּי לִתְנוֹת מִתְנָה.
וְהַנְּחִתוּם הָעוֹשֶׂה לְמַכּוֹר בְּשׁוּק, מִפְּרִישׁ אֶחָד מֵאַרְבָּעִים
וּשְׁמוֹנֶה - לְפִי שֶׁעֲסָתוֹ מְרַבָּה, יֵשׁ בְּשְׁעוֹר זֶה כְּדֵי מִתְנָה.
ג. הָעוֹשֶׂה עֶסֶה לְמִשְׁתַּה בָּנוּ - אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָא מְרַבָּה -
מִפְּרִישׁ אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה, שֶׁלֹּא לְחִלְקַת בְּעֶסֶת בְּעַל
הַבַּיִת. וְהַנְּחִתוּם שֶׁעֲשֵׂה עֶסֶה קִטְנָה - מִפְּרִישׁ אֶחָד
מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה, שֶׁלֹּא לְחִלְקַת בְּעֶסֶת הַנְּחִתוּם.
ד. נִטְמָאת הָעֶסֶה בְּשׁוּגָג אוֹ בְּאִנָּס - מִפְּרִישׁ אֶחָד
מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה; וְאִם טְמֵאָה בְּזִדּוֹן - מִפְּרִישׁ אֶחָד
מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהִיָּה חוּטָא נִשְׁפָּר. וְחִלָּה
טְמֵאָה - לִכְהֵן לְהַסְקָה, כְּתוּרָמָה טְמֵאָה.
ה. אֵין חִיבִין בְּחִלָּה מִן הַתּוֹרָה, אֲלֵא בְּאֶרֶץ בִּלְבָד,
שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה בְּאַכְלֵכֶם מִלֶּחֶם הָאֶרֶץ וְגו'"; וּבְזֶמֶן שֶׁכָּל
יִשְׂרָאֵל שֵׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּבִאָכֶם אֶל הָאֶרֶץ" - בִּיאַת כָּלְכֶם,
וְלֹא בִיאַת מִקְצַתְכֶם. לְפִיכָף, חִלָּה בְּזֶמֶן הַזֶּה, אֲפִלּוּ בְּיָמֵי
עֶזְרָא, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - אֵינָה אֲלֵא מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבֶאֱרָנוּ
בְּתוּרָמָה.
ו. פְּרוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ שֶׁנִּכְנְסוּ לְאֶרֶץ, חִיבִין בְּחִלָּה; וּפְרוֹת
הָאֶרֶץ שֶׁיּוֹצְאוּ לְחוּצָה לְאֶרֶץ, פְּטוּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר אָנִי
מִבִּיא אֶתְכֶם שָׁמָּה" - שָׁמָּה אֶתֶם חִיבִין, בֵּין עַל פְּרוֹת
הָאֶרֶץ בֵּין עַל פְּרוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ.
ז. מִפְּרִישֵׁין חִלָּה בְּחוּצָה לְאֶרֶץ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא
תִשְׁתַּפַּח תּוֹרַת חִלָּה מִיִּשְׂרָאֵל. וְאֵין מִבִּיאִין חִלַּת חוּצָה
לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ, כִּשֵּׁם שֶׁאֵין מִבִּיאִין תְּרוּמָה וּבְכוּרִים מִשָּׁם;
וְאִם הָיָא - מִנִּיחַ אוֹתָהּ עַד עֶרֶב הַפֶּסַח, וְתִשְׂרָף כְּתוּרָמָה.
ח. שְׁלֹשָׁה דִּינִין לְחִלָּה, בְּשִׁלְשׁ אֶרְצוֹת: כֹּל הָאֶרֶץ
שֶׁהִחְזִיקוּ בֵּהּ עוֹלֵי כָּכָל עַד כְּזֵיב - מִפְּרִישֵׁין בֵּהּ חִלָּה אַחַת
כִּשְׁעוֹר, וְהָיָא נֹאכְלָת לִכְהֵנִים. וְשֶׁאֵר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִחְזִיקוּ
בֵּהּ עוֹלֵי מִצְרַיִם וְלֹא הִחְזִיקוּ בֵּהּ עוֹלֵי כָּכָל, שֶׁהָיָא מִכּוּזֵּב
וְעַד אֲמָנָה - מִפְּרִישֵׁין בֵּהּ שְׁתֵּי חִלוֹת: הָאַחַת נִשְׂרָפָת,
וְהָאַחַת נֹאכְלָת. וּמִפְּנֵי מָה מִפְּרִישֵׁין בֵּהּ שְׁתֵּי חִלוֹת? מִפְּנֵי
שֶׁהַחִלָּה הִרְאשׁוֹנָה טְמֵאָה - שֶׁהָיָה לֹא נִתְקַדְּשָׁה אוֹתָהּ

45 שיוציא עליה תרומה ותרומת מעשר; ואם תרומה הפריש
46 תחלה, לא תאכל עד שיוציא עליה חלה.
47 ח. העושה עסה להאכיל הפת שלה לבהמה או לחיה,
48 פטורה; עסת הכלבים - בזמן שהרועים אוכלים ממנה,
49 חיבת בחלה. עסת הנכרי, פטורה.
50 ט. היו ישראל ונכרי שתפין בעסה - אם היה בחלק
51 ישראל שיעור עסה החיבת בחלה, הרי זו חיבת.
52 י. נכרי שהפריש חלה, אפלו בארץ ישראל - אינה חלה;
53 אלא מודיעין אותו שאינו צריך, ותאכל לזר. ולמה לא
54 חששנו לה שמא עסה של ישראל היא, ותלה אותה ביד
55 גוי כדי לפטרה? שאם ירצה ישראל, יפטר עצמו ויעשה
56 עסתו פחות משעור חלה.
57 יא. המערב קמח חטים וקמח ארז, ויעשה מהן עסה - אם
58 יש בה טעם דגן, חיבת בחלה; ואם לאו, פטורה. אפלו
59 היה השאור חטים לתוף עסת ארז - אם יש בה טעם דגן,
60 חיבת; ואם לאו, פטורה.
61 יב. עסה שנלושה בזון, או שמן, או דבש, או מים
62 רותחין, או שנתן לתוכה תבלין, או שהרתית המים
63 והשליך הקמח לתוכו ולשו - אם אפיה, בין בתנור, בין
64 בקרקע, בין על המחבת והמרחשת [מין מחבת], בין
65 שהדביק את הצק במחבת ובמרחשת ואחר כך הרתיתן
66 באש מלמטה עד שנגפת הפת, בין שהרתיתן ואחר כך
67 הדביק הצק - כל אלו חיבין בחלה. אבל העושה עסה
68 ליבשה בחמה בלבד, או לבשלה בקדרה - הרי היא
69 פטורה מן החלה; שאין מעשה חמה לחם, בין שלשה
70 במים בין בשאר משקין. וכן קלי [קמח קלוי] שלשין אותו
71 במים או בדבש, ואוכלין אותו בלא אפיה - פטור; שאין
72 חיבת, אלא עסה שסופה להאפות לחם למאכל אדם.
73 יג. עסה שלשה תחלה לעשותה מעשה חמה, והשלימה
74 לעשותה פת, או שהתחיל בה לאפותה פת, והשלימה
75 לעשותה מעשה חמה, וכן קלי שלשו לאפותו פת - חיבין
76 בחלה.
77 יד. לחם העשוי לכתח [תערובת מי חלב ולחם], מעשיה
78 מוכיחין עליה: עשיה כענין, חיבת בחלה; עשיה כלמודין
79 [עיסה עבה שאפה אותה כדרך בלילה רכה], פטורה מן
80 החלה.
81 טו. כמה שעור העסה שחיבת בחלה? מלא העמר קמח
82 - בין מאחד מחמשת המינים, בין מחמשתן - כלן
83 מצטרפין לשעור. וכמה הוא שעור העמר? שני קבין
84 פחות חמש; והקב ארבעה לגין, והלג ארבע רביעיות.
85 והרביעית ארבעים על ארבעים ברום ארבעים וחצי ארבע
86 וחמש ארבע; וכל הארבעות, הם רחב גודל של יד.
87 נמצאת למד, שהמדה שיש בה עשר ארבעות על עשר
88 ארבעות ברום שלש ארבעות וחשיע ארבע בקרוב, הוא
89 העמר; וכן מדה שיש בה שבע ארבעות פחות שני תשיעי
90 ארבע על שבע ארבעות פחות שני תשיעי ארבע ברום

1 עם הארץ, מפני שהיא טמאה באויר ארץ העמים. ואין
2 בה משום כהן המסיע במתנותיו, שהוא אסור [אין איסור
3 על הכהן לסייע ליטלם]. ואם רצה לאכל תחלה, ואחר כך
4 יפריש החלה בחוצה לארץ - מותר, שאין עקרה אלא
5 מדבריהם [של חכמים].
6 יג. החלה נקראת 'תרומה'. לפיכך, אינה נטלת אלא מן
7 המקף [ממה שנמצא במקום אחד], בתרומה; ואינה נטלת
8 מן השעור על הטמא לכתחלה.
9 יד. וכל שאמרנו בתרומה 'לא יתם, ואם תרם אינה
10 תרומה' - כך בחלה. וכל שאינו אוכל תרומה, אינו אוכל
11 חלה; וכל האוכל תרומה, אוכל חלה.
12 טו. הסומא והשכור, מפרישין חלה לכתחלה - שאין
13 בעסה רע ויפה, כדי שיכוננו ויפרישו מן היפה.

יום שישי א' סיון ה'תשע"ד

פרק ו

16 א. הלוקח מן הנחתום - מפריש מן החמה על הצוננת
17 ומן הצוננת על החמה, אפלו מדפוסין הרבה [צורות
18 שונות].
19 ב. אין חיבין בחלה אלא חמשה מיני תבואה בלבד, והן:
20 החטים, והשעורים, והכסמין, ושבלת שועל, והשפון,
21 שנגמר: "באכלכם מלחם הארץ", ואין קרוי לחם אלא
22 פת הנעשית מאלו. אבל העושה פת ארז או דחן, וכיוצא
23 בהן מן הקטניות - אינן חיבין בחלה כלל.
24 ג. הלקט והשכחה והפאה, וההפקר, ותבואה שלא
25 הביאה [גדלה] שליש - אף על פי שהן פטורין מן
26 התרומה, הרי הן חיבין בחלה. וכן מעשר ראשון
27 שהקדימו בשבילים [הקדים הלוי ליטול מעשר לפני
28 שקיבל הכהן תרומה גדולה] שנטלה תרומתו [תרומת
29 מעשר], אף על פי שיש בו חלק תרומה גדולה, ומעשר
30 שני והקדש שנגדו, ומותר העמר ושתי הלחם [הקורבים
31 בשבועות] ולחם הפנים כשיפדו כל אותן המותרות - הכל
32 חיבין בחלה.
33 ד. עסה של מעשר שני בירושלים, ועסת שביעית, וספק
34 מדמע [עיסת חולין שספק אם נפלה בה תרומה] - חיבין
35 בחלה; אבל המדמע [תרומה מעורבת בחולין], פטור מן
36 החלה.
37 ה. חלות [הבאות עם קרבן] תודה ורקיני נזיר - עשה
38 אותן לעצמו - פטורין מן החלה, מפני שהן קדש; עשאן
39 למכרן בשוק לנזירים ולמקריבי תודה - חיבין בחלה, לפי
40 שבידעתו שאם לא תמכר יאכלנה.
41 ו. עסת השתפין, והעושה עסה לרבים - חיבת בחלה.
42 ז. העושה עסה מן הטבל [תבואה לא מעושרת] - בין
43 שהקדים חלה לתרומה, בין שהקדים תרומה לחלה - מה
44 שעשה, עשוי; ואם החלה הפריש תחלה, לא תאכל עד

ד. עַסְתָּ חֶדֶשׁ [מִיבּוּל הַשָּׁנָה הַחֲדָשָׁה] אֵינָהּ מִצְטָרֶפֶת לְשָׁל
 יֶשֶׁן, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מִמִּין אֶחָד - כְּדִי שְׁלֹא יֵאמְרוּ:
 'תּוֹרְמִין מִן הַחֶדֶשׁ עַל הַיֶּשֶׁן'; וְלֹא יִתְרֵם מֵאֲמָצַע שְׁתִּיָּהֶן
 - אֲלֵא יָבִיא עֶסֶה אַחֶרֶת חֶדֶשׁ אוֹ יֶשֶׁן, וַיִּצְרֹף לָהֶן לְהַשְׁלִים
 הַשְּׁעוֹר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעֶסֶה שְׁנוּגָעָה בְּעֶסֶה
 אַחֶרֶת; אֲבָל הַבּוֹלָל קָמַח חֲמִשָּׁת הַמִּינִין, וְעֶשֶׂה מִהֶן עֶסֶה
 אַחַת - הָרִי חֲמִשָּׁתָן מִצְטָרֶפִין לְשַׁעוֹר עֶסֶת חֶלָה, כְּמוֹ
 שֶׁבִּאֲרָנוּ.
 ה. עֶסֶה שֶׁהִיא פְּחוּתָה מִכְּשַׁעוֹר מִכָּאן, וְעֶסֶה פְּחוּתָה
 מִכְּשַׁעוֹר מִכָּאן, וְעֶסֶה שֶׁאֵינָה חִיבָת בְּחֶלָה בְּאֲמָצַע, כְּגוֹן
 עֶסֶת אֲרִז אוֹ עֶסֶת תְּרוּמָה אוֹ מִדְּמַע [תְּרוּמָה שֶׁנִּתְעַרְבָה
 בַּחוּלִין] אוֹ עֶסֶת גּוֹי - אֵף עַל פִּי שְׁנוּגָעוֹת זֶה בְּזֶה - אֵינֶן
 מִצְטָרְפוֹת; שֶׁהָרִי דְּבָר הַפְּטוּר מִן הַחֶלָה מְבַדִּיל בְּאֲמָצַע.
 ו. הִנֵּה בְּאֲמָצַע עֶסֶה שֶׁהוֹרְמָה חֶלְתָּה - מִצְטָרְפוֹת;
 שֶׁהָעֶסֶה שֶׁבִּיגִיָּהֶן כְּבָר הִיָּתָה מִחִיבָת בְּחֶלָה. וְכֵן אִם הִנֵּה
 בִּיגִיָּהֶן עֶסֶת הַקֶּדֶשׁ - מִצְטָרְפוֹת; מִפְּנֵי שֶׁרְאוּיָהּ לְפִדּוּתָהּ,
 וְתִתְחַיֵּב בְּחֶלָה. וְכֵן אִם הִיָּתָה בִּיגִיָּהֶן עֶסֶת מִין אַחֵר, אוֹ
 עֶסֶת אִישׁ אַחֵר, אוֹ עֶסֶת חֶדֶשׁ - הָרִי שְׁתֵּי הָעֶסוֹת שֶׁבִּצְדָּדִין
 מִצְטָרְפוֹת לְחֶלָה.
 ז. שְׁתֵּי עֶסוֹת שֶׁכָּל אַחַת מִהֶן פְּחוּתָה מִכְּשַׁעוֹר, שֶׁהִפְרִישׁ
 מִזֶּה חֶלָה וּמִזֶּה חֶלָה, וְחִזְרוּ וְנִגְעוּ זֶה בְּזֶה, וְהָרִי בְּשִׁתִּיָּהֶם
 כְּשַׁעוֹר - חִיבִין לְהִפְרִישׁ מִהֶן חֶלָה; שֶׁהַחֲלוּת הִרְאִישׁוֹנוֹת
 אֵינֶן כְּלוּם.
 ח. שְׁנֵי גוֹיִם שֶׁעָשׂוּ עֶסֶה כְּשַׁעוֹר, וְחָלְקוּ אוֹתָהּ, וְאַחֵר כֶּף
 נִתְגִּירָהּ, וְהוֹסִיף כָּל אֶחָד עַל חֶלְקוֹ אַחֵר שֶׁנִּתְגִּירָהּ עַד
 שֶׁהִשְׁלִימוּ לְשַׁעוֹר - הָרִי זֶה חִיבָת; שְׁלֹא הִיָּתָה לָהּ שְׁעֵת
 חוּבָה כְּשֶׁהָיוּ גוֹיִם, שֶׁהָרִי פְּחוּת מִכְּשַׁעוֹר הִנֵּה בִּיד כָּל אֶחָד
 מִהֶן.
 ט. אֲבָל שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים שֶׁעָשׂוּ כֵּן, וְחִזְרוּ כָּל אֶחָד אַחֵר
 שֶׁחָלְקוּ וְהוֹסִיף עַד חֶלְקוֹ עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ לְשַׁעוֹר - הָרִי זֶה
 פְּטוּרָה; שֶׁכְּבָר הִיָּתָה לָהּ שְׁעֵת חוּבָה, וְהָיוּ פְּטוּרִין בְּאוֹתָהּ
 שְׁעָה, מִפְּנֵי שֶׁעָשׂוּ אוֹתָהּ לְחֶלֶק.
 י. הִיָּתָה הָעֶסֶה בֵּין הַגּוֹי וְהַיִּשְׂרָאֵלִי בְּשִׁתְּפוּת, וְחָלְקוּ,
 וְאַחֵר כֶּף נִתְגִּירָהּ הַגּוֹי, וְהוֹסִיף הַגּוֹר עַל שְׁלוֹ וְהַיִּשְׂרָאֵלִי עַל
 שְׁלוֹ עַד שֶׁהִשְׁלִים כָּל אֶחָד עֶסְתוֹ לְשַׁעוֹר - שֶׁל יִשְׂרָאֵל
 חִיבָת, וְשֶׁל גּוֹי פְּטוּרָה.
 יא. הַנוּטֵל שְׂאֹר מֵעֶסֶה שְׁלֹא הוֹרְמָה חֶלְתָּה, וְנִתְּנוּ לְתוֹךְ
 עֶסֶה שֶׁהוֹרְמָה חֶלְתָּה - הָרִי זֶה מְבִיא עֶסֶה שְׁנִיָּה שִׁתִּיָּהּ
 בָּהּ עִם שְׂאֹר זֶה שַׁעוֹר עֶסֶה שֶׁחִיבָת בְּחֶלָה, וְנִתְּנוּ אוֹתָהּ
 בְּצַד הָעֶסֶה שֶׁהוֹרְמָה חֶלְתָּה, וּמִפְּרִישׁ מִן הָעֶסֶה הַשְּׁנִיָּה
 שַׁעוֹר חֶלָה עָלֶיהָ וְעַל הַשְּׂאֹר, כְּדִי שִׁיטֵּל מִן הַמִּקְרָף -
 כְּשֶׁכּוֹלֵם בַּמִּקְוֵה אַחַד]. וְאִם אֵין לוֹ עֶסֶה שְׁנִיָּה - נִצְעֶשֶׂת זֶה
 כְּלָה טָבֵל, וּמִפְּרִישׁ חֶלָה עַל הַכֹּל; שֶׁהַטָּבֵל בְּמִינוֹ אוֹסֵר
 בְּכָל שְׂהוּא.
 יב. עֶסֶה הַטָּבֵלָה לְחֶלָה - [שֶׁלֹא הוֹפֵרשׁ מִמֶּנָּה חֶלָה] אֵינָהּ
 כְּחֶלָה, וְהָרִי הִיא בְּחָלִין לְעִנְיַן טְמֵאָה - שֶׁאֵין הַשְּׁנִי עוֹשֶׂה
 שְׁלִישִׁי בְּחָלִין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בַּמִּקְוֵה; וּמִתֵּר לְגֵרִם טְמֵאָה

שֶׁבַע אֲצָבָעוֹת פְּחוּת שְׁנֵי תְּשִׁיעֵי אֲצָבָע, הִיא מִדַּת הָעֶמֶר.
 וְשְׁתֵּי הַמַּדּוֹת - כְּאֶחָד הֵן עוֹלִין. וְכַמָּה מְכִילָה מִדָּה זֹאת?
 כְּמוֹ שְׁלֹשׁ וָאַרְבָּעִים בִּיצִים בִּיגוּנִיּוֹת וְחֲמִשׁ בִּיצָה; וְהֵן
 מִשְׁקָל שֶׁשָּׁה וְשִׁמּוֹנִים סָלָעִים וְשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי סָלַע מִקְּמַח
 הַחֲטִים שֶׁבְּמִצְרַיִם, שֶׁהֵן מִשְׁקָל חֲמִשׁ מֵאוֹת זָוִי וְעֶשְׂרִים זָוִי
 מִזִּנְי מִצְרַיִם בְּזִמְן הַזֶּה. וּמִדָּה שֶׁהִיא מְכִילָה כְּמִשְׁקָל הַזֶּה
 מִקְּמַח הַחֲטִים הַזֶּה, בָּהּ מוֹדִדִין לְחֶלָה בְּכָל מְקוֹם.
 טז. אֲסוּר לְאָדָם לַעֲשׂוֹת עֶסְתוֹ פְּחוּת מִכְּשַׁעוֹר, כְּדִי
 לְפָטְרָהּ מִן הַחֶלָה; וְהַמְּפָרִישׁ חֶלָה מֵעֶסֶה שֶׁהִיא פְּחוּתָה
 מִכְּשַׁעוֹר - לֹא עֹשֶׂה כְּלוּם, וְהָרִי הִיא חָלִין כְּשֶׁהִיָּתָה. עֹשֶׂה
 עֶסֶה פְּחוּתָה מִכְּשַׁעוֹר, וְאַפִּיָּה וְנִתֵּן הַפֶּת לִסְל, וְחִזְרוּ וְאַפִּיָּה
 פֶּת אַחֶרֶת וְנִתֵּן לִסְל - אִם נִתְקַבֵּץ בִּסְל שַׁעוֹר חֶלָה, הַסֵּל
 מִצְרָפֵן לְחֶלָה, וּמִפְּרִישׁ הַחֶלָה מִן הַפֶּת - שְׁנֵאָמַר: "וְהִנֵּה
 בְּאֲכָלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ", מִלֵּמַד שֶׁהוּא מִפְּרִישׁ מִן הָאֶפּוֹי.
 וְאֵין הַתַּנּוּר מִצְרָפֵן לְחֶלָה.
 יז. הִיוּ הַכִּפְרוֹת נוֹשְׁכוֹת זֶה בְּזֶה [בַּעֲוֹד עֵיסָה], וְנִתְקַבֵּץ מִן
 הַכֹּל שַׁעוֹר חֶלָה - חִיבִין בְּחֶלָה, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינֶן בִּסְל.
 יח. אִפְּהָ מֵעֵט מֵעֵט, וְקַבֵּץ הַכֹּל עַל הַלֹּחַ שֶׁאֵין לוֹ תוֹף - הָרִי
 זֶה סָפֵק; וְאִם חֶלָה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם הִיא - אֵינֶנּוּ חִיב לְהִפְרִישׁ,
 עַד שִׁיִּצְרֹף אוֹתָן כְּלִי שֵׁישׁ לוֹ תוֹף.
 יח. קָמַח שְׁלֹא רָקְדוּ [- נִיפְּהָ], אֲלֵא לְשׁוֹ בִּסְבִין שְׁלוֹ -
 הוֹאִיל וַיֵּשׁ בְּכָל הַקָּמַח עֹמֵר, חִיב בְּחֶלָה; אֲבָל אִם נִטֵּל
 הַמִּרְסָן [קַלִּיפוֹת] מִן הַקָּמַח, וְחִזְרוּ וְהַשְׁלִים שַׁעוֹר הָעֶסֶה
 בַּמִּרְסָן שֶׁהִחֲזִירוּ לַקָּמַח - אֵינֶנּוּ חִיב בְּחֶלָה.
 יט. נִחְתָּם שֶׁעָשָׂה עֶסֶה לַעֲשׂוֹתָהּ שְׂאֹר [שְׁמֵרִים] לְחֶלְקוֹ,
 חִיבָת בְּחֶלָה - שֶׁאִם לֹא תִמְכֹּר, יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ פֶּת. אֲבָל
 הָעוֹשֶׂה עֶסֶה לְחֶלְקָה בְּצֶק [לְכַמָּה אֲנָשִׁים], פְּטוּרָה.
 כ. נִשִּׁים שֶׁנִּתְּנוּ לְנִחְתָּם לַעֲשׂוֹת לָהֶן שְׂאֹר - אִם אֵין בְּשָׁל
 אַחַת מִהֶן כְּשַׁעוֹר - אֵף עַל פִּי שֵׁישׁ בְּכָלֶן כְּשַׁעוֹר, פְּטוּרָה.

פֶּרֶק ז

א. שְׁתֵּי עֶסוֹת שֵׁישׁ בְּשִׁתִּיָּהֶן שַׁעוֹר הַחִיב בְּחֶלָה, וְאֵין
 בְּאַחַת מִהֶן כְּשַׁעוֹר, שְׁנוּגָעוּ זֶה בְּזֶה, וְנִשְׁכּוּ זֶה אֶת זֶה - אִם
 הָיוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים - אֶפְלוּ הֵן מִמִּין אֶחָד, פְּטוּרִין מִן הַחֶלָה;
 שֶׁסֶתֶם שָׁנִים מִקְּפִידִין. וְאִם יָדוּעַ שֶׁאֵינֶן מִקְּפִידִין עַל עֵרֹב
 הָעֶסוֹת, הָרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפוֹת.
 ב. הָיוּ שְׁתֵּיָּהֶן שֶׁל אִישׁ אֶחָד - אִם הָיוּ מִמִּין אֶחָד,
 מִצְטָרְפִין וְחִיבוֹת בְּחֶלָה; וְאִם הָיוּ שְׁנֵי מִינִין, אֵין
 מִצְטָרְפִין; שֶׁסֶתֶם אֶחָד אֵינֶנּוּ מִקְּפִיד. וְאִם הָיָה מִקְּפִיד שְׁלֹא
 תִּגַּע עֶסֶה זֶה בְּזֶה, וְלֹא תִתְעַרְבַּע עִמָּה - אֶפְלוּ הָיוּ מִין אֶחָד,
 אֵין מִצְטָרְפוֹת.
 ג. וְכִיצַד מִצְטָרְפוֹת אִם הָיוּ שֶׁל אֶחָד מִמִּין אֶחָד? עֶסֶת
 הַחֲטִים שְׁנוּגָעָה בְּעֶסֶת הַפֶּסֶם, מִצְטָרְפוֹת; נִגְעָה בְּשִׁאֲרֵי
 הַמִּינִין, אֵין מִצְטָרְפוֹת. וְכֵן עֶסֶת שַׁעוֹרִין שְׁנוּגָעָה בְּעֶסֶת
 הַפֶּסֶם, אוֹ שְׁבֵלֶת שׁוּעֵל, אוֹ שְׁפוֹן, וְכֵן עֶסֶת בְּסִמִּין וְשֶׁל
 שְׁבֵלֶת שׁוּעֵל וְשֶׁל שְׁפוֹן שְׁנוּגָעָה כָּל אַחַת מִשְׁלִשְׁתָּן
 בְּחִבְרָתָהּ - הָרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפוֹת.

ח. וכן נכרי שנתן לישראל לעשות לו עסה, ונתנה לו
במתנה עד שלא גלגלה - חזקת; ואם נתנה לו אחר
שנתגלגלה, פטורה.

ט. גר שנתגר והיתה לו עסה - אם נתגלגלה עד שלא
נתגר, פטורה; ואם משנתגר נתגלגלה, חזקת. ואם ספק
- חזקת בחלה, לפי שהוא צון מיתה; וזר שאכל חלת
ספק זו וכיוצא בו, אין חיב עליה [קנס -] חמס.

י. עסה שנולד בה ספק טמאה קדם שתתגלגל - יעשנה
בטמאה, לפי שמתר לטמא חלין שבארץ ישראל; ותשרף
חלתה. נולד לה אחר שנתגלגלה ספק טמאה, שונאה
מטמא את החלין מן התורה - יגמרנה בטהרה; שכל
שודאו מטמא את החלין - גזרו על ספקו בחלין
הטבולים לחלה, שלא יטמאו אותן הואיל ונטבלו לחלה.
ותהיה החלה הזאת תלויה, לא נאכלת ולא נשרפת.

יא. לא יעשה אדם עסתו בטמאה לכתחלה, אלא יזהר
וישתדל; ויטהר הוא וכליו, כדי להפריש חלה בטהרה.
היה בינו ובין המים יתר מארבעת מילין - יעשנה
בטמאה, ויפריש חלה טמאה.

יב. אין עושין חלת עם הארץ -] עיסה שלימה שתהיה
חלה עבור הרבה עיסות] בטהרה, אבל עושין עסת החלין
בטהרה. ביצר? מגבל העסה זה החבר -] נאמן על
מעשרות], ומפריש ממנה כדי חלתה; ומניחה בכלי
גללים או כלי אבנים או כלי אדמה, שאין מקבלין
טמאה. וכשיבוא עם הארץ - נוטל את שתייהן, את העסה
ואת החלה; ואומרין לו: 'הזהר, שלא תגע בחלה, שלא
תחזר לטבילה'. ומפני מה התירו לו זה? משום כדי חייו
[פרנסתו] של מגבל -] לש, שיוכל ללוש עיסות של עם
הארץ].

יג. אשת חבר, מקדחת [מנפה] ובזרחת עם אשת עם
הארץ; אבל משתטיל מים לעסה - לא תסיע אותה, מפני
שהיא עושה עסתה בטמאה. וכן הנחתום שהוא עושה
בטמאה - לא לשין ולא עורכין עמו, שאין מחזקין ידי
עובדי עברה; אבל מוליכין עמו פת לפלטר [מוכר].

יד. הלוקח מנחתום עם הארץ בסוּרָה -] מקומות שכבש
דוד ולא נתקדשו בקדושת הארץ], ואמר לו: 'הפרישתי
חלה' - אינו צריך להפריש חלה מספק; כשם שלא
נחשדו כל ישראל בארץ על תרומה גדולה, כך לא
נחשדו בסוּרָה על החלה.

טו. אבל הלוקח בחוצה לארץ מן הנחתום, צריך
להפריש חלה מספק; אבל הלוקח מבצל הבית, ואין
צריך לומר המתארח אצלו - אינו צריך להפריש מספק.

יום שבת קודש ב' סיון ה'תשע"ד

פרק ט

א. מצות עשה לתן כל זובח [שוחט לאכילה] בהמה
טהורה לכהן הזרוע והלויים והקבה, שנאמר: "וזה יהיה

לחלין שבארץ ישראל. לפיכך, שתי עסות, אחת טמאה
ואחת טהורה - נוטל כדי חלת שתייהן מעסה שלא
הורמה חלתה, ונותנו באמצע סמוך לעסה הטהורה,
ומושך מן הטמאה לטהורה כדי ביצה, כדי לתרם מן
המקף.

יג. עושה אדם עסה טהורה, ואינו מפריש חלתה,
ומניחה או מניח מקצתה להיות מפריש עליה והולך
חלות של עסות אחרות, ואפלו נטמאו העסות - עד
שמעשה העסה שהניח בלה חלה, ויתנה לכהן; והוא,
שלא תפסל מאכל אדם; אבל משתסרת, אינו מפריש
עליה. במה דברים אמורים? בשהיו אותן העסות
שמפריש עליהן ספק אם הורמה מהן חלה או לא
הורמה - שחלת דמאי -] טפס [נשלט מן הטמא על
הטמא לכתחלה, ושלל מן המקף.

פרק ח

א. המפריש חלתו קמח - אינה חלה, וגזל ביד כהן, ושאר
העסה חזקת בחלה; ואותו הקמח שהפריש לשם חלה -
אם יש בו עמר, ועשהו עסה - הרי זה מפריש ממנו חלה,
כשאר כל קמח חלין.

ב. אימתי מפרישין החלה? כשיתן המים, ויתערב הקמח
במים - מפריש החלה ממנו מתחלת דבר שנלוש, שנאמר:
"ראשית ערסותכם". והוא, שלא ישאר שם קמח בערבה
[קערה] שלא נתערב במים, שעור עמר; ואם אמר: 'הרי
זו חלה על העסה ועל השאור ועל הקמח שנשתייר,
ולכשתעשה בלה עסה אחת תתקדש זו שבידו לשם חלה'
- הרי זה מתר.

ג. הניח העסה עד שלש הכל וערבה, ואחר כך הפריש -
אין בכך כלום; ואם לא הפריש החלה בצץ, אלא אפה
הכל - הרי זה מפריש מן הפת, כמו שבארנו.

ד. מאימתי תתחייב העסה בחלה? משתגלגל בחטים
ויתערב הקמח במים, או שתטמטם בשעורים -] שידבקו
אחד לשני] ותעשה בלה גוף אחד; ואוכלין עראי מן
העסה, עד שתתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים. והפסמין
כחטים, ושבלת שועל והשפון בשעורים.

ה. נתגלגלה בחטים ונטמטמה בשעורים - האוכל ממנה
קדם הפרישת חלה חיב מיתה, מפני שהיא טבל. לפיכך,
אם היתה העסה חזקת בחלה מן התורה, האוכל ממנה
לוקה ככל אוכל טבל; ואם היתה חזקת בחלה מדבריהן,
מפני אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן].

ו. עסה שנדמעה [שנתערבה בה תרומה] עד שלא
תתגלגל, פטורה; ומשנתגלגלה, חזקת. וכן המקדיש
עסתו או המקביר אותה קדם שתתגלגל, ופדיה או זכה
בה, ואחר כך גלגלה, או שהקדישה או הפקיר אותה
אחר שנתגלגלה, ופדיה וזכה בה - הרי זו חזקת בחלה.
ז. הקדישה קדם שתתגלגל, ונתגלגלה ביד ההקדש,
ואחר כך פדיה - פטורה; שבשעת חזקתה, היתה פטורה.

יא. התנה עמו הכהן שהוא שתף חוץ מן המתנות, הרי
המתנות לכהן; ביון שאמר לו 'חוץ', הרי שיר לו הכהן
חלק במתנות, ולפיכך הן שלו. אבל אם אמר לו הכהן:
'על מנת שהמתנות שלי' - הרי המתנות של זה הישראלי,
ונתנן לכל כהן שירצה; אף על פי שהתנה עמו שהן שלו,
לא נפטר מן המתנות - שהאומר 'על מנת', לא שיר לו
בעצמן של מתנות כלום, והואיל ולא שיר לו בהן שתפות,
לא קנה אותן בתנאי זה.

יב. היה הכהן שתף בראש, פטור מן הלחי; שתף ביד,
פטור מן הזרוע; שתף בכני מעים, פטור מן הקבה. אמר
לו הכהן: 'הרי בהמה בלה שלי והראש שלך' - חייב
בלחי; שדבר החיב, הרי הוא של ישראל.

יג. גר שנתגר, והיתה לו בהמה שחוטתה - אם נשחטה
עד לא נתגר, פטור; ואם נשחטה אחר שנתגר, חייב. ואם
ספק - פטור, שהמוציא מחברו עליו הראיה.

יד. בהמה שלא הורמו מתנותיה - מתר לאכל ממנה;
שאני דומה לטבל [פירות לא מעושרים], שהרי מתנות
כהנה מבדלין. והמתנות עצמן, אסור לישראל לאכלן אלא
ברשות כהן. עבר ואכלן, או הזיקן, או מכרן - אינו חייב
לשלם, מפני שהוא ממון שאין לו תובע ידוע. והקונה
אותן - אף על פי שאינו רשאי - הרי זה מתר לאכלן,
מפני שמתנות כהנה נגזלות [- שהגזל על המוכר, והקונה
כאוכלם ברושות].

טו. אמר לטבח: 'מכר לי בני מעים של פרה', והיו בה
מתנות - נותנן לכהן, ואינו מנפה לו מן הדמים; לקחן
ממנו במשקל - נותנן לכהן, ומנפה לטבח מן הדמים.

טז. המשלח בשר לחברו, והיו בו מתנות - אינו חושש
שמה עבר זה וגזלן. מקום שאין בו כהן - מעלה המתנות
בדמים, ואוכלן, מפני הפסד כהן. ויתן הדמים לכל כהן
שירצה.

יז. הרוצה לתן המתנות לכהן אחד, נותן; ואם רצה לחלק
אותן - לא יתן חצי קבה לאחד או חצי זרוע לאחד, אלא
נותן זרוע לאחד וקבה לאחד ולחיים לשנים, שנאמר:
"תתן לו", שיהיה בה כדי מתנה. ואם היו של שור, חולק
אותן חתיכות חתיכות - והוא שיהיה בכל חתיכה כדי
מתנה.

יח. אינה הוא הזרוע? זה זרוע של ימין מן הפרק של
ארבעה עד כף של יד [מהברך עד הכתף], שהן שני אברים
זה מערה בזה. והלחיים - מן הפרק של לחי ועד פיקה
של גרגרת, שהיא טבעת גדולה, עם הלשון שביניהן; הכל
לכהן.

יט. אין מולגין [- מרתיחים] אותן [כדי להסיר צמון], ואין
מפשיטין אותן - אלא ינתנו לו בעורן ובצמרן. והקבה,
בחלב שעליה; וכבר נהגו הכהנים להניח חלב הקבה
לבעלים.

כ. הכהנת אוכלת המתנות, אף על פי שהיא נשואה
לישראל - מפני שאין בהן קרשה; ולא עוד, אלא הבעל

משפט הכהנים וכו'; ואלו הן הנקראין 'מתנות' בכל
מקום. ומצוה זו נהגת תמיד, בין בפני הבית [בזמן
המקדש] בין שלא בפני הבית; ובכל מקום, בין בארץ בין
בחוץ לארץ; ובחלין, אבל לא במקדשין.

ב. כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן, ונפדו - חייבין
במתנות; ואם קדם מום עובר להקדשן, או שהקדישן
תמימים ואחר כך נולד בהן מום, ונפדו - הרי אלו פטורין
מן המתנות.

ג. ספק בכור, חייב במתנות מכל צד: אם בכור הוא, כלו
לכהן; ואם אינו בכור, מתנותיו לכהן. ואם נסתפק בשנים,
ולקח הכהן האחד מספק - הרי השני פטור מן המתנות;
עשו אותו כמי שזכה בו הכהן, ונתנו במומו לבעליו. אבל
ספק המעשר - פטור מכל מקום, שהמוציא מחברו עליו
הראיה.

ד. בהמת קדשים שנפסלה במומה ואינה חייבת במתנות,
שנתערבה בבהמות אחרות, אפלו אחת במאה - בזמן
שכל בהמה מהן [שיוכת] לאחד [אחר], כלן פטורין; שכל
אחד ואחד ספק, והמוציא מחברו עליו הראיה. היה אחד
הוא השוחט את כלן, פטור מתנות אחת מהן בלבד.

ה. אין חייב במתנות אלא בהמה טהורה בלבד, שנאמר:
"אם שור אם שה". כלאים הבא מפגש ועז, חייב במתנות;
והכוי - אף על פי שהוא ספק [חיה או בהמה], מפרשין
ממנו כל המתנות. צבי הבא על העז וילדה, הנולד חייב
בפצי מתנות - שנאמר: "אם שה", אפלו מקצת שה; אבל
תיש הבא על הצביה, הנולד פטור מן המתנות.

ו. אחד השוחט לאכילת אדם, או לאכילת גוים, או
לאכילת הכלבים, או לרפואה - חייב במתנות.

ז. בהמת השתפין חזקת, שנאמר: "זכחי הזבח".
ח. הלוקח [קונה] בהמה מפורות שביעית, חייבת במתנות.
כהנים ולויים פטורין מן המתנות, שנאמר: "מאת העם";
וספק הם הלויים, אם הם בכלל העם או אינן; לפיכך, אין
נוטלין מהן - ואם נטל הכהן, לא יחזיר.

ט. במה דברים אמורים? בשוחט לעצמו. אבל כהן טבח
ששוחט ומוכר בשוק - ממתינין לו שתיים שלש שבתות;
מפאן ואילך, מוציאין ממנו המתנות, ונותנין אותן לכהנים
אחרים. ואם קבע בית מטבחיים למכר - אין ממתינין לו,
אלא מוציאין ממנו מיד; ואם נמנע מלתן, מגדין אותו עד
שיתן.

י. השוחט לזכרי ולכהן [- בהמות שלהם], פטור מן
המתנות. והמשתתף עם הכהן - צריך שירשם [יסמן]
חלקו, כדי שיהיה המתנות בחלק הכהן; שאם לא עין
[ציין] חלקו - חייב במתנות, מפני שאין הכל יודעין
שהכהן שתף לו. לפיכך, אם היה הכהן עומד עמו
במטבחיים, ונושא ונותן עמו - אינו צריך לרשם.
והמשתתף עם הזכרי - אינו צריך לרשם; שסתם גוי
מקבה דברים, ומודיע לכל שהוא שתף, ואף על פי שאינו
עמו בשעת מכירה.

1. הִיָּה הַצֶּמֶר שֶׁלֶּהֶן אָדָם, או שָׁחַר, או שָׁחֹם - חִיבוֹת 47
 בְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז; אֲבָל אִם גִּזְזוּ הַצֶּמֶר, וַיִּצְבְּעוּ קֹדֶם שְׂיִתָּן - 48
 נִפְטָר מִבְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז. הַלִּבְיָנוּ קֹדֶם שְׂיִתָּן, חֵיב לְהַפְרִישׁ אַחֵר 49
 שֶׁלִּבְנֹו. הַתּוֹלֵשׁ צֶמֶר וְחִלְיֵי בִידּוֹ, וְלֹא גִזְזוֹן - חֵיב בְּרֹאשִׁית 50
 הַגֶּזֶז. 51
 ז. וְרֹאשִׁית הַגֶּזֶז נוֹהֵג בְּכָל־אֵימָה, וּבְכֹוִי -] סֵפֶק בַּהֲמָה או 52
 חִיָּה[, וּבִטְרָפָה; אֲבָל הַגִּזְזוֹן אֵת הַמִּתָּה, פְּטוּר. 53
 ח. הַמַּפְרִישׁ רֹאשִׁית הַגֶּזֶז, וְאֶבֶר - חֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹ, עַד 54
 שְׂיִתָּן לִכְתֵּן. הָאוֹמֵר: 'כָּל גִּזְזוֹתֵי רֹאשִׁית', דִּבְרָיו קִיָּמִין. 55
 ט. הַלּוֹקֵחַ [קוֹנֵה] גֶּזֶז צֹאנֹו שֶׁל נֶכְרִי - אֵף עַל פִּי שְׁגִיזוֹן, 56
 פְּטוּר מִבְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז. לִקְחַת הַצֶּמֶר לְגִזְזָתָן, חֵיב - אֵף עַל פִּי 57
 שְׁגִדְלָה הַגֶּזֶה בְּרִשּׁוֹת הַגֹּוִי, וְאֵף עַל פִּי שְׁחוּזָרִין הַצֶּמֶר לְגֹוִי 58
 אַחֵר הַגֶּזֶה; הוֹאִיל וְהַגִּזְזוֹן יִשְׂרָאֵל וְהַגִּזְזוֹת שֶׁלּוֹ - חֵיב, 59
 שְׂאִין הַחֵיבוֹב אֵלָּא בְּשַׁעַת הַגֶּזֶה. 60
 י. הַלּוֹקֵחַ גֶּזֶז צֹאנֹו שֶׁל חֶבְרֹו - אִם שִׁיר הַמּוֹכֵר מַעֲט 61
 מִצֹּאנֹו לְהַגִּזְזוֹ, הַמּוֹכֵר חֵיב לְהַפְרִישׁ מִן הַמִּשְׁאֵר עַל הַלֵּל, 62
 וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִתְחִיל הַמּוֹכֵר לְגִזְזוֹ; חִזְקָה, אֵין אָדָם 63
 מוֹכֵר מִתְּנֹוֹת כְּהֵנָּה. וְאִם לֹא שִׁיר כְּלוֹם, הַלּוֹקֵחַ חֵיב 64
 לְהַפְרִישׁ. 65
 יא. הִיָּו שְׁנֵי מִיָּנִי גֶזֶה, כְּגֹוֶן גֶּזֶה לְכֵנָה וְגֶזֶה שְׁחוּמָה, או 66
 גֶזֶת וְזָרִים וְגֶזֶת נִקְבוֹת, וּמִכֵּר מִן זֶה וְהֵנִים הַמִּין הָאַחֵר 67
 - זֶה נוֹתֵן לְעֶצְמוֹ עַל מַה שֶׁלָּקַח, וְזֶה נוֹתֵן לְעֶצְמוֹ עַל מַה 68
 שֶׁהֵנִים. 69
 יב. גֵּר שֹׁנֵת־גֵּר וְהִיָּו לוֹ גִּזְזוֹת, וְאֵין דְּרוֹעַ אִם עַד שֶׁלֹּא 70
 נִתְּנָר נִגְזָזוֹ אוּ מִשְׁנֵת־גֵּר - הָרִי זֶה פְּטוּר; הַמּוֹצִיא מִחֶבְרֹו 71
 עֲלֵיו הָרָאָה. 72
 יג. כְּמָה צֹאן וְהִיָּו לוֹ, וְהִיָּו חִיבוֹת בְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז? אֵין 73
 פָּחוֹת מִחֲמֵשׁ; וְהוּא, שְׂיִתָּהּ בַּגֶּזֶה שֶׁלֶּהֶן, אֵין פָּחוֹת 74
 מִמִּשְׁקַל שְׁשִׁים סָלַע, וְתִהְיֶה גֶזֶת כָּל אַחַת מֵהֶן, אֵין פָּחוֹת 75
 מִמִּשְׁקַל שְׁתֵּים עָשָׂר סָלַע. הִיתָה אַחַת מֵהֶן גִּזְזוֹת פָּחוֹת 76
 מִשְׁתֵּים עָשָׂר סָלַע - אֵף עַל פִּי שֶׁחֲמִשְׁתֵּן גִּזְזוֹת שְׁשִׁים 77
 סָלַע אוּ יֶתֶר, הָרִי אֵלּוֹ פְּטוּרִין מִבְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז. 78
 יד. הַשְׁתַּפִּין, חֵיבִין בְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז - וְהוּא שְׂיִתָּהּ בְּחֶלֶק 79
 כָּל אַחֵד מֵהֶן כְּשֶׁעוֹר; אֲבָל חֲמֵשׁ צֹאן בְּלֹבֵד שֶׁל שְׁנֵי 80
 שְׁתַּפִּין, פְּטוּרִין. 81
 טו. רֹאשִׁית הַגֶּזֶז, מִצְוָתָהּ בְּתַחֲלָה; וְאִם הִפְרִישׁ בֵּין 82
 בְּאֶמְצַע בֵּין בְּסוֹף, יֵצֵא. הִיָּו לוֹ חֲמֵשׁ צֹאן, וְגִזְזוֹ אַחַת 83
 בְּלֹבֵד, וּמִכֵּר גִּזְזָתָה, וְאַחֵר כֶּף גִּזְזוֹ שְׁנֵיהֶם וּמִכְרָה, וְאַחֵר כֶּף 84
 גִּזְזוֹ שְׁלִישִׁית וּמִכְרָה - הַכֹּל מִצְוָתוֹת לְרֹאשִׁית הַגֶּזֶז, וְחֵיב 85
 אֶפְסָלוֹ לְאַחֵר כְּמָה שְׁנִים. וְיֵשׁ לוֹ לְהַפְרִישׁ מִן הַחֹדֶשׁ עַל 86
 הַיָּשׁוּ, וּמִמִּין גֶּזֶה עַל מִין גֶּזֶה אַחֵר. אֲבָל אִם הִיתָה רֹחֵל 87
 אַחַת, וְגִזְזָהּ וְהֵנִים גִּזְזָתָה, וְאַחֵר כֶּף קִנְיָה שְׁנֵיהֶם, וְגִזְזָהּ וְהֵנִים 88
 גִּזְזָתָה - אֵינָן מִצְוָתוֹת. 89
 טז. מִי שֶׁהִיָּו לוֹ גִּזְזוֹת רַבּוֹת שֶׁל רֹאשִׁית הַגֶּזֶז, וְהוּא רוֹצֵה 90
 לְחַלֵּק לְכֹהֲנִים - לֹא יִתֵּן לְכָל אַחֵד וְאַחֵד פָּחוֹת מִמִּשְׁקַל 91
 חֲמֵשׁ סָלַעִים מִלָּבָן, כִּדִּי -] מִסְפִּיק ל: [כִּגְד קֶטֶן. לֹא 92
 שִׁילְבָנוּ, וְאַחֵר כֶּף יִתֵּן לוֹ - אֵלָּא יִתֵּן לוֹ מִצְמֵר הַגֶּזֶה 93

אוֹכֵל מִתְּנֹוֹת בְּגִלְל אֲשֶׁתּוֹ. אֲבָל חֲלָלָה -] שִׁנְעֵלָה לִפְסוּל 1
 [לֹה] אֵינָה אוֹכֵלָתָה, שְׂאִין חֲלָלִים בְּכָל־כֹּהֲנִים. וְאִם רָצָה 2
 הַכֹּהֵן לְמַכֵּר הַמִּתְּנֹוֹת, אוּ לְתַנֵּן בְּמִתְנָה אֶפְסָלוֹ לְגֹוִי, אוּ 3
 לְהַאֲכִילָן לְכָל־כֵּים - מֵאֲכִיל, שְׂאִין בְּהֵן קִדְשָׁה כָּל־ל. 4
 כא. כֹּהֵן שֶׁהִיָּו לוֹ חֶבְרִים שְׁנוֹתָנִין לוֹ הַמִּתְּנֹוֹת - אִם רָצָה 5
 לְזַכּוֹת בְּהֵן לְיִשְׂרָאֵל חֶבְרֹו - הָרִי זֶה מוֹצָה לוֹ בְּהֵן, וְאֵף 6
 עַל פִּי שֶׁלֹּא בָּאוּ לִידּוֹ; וְהִיָּו אוֹתָם הַחֶבְרִים זֹוֹכִים 7
 וְנוֹתָנִין הַמִּתְּנֹוֹת לְזֶה הַיִּשְׂרָאֵלִי שֶׁזָּכָה בְּהֵן; וְהוּא, שְׂיִתָּהּ 8
 הַיִּשְׂרָאֵלִי זֶה בְּדַחֲקָה, וְאֵין לוֹ לְקַנּוֹת בְּשֵׁר, וְהִתָּה הַכֹּהֵן 9
 שֶׁזָּכָה לוֹ חֶבְרֹו. אֲבָל אִם הִיָּה הַכֹּהֵן שֶׁמָּשׁוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל זֶה, 10
 אוּ שְׁכִירוֹ וְלִקְיִטוֹ - אֵינֹו מוֹצָה לוֹ, עַד שֶׁיָּבֹאוּ לִידּוֹ; שְׂמָא 11
 יוֹצָה בְּעַל כְּרַחֲו. 12
 כב. לֹא יִחַטֵּף הַכֹּהֵן בִּידּוֹ מִתְּנֹוֹתָיו, וְלֹא יִשְׂאֵל בְּפִי; אֵלָּא 13
 אִם נִתְּנוּ בְּכֹבֹד, נוֹטֵל. וּבְכֹמֶן שֶׁהֵם רַבִּים בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים 14
 - הַצְנוּעִים מוֹשְׁכִין יְדֵיהֶם, וְהַנְּהַגְנִים נוֹטְלִין; וְאִם הִיָּה 15
 כֹּהֵן צָנוּעַ, וְאֵין מִפְרִין אוֹתוֹ שֶׁהוּא כֹּהֵן - הָרִי זֶה נוֹטֵל, 16
 כִּדִּי שִׁידְרֵעַ לְכָל שֶׁהוּא כֹּהֵן. וְאֵין הַכֹּהֲנִים אוֹכְלִין הַמִּתְּנֹוֹת 17
 אֵלָּא צְלִי בְּחֹרֶדֶל - שְׁנֵאֲמָר: "לֵךְ נִתְּתִים לְמִשְׁחָה", כִּדְרָף 18
 שֶׁהַמְּלָכִים אוֹכְלִין. 19

פֶּרֶק י

א. מִצְוָת עֲשֵׂה לִתֵּן לְכֹהֵן רֹאשִׁית הַגֶּזֶז, שְׁנֵאֲמָר: "וְרֹאשִׁית 21
 גֶּזֶז צֹאנְךָ - תִּתֵּן לוֹ"; וְהַלּוֹים בְּכָל־ל יִשְׂרָאֵל בְּמִצְוָה זוֹ. וְאֵין 22
 לְרֹאשִׁית הַגֶּזֶז זוֹ שְׁעוֹר מִן הַתּוֹרָה; וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שֶׁלֹּא 23
 יִפְחוֹת מֵאֶחָד מִשְׁשִׁים. וְאֵינָה נוֹהֶגֶת אֵלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, 24
 בֵּין בְּפָנֵי הַבַּיִת [בְּזִמְנוֹ הַמִּקְדָּשׁ] בֵּין שֶׁלֹּא בְּפָנֵי הַבַּיִת - 25
 בְּרֹאשִׁית הַדֶּגֶן -] תְּרוּמָה[. וְנוֹהֵג בְּחֵלְלִין, אֲבָל לֹא 26
 בְּמִקְדָּשִׁין. 27
 ב. בִּיצֵד? הָרִי שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּהִמּוֹת לְכָדֵק הַבַּיִת [לְהוֹצִיאֹת 28
 הַמִּקְדָּשׁ], וְגִזְזוֹן - יָכוֹל יִהְיֶה חֵיב לְפָדוֹת וְלִתֵּן לְכֹהֵן? אוּ 29
 אִם הַקֹּדֶשׁ בְּהִמָּה חוּץ מִגִּזְזָתָה - יָכוֹל יִהְיֶה חֵיב בְּרֹאשִׁית 30
 הַגֶּזֶז? תִּלְמוּד לֹוֹמֵר: "צֹאנֶךָ", אֵין אֵלּוֹ צֹאנֹו. 31
 ג. כָּל הַקֹּדְשִׁים שֶׁקֹּדֶם מוֹם קָבוֹעַ לְהַקְדֵּשׁ, וְנִפְדּוּ - חֵיבִין 32
 בְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז; אֲבָל אִם קֹדֶם הַקְדָּשׁ אֵת מוֹמָן, אוּ שֶׁקֹּדֶם 33
 מוֹם עוֹבֵר לְהַקְדָּשׁ, וְאַחֵר כֶּף נוֹלֵד לָהֶן מוֹם קָבוֹעַ, וְנִפְדּוּ 34
 - פְּטוּרִין מִבְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז. 35
 ד. אֵין חֵיבִין בְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז אֵלָּא הַכֹּהֲנִים בְּלֹבֵד, וְזָרִים 36
 בְּנִקְבוֹת - שֶׁהַצֶּמֶר שֶׁלֶּהֶן, הוּא הָרָאוּי לְכָנְדִים. הִיָּה צִמְרוֹ 37
 קָשָׁה, וְאֵינֹו רָאוּי לְכִבִּישָׁה - פְּטוּרִין מִבְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז; שְׂאִין 38
 מִתְּנָה זוֹ לְכֹהֵן, אֵלָּא כִּדִּי לְלֶבֶשׁ מִמֶּנָּה. 39
 ה. בֵּינָן שֶׁזָּכָה לוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוֹף הוּא בְּתִרּוּמוֹת, שֶׁהֵן לְחֵמוֹ 40
 וְיֵינֹו, וְזָכָה לוֹ בְּמִתְּנֹוֹת בְּהִמָּה וְקֹדְשֵׁי מִקְדָּשׁ, שֶׁהֵן הַבֶּשֶׂר 41
 שֶׁלּוֹ - זָכָה לוֹ בְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז לְלִבּוּשׁוֹ, וּבִגְדָּו [שִׁנְגוּל מ:] 42
 הָגֵר [וּמֹת בְּלִי יוֹרְשִׁים] וְהַתְּרָמִים [שֶׁהַחֲרִים אָדָם לְכַהֵן] 43
 וְיִשְׂרָאֵל אֲחֵזָה -] שֶׁהוּא קוֹדֶשׁ וְנִמְכָּרָה, חוֹדֶת בִּיּוּבֵל לְהַקְדֵּשׁ 44
 וּמִתְחַלֶּקֶת לְכֹהֲנִים שְׁבַמִּשְׁמֵר] וּפְדִיּוֹן כְּבוֹרוֹת לְהוֹצִיאֹתָיו 45
 וְשֶׁאֵר צָרְכָיו, שֶׁהִיָּו אֵין לוֹ חֶלֶק בְּנִתְּנָהּ וּבִכְנָהּ. 46

מתוך מהדורת חזק

הגוי - בנה חֵיב, שְׁהָרִי נִפְסְלָה אִמּוֹ מִן הַפְּהִיגָה בְּבִעִילַת
 46
 47 הַגּוֹי.
 48 **יב.** כֹּהֵן שְׂנוּלָד לוֹ בֶּן חָלָל [- פסול לכהונה], מֵת הָאֵב
 49 בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - הֵבֶן חֵיב לִפְדוֹת אֶת עַצְמוֹ; שְׁלֹא זָכָה
 50 הָאֵב בְּפִדְיוֹנוֹ. מֵת הָאֵב אַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם - אֵין הֵבֶן חֵיב
 51 לִפְדוֹת אֶת עַצְמוֹ, שְׁהָרִי הָאֵב זָכָה בְּפִדְיוֹנוֹ.
 52 **יג.** הַשְּׁפָחָה שֶׁנִּשְׁתַּחֲוָה וְנִכְרִית שֶׁנִּתְגַּיְרָה כְּשֶׁהָן מַעֲבְרוֹת,
 53 וְיָלְדוּ - אֵף עַל פִּי שֶׁהוֹרְתוּ שְׁלֹא בְּקִרְשָׁה - הוֹאִיל וְנוֹלָד
 54 בְּקִרְשָׁה, חֵיב, שֶׁנֶּאֱמַר: "פֶּטֶר רְחֵם בְּיִשְׂרָאֵל", וְהָרִי פֶטֶר
 55 רְחֵם בְּיִשְׂרָאֵל. אֵין יָדוּעַ אִם קֹדֶם שֶׁנִּתְגַּיְרָה יָלְדָה, אוֹ אַחֵר
 56 שֶׁנִּתְגַּיְרָה - הַמוֹצֵא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרָאָה.
 57 **יד.** הַנִּכְרִית וְהַשְּׁפָחָה שֶׁיָּלְדוּ, וְאַחֵר כֹּף נִתְגַּיְרוּ וְנִשְׁתַּחֲוָהוּ,
 58 וְיָלְדוּ וְלָד אַחֵר - הָרִי זֶה פֶטֶר, שֶׁנֶּאֱמַר: "פֶּטֶר רְחֵם",
 59 וְאֵין זֶה פֶטֶר רְחֵם. וְכֵן הֵבֶא אַחֵר הַנִּפְלִים - כָּל גֶּפֶל שְׂאֵין
 60 טְמֵאָה לָדָה, הֵבֶא אַחֲרָיו אֵינוֹ פֶטֶר רְחֵם; וְכָל גֶּפֶל שְׂאֵין
 61 אִמּוֹ טְמֵאָה לָדָה - כְּגוֹן הַמִּפְּלֵת כְּמִין דָּגִים וְחִגְבִּים, אוֹ
 62 הַמִּפְּלֵת יוֹם אַרְבָּעִים, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - הֵבֶא אַחֲרָיו בְּכוֹר
 63 לַכֹּהֵן, וְחֵיב לִפְדוֹת.
 64 **טו.** חֲתָף הַעֶבֶר בְּמַעֲיָה, וְהוֹצִיאוֹ אֶבֶר אֶבֶר - הֵבֶא אַחֲרָיו
 65 אֵינוֹ פֶטֶר רְחֵם. בֶּן שְׁמוֹנֶה חֳדָשִׁים שֶׁהוֹצִיאוֹ רֹאשׁוֹ וְהוּא
 66 חֵי, וְהִחְזִירוֹ וּמָת, וְכֵן בֶּן תִּשְׁעָה שָׁמַת, וְיָצָא רֹאשׁוֹ וְהִחְזֹר,
 67 וְאַחֵר כֹּף יָצָא אַחִיר, וְיָלְדָה - זֶה שֶׁיָּלְדָה, אֵינוֹ פֶטֶר רְחֵם,
 68 שְׁהָרִי נִפְטֵר בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל רֹאשׁוֹ; וּמִשְׁתַּצֵּא פִּדְחָתוֹ, פּוֹטֵר
 69 הֵבֶא אַחֲרָיו.
 70 **טז.** יוֹצֵא דָפֶן [נולד בניתוח קיסרי], וְהֵבֶא אַחֲרָיו כְּדִרְכוֹ
 71 [בלידה רגילה] - שְׁנִינָה פְטוּרִין; הִרְאִשׁוֹן - לִפִּי שְׁלֹא יָצָא
 72 מִן הָרְחֵם, וְהַשְּׁנִי - מִפְּנֵי שֶׁקָּדְמוֹ אַחֵר.
 73 **יז.** מֵאִימָתִי יִתְחַיֵּב בְּפִדְיוֹן? מִשְׁנֵי־שָׁלִים שְׁלֹשִׁים יוֹם,
 74 שֶׁנֶּאֱמַר: "וּפְדוּיוֹ, מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה". מֵת הֵבֶן בְּתוֹךְ
 75 שְׁלֹשִׁים, וְאִפְלוּ בְיוֹם שְׁלֹשִׁים, וְכֵן אִם נִעֲשֶׂה טְרַפָּה [-
 76 שְׂסוּפוֹ לְמוֹת תוֹךְ שָׁנָה] - אֵינוֹ חֵיב בְּחֵמֶשׁ סְלָעִים; וְאִם
 77 הַקָּדִים וְנִתֵּן לַכֹּהֵן, יִחְזִיר לוֹ הַפְּדִיּוֹן. מֵת אַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם,
 78 חֵיב בְּפִדְיוֹן; וְאִם לֹא נִתֵּן, יִתֵּן.
 79 **יח.** מִי שֶׁפָּדָה בְּנוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - אִם אָמַר לוֹ
 80 'מַעֲכָשׁוּ' [- כַּעֲת יִחֻל הַפְּדִיּוֹן], אֵין בְּנוֹ פָּדוּי; וְאִם אָמַר
 81 לוֹ [שִׁיחֻל הַפְּדִיּוֹן] 'לֹאֲחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם' - בְּנוֹ פָּדוּי, וְאֵף
 82 עַל פִּי שְׂאֵין הַמַּעֲוֹת קִמְיִין [בִּיד הַכֹּהֵן] לֹאֲחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם.
 83 **יט.** מִי שֶׁהוּא סָפֵק אִם הוּא חֵיב בְּפָדָה אוֹ אֵינוֹ חֵיב -
 84 הָרִי זֶה פֶטֶר, שֶׁהַמוֹצֵא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרָאָה. מֵת הָאֵב
 85 בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָרִי הֵבֶן בְּחֻזָּקָה שְׁלֹא נִפְדָּה, עַד
 86 שְׁיָבִיא רָאָה שְׂאֵבִיו פָּדָהוּ קֹדֶם שְׁיָמָת; מֵת הָאֵב לֹאֲחֵר
 87 שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָרִי הוּא בְּחֻזָּקָה פָּדוּי, עַד שְׁיִוְדִיעוּהוּ שְׁלֹא
 88 נִפְדָּה.
 89 **כ.** מִי שְׁלֹא בִּפְרָה אֶשְׁתּוֹ [- לֹא יִלְדָה מֵעוֹלָם], וְיָלְדָה זָכָר
 90 וְנִקְבָּה, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזָה מֵהֶם יָצָא רֹאשׁוֹן - אֵין כָּאֵן לַכֹּהֵן
 91 כָּלָם. יָלְדָה שְׁנֵי זָכָרִים - אֵף עַל פִּי שְׂאֵין יָדוּעַ אֵיזָה מֵהֶם

1 כִּשְׁהוּא צוֹאִי [לא מלובן], כְּדִי שִׁיְהִיָּה בּוֹ אַחֵר הַלְבוֹן חֵמֶשׁ
 2 סְלָעִים אוֹ יִתֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "תִּתֵּן לוֹ", שִׁיְהִיָּה בּוֹ כְּדִי מִתְּנָה
 3 הַמוֹעֵלֶת.
 4 **יז.** רֹאשִׁית הַגֹּז, חֲלִין לְכָל דְּבָר. לִפְיָךְ אֲנִי אוֹמֵר, שְׁנוֹתֶינִי
 5 אוֹתוֹ לְכַהֲנָת, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא נִשְׁוֹאָה לְיִשְׂרָאֵל - כְּמִתְנֻת
 6 בְּהִמָּה; וְיִרְאָה לִי, שְׂדִין שְׁנִינָה אַחֵד הוּא.

פֶּרֶק יא

8 **א.** מַצּוֹת עֲשֶׂה לִפְדוֹת כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל, בְּנוֹ שֶׁהוּא בְּכוֹר
 9 לְאִמּוֹ הַיִּשְׂרָאֵלִית - שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל פֶּטֶר רְחֵם - לִי", וְנֶאֱמַר:
 10 "אֵף פְּדָה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם".
 11 **ב.** וְאֵין הָאִשָּׁה חֵיבֶת לִפְדוֹת אֶת בְּנָה - שֶׁחֵיב לִפְדוֹת
 12 אֶת עַצְמוֹ, הוּא שְׁחֵיב לִפְדוֹת אֶת בְּנוֹ. עֶבֶר הָאֵב וְלֹא פָּדָהוּ
 13 - כְּשִׁינְדִיל, יִפְדֶּה אֶת עַצְמוֹ.
 14 **ג.** הִיָּה הוּא לִפְדוֹת וּבְנוֹ לִפְדוֹת - יִפְדֶּה אֶת עַצְמוֹ תַּחֲלָה,
 15 וְאַחֵר כֹּף יִפְדֶּה בְּנוֹ; וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא כְּדִי פְדִיּוֹן אַחֵר,
 16 יִפְדֶּה עַצְמוֹ.
 17 **ד.** הִיָּה בְּנוֹ לִפְדוֹת, וְהִגִּיעַ עַת לַעֲלוֹת לְרִגְל, וְאֵין לוֹ כְּדִי
 18 לָזֶה וְלָזֶה - פּוֹדֶה אֶת בְּנוֹ, וְאַחֵר כֹּף עוֹלָה לְרִגְל, שֶׁנֶּאֱמַר:
 19 "כָּל בְּכוֹר בְּנִיךָ תִּפְדֶּה", וְאַחֵר כֹּף "וְלֹא יִרְאוּ פְנֵי רִיקָם".
 20 **ה.** הַפּוֹדֶה אֶת בְּנוֹ - מִכְּרָךְ 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצֻוּנוּ
 21 עַל פְּדִיּוֹן הַבֵּן', וְחִזּוֹר וּמִכְּרָךְ 'שֶׁחֲתִינִי', וְאַחֵר כֹּף נוֹתֵן
 22 הַפְּדִיּוֹן לַכֹּהֵן. וְאִם פָּדָה עַצְמוֹ - מִכְּרָךְ 'לִפְדוֹת הַבְּכוֹר',
 23 וּמִכְּרָךְ 'שֶׁחֲתִינִי'.
 24 **ו.** מִצְוָה זוֹ נוֹהֶגֶת בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן. וּבִכְמָה פּוֹדֶהוּ?
 25 בְּחֵמֶשׁ סְלָעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּפְדוּיוֹ, מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה" - בֵּין
 26 בְּכֶסֶף, בֵּין בְּשֹׁה כֶּסֶף מִן הַמִּשְׁלִטְלִין שְׂגוּפֶן מִמּוֹן כְּעֻנֵּן
 27 הַשְּׁקָלִים. לִפְיָךְ, אֵין פּוֹדִין בְּקִרְעוֹת; וְלֹא בַּעֲבָדִים, מִפְּנֵי
 28 שֶׁהֵן בְּקִרְעוֹת; וְלֹא בַּשְּׂטֻרוֹת, לִפִּי שְׂאֵין גּוֹפֶן מִמּוֹן. וְאִם
 29 פָּדָהוּ בָהֶן, אֵינוֹ פָּדוּי.
 30 **ז.** כֹּתֵב לַכֹּהֵן שֶׁטֶר חוֹב שֶׁהוּא חֵיב לוֹ חֵמֶשׁ סְלָעִים - חֵיב
 31 לָתֵן לוֹ, וּבְנוֹ אֵינוֹ פָּדוּי. נִתֵּן לוֹ כָּלִי שְׂאֵינוֹ שׁוֹה בְּשׁוֹק
 32 חֵמֶשׁ סְלָעִים, וְקִבְלוֹ הִכְהֵן בְּחֵמֶשׁ סְלָעִים - הָרִי בְּנוֹ פָּדוּי.
 33 נִתֵּן חֵמֶשׁ סְלָעִים לַעֲשֶׂרָה כְּהֹנִים, בֵּין בְּכַת אַחַת בֵּין בְּזֹה
 34 אַחֵר זֶה - יָצָא.
 35 **ח.** רָצָה הַכֹּהֵן לְהַחְזִיר לוֹ הַפְּדִיּוֹן, מִחְזִיר. וְלֹא יִתֵּן הוּא
 36 לוֹ, וְיַדְעָתוֹ שִׁיחְזִיר; וְאִם עֲשֶׂה בֶּן, וְהִחְזִיר לוֹ - אֵין בְּנוֹ
 37 פָּדוּי, עַד שְׁיָגְמַר בְּלִבּוֹ לָתֵן לוֹ מִתְּנָה גְמוּרָה; וְאִם רָצָה
 38 הַכֹּהֵן אַחֵר כֹּף לְהַחְזִיר, יִחְזִיר. וְכֵן אִם פָּרַשׁ, וְנִתֵּן לוֹ עַל
 39 מִנַּת לְהַחְזִיר - הָרִי בְּנוֹ פָּדוּי.
 40 **ט.** כְּהֹנִים וְלוֹיִים פְטוּרִין מִפְּדִיּוֹן הַבֵּן, מִקָּל וְחִמֵּר - אִם
 41 פְטוּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר [- שֶׁהִתְמַנּוּ בַּמְקוֹם בַּכוֹרוֹת
 42 יִשְׂרָאֵל], דִּין הוּא שִׁיפְטֵר עַצְמוֹ.
 43 **י.** יִשְׂרָאֵל הֵבֶא מִן הַכְּהֻנָּה וּמִן הַלוֹיָהּ, פְטוּר - שְׂאֵין הַדְּבָר
 44 תָּלוּי בָּאֵב אֶלָּא בְּאֵם, שֶׁנֶּאֱמַר: "פֶּטֶר רְחֵם בְּיִשְׂרָאֵל".
 45 **יא.** לוֹיָהּ הַמַּעֲבֵרֶת מִגּוּי, בְּנָה פְטוּר; וְכַהֲנָת הַמַּעֲבֵרֶת מִן

לכהן כלום; שאני אומר, זו שלא בפרה ילדה נקבה תחלה
ואחריה זכר, וזו שבפרה ילדה זכר.
כו. שתי נשים של שני אנשים שלא בפרה, וילדו שני
זכרים ונתערבו - זה נותן חמש סלעים וזה נותן חמש
סלעים. נתנו, ואחר כך מת אחד מן הבנים בתוך שלשים
יום - אם לשני בנים נתנו, אין יכולין להוציא מידם;
ואם לכהן אחד נתנו - כותב אחד מהם לחברו הרשאה,
וילך זה בהרשאה ויחזיר מן הכהן חמש סלעים.
כז. ילדו זכר ונקבה, ונתערבו - האבות פטורין, והבן חייב
לפדות את עצמו. וכן מבפרת נ - ילדה בכור שלא שקה
אחר בעלה שלשה חדשים, וילדה, ואין ידוע אם בן
תשעה לראשון או בן שבועה לאחרון - שניהם פטורין,
והבן חייב לפדות את עצמו.
כח. ילדו שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות
- אין פאן לכהן כלום.
כט. שתי נשים של שני אנשים, אחת בפרה ואחת שלא
בפרה, וילדו שני זכרים - זה שלא בפרה אשתו, נותן
חמש סלעים לכהן; ילדו זכר ונקבה, אין פאן לכהן כלום.
ל. ילדו שני זכרים ונקבה - זה שלא בפרה אשתו, נותן
חמש סלעים; שאינו נפטר אלא בשתי ספקות - אם אשתו
ילדה זכר בלבד חייב, ואם היא ילדה זכר ונקבה חייב אלא
אם בן ילדה נקבה תחלה. והואיל והדבר רחוק, יתן פדיונו.

הבכור, נותן חמש סלעים לכהן; מת אחד מהם בתוך
שלשים יום - פטור, שהמוציא מחברו עליו הראיה. מת
האב - בין בתוך שלשים יום בין לאחר שלשים יום, בין
שלא חלקו האחים בין שחלקו - ינתן מן הנכסים חמש
סלעים לכהן; שבכר נתחייבו הנכסים.
כא. שתי נשיו שלא בפרה, וילדו שני זכרים - נותן עשר
סלעים לכהן. נתן עשר סלעים לכהן, ומת אחד מהם בתוך
שלשים יום - אם לכהן אחד נתן, יחזיר לו חמש סלעים;
ואם לשני בנים נתן, אינו יכול להוציא מהם - שחרי לא
עין פדיון זה על בן זה, וכל אחד מהם יכול לומר: 'החזר
מחברי'.
כב. שתי נשיו שלא בפרה, שילדו זכר ונקבה, או שני
זכרים ונקבה - נותן חמש סלעים לכהן; שאי אפשר שלא
יהיה אחד מהם זכר פטר רחם.
כג. ילדו שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות,
ואין ידוע איזה נולד ראשון - אין פאן לכהן כלום; שאני
אומר, נקבה נולדה תחלה ואחריה זכר.
כד. שתי נשיו, אחת בפרה ואחת לא בפרה, וילדו שני
זכרים ונתערבו - נותן חמש סלעים לכהן. מת אחד מהם
בתוך שלשים יום, האב פטור; מת האב, ינתן מן הנכסים
חמש סלעים.
כה. ילדו זכר ונקבה, או שני זכרים ונקבה - אין פאן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ה אייר ב' סיון ה'תשע"ד

שנה, או כמו עגול, או כמו משלש, או שהיו בצדדין, או
שהיו דרך עקלתון - כל אלו ספק; והמוציא מחברו, עליו
הראיה. וכן אם היה עפר מלמעלה וסלע מלמטה, או סלע
מלמעלה ועפר מלמטה - הרי זה ספק.
ג. היה בה סלע יחידי, אפלו בית רבע לכור - אין נמדד
עמה; ואם היה סמוך למצר אפלו כל שהוא - אין זה
נמדד עמה. הפסיק עפר בין סלע למצר, הרי זה ספק.
ד. אמר לו: 'בבית כור עפר אני מוכר לך' - אפלו היו
בה גאיות עמקות עשרה טפחים או יתר, או סלעים
גבוהים עשרה טפחים או יתר - הרי אלו נמדדין עמה.
ה. האומר לחברו: 'בית כור עפר אני מוכר לך מדה
בחבלי' - אם פחת כל שהוא, ינפה לו מן הדמים; ואם
הותיר כל שהוא, יחזיר לו.
ו. אמר לו: 'בית כור עפר אני מוכר לך' - הרי זה כמי
שפרש ואמר 'בית כור עפר, בין חסר בין יתר'; ואם פחת
מן המדה אחד מארבעה ועשרים, שהוא רבע לכל סאה,
או הותיר כך רבע לכל סאה - הגיעו. יתר על כן, יחשב
עמו על כל הרבעים בלן שחסרו או הוסיפו; וכל שפחת

יום ראשון כ"ה אייר ה'תשע"ד

הלכות מכירה

פרק כח

א. האומר לחברו: 'בית כור עפר אני מוכר לך', והיו
בתוך השדה גאיות קטנים עמקים עשרה טפחים, אף על
פי שאין בהן מים, או סלעים גבוהים עשרה טפחים - אין
נמדדין בכלל הבית כור; שאין אדם רוצה לתן מעותיו
במקום אחד, ויראה לו כשנים ושלשה מקומות. ולזקק
אלו הגאיות והסלעים בכלל הבית כור, בלא דמים. היו
פחות מאן, נמדדין עמה.
ב. במה דברים אמורים? בשלא היה בהן אלא בית
ארבעת קבין, והיו הארבעת קבין מבלעין בתוך חמשת
קבין ומבלעין ברבה של שדה. אבל אם היה יתר על בית
ארבעת קבין, או שהיו מפזרין הרבה, או אינן מבלעין -
אף על פי שאין בהן עשרה, אין נמדדין עמה. היו מבלעין
רבן במעוטטה, או מעוטן ברבה, או שהיו מחלקין כמו חוט

טו. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהֵג, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מִנְהֵג - הַלּוֹף אַחֵר מִנְהֵג
הַמְדִּינָה, וְאַחֵר לְשׁוֹן רַב אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם הַיְדוּעָה לָהֶן.

יום שני כ"ו אייר ה'תשע"ד

פרק כט

א. שְׁלִשָּׁה - אֵין מִקְחָן מִקְחָן וְאֵין מִמְכָּרָן מִמְכָּר, דִּין
תּוֹרָה: הַחֲרַשׁ, הַשּׁוּטָה, וְהַקָּטָן. אֲבָל חֲכָמִים תִּקְּנוּ שִׁיְהִיָּה
הַחֲרַשׁ וְהַקָּטָן נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּמִטְלָטְלִין וּמַעֲשִׂי קִמְיָן,
מִשּׁוּם כְּדֵי חֵייו.

ב. הַחֲרַשׁ פִּיצֵד נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן? חֲרַשׁ שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וְלֹא
מְדַבֵּר, אוֹ מְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ כְּלוֹם - מוֹכֵר וְלוֹקֵחַ בְּרִמְזָה
בְּמִטְלָטְלִין, אֲבָל לֹא בְּקִרְקַע. אִם בְּמִטְלָטְלִין, לֹא יִתְקַיְּמוּ
מַעֲשֵׂיו, עַד שֶׁבּוֹדְקִין אוֹתוֹ בְּדִיקוֹת רַבּוֹת, וּמִתְּשַׁבֵּין
בְּדָבָר.

ג. אִלֵּם שֶׁשׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר, אוֹ מִי שֶׁנִּשְׁתַּחֲתַק - מִקְחוֹ
מִקְחָ, וּמִמְכָּרוֹ מִמְכָּר, וּמִתְּנוּתוֹ קִמְיָן בְּכָל, בֵּין
בְּמִטְלָטְלִין בֵּין בְּקִרְקַע; וְהוּא שֶׁיִּבְדֹּק בְּדֶרֶךְ שֶׁבּוֹדְקִין
לְגִטִּין, אוֹ יִכְתֹּב בְּכַתֵּב יָדוֹ.

ד. הַשּׁוּטָה - אֵין מִקְחוֹ מִקְחָ, וְאֵין מִמְכָּרוֹ מִמְכָּר, וְאֵין
מִתְּנָה מִמִּתְּנוּתוֹ קִמְיָת. וּבֵית דִּין מַעֲמִידִין אֶפְסוֹרָפוֹס
לְשׁוּטִים, בְּדֶרֶךְ שֶׁמַּעֲמִידִים לְקֻטְנִים.

ה. מִי שֶׁהוּא עֵת שׁוּטָה וְעַת שְׁפוּי, כְּגוֹן אֵלֶּי הַנִּכְפִּין -
בַּעֲתָה שֶׁהוּא שְׁפוּי, כָּל מַעֲשֵׂיו קִמְיָן, וְזוֹכֶה לְעֶצְמוֹ
וְלְאַחֵרִים, כָּל כֵּן דַּעַת. וְצָרִיכִין הַעֲדִים לַחֲקֹר הַדָּבָר
הַיָּטֵב, שֶׁמָּא בְּסוֹף שְׁפִיתוֹ וּבִתְחִלַּת שְׁטוּתוֹ עָשָׂה מֶה
שֶׁעָשָׂה.

ו. קָטָן עַד שֶׁשׁ שָׁנִים, אֵין הַקְּנִיתוֹ לְאַחֵרִים כְּלוֹם. וּמַשֵּׁשׁ
שָׁנִים עַד שֶׁיִּגְדִּיל, בּוֹדְקִין אוֹתוֹ: אִם יוֹדֵעַ בְּטִיב מִשָּׂא
וּמִתֵּן - מִקְחוֹ מִקְחָ, וּמִמְכָּרוֹ מִמְכָּר, וּמִתְּנָתוֹ מִתְּנָה, בֵּין
בְּדָבָר מְרֻבָּה בֵּין בְּדָבָר מוֹעֵט, בֵּין מִתְּנַת בְּרִיא בֵּין מִתְּנַת
שְׂכִיב מַרְעֵ. וְדָבָר זֶה מְדַבְּרֵי חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, כְּדֵי
שֶׁלֹּא יִבְטַל וְלֹא יִמָּצֵא מִי שֶׁיִּמְכֹּר לוֹ וְלֹא יִקַּח מִמֶּנּוּ. וְהַפֵּל
בְּמִטְלָטְלִין; אֲבָל בְּקִרְקַע - אֵינוֹ מוֹכֵר וְלֹא נוֹתֵן עַד
שֶׁיִּגְדִּיל.

ז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָטָן שֶׁאֵין לוֹ אֶפְסוֹרָפוֹס; אֲבָל
אִם הִיָּה לוֹ אֶפְסוֹרָפוֹס - אֵין מַעֲשֵׂיו כְּלוֹם אֶפְלוֹ
בְּמִטְלָטְלִין, אֲלֵא מַדְעַת הָאֶפְסוֹרָפוֹס; שֶׁאִם רָצָה לְקַיֵּם
מִקְחוֹ וּמִמְכָּרוֹ וּמִתְּנָתוֹ בְּמִטְלָטְלִין, מְקַיֵּם.

ח. בּוֹדְקִין אֵת הַקָּטָן לִידַע אִם יוֹדֵעַ טִיב מִשָּׂא וּמִתֵּן אוֹ
אֵינוֹ יוֹדֵעַ, עַד שֶׁיִּגְדִּיל; לְפִי שֶׁיֵּשׁ שֵׁם קָטָן נָכוֹן שֶׁהוּא יוֹדֵעַ
וְהוּא בֶּן שָׁבַע, וְיֵשׁ אַחֵר, שֶׁאֶפְלוֹ הוּא בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה -
אֵינוֹ יוֹדֵעַ טִיב מִשָּׂא וּמִתֵּן. קָטָן הַיּוֹדֵעַ בְּטִיב מִשָּׂא וּמִתֵּן
שֶׁאֵין לוֹ אֶפְסוֹרָפוֹס, שֶׁנִּשָּׂא וְנוֹתֵן בְּמִטְלָטְלִין, וְטָעָה - דִּינוֹ
כְּדִין הַגָּדוֹל: פְּחוֹת מִשְׁתּוֹת, מִחִילָה; שְׁתּוֹת, קִנְיָה וְתַחֲזוֹר
הַהוֹנָה; יֵתֵר עַל שְׁתּוֹת, בְּטַל הַמִּקְחָ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. אֲנִי

מִבֵּית כּוֹר, יִנְכָּה לוֹ מִן הַדָּמִים, וְכָל שֶׁהוֹסִיף עַל בֵּית כּוֹר,
יִחְזִיר לוֹ.

ז. וּמָה הוּא מִחְזִיר לוֹ? אִם הִיָּתָה הַתּוֹסֶפֶת פְּחוֹתָהּ
מִתְּשַׁעַת קִבְּיָן - מִחְזִיר לוֹ דָּמִים כְּשֶׁעַת הַמְכִירָה, לְיִפּוֹת
כַּח הַמוֹכֵר; וְאִם הִיָּתָה הַתּוֹסֶפֶת סְמוּכָה לְשִׁדָּה אַחֶרֶת שֶׁל
מוֹכֵר, מִחְזִיר לוֹ אוֹתָהּ הַתּוֹסֶפֶת קִרְקַע, שֶׁהָיָה סוּמָךְ אוֹתָהּ
לְשֶׁאֵר שְׁדוּתָיו, וְאֵינוֹ מִפְסִיד כְּלוֹם. הִיָּתָה הַתּוֹסֶפֶת יֵתֵרָה
עַל תְּשַׁעַת קִבְּיָן, נוֹתֵן רַבֵּעַ לְכָל סָאָה וּסָאָה, וְהַנֶּשֶׂאָר יֵתֵר
עַל כָּל הַרְבָּעִים - אִם יֵשׁ בוֹ תְּשַׁעַת קִבְּיָן, נוֹתֵן לוֹ כָּל
הַרְבָּעִים כֻּלָּן עִם הַיֵּתֵר מִן הַקִּרְקַע, וְנוֹתֵנוּ לוֹ כְּשֶׁעָשָׂה שֶׁלֶקַח
מִמֶּנּוּ.

ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִיָּתָה בְּזוֹל בְּשַׁעַת מִמְכָּר
וְהוֹקִירָה בְּשַׁעַת הַחֲנוּת הַיֵּתֵר. אֲבָל אִם הִיָּתָה בְּיָקָר
וְהוֹזְלָה - אוֹמְרִין לְלוֹקֵחַ: 'אִם רָצִיתָ לִּתֵּן לוֹ דָּמֵי הַתּוֹסֶפֶת
כְּלָה, תֵּן לוֹ דָּמִים לְפִי הַמִּמְכָּר; וְאִם רָצִיתָ לִּתֵּן לוֹ קִרְקַע,
תֵּן לוֹ כְּפִי מָה שֶׁשָּׂוֶה עִתָּה'.

ט. וְדִין חֲצִי קֶבֶב בְּגִנָּה, כְּדִין תְּשַׁעַת קִבְּיָן בְּשִׁדָּה: שֶׁאִם
הוֹתִיר בְּגִנָּה פְּחוֹת מִחֲצִי קֶבֶב עַל הַרְבָּעִים, אֵינוֹ מִחְזִיר לוֹ
אֲלֵא דָּמִים; הוֹתִיר חֲצִי קֶבֶב, מִחְזִיר לוֹ אֵת כָּל הַרְבָּעִים עִם
הַיֵּתֵר, דָּמִים, אוֹ קִרְקַע כְּשֶׁעָשָׂה הַזּוֹל שֶׁל עֵת הַחֲנוּתָהּ.

י. מְכַר שִׁדָּה וְנִעֲשִׂית גִּנָּה בְּיַד לּוֹקֵחַ, אוֹ גִּנָּה וְנִעֲשִׂית שִׁדָּה
בְּיַד לּוֹקֵחַ - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם מַחֲשֵׁב לוֹ כְּדִין שֶׁהִיָּתָה בַּעֲתָה
הַמְכָּר, אוֹ כְּדִין שֶׁהִיא עִתָּה.

יא. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'בֵּית כּוֹר עָפָר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ מִדָּה
בַּחֲבֵל בֵּין חֶסֶר בֵּין יֵתֵר', אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: 'בֵּית כּוֹר עָפָר
אֲנִי מוֹכֵר לָךְ בֵּין חֶסֶר בֵּין יֵתֵר מִדָּה בַּחֲבֵל' - הַלּוֹף אַחֵר
הַפְּחוֹת שֶׁבְּלִשְׁנוֹת, וְאֵין לוֹ אֲלֵא כְּדִין [שֶׁל "מוֹצִיא
מִחֲבִירוֹ"], אִם חֶסֶר [אוֹ] אִם יֵתֵר.

יב. מְכַר לוֹ בֵּית כּוֹר, וְאָמַר לוֹ: 'בְּסִימְנִי וּבְמִצְרֵי' - פָּחַת
שְׁתּוֹת אוֹ הוֹתִיר שְׁתּוֹת, הִגִּיעוּ; פָּחַת יֵתֵר עַל שְׁתּוֹת, יִנְכָּה
לוֹ מִן הַדָּמִים; הוֹסִיף יֵתֵר עַל שְׁתּוֹת, יִתֵּן לוֹ דָּמִים אוֹ
קִרְקַע, הַפֵּל לְפִי הַשִּׁיּוֹר. אִם הִיָּה הַנֶּשֶׂאָר בְּשִׁדָּה פְּחוֹת
מִתְּשַׁעַת קִבְּיָן, וּבְגִנָּה פְּחוֹת מִחֲצִי קֶבֶב, וְלֹא הִיָּה סוּמָךְ
לְשִׁדָּה הַמוֹכֵר - מִחְזִיר לוֹ דָּמִים.

יג. הַמוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ שִׁדָּה שֶׁהַלּוֹקֵחַ יוֹדֵעַ אוֹתָהּ וְאֵת מִצְרֵיהָ,
וּכְבֵּר הַגָּזֵל בָּהּ - אֶפְלוֹ אָמַר לוֹ: 'יֵשׁ בְּמִשְׁחָתָהּ מֵאֲתִים',
וְנִמְצְאָת מֵאָה וְחֲמִשִּׁים - הִגִּיעָתוֹ, שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ וְקִבֵּל עָלָיו.
וְזֶה שֶׁהַזְכִּיר לוֹ הַחֲשָׁבוֹן, כְּלוּמָר שֶׁהִיא יָפָה כְּמוֹ שִׁדָּה
אַחֶרֶת שֶׁיֵּשׁ בְּמִשְׁחָתָהּ מֵאֲתִים.

יד. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'בֵּית כּוֹר פְּלוּנִי אֲנִי מוֹכֵר לָךְ' - אִם
עַל פִּי שֶׁאֵין בְּמִשְׁחָתוֹ אֲלֵא לִמָּךְ [חֲצִי כּוֹר], הִגִּיעוּ; שֶׁלֹּא
מְכַר לוֹ אֲלֵא מִקְחוֹ הַנִּקְרָא 'בֵּית כּוֹר'. לְפִיכָךְ צָרִיךְ הַמוֹכֵר
לְהִבִּיא רְאָיָה שֶׁהוּא נִקְרָא 'בֵּית כּוֹר'. וְכֵן הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ:
'כָּרִם שְׁלִי בְּמָקוֹם פְּלוּנִי אֲנִי מוֹכֵר לָךְ' - אִם עַל פִּי שֶׁאֵין
בוֹ גִּפְנִים, הִגִּיעוּ; וְהוּא, שֶׁהָיָה קוֹרְאִין אוֹתוֹ 'כָּרִם'. וְכֵן
הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'פָּרְדֵּס אֲנִי מוֹכֵר לָךְ' - אֶפְלוֹ אֵין בוֹ
רְמוּנִים, הִגִּיעוּ; וְהוּא שֶׁיִּקְרָא 'פָּרְדֵּס'. וְכֵן כָּל פִּיוֹצָא בְּזֶה.

48 הלוקח כל הפרות שאכל. ואם הוציא הוצאות, או שנטע
49 ונרע - שמין לו, ומחזיר את השאר. כדין זה הורו רבותי.
50 ואני אומר, שאפילו קטן שמכר קרקע מנכסי אביו,
51 וכשנעשה בן עשרים לא מחה - אינו יכול לחזור; שפיו
52 שלקח המעות, ונשתמש הלוקח בקרקע זו בפניו כשהוא
53 בן עשרים ולא מחה - נתקיימה ביד הלוקח, שהרי רצה
54 בממכרו.
55 יח. השכור - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנותיו קנין.
56 ואם הגיע לשכרותו של לוט, והוא השכור שעושה ואינו
57 יודע מה יעשה - אין מעשיו כלום, והרי הוא כשוטה או
58 בקטן פחות מכן שש.

יום שלישי כ"ז אייר ה'תשע"ד

פרק ל

61 א. המוכר שמכר קרקע או מטלטלין, וזכה בהן ללוקח
62 שלא מדעתו - יד הלוקח על העליונה; ואם רצה לקח,
63 אין המוכר יכול לחזור בו; ואם לא רצה, תחזור לבעלה.
64 לפיכך, כותבין שטר למוכר, אף על פי שאין הלוקח צמו;
65 ולעולם הלוקח נותן שכר הסופר [שכותב את שטר
66 המכירה], ואפילו מכר שדהו מפני רעתה.
67 ב. וכן העבד שמכר או קנה או נתן מתנה, או נתנה לו -
68 יד האדון על העליונה; אם רצה לקיים מעשיו, הרי אלו
69 קנימין וקנו; ואם לא רצה, בטלו כל מעשיו. ובדברים
70 בלבד הוא שמקיים האדון או מבטל, ואינו צריך לקנות
71 ממנו כלום.
72 ג. וכן האשה שמכרה או נתנה מתנה, בין בנכסי בעלה,
73 בין בנכסי צאן ברזל שהכניסה לו, בין בדברים שיחד לה
74 בכתבתה, בין בנכסי מלוג, בין בקרקעות, בין במטלטלין,
75 וכן אם לקחה או נתנה לה מתנה - יד הבעל על העליונה;
76 רצה, לקיים; רצה, לבטל הכל. אבל הבעל שמכר או שנתן
77 - בין קרקע שהכניסה לו אשתו בכתבתה, או קרקע
78 שהכניס לה שום משלו, או קרקע שיחד לה בכתבתה -
79 אף על פי שקנו מיד האשה אחר שקיימה מעשיו, הרי כל
80 מה שעשה בטל; מפני שהיא אומרת: 'נחת רוח עשיתי
81 לבעלי'.
82 ד. מכר או נתן נכסי מלוג, בין מקרקעין בין מטלטלין -
83 יד האשה על העליונה; רצתה לבטל, מבטלת; ואם קיימה
84 מעשיו, קנו הלוקחין.
85 ה. בעל שמכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל, או מטלטלין
86 שנתן לה משלו - אף על פי שאינו רשאי, אם עבר ומכר
87 או נתן - קנו הלוקחות, ואין האשה יכולה להוציא מידם.
88 וכן יש לו לבעל למכר כל נכסיו, אף על פי שהן תחת
89 שעבוד הכתבה; ואם תבוא לטרף [לגבות], טורפת, אלא
90 אם כתבה ללוקח תחלה, וקנו מידה.
91 ו. האשה שמכרה או נתנה נכסי צאן ברזל לבעלה, לא
92 קנה; ויש לה לחזור ולהוציא מידו, כמו שבארנו בהלכות

1 אומר, שאין מקח הקטן וממכרו קנימין במטלטלין, אלא
2 בשמשוף או המשיף. אבל אם נתן מעות על המקח, וחזר
3 בו - אינו מקבל מי שפרע; ואחרים שהזירו בו, עומדין
4 ב'מי שפרע'.
5 ט. וכן אם קנה מיד הקטן, או השכיר מקום המטלטלין,
6 וחזר בו - לא קנה הלוקח: שאין מוציאין מידי הקטן
7 בדין, ואין הקטן מיד הקטן כלום - שהקטן כשטר, ואין
8 העדים חותמין אלא על שטר אדם גדול.
9 י. וכן קטן שקנה מטלטלין מאחרים, וקנו מידו, או שכר
10 מהן המקום - לא קנה עד שימשוף, לפי שאינו זוכה
11 בדרךים שזוכין בהן הגדולים. ראיה לדבר - שאין חצרו
12 של קטן ולא ארבע אמות שלו קונין לו, מפני שנתרבו
13 מדין שליחות ולא מדין ידו כמו שיתבאר, ולא יהיה הקטן
14 או שכירות המקום גדול מחצרו. אבל הקטנה שנתרבת
15 חצרה מידה, תקנה המטלטלין מאחרים, אם קנו מידה,
16 או בשכירות מקום.
17 יא. יראה לי, שקטן שקנה קרקע ונתן דמים והחזיק -
18 תעמד בידו, אף על פי שאין ממכרו בקרקע כלום;
19 שהקטן כמי שאינו בפנינו הוא; וזכין לאדם שלא בפניו,
20 ואין חבין לו אלא בפניו.
21 יב. קטן שהגדיל, והביא הנזכר שתי שערות אחר שלש
22 עשרה שנה, והבית אחר שתיים עשרה שנה - אף על פי
23 שאינו יודע בטיב משא ומתן - מקחו מקח, וממכרו
24 ממכר, ומתנתו מתנה במטלטלין; אבל בקרקע, אין מעשיו
25 קנימין, עד שיהיה יודע בטיב משא ומתן אחר שיגדיל.
26 יג. במה דברים אמורים? בקרקע שלו. אבל בקרקע שירש
27 מאבותיו, או משאר מורשיו - אין ממכרו ממכר, עד
28 שיהיה בן עשרים שנה, אף על פי שהביא שתי שערות,
29 ואף על פי שיודע בטיב משא ומתן; שמא ימכר בזול,
30 מפני שדעתו נוטה אחר המעות, ועדין לא נתישבה דעתו
31 בדרךי העולם.
32 יד. מתנתו כשהוא פחות מכן עשרים - בין מתנת בריא
33 בין מתנת שכיב מרע, הרי זו קנימת; שאילו לא הגיעה לו
34 הנזה גדולה, לא נתן; והוא דבר שאינו מצוי תמיד. ואמרו
35 חכמים: 'תתקיים מתנתו, כדי שיהיו דבריו נשמעין'.
36 טו. במה דברים אמורים שהם מוכר בקרקע אביו
37 כשהוא בן עשרים? כשהביא שתי שערות, או כשנולדו לו
38 סימני סריס. אבל אם לא הביא, ולא נעשה סריס - עדין
39 קטן הוא, ואין ממכרו בקרקע ממכר ואפילו בנכסיו, עד
40 שיגיע לרב שנותיו.
41 טז. מי שמכר בין בנכסיו בין בנכסי אביו, ובאו
42 קרוביו וערערו שהיה קטן בעת שמכר, ובקשו לבדקו -
43 אין שומעין להן לנלו; ועוד, שהסימנים צשויין להשתנות
44 במיתה. וזוהי היא, שאין העדים חותמין על השטר, אלא
45 אם בן ידוע בודאי שהמוכר גדול.
46 יז. פחות מכן עשרים שמכר קרקע אביו - חזר ומוציא
47 מיד הלוקח, בין קדם עשרים בין אחר עשרים; ומוציא מן

מתוך מהדורת חזק

45 חבֵרְתָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁלֹא הִחֲזִיק בָּהּ; וְזוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹא הִחֲזִיק בָּהּ
46 כְּדִי לִקְנוֹתָהּ. הִחֲזִיק בָּהּ לִקְנוֹתָהּ וּלְקַנּוֹת אֶת חֲבֵרְתָּהּ וְאֶת
47 הַמָּצָר שֶׁבִּיגִינָהּ, אוֹ שֶׁהִחֲזִיק בַּמָּצָר לִקְנוֹת אֶת שְׂמִיתָהּ -
48 הָרִי זֶה סֶפֶק; וְאִם בָּא אַחֵר וְהִחֲזִיק בָּהּ לִקְנוֹתָהּ, זָכָה
49 הָאֲחֵרוֹן.

50 ח. וְכֵן שְׁנֵי בָתִּים זֶה לִפְנֵים מִזֶּה, שֶׁהִחֲזִיק בְּאֶחָד מֵהֶן
51 לִקְנוֹתוֹ וּלְקַנּוֹת אֶת הַשְּׁנִי - לֹא קָנָה אֶלָּא זֶה שֶׁהִחֲזִיק בּוֹ
52 בְּלִבְדּוֹ. הִחֲזִיק בְּאֶחָד מֵהֶן כְּדִי לִקְנוֹת אֶת הַשְּׁנִי, אָף זֶה
53 שֶׁהִחֲזִיק בּוֹ לֹא קָנָה.

54 ט. הַמִּחְזִיק בַּשֵּׁטֶר מִנְכָּסִי הֵגֵר כְּדִי לִקְנוֹת הַקֶּרֶקַע הַבְּתוּכָה
55 בְּאוֹתוֹ הַשֵּׁטֶר - לֹא קָנָה אֶלָּא הַשֵּׁטֶר בְּלִבְדּוֹ, לְצַר אוֹתוֹ עַל
56 פִּי צְלוּחִיתוֹ וְכִיּוּצָא בָּהּ.

57 י. שָׂדֶה הַמְּסֻיָּמֶת בַּמִּצְרִיָּה - בֵּינָן שֶׁהִפִּישׁ בָּהּ מִכּוּשׁ אֶחָד
58 [חֹפֶר חִפְרִיהָ אַחֲתָהּ, קָנָה בָּלָהּ. וְאִם אֵינָה מְסֻיָּמֶת בַּמִּצְרִיָּה
59 - קוֹנָה מִמֶּנָּה בְּאוֹתוֹ מִכּוּשׁ, כְּדִי שֶׁיִּלָּף הַצֵּמֶד [זוּג שׁוּרִים
60 שְׁחֹרָשִׁים יַחַד] בַּשַּׁעַת הַרִישָׁה [וְיִחְזֹר. וְהַמָּצָר [גְּבוּל]
61 וְהַחֲצֵב [צִמְח שְׁשׁוּרְשׁוֹ חוּצָבִים לַעֲוֹמָק] שֶׁמִּתְחַמֵּין בּוֹ
62 הַתְּחוּמִּין, מִפְּסִיקִין בְּנִכְסֵי הֵגֵר; וְכָל הַמִּחְזִיק בַּשָּׂדֶה, לֹא
63 קָנָה אֶלָּא עַד הַמָּצָר אוֹ עַד הַחֲצֵב.

64 יא. כָּל הַמִּפְסִיק לִפְאֵה, מִפְּסִיק בְּנִכְסֵי הֵגֵר. בִּיצֵד? כְּגוֹן
65 שֶׁהִיָּה שֵׁם נִחַל אוֹ אִמַּת הַמַּיִם וְכִיּוּצָא בָּהֶן, לֹא קָנָה אֶלָּא
66 עַד הַנִּחַל אוֹ עַד הָאִמָּה. וְכָל הַמִּפְסִיק רְשִׁיטוֹת שִׁבְתָּהּ, מִפְּסִיק
67 בְּנִכְסֵי הֵגֵר, כְּגוֹן שֶׁהִיָּה בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׂדוֹת רְשִׁיטוֹת הַיָּחִיד אוֹ
68 בְּרַמְלִית; אִפְלוּ הִיָּה בִּיגִינָהּ רְשִׁיטוֹת שֶׁחֹלְקָתָהּ לִגִּטִּין.

69 יב. כָּל דָּבָר הַמִּפְסִיק לְטַמְאָה, מִפְּסִיק בְּנִכְסֵי הֵגֵר. בִּיצֵד?
70 כְּגוֹן שֶׁנִּכְנַס אָדָם לְבִקְעָה זוֹ, וְטַמְאָהּ בְּבִקְעָה אַחֶרֶת בַּצֵּדָה,
71 וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם הִגִּיעַ לְמִקוֹם הַטַּמְאָה אִם לֹא - כָּל מִקוֹם
72 שֶׁמִּחְזִיקִין אוֹתוֹ לְטַמְאָה, הָרִי הוּא מִקוֹם אַחֵר מוֹפְלָג
73 בְּפָנֵי עֲצָמוֹ.

74 יג. בְּקִעָה גְדוֹלָה שִׁישׁ בָּהּ שְׂדוֹת הַרְבֵּה, וְכָלֵן שֶׁל גֵּר
75 אֶחָד, וְלֹא הִיָּה בִּיגִינָהּ לֹא מָצָר וְלֹא חֲצֵב וְלֹא דָּבָר
76 מִדְּבָרִים הַמִּפְסִיקִין, וְכֹא אֶחָד וְהִחֲזִיק בַּמִּקְצֵת הַבִּקְעָה
77 לִקְנוֹת אֶת בָּלָהּ - כָּל הַנִּקְרָא עַל שֵׁם אוֹתוֹ הֵגֵר, קוֹנָה
78 אוֹתוֹ.

79 יד. גוֹי שֶׁמָּכַר מִטְּלָטְלִין לְיִשְׂרָאֵל, אוֹ קָנָה מִטְּלָטְלִין
80 מִיִּשְׂרָאֵל - קוֹנָה בְּמִשְׁכָּה, וּמִקָּנָה בְּמִשְׁכָּה אוֹ בְּדָמִים.
81 אֲבָל הַקֶּרֶקַע - אֵינוֹ קוֹנָה אוֹתָהּ מִיִּשְׂרָאֵל אֶלָּא בַּשֵּׁטֶר,
82 וְאֵינוֹ מִקָּנָה אוֹתָהּ לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא בַּשֵּׁטֶר; שְׂאִין דַּעְתּוֹ
83 סוּמְכָת אֶלָּא עַל הַשֵּׁטֶר. לְפִיכָּה, יִשְׂרָאֵל שֶׁלָּקַח שָׂדֶה מִן
84 הַגּוֹי, וְנָתַן הַדָּמִים, וְקָדַם שְׂמִיחָתוֹ בָּהּ בָּא יִשְׂרָאֵל אַחֵר
85 וְהִחֲזִיק בָּהּ כְּדִרְבָּן שֶׁמִּחְזִיקִין בְּנִכְסֵי הֵגֵר - זָכָה הָאֲחֵרוֹן,
86 וְנֹתַן לְרֵאשׁוֹן אֶת הַדָּמִים; מִפְּנֵי שֶׁהַגּוֹי, מַעַת שֶׁלָּקַח
87 הַדָּמִים, סָלַק רְשׁוֹתוֹ, וְיִשְׂרָאֵל לֹא קָנָה עַד שֶׁיִּגִּיעַ הַשֵּׁטֶר
88 לְיָדוֹ; וְנִמְצָאוּ נִכְסִים אֵלּוּ בְּנִכְסֵי הֵגֵר - כָּל הַמִּחְזִיק
89 בָּהֶן, זָכָה.

90 טו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמִקוֹם שְׂאִין בּוֹ מִשְׁפָּט יָדוּעַ
91 לְמַלְךְ; אֲבָל אִם דִּין אוֹתוֹ הִמָּלֵךְ וּמִשְׁפָּטוֹ שֶׁלֹא יָזָכָה

1 איִשּׁוּת. בֵּית דִּין שֶׁמָּכְרוּ אוֹ שֶׁלָּקְחוּ בְּנִכְסֵי יְתוּמִים, בֵּין
2 בְּקֶרֶקַע בֵּין מִטְּלָטְלִין, וְכֵן הָאִפִּיטְרוֹפְסִין, בֵּין שֶׁמִּנּוּ
3 אוֹתָם בֵּית דִּין בֵּין שֶׁמִּנּוּ אוֹתָם אֲבִי יְתוּמִים - מִקְחָן מִקְחָה,
4 וּמִמָּכָרָן מִמָּכָר. אֲבָל מִתְּנָתָם אֵינָה כְּלוּם, שְׂאִין אָדָם נֹתֵן
5 דָּבָר שְׂאִינוֹ שָׁלוֹ.

6 ז. הַמוֹכֵר אוֹ הַנוֹתֵן בְּשִׁבְתָּהּ, וְאִין צָרִיף לֹמַר כִּיּוֹם טוֹב -
7 אָף עַל פִּי שֶׁמִּכִּין אוֹתוֹ, מַעֲשִׂיו קִיָּמִין. וְכֵן כָּל מִי שֶׁקָּנָה
8 מִיָּדוֹ בְּשִׁבְתָּהּ - הַקָּנָן קָיָם, וְכוֹתֵבִין לְאַחֵר הַשִּׁבְתָּהּ וְנוֹתְנִין.
9 בָּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיָּעָן

יום רביעי כ"ח אייר ה'תשע"ד

הלכות זכיה ומתנה

12 עֲנִין אֵלּוּ הַהִלְכוֹת, לִידַע דִּין זָכָה מִן הַהִפְקָר, הִיאָף
13 יִקָּנָה וּבִמָּה יִקָּנָה, וְדִין נֹתֵן מִתְּנָה וּמִקָּבָל, וְאֵיזוֹ מִתְּנָה
14 חוֹנֶרֶת וְאֵיזוֹ מִתְּנָה אֵינָה חוֹנֶרֶת. וּבִאֹר כָּל הַדִּינִין הָאֵלּוּ
15 - בְּפָרָקִים אֵלּוּ.

פרק א

17 א. הַהִפְקָר - כָּל הַמִּחְזִיק בּוֹ, זָכָה. וְכֵן הַמְדַּבְּרוֹת וְהַנִּהָרִים
18 הַגְּדוֹלִים, כָּל שֶׁבָּהֶן הַהִפְקָר, וְכָל הַקְּדוּם בּוֹ זָכָה, כְּגוֹן
19 הַעֲשָׂבִים וְהַעֲצִים וְהַפְּרוֹת שֶׁל הָאֵילָנוֹת שֶׁל יַעַר וְכִיּוּצָא
20 בָּהֶן.

21 ב. הַצֵּד דְּגִים מִן הַיָּמִים וְהַנִּהָרֹת, אוֹ שֶׁצֵּד עוֹפוֹת אוֹ מִיָּנִי
22 חִיָּה - הוֹאִיל וְאִין לָהֶן בְּעָלִים, זָכָה; וּבְלִבְדּוֹ שֶׁלֹא יִצְוֶה
23 בַּשָּׂדֶה חֲבָרִי; וְאִם צֵד שֵׁם, קָנָה. וְאִם הִיָּה הַדְּגִים בְּבִיכּוֹר
24 [כְּלוּב] שֶׁל בְּעָלִים, וְכֵן חִיָּה וְעוֹף שֶׁבְּבִיכְרִין - אָף עַל פִּי
25 שֶׁהוּא בִּיכּוֹר גְּדוֹל וְהוּא מִחֹסֶר צִידָה, הָרִי הֵן שֶׁל בְּעָלִי
26 הַבִּיכְרִין; וְהַצֵּד מִשֵּׁם, הָרִי זֶה גְּזוּלָן.

27 ג. אֲבָל הַלּוֹקֶת דְּגִים מִתּוֹךְ מְצוּדָתוֹ [חֻכָּה] שֶׁל חֲבָרִי
28 כְּשֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַיָּם, אוֹ שֶׁלָּקַח חִיָּה מִמְּצוּדָתוֹ כְּשֶׁהִיא
29 פְּרוּסָה בַּמִּדְבָּר - הָרִי זֶה אֲסוּר מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים; וְאִם הִיָּתָה
30 הַמְּצוּדָה כְּלִי, וְלָקַח מִתּוֹךְ הַמְּצוּדָה - הָרִי זֶה גְּזוּלָן.

31 ד. הַפּוֹרֵשׁ מְצוּדָה בַּשָּׂדֶה חֲבָרִי, וְצֵד בָּהּ חִיָּה אוֹ עוֹף -
32 אָף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ רְשׁוֹת לַעֲשׂוֹת דָּבָר זֶה, קָנָה. וְאִם הִיָּה
33 בַּעַל הַשָּׂדֶה עוֹמֵד בְּצֵד שָׂדֶה, וְאָמַר: 'זָכָה לִי שְׂדִי' - קָנָה
34 בַּעַל הַשָּׂדֶה, וְאִין לְבַעַל הַמְּצוּדָה כְּלוּם.

35 ה. דְּגִים שֶׁקָּפְצוּ לְתוֹךְ הַסְּפִינָה, קָנָה בַּעַל הַסְּפִינָה; שְׂזוֹ
36 כְּפָצֵר הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת הִיא, וְאֵינָה חָצֵר הַמְּהַלְכָת, שֶׁהַמַּיִם הֵן
37 שְׂמוּלִיכִין אוֹתָהּ, וְאֵינָה הוֹלֶכֶת מִחֲמַת עֲצָמָה.

38 ו. גֵּר שִׁמָּת, וְלֹא הוֹלִיד בְּנִים בְּיִשְׂרָאֵל אַחֵר שְׁנֵתַגִּיר - אִין
39 לוֹ יוֹרְשִׁין; אֶלָּא כָּל הַקְּדוּם וְהִחֲזִיק בְּנִכְסָיו, זָכָה בָּהֶן, וְאִין
40 בַּעַל הַמָּצָר יָכוֹל לְסַלְּקוֹ בְּדָמִים, שְׂזוֹ כְּמִתְּנָה הִיא.

41 ז. שְׂתֵּי שְׂדוֹת בְּנִכְסֵי הֵגֵר, וּמָצָר אֶחָד בִּיגִינָהּ, הִחֲזִיק
42 בְּאַחַת מֵהֶן לִקְנוֹתָהּ - קָנָה. הִחֲזִיק בָּהּ לִקְנוֹת אוֹתָהּ וְאֶת
43 חֲבֵרְתָּהּ - זֶה שֶׁהִחֲזִיק בָּהּ, קָנָה; אֲבָל חֲבֵרְתָּהּ, לֹא קָנָה.
44 הִחֲזִיק בָּהּ כְּדִי לִקְנוֹת אֶת חֲבֵרְתָּהּ, לֹא קָנָה אַחַת מֵהֶן;

מתכונן לתמן הארץ; עשה שני פתחים, אחד להכניס ואחד להוציא, הרי זה מתכונן לצוד דגים.

ט. הבונה פלטורין גדולים בנכסי הגר, ובא אחר והעמיד להם דלתות - קנה האחרון; שהראשון לא עשה בגוף הארץ כלום, והרי הוא כמי שעשה גל אבנים על גב הארץ שאינו קונה, שהרי לא הועיל בגדר זה, מפני שהוא רחב ביותר ומפלש; ואין צורת אותו הבגן מועלת לו, עד שיעמיד דלתות.

י. המפיץ זרע לתוך התלמים, לא קנה; שבעת שהשליף הזרע, לא השביח כלום; ובעת שצמח והשביח - שבת הבא מאליו הוא, ואינו קונה.

יא. היתה מחיצה בנכסי הגר, ובא זה ועשה מחיצה אחרת על גבה - לא קנה, ואפלו נבלעה מחיצה הפחתונה, והרי העליונה קנמת; שבעת שבנה לא הועיל, ובעת שהועיל מאליו בא המעשה.

יב. המחזיק בנכסי הגר ובהפקר, והוא אין דעתו לקנות - אף על פי שבנה וגדר, לא קנה.

יג. העוֹדֵר בנכסי הגר, וכסבור שהן שלו - לא קנה; עדר בנכסי גר זה, וכסבור של גר אחר - הואיל ונתכונן במעשיו אלו לקנות מן ההפקר, הרי זה קנה.

יד. היה משכון ישראל ביד הגר, וכשמת הגר בא ישראל אחר והחזיק במשכון - מוציאין אותו מידו; שפירן שמת הגר, בטל שעבודו.

טו. היה משכון הגר ביד ישראל, ובא ישראל אחר והחזיק בו - לוקח ממנו הראשון כנגד מעותיו, והאחרון קונה את השאר.

טז. במה דברים אמורים? בשלא היה המשכון בחרצו הראשון; אבל אם היה בחרצו - חצרו קונה לו שלא מדעתו, כמו שבארנו בענין מציאה, ואין לזה האחרון כלום.

יז. גר שמת, ובזבזו ישראל את נכסיו, והיו בהם עבדים גדולים - קנו עצמן בני חורין. אבל העבדים הקטנים - הרי הן בבהמה, וכל המחזיק בהן זכה; וכבר בארנו דרכי החזקה שיקנו בה את העבדים.

יח. גר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו, ושמעו שעדין לא מת, או שיש לו בן, או שאשתו מעברת - כלן חביבין להחזיר. החזירו כלן, ואחר כך שמעו ששמועה ראשונה אמת היתה, ובראשונה מת, או מת בנו מקדם, או הפילה אשתו - כל המחזיק בשניה, קנה; ובראשונה, לא קנה.

יום שישי א' סיון ה'תשע"ד

פרק ג

א. הנותן מתנה לחברו - אין המקבל זוכה בה, אלא באחד מן הדרכים שהקונה זוכה בהן במקחו: אם מטלטלין רוצה לתן לו - עד שיגביה, או ימשך דבר שאין דרכו להגביה, או קנה באחד משאר הדרכים

1 בקרקע אלא למי שכותב שטר, או הנותן דמים, וכיוצא
2 בדברים אלו - עושין כפי משפט המלך; שכל דיני המלך במקומו, על פיהן דיני.

יום חמישי כ"ט אייר ה'תשע"ד

פרק ב

א. נכסי גר שאין לו יורשים, ונכסי ההפקר, ושהה שםכרה הגוי לישראל ועדין לא החזיק בה - כלן דינן שוה: כל המחזיק בהן בדרך מדרכי החזקה שבארנו בהלכות מכירה - קנה, חוץ מאכילת הפרות.

ב. ביצד? הלוקח קרקע מחבירו, והחזיק בה באכילת פרותיה - קנה, כמו שבארנו; אבל בנכסי ההפקר, או בנכסי הגר - אפלו אכל פרות האילן כמה שנים, לא קנה לא גוף האילן ולא גוף הקרקע, עד שיעשה מעשה בגוף הארץ, או יעבד עבודה באילן. ומעשה באשה אחת שאכלה פרות דגל שלש עשרה שנה, ובא אחד והחזיק באילן בעבודה שעבד בגוף האילן; ובא מעשה לפני חכמים, ואמרו: זה האחרון קנה.

ג. יש דברים רבים שאם החזיק בהם הלוקח, לא קנה עדין; ואם החזיק באחד מהם בנכסי הגר, או נכסי ההפקר, וכיוצא בהן - קנה. ביצד? המוצא פלטורין [ארחות] גדולים בנויין בנכסי הגר או בנכסי ההפקר, וסיד בהן סיד אחד, או כיר [ציר] בהן כיור אחד, כגון אמה או יתר כנגד הפתח - קנה.

ד. הצר צורה בנכסי הגר, קנה. המציע מצעות [מחצלות] בנכסי הגר, קנה. הגר [חורש] את השדה בנכסי הגר, קנה. המפצל [חותך] זמורות הגפן או שריגי [ענפים] האילנות וכפות התמרים בנכסי הגר - אם דעתו לעבודת האילן, קנה; ואם דעתו להאכיל העצים לבהמה, לא קנה.

ה. ביצד? היה כורת מכאן ומכאן, הרי חזקתו שנתכונן לעבודת האילן; היה כורת מרוח אחת, אינו מתכונן אלא לעצים. וכן המלקט עצים ועשבים מן השדה - אם דעתו לתמן הארץ, קנה; ואם לעצים, לא קנה.

ו. ביצד? לקט הגס [עצים גדולים] והדק [עצים קטנים], הרי זה בחזקת שנתכונן לתמן את הארץ; לקט הגס והנית הדק - הרי זה בחזקת שנתכונן לעצים. וכן המשונה פני הארץ - אם דעתו לתמן הארץ, קנה; ואם דעתו להשוות מקום שיעמיד בו גרן, לא קנה.

ז. ביצד? היה לוקח עפר המקום הגבוה ונותנו למקום הנמוך, הרי זה מתמן הארץ. ראינוהו שאינו מקפיד על זה, אלא משליף העפר והצורות בכל מקום בלא הקפדה - הרי זה בחזקת שנתכונן לתמן אלא להשוות מקום לדיוש. וכן הפותח מים לתוך הארץ - אם לתמן הארץ, קנה; ואם לצוד הדגים, לא קנה.

ח. ביצד? עשה מקום שיכנסו בו המים בלבד, הרי זה

מתוך מהדורת חזק

או מכר לנכרי" - במכירה, לא במתנה. אבל לגר תושב -
בין במכירה בין בנתינה, מפני שאמה מצוה להחיותו,
שנאמר: "גר ותושב וחי עמך", כלומר: לא יהיה זה העני
פחות מגר תושב שהוא חי עמך.

יב. הנותן מתנה לעבד או לאשה - קנה הבעל והאדון;
אלא שהאדון קונה הגוף, והבעל קונה אותה לפרות.

יג. נתן מתנה לאשה על מנת שאין לבעלה בה רשות,
ולעבד על מנת שאין לרבו בה רשות - קנה הבעל, וקנה
האדון. אבל הנותן מתנה לאשה או לעבד, והתנה הנותן
בגופה של מתנה שתהיה לכך וכך - לא קנה האדון ולא
קנה הבעל.

יד. ביצד? הנותן מתנה לאשה ואמר לה: 'הרי המעות
האלו נתונים לך במתנה על מנת שתאכלי בהן ותשתי
בהן', או 'על מנת שתלבישי בהן', או 'על מנת שתעשי
בהן מה שתרצי בלא רשות בעלך' - לא קנה הבעל. וכן
אם אמר לעבד: 'על מנת שתאכל בהן ותשתה', 'על מנת
שתצא בהן לחרות' - לא קנה האדון. וכן כל כיוצא בזה.
טו. הנותן כל נכסיו לעבדו מתנה - קנה עצמו, ויצא בן
חורין, וקנה שאר הנכסים. ואם שיר כל שהוא, אפלו
משלטלין - לא קנה כלום; שאין זה גט חרות גמור, שהרי
שיר בו בגט; ומתוך שלא נשתחרר, לא קנה כלום.

יום שבת קודש ב' סיון ה'תשע"ד

פרק ד

א. המקבל את המתנה, וזכה בה, ואחר שבאת לידו והוא
שותק, חזר בו ואמר: 'איני רוצה בה', או 'איני מקבלה',
או 'הרי היא בטלה', או שאמר: 'מום זה נראה לי בה' -
לא אמר כלום. וכשם שאין הנותן יכול לחזור בו, כך
המקבל אינו יכול לחזור אחר שזכה. מתנה זו שאמר
המקבל 'איני רוצה בה' אחר שבאת לידו - הרי היא
הפקר, וכל הקודם בה זכה, שהרי הפקירה המקבל אחר
שזכה בה. אבל אם היה צווח מעקרו - לא קנה המקבל,
וחוזרת לבעלים הראשונים.

ב. המזכה לחברו במתנה על ידי אחר - בינן שהחזיק בה
האחר, כגון שמשך המשלטלין, או הגיע שטר קרקע לידו,
או החזיק בקרקע - זכה חברו, אף על פי שלא הגיעה
מתנה לידו; ואין הנותן יכול לחזור בו. אבל המקבל, ידו
על העליונה: אם רצה, מקבל; ואם רצה, לא יקבל. שזכין
לאדם שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו; וזכות היא
לו שתתן לו מתנה, אם ירצה, אבל אם לא ירצה, אין
נחתין לאדם מתנה בעל פה.

ג. זכה לו על ידי אחר, וכששמע המקבל שתק, ואחר כך
צווח ואמר: 'איני מקבלה' - הרי זה ספק, אם זה ששתק,
כבר רצה, וזה שחזר וצווח, חזר בו, או זה ששתק, מפני
שעדין לא הגיע לידו כלום, וזה שצווח, הוכיח סופו על
תחלתו. לפיכך, אם קדם אחר, וזכה בה לעצמו - אין

שהמשלטלין נקנין בהן. ואם קרקע או עבדים נתן לו -
עד שיחזיק בדרך שחזיק הלוקח, או עד שיגיע שטר
מתנה לידו. אבל בדברים - לא זכה המקבל, אלא כל אחד
מהן עדין יכול לחזור בו.

ב. מחל לחברו חוב שיש לו עליו, או נתן לו הפקדון
שהיה מפקד אצלו - הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד,
ואינו צריך דבר אחר, כמו שבארנו.

ג. וכן האומר לחברו: 'מנה שיש לי בידך, תנה לזה' -
קנה, ואין אחד מהן יכול לחזור בו; בין שנתן המנה לזה
בחוב שהיה לו אצלו, בין שנתנו לו מתנה, בין שהיה
המנה חוב אצלו, בין שהיה פקדון בידו, כמו שבארנו.

ד. בדרך שאין צריכין עדים לענין מקח וממכר אלא
לגלות הדבר בלבד, אם היתה שם טענה וכפירה - כך
במתנות ובמחילות, אין צריכין עדים אלא מפני
המשקרון.

ה. כשם שהמוכר צריך לסים הממכר כמו שבארנו, כך
הנותן. ביצד? הכותב לחברו: 'קרקע מנכסי נתונה לך',
או שכתב לו: 'כל נכסי קניינין לך חוץ ממקצתן' - הואיל
ולא סים הדבר שנתן לו, ואינו ידוע - לא קנה כלום;
ואינו יכול לומר לו: 'מן לי פחות שבנכסיד', עד שיסים
לו המקום שנתן לו. אבל אם אמר לו: 'חלק כך וכך
בשדה פלונית' - הואיל וסים השדה, אף על פי שלא סים
החלק, נוטל אותו חלק מן הפחות שבאותה השדה.

ו. כל הנותן מתנה על תנאי, בין שהתנה הנותן בין
שהתנה המקבל, והחזיק המקבל וזכה בה - אם נתקם
התנאי, נתקמה המתנה; ואם לא נתקם התנאי, בטלה
המתנה, ויחזיר פרות שאכל; והוא, שהיה התנאי כראוי.
ז. כבר בארנו, שכל התנאין שיש במתנות או במקח
וממכר, צריך שהיה תנאי כפול, והן קודם ללאו, ותנאי
קודם למעשה, והיה תנאי שאפשר לקיימו; ואם חסר אחד
מכל אלו - התנאי בטל, וכאלו אין שם תנאי.

ח. וכל האומר 'על מנת' - הרי זה כאומר 'מעכשיו', ואינו
צריך לכפל התנאי. כזה הורו מקצת הגאונים, ולזה דעתי
נוטה. ורבובתי הורו שאין צריך לכפל את התנאי ולהקדים
הן ללאו, אלא בקדושין וגייסין בלבד; ואין לדבר זה
ראיה.

ט. הנותן מתנה על מנת להחזיר, הרי זו מתנה; בין
שהתנה להחזירה מיד, בין שהתנה להחזירה בזמן קצויב,
או כל ימי חייו של אחד מהן, או כל ימי חייו של פלוני
- הרי זו מתנה, בין במשלטלין בין בקרקע; ואוכל פרות
כל זמן המתנה.

י. האומר לחברו: 'שור זה נתון לך במתנה על מנת
שתחזירהו', הקדישו והחזירו - הרי זה מקדש ומחזר.
אמר לו: 'על מנת שתחזירהו לי' - אינו קדוש, שלא התנה
עליו אלא שיחזיר לו דבר הראוי לו. וכן כל כיוצא בזה.
יא. אסור לישראל לתן מתנת חנם לגוי, אבל נותן הוא
לגר תושב, שנאמר: "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה,

הרבים, או בחצר שאין לה בעלים. אבל ברשות הרבים, 36
או בשדה חבירו - אינו זוכה, עד שתגיע מתנה לידו. 37
קטנה, תזכה לה חצרה, וארבע אמות שלה; אבל הקטן 38
אינו זוכה, עד שתגיע מתנה לידו או שיזכה לו אחר. 39
י. המתנה כגט, שאין אדם יכול למסור דברים לשליח. 40
כיצד? אמר לשלשה: 'אמרו לפלוני ופלוני שיכתבו 41
ויתתמו בשטר מתנה, ויתנוהו לפלוני' - אין זה כלום; 42
ואם אמרו לאותן העדים, וכתבו ונתנו למקבל - לא קנה. 43
וכן אם אמר לשנים: 'כתבו וחתמו בשטר מתנה, ויתנוהו 44
לפלוני' - אינן יכולין לומר לסופר לכתב, אלא הן עצמן 45
כותבין, כמו הגט. 46
יא. הכותב בשטר: 'נתתי שדה פלונית לפלוני', או 47
שכתב: 'נתתיה לפלוני', או: 'הרי היא שלו' - הרי זה 48
זכה, כשיגיע השטר לידו. אבל אם כתב בשטר: 'אתנה 49
לו' - אף על פי שהעידו עליו עדים, לא זכה המקבל, עד 50
שיאמר לעדים: 'כתבו שטר מתנה ונתנו לו', וכותבין 51
ונותנין; שאין המקבל זוכה, עד שיגיע שטר מתנה לידו, 52
או עד שיזכה לו בו על ידי אחרים, כמו שבארנו. 53
יב. האומר: 'נתתי שדה פלונית לפלוני', והוא אומר: 'לא 54
נתן לי' - חוששין, שמא זכה לו על ידי אחר. אבל אם 55
אמר: 'כתבתי ונתתי לך', והוא אומר: 'לא כתב ולא נתן 56
לי' - אם המקבל מתנה הוא שאמר פן - הודאת בעל דין 57
כמאה עדים הוא, והנותן אוכל פרות שדהו. ואם בן 58
המקבל הוא שאמר: 'לא נתת לאבי שדה זו', והוא אומר: 59
'כתבתי ונתתי לו' - מניחין את הפרות על ידי שליח, עד 60
שיודע הדבר היאך הוא. 61
יג. מקבל מתנה ששען ואמר: 'זו שתחת ידי, אינה מתנה 62
בידי, אלא שומר אני עליה', וכיוצא בו, או שאמר: 63
'בטלה היתה מתחלתה, לפי שלא קבלתי', או: 'בעל 64
כרהי באנס', או 'בטעות', וכיוצא בדברים אלו - דבריו 65
קמיני; ונשבע על זה שבועת הסת, ותחזור לבעליה. 66
יד. טען הנותן ואמר: 'שומר אתה עליה', או שאמר: 67
'שלא מדעתי נתתיה', או 'גזלה היא בידיך', וזה אומר: 68
'אתה נתתה לי' - נשבע המקבל שבועת הסת, ונפטר. 69

מוציאין אותה מידו; שמא המקבל זכה, וכיון שאמר 'אני 1
רוצה בה', הרי הפקירה, כמו שבארנו, וזה שקדם ולקחה, 2
מן ההפקר זכה. ואם חזרו הבעלים הראשונים ותפסוה 3
מיד זה שקדם וזכה בה - אין מוציאין אותה מידו; שמא 4
המקבל הוכיח סופו על תחלתו, ולא קנה אותה; וברשות 5
בעליה הראשונים היא קימת עדין. 6
ד. ראובן שרצה לתן מאה דינרין לשמעון, ושלח לו 7
המאה על ידי לוי - אם אמר לו: 'זכה במאה זו לשמעון', 8
או: 'תן מאה זו לשמעון' - אינו יכול לחזור בו; אבל אם 9
אמר לו: 'הילך מאה זו לשמעון' - יכול לחזור בו, עד 10
שיגיע המאה ליד שמעון. 11
ה. הלך לוי במאה זו שנשתלחה בידו להליכה לשמעון, 12
ובקש שמעון ולא מצאהו - יחזור לראובן. מת שמעון 13
בתי ראובן - יחזור לראובן או ליושיו. מת ראובן בתי 14
שמעון - יתן המאה לשמעון או ליושיו; שמצאה לקים 15
דברי המת, ואף על פי שאמר הדברים והוא בריא, שהרי 16
המאה בידו של שליח עדין. 17
ו. אין אדם זוכה במתנה לחבירו, עד שיהיה הזוכה גדול 18
ובן דעת, אחד איש ואחד אשה, ואפלו אשת איש, ואפלו 19
עבד ונפחה. אבל הגוי אינו זוכה; הואיל ואינו ראוי 20
לשליחות לעולם, כך אינו זוכה לישראל. וכשם שאין 21
ישראל נעשה שליח לגוי, כך אינו זוכה לגוי. 22
ז. קטן שנותנין לו צרור וזרקו, אגוז ונוטלו - זוכה 23
לעצמו, ואינו זוכה לאחרים. פחות מזה - לא לעצמו, ולא 24
לאחרים. וכן השוטה אינו זוכה, לא לעצמו ולא לאחרים; 25
והמזכזכה לשוטה על ידי בן דעת, זכה. אבל חורש זוכה 26
לעצמו, כמו שבארנו בהלכות גזלה. 27
ח. זכין לקטן, אפלו בן יום אחד, ולגדול, בין בפניו בין 28
שלא בפניו. וחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, אף על 29
פי שאינו עומד שם; כיון שהגיעה המתנה לחצרו, כאלו 30
זכה לו בה אחר. 31
ט. כמה דברים אמורים? בחצר המשתמרת. אבל בחצר 32
שאינה משתמרת, כגון שדה וחרבתו - עד שיהיה עומד 33
בצדה ויאמר: 'זכת לי שדי'. וכן ארבע אמות של אדם 34
שהוא עומד בצדו, קונין לו בסמטה, או בצדי רשות 35

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ה אייר ב' סיון ה'תשע"ד

פודין אותו אפלו בירושלים, כמו שנתבאר במכות (ט:). 75
והאזהרה על זה הוא אמרו: "ולא-בערתי ממנו בטמא" 76
(דברים כו, יד), ובא בקבלה (מכות, שם): בין שאני טמא 77
והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא. ובגמרא מכות 78
נתבאר עוד, שהמעשר והבכורים אסור לבער (לאכול) 79

יום ראשון כ"ה אייר ה'תשע"ד 70

מצות לא תעשה קנ. קנא. 71

המצוה המשלימה מאה וחמשים — האזהרה 72
שהזרנו מלאכול מעשר שני בטמא אפלו בירושלים, 73
עד שיפדה. לפי שהכלל אצלנו שמעשר שני שנטמא 74

מתוך מהדורת חזק

44 אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂר דְּגָנְךָ תִּירֶשֶׁף וְיִצְהָרְךָ וְכוּ' (שם יד, כג)
 45 וְלִמָּה לִי לְמַהֲדֵר לְמַתְבַּיְנֶהוּ לְכַלְהוּ (לצורך מה חוזר ומפרט
 46 את כולם?) שְׁמַע מִיָּנָה לְחֵלֶק" (בכוונת הפסוק, בפרוט הנוסף,
 47 "לחלק": להפריד. להחשיב כל מין כאיסור בפני עצמו).
 48 וּבְגִמְרָא מִפּוֹת אָמְרוּ: "מְכָדִי, כְּתִיב: "וְאַכְלֶתָ לִפְנֵי ה'
 49 אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂר דְּגָנְךָ תִּירֶשֶׁף וְיִצְהָרְךָ", לְכַתּוּב רַחֲמָנָא:
 50 לֹא-תוֹכֵל לְאָכֹל אוֹתָם בְּשַׁעְרֶיךָ, מִהֲדֵר פְּרוּשִׁינֶהוּ (חוזר
 51 ומפרט) לְכַלְהוּ לִמָּה לִי? שְׁמַע מִנָּה לְיַחְדֵּי (ליחד) לֹאוּ
 52 לְכָל-יָחִיד וְיָחִיד. הֲרֵי נִתְבָּאָר שְׁכָל-מָה שֶׁהִזְהִיר עָלֵינוּ בְּפֶסֶק
 53 זֶה, כֹּל-עֲנִין וְעֲנִין לֹאוּ בִּפְנֵי עֲצָמוֹ. וְאַחֲזֹר הַשְּׁלִים שְׁאָר
 54 הַלְאוּיִן שְׁכָלֵל אוֹתָם הַפֶּסֶק.

יום שלישי כ"ז אייר ה'תשע"ד

מצות עשה קיט.

57 הַמִּצְוָה הַקִּי"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ שִׁיחָא נִטְע רַבְעִי
 58 (פירות שמוציא האילן בשנה רביעית לנטיעתו) כָּלוּ קִדְשׁ,
 59 וְהוּא אָמְרוּ: "יִהְיֶה כָל-פְּרִי קִדְשׁ הַלּוּלִים לֵה" (ויקרא
 60 יט, כד), וְדִינוֹ: שִׁיעֲלָה לִירוּשָׁלַיִם וְיִאכְלֶהוּ בְּעָלֵינוּ שֵׁם
 61 כְּמוֹ מַעֲשֵׂר שְׁנִי, וְאֵין לִפְהֵנִים בּוֹ כָּלוּם. וְלִשּׁוֹן סִפְרֵי
 62 (פרשת נשא): "וְאִישׁ אֶת-קִדְשֵׁיו לֹא יִהְיֶה" (במדבר ה, י) —
 63 "מִשֶּׁף הַכְּתוּב כֹּל-הַקִּדְשִׁים וְנִתְּנָם לִכְהֵן וְלֹא שִׁיר מֵהֶם
 64 אֶלָּא תּוֹדָה וּשְׁלָמִים וּפֶסַח וּמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי
 65 וְנִטְע רַבְעִי שִׁיחָיו לְבָעָלִים". וְכֵכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
 66 בְּשִׁלְמוֹת בְּפָרֶק אַחֲרוֹן מִמִּסְכַּת מַעֲשֵׂר שְׁנִי.

יום רביעי כ"ח אייר ה'תשע"ד

מצות עשה קלא.

קכה.

70 הַמִּצְוָה הַקִּל"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהַתְּנוּת לִפְנֵינוּ
 71 יִתְעַלָּה, שֶׁהִפְרָשְׁנוּ אֶת חֻבַּת הַמַּעֲשֵׂרוֹת וְהַתְּרוּמוֹת
 72 וְלִהְתְּנוֹת מֵהֶם (מכל אשמה של התנהגות בלתי ראויה
 73 במעשרות, ולהכריז זאת) גַּם בְּדָבוּר, כְּדָרְךָ שֶׁהִתְנַקְינוּ
 74 מִלְּהַחֲזִיק בָּהֶן בְּפֶעֶל, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא: "וְדוּי מַעֲשֵׂר". וְהַצּוּי
 75 בָּזֶה הוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְאַמְרַתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּעִרְתִּי
 76 הַקִּדָּשׁ מִן-הַבֵּית וְגַם נִתְּתִי לְלוֹי וְלִגֵּר לִיתּוֹם וְלֵאלְמָנָה
 77 וְגו'" (דברים כו, יג). וְכֵכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ וְאַפֵּן
 78 הַבְּעוּר וְעֲנִינוּ בְּפָרֶק אַחֲרוֹן מִמַּעֲשֵׂר שְׁנִי.

79 הַמִּצְוָה הַקִּכ"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהַפְרִישׁ אֶת-
 80 הַבְּכוּרִים (ראשוני פרות ארץ-ישראל משבעת המינים)
 81 וְלִהְבִּיאָם לְמִקְדָּשׁ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "רִאשִׁית בְּכוּרֵי
 82 אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ" (שמות כג, יט). וּפְשׁוּט,
 83 שֶׁמִּצְוָה זוֹ אֵינָה נִוְהָגָת אֶלָּא בְּפְנֵי הַבֵּית, וְאֵינֶם בָּאִים
 84 אֶלָּא מִפְּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְסוּרְיָא וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן —
 85 וּמִשְׁבַּעַת הַמִּינִים בְּלִבָּד. וְכֵכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ

1 מֵהֶם בְּטִמְאָה, וְהָאוֹכֵלם בְּטִמְאָת עֶצְמָן — לוֹקָה, וּבִתְנָא
 2 שִׁיאֵכֹל מַעֲשֵׂר זֶה בְּטִמְאָה בִּירוּשָׁלַיִם בְּלִי פְדִיּוֹן וְאִז
 3 יִלְקָה, כְּמוֹ שֶׁזָּכְרָנוּ. וְכֵכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף
 4 מִפּוֹת (שם).

5 הַמִּצְוָה הַקִּנ"א — הַצּוּי שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלְּאָכֹל מַעֲשֵׂר
 6 שְׁנִי בְּאַנְיּוֹת (באותו יום שמת אחד מקרוביו עליהם חייב
 7 להתאבל מן התורה — נקרא "אונן"), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה:
 8 "לֹא-אֶכְלֶתִי בְּאֵנִי מִמֶּנּוּ" (שם), וְלִשּׁוֹן הַמִּשְׁנָה (בכוזרים פרק
 9 ב משנה ב), שֶׁהַמַּעֲשֵׂר וְהַבְּכוּרִים טְעוּנִין הִבָּאָת מְקוֹם
 10 (לירושלים) וְטְעוּנִין וְדוּי וְאַסוּרִין לְאוּגוֹן. וְכֵן כֹּל-אוּגוֹן אִסוּר
 11 לְאָכֹל בְּקִדְשִׁים מִפְּסוּק זֶה. וְלִשּׁוֹן הַתּוֹרָה גַּם כֵּן:
 12 "וְתִקְרָאנָה אוֹתִי כְּאֵלָה וְאֶכְלֶתִי חֲסֹאת הַיּוֹם הַיֵּיטִב בְּעִנֵּי
 13 ה'" (ויקרא י, יט). וְכֵכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי הַצְּנִינּוֹת בְּפָרֶק ח'
 14 מִפְּסוּקִים (צא): וּפָרֶק ב' מִזְכָּחִים (טז), וְהָאוֹכֵל קִדְשִׁים אוֹ
 15 מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּאַנְיּוֹת — לוֹקָה.

יום שני כ"ז אייר ה'תשע"ד

מצות לא תעשה קמא.

קמב. קמג.

19 הַמִּצְוָה הַקִּמ"א — הַצּוּי שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלְּאָכֹל מַעֲשֵׂר
 20 שְׁנִי שֶׁל דְּגָן (שם כולל לחמשת מיני תבואה) חוּץ
 21 לִירוּשָׁלַיִם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא-תוֹכֵל לְאָכֹל
 22 בְּשַׁעְרֶיךָ מַעֲשֵׂר דְּגָנְךָ" (דברים יב, יז). וְהָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר שְׁנִי
 23 בְּלִי פְדִיּוֹן — לוֹקָה; וְדוּקָא בְּתַנָּא שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסוֹף מִפּוֹת
 24 (יט); וְהוּא: שִׁיאֵכְלָנוּ בַּחוּץ (לירושלים) אַחֵר שְׁרָאָה פְּנֵי
 25 הַבֵּית, כְּלוּמֵר: לִפְנֵים מִחוּמַּת יְרוּשָׁלַיִם וְהוּא אָמְרָם שֵׁם:
 26 מְאִימְתִּי חֲבִין עָלֵינוּ? מִשְׁרָאָה פְּנֵי הַבֵּית (ואחר כך יצא
 27 מירושלים ואכלו).

28 הַמִּצְוָה הַקִּמ"ב — הַצּוּי שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלְּאָכֹל מַעֲשֵׂר
 29 שְׁנִי שֶׁל תִּירוֹשׁ (יין) חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה:
 30 "לֹא-תוֹכֵל לְאָכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מַעֲשֵׂר דְּגָנְךָ וְתִירֶשֶׁךָ" (שם);
 31 וְהָאוֹכֵלוּ — לוֹקָה, וּבִאוּתוֹ הִתְנָא שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמַעֲשֵׂר דְּגָן.

32 הַמִּצְוָה הַקִּמ"ג — הַצּוּי שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלְּאָכֹל מַעֲשֵׂר
 33 שְׁנִי שֶׁל יִצְהָר (שמן זית) חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, וְהוּא אָמְרוּ:
 34 "לֹא-תוֹכֵל לְאָכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מַעֲשֵׂר דְּגָנְךָ וְתִירֶשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ"
 35 (שם); וְהָאוֹכֵל חֵיב מְלָקוֹת וּבִאוּתוֹ תַּנָּא שְׁקָדָם בְּמַעֲשֵׂר
 36 דְּגָן. וְשִׁמָּא תִתְּמָה עַל שְׁמִינֵינוּ מַעֲשֵׂר דְּגָן וּמַעֲשֵׂר תִירוֹשׁ
 37 וּמַעֲשֵׂר יִצְהָר, שֶׁלֹּא מִצְוָה; דַּע שְׁאֵם אֶכֶל שֶׁלִּשְׁתֵּן כְּאֶחָד
 38 — לוֹקָה עַל כֹּל-אַחַת וְאַחַת: לִפִּי שֶׁלֹּא זֶה שְׁבִפְסוּק זֶה
 39 אֵינּוּ לֹאוּ שְׁבִכְלִלוֹת שְׁאֵין לוֹקִין עָלֵינוּ, אֶלָּא הוּא לְחֵלֶק.
 40 וּבְפִירוֹשׁ אָמְרוּ בְּגִמְרָא כְּרִתוֹת (ד'): "אֶכֶל מַעֲשֵׂר דְּגָן
 41 וְתִירוֹשׁ וְיִצְהָר — חֵיב עַל כֹּל-אַחַת וְאַחַת. וְכִי לוֹקִין עַל
 42 לֹאוּ שְׁבִכְלִלוֹת? קָרָא יִתְרִיא כְּתִיב (מצאנו פסוק מיותר
 43 ללמד שלוקה). מְכָדִי (הנה), כְּתִיב: "וְאֶכְלֶתָ לִפְנֵי ה'

45 בְּכָל־מָקוֹם שִׁיאָכְלֶם (בין בירושלים ובין מחוצה לה) — חֵיב
46 מִיתָה בְּיַד שָׁמַיִם, וְאַזְהַרְתִּיהָ מִן "וְכָל־זֶר לֹא־יֵאכֹל
47 קֹדֶשׁ" (שם י), כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִצְוַה קל"ג מִמִּצְוֹת אֵלוֹ.
48 וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּגִמְרָא מְכֻוֹת.

1 בְּמִסְכַּת בְּכוֹרִים. וְשָׁם (פרק ג' משנה יב) נִתְבָּאֲרָ שְׁהֵם,
2 כְּלוּמָר: הַבְּכוֹרִים, נִכְסֵי בָהֶן (שייכים לבהן).

יום חמישי כ"ט אייר ה'תשע"ד

מצות עשה קלב.

5 מצות לא תעשה קמט (קמח*).

6 הַמִּצְוָה הַקל"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְסַפֵּר חֲסָדִי
7 יִתְעַלֶּה אֲתָנוּ, וְאִיךְ הִצִּילָנוּ מֵאֵז רָאשִׁית מִצְבוֹ שֶׁל יַעֲקֹב
8 אֲבִינוּ וּמִשְׁעֶבֶד הַמִּצְרִים וְעֲנוּיָם לָנוּ, וְלַהֲדוּת לֵה' עַל
9 כָּל־זֶה, וּלְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שִׁיתְמִיד הַבְּרָכָה — (כל זאת אנו
10 אומרים) בְּזֵמַן שֶׁאֲנוּ מְבִיאִים אֶת־הַבְּכוֹרִים. וְהוּא אָמַר
11 יִתְעַלֶּה: "וְעֲנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִּפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבָד אָבִי"
12 (דברים כו, ה) וְשָׁאֵר כָּל־אוֹתָהּ הַפְּרָשָׁה. וּמִצְוָה זוֹ נִקְרָאת
13 "מִקְרָא בְּכוֹרִים". וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵיהָ בְּמִסְכַּת בְּכוֹרִים
14 וּבִפְרָק ז' מִסוּטָה" (לב): וְאִינָה חוֹבָה לְנִשְׁיָם.

15 הַמִּצְוָה הַקמ"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהֵר הַכֹּהֵן מִלֵּאכֹל אֶת
16 הַבְּכוֹרִים בַּחוּץ (מירושלים) וְהוּא אָמַר: "לֹא־תוּכַל לֵאכֹל
17 בְּשַׁעְרֶיךָ וְגו' וּתְרוּמַת יִדְךָ". בָּא בַּקְּבָלָה (מכות יז):
18 "וּתְרוּמַת יִדְךָ" — אֵלוֹ הַבְּכוֹרִים. לִפִּי שְׁלֹא הֵנִיחַ —
19 בְּפִסּוּק זֶה דָּבָר הִטְעֵנוּ הַבָּאֵת מָקוֹם (לירושלים) שְׁלֹא
20 הִזְכִּירוּ בְּפִרּוּשׁ, וְאָמַר בְּכָל־לֶם "וּתְרוּמַת יִדְךָ" — הָרִי אֵלוֹ
21 הַבְּכוֹרִים כְּלִי סֶפֶק, שֶׁבִּאֲרָ בָהֶם שְׁהֵם טְעוּנוֹן הַבָּאֵת
22 מָקוֹם, וְהִיאֵךְ יִזְהִיר עַל אֲכִילָתָהּ בְּשַׁעְרֶיךָ! וּלְשׁוֹן סִפְרִי
23 (פרשת ראה שם): "לֹא בָּא הַכְּתוּב אֲלָא לֵאמֹכֶל בְּכוֹרִים
24 שְׁלֹא קָרָא עֲלֵיהֶם (ראה מצות עשה קלב מה שיש לקרוא עם
25 הבאת הבכורים), שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה". וְכָבֵד נִתְבָּאֲרָ
26 בְּסוּף מְכֻוֹת (ט). שֶׁאֲנוּ חֵיב עֲלֵיהֶם אֲלָא קִדְּם שִׁנְיָחֵם
27 בְּעִזְרָה; אֲבָל מְשִׁנְיָחֵם בְּעִזְרָה — הָרִי הוּא פְּטוּר עֲלֵיהֶם,
28 אֶף־עַל־פִּי שְׁלֹא קָרָא. וְגַם בַּבְּכוֹרִים אוֹתוֹ הִתְנַאי
29 שֶׁבְּמַעֲשֵׂר שָׁנִי, כְּלוּמָר שֶׁאֵין כָּל־מִי שֶׁאָכְלֶם בַּחוּץ חֵיב
30 עֲלֵיהֶם, עַד שִׁנְיָאוּ פְּנֵי הַבֵּית; וְאִם אָכַל מֵהֶם מִי שִׁיאָכֹל
31 אַחֵר שִׁנְיָאוּ פְּנֵי הַבֵּית קִדְּם הִנָּחָה בְּעִזְרָה — חֵיב מִלְּקוּת
32 בְּלִבָּד אִם הוּא בָּהֶן; אֲבָל הַיִּשְׂרָאֵלִי — הָרִי הוּא מְחִיב
33 מִיתָה בְּיַד שָׁמַיִם, אִם אָכַל בְּכוֹרִים, אֲפִלּוּ אַחֵר קָרִיאָה.
34 וּבְפִרּוּשׁ אָמַר (בכורים פרק ב' משנה א): הַתְּרוּמָה
35 וְהַבְּכוֹרִים חֵיבִין עֲלֵיהֶן חֲמֵשׁ וּמִיתָה וְאִסּוּרִין לְזָרִים. אִם
36 אָכְלֶם בְּזֵדוֹן — חֵיב מִיתָה בְּיַד שָׁמַיִם וּבִשְׁגָגָה מוֹסִיף
37 חֲמֵשׁ פְּדִין הַתְּרוּמָה. לִפִּי שֶׁפִּינֹן שֶׁקָּרָאִם יִתְעַלֶּה תְּרוּמַת
38 יִדְךָ, תְּלוּ עֲלֵיהֶם כָּל־דִּינֵי הַתְּרוּמָה. וְרֵאיוּ לָךְ לְהַבִּין כָּאֵן
39 הַיֵּטֵב כִּדִּי שְׁלֹא יִשְׁתַּבְּשׁוּ לָךְ הַעֲנִינִים וְהוּא: שֶׁהִכְהֵן אִם
40 יֵאָכֵל הַבְּכוֹרִים מִשְׁרָאוּ פְּנֵי הַבֵּית קִדְּם הִנָּחָה בְּעִזְרָה —
41 לוֹקָה, וְאַזְהַרְתִּיהָ מִ"לֹא תוּכַל לֵאכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ וְגו' וּתְרוּמַת
42 יִדְךָ", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֲרָ בְּגִמְרָא מְכֻוֹת, כְּמוֹ יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲשֵׂר
43 שָׁנִי שְׁלוֹקָה עַל אֲכִילָתוֹ חוּץ לְמָקוֹם אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא
44 שְׁלוּ; אֲבָל הַיִּשְׂרָאֵלִי שֶׁאָכַל בְּכוֹרִים אַחֵר שִׁנְיָאוּ פְּנֵי הַבֵּית

יום שישי א' סיון ה'תשע"ד

מצות עשה קלג. קמג. קמד.

51 הַמִּצְוָה הַקל"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהַפְרִישׁ חֲלָה
52 מִכָּל־עֹסֶה וּלְתַנְּהָ לַכֹּהֵן, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "רָאשִׁית
53 עֶרְסַתְכֶם חֲלָה תְּרִימוּ תְּרוּמָה" (במדבר טו, כ). וְכָבֵד
54 נִתְבָּאֲרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת חֲלָה וּבְמִסְכַּת עֲרֻלָּה
55 (פרק ב' משנה א) וְאִינָה חוֹבָה מִן־הַתּוֹרָה אֲלָא בְּאֶרֶץ
56 יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּד.

57 הַמִּצְוָה הַקמ"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְתַן לַכֹּהֵן אֶת
58 הַזֵּרוּעַ וְהַלְחָיִים וְהַחֲכָה מִכָּל־בְּהֶמָה טְהוֹרָה שֶׁאֲנוּ
59 שׁוֹחֲטִים, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט הַכֹּהֲנִים
60 מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זָכָי וְזָכָי הַזֶּכֶב אִם שׁוֹר אִם שֶׂה" (דברים יח,
61 ג). וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּפְרָק י' מִחֲלִין (קל). וְאֵין
62 הַלּוּיִם חֵיבִים בְּמִצְוָה זוֹ.

63 הַמִּצְוָה הַקמ"ד — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהַפְרִישׁ רָאשִׁית
64 הַגֵּז (חֶלֶק מִהַצֹּמֵר הַגֵּזוּז מִהַצֹּאן) וּלְתַנּוּ לַכֹּהֵן, וְהוּא אָמַר
65 יִתְעַלֶּה: "רָאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֵּן־לוֹ" (שם, ד), וּמִצְוָה זוֹ
66 אִינָה נוֹהֲגֶת אֲלָא בְּאֶרֶץ וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
67 בִּפְרָק י"א מִחֲלִין (קלה).

יום שבת קודש ב' סיון ה'תשע"ד

מצות עשה פ. פא.

70 הַמִּצְוָה הַמְשַׁלְּמָה שְׁמָנִים — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְפָדוֹת
71 בְּכוֹר אָדָם וְלַתֵּן אוֹתוֹ הַפְּדִיּוֹן לַכֹּהֵן, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה:
72 "בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּתֵּן־לִי" (שמות כב, כח). וּפְרָשׁ אִיךָ תִּהְיֶה
73 נִתְּנָה זוֹ: שֶׁנִּפְדָּנוּ מִן־הַכֹּהֵן וְכֹאֲלוּ כְּכֹר זָכָה בּוֹ, וְנִקְנְהוּ
74 מִמֶּנּוּ בְּחִמְשָׁה סָלְעִים. וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "אֶף פָּדָה
75 תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם" (במדבר יח, טו), וּמִצְוָה זוֹ הִיא
76 מִצְוֹת פְּדִיּוֹן הַבֵּן, וְאֵין הַנָּשִׁים חֵיבּוֹת בָּהּ; אֲלָא הִיא
77 מִצְוֹת (של) הַבֵּן (הַמוּטְלוֹת) עַל הָאָב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֲרָ
78 בְּקִדּוּשֵׁין (כט). וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת
79 בְּכוֹרוֹת (מו).

80 הַמִּצְוָה הַפ"א — הוּא הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְפָדוֹת פֶּטֶר
81 (בכור של) חֲמֹר בְּשֶׁה דִּקָּא וְשְׁלֹא יִפְדֶּה בְּזוּלָתוֹ — אִם
82 לֹא יִפְדֶּה אוֹתוֹ בְּשׁוּיּוֹ — וְיִתֵּן אוֹתוֹ הַשָּׂה לַכֹּהֵן, וְהוּא
83 אָמַר יִתְעַלֶּה: "וּפְטָר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְּשֶׁה" (שמות לז, כ).
84 וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת בְּכוֹרוֹת (פרק א) וְגַם
85 הִיא אֵין הַלּוּיִם חֵיבִים בָּהּ.

ביאורים למסכת סוטה דף מ עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בתי מדרש, רבי אבהו דרש באגדה - בדברי אגדה הקלים
להבנה, ואילו רבי חייא בר אבא דרש בשמעתא - בהלכות,
שבקוה בולי עלמא לרבי חייא בר אבא, ואזול לנגיה דרבי
אבהו לשמוע דרשתו, חלש דעתיה של רבי חייא על כך שלא
רצו לשמועו. אמר ליה רבי אבהו כדי לפייסו, אמשל לך משל
למה הדבר דומה, לשני בני אדם שבאים למכור בעיר, אחד
מוכר אבנים טובות, ואחד מוכר מיני סידקית - כלי מלאכות
נשים ועניים, כגון פליכים מחטים וצינורות, על מי רוב האנשים
קופצין לקנות ממנו, וכי לא על זה שמוכר מיני סידקית - ואין
זה משום מעלתו, אלא משום שמוכר דברים זולים שלכולם יש
אפשרות לקנותם, אבל אבנים טובות קונים רק העשירים ואין
עליהם הרבה קופצים, ואף כאן מה שבאו לשמוע אותו זה משום
שדברי קלים להבנה, אך דברין חשובים יותר. וחוסף רבי אבהו
לפייסו, שכל יומא הוה מלוה רבי חייא בר אבא לרבי אבהו
עד אושפזיה - עד מלונו, משום יקרא דבי קיסר - מפני כבוד
המלך שרבי אבהו היה חשוב בביתו, ואילו ההוא יומא אליוה
רבי אבהו לרבי חייא בר אבא עד אושפזיה כדי לפייסו,
ואפילו הכי לא איתותב דעתיה מיניה - לא התייבשה דעתו
של רבי חייא מפיוסו של רבי אבהו.
מבררת הגמרא, בזמן ששליח צבור אומר ברכת 'מודים', העם
מה הם אומרים. אמר רב, שאומרים הם 'מודים אנחנו לך ה'
אלהינו, על שאנו מודים לך' - מודים אנחנו לך על שנתת
לבנו להיות דבוקים בך, ולהודות לך. ושמואל אמר שאומרים
הם 'מודים אנחנו לך ה' אלוקינו אלחי כל בשר, על שאנו
מודים לך'. רבי סימאי אומר שמוסיפים הם גם 'ויצרנו יצר
בראשית', לפני שאומרים 'על שאנו מודים לך'. נהרדעי אמרי
משמיה דרבי סימאי, שמוסיפים גם 'ברכות והודאות לשמך
הגדול, על שהחיינתנו וקיימתנו, לפני שאומרים 'על שאנו
מודים לך'. רב אחא בר יעקב בנוסף לנוסח הקודם, מסיים בה
הכי, 'בן תחינו ותחנונו ותקננו, ותאסוף גליותינו להצרות
קדשך, לשמור חוקיך ולעשות רצונך בלבך שלם, על שאנו
מודים לך'. אמר רב פפא, כיון שנחלקו איזה נוסח לומר, הילכך
נימרינהו לכולהו - יש לומר את כל הנוסחאות.
אמר רבי יצחק, לעולם תהא אימת צבור עליך, שהרי הכהנים
בשעת ברכתם, עומדים כשפניהם בלפי העם משום כבוד
הציבור, ואחריהם מופנות בלפי שכינה. רב נחמן אמר
שהמקור לכך שצריך לירא מהציבור הוא מהקא, 'ויקם המלך
דוד על רגליו, ואמר שמעני אחי ועמי', שהרי יש להביא אם
קרא להם 'אחי' למה קרא להם גם 'עמי', ואם קרא להם 'עמי'
למה קרא להם גם 'אחי'. ואמר רבי אלעזר, כך אמר להם דוד
לישראל, אם אתם כשרים למקום ושומעין לי, אחי וחברי
אתם, ואם לאו, 'עמי' אתם וכבושים תחת, ואני רודה אתכם
במקל, ומבואר ממה שאמר אחי וחברי אתם, שאימת הציבור
על המלך אם הם כשרים.
רבנן אמרי שהמקור לכך שיש לירא מהציבור הוא מהקא, דאין
הכהנים רשאים לעלות בסנדליהן לדוכן, וזהו אחת מתשע
תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זבאי. ויש לברר מאי טעמא אין
הכהנים רשאים לעלות לדוכן בסנדליהן, לאו - וכי אין הטעם
משום כבוד צבור, שבשעה שמגביהים ידיהם לברכת כהנים
מתרוממים בגדיהם ומתלוצץ סנדליהם במלאים בטיט, וזהו רוב
לציבור, ולכן צריכים לחלוץ סנדליהן תחילה. אמר רב אשי,
שטעם התקנה הוא לא מפני כבוד הציבור, אלא ה"תם הטעם
הוא, שיש לחשוש שאם יעלה עם סנדלו לדוכן, שמיא נפסקה -
תקרה לו רצועה בסנדלו, והציבור יתלוצץ על כך, והדר אזיל
למיקמריה - ומפני הבושה ירד הכהן מהדוכן לקשור סנדלו
בשעה שחבריו מברכים, ואמרי שירד מהדוכן משום שכן גרושה
או בן חלוצה הוא - וחלל הוא, ודינו כור שאינו נושא כפיו.
שנינו במשנה, ובמקדש לא היו הכהנים מפסיקים בין שלושת
פסוקי ברכת כהנים, אלא היו אומרים אותם ככרבה אחת כו'.

מבררת הגמרא, בנעילה דיומא דכיפורי כשהכהנים נושאים
כפיהם, מאי אמר הציבור. אמר מר זוטרא, ואמרי לה
במתניתא תנא, שאומרים שלשת פסוקים אלו, א. "הנה כי בן
יבך נבר ירא ה'". ב. "יבך ה' מציון וראה כטוב ירושלים
כל ימי חייה". ג. "וראה בנים לבניך שלום על ישראל".
מבררת הגמרא, היכן - באיזה שלב בברכת כהנים, הציבור
אומרין לכל הפסוקים הללו. רב יוסף אמר, שאומרים פסוקים
אלו בין כל ברכה וברכה מברכת כהנים. ורב ששת אמר,
שאומרים פסוקים אלו בהקצרת השם שמזכירים הכהנים. עוד
מבררת הגמרא, באיזה אופן מזכירים את שלוש הפסוקים,
פליגי בה רב מרי ורב זבד, חד מהם אמר, פסוקא לקבל
פסוקא - על כל פסוק שאומרים הכהנים, מוכיר הציבור פסוק
אחד משלשת הפסוקים, וחד אמר, אכל פסוקא שאומרים
הכהנים, אמר להו לכולהו - אומר הציבור את כל שלושת
הפסוקים.
אמר רבי חייא בר אבא, כל האומרין לפסוקים אלו בשעת ברכת
כהנים שבגבולין, אינו אלא מוצה, משום שלא נתקנו פסוקים
אלו אלא לכבוד שם המפורש, שמזכירים הכהנים במקדש. אמר
רבי חנינא בר פפא, תדע - יש סברא לכך שאין לאומרים
בגבולין, דבמקדש נמי לא מיבעי למימרינהו - לא היה ראוי
לאומרם, שהרי כלום יש לך עבר שמכריזין אותו שליחי אדונו,
ואינו מאזין לברכת האדון, ואף בברכת כהנים שמברכים אותו
הכהנים בשם ה', עלינו להאזין ולא לומר פסוקים, אלא
שבמקדש אומרים לכבוד הזכרת השם. אמר רבי אחא בר
חנינא, לחלוק על רבי חייא בר אבא, תדע לך דבגבולין נמי
מיבעי למימרינהו לפסוקים אלו, שהרי כלום יש עבר שמכריזין
אותו בשם רבו, ואין מסביר פנים לרבו, ומראה לו שברכתו
חשובה לו וחביבה עליו, ואף כאן אומרים פסוקים אלו, להראות
שברכת ה' שבפי הכהנים חביבה עלינו. אמר רבי אבהו, מריש
הוה אמינא להו לפסוקים אלו, אך בין דחוינא ליה לרבי אבא
דמן עבד דלא אמר להו, אנא נמי לא אמינא להו.
מביאה הגמרא מאמר נוסף של רבי אבהו, על רבי אבא דמן עכו.
ואמר רבי אבהו, מריש הוה אמינא עינותנא אנא - בתחילה
הייתי סבור שאני עניו, בין דחוינא ליה לרבי אבא דמן עכו,
דאמר איהו למתורגמן המשמיע דבריו לרבים חד טעמא, ואמר
אמוריה לציבור חד טעמא - טעם אחר משל עצמו, ולא קפיד
עליו רבי אבא, אמינא שכיון שאני הייתי מקפיד על כך, אם כן
לא עינותנא אנא.
מבאר הגמרא, ומאי עינותנא דרבי אבהו, שבגללה היה
סבור מתחילה שהוא עניו, דאמרה לה דביתיה דאמוריה דרבי
אבהו לדביתיה דרבי אבהו - אמרה אשת המתורגמן של רבי
אבהו לאשתו של רבי אבהו, הוה דין - בעלי, חכם הוא כמו
בעלי, ולא צריך ליה לדידך ואינו צריך לשמוע דברי בעלך כדי
לדרוש, והאי דנחין וזקוף עליה - ומה שמתכופף לבעלך כדי
לשמוע דבריו וקם ומשמיע לציבור, יקרא בעלמא הוא דעביד
ליה - הוא עושה כן משום כבודו של בעלך, שהוא חשוב בבית
המלך. אזלא דביתיה של רבי אבהו ואמרה ליה לרבי אבהו
דברים אלו שאמרה לה אשת מתורגמנו, אמר לה רבי אבהו
לאשתו, ומאי נפקא ליה מינה - מדבריה, העיקר שמיני ומיניה
יתקלם עילאה - שעל ידי שנינו מתרבה כבוד שמים. וחו - ועוד
מצינו מענותותו של רבי אבהו, שאיבנו רבנן עליה לממניה
ברישא - החליטו החכמים למנותו לראש ישיבה, בין דחוינא
רבי אבהו לרבי אבא דמן עכו דנפיש ליה בעלי חובות, והוא
צריך ללוות, אמר להו 'איבא דבה' - יש לכם רב גדול ממני
דהיינו רבי אבא, ועליכם למנותו. ועשה כן כדי שיעשירוהו לרבי
אבא, ולא יצטרך ללוות.
מביאה הגמרא מעשה נוסף מענותותו של רבי אבהו. רבי אבהו
ורבי חייא בר אבא איקלעו לההוא אתרא - נודדו לאותו
מקום, וכיבדו בני המקום את שניהם לדרוש באותה שעה בשני

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מ עמוד א

רש"י

תוספות

בנעילה דימא דכפורי מאי אמר. לא ידעא אמאי לא אמר בנעילה דתענית כי היכא דאמר במנחתא דתעניתא דהא משמע בגמרא בפ' בשלשה פרקים (תענית כו) דבתענית הוה נמי נעילה אבל מוסף לא הוה בהו: **כל** האומרים בגבולין אינו אלא טועה. פירש ר"י אע"ג דאמר' בפרק הוראה (ברכות נה) האי מאן דחוי חלמא וכו' דהתם משום סכנה דתירו שמא חלום מסוכן הוא שצריך רפואה דהא אפילו בשבת התירו להתענות תענית חלום. פירש ר"ח הני כולוהו רבי חייה בר אבא ודריב' חיינא בר פפא ודריב' אבהו דהילכתא נינהו:

על שאנחנו מודים לך. בערוך ערך הודאה פירש רב משה ראש ישיבה בן מרנא יעקב דקא מודו צבור על שלוח צבור אינן תומכין ומאי על שאנו מודים לך על ההודאה דקאמר שלוח צבור וקא ענו אינן אמרן בירושלמי פ"ק דברכות אינא נמי רבי אבא ב"ר זבדא בשם רב מודים אנחנו לך שאנו חייבין לדורות לך שמך תרננה שפתי כי אומרה לך וגו' בא"י האל ההודאות ר' שמואל בא"ר אבויא בשם רבי אחא הדייחא ושבב לשמך הגדול לך תפארת לך תפארת ימי רשון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתסמכנו בתפלתנו ותזכרנו מכפיפתנו כי אתה הוא סומך נופלים וזוקק כפופים מלא דחמים ואין עוד מלבדך בא"י האל ההודאות בר קפרא אומר לך בריעה לך ברכה לך כפופה לך השתחויה כי לך תכרע כל ברך וכל לשון לך תשבוע לך ה' הגדולה והגבורה וגו' ותעשר והכבוד מלפניך וגו' ועתה ה' אלהינו בכל לב ובכל נפש לך משתחוים כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך בא"י האל ההודאות אמר רבי יודן נהגין אמרי רבנן כולוהן ואית דאמר או דאדא או דאדא או דאדא:

שמא תפוסק רצועה בסנדל. פירש ר"ח שמע מינה דמותר ליכנס בבית הכנסת בסנדל ובמנעל דלא אסור אלא שלא לעלות לדוכן בסנדל ורבי הביא כמון כן מפרק שלשי דמגילה (דף כד) האומר אני עובר לפני התיבה בסנדל אף יחף לא יעבור אלמא דאפילו לפני התיבה מותר לעבור בסנדל ורבי מסיק בהדיא בפרק הוראה (ברכות דף סג) אמר רבא מה ביתו אקפודריא קפיד איניש אריקיה ואמנעל אור קפיד איניש אף בית הכנסת קפודריא אסור וריקיה ומנעל שרי:

ובל

בהזכרת השם. כשהבקינים מזכירין את השם: פסוקא לקבל פסוקא. שהבקינים אומרים פסוק ראשון והם אומרים אחר מאלו. ובשני היו אומרים את השני ובשלישי את השלישי, וכן במוסף וכן במנחה, שהרי כלן שלשה שלשה הם: אינו אלא טועה. שלא נתקנו לומר אלא לכבוד שם המיוחד הנזכר במקדש: ואינו פסביר פנים. להראות שברכת רבו חשונה לו וערכה עליו ותגמול לרבו עליו בכה: אמוריה.

המתרגם לרבים מה שהוא לוחש לו בשעת הדרשה: לא צריך לדרוך. חכם הוא כמו בעליך. יקרא דמלכותא. שהרי ושאקהו רבי אבהו נשאו פנים בבית המלך, כדאמר' בחגיגה (ף יז) נשאו פנים כגון ר' אבהו ב' קיסר, ובסנהדרין (ף יז) אמר דהוה נפקי אמהקתא דבי קיסר לאפיה וגמירין קמיה רבה דעמיה מדברנא לאמריהו ונתן דבגן אימנו עליה. ועוד זו מענתנות: דנפיש עליה חוכות. שהיה צריך לללות: אמר ר' אבהו אית לן רבה. חכם גדול וקאי לישב בראש יותר ממני, כדי שיושיבדו בראש ונתנין לו מנות ומעשירין אותו כדי שיהא חשוב וישמענו דבריה, כדתניא ויתכון הגדול מאתיו גדולוהו משל אחיו (ויקרא פ' יח) : ח"ל. רבי אבהו דרש באגדתא: שמעתתא. ה'כלות דינן ואסור וטהרות: סידקית. כלי מלאכות נשים ונגעים כגון פלכים מחטין וצנורות: לא על מוכר סידקית בתמיה, מתוך שדימיהם קלים יש להם קוניה הרבה, ולקפיס דעתו הוא אומר: על שאנו מודים לך. על שנתת לבנו להיות אומר: (מזריס יח) דבוקים בק מודים לך: רבי סימאי. מוסף הוא. וכן כלם מוסיפין וכן על הראשונים: שמעוני אחי ועמי. מזהירם היה להתגבר לבדק הבית לבנין המקדש: אם אתם שומעים לי. להיות שלמים למקום אחי וחברי אתם, אלמא המלך אימת צבור עליו אם כשרים הם: עמי אתם. כבושים תחתיו: לאו משום אימתא דצבירא. מפני שמסתלקין בגדיה העשויין למדות בהגבהת דתו ונראין סנדליו לצבור, וכן אין ראויין לראות מפני טעט שעליה: דילמא כפסקא רצועה. וגמאי הוא לעצמו ומתלווצצים עליו כשסנדלו מתרית ותיב למקטריה וחבריו מוכרין, ואתי למימר אינו ראוי לנשיאות כפיים והלך ונשב לו.

ובל

אתרא, ר' אבהו דרש באגדתא, ר' חייא בר אבא דרש בשמעטא. שבקוה כולי עלמא לר' חייא בר אבא, ואזול לגביה דר' אבהו. חלש דעתיה, אמר ליה אמשול לך משל למה הדבר דומה: לשני בני אדם, אחד מוכר אבנים טובות ואחד מוכר מיני סידקית, על מי קופצין?

לא על זה שמוכר מיני סידקית? כל יומא הוה מלוא ר' חייא בר אבא לר' אבהו עד אושפיזיה, משום יקרא דבי קיסר. ההוא יומא אליה ר' אבהו לר' חייא בר אבא עד אושפיזיה, ואפילו הכי לא איתותב דעתיה מיניה. בזמן ששליח צבור אומר מודים, העם מה הם אומרים? אמר רב: "מודים אנחנו לך ה' אלהינו על שאנו מודים לך", ושמואל אמר: "אלהי כל בשר, על שאנו מודים לך". ר' סימאי אומר: "ויצרנו ויצר בראשית על שאנו מודים לך". נהרדעי אמרי משמיה דר' סימאי: "ברכות והודאות לשמך הגדול על שהחיייתנו וקיימתנו, על שאנו מודים לך". רב אחא בר יעקב מסיים בה הכי: "בן תחיינו ותחננו, ותקצצנו, ותאסוף וגלייתנו לחצרות קדשך, לשמור חוקיך ולעשות רצונך בללב שלם, על שאנו מודים לך". אמר רב פפא: הילכך גמירינהו לכולוהו. אמר ר' יצחק: לעולם תהא אימת צבור עליך, שהרי כהנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי שכניה. רב נחמן אמר: מהבא וינקם דוד המלך על רגליו ויאמר שמעוני אחי ועמי" אם "אחי" למה "עמי", ואם "עמי" למה "אחי"? אמר ר' אלעזר: אמר להם דוד לישאל: אם אתם שומעין לי אחי אתם, ואם לאו עמי אתם, ואני יודע אתכם במסל. רבנן אמרי מהבא, דתנו רבנן אין כהנים רשאים לעלות בסנדליהן לדוכן, וזהו, אחת מתשע תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זבאי. מאי טעמא, לאו משום כבוד צבור? אמר רב אשי: לא, התם שמא נפסקה לו רצועה בסנדלו ותרד אויל למיקטריה ואמרי בן גרשה או בן חלוצה הוא: ובמקדש ברכה אחת כו' ובל

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מ עמוד ב

תוספות

רש"י

ובל כך למד לפי שאין ענין אמן במקדש. תימא והלא היו עונין ברוך שבמלכו כשהיו שומעין שם הקדוש כדתנן בפרק אמר להן הממונה (יומא דף לה) ובפרק טרף בקלפי (שם דף לט.) וזה היה הפסק גדול מעניית אמן ועוד שהיו נוטלין על פניהם שוריי כשהיו שומעין את השם מפי כהן גדול בשעת הגרלה היו נוטלין על פניהם כדאייתא בירושלמי

הקרובים היו נוטלין על פניהם והרחוקים היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואלו ואלו לא היו חזין משם עד שהיה מתעלם מהן ונראה דהתם ה"פ הקרובים היו נוטלין וב"ש שהיו אומרים בשבמלכו אבל הרחוקים לא היו נוטלין אלא בלא נפילה היו אומרים ויהיה שם הקדוש מתעלם ומשכח מן השומעים קודם שהיו חזין משם מימא קא חזינן שהיו מפסיקין בענייתן בשבמלכו ושמתא היו עונין בשבמלכו לאלתר כשהיו שומעין שם הנכבד והנרא ואלא היו ממתנין עד סוף הפסוק ולפי שלא היו מפסיקין בין פסוק לפסוק חשוב להו כמו ברכה אחת: **ומנין** שכל כל ברכה תהלה. שגא' ומיומם על כל ברכה ותהלה ואותה תהלה מפרש בפ"ב דמסכת תענית (דף טז) שהיא בשבמלכו:

שמעת מינה חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב. פי' הרב ר' יצחק בר מרדכי בפרק בא לו (יומא טז) נראה דאסגן קאי שמקבל ס' מראש הכנסת ואינה מקבלת מחוץ בית הכנסת נמצא שזה חלק לו לסגן כבוד שראש הכנסת צריך לקבל מיד חזן הכנסת וליתן לסגן ומשני אביי כולה משום כבודו דכ"ג דסופו לקבלה מיד הסגן אע"פ שסגן חשוב ומכובד עדין כהן גדול מעולה ממנו: **שמעת** מינה. וא"ת אמאי לא משני כגון דפליג ליה כ"ג יקרא לסגן וסגן לראש הכנסת כדפסיק התם ביש נוטלין (ב"ב דף קט"ז) והילכתא שזה חלק לו והילכתא אין חולקין קשיא הילכתא אהילכתא ל"ק הא דפליג ליה רביה יקרא הא דלא פליג ליה י"ל הכא בסתמא קתני דלעולם היה דמנהגן כך בין פליג בין לא פליג ופלוגותיהו התם נמי בין פליג בין לא פליג

דאי פלוגותיהו דפליגי לפסוק בהדיא כמ"ד חולקין ואי בדלא פליג לפסוק כמ"ד אין חולקין: **והאמר** מר אין ישיבה בעורה. לא ידעתי מקומו ומיית לא בפ"ק דתמיד (דף כז.) ובפ" עשרה יחסין (קדושין עח) ובפ" ב' דיומא (דף כה.) ובתוספות רבי הראני דבחלק (סנהדרין קא) בגמ' דג' מלכים מקומו ומורי הרב רבי מאיר בר קלונימוס הראני מקומו בתוספתא דסנהדרין (פ"ד) בפרק כהן גדול ונראה דבתוספתא דר' חייא מקומו דהא מקשה בירושלמי לא כן תני רבי חייא לא היתה ישיבה בעורה אלא למלכי בית דוד ואמר ר' אמי בשם ר"ל אף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעורה תיפתר שסמך לו בבוהל וישב לו וכתביב ויבא המלך דוד וישב לפניו ה' אמר ר' אייבו בר גריי שישב עצמו בתפלה תמן תנינן יצאת כת הראשונה וישבה לה בחר הבית השניה בחיל השלישית במקומה רבי נחמיה בשם ר' מנא מי תנינן ישיבה לה (לא) במקומה עמדה לה במקומה והא דרבי אמי דמיתני בירושלמי דאף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה במקומה בתחילת מדרש שוחר טוב דהתם משמע דלביית דוד היה מתוקן כסא ושם היתה ישיבה וי"ל שאותו כסא היה חוץ לעורה והכי איתא התם אשרי האיש וזשי' ויבא המלך דוד וישב לפניו ה' וכן תני רבי חייא אין ישיבה בעורה אלא למלכות בית דוד רבי אמי בשם ריש לקיש אמר אין ישיבה בעורה אלא במקום מלכות בית דוד בלבד משמע דבאותו מקום היתה ישיבה לכל אדם ומינה דייק

דכסאו היה תתן חוץ לעורה מכלל דאף לעצמו אין ישיבה בעורה והוה וכן הוא אמר וישב לפניו ה' ולא כן א"ר הונא בשם רבי שמעון אין ישיבה למעלה שאין להם קפיצת רגל שנאמר ורגליהם רגל ישרה וכתביב שרפים עומדים ממעל לו וכתביב וכל צבא השמים עומדים מימני ומשמאלו למעלה אין ישיבה דוד וישב אמר רבי אמי אף למלכי בית דוד אין להן ישיבה בעורה מזה וישב לפניו ה' שסמך עצמו לכותל ולמי היתה ישיבה בעורה ובהיכל היו אומר ל"ג שנאמר ועלי הכהן יושב על הכסא אם כן מזה וישב שישב עצמו בתפלה וקשה לר"י אם ל"ג היתה ישיבה א"כ מאי מקשה הכא והא אנן בכ"ג קיימינן ותו קשיא מ"פ שני דבוחים (דף יט) דאמר התם כיצד קידש מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית ומקדש אמר לו הפלגת אי אפשר לעשות כן שפיר קאמר ליה אמר רב יוסף תבירו מסייעו מאי בעייתו עמידה מן הצד איכא בינייהו:

ובל כך למד לפי שאין ענין "אמן" במקדש. תנו רבנן: מנין שאין עונין "אמן" במקדש? שנאמר: "קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם". ומנין שעל כל ברכה וברכה, תהלה? שנאמר: "ויברכו שם כבודך ומורומם על כל ברכה ותהלה" על כל ברכה וברכה תן לו תהלה: מתני' ברכות כהן גדול ביצד? חזן הכנסת נוטל ספר תורה וגותהנה לו לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנה לסגן, והסגן נותנה לכהן גדול, וכהן גדול עומד ומקבל וקורא "אשרי מות" ו"אך בעשור", וגולל את התורה ומניחה בחיקו, ואומר: יתר ממה שקריתי לפניכם, כתוב כאן. ובעשור" שבחומש הפקודים קורא על פה. ומברך עליה שמנה ברכות: על התורה, ועל העבודה, ועל הוודייה, ועל מחילת העון, ועל המקדש, ועל ישראל, ועל הפהנים, ועל ירושלים, והשאר תפלה. גמ' שמעת מינה חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב? אמר אביי: כולה משום כבודו דכהן גדול הוא: וכהן גדול עומד ומקבל וקורא וכו': "עומר" מכלל דיושב הוא? והאמר מר: אין ישיבה בעורה אלא למלכי בית דוד בלבד, שנאמר: "ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי" וגו'. פדאמר רב חסדא: בעזרת נשים, הכא נמי בעזרת נשים. מיתבי, והיכן קורין בו? בעורה. ר' אליעזר בן יעקב אומר: בהר הבית, שנאמר:

"ויקרא

וסולח לעונותינו ולעונות עמו וגו'. ועל המקדש. מתפלל על המקדש וחותם בברוך אשר בחר במקדש: ועל ישראל. מתפלל על ישראל וחותם ברוך הבוחר בעמו ישראל, וכן על ירושלים, ובמסכת סוטה ירושלמית מפרש לה: ועל שאר תפלה. בגמרא מפרש לה: **גמ'.** שפע מנה. מדקתני חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת בו, ואין חזן הכנסת נותנה לכ"ג אלא מכבד את ראש הכנסת בפני הסגן ובפני כהן גדול, וראש הכנסת מכבד הסגן בפני כ"ג, ש"מ חולקין כבוד לתלמיד, תלמיד קטן חולק כבוד לתלמיד גדול ממנו ואע"פ שקרב שם ואין גנאי לרב, וסתמא כמ"ד חולקין, דפלוגתא היא ביש נוטלין גבי בנות צלפחד (נ"ב קט): **כלל משום כבודו דכ"ג.** ולעולם אין חולקין, והכא כלל משום יקרא דכ"ג הוא, שמראין את מעלותיו מעלה למעלה ממעלה: אין ישיבה בעורה. דאין כבוד שמים בכך, ואפי' מלאכי השרת אין להם שם ישיבה דכתיב (יחזקאל ו) עומדים ממעל לו, וקרבנות על חור מן קאמיא (יחזקאל ו) : **אלא לפליגי בית דוד.** שחלק להם המקום כבוד להראות שמלכותו שלמה: **פדאמר רב חסדא.** לקמן: בעזרת נשים. היו קורין בו, והיא היתה חל בשאר הר הבית שלא נחקדש אלא מן החוקה ולפנים, ואפילו חלל שער קגורו העולה מעזרת נשים לעזרת ישראל לא נתקדש:

ויקרא

ובל כך למד לפי שאין ענין אמן במקדש. ואין כאן במה להפסיק: קומו וברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם. בספר עזרא כתיב, שכל ברכה שהיו מברכין במקדש כך היו מברכין. ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם למגן אבריהם וכן למחיה המתים: ויברכו שם כבודך. ושאר העם יענו בשבמלכו. ושהעם עונין להלל ולהודות: מתני'. ברכות כ"ג. ביום הכפורים לאחר שקלתה עבודת היום קורא בתורה דמפרש ואילו, ומברך שמנה ברכות בדקיעין למימר לקמן: תנו הכנסת. שמש הכנסת שטרח עסקי הכנסת עליו להכניס ולהוציא ולהפשיט את התורה והכין הכל: ראש הכנסת. על פי נחתבין דבר הכנסת. מי פטרי בנביא מי יפרסם על שמע מי ירד לפני התבה: סגן. המוכן תחת כ"ג, שאם יאירע בו פסול ישמש תחתיו: וקורא אחרי מות שהוא סדר יום הכפורים, ופרשה ראשונה לחודת קאמר. ואך בעשור. פרשת שור או בשב השמוכה היא לאחר מות, ויכול לגלול ס' לשם בעוד שהתורגמן מתרגם מקרא אחריו של פרשת אחרי מות, ואין כאן שהות כדי שיפסיק מתרגם ואין כאן גנאי לצבור, וגולל את התורה. ואע"פ שעדין יקרא בעשור של חמש הפקודים, על פה יקרא אותה ולא יגלל ס' לשם, מפני שהוא רחוק ויש שהות שיפסיק מתרגם וישתוק לפניהם ואין מתחיל בפסוק אחר ואיקרא גנאי: ואמר יתר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן. אע"פ שאני עתיד לקרות עוד פרשה שלישית, אל תדמו לאמר שחסרה היא מן הספר הנה ולך אני גולל, דיותר ממה שקריתי לפניכם בענין היום כתוב בו, ובגמרא בעי כל כך למד, ומשנינן בלא להוציא לעז על ספר תורה, על התורה. שרבה של אחריו, ועל העבודה ועל ההודאה מודים, לפי שנגמרה העבודה ואין עבודה בלא הודאה כדאמר' במסכת מגילה נה' (יח) וזבח תורה ובכדוני, אחר וביחיה הודאה: ועל מחילת העון. אתה בחרתנו, שחותם מלך מוחל

כתב

ביאורים למסכת סוטה דף מ עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ומכרד עליה - על הקריאה שנתנה ברכות, מברך על התורה
ברכת של אחיה, היינו 'אשר נתן לנו תורת אמת', ועל העבודה
שנמרה מברך ברכת 'צה', ועל ההודיה מברך ברכת 'מודים',
ועל מחילת העון מברך 'אתה בחרתנו וגו' ברוך אתה ה' מלך
מוחל וסולח לעוונותינו וגו', ועל המקדש מתפלל וחותם 'אשר
בחר במקדש', ועל ישראל מתפלל וחותם 'הבוחר בעמו ישראל',
ועל הכהנים מתפלל ומברך 'הבוחר בכהנים', ועל ירושלים
מתפלל ומברך 'הבוחר בירושלים', ומברך ברכה נוספת שנקראת
והשאר תפלה.
גמרא. שנינו במשנה, שחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו
לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן, והסגן נותנו לכהן
גדול, ונמצא שחזן הכנסת מכבד את ראש הכנסת בפני הסגן
והכהן הגדול הגדולים ממנו, וראש הכנסת מכבד את הסגן
בפני הכהן גדול הגדול ממנו, ולכאורה שמעתי מפייה, כי
שהמשנה סתמה כדעה שחולקין כבוד לתלמיד במקום הרב
- שמונת לתלמיד קטן לחלוק כבוד לתלמיד גדול בפני הרב,
ואין בכך גנאי לרב. אמר אפי' שיש לדחות, שבאמת אסור
לחלוק כבוד לתלמיד בפני הרב, אך במשנתנו אין המטרה
לכבד את ראש הכנסת והסגן, אלא משנתנו פולה משום
כבודו דכהן גדול הוא, שרוצים להראות כבודו שיש כמה
מעלות מתחתיו.
שנינו במשנה, וכהן גדול עומד ומקבל וקורא וכו'. מקשה
הגמרא, שמהלשון 'עומד' יש לדקדק, מכיל דיושב הוא לפני
שעמד, והאמר מר שמפני כבוד השכינה אין לשבת בעזרה, ואין
היתר ישיבה בעזרה, אלא למלכי בית דוד בלבד, שחלק להם
הכתוב כבוד להראות שמלכותם שלימה, שנאמר 'ויבא המלך
דוד וישב לפני ה' בעזרה, ויאמר מי אנכי וגו'". מתרצת
הגמרא, בראמר רב חסדא על קושיית הגמרא בהמשך, שיש
להעמיד שהקריאה היתה בעזרת נשים, שלא התקדשה
בקדושת העזרה ודינה כשאר הר הבית, ומותר לשבת שם, הלא
נמי יש להעמיד שהקריאה היתה בעזרת נשים.
מיתבי, ששנינו ברייתא שביורה ויהיין קורין בו - בספר תורה
את פרשת המלך, והוא הדין כהן גדול ביום הכיפורים, וביארה,
שלדעת חכמים הקריאה היתה בעזרה, ואילו רבי אליעזר בן
יעקב אומר, שבהר הבית היו קוראים בו, שנאמר לגבי קריאת
התורה שקרא עזרא בראש השנה, שעזרא הוציא ספר תורה

מבררת הגמרא, וכל כך למה אומרים זאת כברכה אחת,
ומבארת הגמרא, לפי שאין ענין 'אמן' במקדש, ואין שם במה
להפסיק בין הברכות, וממילא זה נשמע כברכה אחת.
מביאה הגמרא ברייתא בענין זה, הנו דבן, מפני שאין ענין
'אמן' אחר הברכות במקדש, אלא עונים 'ברוך שם כבוד
מלכותו וכו', שנאמר בתפלת עזרא בבית שני, 'קומו וברכו
את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם' - שכל ברכה במקדש
יש לסיים בתיבות אלו, כגון 'ברוך ה' אלוהי ישראל מן העולם
ועד העולם מגן אברהם', וממשיכה הברייתא, ומפני שעל כל
ברכה וברכה שאומר השליח ציבור, אומר הציבור תהלה -
'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', שנאמר '[ויברכו שם
כבודך]'. היינו שענין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד,
והמשך הפסוק, 'ומרום על כל ברכה ותהלה', בא ללמד,
שעל כל ברכה וברכה שאומר השליח ציבור, תן לו תהלה -
יענו הציבור ברוך שם וכו'.
ביום הכיפורים, לאחר שגומר הכהן גדול את עבודת היום, הוא
קורא בתורה ומברך עליה שמונה ברכות, ומשנה זו מבארת את
סדר קריאת הכהן הגדול וברכותיו.
משנה. שנינו לעיל שפרכות כהן גדול אין נאמרות אלא בלשון
הקודש, ומבארת המשנה כיצד הוא סדר קריאתו וברכותיו. תן
- שמש בית הכנסת שהיה סמוך לעזרה בהר הבית, נוטל את
הספר תורה, ונותנה לו לראש בית הכנסת החשוב ממנו, שעל
פיו נחתכים כל עניני בית הכנסת, וראש בית הכנסת נותנה לסגן
של הכהן גדול, והסגן נותנה לכהן גדול, וכהן גדול היושב שם
עומד ממקומו ומקבל את הספר תורה.
וקורא הכהן גדול את הפרשה הראשונה שבאחרי מות,
שמבארת את סדר עבודת יום הכיפורים, ו'אף בעשור' - וכמו
כן קורא את 'אך בעשור' שבפרשת אמור, מתוך הספר תורה,
שמבואר שם דיני יום הכיפורים, וגלגל את ספר התורה ומניחה
בתיקו ו'אמר לנמצאים שם 'למרות שאני עתיד לקרות פרשה
נוספת בעל פה, אין זה משום שאינה כתובה כאן, אלא יתר ממה
שקירתי לפניכם כתוב כאן', ואומר כן כדי שלא יוציאו לעז על
ספר התורה, ויאמר שהוא קורא בעל פה משום שחסר בספר
תורה, ו'בעשור' שבהמשך הפסוקים - שכתוב בספר במדבר
קורא הכהן גדול בעל פה, משום שפרשה זו רחוקה היא, ולא
יספיק לגלול עד אליה בשעה שמתרגמים הפסוק, וזהו גנאי
לציבור להמתין בשתיקה עד שיגלול לשם.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ואחד לעומר עמ' א

שואלת הגמרא, וכל הני סימנים של מועד הקריאה למה לי.
ומבארת, שכל הלשונות צריכי, דאי כתב רחמנא רק 'מקין
שבע שנים, הוה אמינא נימנו שבע שנים מהשתא - משנת
הארבעים לצאתם ממצרים, שהיא שעת הציצוי, ואז יקראו
בפרשת המלך, ואף על גב דלא מתרמי השנה השביעית
בשמיטה, שהרי לא מנו שמיטות אלא לאחר ארבע עשרה שנה
משנבנסו לארץ, ולכן כתב רחמנא 'שמיטה' לחדש שקריאה זו
תלויה בשנת השמיטה, ואי כתב רחמנא 'שמיטה' הוה אמינא
שקוראים בסוף השמיטה, לפני ראש השנה של השנה השמינית,
שהרי 'מקץ שבע שנים' משמע בסוף שנה, ולכן כתב רחמנא
'במועד' לחדש שזה במועד שאחר השמיטה. ואי כתב הפסוק
רק 'במועד' הוה אמינא שהקריאה היא מריש שתא - בראש
השנה, שאף הוא נקרא 'מועד', ולכן כתב רחמנא 'בחנו
הסוכות', ואי כתב רחמנא רק 'בחנו הסוכות' הוה אמינא
שיכול לקרוא אפילו ביום טוב אחרון של סוכות, כתב רחמנא
התיבות 'בבוא כל ישראל', והיינו

תרומות ומעשרות. וחזור לאחוריו וקורא ופרשת המקל -
'אשימה עלי מלך' שבפרשת שופטים, ומדלג וקורא וברכות
וקללות שבפרשת כי תבא, כדי שיקבלו עליהם בריתות של עול
תורה, עד שגומר כל הפרשה.
וכל שמונת הברכות שבהן גדול מכרד אותן לאחר קריאתו
ביום הכיפורים, גם המקל מכרד אותן לאחר קריאתו, אלא
שנותן - שמברך ברכה של רגלים - 'מקדש ישראל והזמנים',
תחת - במקום ברכת מחילת העון שמברך הכהן גדול ביום
הכיפורים.
גמרא. שנינו במשנה שקריאת המלך היא 'בשמיני', ובפשוטות
הכוונה לשמיני עצרת, ומקשה הגמרא בשמיני סלקא דעתך -
הרי מבואר שהיה זה במוצאי יום טוב הראשון של חג הסוכות.
ומיישבת, אימא 'בשמינית' - בשנה השמינית.
כתוב בתורה 'מקץ שבע שנים, במועד שנת השמיטה בחג
הסוכות, בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלהיך במקום אשר
יבחר, תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם'.

ביאורים למסכת סוטה דף מא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מקשה הגמרא על תירוצו של רב הונא, ומי חיישינן לפגמא –
 שאם יוציאו שני ספרי תורה, יאמרו שהספר הראשון פסול הוא,
 והאמר רבי יצחק נפחא, ראש חדש סבת שחל להיות בשבת,
 מכאן שלש ספרי תורות, וקורא באחת מהן מענייניו של יום –
 פרשת השבוע, ואחת מהן קורא בה פרשה של ראש חדש,
 ואחת מהן קורא בה בשל חנוכה, ומוכח מכך שאין חוששים
 שיוציאו לעז על הספר תורה הראשון. מיישבת הגמרא, ששם
 קוראים תלתא גברי בתלתא סיפרי, וכל אחד קורא בספר תורה
 אחר, ובאופן זה ליכא פגמא לספר תורה הראשון, אך כאן
 שקורא חד גברא בחד סיפרי, ואינו קורא בספר הקודם, איכא
 חשש פגמא לספר תורה הראשון.
 שנינו במשנה ובמכרז עליה שמנה ברכות כו'. תנו רבנן לבאר
 ברכותיו של הכהן גדול, [מכרזין] על התורה אשר נתן לנו
 תורת אמת, כדרך שמכרזין בבית הכנסת לאחר קריאת
 התורה, ועל העבודה מברך רצה, ועל ההודאה מברך מודים,
 ועל מחילת עון מברך אתה בחרתנו וכו' ברוך אתה ה' מלך
 מוחל וסולח לעוונותינו, וברכות אלו מברך בתיקנן – כפי
 נוסחתם הרגילה. ומתפלל על המקדש בפני עצמו, וחותרם אשר
 בחר במקדש, ועל הכהנים מתפלל בפני עצמן, וחותרם 'הבוחר
 בבניהם', ועל ישראל מתפלל בפני עצמן, וחותרם 'הבוחר בעמו
 ישראל', ועל ירושלים מתפלל בפני עצמה, וחותרם 'הבוחר
 בירושלים'.
 שנינו במשנה שהכהן גדול מברך ברכה נוספת שנקראת 'והשאר
 תפלה'. תנו רבנן, על מה ששנינו במשנה 'השאר תפלה'
 מבארת הברייתא שהוא ברכה אחת שיש בה, 'אתחנה רנה
 ובקשה שעמך ישראל צריכין ליושע', וחותרם בשומע תפלה.
 ממשיכה הברייתא, שמכאן ואילך – לאחר שגמר הכהן גדול
 לקרוא הפרשה וברכותיה, כל אחד ואחד מהנמצאים שם מכאן
 ספר תורה מתוך ביתו לעזרה וקורא בו, וכל כך למה עושים
 כן, כדי להראות חזותו – יופיו של ספר תורה לרבים.
 משנה, פרישת המלה, ששנינו לעיל שנאמרת דווקא בלשון
 הקודש, כיצד הוא סדר חזון אמירתה. במוצאי יום טוב
 הראשון של חג, בשמיני – בשנה השמינית שהיא במוצאי
 השנה השביעית, עושין לו למלך בימה של עץ בעזרה, והוא
 יושב עליה. וקריאה זו היא מן התורה שנאמר 'מקץ – לאחר
 שבע שנים במעד וגו' תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל
 באזניהם' וגו'.
 חזן – שמש בית הכנסת שהיה סמוך לעזרה בהר הבית, נוטל
 ספר תורה ונותנה לראש בית הכנסת החשוב ממנו, וראש בית
 הכנסת נותנה לפסן של הכהן גדול החשוב ממנו, והפסן נותנה
 לכהן גדול, וכהן גדול נותנה למלה, והמלה עומד ממקומו
 ומקבל הספר תורה, וקורא כשהוא יושב. מספרת המשנה
 שאגריפס המלה עמד משיבתו וקבל הספר תורה, וקרא
 כשהוא עומד משום כבוד התורה, ושפחותיו חכמים על כך.
 ובשעה שקריאתו ל"לא תוכל לתת עליך איש נכר" ולנו
 ענינו דמעות, משום שמקרא זה פוסל אותו מהמלכות, שהרי
 היה מזרעו של הורדוס שהיה עבד. אמרו לו הנוכחים שם, אל
 תתירא אגריפס שנדיח אותך מהמלכות, שמתוך שאמך
 מירשאל אחינו אתה, אחינו אתה.
 וקורא המלך מתחילת ספר אלה תדברים' עד 'שמע ישראל
 וגו', שבפרשת זאתחנן, ושמע' – וקורא פרשת שמע' כדי
 שיקבלו עליהם עול מלכות שמים, ומדלג עד פרשת והיה אם
 שמוע' שבפרשת עקב, כדי שיקבלו עליהם עול מצוות. ומדלג
 וקורא פרשת עשר תעשר' שבפרשת ראה, ומשם מדלג וקורא
 פרשת כי תכלה לעשר' שבפרשת כי תבא, וקורא פרשיות אלו
 משום שהוא זמן אסיף, ומוזהרים לתת מתנות עניים ולהפריש

המשך בעמוד קלז

ויוקרא בו לפני הרהוב אשר לפני שער המים. בכל אופן
 רואים שלפי חכמים קראו בעזרה. ועל קושיה זו אמר רב הקדא
 שיש ליישב, שכונת הברייתא שקוראים בעזרת נשים.
 שנינו במשנה וקורא הכהן גדול בפרשיות אחרי מות ואף
 בעשור. מקשה הגמרא ורמינהי, ששנינו שמדלגין בנביא –
 מותר למפטיר בנביא לדלג מפרשה לפרשה, ואין מדלגין
 בתורה מפרשה לפרשה, ואף כאן מדלג הכהן גדול מפרשת
 אחרי מות לפרשת אך בעשור. אמר אביי שקושיה זו לא
 קשיא, משום שכאן ששנינו שאין מדלגים בתורה, מדובר
 בדילוג גדול שהוא בכדי שיפסוק התורגמן מלתרגם, וזהו גנאי
 לציבור שישתקו וימתינו לקורא, ואילו כאן במשנתנו מדובר
 בדילוג קטן שהוא בכדי שלא יפסוק התורגמן מלתרגם, שתוך
 כדי התרגום של הפסוק האחרון של פרשת אחרי מות' גולל
 הכהן גדול לפרשת אך בעשור, ומיד כשגומר המתרגם ממשך
 הכהן גדול בפרשה החדשה, ובאופן זה אין גנאי לציבור ומותר
 לדלג.
 מקשה הגמרא, והא עלה – על המשנה שם קתני בברייתא,
 מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה, ועד כמה מדלגין בנביא,
 עד כדי שלא יפסוק התורגמן, ומשמע מקלל הדברים דבתורה
 כלל וכלל לא מדלגים. אמר אביי, לא קשיא משום שיש
 ליישב באופן אחר, שבמשנה כאן מדלג הכהן גדול מפרשה
 לפרשה בענין אחד, ששתי הפרשיות בענין יום הכיפורים,
 ובאופן זה מותר לדלג כשאין בדילוג כדי שיפסוק התורגמן, וכאן
 – בברייתא שמבואר שאסור לדלג בתורה כלל, ובנביא מותר
 לדלג בכדי שלא יפסוק התורגמן, מדובר בשני עניינים – שמדלג
 מענין לענין אחר, שאין הלב שנמשך לשמוע דבר אחד, ממזהר
 לצאת ממנו לשמוע ולהבין ענין אחר. ובקריאת התורה שנועדה
 ללמד לעם את מצוות התורה, חששו שלא יבין השומע פסוק
 אחד ויצא מכך קלקול שיעבור עליו ולא יקיימו, ולכן אסור לדלג
 מענין לענין ואפילו אם אין בכך כדי שיפסוק התורגמן, אך בנביא
 שאין חשש זה מותר לדלג מענין לענין אם אין בו כדי שיפסוק
 התורגמן. והתנאי כתיורן זה, מדלגין בתורה מפרשה לפרשה
 דווקא בענין אחד, ובנביא מותר לדלג אפילו בשני עניינים,
 ובאופן זה – בתורה ובנביא מותר רק בכדי שלא יפסוק
 התורגמן. ואין מדלגין בנביא לנביא, משום שזה מבלבל דעת
 השומעים יותר מדאי, ובנביא של שנים עשר מדלגין מנביא
 לנביא, ובכדי שלא ידלג למפרע מן הפסוק לתחילתו.
 שנינו במשנה וגולל הכהן גדול את התורה ומניחה בחיקו
 ואומר יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן, ובעשור
 שבחומש הפקודים קורא על פה כו'. מבארת הגמרא, וכל כך
 למה הוצרך לומר כן, כדי שלא להוציא לעז על ספר תורה,
 שלא יאמרו שפרשה זו שהוא קורא בעל פה אינה כתובה בספר
 תורה, והוא ספר משובש.
 שנינו במשנה ובשעור שפחושם הפקודים קורא הכהן גדול בעל
 פה. שואלת הגמרא, מדוע הוצרך לקרוא בעל פה, וליכרייה –
 שיגלול לפסח תורה לפרשה זו, וליקרי' מתוך הכתב. אמר רב
 הונא בר יהודה אמר רב שש, שאינו יכול לגלול הספר תורה,
 לפי שאין גוללין ספר תורה בצבור מפני כבוד הציבור. שואלת
 הגמרא, וליתי ספר תורה אחרתא שגלול בפרשת בעשור,
 וליקרי' בו מתוך הכתב, שבאופן זה אינו צריך לגלול הספר
 בציבור. רב הונא בר יהודה אמר ליישב, שאין להוציא ספר
 תורה אחר משום חשש פגמא של ספר תורה ראשון, שלא יאמרו
 שנמצא פסול בראשון ולכן הוציאו ספר תורה אחר. ורבי שמעון
 בן לקיש אמר ליישב, שאין להוציא ספר תורה אחר, לפי שאין
 מכרזין ברכה שאינה צריכה – משום שהכהן גדול יצטרך לברך
 גם על הספר תורה השני, וזו ברכה שאינה צריכה.

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מא עמוד א

רש"י

תוספות

כתב רחמנא בחג הסוכות. חזימה השתא דכתיב בחג הסוכות במועד למה לי ועוד לא ליכתוב אלא מקץ שבע שנים שנת השמיטה בבא כל ישראל ליראות ואנא ידענא דלאו היינו מרה דאז אינם באים ליראות וי"ל אם כן הוה אמינא בחג המצות להכי איצטריך בחג הסוכות מיהו במועד לא הוה צריך ונראה דלהכי איצטריך משום דבבא כל ישראל ליראות משמע מאתחלתא דמועד ביום ראשון קמ"ל במועד דמשמע בתוך המועד ואחרי בבא כל ישראל דמשמע מאתחלתא דמועד לא ביום ב' או ביום ג' אלא במוצאי י"ט דראשון אבל פ"י רש"י תמוה דפ"י דמאי טעמא ביום טוב ראשון לא דתיקון בימה אינה דוחה י"ט כיון דגזירת הכתוב לקרות מאתחלתא דמועד יקרא בלא בימה מנלן דבימה מעכבת להכי מסתבר כדפי' ונראה דהוי בונין הבימה מע"ט בנין של פרכים ובחולו של מועד לא היו עושין שום בנין אלא מקמין אותה ומחברין הפרכים יחד ואם לא בנו אותה מערב י"ט נראה דבנייה לא היה דוחה אפילו חולו של מועד:

מצדה

ויקרא כו' בספר עזרא כתיב. קתני מיהא לרבען בעזרה היו קוראים: מהני' בכדי שלא יפסוק התורגמן הוא. שפרשת שור או כשב קרובה לפרשת אחרי מות, ולא גמר התורגמן לתרגם עד שזה רואה אף בעשור ומתחיל בשמפסיק זה: ועד פסח מרדלגין. בנביא: כאן בענין אחר. מרדלגין בתורה, כגון מהני' דתורגמיהו בענינא דיהיב ניהוה. הלכך מרדלגין בכדי שלא יפסוק. וברייחא דקתני דאפי' בכדי שלא יפסוק תורגמן אין מרדלגין - בשני עניניו, שזה בענין יום הכפורים וזה בצו את אהרן או בפרשה אחרת, שאין הלב שהוא נמשך אחר ענין אחד ממזה לצאת ממנו לשמוע ולהבין דברי ענין אחר. הלכך תורה, שהמצות תלויות בה ומשמיעין אותה לצבור, ופסוק אחד שלא יבין בו הוא שוכחו ועובר עליו ואינו מקימו ובאה חורבה על קר, לכן אין מרדלגין מענין לענין ואפילו אין התורגמן מספיק, אבל בנביא שפר דמי' וחתניא. בנידוחא: ובנביא בשני עניניו. וכל שכן בענין אחר: ובנביא של שנים עשר מרדלגין. מנבואה לחברתה, דבכליה חד ספרא הוא: בסוף הפסוק לתחילתו למפרע: וכל כך למה. לו לומר להם: שלא להוציא לעז. שלא יאמרו פרשה שהוא קורא על פה אינה כתובה בו וספר משקש הוא: משום פגמיו. של ספר תורה ראשון. שלא יאמרו מוצא בו פסול: בענינו של יום. פרשה של אותה שבת לפי סדר פרשיות התורה: ת"ד השאר תפלה. זו היא שיש ברכה אחת וכו' תפלה תתנה רנה ובקשה שמעך כו': מפאן ואילך. לאחר שגמר כהן גדול לקרוא פרשה בברכותיה, כל אחד מן הצבור מביא ספר תורה מביטו לעזרה, דקסבר אין ערוב ודוצא ליום הכפורים, אי נמי ירושלים דלתותיה נעולות בלילה ומערבין את בלה: להראות חזונו. של ס"ת ונוי, דאמר מר (וי' דף כ') זה אלי ואניוהו התנאה לפניו במצות בס"ת נאה בציצית נאה מהני'. בשמיני. במקרא פריך בשמיני ס"ד, הא אמרת במוצאי י"ט הראשון, ומשנינא אימא בשמיני' במוצאי שביעית בסבות שבתחלת שנה שמינית: בימה. אלמברא: שנאמר מקץ שבע שנים. בסוף שבע שנים, ואותה קריה על יד מלך היא, דבתנאי בספרי בפרשת המלך, את משנה דתורה הוא, אין קורין ביום הקהל אלא במשנה תורה: וקורא יושב. וקורא בשיבה: אנריפם המלך. מלך ישראל היה מורשו של הורדוס, והוא שנתרץ בהמ"ק בימיו: ולנו ענינו דמינות. שהמקרא הזה פוסל מן המלכות: אחינו אתה. שאמו מישאל. וקורא מתחלת אלה הדברים עד שסעי. שבו אחתהו: ושסעי והיה אם שמוע. ע"י דלוג, ומשם מרדלג לעשר תעשר, ומשם מרדלג וקורא כי תכלה לעשר וברכות וקללות, ומשם חוזר למפרע וקורא אשימה עלי מלך. שמע קבלת מלכות שמים: והיה אם שמוע קבלת עול מצות בדאמר בפ' שני דברכות וף י"א. וכן ברכות וקללות קבלת ברייתו של תורה, ומשמיע לרבים עשר תעשר כי תכלה לעשר מפני שהוא זמן אסוף ומתנות עניים והפרשת

תרומות ומעשרות. ואע"פ שפרשת המלך מופסקת בין עשר לכי תכלה, קורא את אלה יחד שלא להפסיק במעשרות, ואח"כ קורא פרשת המלך. ואי משום דיש כאן דלוג בתורה בכדי (שלא) יפסיק התורגמן, אין למלך תורגמן ואין מתרגמן אחריו: ברכות ש"ב פ"ב. ביוה"כ אחר מקרא פרשה בדאמין (וי"ט סה) מברך עליה שמונה ברכות: המלך מברך. אחר קריאתו של ר' גליל. מקדש ישראל והזמנים מברך תחת ברכות של מחילת העון שבייב: גמ'. צריכי. כל הסימנים הללו מקץ שנת השמיטה ובתה הסבות ובמועד: נימניוהו מהשתא. משנת ארבעים והלאה, שבערבות מוצא נאמרה פרשה זו ואע"ג דלא מתרגמי בשמיטה, שלא מנו שמשין עד לאחר שבע שבשבו ושבע שחלוק בדאמר" (פסחים ק"ה סה) (ערכין ק"ה י"א): בסוף שמיטה. קדם ר"ה של שמינית, דהא מקץ שבע בסוף שנה משמנו: פריש שתא. שכלן נקראו מועד דברכתיב (ויקרא כ) אלה מועדי ד' וקחשיב נמי ר"ה:

מאימת

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מא עמוד ב

תוספות

רש"י

מצוה שאני. והבי פרכין נמי בפרק כ"ג בסנהדרין (דף יט) גבי מלך דתנן לא חולץ ולא חולצין לאשתו רבי יהודה אומר אם רצה לחלוץ וליבם זכור לטוב איני האומר רב אשי וכו' ומשני מצוה שאני וקשיא לר"י אמאי לא משני הכי בפרק שני דכתובות (דף יז) מעבידין את דמות מלפני כלה וזה וזה לפני מלך ישראל אמרו עליו על אנריפס המלך שעבר לפני הכלה ושבוהו חכמים וקא פריך

מכלל דשפיר עבד דהאמר רב אשי וכו' ומשני פרשת דרכים הוה ואמאי לא משני מצוה שאני ותו איכא למיתמה וזה הדין גופיה דרב אשי מיייר במקום מצוה דמערקא אמר' אפי' למיד הרב שמחל על כבודו כבודו מחול נשיא שמחל על כבודו אין כבודו מחול ומותיב ליה מעשה ברבי אליעזר רבי יהושע ורבי צדוק שהיו מסובין בבית המשתה בנו של ר"ג ברבי יהודה ר"ג עומד ומשקה עליהן וכו' אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב אשי אפי' למיד נשיא שמחל על כבודו דהיינו רבי יהושע שקבל הכוס מרוב גמליאל וכן רבי (אלעזר בר) צדוק מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול משמע אפילו במקום מצוה דמאי דנשיא כהווא מעשה דרבן גמליאל שהיה סעודת מצוה ומחל על כבודו בשביל כבוד החכמים אורחין שהיו מסובין בסעודתו דמייית עליה דאברהם אבינו הווא עומד עליהם אלמא דאפי' במקום מצוה אמר רב אשי אין כבודו מחול ונראה לתרץ דדוקא הכא שייך למימר מצוה שאני דמחל על כבודו משום כבוד התורה שהוא כבוד השכינה וכן הדין דפרק כהן גדול (סנהדרין יט) דחולץ או מיבם מחל על כבודו כדי לקיים מצות מלך עולמים ומראה בעצמו שאימת שכינה עליו אבל הדין דכתובות (דף יז) ופ"ק דקידושין (דף לב) שמוחל על כבודו כדי לחלוץ כבוד לבשר ודם כגון כלכלה ות"ח בזה גזירת הכתוב הוא שאינו מחל אפי' במקום מצוה שהרי מצות כיבוד עצמו שהן צריכין לעשות בו למלך כבוד גדולה ממצות כיבוד שחייב המלך לנהוג בזה שהרי גם עליהן אמרה תורה שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך ולא אימתך עליו נמצא דמה שהמלך מכבדו ליכא מצוה: **אותו** היום נתחייבו שונאי ישראל בליה. ירושלמי תני רבי חנינא ברבי גמליאל אומר הרבה חללים נפלו באותו יום שהחניפו לו ודבר תמוה לומר אם היה ראוי מפני ומדין התורה בין דאמו היתה מישראל אלא משום דילא מילתא כמו שפירשי' שיתחייבו על חנופה מועטת כזאת עונש גדול ופירש ר"י אע"ג דאמר בפרק מצות חליצה (יבמות קב.) ובפרק החולץ (שם מה:) גבי רב מרי דמנייה רבא אפורסי דבבל וגבי אושפויניה דרב אדא בר אהבה אם היתה אמו מישראל מקרי

אחין קרינן ביה (קדושין דף עו) היינו דוקא גבי נשיאות ושררות בעלמא דלינהג שררות במתא דדרשין שום תשים עליך מלך מקרי אחין מדיסמך משימות למקרי אחין ש"מ דבעינן בזה מקרי אחין קצת כגון אמו מישראל אבל מלך חור ושנה עליו מקרי אחין תשים עליך מלך דקפיד קרא גבי מלך עד שיהא ממש מקרי ממוצע מאביו ואמו מישראל וזו היתה החנופה שכלל בורעו של כדן תורה והודו לו החזיקו בכך נהי שלא יוכלו למחות היה להן לשותק ולא להחזיקו וזהו עונש החנופה בדבר עבירה שמתחיל לחבירו מחמת יראתו מפניו ואינו חושש על ריאת הקביה ועושה עין שלמעלה כאילו אינה רואה בירושלמי דעשרה יוחסין בגמרא אין בודקין מן המבזה כתיב שום תשים עליך מלך אין לי אלא מלך מן חללות שוטרי הרבים וגבאי צדקה וסופרי דינין ומכין ברצועות ת"ל מקרי אחין תשים עליך מלך כל שתשימוהו עליך לא יהא אלא מן הברורים שבאחין:

בל המחנקה לחבירו. יש לפרש שלא במקום סכנה אבל במקום סכנה מותר כי הדין דפרק ארבעה נדרים (דף כב.) עולא אול לארעא דישיראל לזו בהדיה תרי בני חוחאי קם חד שחטיה לחבריה אמר ליה לעולא יאות עבדי אמר ליה אין ופרע לו בית השחיטה כי אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה דלמא חזי אחזקת ידי עוברי עבירה א"ל רבי יוחנן נפוך הצלתה:

מאתחלתא דמועד: וחסון הנפסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הנפסת: **שמעת מינה**, חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב? **אמר אביי**: פולח משום כבודו המלך, והמלך עומד ומקבל וקורא וישב. **אנריפס המלך עמד וקיבל וקרא עומד**: עומד מכלל דיושב והאמר מר: אין ישיבה בעורה אלא למלכי בית דוד בלבד, **שנאמר**: "ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר" וגו'? **פדאמר רב חסדא**: בעזרת נשים, **הכא נמי בעזרת נשים**: ושבוהו חכמים: **שבוהו, מכלל דשפיר עבד**? **האמר רב אשי**: אפילו למאן דאמר נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, **שנאמר**: "שום תשים עליך מלך" **שתהא אימתו עליך**! **מצוה שאני**: וכשהגיע ל"לא תוכל לתת": **תנא משמיה דרבי נתן**: **באותה שעה נתחייבו שונאי ישראל בליה**, שהחניפו לו **לאנריפס**. **אמר ר' שמעון בן חלפתא**: מיום שנבר **אנריפס של חנופה**, נתעורותו הדינין, ונתחלקלו הפעשים, ואין אדם יכול לומר לחבירו **"מעשי גדולים מפעשיך"**. **דרש ר' יהודה בר מנר**א ואיתימא ר' שמעון בן פזי: מותר להחניף לרשעים בעולם הזה, **שנאמר**: "לא יקרא עוד לנבל גדיב ולכילי לא יאמר שוע", ופליגא דרבי לוי, דאמר רבי לוי: מושל של יעקב ועשו, למה הדרב דומה? לאדם שיומן את חבירו והפיר בו שמבקש להורגו, אמר לו: מעם תבשיל זה שאני מוצעם כתבשיל ששעמתי בבית המלך. **אמר**: ידע ליה מלכא, מיסתפי ולא קטיל ליה: **אמר ר' אלעזר**: כל אדם שיש בו חנופה מביא אף לעולם, **שנאמר**: "ותנפי לב ישימו אף" ולא עוד אלא שאין תפלתו נשמעת, **שנאמר**: "לא ישועו כי אסרם". **סימן א"ף עוב"ד** גיהנםם ביד"ו ניד"ה גול"ה: **ואמר ר' אלעזר**: כל אדם שיש בו חנופה, אפילו עוברין שבמעי אמן מקללין אותו, **שנאמר**: "אמר לרשע צדיק אתה יקבחו עמים ויעמיהו לאמים", ואין "קוב" אלא קללה, **שנאמר** "לא קבה אל", ואין "לאום" אלא עוברין, **שנאמר** "ולאם מלאם יאמין". **ואמר ר' אלעזר**: כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנם, **שנאמר**: "היו האמרים לדע טוב ולטוב רע" וגו', מה פתיב אחריו "לכן פאכל קש לשון אש וחשש להבה ירפה". **ואמר ר' אלעזר**: כל המחניף לחבירו סוף נופל בידו, ואם אינו נופל בידו נופל בידו כניו, ואם אינו נופל בידו כניו נופל בידו כניו, **שנאמר**: "ויאמר ירמיה אמן בן יעשה ה' יקם ה' את דבריו", וכתוב: "ויהי"

אחין קרינן ביה (קדושין דף עו) היינו דוקא גבי נשיאות ושררות בעלמא דלינהג שררות במתא דדרשין שום תשים עליך מלך מקרי אחין מדיסמך משימות למקרי אחין ש"מ דבעינן בזה מקרי אחין קצת כגון אמו מישראל אבל מלך חור ושנה עליו מקרי אחין תשים עליך מלך דקפיד קרא גבי מלך עד שיהא ממש מקרי ממוצע מאביו ואמו מישראל וזו היתה החנופה שכלל בורעו של כדן תורה והודו לו החזיקו בכך נהי שלא יוכלו למחות היה להן לשותק ולא להחזיקו וזהו עונש החנופה בדבר עבירה שמתחיל לחבירו מחמת יראתו מפניו ואינו חושש על ריאת הקביה ועושה עין שלמעלה כאילו אינה רואה בירושלמי דעשרה יוחסין בגמרא אין בודקין מן המבזה כתיב שום תשים עליך מלך אין לי אלא מלך מן חללות שוטרי הרבים וגבאי צדקה וסופרי דינין ומכין ברצועות ת"ל מקרי אחין תשים עליך מלך כל שתשימוהו עליך לא יהא אלא מן הברורים שבאחין:

בל המחנקה לחבירו. יש לפרש שלא במקום סכנה אבל במקום סכנה מותר כי הדין דפרק ארבעה נדרים (דף כב.) עולא אול לארעא דישיראל לזו בהדיה תרי בני חוחאי קם חד שחטיה לחבריה אמר ליה לעולא יאות עבדי אמר ליה אין ופרע לו בית השחיטה כי אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה דלמא חזי אחזקת ידי עוברי עבירה א"ל רבי יוחנן נפוך הצלתה:

הדרן עלך אלו נאמרין

משוח

ביאורים למסכת סוטה דף מא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מאתחלתא דמועד - מתחילת חג הסוכות.
 שנינו במשנה וחנון הכנסת נזיל ספר תורה ונותנו לראש
 הכנסת. מעירה הגמרא, שלכאורה שמעת מינה שמשנתנו
 סתמה כדעה שחולקין כבוד לתלמיד במקום הרב, ואין בכך
 פחיתות כבוד לרב, שהרי כאן חולקים כבוד לראש הכנסת בפני
 המלך. אמר אביי שאין להוכיח זאת מכאן, משום שטעם
 משנתנו כולה הוא משום כבודו דמלך, להראות שיש כמה
 שררות מתחתיו, ובאופן זה הכל מודים שחולקים כבוד לתלמיד
 במקום הרב.
 שנינו במשנה ותמלך עומד ומקבל וקורא יושב, אנריפס
 המלך עמד וקיבל, וקרא עומד. מקשה הגמרא, שמה שכתוב
 וקרא עומד, מקבל הדברים משמע דיושב היה לפניו, והאמר
 מר, שאין היתר ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד,
 משום שחלק להם הכתוב כבוד להראות שמלכותם שלימה,
 שנאמר ויבא המלך דוד וישב לפניו ויאמר וגו', ואין יושב
 אגריפס שהיה ממלכי בית חשמונאי בעזרה. מתרצת הגמרא,
 בראמר רב חסדא על קושיה דומה, שהקריאה היתה בעזרת
 נשים שמוותר לשבת בה, הקא נמי יש ליישב שהקריאה היתה
 בעזרת נשים.
 שנינו במשנה, שאגריפס המלך קרא בעמידה ושפחוהו חכמים
 על כך. מקשה הגמרא, שמה שכתוב ששפחוהו מקבל הדברים
 עולה דשפיר עבד בכך שקרא בעמידה, והאמר רב אשי,
 שאפילו למאן דאמר שנישא בישראל שמחל על כבודו כבודו
 מחול, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, שנאמר שום
 תשים עליך מלך ומזהיתור שכתוב פעמים 'שום' ו'תשים', יש
 ללמוד שתהא אימתו עליך, ואם מחל על כבודו אין אימתו
 עלינו. מתרצת הגמרא, מצוה שאני - אגריפס מחל על כבודו
 לצורך מצוה, ובאופן זה כבודו מחול.
 שנינו במשנה, ובשעהניע אגריפס ללא תוכל לתת עליך איש
 נכרי, ולגו עיניו דמעוה, אמרו לו, אל תתירא אגריפס, אחינו
 אתה, אחינו אתה. תנא משמיה דרבי נתן, באותה שעה
 שאמרו לו כן, נתחייבו שונאי ישראל בליה, משום שהחניפו
 לו לאגריפס, שלמרות שאמו היתה מישראל, לא היה ראוי
 למלוך על ישראל, משום שהיה עבד, וזהו גנאי לישראל שעבד
 ימלוך עליהם.
 אמר רבי שמעון בן הלפתא, מיום שנבר אגריפס - כוחה של
 חנופה - שהחניפו לאגריפס, נתעוותו הדינים - שהדינים
 החניפו לבעלי הדינים, ונתקלקלו המעשים - שהצדיקים ראו
 עוברי עבירות ולא מחו בידם מפני החנופה, ומתוך כך למדו
 הדורות את מעשי הרשעים, ואין אדם יכול לומר לחבירו
 מעשי גדולים מפעשיך, שמתוך שלא מחו ברשעים הכל למדו
 ממעשיהם, ונעשו כולם עוברי עבירה.
 דרש רבי יהודה בר מערבא, ואיתימא רבי שמעון בן פאי,

מותר להחניף לרשעים בעולם הזה, שנאמר שלעתיד לבוא
 "לא יקרא עוד לנבל - הנותן רק מה שחייב ובעין רעה נדיב -
 הנותן בעין יפה, ולכלי - רמאי חורש רעות לא יאמר שהוא שוע
 - אדון נדיב שהכל פונים אליו", ויש לדייק מקבל הדברים,
 דבעולם הזה שרי להחניף לרשעים, ורק לעתיד לבוא יהיה אסור
 להחניף להם. רבי שמעון בן לקיש אמר, שהמקור לכך שמוותר
 להחניף לרשעים הוא מהקא, שיעקב אבינו החניף לעשיו ואמר
 לו, "כי על כן ראיתי פניך בראות פני אלהים, ותרצני".
 ופליגא דרבי לוי - ביאורו של רבי שמעון בן לקיש בפסוק, נחלק
 על ביאורו של רבי לוי, שיעקב אבינו לא החניף כלל לעשיו,
 אלא בא לאיים עליו. דאמר רבי לוי, משל של יעקב ועשו
 בפסוק זה למה הדבר דומה, לאדם שיומן את חבירו, והכיר
 חבירו בו - בזמין, שפכקש להורגו, אמר לו האורח למזמין,
 'טעם תכשיל זה שאני טועם, תכשילי שמעמתי בבית המלך',
 אמר המזמין לעצמו, 'מסתבר שאדם זה שטעם מתכשיל המלך,
 ידע ליה מלכא - המלך מכירו וחבירו, ומתוך כך מיסתפי -
 חושש הרוצח ולא קטיל ליה. ואף כאן יעקב אבינו איים על
 עשיו ורמז לו שהוא רגיל לראות מלאכים שעוזרים לו.
 הגמרא מביאה כמה ממרות של רבי אלעזר, בגנות החנופה.
 אמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה, מביא אף - כעס
 לעולם, שנאמר ויחנפי לב ישימו אף. ולא עוד אלא שאין
 תפלתו של החנף נשמעת, שנאמר בהמשך הפסוק לא ישועו -
 לא תתקבל שועתם, כי אסרם - כאשר יבואו עליהם יסורים.
 (ספן) למאמרי רבי אלעזר בעניני חנופה, אף עוב"ד, ויהנ"ם
 ביד"ו, ניד"ה גול"ה). ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו
 חנופה, אפילו עובדיו שפכקש אמן מקלליו אותו, שנאמר
 "אמר לרשע צדיק אתה, וקבוהו עמים, ויעמוהו לאומים",
 ואין ביאור קוב' המזכר בפסוק אלא לשון קללה, שנאמר
 בפרשת בלעם, "מה אקוב, לא קבה אל" - כיצד אקללם, וזה
 לא קללם. ואין 'לאום' אלא עובדיו, שנאמר על יעקב ועשיו
 כשהיו בבטן אמם וילאום מלאים יאמין".
 ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנם,
 שנאמר "הוי לחנפים, האמרים לרע - לאדם רע שהוא טוב,
 ולטוב רע וגו'", מה כתיב אחריו בעונשם, "לבן באכל קש
 לשון אש, וחשש להכה ירפה וגו'", הרי שנופלים באש הגיהנם.
 ואמר רבי אלעזר, כל החניף לחבירו בסוף נופל בידו של
 הרשע שהחניף לו, ואם אינו נופל בידו נופל ביד בניו, ואם
 אינו נופל ביד בניו נופל ביד בן בנו, שנאמר ויאמר וירמיה
 הנביא לחנניה שהתנבא נבואת שקר, שבעוד שנתיים ישוב
 יבניה וכלי המקדש מגלותם, אמן בן יעשה ה', קם ה' את
 דבריו, והיתה זו חנופה משום שהיה לו לומר בפירוש שקר
 אתה דובר, ובתיב, שלאחר כמה ימים יצא ירמיה מירושלים
 לארץ בנימין, לחלוק נחלה שנפלה לו שם,

המשך ביאור למסכת ראש השנה ליום ראשון עמ' א

והמשובח שבו, ואולם קוץ יש בה ואי אפשר לאכול את כולה,
 כלומר, אף שיש כאן דברי נחומין שהקב"ה נושא עון ועובר על
 פשע, אבל אין זאת לכולם אלא רק לשארית נחלתו, ולא לכל
 נחלתו שאין הקב"ה נושא עון לכל ישראל, אלא רק

מדותיו, אלא מעביר עליהם, לא תקומו בתריה - אל תדקדקו
 אחריו, שנאמר נשא עון ועבר על פשע, ודרשו, לפי נושא עון
 לעובר על פשע.
 נאמר בהמשך הפסוק (שם) לשארית נחלתו. אמר רבי אחא בר
 חנינא, דברים אלו הם באליה של כבש, שהיא החלק השמן

ביאורים למסכת סוטה דף מב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אחיהם, ורחמיו עליהם. ופסוק שנאמר במלחמת פקח בן רמליהו
מלך ישראל עם אחז מלך יהודה, "וַיִּקְרָאוּ הָאֲנָשִׁים מִבְּנֵי אֶפְרַיִם
אֲשֶׁר נָקְבוּ בְשֵׁמוֹת קוֹדֶשׁ לֵכֵן, וַיַּחֲזִיקוּ בַשִּׁבְחָה שֶׁשָּׁבוּ מִמִּלְחָמָתָם
עִימָהֶם, לְדַאֵוֹג לְצָרֵכֵיהֶם וּלְמַחְסוֹתֵהֶם, וְכָל מַעֲרֻמֵּיהֶם - כֹּל מִי
שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ בְּגָדִים לְלַבֹּשׁ, הִלְבִּישׁוּ אוֹתוֹ מִן הַשִּׁלָּל מִן
הַמִּלְחָמָה, וַיִּלְבִּישׁוּם גַּם מִבְּגָדֵיהֶם שֶׁלָּהֶם, וַיַּנְעִילוּם - נָתַנוּ לָהֶם
מְנַעֲלִים, וַיַּאֲכִילוּם וַיִּשְׁקוּם וַיִּסְכְּנוּם בְּשֶׁמֶן, וַיַּנְעִילוּם - הִנְחִיגוּ
וְנִשְׂאוּ בַחֲמוּרִים לְכָל בּוֹשָׁל - אֵת הַחֲלָשִׁים שֶׁלֹּא יָכֻלוּ לִלְכֹּת,
וַיְבִיאוּם אֶל יְרִיחוֹ שֶׁהָיְתָה נִקְרָאת עִיר הַתְּמָרִים, אֲצֵל אֲחֵיהֶם
בְּנֵי יְהוּדָה, וַיִּשְׁוֹבוּ שׂוֹמְרוֹן וְגו'". הרי שאחיהם בני ישראל
מִרְחָמִים וְנוֹהָגִים בַּחֲמִלָה בְּאֲחֵיהֶם שְׁבוּיֵי הַמִּלְחָמָה.
אבל אתם, 'עַל אוֹיְבֵיכֶם' הַגּוֹיִם אֲתֶם הוֹלְכִים לְמִלְחָמָה, שָׂאֵם
תִּנְחוּזוֹ עַל יְדֵיהֶם וְתִפְּלוּ בִידֵם בְּשֶׁבִי, אִין מִרְחָמִין עֲלֵיכֶם אֵלָּא
יִנְהֹגוּ בָכֶם בְּאִזְרוֹת מְרֻבּוֹת, לְפִיכָךְ אַתֶּם מוֹזְהָרִים, 'אֵל יִרְךָ
לְכַבְּכֶם אֶל תִּירָאוּ וְאֵל תַּחֲפוּזוּ וְגו' מִמֵּאֲרָעוֹת הַמִּלְחָמָה.
וּמִפְּרֶטֶת הַמִּשְׁנָה אֵת אַרְבַּעַת הָאֲהָרוֹת שֶׁהִשְׁמִיעוּ לְלוֹחָמִים, 'אֵל
יִרְךָ לְכַבְּכֶם' - שֶׁלֹּא יִשְׁבַּר לְבַבְכֶם מִפְּנֵי צָהָל - צַעֲקַת הַסּוֹסִים
שֶׁהֵם עוֹשִׂים כְּדִי לְהַפְחִידְכֶם וּלְהַטִּיל מוֹרָךְ בְּלִבְכֶם, וַיִּצְחָצוּ -
הִשְׁחֹת הַתְּרָבוֹת וְכָלִי הַמִּלְחָמָה. 'אֵל תִּירָאוּ' - אֵל יִפּוֹל מוֹרָךְ
וּפָחַד בְּלִבְכֶם, מִפְּנֵי הַנֶּפֶת הַרְיִסִין - הַקִּשְׁת מְגִינֵיהֶם, וְשִׁפְעַת
הַקֶּלֶסִין - רִיבּוֹי חֵילוֹת הַמִּלְחָמָה. 'אֵל תַּחֲפוּזוּ' - אֵל תִּמְהָרוּ
לְהִימָלֵט מִקּוֹל תְּקִיעַת הַקְּרָנוֹת שֶׁהֵם תּוֹקְעִים בָּהֶם כְּדִי
לְהַפְחִידְכֶם. 'אֵל תַּעֲרָצוּ' - אֵל תִּפְחָדוּ וְתִשְׁבְּרוּ, מִפְּנֵי קוֹל
הַצְּרוּחוֹת אֲשֶׁר הֵם מִשְׁמִיעִים כְּדִי לְהַפְחִידְכֶם.
וְעַלִּים לְזִכּוֹר 'כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוֹלֵךְ עִמָּכֶם, וְאֵל תִּבְטְחוּ
בְּגִבּוֹרַתְכֶם כְּמוֹ הַגּוֹיִם, שֶׁהֵם בָּאִין וּבִטְחוּם בַּנִּצְחָנוֹ שֶׁל בָּשָׂר
וְדָם, וְאַתֶּם בָּאִים וּבִטְחוּם בַּנִּצְחָנוֹ וּבִכְחוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְעַלִּים
לְהִשָּׁב לִיבְכֶם אֵלָיו וּלְבִטּוֹחַ בִּישׁוּעָתוֹ. שֶׁהִי הַפִּלְשְׁתִּים אֲשֶׁר
נִלְחָמוּ בְּיִשְׂרָאֵל, בָּאוּ וּבִטְחוּם הָיוּ בַּנִּצְחָנוֹ וּבִכְחוֹ שֶׁל גִּלְתָּ
הַפִּלְשְׁתִּי, וּמָה הָיָה סוּפָה, לְסוּף נָפַל בַּחֲרֹב עַל יַד דּוֹד, וְנִפְּלוּ
עִמּוֹ רִבִּים מִבְּנֵי עַמּוֹ, בְּיַד יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל, וְכֵן מְצִינוּ בַּבִּנְיָ עִמּוֹן
אֲשֶׁר בָּאוּ וּבִטְחוּ בַּנִּצְחָנוֹ שֶׁל שׂוֹכֵךְ שֶׁר צָבָא שֶׁל הִדְרֵעוֹר מֶלֶךְ
אֲרָם, מָה הָיָה סוּפָה שֶׁל שׂוֹכֵךְ, לְסוּף נָפַל בַּחֲרֹב בְּיַד דּוֹד
וְחִילוֹתָיו, וְנִפְּלוּ עִמּוֹ רִבִּים מִבְּנֵי עַמּוֹ. וְאַתֶּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵי
אֲתֶם בֶּן - אִין הִנְחַתְכֶם וּמַחֲשַׁבְתְּכֶם כַּהֲגִיִּים, 'כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם
הוֹלֵךְ עִמָּכֶם לְהַלְחֵם לָכֶם וְגו'". זֶה מַחֲנֵה הָאָרֶז - מַחֲנֵה
יִשְׂרָאֵל, שְׁנוּשָׁאִים עִימָם הַרְבֵּה שׁוֹשְׁבֵי לְחוֹת מוֹנָחִים בְּתוֹכוֹ,
וְהוּא מְסִיעֵ לָהֶם בְּמִלְחָמָתָם וְהֵם נִצָּחִים.
גְּמָרָא. שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה, 'וְדַבֵּר אֶל הָעָם' בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ. מִבְּרַת
הַגְּמָרָא מֵאֵי קָאָמֵר, כִּיצַד נִדְרַשׁ מִהֶפְסוֹק שֶׁהִכָּהן חַיִּיב לְדַבֵּר
בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, מִבְּרַת הַגְּמָרָא הֵבִי קָאָמֵר, שֶׁנֶּאֱמָר בְּפִרְשַׁת
מִשְׁחַח מִלְחָמָה 'וְדַבֵּר', וְלִהְיוֹן בְּמַעֲמַד הָרַסִינִי הוּא אוֹמֵר, 'מִשְׁחַח
יִדְבֹּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל', וְדוֹרְשִׁים 'יִבּוֹר דִּיבּוֹר' גְּזִירָה שׁוּבָה,
מָה לְהִלָּךְ בְּמַעֲמַד הָרַסִינִי, אָמַר מֹשֶׁה אֵת דְּבָרָיו בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ,
שֶׁהִי עִשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת נֶאֱמָרוּ בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, אֵי בָּאֵן הַמִּשְׁחַח
מִלְחָמָה מִדְּבַר בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ.
בַּמִּשְׁנָה מְבֹאֵר, שְׁדוּקָא מִשְׁחַח הַמִּלְחָמָה אוֹמֵר אֵת דְּבָרֵי הַחִיּוּק
לְעָם, מִבִּיאָה הַגְּמָרָא אֵת הַמְּקוֹר לְכָךְ. תְּנִי רַבְּנִי, וְנִנְשֵׁי חִבְּתִין
וְדַבֵּר אֶל הָעָם, מִבְּרַת הַגְּמָרָא. יְבֹול - שְׁמָא כָּל בִּתְּהָ שִׁירְצָה
יִכְבֹּד לְדַבֵּר אֵת דְּבָרֵי הַחִיּוּק לְעָם, תִּלְמוּד לְאִמֵּר בַּהֲמַשְׁךְ הַפִּרְשָׁה
'וְדַבְּרוּ הַשּׁוֹמְרִים' - שֶׁהַשּׁוֹמְרִים מְדַבְּרִים לְעָם דְּבָרֵי חִיּוּק
נוֹסְפִים מִלְּבַד הַכָּהֵן, וּמִסְמִיכוֹת הַפְּסוּקִים יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁמָּה
הַשּׁוֹמְרִים בְּמִמּוֹנָה - שְׁמוֹנוֹ לְתַפְקִיד זֶה, אֵי בִּתְּהָ בְּמִמּוֹנָה -
שֶׁהִתְמַנָּה לְכָךְ, וְלֹא כָּל כָּהֵן שִׁירְצָה. שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא, וְאִימָא
בִּתְּהָ גְּדוּלָּה שֶׁהִי הוּא מְמוֹנָה לְכַהֲנָה גְּדוּלָּה. וּמִתְרַצָּה, שֶׁהִכָּהן
צָרִיךְ לִהְיוֹת דּוּמְיָא דְּשׁוֹמֵר, מָה שׁוֹמֵר מְהוּרָה שִׁשִּׁי שׁוֹפֵט

וְהָיָה הוּא בְּשַׁעַר בְּנִימָן, וְשֵׁם כָּעַל פְּקִידוֹת - מְמוֹנָה שֶׁלֹּא יִצְאוּ
מִזֶּהֱרִי אֶל הַכְּשָׁדִים, וְשֵׁמוֹ יִרְאִיָּה בֶן שְׁלֵמִיָּה בֶן חֲנַנְיָה נְבִיא
הַשֶּׁקֶר, וַיִּתְּפֹשׂ אֶת יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא אֶל הַכְּשָׁדִים אֲתָה
נִפְּלָה לְהִיּוֹת עִמָּהֶם, וַיֹּאמֶר (לוֹ) יִרְמְיָהוּ שֶׁקֶר אַתָּה דוֹבֵר, אִינִנִּי
נִפְּלָה אֶל (עַל) הַכְּשָׁדִים וְגו'". וְכֵתִיב "וַיִּתְּפֹשׂ יִרְאִיָּה בְּיִרְמְיָהוּ
וַיְבִיאֵהוּ אֶל הַכְּשָׁדִים, וַיִּקְצְפוּ הַשְּׂרִים עַל יִרְמְיָהוּ, וְהִכּוּ אוֹתוֹ וְנָתַנוּ
אוֹתוֹ בֵּית הָאֶסּוּר בֵּית יְהוֹנָתָן הַסּוֹפֵר, כִּי אוֹתוֹ עָשׂוּ לְבֵית הַכֹּלֵא",
הָרִי שִׁירְמִיָּהוּ נָפַל בְּיַד נִכְדוֹ שֶׁל חֲנַנְיָה נְבִיא הַשֶּׁקֶר, שֶׁהִחֲנִיף לוֹ.
וְאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, כָּל עֲדָה שִׁישׁ בָּהּ חֲנוּפָה - שְׂאִינִם מוֹכִיחִים זֶה
אֶת זֶה. מֵאוֹסֶה בְּגִידָה, שֶׁנֶּאֱמָר "כִּי עֲדַת חֲנָנִי גִלְמוּד", וְגִלְמוּד
הוּא מִלְשׁוֹן גִּדָּה, שֶׁכֵּן בְּכָרְבִי הֵיטָם קוֹרִין לְגִידָה 'גִלְמוּדָה'. מִבְּרַת
הַגְּמָרָא, מֵאֵי פִירוּשׁ 'גִלְמוּדָה', וּמִדּוּעַ גִּדָּה נִקְרָאת כֵּן. וּמִבְּרַת,
שֶׁגִלְמוּדָה הִיא מִלְשׁוֹן גִּלְמוּלָה דֹּא מִכְּעָלָה - מוֹבְדֵלָת זֶה מִכְּעָלָה.
וְאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, כָּל עֲדָה שִׁישׁ בָּהּ חֲנוּפָה לְסוּף גִּלְתָּ, וְדַבֵּר זֶה
נִלְמַד בְּגִזְרָה שׁוּבָה מִהִתְיָבָה 'גִלְמוּד', כִּתְיָב הִכָּא לִגְבִי עֲדָה שִׁישׁ
בָּהּ חֲנוּפָה "כִּי עֲדַת חֲנָנִי גִלְמוּד", וְכֵתִיב הָתֵם לִגְבִי גִלְתָּ
וְאִמְרַתְּ כִּלְכַבְּךָ מִי יִלְךְ לִי אֵת אֱלֹהִי, וְאִנִּי שְׂכֻלָּה וְגִלְמוּדָה
גִּלְתָּ וְסוּדָה וְגו'".
אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בְּרַ אֲבָא, אֲרַבְעָה בֵּיתוֹת שֶׁל רִשְׁעִים אִין מִקְבָּלוֹת
פְּנֵי שְׂכִינָה, בֵּית לִיצִים וְכֵת חֲנִיפִים, וְכֵת שִׁקְרִים וְכֵת מִסְפְּרִי
לְשׁוֹן תְּרַע. וְהַמְּקוֹר לְכָךְ שֶׁבֵּית לִיצִים אֵינָה מִקְבֵּלָת פְּנֵי שְׂכִינָה,
דְּכֵתִיב שֶׁהַקּוֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא "מִשְׁשֶׁךְ יָדוֹ מִלְחִיּוֹת אֵת לִוְצִיצִים".
וְהַמְּקוֹר לְכֵת חֲנִיפִים שְׂאִינָה מִקְבֵּלָת פְּנֵי שְׂכִינָה, דְּכֵתִיב "כִּי לֹא
לְפָנָיו חֲנָף יָבוֹא". וְהַמְּקוֹר לְכֵת שִׁקְרִים שְׂאִינָה מִקְבֵּלָת פְּנֵי שְׂכִינָה,
דְּכֵתִיב שֶׁאֲמַר הַקּוֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא "דְּזָכַר שִׁקְרִים לֹא יִפּוֹן לִנְיָד
עֵינִי". וְהַמְּקוֹר לְכֵת מִסְפְּרִי לְשׁוֹן תְּרַע שְׂאִינָה מִקְבֵּלָת פְּנֵי שְׂכִינָה,
דְּכֵתִיב "כִּי לֹא אֵל חֲפִיז רִשְׁעֵי אֲתָה, לֹא יִגְדֹּרְךָ רֵעַ" וּפִירוּשׁ הַפְּסוּק
הוּא, לֹא חֲפִיז רִשְׁעֵי אֲתָה מִשּׁוּם שֶׁצָּדִיק אֲתָה ה', לִכֵּן לֹא יִגְדֹּר
בְּמִגְדוֹרָה - עִמּוֹךְ רֵעַ, וּפְרָשָׁה זֶה מִבְּרַת בְּעַלִּי לְשׁוֹן תְּרַע, כִּפִּי
שֶׁכְּתוּב בַּהֲמַשְׁךְ "כִּי אִין בְּפִיּוֹ נִכְנֹנָה וְכו'".

הדרן עלך אלו נאמרין

משוח מלחמה פרק שמיני

פרק זה, עוסק במהלכה של מלחמת ישראל עם הגויים, והמשנה
שלפנינו, עוסקת בדברי הכהן משוח המלחמה לעורכי המלחמה,
בעת צאתם מגבול הארץ. כמו שנאמר "והיה קרבכם אל
המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם, ואמר אליהם שמע ישראל
אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם אל
תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם, כי ה' אלהיכם ההולך
עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם". והמשנה
תבאר את הפסוקים.
משנה. הכהן אשר נבחר לתפקיד משוח מלחמה, שעליו לצוות
את העם בעת יציאתם למלחמה, בִּשְׁעָה שֶׁמִּדְבֵּר אֵת דְּבָרֵי
הַחִיּוּק אֶל הָעָם הַלּוֹחָמִים, בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ הִיָּה מְדַבֵּר, שֶׁנֶּאֱמָר,
וְהָיָה קִרְבְּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה בְּצֵאתְכֶם אֶת גְּבוּל הָאָרֶץ, וְנִנְשֵׁי
חִבְּתִין לֹמֵר אֵת דְּבָרָיו. וּמִבְּרַת הַמִּשְׁנָה, 'הַכָּהֵן זֶה בִּתְּהָ מִשְׁחַח
מִלְחָמָה אֲשֶׁר נִמְשַׁח בְּמִיּוֹחַד לְתַפְקִיד זֶה. וְמָה שֶׁנֶּאֱמָר בְּפִסּוֹק
'וְדַבֵּר אֶל הָעָם', זֶה דּוּקָא בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ.
'וְאָמַר אֲלֵיהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגו' אֲתֶם קִרְבִּים הַיּוֹם לְמִלְחָמָה עַל
אוֹיְבֵיכֶם" מִבְּרַת הַמִּשְׁנָה, 'עַל אוֹיְבֵיכֶם' הַגּוֹיִם וְלֹא עַל
אֲחֵיהֶם הַיְּהוּדִים. שֶׁמִּלְחָמָה זֶה אֵינָה לֹא כְּמִלְחָמַת שֶׁבֶת יְהוּדָה
עַל שֶׁבֶת שְׁמִעוֹן הַסְּמוּךְ לוֹ בְּגִבּוּל, וְלֹא כְּמִלְחָמַת שֶׁבֶת שְׁמִעוֹן
עַל שֶׁבֶת בְּנִימִין הַסְּמוּךְ לוֹ בְּגִבּוּלוֹ, שָׂאֵם תִּפְּלוּ בִּידֵם שֶׁל

משוח מלחמה. נראה האי דלא תנא הכי משוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם כיצד כדקתני בפרק אלו נאמרין (לעיל דף לב.) מקרא בבורים כיצד משוח דהתם סליק מיניה דתני לעיל מיניה ואלו נאמרין בלשון קודש אבל תימא למא הקדים פרק זה קודם פרק עגלה ערופה והלא שנה משוח מלחמה בבבא אחרונה אחרי כולן ויש לומר דהתם פרק עגלה ערופה דרע כתיב, דכתיב בזהוהא פרשתא כי אין פסיוה נכונה וגו':

הדרן עלך אלו נאמרין

מתני'. משוח מלחמה. כהן שנתרבה לכה, שנאמר ונגש הכהן וגו', ובגמרא פריך מאי קאמר: ויקטו האנשים. כתיב גבי פקח בן רמליהו שנלחם עם אחז בדברי הימים, ששבו מבני יהודה ורבה ושמ היתה נביא עודד שמו והוכיחם לבני ישראל ואמר להם בחמת ה' על בני יהודה נתנם בידים והכיתם בהם לאין מרפא, ועתה אתם אומרים לכבוש אותם לעבדים, שמעוני והשיבו את השביה וגו': לכל בושל כל הבושלים שבהם שאינו יכולין לילך ברגליהם, צהלת סוסים, צנף סוסים קרוי צהלה בשלשון המקרא: קלגסין, חילות, תופת תריסין. מגיפין וסוגרין ומדבקין התריסין זה סמוך לזה כדי שיקשקש זה על זה, והקול נשמע בקול המון לאים על שנגנדם: שובך, שר צבא הדרעור: גמ'. מאי קאמר. היכי וליף לשון הקדש מהבא: דומיא דשומר. תירוצא היא. השופט ממנה על השופט, ששופט עשוי לגנוש את מי שיצוה השופט לכוף: ואימא קנן. מדבר דברים הללה דהא ממנה הוא ויש ממנה על גביה לכה קנן שפנה. לאיזה דבר הוא ממנה ומוקד: שאם ארע בו, אבל בעוד שלא ארע פסול לכהן גדול אין לסגן גדלה של כלום: מאי שנא שמע ישראל. למה מתחיל בלשון זה: פעמים מדבר עשהם, אחת בפסוק. כשיצאו מארצם.

שמעו

הדרן עלך אלו נאמרין

משוח מלחמה. בשעה שמדבר אל העם, בלשון

הקודש היה מדבר, שנאמר: "ויהי כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן" זה כהן משוח מלחמה "ודבר אל העם" בלשון הקודש. "ואמר אליהם שמע ישראל וגו' על אויבכם" ולא על אויבכם, לא יהודה על שמעון ולא שמעון על בנימין. שאם תפלו בידם וירחמו עליכם, כמה שנאמר "ויקטו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשביה וכל מעריביהם הלבישו מן השלל וילבשו וינעלו ויאכלו וישקו ויסכו וינהלום בחמרים לכל פושל וביאום ירחו עיר החמרים אצל אחיהם וישבו שמרון" וגו'. על אויבכם אתם הולכים, שאם תפלו בידם אין מרחמין עליכם. "אל ידך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו", "אל ידך לבבכם" מפני צהלת סוסים וצחצוח חרבות, "אל תיראו" מפני הגפת תריסין ושפעת הקלגסין, "אל תחפזו" מקול קרנות, "אל תערצו" מפני קול צווחות, "כי ה' אליהם ההלך עמכם" הם באין בנצחונם של בשר ודם, ואתם באים בנצחונם של מקום. פלשתיים באו בנצחונם של גלית, מה היה סופו? לפוף נפל בחרב ונפלו עמו. בני עמון באו בנצחונם של שובך, מה היה סופו? לפוף נפל בחרב ונפלו עמו. ואתם, אי אתם בן, "כי ה' אליהם ההלך עמכם להלחם לכם" זה מונה הארון: גמ' מאי קאמר? הכי קאמר: שנאמר "ודבר", ולחלן אומר: "משה ידבר והאלהים יענו בקול" מה לחלן בלשון הקודש, אף כהן בלשון הקודש. תנו רבנן: "ונגש הכהן ודבר אל העם" יכול כל כהן שירצה? תלמוד לומר "ודברו השטרים", מה שומרים בממונה, אף כהן בממונה. ואימא כהן גדול? דומיא דשומר, מה שומר שיש ממונה על גביו, אף כהן שיש ממונה על גביו. כהן גדול נמי, האיפא מלך על גביו? בעבודתו קאמר. ואימא סגן? סגן לאו ממונה הוא, דתניא אומר ר' חנינא סגן הכהנים: למה סגן ממונה? שאם אירע בו פסול בכהן גדול נכנס וימשמש תחתיו: "ואמר אליהם שמע ישראל": מאי שנא "שמע ישראל"? אומר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי, אומר להן הקדוש ברוך הוא לישראל: אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית, אי אתם נמסרין בידם: "אל ידך לבבכם אל תיראו" כו'. תנו רבנן: פעמיים מדבר עמם, אחת בפסוק ואחת במלחמה. בפסוק, מה הוא אומר?

שמעו

משוח מלחמה. נראה האי דלא תנא הכי משוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם כיצד כדקתני בפרק אלו נאמרין (לעיל דף לב.) מקרא בבורים כיצד משוח דהתם סליק מיניה דתני לעיל מיניה ואלו נאמרין בלשון קודש אבל תימא למא הקדים פרק זה קודם פרק עגלה ערופה והלא שנה משוח מלחמה בבבא אחרונה אחרי כולן ויש לומר דהתם פרק עגלה ערופה דרע כתיב, דכתיב בזהוהא פרשתא כי אין פסיוה נכונה וגו':

הדרן עלך אלו נאמרין

מתני'. משוח מלחמה. כהן שנתרבה לכה, שנאמר ונגש הכהן וגו', ובגמרא פריך מאי קאמר: ויקטו האנשים. כתיב גבי פקח בן רמליהו שנלחם עם אחז בדברי הימים, ששבו מבני יהודה ורבה ושמ היתה נביא עודד שמו והוכיחם לבני ישראל ואמר להם בחמת ה' על בני יהודה נתנם בידים והכיתם בהם לאין מרפא, ועתה אתם אומרים לכבוש אותם לעבדים, שמעוני והשיבו את השביה וגו': לכל בושל כל הבושלים שבהם שאינו יכולין לילך ברגליהם, צהלת סוסים, צנף סוסים קרוי צהלה בשלשון המקרא: קלגסין, חילות, תופת תריסין. מגיפין וסוגרין ומדבקין התריסין זה סמוך לזה כדי שיקשקש זה על זה, והקול נשמע בקול המון לאים על שנגנדם: שובך, שר צבא הדרעור: גמ'. מאי קאמר. היכי וליף לשון הקדש מהבא: דומיא דשומר. תירוצא היא. השופט ממנה על השופט, ששופט עשוי לגנוש את מי שיצוה השופט לכוף: ואימא קנן. מדבר דברים הללה דהא ממנה הוא ויש ממנה על גביה לכה קנן שפנה. לאיזה דבר הוא ממנה ומוקד: שאם ארע בו, אבל בעוד שלא ארע פסול לכהן גדול אין לסגן גדלה של כלום: מאי שנא שמע ישראל. למה מתחיל בלשון זה: פעמים מדבר עשהם, אחת בפסוק. כשיצאו מארצם.

שמעו

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מב עמוד ב

תוספות

רש"י

מאה פפי וחד נאנאי. בירושלמי בפרק החולץ אנמאר וחייבין אשם תלוי את ש"מ
 [ושהאשה] מתעברת וחרורת ומתעברת את ש"מ שאין האשה מתעברת משני בני
 אדם כאחת ופלגי על רבנן דאגדתא דרבנן דאגדתא אומרים ויצא איש הבינים ממערכות
 פלשתים ממאה ערלות פלשתים שהערו בה מאה ערלות פלשתים אמר רבי מתניא ולא
 פליגין עד שלא נסדרה חזרה האשה מתעברת

משני בני אדם כאחת משנסרח חזר אין האשה
 מתעברת משני בני אדם כאחת זה משמע שכולן
 מאה היו אבותיו שהרי מכולן נתעברה אמו ולא
 כפי' רש"י שפירש וחד נאנאי שאחד מתן אביו
 ופי' הערוך נאנאי כלב שבאו עליה מאה אנשים
 וכלב אחד וכן מפורש בויקרא רבה ובאגדה
 דשמואל אמר ר' יצחק אותה הלילה שפירשה
 ערפה מחמותה נתערבו בה גיסי של מאה בני
 אדם הדא דכתיב והוא מדבר עמם והנה איש
 הבינים וגו' ממערכות פלשתים ממערות כתיב
 ממאה ערלות פלשתים רבי תנחומא אמר אף
 כלב אחד שנאמר ויאמר הפלשתי אל דוד הכלב
 אנכי וגו' ותו הוה ויתיצב ארבעים יום אמר רבי
 בריכה ב"ר יצחק בשכח ארבעים פסיעות שהלכה
 ערפה עם חמותה נתלה לבנה ארבעים יום:
מפני שהשם וכל בניו מונחים בארון. תוספתא
 (פ"ז ע"ז) כי ה' אלהיכם החולץ עמכם זה השם
 ונתן בארון שנאמר וישלח אותם משה וגו'
 מלמד שהיה פנחס משוח מלחמה וכלי הקודש זה
 הארון ויש אומרים אלו בגדי כהונה שנא' ובגדי
 הקודש אשר לאהרן ורבי יהודה בן לקיש אמר
 ב' ארונות היו עמדם זה שירצא עמקו למלחמה
 היו בו שברי לוחות שנאמר ויסעו מזה ה' וגו' זה
 שהיה עמקו היה בו ס"ת שנאמר ויעפילו לעלות
 וגו' ובירושלמי אמרי' ארון אחד היה:

מאלו התוס' לא מצאתי יותר

שמעו דברי מערכי המלחמה, וחזרו. במלחמה, מה
הוא אומר "אל ידך לבכם אל תיראו ואל תחפזו
ואל תערצו", כנגד ארבעה דברים שאומות העולם
עושין: מגיפין, ומריעין, צוחין, ורומסין: פלשתים באו
בנצחוננו של גלית כו': גלית, אומר ר' יוחנן: שעמד
בגילוי פנים לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "ברו
לכם איש וירד אליו" ואין "איש" אלא הקדוש ברוך
הוא, שנאמר: "ה' איש מלחמה". אומר הקדוש ברוך
הוא: הריני מפילו על יד בן איש, שנאמר: "ודוד בן
איש אפרתי הנה". אומר ר' יוחנן משום ר' מאיר:
בשלשה מקומות לכדו פיו לאותו רשע, אחד "ברו
לכם איש וירד אליו", ואידך "אם יוכל להלחם אתי
והפני". ואידך, דקאמר ליה לדוד: "הכלב אנכי פי
אתה בא אלי במקלות". דוד גמי אמר ליה "אתה בא
אלי בחרב ובחנית ובכידון"? הדר אמר ליה "ואנכי
בא אליך בשם ה' צבאות אלהי מערכות ישראל אשר
חרפת". ויגש הפלשתי השכם והערב" אמר ר' יוחנן:
כדי לכתוב מקריאת שמע שחרית וערבית. "ויתנצב
ארבעים יום" אמר ר' יוחנן: כנגד ארבעים יום שנתנה
בהן תורה. "ויצא איש הבנים ממחנות פלשתים". מאי
"בנים"? אמר רב: שמבונה מכל מום. ושמואל אמר:
בינוני שבאחיו. דבי ר' שילא אמר שהוא עשוי כבנון.

ר' יוחנן אמר: בר מאה פפי וחדא נאנאי. "גלית שמו מנח" תני רב יוסף: שהכל דשין את
 אמו בנת. בתיב "מעורות", וקרינן "מערכות". תני רב יוסף: שהכל הערו באמו. בתיב "הרפה"
 ובתיב "ערפה", רב ושמואל, חד אמר: "הרפה" שמה, ולמה נקרא שמה "ערפה" שהכל
 עורפין אותה מאחריה. וחד אמר: "ערפה" שמה, ולמה נקרא שמה "הרפה" שהכל דשין
 אותה בהריפות, וכן הוא אומר: "ותקח האשה ותפרש המסך על פני הבאר ותשטח עליו
 הרפות". ואי בעית אימא מהכא, "אם תכתוש את האויל במכתש בתוך הרפות בעלי". את
 ארבעת אלה ילדו להרפה בנת ויפלו ביד דוד וכיד עבדיו" מאי נינהו? אמר רב חסדא:
 סף ומדון גלית וישבי בגוב. "ויפלו ביד דוד וכיד עבדיו", דכתיב: "ותשק ערפה לחמותה
 ורות דבקה בה" אמר ר' יצחק, אמר הקדוש ברוך הוא: יבואו בני הנשוקה, ויפלו ביד בני
 הדבוקה. דרש רבא: בשכר ארבע דמעות שהורידה ערפה על חמותה, זכתה ויצאו ממנה
 ארבעה גבורים, שנאמר: "ותשנה קולן ותבכינה עוד". בתיב "חץ חניתו" קרינן "עץ חניתו",
 אמר ר' אלעזר: עדיין לא הגיענו לחצי שבחו של אותו רשע, מכאן שאסור לספר בשבחן של
 רשעים. ולא לפתח ביה כלל? לאודועי שבחיה דדוד "בני עמון באו בנצחוננו של שובך כו'".
 בתיב "שובך" ובתיב "שופך", רב ושמואל, חד אמר: "שופך" שמו, ולמה נקרא שמו "שובך"
 שעשוי ששובך, וחד אמר: "שובך" שמו, ולמה נקרא שמו "שופך" שכל הרואה אותו, נשפך
 לפניו בקיתו. "אשפתו כקבר פתוח בלם גבורים" רב ושמואל, ואמרי לה ר' אמי ור' אסי, חד
 אמר: בשעה שזורקין חץ, עושין אשפות אשפות של חללים, ושמה האמר שאומנין בקרב, תלמוד לומר: "בלם גבורים". וחד
 אמר: בשעה שעושין צורכיהן עושין אשפות אשפות של זבל, ושמה האמר מפני שחולי מעיים הם, תלמוד לומר: "בלם גבורים".
 אמר רב מרי: שמע מינה, האי מאן דנפיש זיכליה, חולי מעיים הוא. למאי נפקא מינה? ליטריה בגנפשיה. "דאנה בלב איש ישחנה" ר'
 אמי ור' אסי; חד אמר: ישחנה מדעתו, וחד אמר: ישחנה, לאחרים: "ואתם אי אתם בן כו'" וכל כך למה? מפני שהשם וכל בינוני

שמעו דברי מערכי מלחמה. מי ראוי לחזור ומי ראוי לילך, וחזרו הראייתם לחזור, כגון
 כנה בית ונטע כרם וארש אשה וקרא וקרא וקרא. ואע"ג דכתיב בן דודו השוטרים,
 לקמן אמרינן דכנה קאמר להו, אלא שהשוטרים משמעין דבריו לעם: אל ידך לבכם,
 אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו. ארבעה אזהרות כנגד ארבעה דברים שהעובדי
 כוכבים היו עושין לאדם, מגיפין בתיסין
 ומריעין בקרנות וצוחין בקולם ורומסין בצהלת
 סוסיהן ודחירותם, אבל צחיות חרבות ושפעת
 קלגסים הן עקר המלחמה ואין לאדם: בגלוי
 פנים. בחצופה: ברי. בחרה: לכדו פיו. אמר פיו
 את בשלחנו וירד אלי. משמע עלי, שהוא יגבר,
 דהוה ליה למימר וילחם אתי: ואידך והפני.
 ואע"ג דהדר אמר ואם אני אוכל לו והפיתיו,
 מכל מקום פתיחת פיו לקרעו וקרות: דוד הדר
 קאמר ליה ואני בא. ואין זו פתיחת פה לקרע,
 דאמר ליה אתה בא למשול בי על ידי דבר
 שאין בו מקום, ואני בא למשול בק בשם
 שהנצחונת שלו כנגד ארבעים יום. שאחריה
 תורה להתקבל נתן לו כח להתניצב: מכל מום.
 מתקן ומנקח מכל מום של בעור: שבאחיו.
 ארבעה ואחיה: היו (ו) בללקמן בר מאה מאפי
 וחד נאנאי. בן התערבת, שבאו הרבה אנשים
 על אמו בלילה אחת ונתעברה מן אחד, נמצא
 האחד אביו וכלן מנאפים: נאנאי. וזה אב בלשון
 פרסי: מאפי. פרשטרא, ולשון איש הבינים
 שיצא מבין אנשים הרבה: בתיב מעיות.
 ממערות פלשתים: בתיב ערפה. שם האחת
 ערפה (והו"ו), ובתיב הרפה אשר בילדי הרפה,
 והיא ערפה כדאמר: לקמן שנגזר עליה שיפלו
 בניה בחרב ביד בני רות דבקה בשבינה:
 עורפין אותה. הפקידה עצמה כבמהנה פנים
 כנגד ערף: בהריפות. חסין בתיסין: סף וקדון
 וגלית וישבי. בלם כספר שמואל (כ' חא) בני
 הנשוקה. שנקשה לחמותה להפךד מעמה, שלא
 נתקדשה ותבכינה עוד. פעם שניה, דלעיל מניה
 בתיב ותשאנה קולן ותבכינה: ארבע דמעיות.
 שמי בבית משתי עינים: חץ, לשון חצי, דהויקע
 הכתוב שלא ספר בחצי גבורתו: לאודועי
 שבחיה דדוד. שגלחם עם גבור כמהנה: בתיב
 שובך. כספר שמואל (כ' ו) ובתיב שופך דבדרי
 הקמים (ו) יט: אשפתו כקבר פתוח. בחילות של
 נבוכדנצר בתיב, ואידך דנקט פלוגתא דרב
 ושמואל בדךשות דקראי נקט לה: מפני
 שאומנים. אבל אינן גבורים: של זבל. מחמת
 שאוכלין הרבה בגבורה: שפע מנה. מדקאמר
 שמוא תאמר חולי מעיים הם: ליטריה בגנפשיה.
 לבקש לו רפואות טרם יכבד חליו עלי: דאנה
 בלב איש ישחנה. יסחנה מדעתו. ישחנה
 לאחרים: וכל כך למה? אמר להם, ומה היא
 הבקשה הוה שהבטיחו ב' ה' אלהיכם עמכם, ומה היא
 ולא אמר פי ה' אלהיכם עמכם, ומה היא
 הליכה זו דמשמע חלוק ממש: שהשם וכל
 בנינוני עומדין בארין. היצא עמקם במלחמה:
 שפמפט

ביאורים למסכת סוטה דף מב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בבבני. רבי יוחנן אמר, מפני שבאו על אמו פלישתים בבת
אחת, ולפיכך היה פיר - בן מאה פפי - מנאפים, וחדא נאנאי
- ורק אחד היה אביו האמיתי, ואיש הבינים פירושו, שיצא מבין
הרבה אנשים.
בפסוק נאמר 'וְגִלְתִּי שְׁמוֹ מִגֵּת', תני רב יוסף, ממה שלא נאמר
גלית הגיתי' אלא 'מגת', בא לרמוז שהכל דשין בביאתם את
אמו בנת - כדשת הענבים בגת. בתיב על גלית, שהיה
ממעירות פלישתים, וקרנין - והקרי של תיבה זו היא ממעירות
פלישתים, ומבאר הגמרא תני רב יוסף שנקט הפסוק תיבת
'מערות' כדי לרמוז, שהכל העירו באמו - באו על אמו קודם
שנולד.
כמו כן, בכתיבת שמה של אמו של גלית, מצינו חילוקים,
שבמקום אחד בתיב ששמה היה 'הרפה', ובמקום אחר,
ששמה היה 'ערפה'. ובביאור דבר זה, נחלקו רב ושמאאל, חד
אמר 'הרפה' שמה האמיתי, ולמה נקרא במגילת רות שמה
'ערפה' לרמוז שהכל עורפין אותה מאחריה - שהפקירה את
עצמה לזנות כדרך הבחמה, פנים כנגד עורף. וחד אמר, 'ערפה'
שמה האמיתי, ולמה נקרא שמה בנביא שמואל 'הרפה' לרמוז
שהפקירה עצמה לזנות, כך שהכל דשין אותה בביאתן
בהרפות - חטים כתושים, שנכתשו על ידי דישא מרובה.
ומביאה הגמרא ראייה לכך שחטים כתושים מכונים 'הרפות',
וכן הוא אמר על האשה אשר הסתירה את יהונתן ואחזיעזר,
"ותקח האשה ותפרוש את המסך - הוילון על פני הבאר שבו
הסתתרו ותשטח עליו על המסך שפרשה הרפות" - חטים
כתושים, שדרך לשוטחם כדי לייבשם, ומכאן ש'הרפות' הן
חטים כתושים, כי אותם רגילים לפרוש לייבוש. ואי בעית
אימא מהבא, שנאמר במשלי, שאף "אם תכתוש - תטחן עד
דק את האויל - השוטה במכתש כדי להסיר את שטותו ממנו,
ותכתוש אותו בתוף - יחד עם הרפות החטים הכתושים בעל"ל"
- במכתש, לא יסור מאיוולתו. ומכאן, ש'הרפות' הן חטים
כתושים, שאת אלו דרך לכתוש במכתש.
הגמרא מבאר את הנאמר בנביא על מפלת בני ערפה בידי דוד
ועבדיו. "ואת ארבעת הגבורים האלה יולדו - נולדו להרפה
אם גלית בנת ויפלו ביד דוד וכיד עבדיו" מבאר הגמרא מאי
נינהו אלה שנולדו לה, אמר רב חסדא, ששמותיהם הם סה,
וימון, גלית, וישבי בנז, הנזכרים באותו פרק. נאמר בפסוק
דלעיל, ויפלו ביד דוד וכיד עבדיו, מבאר הגמרא, הסיבה
שנפלו ביד דוד היא בתיב 'ותשק ערפה לחמותה, ולא דבקה
בה, ורות דבקה בה, אמר רבי יצחק, אמר הקדוש ברוך הוא,
יבואו בני הנשוקה - שהיא ערפה ויפלו ביד בני רות הדבוקה
בנעמי. דרש רבא על בני ערפה הגיבורים, שששכר ארבע
דמעות שהורידה ערפה על חמותה בעת שנפרדו, וכתה ערפה
ויצאו ממנה ארבעה גבורים אשר נלחמו בישראל. ודבר זה
נלמד ממה שנאמר בעת הפרידה מנעמי 'ותשאנה קולן
ותבכינה עוד' הרי שבכו פעם שניה, נוסף על מה שהוזכר כבר
באותו פרק שבכו קודם, ושתי בכיות משתי עינים, הן ארבע
דמעות, ובוכות זה וזכתה לארבעה בנים גיבורים.
בתיב על חניתו של גלית את הלשון 'חץ חניתו' שהוא לשון
מחצה, וקרנין - ואילו הקרי הוא 'עץ חניתו' שזה הוא לשון עץ,
שממנו עשויה ידית החנית. מבאר הגמרא, אמר רבי אלעזר,
שהלשון 'חצי' בא לרמוז, שעדיין התיאור של גבורת גלית לא
הגיענו - אינו ממצה לחצי שכתו - אפילו את חצי שבח גבורתו
של אותו רשע. ומכאן - ממה שהנביא לא פירש אפילו את
מחצית גדולתו או למדים, שאסור לספר בשבחן של רשעים
ולפיכך תיאר רק את מקצת גדולתו. שאלת הגמרא, אם כן, ולא
לפתח ביה כלל - מדוע תיאר הנביא את מקצת שבחו הרי יש

שמעו דברי מערכי המלחמה - את כללי המלחמה, מי ראוי
להישאר במלחמה, ומי עליו לחזור. וחדו לביתם כל הראויים
לחזור, שהם הבונה בית והנוטע כרם והנושא אשה והירא ורך
הלבב.
ממשיכה הברייתא לבאר את חלקם השני של דברי הכהן,
במלחמה - בתחילתה של המלחמה, מה הוא אמר אל ירד
לבבכם - אל ישבר לבבכם מפחד המלחמה, אל תיראו'
במחשבתכם ובליבכם מאימת המלחמה, ואל תחפזו' - אל
תמהרו להימלט, ואל תערצו' - אל תישברו את מהלך
המלחמה. ומבאר הברייתא, שהכוון מזהירים בארבע אזהרות
אלו, כנגד ארבעה דברים - פעולות מיוחדות שעוברים בלבבם
הנלחמים בכך עושין על מנת להטיל מורכ בלבבם. ואלו
הדברים, מגיפין - מקישים בתריסים, ומרעין - תוקעים בקרנות
וצוחין בקולם על מנת להפחיד, ורומקין בצהלת סוסיים
ובדהרתם להשמיע קול גדול.
שנינו במשנה, פלשתים באו בנצחוננו של גלית בו, מבאר
הגמרא, מי הוא גלית, כיצד נלחם בישראל ומה היה סופו.
מבאר הגמרא מדוע נקרא גלית, אמר רבי יוחנן, מפני שעמד
בגילוי פנים - בעזות פנים לפני הקדוש ברוך הוא וכביכול לחם
בו. שנאמר שאמר גלית לישראל 'כרו - בחרו לכם איש וירד
אל' להילחם בי. ומבאר הגמרא, ואין 'איש' אלא הקדוש
ברוך הוא, שנאמר בשירת הים, 'ה' איש מלחמה'. וכתשובה
לדבריו אמר הקדוש ברוך הוא על גלית, הריני מפילו והורגו
על יד ין איש - דוד שהיה נער ולא הגיע לכלל איש, שנאמר
וירד בן איש אפרתי הנה - מיושבי בית לחם אשר בארץ
אפרת.
אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר, בשלשה מקומות - שלוש
פעמים בידו פיו לאותו רשע - רמז גלית בדבריו את מפלתו
העתידי. אחר, במה שאמר לישראל, 'כרו לכם איש וירד אלי'
- וממה שאמר לשון 'וירד אלי' ולא אמר וילחם אתי, משמע
שיגבר עלי. ואידך - פעם שניה, במה שאמר לישראל, על אותו
איש אשר תבררו 'אם יוכל להלחם אתי והבני וגו'', הרי
שתחילה נקט את האפשרות שינצח. ואידך, דקאמר ליה גלית
לדוד בשעה שבא להילחם עימו, 'הכלב אנכי בעיניך כי אתה
בא אלי במקלות' אשר בהם מכים את הכלבים, וממה שאמר
הלשון 'בא אלי', משמע, שינוצח על ידי דוד. שואלת הגמרא,
הרי דוד נמי אמר ליה לגלית 'אתה בא אלי' בחרב ובחנית
ובכידון, הרי שגם דוד נקט את הלשון 'בא אלי', ואם כן אין זה
לשון כישלון, שהרי דוד ניצח. מתרצת הגמרא, דוד הדר אמר
ליה - הוסיף ופירש את דבריו במה שאמר "ואנכי בא אליך
בשם ה' צבאות אלהי (ישראל) מערכות ישראל אשר תרפת"
ובכוח זה אנצחק. ולפיכך דוד סמך את דבריו על כוחו של ה',
ואין בדבריו הבעת חולשה.
נאמר בגלית 'ויגש הפלשתי אל מחנה ישראל השכם והערב',
מבאר הגמרא, אמר רבי יוחנן, מהו 'השכם והערב', שמטרתו
של גלית היתה פרי לבטלן לישראל מקריאת שמע שחרית
וערבית שבוכותה הם ניצולים מאויביהם. עוד נאמר בגלית,
'וייתיב ארבעים יום' לחרף ולגדף ולבטלם ממצוות, אמר רבי
יוחנן, שהטעם שהיתה לו אפשרות לעשות כן למשך זמן זה, היא
כנגד ארבעים יום שנתנה בהן תורה שהתאחרה נתינת התורה
מעשרת הדברות, לפיכך היה לו כח להתיב ארבעים יום.
נאמר על גלית 'ויצא חבינים מפתחות פלשתים וגו'.'
מבאר הגמרא, מאי חבינים - מדוע כונה כך. אמר רב, מפני
שפכונה - מנוקה מכל מום, שהיה גופו נקי ממום של כיעור.
ושמואל אמר, מפני שהיה בינוני - אמצעי שבאחיו - בין
ארבעת אחיו. דבי רבי שילא אמר, מפני שהוא עשוי בחזק רב

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מוסיפים השוטרים לדבר, 'ומי האיש אשר ארש אשה וגו' ומבאר המושג המושג שאחד המאמץ את התולדה, ואחד המאמץ את האלמנה, אפילו שומרת יבם - שמת אחיו בלא בנים ועדיין לא יבם את אשתו, בכל אלו חזר מהמלחמה, ויתירה מזו ואפילו שמע שמות אחיו במלחמה וכעת עליו ליבם את אשתו, חזר מהמלחמה וקא לו לייבמה.

כל אלו נאמרו שהזכור לעיל היו שומעין את דברי בן מערכי מלחמה - את דברי מערכי המלחמה שאמר הכהן, וחזרין מלחמה, ומספקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים לחיל הלוחם.

ואלו שאין חזרין אף על פי שבנו ונשאו ונטעו. הבונה בית שער - חדר שלפני הבית, אכסדרה - גג בלי מחיצות, ומרפסת, שאינם ראויים לדירה. כמו כן הנומע ארבע אילני מאכל, או חמשה אילני סרק שאינם חשובים כרם. וכן המחזיר את גרושתו שאינה אשה חדשה עברו. או מקדש אשה האסורה לו, כגון אלמנה לבנה גדול, גרושה וחלוצה לבנה הדייט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתי, בכל אלו לא היה חזר.

רבי יהודה אומר, שמלבד כל אלו שהזכור לעיל, אף הבונה בית חדש על מנוח - שהרס את ביתו ובנאו בשנית במתכונתו הקודמת לא היה חזר, הואיל ולא חידש דבר בבנייתו כעת. רבי אלעזר אומר, אף הבונה בית לבנים בשרון שאינו בר קיימא כיון שצריך לחדשו מידי זמן לא היה חזר על בית כזה. והו דין ההולכים למלחמה ושבים על פי דברי הכהן.

ואלו שאין חזרין ממקומן ואינם יוצאים את בתיהם כלל, ואף לא עד הספר. וזה מי שבנה בית ונחב ועדיין לא דר בו שנה, וכן אם נטע פרס וחללו ועדיין לא תמה השנה הרביעית. וכן הנושא את ארוסתו או הבונה את יבמתו ועוד לא עברה שנה. שנאמר בנשוא אשה חדשה 'נקי יהיה לביתו שנה אחת' ודורשים 'לביתו' זה ביתו - ללמד שממתי שנה בביתו ואינו יוצא. ומתבאר 'יהיה זה פרסו' - אנו למדים כן לגבי נטע כרם. ומה שנאמר 'ושמח את אשתו' זו אשתו - שהנשוא אשה ממתין שנה, ו'אשר לקח' להביא את יבמתו - מרבה לדין זה את כונס יבמתו. וכל אלו אין מספקין (להם) מים ומזון ואין מתקנין את הדרכים, שאינם מחוייבים כלל בצרכי המלחמה. נמרא. תנו רבנן נאמר בפסוק 'ודברו השוטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית וגו', מבררת הברייתא, יכול שמדברים השוטרים דברים של עצמן שלא על פי כהן, אי אפשר לומר כן, שהרי בשווא אומר לאחר מכן את הלשון 'ויספו השוטרים ודברו אל העם מי האיש הירא ורך הלבב וגו', הרי מכך משמע שרק דברים אלו משל עצמן אמור שלא על פי כהן. הא מה אני מקיים 'ודברו השוטרים' שנאמר קודם לכן, בהכרח שבדברי משותף מלחמה הקרוב מדבר ולא דברי השוטרים, הא כיצד, בהן מדבר תחילה ושומר משמיע את דבריו לעם.

מביאה הגמרא כמה ברייתות בזה, תני חדא, בהן מדבר ושומר משמיע. ותניא אידה, בהן מדבר וכהן משמיע. ותניא אידה, שומר מדבר ושומר משמיע. ודברי הברייתות סותרים לכאורה. מבאר הגמרא, אמר אביי, הא כיצד מהלך דברי הכהן והשוטרים, מ'ונגש' - מהיכן שנאמר הלשון 'וניגש' ועד תיבת 'ודברו', דברים אלו היה הבהן מדבר וכהן משמיע את הדברים לעם. מ'ודברו' עד תיבת 'ויספו' היה הבהן מדבר ושומר משמיע את דבריו. ומ'ויספו' ואילך עד סוף פרשה זו, היה השומר מדבר ושומר משמיע.

שנינו במשנה מי האיש אשר בנה בית חדש בו' אחד הבונה בית התבן וכו', ואחד הבונה ואחד הלוקח וכו'. מבאר הגמרא

מונחין בארון שהיה יוצא עימם למלחמה. וכן הוא אומר במלחמת מדין 'וישלח אותם משה אלף למטה לצבא, אותם ואת פינחס בן אלעזר הכהן לצבא וכלי הקודש וחצוצרות התרועה בידו', ומבאר הגמרא את הפסוק, 'אותם' אלו הסנהדרין שיצאו גם הם למלחמה עימם. 'פינחס בן אלעזר' זה מפני שהיה כהן משותף מלחמה. 'וכלי הקודש' זה הארון ולוחות שבו. 'וחצוצרות התרועה' אלו השופרות שבהם היו תוקעים בעת המלחמה.

הזכור לעיל, שפנחס יצא למלחמה זו כיון שהיה משותף מלחמה, מביאה הגמרא טעם אחר לכך. תנא, לא להנחם הלקח דווקא פינחס ולא הלקח אלעזר למלחמה במדין. אלא בשביל ליפרע ממדין את דין - העול שעשו לאבי יוסף, שמכרוהו לעבד למצרים, וכמו שנאמר 'והמדינים מכרו אותו אל מצרים וגו' ולפיכך יצא דווקא פנחס, כדי לנקום את נקמת יוסף אבי אמו.

שאלת הגמרא, למימרא פינחס מיוסף אתי, שאמו היתה משבט יוסף. והא בתיב 'ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטאל' לו לאשה ותלד לו את פינחס, מאי לאו שכונה 'פוטאל' משום דאתי מיתרו - שאמו היתה בת יתרו, שכונה 'פוטאל' על שם שפיטם עגלים כדי להקריבם לעבודת פוזבבים מפני שהיה כומר לעבודה זרה. הרי שפינחס היה מיתרו ולא מיוסף. מתרצת הגמרא, לא, מוצאו היה מיוסף שגם הוא כונה בשם 'פוטאל' על שם שפיטם פזזר - ולזל וכבש את יצרו במעשה אשת פוטיפר. ולפיכך ניתן לומר שאם אמו של פנחס, היתה משבט יוסף.

מקשה הגמרא, וכלא שבטים מכין אותו - את פנחס, באמרום ראיתם בן פוטי זה - אשר מוצאו מפוטאל, שהוא בן לאדם נבזה, שהרי מצינו שפיטם אבי אמו יתרו עגלים לעבודת פוזבבים, וכיצד יקום זה ויחרוג את זמרו, שהיה נשיא מישראל, הרי יחוסו פגום ואין הוא ראוי לכך, אם כן רואים שמוצאו היה מיתרו. וכלא מתרצת הגמרא, שאכן מוצאו היה מיוסף ויתרו יחד, וכיצד, אי אבהו דאמיה מוצאו מיוסף, בהכרח שאמיה דאמיה מוצאה מיתרו, ואי אמיה דאמיה מוצאה מיוסף, בהכרח שאבהו דאמיה היה מוצאו מיתרו. מוסיפה הגמרא, דיקא נמי שהיה מוצאו מיוסף ויתרו יחד, דבתיב 'מבנות פוטאל' תרי משמע, שהרי נאמר פוטאל ולא פוטאל, שמע מינה.

משנה. קודם יציאתם למלחמה 'ודברו השוטרים את דברי הכהן אל העם לאמר, מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו' - ועדיין לא גר בו כלל, וליך וישוב לביתו לחנוך את ביתו וגו'.

מבאר המושג המושג את דיני החזרה בבונה בית, אחד הבונה בית התבן - המיועד לשמירת תבן, או בית הפקר, או בית העצים, או בית האוצרות לשמירת שמן ותבואה. כל אלו דינם כבית, שחזר עליהם אם לא חנכום. כמו כן, אחד הבונה בית חדש, ואחד הלוקח מאחר, ואחד תיורש, ואחד שנתן לו מתנה, על כל אלו חזר.

מוסיפים השוטרים לדבר, 'ומי האיש אשר נטע פרס ולא חללו וגו' - שלא פדה את הפירות על מעות בשנה הרביעית לנטיעתו. מבאר המושג את דין החזר בנוגע כרם. אחד הנומע חמשה אילנות בפרס, ואחד הנומע חמשה אילני משאר מיני מאכל, ואפילו היו חמישה עצים מתמשת המינים - מחמישה מינים שונים, הרי אלו מצטרפין. כמו כן, אחד הנומע ממש, ואחד המכריז - המכופף ענף מהאילן מתחת לאדמה והוא צומח כאילן חדש, ואחד המרביץ אילן באילן. ואחד הלוקח כרם, ואחד תיורש, ואחד שנתן לו מתנה, בכל אלו, חזר.

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מג עמוד א

רש"י

הקרקע נפה ללבנים, ולא היו דבר קמא, שפעמים צריך לחדשה בשבע שנים: ואלו שאין
זוין מספיקין. דהנה דלעיל הולכין עד לספר ושם שומעין דברי כהן וחוזרין מן המערכה
לארץ ישראל, ואינם חוזרין לבתיהם אלא עוסקין בספוק מים ומזון להולכי מלחמה, ואלו
אין זוין מספיקין אפילו ללכת עד הספר ולשוב ע"פ כהן הבונה בית והקבו. ולא דר בו עדן

שנה: וכן הנוטע פרום וחללו, ועדן לא עברה
שנת רביעית עליו שלמה: נקי יהיה לביתו.
בשביל ביתו: יהיה רבואי הוא, הוסיף לך הנה
אתה להיות כוה: גמ'. יכול דברים של עצמן,
יכול שהדברים הללו שהם אומרים מי האיש
אשר בנה וגו' של עצמן הן ולא היה כהן אומר
אלא השוטר: ת"ל ונספו השוטר. לדבר אל
העם ואמר מי האיש וגו', ונספו משמע שדבר
זה הם מוסיפים משלהם: הרי דברים של עצמן
אמור. שהדבר זה לבדו הן מוסיפין על של כהן,
מדוע השתא גבי נטע וגבי ארס אשה לא כתיב
ונספו והקא כתיב ונספו, ש"מ עד הנה דברי כהן
ואת זו הן מוסיפין: הא מה אני מקום ודבר
השוטר. בבנה ונטע וארס: בדברי משוח
מלחמה הכותב קדבר. שהכהן אומר והשוטר
משמיען אותן: מונגש עד ודבר. דהנה שמע
ישראל אתם קרבים וגו' עד להושיע אתכם: מי
האיש רבואי הוא: דמצי למיכתב מי אשר בנה,
ומדלא כתיב אשר בית בנה דרוש ביה בנה מימי
והאי דכתיב בית, למעוטי בית שער אכסדרה
ומקטטו שהם עשויים לדרסת רגל ולא ראויים
לדור בהם: בית שער. בית כניסת שער החצר
להסתופף שם שומר הפתח: ולא חנכו. מדלא
כתיב ואלא חנך הוי מעוטא. חנכו לזה ולא
לאחר פרט לגזול בית: כדאי יוסי הגלילי. דמתני:
מעבורות

שפוטם. וזלזל וכשב אותו ולא חשבו: והלא שבטים מבזים אותו. כדאמרין באלו הן
הנשרפין (סנהדרין דף פג.) לפיכך הצריך ליחסו שם. פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן: הרי
פוט. מדלא כתיב פוטאל: מתני'. בית האצרות. לאוצר יין שמן ותבואה: ואחד הלוקח
בית בנאי, שהרי אצלו הוא חדש, ובגמרא מרבינן ליה מקרא: חמשה אילני מאכל. דכתיב
היו כרם, שתים כנגד שתים ואחת יוצאה וזב

מונחין בארון. וכן הוא אומר "וישלח אתם משה אלף
למטה לצבא אתם ואת פינחס", "אתם" אלו סנהדרין,
"פינחס" זה משוח מלחמה, "ובלי הקדש" זה ארון
ולוחות שבו, "והצצרות התרועה" אלו השופרות. תנא:
לא לחנם הלך פינחס למלחמה, אלא ליפרע דין אבי
אמו, שנאמר: "והמדונים מכרו אותו אל מצרים" וגו'
למימרא דפינחס מיוסף אחי? והא כתיב: "ואלעזר בן
אהרן לקח לו מכוונות פוטאל לו לאשה". כאי לאו,
דאית מיתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה. לא, מיוסף
שפיטם ביצרו. והלא שבטים מבזין אותו: ראיתם בן
פוטו זה, בן שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה,
יהונו נשיא מישראל? אלא אי אבוא דאימיה מיוסף,
אימיה דאימיה מיתרו. ואי אימיה דאימיה מיוסף, אבוא
דאימיה מיתרו. דיקא גמ', דכתיב "מכוונות פוטאל",
תרי משמע, שמע מינה מתני' "ודברו השטרים אל
העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו
ולך וישב לביתו" וגו' אחד הבונה בית התבן, בית
הבקר, בית העצים, בית האצרות. אחד הבונה ואחד
הלוקח ואחד היושר, ואחד שנתן לו מתנה. "ומי האיש
אשר נטע פרום ולא חללו" וגו' אחד הנוטע פרום, ואחד
הנוטע חמשה אילני מאכל ואפילו מחמשת המינים.

אחד הנוטע, ואחד המכריז, ואחד המכריז, ואחד הלוקח, ואחד היושר, ואחד שנתן לו מתנה. "ומי האיש אשר ארש אשה" אחד
המאמר את הבתולה, ואחד המאמר את האלמנה. אפילו שומרת יבם ואפילו שמע שמת אחיו במלחמה, חוזר ובא לו. כל אלו ואלו
שומעין דברי כהן מערכי מלחמה, וחוזרין ומספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים. ואלו שאינן חוזרין: הבונה בית שער, אכסדרה
ומרפסת. הנוטע ארבע אילני מאכל, חמשה אילני סרק, המחזיר את גרושתו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממורת
וגתניה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין לא היה חוזר. ר' יהודה אומר: אף הבונה בית על מכוננו, לא היה חוזר. ר' אלעזר אומר:
אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר. אלו שאין זוין מספיקין: אף הבונה בית על מכוננו, לא היה חוזר. ר' אלעזר אומר:
את ובמתו. שנאמר: נקי יהיה לביתו שנה אחת, "לביתו" זה ביתו, "יהיה" זה פרומו, "ושמח את אשתו" זו אשתו, "אשר לקח"
להביא את יבמתו. אין מספיקין מים ומזון, ואין מתקנין את הדרכים: גמ' תנו רבנן: "ודברו השטרים..." יכול דברים של עצמן?
כשהוא אומר "והנוטע חמשה אילני מאכל" הרי דברים של עצמן אמור, הא מה אני מקיים "ודברו השטרים"? בדברי משוח מלחמה הכותב
מדבר, הא ביצד? כהן מדבר ושומר משמיע. תני חדא כהן: מדבר ושומר משמיע, ותניא אידיך: כהן מדבר וכהן משמיע, ותניא
אידיך: שומר מדבר ושומר משמיע. אמר אביו: הא ביצד? מ'ונגש' ועד "ודברו", כהן מדבר וכהן משמיע. מ'ודברו' עד "והנוטע",
כהן מדבר ושומר משמיע. מ'והנוטע' ואילך, שומר מדבר ושומר משמיע: "מי האיש אשר בנה בית חדש" כו': תנו רבנן: "אשר
בנה", אין לי אלא אשר בנה. לקח, ירש, ניתן לו כמתנה, מנן? תלמוד לומר: "מי האיש אשר בנה בית", אין לי אלא בית, מנן
לרבות בית התבן, ובית הבקר, ובית העצים, ובית האצרות? תלמוד לומר: "אשר בנה" מפל מקום. יכול שאני מרבה אף הבונה
בית שער, אכסדרה ומרפסת? תלמוד לומר: "בית", מה בית הראוי לדירה, אף כל הראוי לדירה. ר' אלעזר בן יעקב אומר: "בית"
במשמעו, "לא חנך" ולא חנכו, פרט לגזול. לימא דלא פר' יוסי הגלילי, דאי ר' יוסי הגלילי, הא אומר: "ורך הלכב" זה המתירא
מעבורות

מַעֲבֹרֹת שְׂבָרֶיהָ. וְהָאֵי אֵית לִיהָ לְמִתְהַדָּר מִשּׁוּם הִזְרָא וְרַךְ הִלְבַּק: תַּלְמוּד לֹאִר אֲשֶׁר נִטַּע. 1
מִזְלָא כְּתִיב אֲשֶׁר כָּרַם נָטַע וְרוּשׁ בֵּיהָ נָמִי נָטַע מִכָּל מְקוֹם וְאִפִּי אֵינוֹ כָּרַם, שְׁהָרִי לֹא 2
הוֹצִיר כָּרֶם עֲדוּן. תַּלְמוּד לֹאִר: וְדָמִי לְכֶרֶם וְתוֹחַת שִׁבְכֵימִים חֲמִשָּׁה גִפְתִּים הֵב: 3
כָּרֶם בְּמִשְׁעָרָיו. וְלֹא שָׂאָר אֲחִילּוּת: חִלְלֵה. מִשְׁמַע מַעֲרֹא, לָקוּ וְלֹא לֵאחֹר: כָּאֵן בְּהַרְבֵּי 4
הָאֵרֶם. בְּרִייתא בְּהַרְבֵּה אִסּוּר מִן שִׁבְעֵינִי מִנֵּי. 5

וּמַעֲשֵׂיהָ קָרָא בְּדַמְעָתוֹ וְלֹא חָנְכוּ גְבִי בֵּית פֶּרֶס	1
לְגֻלְגֻלֵּי כְּפָרִידִי. שְׂבוּפָה וְהוֹמָרָה אוֹ הַחֲרוֹרִי בְּאָרְצָה	2
מִרְיָבִי. שְׂנוּבָב הָאֵילָן וְנוֹטֵל מִן הָרֶחַק שְׂבַענָפִי	3
הָאֵילָן וְהוֹחֵב לְתוֹכּוֹ וְעוֹשֶׂה עִנְף בְּתוֹךְ הַנֶּבֶק	4
וְנוֹשֵׂא מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ אֵילָן שְׁנוֹטֵל מִמֶּנּוּ. וְיִשְׂרָאֵל	5
מִתָּרֵב לְהַרְבִּיב מִשְׁנֵי אֵילָנֹת שָׂדֵה פְּרוֹתֵי יָם	6
וְהָ פְּרוֹתֵי דִקְדִּין, דִּהְיוּ מִמֶּנּוּ אֶחָד זֶה בְּדוֹדִי; הֵסֵן	7
הַרְבֵּבֶת הַתֵּרִי. דְּאוֹקֻמַּת מִתְנִי' בָּהּ הִיכִי דְמִי	8
דִּחְרוֹר מִכֶּנִּי חִלּוֹל הַתְּרַבֵּבֶת; אִי נִיטָא יִלְדָּה	9
בִּילְדָּה. שֶׁאֵזָז וְ שֶׁבֶרְקַע שְׁהִרְבִּיב אֵת הַעֲנָף בָּהּ	10
נִטְעָה הִיא וְעֵדוֹן לֹא הִזְעִיגָה לִשְׁנֵה רְבִיעִית	11
כִּלְחָלָה, כִּי לֹא מִשּׁוֹם הַרְבֵּבֶת הַחֵדֶר, דְּבָלָא	12
הַרְבֵּבֶת נִמִּי בְּעֵי מִלְּהִידָּה מִן הַמַּלְחָמָה מִשּׁוֹם	13
יִלְדָּה רֵאשׁוֹנָה; בּוֹקֵנָה, שֶׁבֶרֶךְ נִתְחַלְלָה; שֶׁסִּבֵּבָה.	14
לִשְׁוֹן נֶאֱחַז בֶּסֶכֶר (וּמַלְאִיכוֹ כֹּה) שֶׁשֶּׁשֶּׂאָה עִנְף	15
בּוֹקֵנָה; בִּטְלָה לִכְנִי זִקְנָה. וְאִינָה תִּחְבֵּת בְּעֶרְלָה	16
וְאִין בָּהּ דִּין רְבַעִי, וְכִי תֵּנּוּ מִבְּסֻכַּת עֶרְלָה	17
דְּמִרְכִּיבִיב תִּחְבֵּת בְּעֶרְלָה וְזִקְנָהוּ בִּילְדָּה תֵּנּוּ, שֶׁאִפֹּ	18
אוֹתוֹ עִנְף תִּחְבֵּת בְּעֶרְלָה וְאִיעִיג' שֶׁכִּצְצוּ מִקֻּלָּה	19
נִקְשָׁה עֲבִישִׁי יִלְדָּה שֶׁוֹי הִיא נִטְעָה; עֻלָּם	20
יִלְדָּה בִּילְדָּה. וְדִקְשִׁינָה לֹךְ בִּלְאִי הַרְבֵּבֶת נִמִּי בְּעִי	21
לְמִיחֵדֶר מִמַּעֲרִכִי הַמַּלְחָמָה אֲקַמְיִיתָא; כִּנְוֹן	22
וְנִטְעָה לְקַמְיִיתָא לִכְנִי. כִּנְוֹן שִׁחֲתִיהָ בְּרָצָה	23
בְּגֵדָּה שְׂדֵרָה וְנִטְעָה בְּבִרְצָה לְסֻחֹמֶם, לִשְׁוֹן סוֹחָה	24
בְּשׁוֹשִׁינִים (וְכִי הִיאִיכוּ) דִּדְגֵרָה בְּשׁוֹשִׁינִים; וְלִקְדוֹתִי	25
לְקוֹץ מִמֶּנָּה קוֹדוֹת לְכַשְׁתַּגְדֵּל; וְכֹאֵי שֶׁנָּא יִלְדָּה	26
בִּילְדָּה. כִּי יִקְרָא קַמְיִיתָא בְּכּוֹנֵנָה הִיא לְעֵנָן	27
עֶרְלָה וְהָ שֶׁנָּא בִּטְלָה הַרְבֵּבֶת בָּהּ לְהַפְסֵת מִן	28
הַעֶרְלָה כְּמוֹתָהּ. הֵתֵם, גְּבִי זִקְנָה לֹא בַת	29
אִמְלוּכִיב הִיא לְחֻזּוֹר וְלִהְיוֹת יִלְדָּה עַל שׁוֹם	30
מִחֻשְׁבָּה, אֶבֶל טַעַם לִסְבֵּי אִי מִמְלִיךְ עֲלֶיהָ בְּתוֹךְ	31
שְׁנֵי עֶרְלָה לְקֻמָּה לְפִרּוֹת תִּחְבֵּת בְּעֶרְלָה, הִלְכָּה	32
יִלְדָּה דְקָא מִרְכִּיב בְּגוֹה לְאִבְיָתָה תִּחְבֵּת בְּעֶרְלָה,	33
וְאִיעִיג' דְּלֹא אִמְלִיךְ אֲקַמְיִיתָהּ הִיא מִמִּיתָא	34
לְאִבְיָתָה הוּא וּמוֹתָנָה מִחֻשְׁבָּה, דְּעֶסֶר דִּידָּה רִחֵם	35
אִי הָיָה חֹשִׁיב עֲלֶיהָ הָיָה מִהֲנִי מִחֻשְׁבָּה וְאִיעִיג'	36
דְּבִשְׁעַת נִטְעָה לֹא לְחִכִּי נִטְעָה; מִידִּי דִּהְיָה	37
אִילוֹ מַלְאִיכוֹ, דְּבִשְׁעַת נִטְעָה לִיבָא בּוֹקֵנָה	38
וְלִקְמָה בְּכֵרֶם שֶׁל שְׁנֵי שְׁתַּפְּיוֹ. לְמָה לִי	39
לֹאֲהֲדוֹרִי אֲשַׁנְיָא דִּידִקָא בְּנוֹטַע לִסְבֵּי וְלִקְדוֹתִי,	40
לְקֻמָּה בְּנוֹטַע לְאִבְיָלָה, דְּקִשְׁשָׁא לֹךְ תִּיפּוֹלִי	41
	42
	43
	44
	45
	46

במת

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שניטעה לקורות, אי מייליך עלה לייעדה לאכילה בת מיתדר
 היא ותיחשב כנטיעה רגילה החייבת בערלה, [דהא מעיקרא
 לפירי קיימא] ולפיכך יכול לשנות את יעודה. מיד דהנה אעלו
 מאיליהן - וכמו שמצינו באילנות שעלו מאליהן, דתנן, עלו
 מאיליהן חייבין בערלה הרי שיכול לייעדם לאכילה, אף שלא
 היו מיועדות לכך מתחילה.
 שואלת הגמרא, מדוע העמיד רבי ירמיה את המשנה באופן
 דחוק, ולוקמה במרכיב אילן בכרם של שני שותפין, דהיינו
 שהרכיב האחד בעץ חבירו, דהא הדר אדריה וזהא הדר
 אדריה - ולפיכך חוזרים שניהם על ידי הרכבה זו. עונה הגמרא,
 אמר רב פפא, זאת אומרת, מכך שלא תירצה כן מוכח שפיר
 של שני שותפין אין חוזרין עליו מעריב המלחמה ולפיכך אין
 להעמיד כך.
 מקשה הגמרא, ומאי שנא כרם של שותפין מהמשה אחין ומת
 אחד מהן במלחמה וצריכים לייבם את אשתו, דכולן חוזרין
 מפני שהיא שומרת יבם לכולם, והרי הם כשותפים בה. מתרצת
 הגמרא, התיב בחמישה אחין כל חד וחד קרינא ביה אשתו כיון
 שיתכן שתתייבם לו, הלא בכרם של שותפין כל חד וחד לא
 קרינא ביה פרמו שהרי שניהם שותפים בכל עץ ועץ.
 הגמרא מתרצת תירוץ נוסף על הקושיא מהמשנה האומרת
 שהמרכיב והמברך חוזר, על הברייתא האומרת שאינו חוזר, רב
 נחמן בר יצחק אמר, שמשנתנו שנקטה שחוזר במברך
 ומרכיב, מדברת במברך - מרכיב, אילן שדינו לחזור עליו,
 בירך שאין חוזרים עליו מצד עצמו, שהרי אין בו דיני ערלה
 ורבעי. ואם תקשה הרי הרכבה זו היא הרכבת איסור, ולמדנו
 בברייתא שאין חוזרים עליה. התירוץ והא תנא הוא, דתנא,
 המברך אילן בירך רבן שמעון בן גמליאל מתיר משום רבי
 יהודה בן נמיה איש כפר עכו, ומשנתנו סברה כמותו.
 וחכמים אסרין, ולדבריהם, הרכבה זו היא הרכבת איסור.
 תירוץ נוסף על הקושיא מהמשנה על הברייתא, כי אתא רב
 דימי אמר רבי יוחנן, הא מני - הברייתא שנקטה שאינו חוזר
 על הרכבה, רבי אליעזר בן יעקב היא שאמר לפני כן בברייתא
 'כרם כמשמעו, שהרי האם לא אמר רבי אליעזר בן יעקב
 התיב לעיל שפירם כמשמעו למעט כל נטיעה שאינה גפן, הלא
 נמי דורש רבי אליעזר בן יעקב את תיבת נטע שהוא כמשמעו,
 ולפיכך נומע אין מברך ומרכיב לא. ואינו חוזר על אפילו על
 הרכבת היתר, אבל תנא קמא של הברייתא סובר שחוזרים על
 הרכבה, וכדבריהם סוברת משנתנו.
 מביאה הגמרא דין נוסף בשם רב אידי אמר רבי יוחנן, כי אתא
 רב דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, נטיעה
 ילדה שהיא פחותה בגובהה ממשפח חייבת בערלה כל שנותיה
 מדרבנן, משום דמתחזיא כבת שתא, ונראה כאוכל פירות
 ערלה. ומוסיפה הגמרא והני מילי שחייבת בערלה, בשתיים
 בנגד שתיים ואחת יוצאה נב - שיש כאן שיעור הקטן של כרם
 אבל בוליה פירם - אם כל הכרם הוא מנטיעות כאלו, קלא
 אית ליה - ידוע הוא כמשונה, ואין חשד לערלה.
 מביאה הגמרא עוד מימרא שנאמרה משום של אלו, כי אתא
 רב דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, מת
 תופס ארבע אמות לקריאת שמע, ואסור לקרותה בארבע
 אמותיו. והטעם, משום דכתיב 'לועג לרש חרף עושהו'
 וכשמקיים מצווה בקרבתו, הוא כלועג עליו.
 כעין מה ששנינו, מצינו דין נוסף. אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
 משום רבי אליעזר בן יעקב, חורגתא - בת אשתו הנדילה בין
 האחין - שגדלה בין בניו מאשה אחרת, אסורה לינשא לאחין
 מאשתו השניה, מפני דמתחזיא כי אחתייהו למי שאינו מכיר
 באמה האמתית. דוחה הגמרא ולא היא - אין איסור בדבר,

מעבירות שבידו וחוזר, ואם כן, התמעט הגולן מטעם זה.
 מתרצת הגמרא, אפילו תימא רבי יוסי הגלילי, צריך מיעוט
 נוסף במקרה כגון דעבר תשובה על גזילתו ויהב דמי - ושילם
 את דמי הגזילה, ובאופן זה אינו חוזר מפני עבירה זו. שואלת
 הגמרא, אי הכי ששילם על גזילתו, תהו ליה לוקח על ידי כך
 וליהדר - ויחזור לביתו כדין לוקח בית. עונה הגמרא, בין
 דמעיקרא קודם ששילם בתורת גזילה אתא ליה - הבית
 הגיע לידו בגזילה לא יחזור עבורו, וזה המיעוט של גולן.
 שנינו במשנה, 'ומי האיש אשר נטע פירם' אחד הנוטע כרם
 וכו', אחד הנוטע ואחד המברך וכו' ואחד הלוקח כו', מבארת
 הגמרא את המקור לכך, תנו רבנן, נאמר בפרשה 'ומי האיש
 אשר נטע כרם, אין לי לרבות מפסוק זה אלא דווקא אם נטע
 ממש, לקח וירש וניתן לו במתנה מנין שאף הוא חוזר. תלמוד
 לומר 'ומי האיש אשר נטע', תיבת 'איש' מיותרת, שיכל לכתוב
 'מי אשר נטע', אלא בא לרבות קונה וירש. 'פירם' אין לי לרבות
 אלא פירם דווקא, מנין לרבות מהמשה אילני מאכל ואפילו
 משאר מינין שגם עליהם חוזר, כמבואר במשנה. תלמוד לומר
 'אשר נטע' כרם, ולא כתוב 'אשר כרם נטע' לדרוש 'נטע' מכל
 מקום, שכל נטיעות בכלל. אם כן יכול שאני מרבה מפסוק זה
 אף הנוטע ארבעה אילני מאכל, או וחמשה אילני סרק. תלמוד
 לומר 'פירם' שמשמעה שצריך שידמה לכרם. רבי אליעזר בן
 יעקב חולק ואומר, ש'פירם' הנאמר כאן הוא כמשמעו, שדווקא
 על כרם חוזר, ולא על שאר אילנות.
 ממשיכה הברייתא לדרוש, שהיה יכול לכתוב 'לא חילל' וכתוב
 'לא חיללו', משמע שבא למעט, 'חיללו' לזה ולא לאחר, פירם
 למברך ולמרכיב - שהמברך אילן באדמה, או המרכיב
 באחר, אינו חוזר. מקשה הגמרא והא אנו תנן במשנתנו אחד
 הנוטע ואחד המברך ואחד המרכיב שבכל אלו חוזר. מתרצת
 הגמרא, אמר רבי יודא אמר רב חסדא, לא קשיא, כאן
 בברייתא שאומרת שאינו חוזר, מדברת בהרפכת איסור -
 שהרכיב מין במין אחר כגון במשנתנו מדובר בהרפכת היתר
 ולפיכך חוזר כדין נטיעה רגילה.
 מבררת הגמרא, הא הרפכת היתר שעליה דיברה המשנה
 הויב דמי שיחזור עליה. אלימא שהרכיב ילדה - נטיעה שלא
 הגיעה לשנתה הרביעית בילדה - בנטיעה כמותה, אם כן, מדוע
 צריך לרבותה לחזרה, ותיפוק ליה דקעי מיתדר אף לולא
 ההרכבה משום ילדה ראשונה שעדיין לא חיללה. אלא
 בהכרח מדובר בהרכיב ילדה בזקינה - נטיעה שעברו עליה
 ארבע שנים, וצריך לחזור משום חילדה שהרכיב. גם על זה
 מקשה הגמרא, והאמר רבי אבהו שנטיעה ילדה שסיפקה -
 הרכיבה בזקינה, במלה הנטיעה חילדה בזקינה ואין בה דין
 ערלה ולפיכך אין בה דין חילול נטע רבעי ומדוע חוזר. מתרצת
 הגמרא, אמר רבי ירמיה, לעולם מדובר שהרכיב ילדה
 בילדה, ומה שקשטה הגמרא הרי צריך לחזור משום הנטיעה
 חילדה הראשונה, מדובר כאן וכגון דנטע לקח נטיעה קמייתא
 לפיג - שתהיה לגדר ולקורות - או שנטע את הראשונה
 לקצוץ את קורותיה. ולפיכך אינו חוזר מחמתה, דתנן, הנוטע
 לפיג ולקורות ולא לאכילת פירותיו פטור מן הערלה, וכמו
 כן, אין בה דין חילול רבעי, ולכך חוזר רק על הנטיעה שהרכיב.
 מקשה הגמרא, ומאי שנא הרכיב ילדה בזקינה דבמלה ולפיכך
 אינה חייבת בערלה, ומאי שנא ילדה שהרכיב בילדה שנטעה
 לסייג וקורות דלא במלה הנטיעה החדשה בחבירתה, וחייבת
 בערלה, הרי הנטיעה שנטעה לסייג וקורות היא בזקינה. מתרצת
 הגמרא, התיב בנטיעה זקינה, אי מייליך עלה ורוצה לנהוג בה
 כילדה, אינו יכול, שהרי לאו בת מיתדר היא כיון שבבציאות
 היא זקינה ואין מחשבתו מועילה, ואילו הלא בנטיעה ילדה

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הראויה, והיא שִׁכְנָה תחילה אֲדָם בֵּית, ואחר כך וַיֵּטֶע כָּרִם, 57
 ואחר כך יָשָׂא אִשָּׁה. ואף שלמה אָמַר בְּחֻמָּתוֹ 'הֵכֵן בְּחוּץ 58
 מְלֹאכְתְּךָ וְעֵתְדָה בְּשָׂדֶה לָךְ אַחֵר וּבְנִית בֵּיתְךָ' ומבאר 59
 הברייתא את הראיה מהפסוק 'הֵכֵן בְּחוּץ' - במקום הפנוי, 60
 מְלֹאכְתְּךָ' זה בֵּית ותעשהו למקום זה בית ופנים. 'וְעֵתְדָה' - 61
 והזמין בְּשָׂדֶה לָךְ' זה כָּרִם - שיומין לו שדה פנויה, לעשותה 62
 כרם, 'אַחֵר' שעשה כן 'וּבְנִית' את עיקר בֵּיתְךָ' זו אִשָּׁה שהיא 63
 עיקרו של בית. 64
 דָּבָר אַחֵר, מה שנאמר 'הֵכֵן בְּחוּץ מְלֹאכְתְּךָ' זה לימוד מִקְרָא, 65
 שהוא כהנדה ללימוד התורה. ומה שנאמר 'וְעֵתְדָה בְּשָׂדֶה לָךְ' 66
 זה לימוד מִשְׁנָה, שהוא כהנדה ללימוד הגמרא. ו'אַחֵר' כל זאת 67
 'וּבְנִית בֵּיתְךָ' זה גִּמְרָא, לתת סברא להבין את טעמי המשנה 68
 וכמי החלכה. 69
 דָּבָר אַחֵר, מה שנאמר 'הֵכֵן בְּחוּץ מְלֹאכְתְּךָ' זה לימוד מִקְרָא 70
 וּמִשְׁנָה, 'וְעֵתְדָה בְּשָׂדֶה לָךְ' זה גִּמְרָא שהיא גם הכנה אל הנרמז 71
 בהמשך, 'אַחֵר וּבְנִית בֵּיתְךָ' אלו מַעֲשִׂים מוֹכִיחִים שהם העיקר, 72
 ובכך הלימוד מביא לידי מעשה שהם המעשים הטובים. 73
 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּנּוּי שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי מוסיף ואומר, ש'הֵכֵן 74
 בְּחוּץ מְלֹאכְתְּךָ' זה כולל מִקְרָא וּמִשְׁנָה וְגִמְרָא שכולם הכנה 75
 לקיום המצוות, ומה שנאמר 'וְעֵתְדָה בְּשָׂדֶה לָךְ' אלו מַעֲשִׂים 76
 מוֹכִיחִים קיום המצוות, ואחר כל אלו 'וּבְנִית בֵּיתְךָ' דרוש וְקָבַל 77
 שָׁכָר - ילמד את חכמת התורה בעיון. 78
 שנינו במשנה, וְאֵלּוּ שְׁאֵינָן חוֹזְרִין הַבּוֹנֶה בֵּית שַׁעַר כּו', רבי 79
 יהודה אומר אף הבונה בית על מכונן, ולא שינה בו כלום, אינו 80
 חוזר. תָּנָא בברייתא, שֶׁאֵם הוֹסִיף בּוֹ בבניינו מחדש דִּימוּם אֶחָד 81
 - שורת אבנים אחת, חוֹזֵר כִּדֵּן בּוֹנֶה בֵּית, שהרי הוסיף בו דבר. 82
 שנינו במשנה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר אֵף הַבּוֹנֶה בֵּית לְבָנִים בְּשִׁרְזוֹן 83
 לֹא הָיָה חוֹזֵר. תָּנָא בברייתא את טעמו של רבי אליעזר, שהוא 84
 מַפְנֵי שְׁמִחָתָם אוֹתוֹ - שצריכים לחדש את בנינו פְּעָמִים 85
 בְּשָׁבוֹעַ - פעמיים בשבוע שנים, מפני שאינו מתקיים. 86
 שנינו במשנה, וְאֵלּוּ שְׁאֵינָן חוֹזְרִין הַבּוֹנֶה בֵּית חֶדֶשׁ וְחִנּוּ 87
 וְכו'. נתבאר במשנה את דין אלו שאין יוצאים כלל ממקומן. 88
 ומבאר הגמרא את מקור הדבר, תָּנּוּ רַבָּנָן, נאמר בתורה 89
 שהנושא 'אִשָּׁה חֶדֶשָׁה' אינו יוצא בצבא למשך שנה. מבררת 90
 הברייתא, אֵין לִי לרבות משמעות הכתוב, אֶלָּא דווקא נושא 91
 אִשָּׁה חֶדֶשָׁה - בתולה. אֶלְמָנָה, וְגִרּוּשָׁה מאיש אחר מִגֵּיז שֶׁאֵם 92
 נושאם אינו יוצא בצבא, תִּלְמוּד לומר 'אִשָּׁה' מִכָּל מְקוֹם, 93
 ותיבת 'אשה' כוללת גם אלמנה וגרושה. שואלת הברייתא אֵם 94
 בֶּן, שמרבים גם אלמנה וגרושה, מַה תִּלְמוּד לומר 'אִשָּׁה 95
 חֶדֶשָׁה' - לשם מה הוסיפה התורה את תיבת 'חדשה'. ומבאר 96
 הברייתא, שתיבה זו באה ללמד שדווקא בְּמִי שְׁחֶדְשָׁה לוֹ אף 97
 שאינה בתולה, ולפיכך יֵצֵא מְחֹזֵר גִּרּוּשָׁתוֹ מִפְּנֵי שְׁאֵין הִיא 98
 חֶדֶשָׁה לוֹ. 99
 תָּנּוּ רַבָּנָן נאמר על הנושא אשה חדשה שֶׁלֹּא יֵצֵא בְּצִבָּא למשך 100
 שנה, יָבֹל נדרוש מפסוק זה שֶׁבְּצִבָּא למלחמה ממש הוּא דֹלָא 101
 יֵצֵא, אֶבֶל יֵצֵא מִחוּץ לביתו ויִסְפִּיק מִים וּמִזֶּן ויִתֵּן הַדְּרָכִים 102
 כאלו החוזרים מעורכי המלחמה. תִּלְמוּד לומר מה שנאמר 103
 בפרשה זו, וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו לָכָל דָּבָר' גם לא לספק מים ומזון 104
 שהוא צורך הצבא, ולפיכך אינו זו ממקומו. אם כן, יָבֹל שְׁאֵין 105
 מִרְבָּה כמו כן אֵף הַבּוֹנֶה בֵּית וְלֹא חִנּוּ, נָטַע כָּרִם וְלֹא חָלְלוּ, 106
 אֲדָם אִשָּׁה וְלֹא לָקְחָה, שלא יחזו ממקומם כלל. תִּלְמוּד לומר 107
 לא יעבור 'עָלָיו' ויש לדרוש מזה שְׁעָלָיו אִי אֶתָּה מַעֲבִיר את 108
 דבר הצבא אֶבֶל אֶתָּה מַעֲבִיר עַל אַחֵרִים והם הבונה בית 109
 והנושא אשה וכו'. שואלת הגמרא וְאַחֲרָיָה דְּכָתִב בְּנוֹשָׁא אִשָּׁה 110
 לֹא יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל דָּבָר' ללמד שאינו יוצא כלל מביתו, אם כן 111
 לֹא יֵצֵא בְּצִבָּא לָמָּה לִי, עונה הגמרא, שפסוק זה נאמר כדי 112
 להמשיך בעמוד ק

מֵת תוֹפֵס אֲרֻבָּע אֲמוֹת לְטוֹמָאָה - מת מטמא את העומדים 1
 בארבע אמותיו מדברנו. וְתָנָא תָּנָא - ויש להביא ראיה לדין זה 2
 מהמשנה, חֲצֵר הַקֶּבֶר - החצר אשר לפני מערות הקברים 3
 הַעוֹמֵד בְּתוֹכָהּ כִּיּוֹן שִׁישׁ הֵיכָר בֵּינוּ וּבֵין חֶמֶת מְהוּר, ואינו נטמא 4
 כִּדֵּין נִמְצָא בְּקֶרֶת חֶמֶת. וְהוּא - מה שאינו נטמא כשעומד 5
 בחצר, רק כשיהיה בָּהּ - בחצר, אֲרֻבָּע אֲמוֹת דְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי, 6
 שלדעת בית שמאי, רק בגודל זה החצר נחשבת לעצמה, אבל 7
 בפחות מארבע אמות, החצר בטילה למערה, והרי הוא כעומד 8
 במערה. בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים, אֲרֻבָּעָה מַפָּחִים הוּא גוּדֵל הַחֲצֵר 9
 שהעומד בתוכה טהור. 10
 ממשִׁיכָה הַבְּרִייתָא בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שלדעת בית הלל סגי 11
 בארבעה טפחים, כְּשֶׁפִּתְחָהּ של חצר הקבר הוא מְלִמְעָלָה 12
 ויורדים לה בקפיצה, אֶבֶל אם פִּתְחָהּ של חצר הקבר הוא מֵן 13
 הַצֵּד ויורדים לה במדרגות, דְּבָרֵי הַבֵּל - אף בית הלל מודים, 14
 ששיעורה הוא אֲרֻבָּע אֲמוֹת ופחות מכך מטמא. 15
 קודם שתבואר הראיה מהמשנה, הגמרא מבאר תחילה את 16
 תוכן דברי הברייתא. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, כְּלָפִי לֵיָא - לכאורה, 17
 דברי הברייתא הפוכים, שהרי אֲרֻבָּעָה, כשהפתח מֵן הַצֵּד צריך 18
 להיות טהור אף בפחות מארבע אמות, שהרי מִיִּדְרֵד וְנִפְיָק - 19
 יוצא מהחצר דרך הפתח, ואילו כאשר הפתח הוא מְלִמְעָלָה כיון 20
 שצריך לטפס בעת יציאתו אִי אֶפְשָׁר דִּלָּא מֵאֲחִיל בִּידָיו עַל חֵלֶל 21
 הפתח, ובהכרח ששיעורה של החצר הוא ארבע אמות. לפיכך, 22
 מתקנת הגמרא, אֶלָּא, בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שמספיק שגודלה 23
 יהיה ארבעה טפחים, כְּשֶׁפִּתְחָהּ מֵן הַצֵּד ויכול לצאת מבלי 24
 להאחיל, אֶבֶל פִּתְחָהּ מְלִמְעָלָה כיון שבהכרח מאחיל ביציאתו, 25
 שיעורה הוא אֲרֻבָּע אֲמוֹת ורק בשיעור זה אינו מיטמא. 26
 כעת מבאר הגמרא את הראיה מהמשנה, וְהֵנִי מִלִּי - מבואר 27
 מדברי המשנה, שהאופן שטהור הוא בְּחֶצֶר הַקֶּבֶר והטעם, 28
 דְּמִסְיָמָא מְחִיצָתָא - שהמחיצות מהוות היכר להבדילו מן 29
 חֶמֶת, אֶבֶל - משמע, שִׁמָּה בְּעֶלְמָא שאין מחיצה המבדילה בינו 30
 לאדם. תָּפִיס וּמִטְמָא סְבִיבֵיתָי אַרְבַּע אֲמוֹת. 31
 שנינו במשנה, 'מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אֲרַשׁ אִשָּׁה' אחד המאוס את 32
 הבתולה כּו', מבאר הגמרא את מקור הדינים. תָּנּוּ רַבָּנָן מה 33
 שנאמר בפרשה 'אֲשֶׁר אֲרַשׁ', פירושו, אֶחָד הַמְּאִרְסֵי אֵת 34
 הַבְּתוּלָה, וְאַחֵר הַמְּאִרְסֵי אֵת הָאֶלְמָנָה, וְאַחֵר שׁוֹמְרֵת יָבָם, 35
 וְאַפִּילוּ חֲמִשָּׁה אַחִין וְיָמָת אֶחָד מֵהֶם בְּמִלְחָמָה כיון שכל אחד 36
 יכול לייבמה בְּזֶל חוֹזְרִין, וממה שלא נאמר הלשון 'לֹא לָקַח' 37
 אלא 'וְלֹא לָקַחְתָּ', אנו ממעטים פָּרָט לְאֶלְמָנָה לְכַהֵן גְּדוֹל, 38
 גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט, מִמְּוֶרֶת וְנִתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל, פֶּת 39
 יִשְׂרָאֵל לְמִמּוֹר וְלִנְתִין שכל אלו נישואיהן בעבירה ואינן חוזרים. 40
 שואלת הגמרא לִימָא מה שנתבאר שצריך למעט את כל אלו 41
 דִּלָּא כְּרַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, דָּאִי רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אין צריך מיעוט, 42
 שהרי הָאֵם אֲמַר שהאמור בפרשה 'הָיָא רַבָּה חֲלָכָה' אין הכוונה 43
 כפשוטו, אלא זֶה הַמִּתְיָוִיָּא מַעֲבִירֵת שְׁבִינָדוּ שְׁעָלָיו לחזור, 44
 ומדוע צריך למעט את אלו, אחר שעשה איסור בקידושיהן. 45
 מתרצת הגמרא, אֶפִּילוּ תִּימָא רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אִי אֶפְשָׁר 46
 למעטם בגלל האיסור, כִּדְרָבָה שלדבריו אין עבירה בקידושין, 47
 דְּאֲמַר רַבָּה עַל כֵּךְ הַמְקַדֵּשׁ את האסורה לו, שְׁלֵעוּלָם חֵיב 48
 על קידושיה עַד שְׁבִיעוּל, כיון שבקדושין גרדא אין איסור, מַה 49
 פָּעִם - והמקור לכך הוא 'לֹא יָקַח' מִשּׁוּם 'לֹא יִחַלֵּל' - שהתורה 50
 נתנה טעם לאיסור הקידושין, מִשּׁוּם חִילוּל, מִשּׁוּם חֵיב אֵינוֹ 51
 לִזְקָה עַד שְׁבִיעוּל, מפני שאם לא בעל, לא חילל, לכן לומדים 52
 שאין חזר עליהן מִלֵּא לקחה. 53
 הגמרא מביאה, שניתן ללמוד מסדר הפסוקים דברים נוספים. 54
 תָּנּוּ רַבָּנָן, ממה שהתחילה התורה בְּאֲשֶׁר בָּנָה ואחר כך אֲשֶׁר 55
 נָטַע ואחר כך אֲשֶׁר אֲרַשׁ כאן לִמְדָה תוֹרָה דְּרָךְ אֶרֶץ - הנהגה 56

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מד עמוד א

רש"י

רש"י

מת תופס ארבע אמות לטמאה. חכמים גזרו שיהא המת מטמא כל הנכנס בארבע אמותיו כדי שלא ירגילו אולי טהרות ילקרב לו ויהא סבור שלא האהיל ויש לחוש שמא יפשוט ידו ויאחיל ולא אדעמיה: ותנא. ותנא. וכן תני תנא דידן במשנה הנשנית בינינו בבית המדרש בסדר טהרות (אבלה פ"ז מ"ח): חצר הקבר, שלפני המערה, בדאמר סדר גזן הקברות בבבא בתרא (פ"ק ט"ז) שעושין מערות גדולות של שש על שש, וחופר בקתליה סביב כוכין ארכות קמדות המת ותחבו לתוכן, והמערה מקורה בתקרה ובסוי, ועושה גומא רחבה בצד המערה ופותח פי המערה לתוך הגומא בבתל המערה כמין פתח, ואתה גומא היא חצר הקבר, העומד בתוכו טהור. כל מקום שהוא עומד בה טהור, דכיון דמערה חלוקה הימנה ומחוצתיה נכרות לא גזרו רבנן במתים שבתוכה שיתפסו ר' אמות סביבותיה לצד המערה, דכי גזרו רבנן ארבע אמות במת המושל באויר, ובגזן למעלה אצל גג המערה כדי להרחיק את האדם מלהאחיל על הטמאה, אבל כגון יש הקבר: והוא שיש בה ארבע אמות הוא דחשיבא מקום לעצמה, אבל פחות מכאן בטלה אצל המערה ולא חשיבא למיהוי מקום לעצמה: וכו' ואומר ארבעה טפחים. הרי מקום חשוב בכל דוכתא: כמה דברים אמורים. כ"ה אמרו ליה: בפשתתה של חצר למעלה. שאין לה בנסת מדרון במעלות מן הצד, אלא כשיורדן לה סופצין לה וכשעולין מוחבה מפס ועולה ולקמן פריך אפכא מסתברא: כלפי ל"א. כנגד אפוא הפכת דגריף. ל"א אפוא בדאמר בברכות (פ"ה מ"ה) כנגי ל"א. כדים שבהם להיכן חולכים. אפכא מסתברא, מן הצד כשעשו לחצר מדרון בנסת דרך צדדים איכא למימר כיון דלא גזרו רבנן ארבע אמות מחצות קברות סני להאי חצר בארבעה טפחים והעומד בה ר"ה זה טהור, שאין לנו במה לטמאו, דאינו צריך לטפס ולעלות שפשוט ורועותיו והאחיל ובקפיו על חלל הפתח. דכי נפיק מידרי ונפיק, נשמט ונמשך לו מן הפתח של מערה לצד פתח של חצר ויוצא לו מלמעלה אי אפשר ולא מאחיל. כיון דאינו אלא ארבעה טפחים אי אפשר לו לפרש כנפיו ולטפס ולעלות אלא אם כן

מאחיל על חלל הפתח: והני מילי כו'. השתא מהדר לפרשי סיעתיה מהכא. מדאיצטרך למיתני העומד לתוכו טהור, ש"מ הני מילי חצר הקבר דמסיקא מחצות דמערה לחודיה ודחצר לחודיה ויש הקבר בדבר, אבל מת בעלמא המושל באויר מיד חלל הדפס ארבע אמות, מדאיצטרך למיתני העומד לתוכו טהור, דאי בעלמא לא גזרו למעלה לאשמעוין הקא דטהור: ואפי' היא לו שומרת יבם. שלא קדשה הוא אלא מבח אחיו באה לו לקחה. מדלא כתיב לקח מעוטא הוא, למעוטי לקחת אסור: בדרבנן. דאמר אין עברה בקדושין עד שיבעול, שביאי וזרעו או את האשה לידי חלול, וממזרת ונתניהו אין עברה בקדושין, דלא כתיב ביה לא יקח אלא לא יבא ולא תחתן, אבל אלמנה כתיב בה לא יקח וקחה הינו קדושין. ואיצטרך דרבנן, דלא תמא מקדושין עבר ליה אסור: ונתניהו. לא הגבונים דכתיב ברו ויתנם יחושע לחוטבי עצים (ויסע טו) וכן משכנה אמות: ועתידה בשדה לה. ונצבה בשדה משכנה לה. גמרא. למת סקרא להבין טעמא המשנה וכלהו כדברי מ' לאם חוסין בו דימוס אחי. שורה של אבנים או גבנה או בעבי חו לא היו על מכונו וקראו ביה חרש: שפחישין אותו. שאינו מתקבץ: בשבוע. בשמטה: אין לי אלא חרש. בתולה: אלמנה ונרשעה. מאחר ונשאה זה: יכול אף כנה בית. חרש ולא תבן זהא כזה שיהא נקי מן הכל: פתני. יספו השוברים. על דברי בתי: כשמתקשרים לעמוד צופים שלא יפרידום אויבים: לפיכך. שהקרא זהו הקרא מעברות, תלה התורה כנה ונטע וארס לחזור בגלגלן, כדי שיתלה בקר התורה ולא יתבשר לומר מעברות שבדו הוא קרא חוזר: ר' יוסי אויבר כו'. בגמרא מפרש כמאי פליג אדברי יוסי הגלילי: ובקעבו של עם. כסופו של עם שעומדים שלא יחזרו אחריהם לאחריהם לנוס: מעמידו וקפין מלפניהם. בראשה של צד המלקחיה מעמידו בני אדם גבורים ממנים לכה, שאם יפול אחד מן הנלחמים יעמידוהו ויוקפוהו ויגבירו את אנשי הצבא בדבריהם: [ואחרים]. ואנשים אחרים מאחריהם: ובשילין של ברזל בידיהם. לשמור שלא ינוסו. ובשילין כעין חצין שקורין ווריי"ש: שתחלת

מת תופס ארבע אמות לטמאה. ותנא. ותנא: חצר הקבר העומד בתוכה טהור, והוא שיהיו בה ארבע אמות, דברי בית שמאי. בית הלל אומרים: ארבעה טפחים. כמה דברים אמורים, שפתחה מלמעלה. אבל פתחה מן הצד, דברי הכל ארבע אמות. כלפי ל"א? אדרבא, מן הצד מירדיר ונפיק. מלמעלה אי אפשר לא מאחיל. אלא: כמה דברים אמורים שפתחה מן הצד, אבל פתחה מלמעלה, ארבע אמות. והני מילי, חצר הקבר דמסיקא מחיצתא. אבל מת בעלמא, תפס: "מי האיש אשר ארש אשה": תנו רבנן: "אשר ארס" אחד המאמר את הפתולה, ואחד המאמר את האלמנה, ואחד שומרת יבם. ואפילו חמישה אחין וזאת אחד מהם במלחמה, כולן חוזרין. "לא לקח" ו"לא לקחה" פרט לאלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתניהו לישראל, בת ישראל לממזר ולנתני, לימא דלא בר' יוסי הגלילי, דאי ר' יוסי הגלילי, הא אמר "הירא ורד הלכב" זה המתירא מעבירות שבידו? אפילו תימא ר' יוסי הגלילי, בדרבנן. דאמר רבה: לעולם אינו חייב עד שיבעול, מה טעם "לא יקח" משום "לא יחלל, משום הכי אינו לוקה עד שיבעול. תנו רבנן: "אשר בנה", "אשר נטע", "אשר ארש". לימדה תורה דרך ארץ, שיבנה אדם בית ויטע פרם, ואחר כך ישא אשה. ואף שלמה אמר בחכמתו: "הכן בחוץ מלאכתך ועתידה בשדה לך, אחר ובנית ביתך" "הכן בחוץ מלאכתך" זה בית, "ועתידה בשדה לך" זה פרם, "אחר ובנית ביתך" זו אשה. דבר אחר, "הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא, "ועתידה בשדה לך" זה מושנה, "אחר ובנית ביתך"

זה גמרא. דבר אחר: "הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא ומשנה, "ועתידה בשדה לך" זה גמרא, "אחר ובנית ביתך" אלו מעשים טובים. ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: "הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא ומשנה וגמרא, "ועתידה בשדה לך" אלו מעשים טובים, "אחר ובנית ביתך" דרוש וקבל שכר: ואלו שאינן חוזרין, הבונה בית שער כו': תנא, אם חוסין בו דימוס אחד, חוזר: ר' אליעזר אומר: אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר: תנא, מפני שמחדישין אותו פעמים בשבוע: ואלו שאין זיון ממקומן, בנה בית חדש ותנכו וכו': תנו רבנן "אשה חרשה" אין לי אלא אשה חרשה. אלמנה וגרושה, מניין? תלמוד לומר: "אשה", מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "אשה חרשה"? מי שחרשה לו, יצא מחזיר גרושתו שאין חרשה לו. תנו רבנן: "לא יצא בצבא" יכול בצבא הוא דלא יצא, אבל יספיק מים ומזון ויתקן הדרכים? תלמוד לומר: "לא יעבר עליו לכל דבר". יכול שאני מרבה אף הבונה בית ולא תנכו, נטע פרם ולא חללו, ארס אשה ולא לקחה? תלמוד לומר: "עליו, עליו אי אתה מעביר אבל אתה מעביר על אחרים. ומאחר דתב"ב "לא יעבור", "לא יצא בצבא" למה לוי? לעבור עליו בשני לאוין: מרתני" ויספו השטרים לדבר אל העם" ר' עקיבא אומר: "הירא ורד הלכב" כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה. ר' יוסי הגלילי אומר: "הירא ורד הלכב" זהו המתירא מן העבירות שבידו, לפיכך תלתה לו התורה את כל אלו שחזרו בגלגלן. ר' יוסי אומר: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתניהו לישראל, בת ישראל לממזר ולנתני הרי הוא הירא ורד הלכב. והיה בכלל השטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם" ובקעבו של עם, מעמידו וקפין לפניהם, ואחרים מאחוריהם, ובשילין של ברזל בידיהן, וכל המבקש לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו. שתחלת

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מד עמוד ב

רש"י

1 שְׁתַּחֲלֵת נִסָּה נְפִילָה. בְּגַמִּי פֶרִיךְ אִפְכָּא מִבְּעֵי לִיה, שֶׁהִנִּיחָהּ הַנְּפִילָה בִּדְמָא.
2 דְּחוּרִין מִן הַמַּעֲרָכָה וְנִשְׁ שְׁאִין וְזִין מְמֻקְמָן, בְּמַלְחָמוֹת הָרִשּׁוֹת: אֲבָל בְּמַלְחָמוֹת מִצְוֹת.
3 כְּגֹן כְּבוֹשׁ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּיָמֵי יְהוֹשֻׁעַ הִכֵּל יוֹצֵאִין רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר כּוֹ, מִפְּרֹשׁ בְּגַמְרָא:
4 גַּמְלָה. עֲבִירָה דְרַבְּנָן, לֹרִי הַגְּלִילִי אִפִּי עֲבַר עַל דְּבָרֵי סוֹפְרִים חוּזֵר, וְלִרְבִּי יוֹסִי עַד שֶׁעֲבָדוּ
5 עַל דְּבַר תּוֹרָה דּוּמְיָא דְאִלְמָנָה לִכְתּוּן גְּדוּל, וּכְגֹן
6 שֶׁנֶּשְׂאָה דְאִיכָא אִסּוּר: סָח בִּין תַּפְּלָה לַתַּפְּלָה. בִּין
7 הַנֶּחֱת תַּפְלִין שֶׁל יָד לַתַּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ: קָח. סֹפֵר
8 עֲבִירָה הִיא בִּידוֹ, אִם לֹא חוּזַר וּבִרְךָ, דְּהִכִּי אִמְרִי
9 בְּמַעֲוֹת (וָו לֹא) סָח מִבְּרַךְ שְׁתִּים לֹא סָח מִבְּרַךְ
10 אַחֲת: וְכִים שׁוֹתֵתִין עַל בְּרָכִי. מִי רָגַלִים מִמַּחֲמַת
11 יָרָא: מִפְּנֵי שֶׁתַּחֲלֵת נְפִילָה נִסָּה מִבְּעֵי לִיה.
12 תַּחֲלֵת מִשְׁמַע הַגְּרָמָה הַדָּבָר, וְהִכִּי אִיבְעֵי לִיה
13 לְמִימֵר כְּשֶׁהוּן נִסֵּן זֶה הִיא תַּחֲלֵת הַגְּרָמָה
14 הַנְּפִילָה, וּבִגְנִינָה לֹא שָׁךְ לְמִימֵר תַּחֲלֵת דְּקָא
15 מִשֶּׁשׁ קָא עֲרִיךְ רִשּׁוֹת דְרַבְּנָן זֶה הִיא מִצְוֹת דִּרְ
16 יְהוֹדָה, וּבִגְוֹתָהּ מִלְחָמָה שְׁתִּים אִמְרֵי חֲכָמִים שְׁהִיא
17 רִשּׁוֹת וְאִין חֲתוּן יוֹצֵא לָהּ אִמֵּר נָמִי ר' יְהוֹדָה דָּאִין
18 חֲתוּן יוֹצֵא לָהּ, אֲלָא שְׂרָבִי יְהוֹדָה קוֹרָא אוֹתָהּ
19 מִצְוֹת, וְנִפְקָא מִנָּה לְקַטְרוֹ מִשְׁאֵר מִצְוֹת בְּעוּדוֹ
20 עֲסוּק בָּהּ כְּדִמְפָּרֵשׁ רַבָּא וְאִזִּיל: מִצְוֹת דְרַבְּנָן.
21 דְאִמְרוּ בָּהּ הִכֵּל יוֹצֵאִין אִמֵּר נָמִי ר' יְהוֹדָה הִכֵּל
22 יוֹצֵאִין אֲלָא דְקָרִי לָהּ חוּבָה, וְלֹא מִיִּדִּי אֲשַׁמְעִין
23 בָּהּ אֲלָא כִּלְה מִשּׁוֹם מִצְוֹת וְרִשּׁוֹת נִקְטוּ
24 פְּלוּגְתִּיהוּ, אֲלָא מִשּׁוֹם דְּקָרוּ רַבְּנָן לָהּ רִשּׁוֹת דִּי
25 לָהֶם אִם קָרְאוּ אֵת זֶה מִצְוֹת וְאִפְּלוּ הִיא חוּבָה,
26 שְׂרָבִי אִין הַדָּבָר אֲלָא לְהַעֲלוֹתָם מַעֲלָה אַחֲת
27 וְלוֹמַר אֲבָל בּוֹ הִכֵּל יוֹצֵאִין, וְגַבִּי רִשּׁוֹת דִּים
28 לְקִרְוֹת אֵת שֶׁלְּמַעֲלָה מִמֶּנָּה מִצְוֹת, וְרַבִּי יְהוֹדָה
29 דְקָרִי לְמִימְתָא מִצְוֹת לֹא שְׁמוּעִי דְהִעֻסָּק בָּהּ
30 פְּטוֹר מִן הַמַּעֲוֹת, וְהַדָּבָר לְהַעֲלוֹת אֵת זֶה מַעֲלָה
31 אַחֲת לּוֹמַר אֲבָל בּוֹ הִכֵּל יוֹצֵאִין הַלָּכָה קִרְיָה
32 חוּבָה כְּדִאִיתָא: אִמֵּר רַבָּא כּוֹ, מִלְּמִית דְּרַבִּי יוֹחֲנָן
33 מִפְּרֹשׁ וְאִזִּיל, וְקִאֲמַר דִּיא דְאִמֵּר רַבִּי יוֹחֲנָן
34 דִּיאִפְּלִיגוּ רַבְּנָן וְרַבִּי יְהוֹדָה בִּאֲחַת הַמַּלְחָמוֹת
35 בְּקִרְיַת הַשֶּׁם, נִפְקָא לָן מִנִּיהּ לְעֵנֶן עוֹסֵק

רש"י

36 בְּמִצְוֹת דְלִמְר חוּבָה וְלִמְר רִשּׁוֹת, וּפְרִישׁ לָן נָמִי רַבָּא בְּהִי מְנִיחָהּ אִפְּלִיגוּ מַלְחָמוֹת יְהוֹשֻׁעַ
37 דְּלִכְבֹּשׁ. בָּהּ לִיכָא לִמְרָא דְקָרִי רִשּׁוֹת, דְאִפְּלוּ חוּבָה נָמִי אִיתָא וְהִעֻסָּק בָּהּ פְּטוֹר מִן
38 הַמַּעֲוֹת, וְרַבְּנָן הוּא דְלֹא אִכְפֵּת לָהּ לְקִרְוֹתָהּ חוּבָה דְדִים לְקִרְוֹתָהּ מִצְוֹת אֲצִל הָרִשּׁוֹת
39 שְׂרָבִי אִין אֵנוּ צְרִיכִין אֲלָא לְמַצּוֹת בָּהּ מַעֲלָה אַחֲת, וּמִצְוֹת לְגַבִּי רִשּׁוֹת מַעֲלָה הִיא:
40 וּמִלְחָמָה בֵּית דוֹד, שְׁנֵלָתָם בְּאֶרֶם צוּבָה לְחוֹסִיפָה
41 עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבִשְׂאָר סְבִיבוֹתֶיהָ לְהַעֲלוֹת לֹא
42 מִנְחָה וְכִסּוּ עוֹבֵד: דְּקָרִי חִבֵּל רִשּׁוֹת, וְאִפְּלוּ רַבִּי
43 יְהוֹדָה לָהּ לֹא מִצְוֹת קָרִי לָהּ, וְהִעֻסָּק בָּהּ אִינוּ
44 פְּטוֹר מִן הַמַּעֲוֹת: כִּי פְּלִיגִי. ר' יְהוֹדָה וְרַבְּנָן
45 בְּמִצְוֹת וְרִשּׁוֹת דְלִמְר פְּטוֹר מִן הַמַּעֲוֹת וְלִמְר חוּבָה,
46 בְּמַלְחָמָה שְׁהִיא לְמַעֲטִי עוֹבֵד בּוֹכְבִים דְלֹא
47 לִיתָה עֲלֶיהָ:

הדרן עלך משות מלחמה

48 **מתני'.** עגלה ערופה בלשון הקודש, ואמרת.
49 מה שהוקנים אמורים ידעו לא שפכו והבהנים
50 אמורים כפר לעמך ישראל, בלשון הקדש
51 הווקנו מן התורה לאמרת: **שנאמר** כי **ימצא**
52 חלל, ובמקרא פריך היכי דליף מהקבא: הוי יוצאין.
53 ובאין שם ומודדין מן החלל לצד העירות
54 שסביבותיו לידע איזו קרובה בגלל גל של
55 אבנים: נמצא סמוך לספר כו'. מפרש טעמא
56 בגמ'. **גמ'.** **מאי קאמר.** היכי דליף לשון הקדש
57 מהקבא: ואין ב"ד שקול. אין עושין ב"ד שיהא
58 יכול לחלק שוה בשוה, אלא שיהא הרוב לצד
59 אחד לקום אחרי רבים להטות (שמות טז):
60 ליתרין. הך דלשכת הגזית: מוקנין זקניו.
61 מוקנין למיתבב זקני וכתב זקניו, מוקנין
62 שמוקנין: זקני השוק. אע"פ שאין סנהדרין
63 ושופטין, זקנים שהם שופטים את ישראל: מוקנין
64 העדה. דסמיכת פה העלם דבר, ואיתר ליה
65 שופטין להביא עוד שנים: למקרא **לכלה מלחמה**
66 מהתם. דהא רבי יהודה התם נמי חמשה קאמר,
67 ודליף לה מקראי בפ"ק סנהדרין: **אלא** [וי"]
68 **ושופטין** למקניא. כלומר לא גמיר גזיש
69 ואיצטרין שופטין לסנהדרין גדולה בר"ש
70 י"ז

שפמור מן המצוה:

26

הדרן עלך משות מלחמה

71 **עגלה ערופה.** בלשון הקודש: **שנאמר:** "כי ימצא חלל באדמה ויצאו זקניו ושפטיה". שלשה מבית דין הגדול שבידו שלום היו יוצאין.
72 ר' יהודה אומר: **חמשה** שנאמר "זקניו" שנים "ושפטיה" שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליה עוד אחד. נמצא טמון בגל,
73 או תלוי באילן, או צף על פני המים, לא היו עורפין. **שנאמר:** "באדמה" ולא טמון בגל, "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף על פני
74 המים. נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה גוים, או לעיר שאין בה בית דין לא היו עורפין. אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין: **גמ'.**
75 **מאי קאמר?** אומר ר' אבהו, הכי קאמר: **שנאמר:** "וענו ואמרו" ולהלן הוא אומר "וענו הלויים ואמרו" וגו'. מה "עניה" האמורה להלן
76 בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. וסדר עגלה ערופה פיצד: "כי ימצא חלל באדמה... ויצאו זקניו ושפטיה" שלשה מבית דין הגדול
77 שבידו שלום היו יוצאין: ר' יהודה אומר חמשה וכו': תנו רבנן: "ויצאו זקניו ושפטיה". "זקניו" שנים, "ושפטיה" שנים, ואין בית דין שקול,
78 מוסיפין עליה עוד אחד, הרי כאן חמשה, דברי ר' יהודה. ר' שמעון אומר: "זקניו" שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליה עוד אחד,
79 הרי כאן שלשה. ור' שמעון נמי, הא כתיב "ושפטיה"? והוא מיבטי ליה למיחדין שבשופטין. ור' יהודה מ"זקני" "זקניו" נפקא. ור'
80 שמעון, אי כתב רחמנא "זקני" הוה אמינא אפילו זקני השוק, כתב רחמנא "זקניו". ואי כתב רחמנא "זקניו" הוה אמינא אפילו סנהדרין
81 קטנה, כתב רחמנא "ושפטיה", למיחדין שבשופטין. ור' יהודה, גמר "זקני" "זקני" מ"זקני העדה". מה להלן מיוחדין שבשדה, אף כאן
82 מיוחדין שבשדה. אי גמר, לגמרה לכולה מילתא מהתם, "זקניו ושפטיה" למה לי? אלא וי"ו "ושפטיה" למינא ור' שמעון
83 י"ז

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מלחמת רשות. כי פליגי רבנן ורבי יהודה, במלחמה שמטרתה
למעוטי עובדי בוכבים - להחליש את כוחם של הגויים, ולא
לית עליהו - כדי שלא יהיה בהם כח להילחם ביהודים. ובוז,
מר - רבי יהודה, קרי לה מצוה, ומר - תנא קמא, קרי למלחמה
זו מלחמת רשות, ולכולי עלמא אין כולם יוצאים למלחמה זו,
והנפקא מינה אם היא נקראת רשות או מצוה היא לעוסק
במצוה שפטור מן המצוה - לענין ההלכה שהעוסק במצוה
פטור מן המצוה, שלדברי רבי יהודה שמלחמה זו נקראת 'מצוה'
העוסק בה פטור ממצוה אחרת, ולתנא קמא שמלחמה זו נקראת
'רשות' העוסק בה חייב במצוה אחרת.

הדרן עלך משוח מלחמה עגלה ערופה פרק תשיעי

פרק זה עוסק בפרשת עגלה ערופה. פרשה זו נאמרה, שבשימצא
חלל בארץ ישראל, ולא נודע מי הרגו, צוותה התורה שילכו
לשם זקנים מבית דין הגדול, וימדדו ממנו לכל סביבותיו איזו עיר
קרובה לו, וזקני אותה העיר מביאים עגלה, ומורידים אותה
בנחל איתן, ועורפים אותה שם, וכל זקני העיר ההיא רודפים את
ידיהם במקום עריפתה, והזקנים אומרים בלשון הקודש 'ידינו לא
שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו', והכהנים אומרים 'כפר
לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל'.
משנה. עגלה ערופה - האמירות שבפרשת עגלה ערופה,
ששינוי לעיל שנאמרת דווקא בלשון הקודש, מנין, שנאמר 'כי
ימצא חלל באדמה' ולא נודע מי הכהו. 'ויצאו זקניו וישופטו'
למדוד מה היא העיר הקרובה אל החלל, וכמה דיינים הם,
שלושה, ואלו השלושה מבית דין הגדול שבירושלים היושב
בלשכת הגזית היו יוצאין. רבי יהודה אומר, חמשה דיינים הם,
שנאמר 'זקניו' שמשמעו שנים שהוא מיעוט רבים, 'וישופטו'
שמשמעו שנים הרי יש כאן ארבעה, ואין בית דין שמספרו
שקול, לכך מוסיפין עליהן עוד אחד והרי כאן חמשה.
נמצא ההרוג טמון בגל אבנים, או תלוי באילן, או צף על פני
המים, לא היו עורפין עגלה עלי, שנאמר 'כי ימצא חלל
באדמה' ולא טמון בגל, 'נופל' ולא תלוי באילן, 'בשדה' ולא
צף על פני המים.

נמצא ההרוג טמון לספר - עיר שהיא בגבול ישראל סמוך
לנכרים, או לעיר שרובה עובדי בוכבים, או לעיר שאין בה
בית דין, לא היו עורפין (ומודדו). אין מודדו אלא לעיר שיש
בה בית דין.
גמרא. שואלת הגמרא על החלק הראשון של המשנה, מאי
קאמר - כיצד למד התנא ממה שנאמר 'כי ימצא חלל באדמה'
שעגלה ערופה נאמרת בלשון הקודש. אמר רבי אבהו, לא
ממקרא זה למד זאת התנא, אלא ממקום אחר, ושני דברים
נאמרו בחלק זה של המשנה, והתנא הכי קאמר, תחילה אמר,
מנין שבלשון הקודש, שנאמר כאן בעגלה ערופה 'וענו ואמרו',
ולחלן בפרשת ברכות וקלות הוא אומר 'וענו הלוי ואמרו
וגו', ויש ללמוד גזרה שוה, מה ענייה האמורה לחלן בברכות
וקלות היא דווקא בלשון הקודש, מה הענייה האמורה כאן
היא דווקא בלשון הקודש. ואחר כך אמר דין אחר, וסדר עגלה
ערופה ביצד נעשית, נאמר 'כי ימצא חלל באדמה ויצאו
זקניו וישופטו', שלושה דיינים מבית דין הגדול שבירושלים
היו יוצאין למדוד.

שינוי במשנה, שלשה מבית דין הגדול, רבי יהודה אומר חמשה
וכו'. מביאה הגמרא ברייתא המבארת את המחלוקת במשנה,
תנו רבנן, נאמר 'ויצאו זקניו וישופטו', 'זקניו' הרי הם שנים,
'וישופטו' הרי הם עוד שנים, הרי כאן ארבעה, ואין בית דין
שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן חמשה, דברי רבי

וחה מפני שתחלת ניסה נפילה - שהנפילה נגרמת על ידי ניסת
הלוחמים, שנאמר בדברי המבשר במלחמת פלישתים וישראל
'נס ישראל לפני פלשתים וגם מנפה גדולה היתה בעם', הרי
שהמגיפה והנפילה, נגרמו על ידי מנוסתם תחילה. עוד ראייה
מביאה המשנה ולחלן הוא אומר, 'וינוסו [אנשי] ישראל מפני
פלשתים ויפלו חללים וגו' הרי שמאחר שנסו מפניהם, נפלו
בקרב לפניהם.

מסיימת המשנה, במה דברים אמורים שיש החוזרים מהמלחמה
ויש שאין יוצאים למלחמה כלל, במלחמות הרשות, אבל
במלחמות מצוה כמלחמת יהושע בכיבוש הארץ, הכל יוצאין
להילחם, אפילו חתן מחרדו - מחופתו ובכלה מחופתה. אמר
רבי יהודה, במה דברים אמורים שאין יוצאים כולם, במלחמות
מצוה אבל במלחמות חובה הכל יוצאין, אפילו חתן מחרדו
ובכלה מחופתה.

גמרא. שואלת הגמרא, מאי איכא בין רבי יוסי לרבי יוסי
הגלילי, הרי לדברי שניהם היראה היא מעבירות. מתרצת
הגמרא, איכא בינייהו אם עבר על עבירה דרבנן, לרבי יוסי
הגלילי חזר, ולרבי יוסי אינו חוזר אלא על עבירה דאורייתא,
כמו כהן גדול שנשא אלמנה.

מוסיפה הגמרא, במאן אולא הא דתניא בענין חזרת עורכי
המלחמה, שאם שח - סיפר בין תפילה - הנחת תפילין של יד
לתפילה - להנחת תפילין של ראש עבירה היא בידו אם לא
בירך שוב על של ראש, וחזור עליה מעורכי המלחמה. אומרת
הגמרא במאן בהכרח שבריתא זו היא ברבי יוסי הגלילי שחזור
אף על עבירות דרבנן, כגון ברכות.

מבררת הגמרא, מאן התנא להא דתנו רבנן בחזרה מעורכי
המלחמה שאם שמע קול קרנות בעת המלחמה והתתיע ונפחד
מאד, וכן אם שמע הקנף תריסין והתתיע, או שמע צחצוח
תברות ומים שותתין לו על ברכיו מחמת יראתו, חזור מעורכי
המלחמה. ומבררת הגמרא במאן סוברת ברייתא זו, ליכא רבי
עקיבא היא שלדבריו חוזרים מחמת יראה, ולא רבי יוסי
הגלילי שלדבריו יכולים לחזור רק מפני פחד עבירות, ולא מעצם
המלחמה. דוחה הגמרא, בהא - בפחד גדול כזה אפילו רבי
יוסי הגלילי מודה שחזור גם משום זה, משום דבתיב 'ולא ימס
את לבב אחיו בלבבו' וכשמפחד כך, מרתיע גם את האחרים
הואיל ופחדו ניכר.

שינוי במשנה 'והיה בכלות השופטים' כו' שתחילת ניסה
נפילה. שואלת הגמרא על לשון המשנה, האי מפני שתחילת
ניסה נפילה - וכי הגורם לניסה היא הנפילה, ומדוע נקטה
המשנה לשון זו, הרי מפני שתחילת נפילה ניסה מבני ליה
לתנא לכתוב, שהרי הגורם לנפילה היא הניסה. מתרצת הגמרא
איכא בדברי המשנה מפני שתחילת נפילה ניסה - הגורם
לנפילה היא הניסה.

שינוי במשנה, במה דברים אמורים במלחמות הרשות כו'
אמר רבי יהודה במה דברים אמורים במלחמות מצוה וכו'.
מבארת הגמרא את דבריהם ומחלוקתם. אמר רבי יוחנן,
'מלחמת רשות' דרבנן - מה שרבנן מכנים רשות, זו היא
'מלחמת מצוה' דרבי יהודה - היא אותה המלחמה שכונתה
אצל רבי יהודה 'מצוה' ואין כולם יוצאים עליה. כמו כן,
'מלחמת מצוה' דרבנן מה שכונה בדברי רבנן מלחמת מצוה, זו
היא 'מלחמת חובה' דרבי יהודה - היא מלחמת החובה שעליה
דיבר רבי יהודה, והכל יוצאין עליה.

ומבאר רבא את מחלוקתם, אמר רבא, מלחמות יהושע שהיו
כדי לבפש את ארץ ישראל על פי הדיבור דברי הכל חובה
ויצאים כולם. ואילו מלחמות בית דוד שהיו לרווחה להרחיב
את גבול ישראל ולישול מס מהגויים, דברי הכל נידונית

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

העיר ירושלים ועל העזרות שבמקדש, שדבר זה נעשה רק על ידי הסנהדרין כולה, כדלגן במשנה בסנהדרין, אין מוסיפין שטח על העיר להתקדש בקדושת ירושלים, ועל העזרות להתקדש בקדושת עזרה אלא בבית דין של שבעים ואחד. תנאי מפורש בברייתא בנזירות דרב יוסף - כפי שפירש רב יוסף את הברייתא דלעיל, והוכיח משם שרבי אליעזר בן יעקב חולק על משנתו, מצאן זקן ממרא לסנהדרין אבות פני והמרה עליהן, כגון שיצאו למדינת ענלה או להוסיף על העיר ועל העזרות, יכול תהא המראתו המראתו, תלמוד לומר 'נקמת ועלית אל המקום', מלמד שהמקום גורם, הרי מצינו שתנא זה סובר שצריך את כל הסנהדרין למדידה, והיינו רבי אליעזר בן יעקב. שנינו במשנה, נמצא טמון בגל או תלוי באילן לא היו עורפין. שואלת הגמרא, לימא מתניתין שממעט טמון מ'באדמה' שמשמעו על פני האדמה מעליה, רבי יהודה היא ולא רבנן שנחלקו כעין זה בענין שכחה, כשהיה העומר טמון, דתנאי, נאמר בפסוק 'ושכחת עומר בשדה', 'בשדה' משמע על פני השדה, פרט לטמון בתוכה שלא חל עליו דין שכחה, דבר רבי יהודה, וחקמים אומרים, 'בשדה' משמעו אף בתוך גופה של שדה, לרבות אף את העומר הטמון בה. הרי שלרבנן, כשם ש'בשדה' משמע בגופה של שדה, כך 'באדמה' משמע בגופה של אדמה, ואדרבא, היה לנו לרבות את הטמון. אמר רב, אפילו תימא שהמשנה שממעט טמון היא כשיטת רבנן, אין בכך קושי, כי המשמעות של 'בשדה' או 'באדמה' משתנית לפי ענין הפסוק. הקא בעגלה ערופה מענייניה דקרא - מתוך ענין הפסוקים יש ללמוד שבא למעט טמון, ואילו התם בשכחה מענייניה דקרא יש ללמוד שבא לרבות את הטמון. ומבאר רב כיצד מבינים זאת מתוך הפסוקים. כאן בעגלה ערופה, דכתיב 'כי ימצא חלל' שמשמעו תיבא דמשפחה - בכל מקום שימצא, ואף הטמון בגל, הרי אין צורך לפסוק נוסף לרבות את הטמון, ואם כך, כשכתבה תורה אחר כך 'באדמה', ודאי הכוונה על פני האדמה פרט לטמון. והתם בשכחה למדים את מענייניה דקרא, דכתיב בו 'כי תקצור קצירך בשדה ושכחת עומר בשדה', ומתוך הסמיכות של 'ושכחת' ל'קצירך' משמע, שענין שכחה הוא דומיא דקציר, מה קציר אינו אלא בגלוי על פני השדה, אף שכחה אינה נודעת אלא בגלוי, והרי אין צורך בפסוק נוסף למעט את הטמון, וכשאר כך כתב רחמנא 'בשדה', ודאי הכוונה לרבות את הטמון בגופה של שדה. שואלת הגמרא, לרבי יהודה נמי שפטר עומר טמון מדין שכחה, מדוע הוצרך למעט מ'בשדה' תיפוק ליה כדברי רב מ'שכחה' דומיא דקציר' האמור בתחילת הפסוק. משיבה הגמרא, אין הכי נמי - אכן רבי יהודה למד זאת מהיקש זה. שואלת הגמרא, ואליא אם כך 'בשדה' שכתבה תורה, לדברי רבי יהודה שאינו מרבה את הטמון, למה לי. משיבה הגמרא, מיבעי ליה לרבות ממנו שכחת קמה - שאף אם היתה השכחה בתבואה מחוברת, ששכח פינה בשדה והניח מלקצרה, חל עליו האיסור של 'לא תשוב לקחתו', שכך משמע, 'ושכחת עומר' או 'ושכחת בשדה' לרבות שכחת קמה. שואלת הגמרא, ורבנן המרבים את העומר הטמון מ'בשדה', שכחת קמה מנא להו לחייב, משיבה הגמרא, נפקא להו מ'כי תקצור קצירך בשדה ושכחת' ומסמיכות 'שדה' ל'ושכחת', משמע ששכח מקצת משדה, לרבות שכחת קמה. שואלת הגמרא, ורבי יהודה שלמד לרבות שכחת קמה מ'בשדה', מה ילמד מ'בשדה' ושכחת. משיבה הגמרא, מיבעי ליה לברדי אבהו אמר רבי אלעזר, דאמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר, שמיבשדה ושכחת' יש למעט פרט לשפצו עומרין באויר על ידי

וי' לא משמע ליה לדרוש ממנה דרשה (מאי קאמר רחמנא במה שהוסיפה 'ושופט'ר', המיוחדין שבשופט'ר ולא למנן הדיינים). מקשה הגמרא, אלא מעתה שדורשים כל מלה יתירה למנן נוסף של דיינים, כמו כן נדרוש 'ויצאו' שמשמע שנים, 'ומדר' שמשמע שנים, הרי ארבעה נוספים, ואם כך, לרבי יהודה שדרש מ'זקני' ושופט'ר' חמשה דיינים, כשנוסף עליהם ארבעה, הרי כאן תשעה, לרבי שמעון שדרש משם שלשה, כשנוסף עליהם ארבעה הרי כאן שבעה. מתרצת הגמרא, מלים אלו 'ויצאו' 'ומדר' אינם מיותרים למנן, אלא ההוא מיבעי ליה לברדינא, 'ויצאו', מלמד שרק הן - הדיינים יעסקו במדידה ולא שלוחיהן, 'ומדר' מלמד שאפילו נמצא במקום שהוא בעליל לעיר - גלוי ופשוט שסמוך לעיר זו, היו הזקנים מודדין, שמיצוה לעסוק במדידה. אומרת הגמרא, מתניתין שאמרה שדיינים מן הסנהדרין מודדים, ולא הצריכה שאף המלך והכהן הגדול ימדדו, ולא ברבי אליעזר בן יעקב, דתנאי, רבי אליעזר בן יעקב אומר, 'וקניד' זו סנהדרין, 'ושפטי' זה מלך וכהן גדול, וכיצד הם רמזים ב'שופט'ר', מלך, דכתיב 'מלך במשפט יעמיד ארץ', כהן גדול, דכתיב 'ויבאת אל הכהנים הללו ואל השופט אשר יהיה וגו'', שמשמעו השופט הממונה על הכהנים שהוא כהן גדול. מסתפקת הגמרא, איבעיא להו, רבי אליעזר בן יעקב שחולק על משנתו, האם כמלך וכהן גדול בלבד הוא דפליג וסובר שצריך מלך וכהן, אבל בסנהדרין אינו חלוק על המשנה במנן הדיינים, אלא אי ברבי יהודה שאמר חמשה, אי ברבי שמעון שאמר שלשה סבירא ליה, או דלמא, בסנהדרין נמי פליג על השיטות שבמשנה, ומה שאמר 'זקני' אלו סנהדרין היינו עד דאיבא פולה סנהדרין גדולה במדידה. אמר רב יוסף, תא שמע לפשוט מברייתא שנאמרה בענין זקן ממרא, מצאן זקן ממרא לחכמי סנהדרין אפי פני - מקום בתוך חומת ירושלים והמרה עליהן - ששאל מהם שם את שאלתו, והלך למקומו והורה אותה ממה שהשיבו לו, יכול תהא המראתו המראתו להחייב עליה מיתה, תלמוד לומר באותה פרשה, 'נקמת ועלית אל המקום' שהוא לשכת הגזית הסמוכה לעזרה, מלמד שהמקום גורם לחיוב זקן ממרא. ומדקדק רב יוסף, דנפוק במה - כמה דיינים מן הסנהדרין יצאו ממקומם, אלימא דנפוק מקצתן, ומקצתן עדיין נשארו במקומם, מדוע יש בכך המראה, דלמא הנה דאיבא גואי בנזירות סבירא להו - שמא אותם שנותרו בפנים סוברים כמותו, אלא פשיטא מדובר כאן דנפוק פולחו - שיצאו כל הסנהדרין ממקומם, ולמאי - לאיזה צורך יצאו, אי יצאו לדבר הרשות, מי מצו נפקי - וכי מותר להם לצאת כולם והכתיב 'שדרך אנן הסהר אל יחסר המזג' ונדרש פסוק זה לענין הסנהדרין, שלא יחסר ממנה בדרך מציגה שהיא שליש יין ושני שליש מים, ומבאן למדנו שאם נצרך אחד מהם לצאת מלשכת הגזית, יבדוק, אם יש שם עשרים ושלשה דיינים כנגד סנהדרין קמנה שהם שליש מסנהדרין גדולה, ואלא לאו, אינו יוצא, הרי שלא יתכן שיצאו כולם לדבר הרשות, אלא פשיטא שיצאו כולם לרבר מצוה, למאי - לצורך איו מצוה יש צורך שתצא כל הסנהדרין, לא למדידת ענלה - האם לא לצורך מדידת העיר הקרובה להבאת עגלה ערופה, ורבי אליעזר בן יעקב היא שאמר 'זקני' זו סנהדרין, ונפשוט מכאן שכונתו לכל הסנהדרין, וחולק על התנאים שבמשנה, שאמרו שלשה או חמשה. אמר ליה אפי' לרב יוסף, לא, אין מכאן ראיה לכך, דלמא לא יצאו הסנהדרין לצורך מדידת עגלה ערופה, אלא להוסיף על

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד א

רש"י

לשכחת קפה. שאם שכח וזית אחת לקצור קאי עלה בלא תשוב לקחתו, והכי משמע
ושכחת עמר או ושכחת בשדה נפקא להו. מבשדך ושכחתו. קרי ביה ששכח את קצת
שדה: צפון עמרין לתוך שדה חברי. ששכחה החרו והרימה את העמרין מן הארץ
והצפתו לתוך שדה חברו ושכחו. כסבור שאינו שלו, נפקא מבשדך ולא בשדה חברך
דלא הוה שכחה: ורפנן. מעוטא דשדה חברו
נפקא להו מדהנה ליה למכתב כי תקצור קצירך
בשדה ושכחת ובתיב בשדה: צפון עמרין לתוך
שדה. שהיו משלים על גבי אבן או עמוד או זו
על זו: פרת לשפץ. וקאי סלקא דעתך דעתך צפון מעוט
על גבי אבן או על גבי עמוד: ורפנן עמרין לתוך
שדה חברי. צפון על גבי אבן הוא דמעט אבן
מנחים לא מעט, והא בשדה כתיב, אלא דא
דקאמר צפון לא דוקא צפון על שום דבר קאמר,
דאפי' מנחים על גבי קרקע נמי קאמר אינו
שכחה, והאי דקאמר צפון דלא משכחת עמרין
לתוך שדה חברו אלא בצפון, שהרומ מציתן
על הארץ ומביאין להם: שהחזיק בו לחוליו
לעיר. סיד השתא דאורחא דמלתא נקט ולא
דוקא: וזה ביה. וזה לא הוה שכחה, דרעעין
שכחו מעקר דכאמר בב"מ בפרק קמא דף י"א:
כפני שהוא כפף. שהוא פטור על שהחזיק בו
כאלו היה עודנו צף מעל הקרקע ומקנן בידו
הריני כבן עזאי בשוקי סברא. יום אחד היה
דעתו צלולה. אמר רבינו כאן בפומבדיתא מביא
להשיב דבר לשואל בעמק ובתריפות כבן עזאי
שהיה חריף ודורש בשוקי סברא: שני חללים זה
על גב זה. והאחד משוך להלן מחברו מעט, ואם
תמודד מזה יקרב לעיר אחת ואם תמודד
מחברו יקרב לעיר אחרת: ולא מזה מודד בו,
ודאי דמביעא ליה נמי או דלקא מין במינו לא
הוה שמו. מין במינו לא הוה צף ומשכחת מודד
אלא שהוא בכלל אלה:

תניחור

ו"ו דרשופטין דריש ר' יהודה למנא להביא עוד שנים: בעליל לעיר. במגלה. ופשוט
שאין עיר קרובה כוונתו. דלא קתני מלך וכוונתו גדול דלא כר' אלעזר בן יעקב אי כרבי
יהודה. חמשה. אי כרבי שמעון שלשה. ולא בעי כלה סנהדרין: מצאן וכן פסקא. לביד
הגדול. שאינו נעשה ממרא אלא בב"ד של שבעים ואחד כדלילין בפרק קמא דסנהדרין:
אפי' פאני. כל שהוא בתוך הקף החיצון של
ירושלים קרוי בי פאני. ולי נראה שהוא לשון
חבישה כמו שקורין ציגליא של עיר. כמו חמור
ובית פאני (נ"מ דף ט.) בשטרידורא בית ראש של
אפסר קורין כן: והנה עליה. כלומר על מה
ששאל מזה שם ואמר לו ההלכה הלא לעירו
והנה לעשות כדרך שהיה מורה בתחלה. דהנה
ליה ממרא על פיהם: תפוס. המידך למשפט,
והוא לשפת הנהיג: דפיק מנייה כשה. לבי
פאני, דאיצטרך לשאמועין דפטור משום
טעמא דחזן לבי: דלקא הנה דאיפא נוא
בתיה סבידא. והנהיגא תיתי לן חזקא
דאיצטרך קרא למיפטר: שרד. זה סנהדרין
שישבת בטבורה של א"י: אגן הסהר. שעשוין
כחצי לבנה עגלה בשורת ושיכור בדי שיהו כן
וראין את אה דה: תפוס. כשיעור מנה. שני חלקים
מים ואחד יין. ואם נאן צריך שישתר שליש: על
עיר. על ירושלים: תניא גרב יוסף. דאמר רבי
אלעזר בן יעקב כלזה סנהדרין בעי. סנהדרין
פרט לשמון רבי יהודה היא: בשדה. ושכחת עמר
בשדה. לרבי יהודה משמע בשדה על פני
השדה, ולרפנן משמע בתוך השדה: תם
מענייה דקרא. צריכין למידרשה, והכא
מענייה דקרא תרדוש ליה. גבי חלל כתיב כי
ימצא חלל, כל היכא דמשתכח ואפי' טמון,
הלכך על בדרך כי אהא באדמה למעוטי טמון
בא תרדוש ביה על פני האדמה. דאי לרבי
לא איצטרך: אה שכחה בגלוי. והנה ממעט טמון
ממשעוהא אי לא דהדר רבייה:

למדידת עגלה, ור' אלעזר בן יעקב היא? אמר ליה אפי' לא, דלקא להוסיף על העיר ועל העורות, דתנן: אין מוסיפין על העיר ועל
העורות אלא בבית דין של שבעים ואחד. תניא פוותיה דרב יוסף מוצאן אפית פני והמרה עליה, כגון שצאו למדידת עגלה או להוסיף
על העיר ועל העורות, וכול תהא המראתו המראת? תלמוד לומר: "וקמת ועליה", מלמד שהמקום גורם: נמצא טמון בגל או תלוי
באילן: לימא, מתניתין ר' יהודה היא ולא רבנן. דתניא "ושכחת עמר בשדה" פרט לטמון, דכרי ר' יהודה. וחסכמים אומרים: "בשדה"
לרבות את הטמון. אמר רב: אפילו תימא, רבנן. הכא מענייניה דקרא, תם מענייניה דקרא. דכתיב "כי ימצא חלל" היכא דמשפתח,
"באדמה" פרט לטמון. והתם מענייניה דקרא, דכתיב: "כי תקצר קצירך בשדה ושכחת עמר" שכחה דומיא דקציר, מה קציר בגלוי אף
שכחה בגלוי, כתב רחמנא "בשדה" לרבות את הטמון. לר' יהודה נמי, תפוס ליה משכחה דומיא דקציר, אין הכי נמי, ואלא "בשדה",
למה ליי' מביעי ליה לרבות שכחת קמה. ורפנן, שכחת קמה מנא להו? נפקא להו מ"כי תקצר קצירך בשדה". ור' יהודה מביעי ליה
ל ר' אבהו ר' אלעזר, דאמר ר' אבהו אמר ר' אלעזר: פרט לשפץ עומרין לתוך שדה חברו. ורפנן, מ"בשדה" "בשדה". ור' יהודה
"בשדה" "בשדה" לא משמע ליה בעי ר' ירמיה: צפון עמרין לתוך שדה, מהו? אורי שדה בשדה דמי, או לא בשדה דמי? אמר ליה
רב כהנא לרב פפי, ואמר ליה רב כהנא לרב זבד: תפשוט ליה מדרבי אבהו אמר ר' אלעזר, דאמר: פרט לשפץ עומרין לתוך שדה
חבירו. חבירו אין לתוך שדהו לא ולמשכח לתוך שדה חבירו, צפון אין, מנחין לא? והא פשיטא "בשדה" וליפא! אלא לתוך שדה
חבירו ואפילו מנחין, והאי דקאמר צפון, דלא משכחת לה אלא בצפון. תא שמע: עומר שהחזיק בו לחוליו לעיר, והניחו על גבי חבירו
ושכחו, התחתון שכחה, והעליון אינו שכחה. ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון: שניהם אינן שכחה, התחתון מפני שהוא
טמון, והעליון מפני שהוא צף. עד כאן לא פליגי אלא בתחתון, אבל בעליון דברי הכל לא הואי שכחה. שאני תם, כיון דאחזיק ביה,
וכה ביה. אי הכי, מאי איריא על גבי חבירו? אפילו בשדה נמי! אין הכי נמי, והאי דקתני "על גבי חבירו", משום תחתון. והא "מפני
שהוא צף" קאמר! אימא: "מפני שהוא כפף". אמר אביי: הריני כבן עזאי בשוקי סברא. אמר ליה ההוא מדרבנן לאביי: שני חללים
זה על גבי זה, מהיכן הוא מודד? מין במינו הוה טמון, ומין במינו לא הוה צף, ומעליון מודד. או דלקא מין במינו הוה צף, ומין במינו
לא הוה טמון, ומתחתון מודד. או דלקא מין במינו הוה טמון, ומין במינו הוה צף, ולא מתחתון מודד ולא מעליון מודד? אמר ליה,
תניחור:

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד ב

רש"י

רש"י

- 1 תניתין. לחדא מנייהו דפלוגתא היא בטמון, אבל צף לא פשט לה מנה דהא ואוקמא
2 טעמא דעליון משום דאחזיק ביה הוא וצף לא ידעין מאי הו' עגלה: קבריה. רבנן דבי
3 מדרשא דבעו למיפשט מנה דפלוגתא בטמון דמין במינו הוא, דהני תנאי אפלו תנא קמא
4 דאמר תחתון שכחה בר' יהודה סבירא ליה דאמר בשדה פרט לטמון, וטעמא משום דמין
5 במינו לא הוי טמון: חלל. לא מקרי אלא בכלי
6 ברזל כעין תרב: ככלן. ואפלו מפרפר צף וטמון
7 ותלוי: וקשל באשפה. דלא הוי צף ולא טמון ולא
8 תלוי ואפלו הכי אין עורפין דחלל קבעי, אלא
9 קרא בדכתיב בעית: חלל ותרא כתיב. וקרוכים
10 אל החלל ועוד חללים טובא למדרש חלל דוקא
11 ולא חנוק. פרט למצוי. תדיר, כגון ספר או עיר
12 שרבה עובדי כוכבים: כפ"ל בדתנאי בו. והכי
13 קאמר, נמצא סמוך לעיר שאין בה ביד, אין
14 מודדין לה אלא לעיר שיש בה ביד מודדין, איזו
15 היא עיר שיש בה ביד קרובה לו. ואי לא הדר
16 תנאי הנה מניקא אין מודדין כלל: ת"ל וקלחו
17 וקני העיר מכל מקום. דהאי העיר קרא ותרא
18 הוא, דמצוי למכתב ויהיה העיר הקרובה אל
19 החלל וקלחו וקניה עגלת בקר: מתני'. מכוון.
20 מצמצם, שאין זו קרובה לו מזו אפלו כפולא חוט:
21 ואין ירושלים בו. מפרש טעמא בגמ': מוליכין
22 הראש אצל חנוק. בגמ' מפרש למאי חלבתא
23 מוליכין: גמ'. אפשר לצמצם. אפשר לכוון
24 המדה ואמת מדרו שאין זו קרובה לו מזו כלל
25 וכו' לזה שתייה קרובות וקסבר. נמי קרובה
26 דכתיב בקרא אפלו קרובות במשמע כמו ובהמה
- 1 תניתין: עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו
2 על גבי חבירו ושכחו, התחתון שכחה והעליון אינו
3 שכחה. ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון:
4 שניהן אינן שכחה, התחתון מפני שהוא טמון, והעליון
5 מפני שהוא צף. סבריה, דהני תנאי בר' יהודה סבירא
6 להו, דאמר: "בשדה" פרט לטמון, מאי לאו, בהא קא
7 מיפלגי? דמר סבר מין במינו הוי טמון ומר סבר לא
8 הוי טמון. לא, אי בר' יהודה סבירא להו, דכולי עלמא
9 מין במינו הוי טמון. והכא בפלוגתא דרבי יהודה
10 ורבנן קמיפלגי, דרבנן פרבנן, ור' שמעון בן יהודה בר'
11 יהודה. אי הכי, מאי איריא על גבי חבירו? אפילו
12 בעפר ובצרוז נמי! אין הכי נמי, ולהודיעו כחו דרבי
13 יהודה דאמר: אפילו מין במינו הוי טמון. תנו רבנן:
14 "חלל" ולא חנוק, "חלל" ולא מפרפר, "באדמה" ולא
15 טמון בגל, "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף
16 על פני המים. ר' אלעזר אומר: בכלן, אם היה חלל,
17 עורפין. תנאי: אמר רבי יוסי בר יהודה, אמרו לו
18 לר' אלעזר: אי אתה מודה שאם היה חנוק ומופל

- 19 באשפה שאין עורפין? אלא "חלל" ולא חנוק. הכא נמי "באדמה" ולא טמון בגל, "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף
20 על גבי מים. ורבי אלעזר, "חלל" יתירא כתיב: נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה גוים בו: דכתיב: "כי ימצא" פרט למצוי: או
21 לעיר שאין בה בית דין: דבעינא "וקני העיר וליקא": אין מודדין אלא לעיר בו: פשיטא? ביון דתנא לעיר שאין בה בית דין, אגא
22 דענא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין! הא קא משמע לן, בדתנאי: מנן שאם נמצא סמוך לעיר שאין בה בית דין, אגא
23 שפניחין אותה ומודדין לעיר שיש בה בית דין? תלמוד לומר: "ולקחו וקני העיר ההוא" מכל מקום: מתני'. נמצא מכוון בין
24 שתי עיירות, שתיהן מביאות שתי עגלות, דברי ר' אלעזר. ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. נמצא ראשו במקום אחר וגופו
25 במקום אחר, מוליכין הראש אצל חנוק, דברי ר' אלעזר. ר' עקיבא אומר: חנוק אצל הראש. מאן הוי מודדין? ר' אלעזר אומר:
26 מטיבור, ר' עקיבא אומר: מחוטמו, ר' אלעזר בן עקיבא אומר: מקום שנעשה חלל, מצוארו: גמ' מאי טעמא דרבי אלעזר? קסבר
27 אפשר לצמצם, ו"קרובה" ואפילו קרובות: ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה: דאמר קרא: "לרשתה", וקסבר ירושלים לא נתחלקה
28 לשבטים נמצא ראשו במקום במאי קמיפלגי? אילמא לענן מדידה קמיפלגי, הא מדקתני סיפא "מאן הוי מודדין", מפלל דרשא
29 לא במדידה עסקינן! אמר ר' יצחק: ב"מת מצוה קנה מקומו" קמיפלגי, והכי קאמר: לקוברו קנה מקומו, והכא דנמצא ראשו
30 במקום אחר וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל חנוק, דברי ר' אלעזר. ר' עקיבא אומר: חנוק אצל הראש. במאי קמיפלגי? מר
31 סבר: גופיה בדוכתיה נפיל, רישא דנאדי ונפיל. ומר סבר רישא חכא דנפיל נפיל, גופא הוא דרהיט אזיל: מאן הוי מודדין: במאי
32 קמיפלגי? מר סבר עיקר חיותא באפיה, ומר סבר עיקר חיותא בטיבוריה ליקא פי הני תנאי מהיכן הולך נוצר מראשו, וכן הוא
33 אומר: "ממעי אמי אתה גוזי" ואומר "גוזי נורד והשליכי" וגו'. אבא שאול אומר: מטיבור, ומשלח שרשו אילך ואילך. אפילו תיקא
34 אבא שאול, עד כאן לא קאמר אבא שאול אלא לענן יצירה, דכי מיתצר ולד, מפציעתיה מיתצר. אבל לענן חיותא, דכולי עלמא
35 באפיה הוא, דכתיב: "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו" וגו': ר' אלעזר בן עקיבא אומר: מקום שנעשה חלל מצוארו: מאי טעמא
36 דרבי אלעזר בן עקיבא? דכתיב: "לתת אותה אל צוארי חללי רשעים": מתני'. נפטרין וקני ירושלים והלכו להן. וקני אותה העיר
37 מביאין עגלת בקר אשר לא משכה בעול, ואין המום פוסל בה, ומודדין אותה לנחל איתן. "איתן" במשמעו, קשה. אף על פי
38 שאינו איתן, כשר. ועורפין אותה בקופין מאחוריה. ומקומה, אסור מלורוע ומלעבוד. ומותר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים.
39 וקני אותה העיר רוחצין את ידיהן במים במקום ערפה של עגלה, ואומרים "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו" וכי
40 על דעתנו עלתה שוקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא על ידינו ופטרנוהו בלא מזון, ולא ראינוהו והתנהו בלא לוייה.

והכתנים

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

עורפין, דכתיב 'כי ימצא חלל' שמשמע שנמצא דבר שאינו
 רגיל, פָּרַט לְמַצּוֹי - לדבר שהוא רגיל שימצא, ובעיר הסמוכה
 לספר וכן ברובה עובדי כוכבים, מצוי הדבר שיהיו חללים.
 שנינו במשנה, או לעיר שאין בה בית דין, מבארת הגמרא,
 שהטעם שאין מודדין לעיר שאין בה בית דין, הוא משום דכָּעֵינָא
 - שיש צורך שיתקיים מה שנאמר בפרשה 'זִקְנֵי הָעִיר' וְלִיבָא.
 שנינו בסוף המשנה, אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין כו',
 מקשה הגמרא, פְּשִׁיטָא, כִּינן דְּתַנָּא כבר שאין מודדין לעיר
 שאין בה בית דין, אֲנֵא דִּיעָנָא דְּאֵין מודדין אלא לעיר שיש
 בה בית דין, מתרצת הגמרא, אילו לא שנינו אלא שער שאין
 בה בית דין אין מודדין לה, היינו אומרים, שאם העיר הקרובה
 אל החלל אין בה בית דין, אין מביאים עגלה ערופה כלל,
 ובתוספת זו שבמשנה הָא קָא מְשַׁמְעֵ לָן, כְּדִתְנִיָא - את הדין
 השני בברייתא, מִינֵין שְׁאֵם נִמְצָא החלל סָמוּךְ לעיר שאין בה
 בית דין, שְׁמִינִינן אותה וּמוֹדְדִין לעיר שיש בה בית דין,
 תְּלָמוּד לִזְמַר "וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִיא" ומלת 'עיר' יתירה היא,
 שהיא יכול לומר ולקחו זקניה, ומן היתור אנו למדים שגם
 כשהעיר הקרובה אין בה בית דין, מְכַל מְקוֹם מביאה העיר
 הקרובה ביותר שיש בה בית דין.
 משנה. נִמְצָא ההרג מְכוּון בֵּין שְׁתֵּי עֵיירוֹת בדיוק באותה
 מידת קרובה, שְׁתֵּינָן מְבִיאִים שְׁתֵּי עֲגֻלוֹת, דְּבִרֵּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר.
 ואֵין יְרוּשָׁלַיִם מְבִיאָה עֲגֻלָּה עֲרוּפָה גם כשהיא העיר הקרובה
 אל החלל.
 נִמְצָא רֵאשִׁי של ההרג מְקוֹם אֶחָד לְחוּד, וּגּוֹפּוּ מְקוֹם אֶחָד,
 מוֹלִיכִין הָרָאשׁ אֶצֶל הַגּוֹף, דְּבִרֵּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי עֲקִיבָא
 אומר, מוֹלִיכִין הַגּוֹף אֶצֶל הָרָאשׁ.
 מֵאֵין - מאיזה מקום בגוף הָיוּ מוֹדְדִין, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אומר,
 מוֹדְדִין מִטְּפִירוֹ. רַבִּי עֲקִיבָא אומר, מוֹדְדִין מִחוּטְמוֹ. רַבִּי
 אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אומר, מוֹדְדִין מְקוֹם שֶׁנֶּעֱשֶׂה בוֹ חֵלֶל, דְּהֵינּוּ
 מְצֻאֲרוֹ.
 גמרא. אומרת הגמרא, מֵאֵי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר במה שאמר
 שאם נמצא מכון בין שתי עיירות, שתייהן מביאות, קִסְכָּה,
 אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם - יש אפשרות לצמצם ולדייק, שמה שנמצאו
 שתי העיירות מכוונות במדה, אכן מדידה נכונה היא וקרובות הן
 במידה שזה, ואין אחת קרובה מחברתה אפילו במשהו, שאם
 נאמר שאי אפשר לצמצם, והמדידה שלנו אינה מדויקת, הרי
 זה ספק מי מהן הקרובה, ועל שתייהן להביא עגלה אחת
 בשותפות, ולהתנות, שאם היא אינה העיר הקרובה, הרי היא
 מקנה את חלקה בעגלה לעיר האחרת. ועוד סבר רבי אליעזר,
 שאף אמרה תורה 'קרובה' בלשון יחיד, אין קפידא שתהיה רק
 אחת שמביאה, אלא לאו דווקא הוא, ו'קרובה' ואֶפִּילוֹ קְרוֹבוֹת.
 שנינו במשנה, ואֵין יְרוּשָׁלַיִם מְבִיאָה עֲגֻלָּה עֲרוּפָה, מבארת
 הגמרא את הטעם, דְּאִמָּר קָרָא 'באדמה אשר ה' אלקיך נותן לך
 לְרִשְׁתָּהּ' שמשמעו, שהוא מקום שעלה ונחלק בגורל, וְקִסְכָּר
 התנא של המשנה יְרוּשָׁלַיִם לא נִתְחַלְקָה לְשִׁבְתִּים לפי הגורל,
 אלא היא נחלת הכלל.
 שנינו במשנה, נִמְצָא רֵאשִׁי מְקוֹם אֶחָד וּגּוֹפּוּ בְּמִקּוֹם אֶחָד,
 מוֹלִיכִין הָרָאשׁ אֶצֶל הַגּוֹף דְּבִרֵּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, רַבִּי עֲקִיבָא אומר
 הגוף אצל הראש כו', שואלת הגמרא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר ורַבִּי עֲקִיבָא
 בְּמֵאֵי קְמִפְלָגִי - לענין מה נחלקו, אֵילִימָא לְעֵנֵין מְדִידָה של
 העיר הקרובה קְמִפְלָגִי, וּמוֹלִיכִין הָרָאשׁ אֶצֶל הַגּוֹף, היינו
 שמוודיין מהגוף, הָא מְדִידָתֵי סִיפָא בהמשך המשנה שנחלקו
 תנאים מֵאֵין הָיוּ מוֹדְדִין האם מטיבירו או מחוטמו או מצוארו,
 מְכַלֵּל דְּרִישָׁא שעוסקת כשהראש והגוף היו בשני מקומות לא
 מְדִידָה עֲסָקִינָן, שהרי לענין מדידה ברור לנו לפי כל שיטה
 מהיכן מודדיים.

תְּנִיתוּהָ - יש לפשוט חלק מספק זה מן הברייתא שהוזכרה לעיל
 בסוגיא, ששינונו בה, עוֹמֵר שֶׁחֲחִוּי בּוֹ לְחֻלִּיבּוֹ לְעִיר וְהֵנִיחוּ
 עַל גְּבִי עומר חֲבִירוֹ וְשִׁכְחוּ, הִתְחַתְּנוֹן שִׁכְחָה וְהֵעֲלִינוֹ אֵינוֹ
 שִׁכְחָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אומר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁנִינָה
 אֵינָן שִׁכְחָה, הִתְחַתְּנוֹן מִפְּנֵי שְׁחָא טָמוֹן, וְהֵעֲלִינוֹ מִפְּנֵי שְׁחָא
 צָף. ומבארת הגמרא את הראיה מן הברייתא, סְבִירוּהָ - סברו
 בני בית המדרש, דְּהֵנִי תַנָּאִי שבברייתא שנחלקו בדין העומר
 התחתון, ואף מִי שֶׁמְחִיב בּוֹ בשכחה כְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירוּהָ לְהוּ,
 דְּאִמָּר, 'בְּשִׁדָּה' פָּרַט לְטָמוֹן שאין נוהג בו דין שכחה, ולמרות
 כך מחייב תנא קמא את העומר התחתון בדין שכחה. מֵאֵי לָאו
 כְּהָא קָא מִפְּלָגִי תנא קמא ורבי שמעון בן יהודה, דְּמָר - רבי
 שמעון בן יהודה שפוטֵר סְכָר, שגם כשההטמנה היא באופן של
 מִין בְּמִינוֹ כמו בענייננו שהעומר התחתון נטמן תחת העומר
 העליון שהוא מינו, הָיוּ בְּכָךְ טָמוֹן ואינו נוהג בו דין שכחה. וְמָר
 - תנא קמא שמחייב סְכָר, שכשההטמנה היא באופן של מין
 במינו, אין העליון חשוב כהפסק, ולכך לֹא הָיוּ טָמוֹן וְנוֹהֵג בו דין
 שכחה. נמצא אם כך, שהשאלה ששאלו את אבִי, האם סברת
 מִין במינו נכונה היא לענין שלא יקרא טמון או לא, נחלקו בכך
 תנא קמא ורבי שמעון בן יהודה.
 דוחה הגמרא, לֹא, אין לפשוט מברייתא זו, ולא בכך נחלקו תנא
 קמא ורבי שמעון, אלא אֵי כְּרַבִּי יְהוּדָה היה סְבִירוּהָ לְהוּ שפוטֵר
 בעומר טמון, דְּכֹלֵי עֲלִמָא היו אומרים שגם כשההטמנה היא
 באופן של מִין בְּמִינוֹ הָיוּ טָמוֹן ולא היה חל עליו דין שכחה.
 וְהָכָא בברייתא זו, חכמים ורבי שמעון בן יהודה פְּלִיגִינָא דְּרַבִּי
 יְהוּדָה וְרַבִּינָן קְמִיפְלָגִי, דְּרַבִּינָן שאמרו שיש לתחתון דין שכחה
 סוברים כְּרַבִּינָן שמחייבים את העומר הטמון. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
 יְהוּדָה שאמר שאין לתחתון דין שכחה סבר כְּרַבִּי יְהוּדָה שפוטֵר
 את העומר הטמון.
 מקשה הגמרא, אֵי הָכִי שרבנן שבברייתא מחייבים בדין שכחה
 בכל עומר טמון, מֵאֵי אִירָאִי שנקטה הברייתא את המחלוקת
 באופן שהניח את העומר עַל גְּבִי עומר חֲבִירוֹ שבכך יש מקום
 לומר שאין לתחתון דין טמון משום שההטמנה היא במינו, הרי
 לדבריו אֶפִּילוֹ אם טמנו ממש בְּעֶפֶר וּבְצִירֹד נְמִי מחייבים רבנן.
 מתרצת הגמרא, אֵין הָכִי נְמִי יכלה הברייתא לנקוט את
 המחלוקת גם כשטמנו בעפר או בצרור, וְלִהְוִיעָךְ בַּחוּ דְּרַבִּי
 יְהוּדָה דְּאִמָּר אֶפִּילוֹ מִין בְּמִינוֹ הָיוּ טָמוֹן ואין נוהג בו דין
 שכחה, נקטה הברייתא את המחלוקת כשנטמן תחת עומר חברו.
 תַּנּוּ רַבִּינָן, נאמר בפסוק שנמצא 'חֵלֶל' שמשמעו הרוג בכלי
 ברזל, וְלֹא כשנמצא חֲנוּק. וכמו כן 'חֵלֶל' משמעו שכבר הרוג
 וְלֹא כשנמצא מִפְּרָפֶר. נאמר 'בְּאֶדְמָה' וְלֹא כשנמצא טָמוֹן בְּגֵל.
 נאמר 'נוֹפֵל' וְלֹא כשנמצא תְּלוּי בְּאֵילָן. נאמר 'בְּשִׁדָּה' וְלֹא
 כשנמצא צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אומר, בְּכֹלֵן - בכל
 מצב שנמצא, בֵּין אִם הוּא מִפְּרָפֶר או טמון או תְּלוּי או צָף, אִם
 הָיָה חֵלֶל - הרוג במכת חרב עוֹרְפִין.
 תַּנּוּ, אִמָּר רַבִּי יוֹסִי בֶר יְהוּדָה, אִמָּרוּ לוֹ חכמים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר,
 אֵי אַתָּה מוֹדֵה שְׁאֵם הָיָה חֲנוּק וּמוֹטֵל בְּאֶשְׁפָּה, שְׁאֵין עוֹרְפִין
 עליו, שכיון שלא הוכה במכת חרב, אין זה קרוי חלל, אֲלִמָּא גם
 לדבריו דורשים 'חֵלֶל' וְלֹא חֲנוּק, הָכָא נְמִי תדרוש 'בְּאֶדְמָה'
 וְלֹא טָמוֹן בְּגֵל, 'נוֹפֵל' וְלֹא תְלוּי בְּאֵילָן, 'בְּשִׁדָּה' וְלֹא צָף עַל
 גְּבִי מַיִם, ומדוע בדרשות אלו אתה חלוק עלינו. אומרת הגמרא,
 וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שדורש רק את 'חלל' ולא את יתר הדרשות, טעמו
 הוא כִּי חֵלֶל יִתְיָא כְּתִיב בפרשה זו פעמים רבות, ומן היתור
 הוא דורש למעט חנוק, אבל הפסוקים האחרים אינם מיותרים,
 ומן המשמעות עצמה לא משמע לו למעט.
 שנינו במשנה, נִמְצָא סָמוּךְ לְסָפֶר או לְעִיר שְׁרוּפָה עוֹבְדֵי
 כּוֹסְבִּים כו', מבארת הגמרא את הטעם שבשני אלו לא היו

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מעגלה, הרי איכא למיפרך על הקל וחומר, מה לעגלה שלכך
פוסלת בה עבודה, שחמורה היא בכך שכן שנים פוסלות בה,
שהרי אינה קרויה עגלה אלא בת שנתה, אבל קדשים שקלים
הם בכך שאין השנים פוסלות בהם, אף עבודה לא תפסול בהם,
וכיון שאין כאן קל וחומר, אין צורך למעט אותם מ'בה', ובהכרח
בא למעט פרה משאר עבודות שאינם עול, ומדוע אמר רב שאף
שאר עבודות פוסלות בפרה. מתרצת הגמרא, אטו קדשים מי
ליכא דפסלי בהו שנים - וכי לא מצאנו קדשים שפוסלים בהם
שנים, וכיון שיש קדשים שפוסלים בהם שנים, כגון פסח וחטאת
שנאמר בהם 'כן שנתו', כי איצטריך קרא שנאמר בעגלה 'בה',
להקדש קדשים דפסלה בהו שנים שבהם ניתן ללמוד בקל וחומר
מעגלה שתפסול בהם עבודה, הואיל ואין בהם פירכא זו של
פסול שנים, ולכך ניתן לומר ש'בה' זה ממעט רק קדשים ולא
פרה.

מקשה הגמרא, וקדשים, מה דלא פסלה בהו עבודה, וכי
מהקא נפקא מהמיעוט 'בה', הרי מההתם נפקא, ממה שנאמר
בפרשת מומין, "עזרת או שכור או חרוץ או יבלת או גרב או
לפת לא תקריבו אלה לח", ומהמלה 'אלה' מדויק, שרק אלה
שהם מומין אי אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים
שנעבדה בהן עבודה, ואין צריך ללמוד זאת מ'בה', ושוב יקשה,
שבהכרח נדרוש מ'בה' שאין שאר עבודות פוסלות בפרה, וקשה
על דברי רב. מתרצת הגמרא, אף שכבר נאמר 'לא תקריבו
אלה', עדין איצטריך למעט זאת מ'בה', שאילו נאמר רק 'לא
תקריבו אלה', סלקא דעתך אמינא, שמה שאין עבודה פוסלת
בקדשים, הני מילי היכא דעבד בהן עבודה היתר, אבל עבד
בהם עבודה איסור כגון שעבד בהם בשבת, או שחרש בכלאים
של שור וחמור, אימא ליתכרו להקריבה, לכך צריכא למעט
זאת גם מ'בה'.

מקשה הגמרא, והא נמי כשעבד בהם עבודת איסור, הרי מהקא
נפקא, שנאמר בפרשת מומין פסוק נוסף, "ומי בן נכר לא
תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה", וגם כאן מדויק מהמלה
'אלה', שרק אלה שהם מומין אי אתה מקריב, אבל אתה
מקריב קדשים שנעבדה בהן עבודה, וכיון שנאמרו שני
פסוקים, ודאי יש לדרוש את השני לעבודת איסור, ושוב אין
צורך ללמוד זאת מ'בה' שבעגלה, ובהכרח נדרוש מ'בה' שאין
שאר עבודות פוסלות בפרה, ושוב יקשה על דברי רב. מתרצת
הגמרא, אף שנאמרו שני פסוקים בפרשת מומין, עדין איצטריך
למעט זאת מ'בה', שאילו לא נאמרו אלא פסוקים אלו, סלקא
דעתך אמינא, שמה שאין עבודה פוסלת בקדשים, בין עבודת
היתר ובין עבודת איסור, הני מילי, היכא דעבד בהן פשהון
חולין, אבל אם עבד בהן פשהון קדשים, אימא ליתכרו בכך
מהקריבה, לכך צריכא למעט זאת גם מ'בה' שבעגלה, ולענין זה
נדרש 'בה', ולא למעט פרה, וכדברי רב שלמדים מעגלה לפסול
גם שאר עבודות בפרה.

גופא, אמר רב יהודה אמר רב, הניח עליה - על פרה אדומה
עודה - אגודה של שקין, פסולה משום מלאכה, וחילוק יש בין
פרה לעגלה, שלענין פרה די בעליית המשא עליה כדי לפוסלה,
שכן כתוב בה 'אשר לא עלה עליה, ובעגלה אינה נפסלת במלאכת
משא עד שתמשוך את המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא
משכה', הרי שלענין זה שוה פרה לעגלה, שמלאכת משא
פוסלת בה, אף שלא נאמר בה אלא עול, אלא משום שלמדים
פרה בקל וחומר מעגלה כדלקמן בברייתא, ולדבריו שאמרת
ש'בה' שבפרה מוציא מקל וחומר לעגלה, נאמר גם ש'בה'
שבעגלה שנאמר בה 'אשר לא עובד בה', יוציא מן הקל וחומר
לפרה, ונאמר שדווקא 'בה' בעגלה שאר עבודות פוסלות, אבל
בפרה שלא נאמר בה אלא עול, לא תפסולנה בה שאר עבודות.
מתרצת הגמרא, שאני פרה שמה ששאר עבודות פוסלות בה,
אינו משום שלמדים מקל וחומר, אלא משום דילפינן בגזרה
שוה 'עול' 'עול' פרה מעגלה, שכשם שעגלה שאר עבודות
פוסלות בה, כך פרה שאר עבודות פוסלות בה, וכיון שמלה זו
מופנית לגזרה שוה, הרי הוא כאילו מפורש בה ששאר עבודות
פוסלות בה, והמיעוט של 'בה' שבעגלה, בהכרח נדרשנו לדבר
אחר. מקשה הגמרא, אם כך, עגלה נמי מדוע אין המום פוסל
בה, הית' גם היא בגזרה שוה 'עול' 'עול' מפרה, ונאמר שכשם
שהמום פוסל בפרה, כך יפסול בעגלה. מתרצת הגמרא, אי
אפשר ללמוד מגזרה שוה זו לענין מום, כי הא מיעט דחמנא
בפרה 'בה', לומר שאין המום פוסל אלא בה ולא בעגלה. מקשה
הגמרא, אם כך, מדוע לענין שאר עבודות בפרה, אמרת
שלמדים מגזרה שוה לפסול שאר עבודות, הרי בעגלה נמי
בתיב 'בה', ונאמר שאין ללמוד גזרה שוה לענין שאר עבודות,
כיון שמיעטה תורה בעגלה לומר שרק בה שאר עבודות פוסלות
ולא בפרה.

מתרצת הגמרא, והוא - המיעוט 'בה' שממעט שדווקא בעגלה
פוסלות שאר עבודות ולא בדבר אחר לא מפרה ממעט אותם,
אלא מיבעי ליה למעוטי קדשים דלא פסלה בהו עבודה,
שלוכל מיעוט זה, סלקא דעתך אמינא לית' קדשים בקל
וחומר מעגלה שתפסול בהם עבודה, ומה עגלה שקלה היא
שאין מום פוסל בה, עבודה פוסלת בה, קדשים שחמורים הם
שמום פוסלת בה, אינו דין שעבודה פוסלת בה, ולכך הוצרך
כתוב לומר בעגלה 'בה', לומר שרק בעגלה פוסלת עבודה ולא
בקדשים, אבל פרה לא נתמעטה פוסלת בה.
מעגלה שאף שאר עבודות פוסלות בה.

מקשה הגמרא, כיצד אמרת ש'בה' שבעגלה הוצרך למעט שאין
עבודה פוסלת בקדשים, כדי שלא נלמד אותם בקל וחומר

והבחינים אומרים, "כפר לעמך ישראל אשר פדית [ה'] ואל
תתן דם נקי בקרב עמך ישראל", ואף שהפסוק מסיים 'ונכפר
לחם הדם', לא היו צריכין לומר "ונכפר לחם הדם", שאין זה
בכלל האמירה, אלא רוח הפקודש מכשרתן ואומרת בתורה,
אימתי שתעשו ככה הדם מתכפר להם.

גמרא. שנינו במשנה שאין המום פוסל בעגלה. מקשה הגמרא,
ויהא מום פוסל בעגלה מקל וחומר, ומה פרה אדומה שאין
השנים פוסלות בה שהרי אין שיעור לשנותיה, מום פוסל בה
שהרי נאמר בה 'אשר אין בה מום', עגלה ששנים פוסלות בה
שהרי אין קרויה עגלה אלא עד בת שנה, אינו דין שיהא מום
פוסל בה. מתרצת הגמרא, שאני התם לענין מום שחלוקה בו
עגלה מפרה, דאמר קרא בפרה, 'אשר אין בה מום', ומלת 'בה'
באה למעט, דווקא בה מום פוסל, ואין מום פוסל בעגלה
והמיעוט מוציא מסברת הקל וחומר.

מקשה הגמרא, אלא מעתה ש'בה' משמע מיעוט, לא יהו שאר
עבודות מלבד עלה עליה עול פוסלות בה - בפרה, אלקה
אמר רבי יהודה אמר רב, הניח עליה - על פרה אדומה עודה
- אגודה של שקין פסולה משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה
לעגלה, שלענין פרה די בעליית המשא עליה כדי לפוסלה, שכן
כתוב בה 'אשר לא עלה עליה', ובעגלה אינה נפסלת במלאכת
משא עד שתמשוך את המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא
משכה', הרי שלענין זה שוה פרה לעגלה, שמלאכת משא
פוסלת בה, אף שלא נאמר בה אלא עול, אלא משום שלמדים
פרה בקל וחומר מעגלה כדלקמן בברייתא, ולדבריו שאמרת
ש'בה' שבפרה מוציא מקל וחומר לעגלה, נאמר גם ש'בה'
שבעגלה שנאמר בה 'אשר לא עובד בה', יוציא מן הקל וחומר
לפרה, ונאמר שדווקא 'בה' בעגלה שאר עבודות פוסלות, אבל
בפרה שלא נאמר בה אלא עול, לא תפסולנה בה שאר עבודות.
מתרצת הגמרא, שאני פרה שמה ששאר עבודות פוסלות בה,
אינו משום שלמדים מקל וחומר, אלא משום דילפינן בגזרה
שוה 'עול' 'עול' פרה מעגלה, שכשם שעגלה שאר עבודות
פוסלות בה, כך פרה שאר עבודות פוסלות בה, וכיון שמלה זו
מופנית לגזרה שוה, הרי הוא כאילו מפורש בה ששאר עבודות
פוסלות בה, והמיעוט של 'בה' שבעגלה, בהכרח נדרשנו לדבר
אחר. מקשה הגמרא, אם כך, עגלה נמי מדוע אין המום פוסל
בה, הית' גם היא בגזרה שוה 'עול' 'עול' מפרה, ונאמר שכשם
שהמום פוסל בפרה, כך יפסול בעגלה. מתרצת הגמרא, אי
אפשר ללמוד מגזרה שוה זו לענין מום, כי הא מיעט דחמנא
בפרה 'בה', לומר שאין המום פוסל אלא בה ולא בעגלה. מקשה
הגמרא, אם כך, מדוע לענין שאר עבודות בפרה, אמרת
שלמדים מגזרה שוה לפסול שאר עבודות, הרי בעגלה נמי
בתיב 'בה', ונאמר שאין ללמוד גזרה שוה לענין שאר עבודות,
כיון שמיעטה תורה בעגלה לומר שרק בה שאר עבודות פוסלות
ולא בפרה.

מתרצת הגמרא, והוא - המיעוט 'בה' שממעט שדווקא בעגלה
פוסלות שאר עבודות ולא בדבר אחר לא מפרה ממעט אותם,
אלא מיבעי ליה למעוטי קדשים דלא פסלה בהו עבודה,
שלוכל מיעוט זה, סלקא דעתך אמינא לית' קדשים בקל
וחומר מעגלה שתפסול בהם עבודה, ומה עגלה שקלה היא
שאין מום פוסל בה, עבודה פוסלת בה, קדשים שחמורים הם
שמום פוסלת בה, אינו דין שעבודה פוסלת בה, ולכך הוצרך
כתוב לומר בעגלה 'בה', לומר שרק בעגלה פוסלת עבודה ולא
בקדשים, אבל פרה לא נתמעטה פוסלת בה.
מעגלה שאף שאר עבודות פוסלות בה.

מקשה הגמרא, כיצד אמרת ש'בה' שבעגלה הוצרך למעט שאין
עבודה פוסלת בקדשים, כדי שלא נלמד אותם בקל וחומר

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד א

רש"י

1 והכהנים אומרים. כדכתיב לעיל ונגשו הכהנים בני לוי ולא פרש על מה הם נגשים. ולא
2 היו צריכים לומר ונכפר להם היום. כלומר ונכפר דכתיב בקרא לא ארענו ואמרנו קאי
3 שיהיה אף זה בכלל אמירה. אלא מלתא באנפי נפשה היא. שרית הקדש בשר את
4 ישראל ע"י משה רבינו לכשיעשו בן ונכפר להם היום. נגמ' עגלה. בת שנתה היא ואם
5 עברה שנתה פסולה. דכל מקום שנאמר בתורה
6 עגל סתם בן שנה הוא. דילין מועיל וכשב בני
7 שנה: פרה אדמה. אין שעור לשנותיה: מום
8 פוסל בה. דכתיב בפרה אדמה אין בה מום
9 (ומקמי יט) בה. מעוט: אלא פעתה. דכל היכא
10 דכתב בה מעוטא הוא ולא גמרין מניה בקל
11 וחומר: לא יהו שאר עבודות פוסלות. בפרה:
12 דהא על בלבד כתיב בה אלא דגמר לה בקדו
13 מעגלה דכתיב (והיום כל) אפר לא עבר בה כל
14 עבודות במשמע. ואי בה מעוטא לא נגמר מניה
15 אלא אפר רב יהודה הניח. על פרה עודה של
16 שקין אגדה של שקין פסולה ואע"ג דלאו על
17 הוא ובגלה לחדיה מיפסל דכתיב בפרה
18 במלאכת על האמורה בה אשר לא עגלה
19 בעליה לחדיה ואפלו שלא משכה: ובעגלה עד
20 שתמשך. שתטלטל המשא מעט. דבעגלה כתיב
21 אשר לא משכה. ולקמן פריך כיון דשאר
22 עבודות בפרה לא כתיבי ומעגלה ילפינן אמאי
23 מופסל בעליה לחדיה דשאר משאוי שאינו על
24 ממש. מ"מ שמע מנה דגמר פרה מעגלה בקדו
25 בשאר עבודות ואע"ג דכתיב בה מעוטא: שאני
26 פרה ילפינן על על. וכיון דגורה שנה משה
27 היא הוה ליה כמאן דכתיב בגופה. ומעוטא דבה
28 דרש ליה לדרשא אחרתא בדלקמן. עגלה נמי
29 תיתי על על מפרה. למוסר למעוטי קדשים דלא
30 פסלה בהו עבודה. מתקדשה. אבל פרה לא

1 והכהנים אומרים: "כפר לעמך ישראל אשר פדית ה'
2 ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל". לא היו צריכין
3 לומר "ונכפר להם היום" אלא רוח הקודש מבשרתן:
4 אימתי שתעשו ככה היום מתכפר להם: נגמ'
5 ויהא מום פוסל בעגלה, מקל וחומר? ומה פרה שאין
6 השנים פוסלות בה, מום פוסל בה. עגלה ששנים
7 פוסלות בה, אינו דין שיהא מום פוסל בה? שאני
8 התם, דאמר קרא: "אשר אין בה מום" בה מום פוסל,
9 ואין מום פוסל בעגלה. אלא מעתה, לא יהו שאר
10 עבודות פוסלות בה? אלא אפר רב יהודה אמר
11 רב: הניח עליה עודה של שקין פסולה, ובעגלה עד
12 שתמשוך? שאני פרה, דילפינן "על" "על" מעגלה.
13 עגלה נמי, תיתי "על" "על" מפרה? הא מיעט רחמנא
14 "בה". בעגלה נמי כתיב "בה"? ההוא מיבעי ליה,
15 למעוטי קדשים דלא פסלה בהו עבודה. סלקא דעתך
16 אמינא, ליתי בקל וחומר מעגלה ומה עגלה, שאין מום
17 פוסל בה, עבודה פוסלת בה. קדשים שמום פוסל
18 בה, אינו דין שעבודה פוסלת בה? איכא למיפרך מה
19 לעגלה, שכן שנים פוסלות בה. אפר קדשים, מי ליכא
20 דפסלי בהו שנים? כי איצטרך קרא, להניח קדשים
21 דפסלה בהו שנים. וקדשים דלא פסלה בהו עבודה

22 מהכא נפקא? מהתם נפקא! "עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה" אלה אי אתה מקריב,
23 אבל אתה מקריב קדשים שעגברה בהן עבודה! איצטרך, סלקא דעתך אמינא: הני מילי היכא דעבר בהן עבודת היתר, אבל
24 עבודת איסור אימא ליתסרו, צריכא. והא נמי, מהכא נפקא "ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מפל אלה" אלה, אי
25 אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים שעגברה בהן עבודה. איצטרך, סלקא דעתך אמינא: הני מילי היכא דעבר בהן בשהן
26 חולין, אבל עבר בהן בשהן קדשים אימא ליתסרו, צריכא. גופא, אמר רב יהודה אמר רב: הניח עליה עודה של שקין פסולה,
27 ובעגלה עד שתמשוך. מיתבי "על" אין לי אלא עול, שאר עבודות מניין? אמרת: קל וחומר, ומה עגלה שאין מום פוסל בה, שאר
28 עבודות פוסלות בה. פרה שמום פוסל בה, אינו דין ששאר עבודות פוסלין בה? ואם נפשך לומר: נאמר כאן "על" ונאמר להלן
29 "על" מה להלן שאר עבודות פוסלות בה, אף כאן שאר עבודות פוסלות? מאי "אם נפשך לומר"? וכי תימא: איכא למיפרך,
30 מה לעגלה שכן שנים פוסלות בה, אי נמי קדשים ויכוחו, שמום פוסל בהן ואין עבודה פוסלת בהן, נאמר כאן "על" ונאמר להלן
31 "על", מה להלן שאר עבודות, אף כאן שאר עבודות. ומקום שבאתה, מה להלן עד שתמשוך, אף כאן עד שתמשוך. תנאי היא,
32 דאיכא דמייטי לה מעגלה, איכא דמייטי לה מגופה דפרה, דתנאי: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות מניין? תלמוד לומר:
33 "אשר לא עגלה עליה על" מפל מקום. אם בן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה.
34 שאר עבודות, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עגלה עליה" כלל, "על" פרט, כלל ופרט, אין בכלל אלא מה
35 שבפרט, עול אין, מיד אחרתא לא? "אשר" רבויא הוא. ותניא נמי גבי עגלה כי האי גוונא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות
36 מניין? תלמוד לומר: "אשר לא עבר בה" מפל מקום. אם בן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא
37 בשעת עבודה. שאר עבודות, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עבר בה" כלל, "על" פרט, כלל ופרט, אין בכלל
38 אלא מה שבפרט: עול אין, מיד אחרתא לא? "אשר" רבויא הוא. אמר ר' אבהו: בעי מצינה מר' יוחנן: משיכת עול בכמה?
39 אמר לי: כמלא עול. איבעיא להו, לארפו או לרחבו? אמר להו ההוא מרבנן ור' יעקב שמויה: לדידי מפרשא לי מצינה ר' יוחנן
40 משיכת עול לרחבו טפה. ולימא טפה? הא קא משמע לך, שיעורא דעול טפה הוי. למאי נפקא מצינה? למקח וממכר. אמר ר'
41 יוחנן בן שאול: מפני מה אמרה תורה: הביא עגלה בנחל? אמר הקדוש ברוך הוא: יבא דבר שלא עשה פירות, ויערף במקום
42 שאין עושה פירות, ויכפר על מי שלא הניחו לעשות פירות. מאי פירות? אולימא פריה ורביה, אלא מעתה זקן וסריס, הכי נמי
43 דלא ערפינן? אלא מצות: ומורידין אותה אל נחל איתן. "איתן" במשמעו, קשה: תנו רבנן: מנין לאיתן שהוא קשה? שנאמר:

איתן

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד ב

רש"י

רש"י

1 איתן מושבך ושים בפלע קנך. אלמא איתן הוא סלע. מוסדי ארין. הם הרים. וכל הר של
2 אבנים הוא: שהוא יסן. ולא שהובא קרקעיתו מחדש מרקע אחרית: גוי מעולם הוא.
3 הינו יסן: מתפצלת עוף. דכתיב בה ממול ערפו וינקח (ס): כלי עלמא לא פליגי. והא כתיב
4 ולא יזרע משמע להבא. מדלא כתיב ואשר לא יזרע דלחיי משמע לשעבר: מי כתיב ולא
5 יעבר. אי הוה כתיב אל נחל איתן ולא יעבר בו
6 הוה משמע להבא. אבל השתא דכתיב ואשרו
7 לא יעבר משמע לשעבר. דאשר לאו לשון
8 צואה הוא: אשר לשעבר משמע. אע"ג דלא
9 יעבר להבא משמע, הני מלי בלאו אשר, אבל
10 השתא דכתיב אשר על פרק מוכב עלה
11 דלשעבר דהא: רבויא הוא. לא בא אלא לרבות
12 כל עבודות בדלקמן דלא תדרשה בכלל ופרט:
13 בופין ללוי. בופין את מי שאינו רוצה ללוח
14 את חברו לדרך שללוח: ויקרא שמה לו. סיפיה
15 דקרא. היא שמה עד היום הוה. ונמינה זליף דלא
16 נתבלבלה ולא תרבה. בדאמרין כל מקום

17 שנאמר עד היום הוה לעולם ולעולמי עולמים הוא: שלא דבר בפיו. דלא כתיב אלא
18 ויראם באצבעו או בעקביו שפתיים בדלקמן: וילועו. בדאמרין שאין מלאך המות
19 שולט בהם: שלוחו פרעה. דכתיב ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו: אינו יזיק. אותו
20 היוצא לדרך: עד עיבורה של עיר. שהוא יוצא מקנה, והוא בבית החרון שבתוך שבועים
21 אמה וישרים לבתי העיר: בי ציניתא דבבל.
22 מקום הוא ובו דקלים הרבה כמו ציני הר הברזל
23 (קני דף כט): לא נתישב. והינו לא ישוב אדם שם.
24 לא גזר אדם הראשון ישוב שם. והינו דאמר
25 אנשי איתנהו משני אדם הראשון, שגזר עליו
26 אדם הראשון ישוב דקלים ולא ישוב אחר:
27 שהקדחת עלינו את המקום. ששקדו המים
28 הרעים היתה פרנסתנו להביא מים ולמכור:
29 מקטני אפנה. שקדו דואגים שפסקה פרנסתם
30 בשביל שנתפאו המים. ודלקמן. קטנים קמש הוה
31 ועל שם מקומם נקראו נערים שקדו מן נעור:
32 הקא מפרש מקום. יריחו.

ליהו

"איתן מושבך ושים בפלע קנך" ואומר: "שמעו הרים
את ריב ה' והאתנים מוסדי ארין". אחרים אומרים: מנין
ל"איתן" שהוא יסן? שנאמר: "גוי איתן הוא, גוי
מעולם הוא". ועורפין אותה בקופין מאחוריה: מאי
מעמא? גמר ערופה ערופה מוחפאת העוף: ומקומה
אסור מלזרוע ומלעבד: תנו רבנן: "אשר לא יעבר בו
ולא יזרע" לשעבר דכרי ר' יאשיה. ר' יונתן אומר:
להבא. רבא אומר: להבא, דכילי עלמא לא פליגי,
דכתיב: "ולא יזרע". כי פליגי, לשעבר. ר' יאשיה סבר:
10 מי כתיב "ולא יעבד" ור' יונתן: מי כתיב "אשר לא

11 יעבד"? ור' יאשיה: "אשר" לשעבר משמע, ור' יונתן: "אשר" רבויא הוא: ומוחר לפרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. תנו רבנן:
12 "אשר לא יעבר בו ולא יזרע" אין לי אלא זריעה, שאר עבודות מנין? תלמוד לומר: "אשר לא יעבר בו" מפל מקום. אם כן, מה
13 תלמוד לומר "ולא יזרע"? לומר לך: מה זריעה מיוחדת שהיא בגופה של קרקע, אף כל שהיא בגופה של קרקע. יצא סריקת פשתן
14 וניקור אבנים, שאינן בגופה של קרקע. ואימא "אשר לא יעבר בו" כלל, "ולא יזרע" פרט, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט;
15 זריעה אין מידי אחריות לא! "אשר" רבויא הוא: זקני העיר רוחצין ידיהן בו. תנו רבנן, "וכל זקני העיר ההיא הקרבים אל החלל
16 ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל" שאין תלמוד לומר "הערופה", ומה תלמוד לומר "הערופה"? על מקום ערפתה של
17 עגלה. "ואמרו ידיו לא שפכו את הדם הזה ועיניו לא ראו", וכי על לבנו עלתה שפית דין שופכין דמים? אלא, לא בא לדינו
18 ופפרנהו בלא מזונות ולא ראיהו והתננהו בלא לוי. תניא, היה ר' מאיר אומר: בופין ללוי, ששכר הלוי אין לה שיעור, שנאמר:
19 "ויצאו השמרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הרינו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד", וכתיב: "ויראם את מבוא העיר". ומה
20 חסד עשו עמו? שכל אותה העיר הרגו לפי חרב, ואותו האיש ומשפחתו שלחו. "ולך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לו
21 הוא שמה עד היום הוה" תניא: היא לו שצובעין בה תכלת, היא לו שפא סחריב ולא כלכלה, נבוכדנצר ולא החריבה, ואף מלאך
22 המות אין לו רשות לעבור בה. אלא זקנים שבה, בזמן שדעתן קצה עליהן, ויצאין חוץ לחומה והן מתים. והלא דברים קל וחומר:
23 ומה בנעני זה שלא דיבר בפיו ולא הלך ברגליו, גרם החלל לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. מי שעושה לוי ברגליו, על אחת כמה
24 ובמה. כמה הראה להם? חזקיה אומר: בפיו עקם להם, ר' יוחנן אומר: באצבעו הראה להם. תניא פוותיה דרבי יוחנן: בשביל שפגעני
25 זה הראה באצבעו, גרם החלל לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. אמר ר' יהושע בן לוי: המהלך בדרך ואין לו לוי, יעסוק בתורה,
26 שנאמר: "כי לות חן הם לראשך וענקים לנגדיתך". ואמר ר' יהושע בן לוי: בשביל ארבעה פסיעות שלוח פרעה לאברהם, שנאמר:
27 "ויצו עליו פרעה אנשים" וגו' נשתעבד בבניו ארבע מאות שנה שנאמר: "ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה". אמר רב יהודה
28 אומר רב: כל המלוה את חברו ארבע מאות בעיר, אינו יזיק. רבינא אלויה לרבא בר יצחק ארבע מאות בעיר, מטא לדיה הייקא
29 ואתציל. תנו רבנן: הרב תלמיד, עד עיבורה של עיר. חבר לחבר, עד תחום שבת. תלמיד לרב, אין לו שיעור. וכמה? אמר רב
30 שש: עד פרסה, ולא אמרן אלא רבו שאינו מובהק, אבל רבו מובהק שלשה פרסאות. רב כהנא אלויה לרב שמי בר אשי מפום
31 נהרא עד בי ציניתא דבבל. כי מטו התם, אמר ליה: ודאי דאמרית, הני ציניתא דבבל משני אדם הראשון איתנהו. אמר ליה: אדפרתן
32 מלתא דאמר ר' יוסי בר' חנינא: מאי דכתיב "בארץ לא עבר בה איש ולא ישוב אדם שם" וכי מאחר שלא עבר, היכן ישוב? אלא,
33 ארץ שגזר עליה אדם הראשון לישוב נתישבה, ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לא נתישבה. רב מרדכי אלויה לרב אשי מהנורניא
34 ועד בי ביפר, ואמרי לה עד בי דירא. אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר: כל שאינו מלוה ומתלוה באילו שופך דמים, שאילמלי ליווהו
35 אנשי יריחו לאלישע, לא גירה דובים לתנינות, שנאמר: "ויעל משם בית אל והוא עלה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו
36 בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח" אמרו לו: עלה, שהקדחת עלינו את המקום. מאי "ונערים קטנים"? אמר ר' אלעזר שמונערים
37 מן המצות, "קטנים" שהיו מקטני אמנה. תנא: נערים היו, ובבבוי עצמן קטנים. מתקיף לה רב יוסף: ודלקמן על שם מקומן? כי לא
38 כתיב "וארם יצאו גדוים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה" וקשיא לן "נערה" ו"קטנה"? ואמר ר' פדת: קטנה מן נעורין. התם, לא
39 מפרש מקומה. הכא, מפרש מקומן. "ויפן אחרי ויראם וקללם בשם ה'" מה ראה? אמר רב: ראה ממש, פדתניא רבן שמעון בן
40 גמליאל אומר: כל מקום שנתנו חכמים עיניהם, או מיתה או עוני. ושמאל אומר: ראה שפולן נתעברה בהן אמן ביום חפזיהם. ור'
41 יצחק נפחא אומר: בלזרית ראה להן, בגוים. ור' יוחנן אומר: ראה שלא היתה בהן לחלוותי של מצות. ודלקמן פורעיהו ניהוה הוה,
42 אמר ר' אלעזר: לא בשם ולא בזרעם עד סוף כל הדורות: "ותצאנה שתיים דבים מן היער ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים"

רב

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מזון, יש לחוש שעל ידי כך הוצרך לגזול מן הבריות ומתוך כך
נהג, והו' ידינו לא שפכו, ולא ראוינו והנחנוהו ללכת
לדרכו יחיד בלא ליוה' וזהו ענינו לא ראו'.
תנאי, היה רבי מאיר אומר, בית דין בופי' לליוה' - את מי
שאנו רוצה ללוות האורה, לפי ששכר הליוה' אין לה שיעור,
שנאמר בענין כיבוש העיר לוח על ידי בני יוסף, "ויראו השומרים
איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר
ועשינו עמך חסד" וכתב, "ויראם את מבוא העיר", ומה חסד
עשו עמו, מה שנאמר שם שכל אותה העיר הרגו לפי חרב,
ואותו האיש ומשפחתו שלחו.
עוד נאמר שם, "וילך האיש איין תחתים ויבן עיר ויקרא שמה
לוח היא שמה עד היום הזה", תנאי, אותה עיר לוח שבנה אותו
איש, היא העיר לוח שצובקעין בה תבלת, וממה שנאמר 'היא
שמה עד היום הזה' למדנו, היא לוח שבא סנהריב ולא בבלבלת,
אף שבלבלת את כל האמות, בא נבוכדנצר שהחייב את ארץ
ישראל ולא החריבה, ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור
בה, אלא וקנים שבה, בזמן שדעתן קצה עליה, ויצאין חוץ
לחומה והן מתים. ומעתה, והלא דברים קל וחומר, ומה פגעני
זה שהראה להם את מבוא העיר, שלא דברו בפיו לשם כך,
ולא חלקו ברגליו שהרי לא נאמר אלא 'ויראם', בשכר זאת נרם
הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות, שאין מלאך המות שולט
בהם, כדלעיל, מי שעושה ליוה' ברגליו, על אחת כמה וכמה
שאין שיעור לשכרו. אומרת הגמרא, במה הראה להם אותו
כנעני את מבוא העיר, חוקה אמר, בפיו עקם להם לצד אותו
מקום. רבי יוחנן אמר, באצבעו הראה להם את המקום. תנאי
בנותיה דרבי יוחנן, בשביל שפגעני זה הראה באצבעו, נרם
הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות.
אמר רבי יהושע בן לוי, המהלך בדרך ואין לו ליוה', יעסוק
בתורה, שנאמר על התורה שהיא ליוה', 'כי ליוה' חן הם
לראשך וענקים לגרונותיך'.
ואמר רבי יהושע בן לוי, בשביל ארבעה פסיעות שלוח פרעה
לאברהם, שנאמר, "ויצו עליו פרעה אנשים ושלחו אתו ואת
אשתו ואת כל אשר לו" וגו', שנאמר שם 'וישלחו אותו' שזו היא
ליוה' נשתעבד בננו של אברהם עד ארבע מאות שנה,
שנאמר "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה".
אמר רב יהודה אמר רב, כל המלוח את חבירו ארבע אמות
בעיר, אותו חבר אינו נזוק בדרכו. ומספרת הגמרא שכך אירע,
רכינא אלוה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מטא ליריה
היזקא, ואיתציל - הגיע בדרך היזק לרבא בר יצחק, וניצול
ממנו.
תנו רבנן, חרב לתלמיד חייב ללוותו עד עיבורה של עיר - עד
הבית החיצון של העיר שעומד בתוך שבעים אמה וארבעה
טפחים לבתי העיר, חב' לחבר חייב ללוותו עד סוף תחום שבת
שהם אפליים אמה מחוץ לעיר, תלמיד לרב אין לו שיעור.
אומרת הגמרא, וכמה חייב התלמיד ללוות את רבו, אמר רב
ששת, עד פרסה, ולא אמרן שדי בפרסה אחת אלא רבו שאינו
מופקק, אבל רבו מופקק צריך ללוותו עד שלשה פרסאות.
מספרת הגמרא, רב כהנא אלוה לרב שימי בר אשי רבו,
מפום נהרא - עיר בבבל, עד פי ציננתא דכבל - מקום שיש בו
הרבה עצי דקל, כי מוטו התם - כשהגיעו לשם, אמר ליה רב
כהנא לרב שימי בר אשי, ודאי דאמרייתו - האם אמת הוא דבר
זה שאומרים, הני ציננתא דכבל משני אדם הראשון איתנהו -
אלו הדקלים שבבבל מצויים שם משנות אדם הראשון. אמר
ליה רב שימי בר אשי, אדברתן מלתא - הזכרת לי דבר זה
דאמר רבי יוסי ברי חנינא, מא דכתיב שהקדוש ברוך הוא
הולך את בני ישראל "בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם

"איתן מושבך - מקום מושבך קשה, משום ושים בסלע קנה",
הרי שאיתן הוא סלע, ואומר, "שמעו הרים את ריב ה'
והאתנים מוסדי ארץ" הרי שההרים קרויים איתנים, והר הוא
של אבנים. אחרים אומרים, מנין לאיתן שהוא מקום יושן -
דהיינו שמקום עריפת העגלה צריך להיות מקום שלא הביאו
קרקע ממקום אחר לכאן, שנאמר בנבואת ירמיהו על בבל, "גוי
איתן הוא גוי מעולם הוא", הרי שאיתן פירושו ישן.
שנינו במשנה, ועורפין אותה בקופיץ מאחוריה. אומרת
הגמרא, מאי מעמא עורפים אותה במקום זה, משום שגמר
בגורה שוה 'עריפה' 'עריפה' מחטאת העוף שנאמר בה 'ממול
ערפ', שפירושו, המקום שתחת העורף שאחורי הפנים.
שנינו במשנה, ומקומה אסור מלזרוע ומלעבד. תנו רבנן,
נאמר על מקום העריפה, שהוא נחל "אשר לא יעבד בו ולא
יזרע", לשון זה משמע לשעבר - שבעבר לא נעבד ולא נזרע בו,
לומר שאם נזרע או נעבד בו בעבר נפסל מלזרוע בו, דבר רבי
יאשיה. רבי יונתן אומר, לשון זה משמע להבא - שאסור
לעבוד ולזרוע במקום העריפה מכאן ולהבא.
מבאר רבא את מחלוקתם, רבא אמר, להבא - שאסור לעבד
ולזרוע במקום העריפה מכאן ולהבא, דכילי עלמא הן רבי
יאשיה והן רבי יונתן לא פליגי, דכתיב 'ולא יזרע' שמשמעו
להבא, כי פליגי - במה נחלקו, האם יש בפסוק משמעות גם
לשעבר, ובכך נחלקו, רבי יאשיה סבר, שנכלל בפסוק גם תנאי
שבעבר לא נעבד ולא נזרע בו, שהרי כתוב באותו פסוק, 'אשר
לא יעבד בו, ומי כתיב 'ולא יעבד' בלבד, שמשמעו לשון
צוואה לעתיד, הרי 'אשר לא יעבד' נאמר, וכשנספת המלה
'אשר', אין זה לשון צוואה, אלא עובדה שכך היה. ורבי יונתן
סבר שאין נכלל בכך תנאי לשעבר, כי מי כתיב 'אשר לא
נעבד' שהוא לשון עבר, 'אשר לא יעבד' נאמר, ויעבד' הוא
לשון עתיד. ורבי יאשיה משיב על כך, שאמנם ללא המלה
'אשר', לא יעבד' הוא לשון עתיד, אולם כשנוסף על כך 'אשר',
לשון זה לשעבר משמע. ורבי יונתן סבר שהתוספת של 'אשר'
לא משום לשון עבר נאמר, אלא רבויא הוא לרבות את כל
העבודות לאיסור, וכדלחלק.
שנינו במשנה, ומותר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. תנו
רבנן, 'אשר לא יעבד בו ולא יזרע', כיון שנאמר 'ולא יזרע',
אין לי לאסור בו אלא ורעה, שאר עבודות מנין שאסורות,
תלמוד לומר 'אשר לא יעבד בו', שמשמע כל העבודות מכל
מקום, אם כן כיון שנאסרו כל העבודות, מה תלמוד לומר
'ולא יזרע', לומר לה, שלא נאסרו אלא העבודות הדומות
לזריעה, מה ורעה מיוחדת בכך שהיא בגופה של קרקע, אף
כל עבודה שהיא בגופה של קרקע אסורה, יצא סריקת פשתן
וניקור אבנים שאינן בגופה של קרקע שמותרות. מקשה
הגמרא, מדוע כל העבודות אסורות, ואימא 'אשר לא יעבד בו'
הרי הוא כלל, 'ולא יזרע' הרי הוא פרט, והמדה היא שבמקום
שיש כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, ואם כך ורעה
אין - תהיה אסורה מדי אחריתא לא יהיה אסור. מתרצת
הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא לרבות כל העבודות.
שנינו במשנה, וקני העיר רוחצין ודיהו בו'. תנו רבנן, נאמר
בפסוק, "וכל וקני העיר ההיא הקרובים אל החלל ירחצו את
ידיהם על העגלה הערופה בנחל", שאין תלמוד לומר - שלא
היה צריך לומר 'הערופה', ומה תלמוד לומר 'הערופה',
שצריכים לרחוץ את ידיהם על מקום עריפתה של עגלה.
הברייתא ממשיכה לבאר את המשך הפסוק, "ואמרו דינו לא
שפכו את הדם הזה וענינו לא ראו", וכי על לבנו עגלה
שפית דין שופכין דמים, אלא כך פירושו, לא בא הרוג זה
לדינו ופסחנוהו לדרכו בלא מוונות, שאם שלחנו אותו ללא

48 ופרט, והמדה היא, שכשיש כלל ופרט אין בכלל אלא מה
 49 שבפרט, שהפרט פירושו של כלל, נמצא, עול אין – יפסול בה,
 50 אבל מידי אחרינא לא יפסול בה. מתרצת הגמרא, 'אשר'
 51 שנאמר כאן רבויא הוא, ומרבה את שאר העבודות, ולכך אין
 52 דורשים כאן כלל ופרט.
 53 אומרת הגמרא, ותניא נמי גבי עגלה כי האי גוונא – כאותם
 54 דרשות ששינוי בפרה, נאמר בעגלה ערופה 'אשר לא משכה
 55 בעול', אין לי שפסול בה אלא עול, שאר עבודות מנין
 56 שפוסלות בה, תלמוד לומר לפני זה בפסוק, 'אשר לא עבד בה',
 57 הרי שעבודה מכל מקום פוסלת בה, אם כן, מה תלמוד לומר
 58 בהמשך הפסוק 'עול', לומר, עול פוסל בה בין בשעת עבודה
 59 בין שלא בשעת עבודה – אפילו אם הניחו דבר עליה שלא לשם
 60 עבודה, כגון להקל משאו מידו, ואילו שאר עבודות אין
 61 פוסלות בה אלא בשעת עבודה – כגון שהניח עליה משא כדי
 62 להוליכו, ולא כשהניח עליה באקראי.
 63 מקשה הגמרא, מדוע מרבים שאר עבודות בעגלה, ואימא שמה
 64 שנאמר בתחילת הפסוק 'אשר לא עבד בה' שמשמע כל עבודה,
 65 הרי הוא כלל, ומה שנאמר אחר כך 'עול', הרי הוא פרט, נמצא
 66 שהוא כלל ופרט, והרי אין בכלל אלא מה שבפרט, נמצא עול
 67 אין – יפסול בה, אבל מידי אחרינא לא יפסול בה. מתרצת
 68 הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא ומרבה את שאר
 69 העבודות, ולכך אין דורשים כאן כלל ופרט.
 70 אמר רבי אבהו, בעי מיניה מרבי יוחנן – שאלתי את רבי יוחנן,
 71 משיבת עול שפוסלת בעגלה, בכמה היא פוסלת. אמר לי
 72 משתמשוך במלא עול היא נפסלת. איבעיא להו – הסתפקו בני
 73 בית המדרש, כמלא עול, שאמר רבי יוחנן, האם לארפו של עול
 74 אמר, או לרחבו. אמר להו ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה,
 75 לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן – לי פירש רבי יוחנן,
 76 משיבת עול לרחבו שהוא טפה. שואלת הגמרא, ולימא אם כך
 77 ששיעור המשיכה הוא טפה ולשם מה הוזכר עול. משיבה
 78 הגמרא, הא קא משמע לן רבי יוחנן בכך, שיעורא דעול לרחבו
 79 טפה הוי, למאי נפקא מינה בכך ששיעור עול הוא טפה, למקח
 80 וממכר – שהפוסק עם חברו למכור לו עול סתם, צריך לתת לו
 81 עול ברוחב טפה.
 82 אמר רבי יוחנן בן שאול, מפני מה אמרה תורה הביא עגלה
 83 בנחל, אמר הקדוש ברוך הוא, יבא עגלה שהיא דבר שלא
 84 עשה עדיין פירות שהרי בת שנתה היא ולא ילדה, ויערף בנחל
 85 איתן שהוא במקום קשה שאין עושה פירות, ויכפר על מי
 86 שלא הניחו לחלל זה לעשות פירות. מבררת הגמרא, מאי
 87 כוונת רבי יוחנן בן שאול שלא הניחו לו לעשות פירות, אילימא
 88 פירות פריה ורביה שלא הניחו להרוג לעסוק בה, אלא מעתה
 89 אוקון ואפרים שנמצאו חללים, הכי נמי דלא ערפינן – וכי אין
 90 עורפים עליהם עגלה, מכיון שאינם ראויים ללדת, אלא פירות
 91 אלו הכוונה שלא הניחו לו לעשות עוד מצות.
 92 שנינו במשנה, ומורידין אותה אל נחל איתן, איתן במשמעו
 93 קשה. תנו רבנן, מנין לאיתן שהוא קשה, שנאמר בפרשת
 94 בלעם, כשראה את הקיני,

1 אין בה מום, אינו דין ששאר עבודות פוסלין בה. ואם נפשך
 2 לומר שאין זה קל וחומר, יש ללמוד זאת מגזרה שוה, נאמר כאן
 3 בפרה 'אשר לא עלה עליה עול', ונאמר להלן בעגלה 'אשר לא
 4 משכה בעול' מה להלן בעגלה שאר עבודות פוסלות בה, אף
 5 כאן בפרה שאר עבודות פוסלות בה.
 6 ומבארת הגמרא תחילה את דברי הברייתא, ואחר כך תקשה
 7 ממנה את הקושיא. שואלת הגמרא, מאי 'אם נפשך לומר'
 8 שאמרה הברייתא, שפירושו שאם תאמר שאין ללמוד זאת מקל
 9 וחומר, מדוע תאמר כך. משיבה הגמרא, ובי תימא, איכא
 10 למיפרך על קל וחומר זה, מה לעגלה שלכך פוסלת בה עבודה,
 11 שחמורה היא בכך שכן שנים פוסלות בה שהרי אינה קרויה
 12 עגלה אלא בת שנתה, תאמר בפרה שקלה היא בכך שאין
 13 השנים פוסלות בה, לכך לא יפסלו בה שאר עבודות. אי נמי עוד
 14 ניתן לפרוך את הקל וחומר, קדשים יוכיחו, שמים פוסל בהן,
 15 ואין עבודה פוסלת בהן, הרי שאין פסול המום גורם שעבודות
 16 יפסלו בה, לכך אמרה הברייתא שיש ללמוד זאת מגזרה שוה,
 17 נאמר כאן 'עול', ונאמר להלן 'עול', מה להלן בעגלה, אף
 18 שאר עבודות פוסלות, אף כאן בפרה, אף שאר עבודות
 19 פוסלות. ועתה, אחר שנתבארה הברייתא, מקשה ממנה הגמרא
 20 על דברי רב, ומקום שפארתה – הרי המקור שיפסלו בפרה
 21 שאר עבודות מלבד עול, אינו אלא מעגלה, ואם כך, מה להלן
 22 בעגלה, אין עבודת משא פוסלת בה עד שתמשוך, אף כאן
 23 בפרה, לא תפסול בה עבודת משא עד שתמשוך, ומדוע חילק
 24 רב בכך בין פרה לעגלה.
 25 מתרצת הגמרא, תנאי היא – דבר זה, מהו המקור ששאר
 26 עבודות מלבד עול פוסלות בפרה, שנוי במחלוקת תנאים,
 27 דאימא תנא דמיתאי לה בגזרה שוה מעגלה והיא הברייתא
 28 האמורה, ואימא תנא דמיתאי לה ששאר עבודות פוסלות בפרה
 29 מגופה דפרה – מפרשת פרה אדומה עצמה, דתניא, נאמר
 30 בפרה 'אשר לא עלה עליה עול', אין לי שיפסול בה אלא עול,
 31 שאר עבודות מנין, תלמוד לומר, 'אשר לא עלה עליה עול',
 32 ולא נאמר 'אשר לא עלה עול עליה', לכן דורשים 'אשר לא עלה
 33 עליה' מכל מקום גם אם אינה עול, אם כן, כיון שלא דווקא
 34 עול פוסל בה, מה תלמוד לומר 'עול', לומר, עול פוסל בה בין
 35 בשעת עבודה, כלומר שהניח העול לצורך שהפרה תישא את
 36 העול, בין שלא בשעת עבודה – שאינו צריך שהפרה תישא
 37 עכשו את העול, אלא הניח העול על הפרה כדי להקל משאו
 38 מידו, ואילו שאר עבודות אין פוסלות בה אלא בשעת עבודה
 39 – כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח עליה
 40 באקראי להקל משאו מידו. ומעתה, רב שחילק בין פרה לעגלה,
 41 שפרה פוסלת משעת עליית המשא, ובעגלה עד שתמשוך, לא
 42 למד פסול שאר עבודות בפרה מעגלה, אלא סבר כברייתא זו,
 43 שלמדה שאר עבודות בפרה מפרשת פרה אדומה עצמה.
 44 מקשה הגמרא, לדברי הברייתא שלמדה את שאר העבודות
 45 מגופה של פרה, מדוע אתה מרבה שאר עבודות בפרה, ואימא,
 46 'אשר לא עלה עליה' שמשמע כל דבר מלאכה, הרי הוא כלל,
 47 ומה שנאמר אחריו 'עול', הרי הוא פרט, נמצא שהוא כלל

7 הלבנה, התקינו שלא יהו מקבלין עדות זו אלא מן המביירין – מבני
 8 אדם המוכרים לבית דין שהם כשרים.
 9 **גמרא**
 10 שנינו במשנה: אם אינן מכירים אותו משלחין עמו אחר להעידו.
 11 מבררת הגמרא: מאי 'אמר', לכאורה היינו חד – עד אחד,

1 את העד, כיון שהוא ממקום אחר, אזי בית הדין שבעירו של העד
 2 משלחין עמו אחר נוסף, שבית הדין שבירושלים מכירים אותו,
 3 להעידו שהוא כשר. והטעם לזה, שאמנם בראשונה היו מקבלין
 4 עדות החדש מכל אדם, לפי שכל אדם הוא בחזקת כשרות, אך
 5 משקבלין הביתוסים – תלמידי 'בייתוס' שכפרו בתורה שבעל פה,
 6 וכדי שיחולו המועדות כפי חשבונם שברו עדי שקר על ראיית

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וחמישה לעומר עמ' ב

היא מראשו, ורבי אליעזר שאמר שעיקר חיותו של אדם היא
בטיבורו, הוא משום שסבר כאבא שאול שתחילת יצירתו היא
מטיבורו.
משיבה הגמרא, אפילו תימא שרבי עקיבא הסובר שמודדין
מחוטמו סבר בשית אבא שאול שיצירת הולד היא מטבורו,
שער כן לא קאמר אבא שאול, אלא לענין יצירה, דבי
מיתצור ולד מפיציתיה מיתצור – שכשנוצר הולד מאמציעתו
נוצר, אבל לענין חיותא, דכולי עלמא יודו שעיקר החיות
באפיה הוא, דכתיב, "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו וגו'".
עוד שנינו במשנה שיטה שלישית, רבי אליעזר בן יעקב אומר,
מקום שנעשה חלל, מצוארו. מבארת הגמרא, מאי טעמא
דרבי אליעזר בן יעקב, דכתיב "לתת אותך אל צוארי חללי
רשעים", הרי שה' חללות' קרויה על שם הצואר, ובעניינו הלא
נאמר 'אשר סביבות החלל'.
משנה. אחר שמדדו זקני הסנהדרין אל העיר הקרובה, נפטר
זקני ירושלים וחלבו להן, זקני אותה העיר שנמצאת קרובה
מביאין עגלת בקר אשר לא משכה בעול – כלי שמניחים אותו
על הבהמה כדי לבחון החרישה שתהיה כראוי, ואין המים פוסל
בה, ומודדין אותה לחלל איתן, ומדו איתן, במשמעו, קשה
– שהוא בארץ סלע, שהיא קשה, ומכל מקום אף על פי שאינו
איתן בשר, שלא נאמר איתן אלא למצוה. ועורפין אותה
בקופיין – בסכין גדול מאחוריה ממול ערפה, ומקומה שנערפה
בו אסור מלזרוע ומלעבוד בו לעולם, ומותר לסרוק שם
פשתן, ולנקר – לסתת שם אבנים אחר העריפה, מכיון שאינם
עבודת קרקע. זקני אותה העיר רוחצין את ידיהן במים במקום
ערפה של עגלה, ואומרים, ידינו לא שפכה את הדם הזה
ועינינו לא ראו, תמה התנא. וכי על דעתינו עלתה שוקני בית
דין שופכי דמים הן שהוצרכו לומר 'ידינו לא שפכו את הדם',
אלא 'ידינו לא שפכו' הכוונה, שלא גרמנו שישפך דמו, והיינו,
שלא בא ההרוג על ידינו ופטרנוהו (בלא מוון) שאם שלחנו
אותו ללא מזון, יש לחוש שעל ידי כך הוצרך לגזול מן הבריות
ומתוך כך נהרג, ועינינו לא ראו' הכוונה, ולא ראינוהו
והנחנוהו ללכת לדרכו יחידי (בלא לוייה),

אמר רבי יצחק, רבי אליעזר ורבי עקיבא שבמשנה, אינם
עוסקים במדידת עגלה ערופה, אלא במת מצוה קנה מקומו –
בדין זה שמת מצוה שנמצא בשדה שקנה את מקומו לקבורו שם
קמיפלגי, והכי קאמר התנא של המשנה, הרוג זה שנמצא,
לענין לקבורו, קנה מקומו שנמצא בו וקוברים אותו שם, והכי
דנמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין הראש
אצל הגוף וקוברים אותו במקום שנמצא הגוף, דברי רבי
אליעזר, רבי עקיבא אומר, מוליכין הגוף אצל הראש וקוברים
אותו במקום שנמצא הראש. ומבארת הגמרא את טעם
המחלוקת, במאי קמיפלגי, מר – רבי אליעזר סבר, גופיה
בדוכתיה נפיל – גופו של ההרוג במקום שעמד בו בשעת המכה
שם נפל, ואילו רישא דנאדי נפיל – הראש דרכו לנוד ממקומו
ולפול במקום אחר, ולכן קוברים אותו במקום הגוף, ששם היא
נפילתו. ומר – רבי עקיבא סבר, רישא היכא דנפיל נפיל –
הראש דרכו לפול במקום שהותו ונהרג, ואילו גופא הוא
דרהיט איל – הגוף דרכו לרוץ אחר שהוכה ולפול במקום
אחר, ולכן קוברים אותו במקום הראש, ששם היא נפילתו.
שנינו במשנה, מאן היו מודדין, רבי אליעזר אומר מטיבורו, רבי
עקיבא אומר מחוטמו. מבארת הגמרא, במאי קמיפלגי התנאים
שבמשנה, מר – רבי עקיבא סבר, עיקר חיותא באפיה – עיקר
חיותו של האדם היא באפו, וממילא שם היא עיקר ההריגה שבו,
ולכן מודדין מחוטמו. ומר – רבי אליעזר סבר, עיקר חיותא
במיתרית – עיקר חיותו של האדם היא בטיבורו, וממילא שם
היא עיקר הריגתו, ולכן מודדין מטיבורו.
שואלת הגמרא, לימא מחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא, כי
הני תנאי – תלויה במחלוקת תנאים אלו, ששנינו בברייתא,
מהיך תולד נוצר – מתחיל להוצר במעי אמו, מראשו, וכן
הוא אומר "ממעי אמי אתה גזו" שפירושו, אתה יצרתני
במעי אמי מראשי, ומנין ש'גזו' הוא כינוי לראש, ואומר, 'גזו'
נדרש והשליכי וגו' שפירושו גזית שער הראש. אבא שאול
אומר, הולד מתחיל להוצר מטיבורו, ומשלח שרשו אלף
ואילף, ואם כך נאמר, שרבי עקיבא שאמר שעיקר חיותו של
אדם היא באפו, הוא משום שסבר כתנא קמא שתחילת יצירתו

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושנים לעומר עמ' א

שמע ישראל. מבררת הגמרא, מאי שנא – מדוע הכהן מתחיל
את דבריו בלשון 'שמע ישראל'. ומבארת, אמר רבי יוחנן
משום רבי שמעון בן יוחי, שהתורה מרמזת להם בדברי הכהן
דבר נוסף, והוא, שאמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל
הבאים להילחם בגויים, אפילו לא קיימתם אלא מצוה זו של
קריאת שמע שחרית וערבית שהיא קבלת מלכות שמים ועול
מצוות, אי אתם נמסרין בידם, שעל ידי שהשכינה שורה
עיתכם, אתם נוצחים.
שנינו במשנה שהכהן אומר לעם, 'אל ירד לבבכם אל תיראו
כו'. מבארת הגמרא את סדר דברי הכהן, לפי מהלך היציאה
למלחמה והמלחמה עצמה. תנו רבנן, פעמים מדבר עם
הכהן עם הלוחמים, אחת בפספס – כשיצאים מגבול הארץ, לפני
תחילת המערכה, ואחת במליחמה – בתחילת המלחמה. בפספס
לפני המלחמה, מה הוא אומר ללוחמים,

הממונה על גביו והוא מורה לו לרדות את הצריך לכך, אף כהן
צריך להיות שיש ממונה על גביו, והוא הכהן גדול, אבל הכהן
גדול אין ממונה מעליו. שואלת הגמרא, הרי כהן גדול נמי,
האיכא מלך שהוא ממונה על גביו. ומתרצת, 'ממונה' שאמרנו,
דווקא בעבודתו קאמר – מינוי הנוגע לעבודתו, וכהן גדול אין
ממונה עליו בעבודתו. שואלת הגמרא, ואימא שהכהן המוזכר
כאן הוא הסגן, שהוא ממונה, והכהן גדול ממונה עליו
בעבודה. מתרצת הגמרא, שאמנם על הסגן יש ממונה, אך
הסגן עצמו לאו ממונה הוא לשום דבר, דתניא, אמר רבי
תנינא סגן הכהנים, למה – לאיזה דבר הסגן ממונה, ומבאר,
שאם אירע בו פסול ככהן גדול במהלך עבודתו, נכנס הסגן,
ומשמש תחתיו. אבל קודם שאירע פסול, אין לסגן שום מינוי
בעבודת בית המקדש, והרי הוא ככל כהן, ובהכרח שנתמנה
כהן מיוחד למלחמה, והוא משוח מלחמה.
שנינו במשנה, שהכהן פותח בלשון זו 'ואמר הכהן אליהם,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושנים לעומר עמ' ב

ללמדך שגיבורים הם. וְשָׁמָּה תֵּאֱמַר שְׁאִינִים גִּיבוּרִים, וְרִיבּוֹי
הַזֶּה הוּא מִפְּנֵי שְׁחֹלֵי מַעֲיִימִים הֵם וְאֵינוּ מִחֻמַּת גְּבוּרָה, תִּלְמִיד
לֹאִמֵּר הַמִּשְׁךְ הַפְּסוּק 'כֹּלֶם גְּבוּרִים'.
וּמִקְוִישֵׁי הַגִּמְרָא יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דְּבַר אַחֵר, אָמַר רַב כְּרִי, שְׁמַע
מִיָּנָה מִמֶּה שֶׁאִמְרָה הַגִּמְרָא שֶׁמָּא רִיבּוֹי הַזֶּה הוּא מִפְּנֵי שְׁחֹלֵי
מַעֲיִים הֵם, שֶׁהָאִי מָאן דְּנָפִישׁ וְיִבְלִיָּה – אָדָם אֲשֶׁר צָרְכּוֹ מְרוּבִים,
דְּבַר זֶה מַעֲיָד שְׁחֹלֵי מַעֲיִים הוּא – שֶׁהוּא חוֹלָה מַעֲיִים. וּמוֹסִיפָה
הַגִּמְרָא לְמָאִי נִפְקָא מִיָּנָה – מִה תוֹעִיל לוֹ יִדְעֵתָּה שֶׁהוּא חוֹלָה
מַעֲיִים, עוֹנָה הַגִּמְרָא, כִּדִּי שְׁלִיחָתָהּ בְּנִפְשִׁיהָ וַיִּבְקֶשׁ תְּרוּפָה
לְמַחְלָתָהּ, טָרַם תַּחֲמִיר מֵאֵד.
עוֹד מַצִּינוּ שֶׁנִּחְלָקוּ בְּבִיאוֹר הַפְּסוּק 'דִּאֲנָה בְּלִבֵּי אִישׁ יִשְׁחַנְהוּ',
שֶׁרִבִּי אֲמִי וְרִבִּי אֲסִי נִחְלָקוּ מִה כּוֹנֵת הַפְּסוּק, וְכִיצַד יִפְתּוֹר אֶת
דִּאֲנָתוֹ. חֵד אָמַר שֶׁהוֹדֵךְ לְפִתּוֹר אֶת הַדִּאֲנָה, הוּא עַל יַד
שִׁישִׁיָּה מְדַעְתָּה – שִׁישִׁיָּה דַעְתָּה הִימְנָה. וְחֵד אָמַר שֶׁהוֹדֵךְ
לְהִפְטֵר מִהַדִּאֲנָה, הִיא עַל יַד שִׁישִׁיָּה מְדַעְתָּה לְאַחֲרִים וְחִבְרִי יֵתָן לוֹ
עֲצָה עַל דִּאֲנָתוֹ.
שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, וְאַתֶּם הַיּוֹצֵאִים לְמַלְחָמָה אִי אַתֶּם בֵּן אֶלָּא
מוֹבְטָח לָכֶם נִצְחוֹנְכֶם, "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוֹלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם
לָכֶם" זֶה מִתְּנָה אֲרוֹן כו'. שְׁוֹאֵל הַגִּמְרָא, וְכָל בֶּן לְמָה – מִפְּנֵי
מִה נִקְטָה הַתּוֹרָה אֶת הַלֶּשֶׁן 'כִּי ה' וכו' הוֹלֵךְ עִמָּכֶם, בְּלִשׁוֹן
הַלִּיכָה, וְלֹא נֹאמַר 'כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם עִמָּכֶם'. עוֹנָה הַגִּמְרָא, מִפְּנֵי
שֶׁהֵשֵׁם וְכָל בִּינּוּיוֹ לַחֲוֹת הִבְרִית, שְׁבָהם כְּתוּב אֶת שֵׁם ה' וְאֵת
הַכִּינוּי 'אֱלֹהֵיךְ' הִיוּ

אִיסוּר דְּבַדְּר. מִתְּרַצַּת הַגִּמְרָא, שִׁמְטַרְתָּ הַמִּקְרָא הִיתָה לְאִדּוּעִי
שֶׁבְּחִיָּה דְּדִדּוּר שְׁלָחַם עִם גְּלִית וְנִצְחוֹ, לְמִירוֹת גְּבוּרָתוֹ הַעֲצוּמָה.
שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, וְכָךְ מַצִּינוּ בְּכִנֵּי עֲמֻן אֲשֶׁר בָּאָו וּבִטְחוֹ בְּנִצְחָנוֹ
שֶׁל שׁוֹפֵר כו'. מִבֵּאֲרַת הַגִּמְרָא אֶת שְׁמוֹ וּגְבוּרָתוֹ שֶׁל שׁוֹפֵר,
וְהַשִּׁנּוּי שֶׁמַּצִּינוּ בְּכִתְבֵּיתוֹ. בְּתִיב בַּסֵּפֶר שְׁמוּאֵל שֶׁשְׁמוֹ הִיָּה
שׁוֹפֵר, וְכִתְיָב בְּדַבְּרֵי הַיָּמִים שֶׁשְׁמוֹ 'שׁוֹפֵר', וּבְבִיאוֹר דְּבַר זֶה
נִחְלָקוּ רַב וְשְׁמוּאֵל, חֵד אָמַר, 'שׁוֹפֵר' שְׁמוֹ הָאֲמִיתִי, וְלָמָּה
נִקְרָא שְׁמוֹ בַּסֵּפֶר שְׁמוּאֵל 'שׁוֹפֵר', מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה – מִבְּנֵה גּוֹפּוֹ
הִיָּה גְבוּהַ שְׁוֹפֵר. וְחֵד אָמַר, 'שׁוֹפֵר' שְׁמוֹ הָאֲמִיתִי, וְלָמָּה
נִקְרָא שְׁמוֹ בְּדַבְּרֵי הַיָּמִים 'שׁוֹפֵר', מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָרֹאֵה אֹתוֹ
נִשְׁפָּף לְפָנָיו בְּקִיָּתוֹ – שֶׁהִיָּה שׁוֹפֵר דְּמִים רַבִּים.
כְּמוֹ כֵּן, מַצִּינוּ שֶׁנִּחְלָקוּ רַב וְשְׁמוּאֵל לִגְבֵי דְרֶשֶׁת הַפְּסוּק הָאֲמוּר
בְּנִבְיָא לִגְבֵי חִילוֹת נְבוּכַדְנֶצַּר. נֹאמַר עֲלֵיהֶם "אֲשַׁפְּתוּ בְּכָבֶד
פְּתוּחַ כּוֹלֶם גְּבוּרִים". וּבְבִיאוֹר מִקְרָא זֶה נִחְלָקוּ רַב וְשְׁמוּאֵל,
וְאַמְרֵי לָהּ שֶׁנִּחְלָקוּ בּוֹה רַבִּי אֲמִי וְרַבִּי אֲסִי, חֵד אָמַר שֶׁהַלֶּשֶׁן
'אֲשַׁפְּתוּ' הֵנָּאמַר בַּפְּסוּק מִלְּמַד שֶׁשְׁשָׁעָה שְׁוֹדְרִין חֵץ הוֹרָגִים
אֲנָשִׁים רַבִּים וְעוֹשִׂין אֲשַׁפְּתוֹת אֲשַׁפְּתוֹת עֲרִימוֹת רְבוֹת שֶׁל
חֲלָלִים מִחֻמַּת זְרִיקַת הַחֵץ, וְלִלְמַדְךָ שְׁגִיבוּרִים הִיוּ. וְשָׁמָּה תֵּאֱמַר
שֶׁלֹּא הִיוּ גִיבוּרִים, וְמִה שֶׁהָרְגוּ רַבִּים כָּל כָּךְ, זֶה מִפְּנֵי שְׁאִוְיָנוֹן
בְּכָבֶד הִיוּ, כְּלוּמַר, מוֹמַחִים וְעַלִּי תַכְסִּיסִים, וְלֹא גִיבוּרִים.
תִּלְמִיד לֹאִמֵּר הַמִּשְׁךְ הַפְּסוּק 'כֹּלֶם גְּבוּרִים' שֶׁגַּם הִיוּ גִיבוּרִים.
וְחֵד אָמַר, שֶׁהֵטַעַם שֶׁנִּקַּט הַמִּקְרָא לִשׁוֹן 'אֲשַׁפְּתוּ', הוּא כִּדִּי לְרַמּוֹ
שֶׁשְׁשָׁעָה שְׁוֹדְרִין צוּרֵיָּהֶן מִתּוֹךְ שְׁאוּכָלִים הִרְבֵּה מִחֻמַּת גְּבוּרָתָם
עוֹשִׂין אֲשַׁפְּתוֹת אֲשַׁפְּתוֹת עֲרִימוֹת רְבוֹת שֶׁל וְכָל מַצְרִיכֵהֶם.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושישה לעומר עמ' ב

עֲצָמָן – הִנְהִיגוּ אֶת עֲצָמָם בְּבִיּוֹן בְּקִטְמִינִים. מִתְּקַף לָהּ רַב יוֹסֵף,
מִה הַקּוֹשִׁי בְּכָךְ שִׁקְרוּיִים גַּם נַעֲרִים וְגַם קִטְמִינִים, וְדִלְמָא נַעֲרִים
אֵינוּ כִּינוּי לְגִילָם אֶלָּא קְרוּיִים כִּךְ עַל שֵׁם מְקוֹמָן שְׁבָאוּ מַעֲיָר
שִׁשְׁמָה 'נַעֲרוֹן', וְקִטְמִינִים הִיוּ, מִי לֹא בְּתִיב – וְכִי לֹא נֹאמַר כַּעֲן
זֶה, 'וְאַרְסָא יִצְאֻהֶם וְיִדְרִים וְיִשְׁבּוּ מֵאַרְצָא יִשְׂרָאֵל נַעֲרָה קִטְמִנָּה',
וְקִשְׁיָא לָן כְּמוֹ כֵּן, כִּיצַד הִיא נַעֲרָה וְקִטְמִנָּה הִיא נַעֲרָה בַּת שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה הִיא וְאֵינָה קִטְמִנָּה. וְאַמְרֵי רַבִּי פְּרָת, קִטְמִנָּה הִיתָה דָּמֵן
נַעֲרוֹן – מִן הַעִיר נַעֲרוֹן, וְכָךְ נֹאמַר גַּם כֵּאֵן בַּעֲנִין נַעֲרִים קִטְמִינִים.
מִתְּרַצַּת הַגִּמְרָא, הָתֵם בַּעֲנִין נַעֲרָה קִטְמִנָּה לֹא מְפֹרֶשׁ הַכְּתוּב
מְקוֹמָהּ מֵאֵין הִיא בָּאָה, לְכָךְ נִתֵּן לְפֶרֶשׁ שִׁנְעֵרָה הוּא עַל שֵׁם
מְקוֹמָהּ, וְאֵילוּ הֵבֵא בַּעֲנִין הַנַּעֲרִים הַקִּטְמִינִים מְפֹרֶשׁ מְקוֹמָן
שִׁינְעֵרָה מִיִּרְחוֹ, וְלְכָךְ אֵין לְפֶרֶשׁ שִׁנְעֵרִים הוּא עַל שֵׁם מְקוֹמָם.
עוֹד נֹאמַר שֵׁם, "וְיִפֵּן אַחֲרָיו וְיִרְאֵם וְיִקְלָלֶם בְּשֵׁם ה'", מִפְּרֶשֶׁת
הַגִּמְרָא, מִה רָאָה, אָמַר רַב, רָאָה מִמֶּשׁ – שֶׁהִעֲנִישׁ בְּרִיאִיתוֹ,
בְּדִתְנִיָּא, רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֵּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, כָּל מְקוֹם שֶׁנִּתְּנָה
הַכְּמִים עֲנִיָּהֶם לְרַעָה, הַתּוֹצֵאָה הִיתָה אוֹ מִיתָה אוֹ עוֹנִי.
וְשְׁמוּאֵל אָמַר, רָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁבִּנְלָן נִתְּעַבְרָה בֵּתָן אֲמֵן
כִּיּוֹם הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא יוֹם שֶׁאֲסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. וְרַבִּי יִצְחָק
נִפְתָּח אָמַר, בְּלוּרִית – שַׁעַר שֶׁמַּגְדִּילִים אַחֲרָיו הַעוֹרֵף רָאָה שִׁישׁ
לָהּ בְּאִמּוּרֵיהֶם וְלְכָךְ קָלַם. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, רָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ
שֶׁלֹּא הִיתָה בֵּתָן לְחִלּוּחִיתָהּ שֶׁל מִצְוָה וְלְכָךְ קָלַם. שְׁוֹאֵל
הַגִּמְרָא, וְדִלְמָא בְּנִעְרֵיהֶם נִתְּנָה הִנָּה – תִּהְיֶה לְחִלּוּלִית, וְאֵין
רָאוּי לְקָלָלָם. אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר רָאָה שֶׁאֵין לְחִלּוּחִית לֹא בָּם וְלֹא
בְּנִעְרֵם עַד סוֹף כָּל הַיְּדוּדוֹת וְלְכָךְ קָלַם.
אַחֲרֵי שֶׁאֲלִישַׁע קָלַם נֹאמַר שֵׁם, "וְתִצְאָנָה שְׁתֵּים דְּיוֹבִים מִן
הַיָּעַר וְתִבְקַעְנָה מִתֶּם אֲרִבְעִים וְשָׁנִי וְלָדִים",

שֵׁם", לָשֵׁם מִה הוֹצֵרָךְ לּוֹמַר שֶׁלֹּא יֵשֵׁב אָדָם שֵׁם, וְכִי מֵאַחֵר
שֶׁלֹּא עָבַר, הֵיכָן יֵשֵׁב (וּמֵאַחֵר שֶׁלֹּא יֵשֵׁב הֵיכָן עָבַר), אֲלָא
כּוֹנֵת הַפְּסוּק לְאָדָם הָרָאוּשׁוֹן, שֶׁכָּל אֲרָץ שְׁנוֹר עָלֶיהָ אָדָם
הָרָאוּשׁוֹן לִישׁוֹב, וְתִישְׁבָּה, אֲרָץ שֶׁלֹּא נִזְרָה עָלֶיהָ אָדָם הָרָאוּשׁוֹן
לִישׁוֹב לֹא תִישְׁבָּה וְלֹא יֵשֵׁב אָדָם, פִּירוּשׁוֹ, שֶׁלֹּא גִזַּר עֲלֶיהָ
אָדָם הָרָאוּשׁוֹן לִישׁוֹב, וְלְכָךְ לֹא עָבַר בָּהּ אִישׁ, וְכֵן דְּקָלִים אִלוּ
בְּמִקּוֹם זֶה יֵשׁ רַק דְּקָלִים, כִּי כָךְ גִּזַּר אָדָם הָרָאוּשׁוֹן, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ
אֶלָּא יוֹשֵׁב דְּקָלִים, וְלְכָךְ מִתְּכוּוֹנִים בְּמִה שֶׁאֲוֹמְרִים שֶׁהַדְּקָלִים
מִשְׁנֹת אָדָם הָרָאוּשׁוֹן. מִסְּפֶרֶת הַגִּמְרָא, רַב מְרַדְּכִי אֱלִוּיָה לְרַב
אֲשִׁי רַבּוֹ מְהֻרָּנִיא וְעַד בִּי בִּיפִי, וְאַמְרֵי לָהּ, עַד בִּי דוֹרָא.
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוֹם רַבִּי מֵאִיר, כָּל שְׂאִינוֹ מְלֹחַ וּמִתְּלֹחַ –
כָּל שְׂאִינוֹ מְלֹחַ אֶת חֲבֵרוֹ, וְכֵן מִי שְׂאִינוֹ מִנִּיחַ שִׁלּוּחֵהוּ, הָרִי הוּא
כְּאִילוֹ שׁוֹפֵף דְּמִים, שְׂאִילְמִלִי לִיוּחֵהוּ אֲנָשִׁי וְיִרְחוֹ לְאִילִישַׁע
כִּשְׁהֵלֵךְ מַעֲיָרִים, לֹא הִיוּ הַתִּינוּקוֹת מִתְּקַלְסִים בּוֹ, וְכָךְ לֹא נִיָּרָה
דְּיוֹבִים לְתִינוּקוֹת. וּמִבֵּיָאָה הַגִּמְרָא אֶת הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁנֹּאמַר עַל
אֲלִישַׁע הַנְּבִיא אַחֵר שִׁרִּיפָא אֶת הַמִּים בִּירְחוֹ, "וַיַּעַל מִשְׁם בֵּית
אֵל וְהוּא עָלָה בְּדֶרֶךְ וְנַעֲרִים קִטְמִינִים יִצְאוּ מִן הָעִיר וַיִּתְּקַלְסוּ
בּוֹ וַיֹּאמְרוּ לוֹ עָלָה קִרְחַת עָלָה קִרְחַת", וּמִפְּרֶשֶׁת הַגִּמְרָא, אָמַרו
לוֹ, עָלָה שֶׁהִקְרַחְתָּ – שֶׁרוֹקֶנֶת עָלֵינוּ אֶת הַמְּקוֹם שֶׁכָּל עוֹד שְׁחִי
הַמִּים רַעִים, הִיָּינוּ מִתְּפַרְנְסִים עַל יַד שְׁהַבָּנָה מִיָּם מִמְּקוֹם אַחֵר
וּמִכְּרָנוּ, וְעַכְשִׁיו שִׁרְפָּאת אֶת הַמִּים, קִפְחַת אֶת פְּרִנְסְתֵינוּ.
עוֹד מִבֵּאֲרַת הַגִּמְרָא, מֵאִי 'נַעֲרִים קִטְמִינִים' הָרִי נַעֲרִים גְּדוּלִים
הֵם וְאֵינֶם קִטְמִינִים, וְקִטְמִינִים אֵינֶם נַעֲרִים, אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, נַעֲרִים
נִקְרָאוּ עַל שֵׁם שְׁמִנְעִירִים מִן הַמִּצְוֹת, קִטְמִינִים נִקְרָאוּ עַל שֵׁם
שְׁחִי מְקַמְּנֵי אֲמָנָה בְּכָךְ שֶׁדָּאֵנוּ עַל הַפֶּסֶק פְּרִנְסְתָם עַל יַד רִיפּוֹ
הַמִּים. תִּנָּא בְּבִרְיָתָא פִּירוּשׁ אַחֵר עַל כֵּךְ, נַעֲרִים הִיוּ, וְכִבְּזוּ

54 לא פליגי התנאים בברייתא אלא בתחתון אם הוא שכחה או
 55 לא, אבל בעליון דברי הכל לא הוא שכחה, הרי מפורש שכל
 56 שהעומר באויר שדהו ולא בשדהו ממש, אינו שכחה, דוחה
 57 הגמרא, לעולם נוהג דין שכחה גם בעומר העומד באויר שדהו,
 58 ומה שהעומר העליון כאן אינו שכחה, שאני התם בין דאחזיק
 59 ביה בעל הבית לפני שהניחו על עומר אחר, שהרי בכך עוסקת
 60 הברייתא, וזה היה ואינו נעשה שוב הפקר מדין שכחה.
 61 מקשה הגמרא, אי הכי שטעם הפטור בעומר העליון הוא משום
 62 שזכה בו, מאי איריא שנקטה הברייתא שהניחו על גבי חבירו,
 63 אפילו אם יניחנו בשדה גמי פטור מטעם זה, ומדוע נקטה
 64 הברייתא את הפטור דווקא באופן זה. מתרצת הגמרא, אין הכי
 65 גמי – אכן היה לברייתא לנקוט את פטורו גם כשהניחו על גבי
 66 קרקע, שפטור משום שכבר זכה בו, והאי דקתני בברייתא
 67 שהניחו על גבי חבירו, משום שרצתה לפרש גם את דינו של
 68 עומר תחתון שנחלקו בו תנא קמא ורבי יהודה. מקשה הגמרא,
 69 כיצד תאמר שטעם הפטור של העומר העליון הוא משום שזכה
 70 בו, והאי מפני שהוא צף, קאמר בברייתא, הרי מפורש שהטעם
 71 הוא משום שצף באויר. מתרצת הגמרא, אימא – אמור
 72 בברייתא, מפני שהוא בצה, בתוספת כ"ה הדמיון, ופירושו,
 73 שכיין שזכה בו, אף שהניחו מידו, הרי הוא כאילו הוא צף עדיין
 74 מן השדה ומונח בידו, ולא חל עליו דין שכחה.
 75 הגמרא חוזרת לענין עגלה ערופה. אמר אביי, הריני כאן
 76 בפומבדיתא מוכן להשיב לכל שואל בעומק ובחריפות כגון עזאי
 77 שהיה חריף והיה יושב ודורש בשוקי מבריא. כיון שכן, אמר
 78 ליה תהוא מדרבנן לאבבי, שני תללים – שני הרוגים מוטלים זה
 79 על גבי זה ואחד משוק מעט מחברו, ומתוך כך יש לכל אחד
 80 מהם עיר קרובה אחרת, מהיכן הוא מויד את העיר המביאה
 81 עגלה ערופה. ויש בשאלה זו כמה צדדים, שהרי יתכן שההרוג
 82 התחתון קרוי 'טמון', שהעליון מסתירו, ואין מביאים עליו עגלה
 83 ערופה. ויתכן שההרוג העליון קרוי 'צף' מאחר שאינו נוגע
 84 בארץ, ודרי אין מביאים עליו עגלה ערופה, כפי שלמדנו במשנה
 85 שאין מביאין עגלה ערופה בנמצא חלל צף. ומאידך יתכן שכיין
 86 שההטמנה או ההגבהה היא דרך מין במינו, שהוא אדם כמותו,
 87 אינו נחשב הפסק, ואין זה 'טמון' או 'צף'. ויתכן גם שסברת מין
 88 במינו נכונה רק לגבי שלא יקרא 'טמון' ולא לגבי שלא יקרא
 89 'צף'. או ההיפך, רק לגבי 'צף' ולא לגבי 'טמון'. וביאר השואל את
 90 הספק, האם נאמר שגם כשההטמנה היא דרך מין במינו שהרי
 91 הוא אדם כמותו, גם בכגון זה הוי התחתון טמון, שאין סברת מין
 92 במינו נכונה לענין שלא יקרא 'טמון', אבל לענין שלא יקרא 'צף'
 93 סברת מין במינו נכונה היא, ומין במינו – וכשההגבהה היא דרך
 94 מין במינו לא הוי בכך צף, ומעליון מויד – והעיר הקרובה
 95 לעליון מביאה עגלה ערופה ולא הקרובה לתחתון. או דלמא,
 96 גם כשההגבהה היא דרך מין במינו, הוי ההרוג העליון צף,
 97 שאין סברת מין במינו נכונה לענין שלא יקרא 'צף', אבל לענין
 98 שלא יקרא 'טמון' סברת מין במינו נכונה היא, ומין במינו –
 99 וכשההטמנה היא דרך מין במינו לא הוי בכך טמון, ומתחתון
 100 מויד – והעיר הקרובה לתחתון מביאה עגלה ערופה ולא
 101 הקרובה לעליון. או דלמא, גם כשההגבהה היא דרך מין במינו
 102 הוי בכך טמון, ומין במינו הוי כמו כן צף שאין סברת מין במינו
 103 נכונה לא לענין שלא יקרא טמון ולא לענין שלא יקרא צף, ולא
 104 מתחתון מויד ולא מעליון מויד – והן העיר הקרובה לעליון,
 105 הן הקרובה לתחתון, שתיהן אינן מביאות עגלה ערופה.
 106 אמר ליה אביי,

1 הרוח ונפלו לתוך שדה חבירו ומתוך שהיה סבור שהם של חברו
 2 שכחם, שאין נוהג בהם דין שכחה, כיון שאינם בשדך.
 3 שואלת הגמרא, ורבנן שלמדו מ'בשדך' לרבות שכחת קמה,
 4 מנין ילמדו למעט צפו עומרין לשדה חבירו שאינם שכחה.
 5 משיבה הגמרא, חכמים למדים דין זה, מ'בשדה' 'בשדך' – ממה
 6 שהיתה יכולה תורה לכתוב כי תקצור קצירך 'בשדה', וכתבה
 7 'בשדך', מכ"ף זו למדים רבנן שאם היתה השכחה שלא בשדך,
 8 אינה שכחה, אבל מעיקר המלה 'בשדה' למדו לרבות שכחת
 9 קמה. ורבי יהודה שלא למד מכאן שכחת קמה, משום נצרך לו
 10 את עיקר הפסוק למעט צפו עומרים לתוך שדה חבירו, לא רצה
 11 ללמוד זאת מן היתור של הכ"ף, כי 'בשדה' 'בשדך' לא משמע
 12 ליה שזהו יתור שניתן לדורשו, שגם ללא דרשה ניתן לכתוב
 13 'בשדך' עם כ"ף, אם כן מ'בשדה' הוא צריך ללמוד שכחת קמה,
 14 ואין לו דרשה למעט טמון.
 15 בהקשר לדין זה שהוזכר בענין שכחה, צפו עומרין לתוך שדה
 16 חברו, מביאה הגמרא את ספקו של רבי ירמיה. בעי רבי ירמיה,
 17 צפו עומרין לתוך שדה – היו העומרים באויר שדהו, ולא על
 18 שדהו ממש, כגון על גבי אבן או עמוד, או על עומרים אחרים,
 19 ושכחם, מהו, האם חל עליהם דין שכחה או לא, והספק הוא,
 20 האם אויר שדה בשדה דמי או לא בשדה דמי.
 21 אמר ליה רב כהנא לרב פפי, ואמרי לה, רב כהנא לרב זביד,
 22 תפשוט ליה את ספקו של רבי ירמיה, מדרבי אבהו אמר רבי
 23 אלעזר, דאמר, פרט לשצפו עומרין לתוך שדה חבירו שאו
 24 לא חל עליהם דין שכחה, והבין רב כהנא, ש'צפו' פירושו
 25 שהעומרים עומדים באויר שדה חבירו על גבי משהו, ואינם על
 26 שדהו ממש, ומבואר בכך, שגם אם העומרים צפים ואינם על גבי
 27 השדה ממש, דחבירו אין – אז מיעטנו תורה מדין שכחה, אבל
 28 לתוך שדהו, גם אם אינם על השדה ממש לא מיעטה תורה,
 29 וחל עליהם דין שכחה.
 30 דחה רב פפי או רב זביד את הראיה, ואמר לרב כהנא, וליטעמיה
 31 שהבנת ש'צפו' שהוכיח רבי אלעזר, פירושו שעמדו באויר שדה
 32 חברו, אם כך משמע, שגם לתוך שדה חבירו, צפו אין – אז
 33 מיעטנו תורה מדין שכחה, אבל אם הם מונחין בשדה חברו
 34 ממש לא מיעטה תורה, וחל עליהם דין שכחה, וכיצד אפשר
 35 לומר כך, והאי סוף סוף, הרי בענין שהעומר ישב 'בשדך' כדי
 36 שיחול עליו דין שכחה, שהרי זהו לימודו של רבי אלעזר, וליכא
 37 – וגם כשהעומרים על הארץ, עדיין אינו מתקיים תנאי זה. אלא
 38 ודאי, לתוך שדה חבירו שאמר רבי אלעזר שאין נוהג בהם
 39 שכחה, כוונתו ואפילו הם מונחין על שדה חברו ממש, והאי
 40 דקאמר רבי אלעזר צפו אין פירושו שהם צפים באויר שדה
 41 חברו על גבי משהו, ואינם מונחים, אלא פירושו שהתרוממו
 42 ברוח ונפלו לתוך שדה חברו ממש, ונקט כך משום דלא משכחת
 43 לה שישכחו עומרים שלו בשדה חברו, אלא בצפו ברוח באויר
 44 שדהו, וכך נפלו לתוך שדה חברו, אבל כשמונחים באויר ייתכן
 45 שאף בשדהו לא חל עליהם דין שכחה.
 46 הגמרא מביאה ראיה לפשוט את ספקו של רבי ירמיה, בצפו
 47 עומרים בתוך שדהו. תא שמע רביה מברייתא, עומר שהחזיק
 48 בו בעליו להוליכו מן השדה לעיר, והניחו על גבי עומר חבירו,
 49 ושכחו, העומר התחתון הרי הוא שכחה, והעליון אינו שכחה.
 50 רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, שניהם אינן
 51 שכחה, העומר התחתון אינו שכחה מפני שהוא טמון תחת
 52 העומר העליון, והעליון אינו שכחה מפני שהוא צף באויר
 53 שדהו, ואינו על שדהו ממש. ומדקדקת הגמרא מכאן, עד כאן

מלכים ב יב כא-כב

כא וַיִּקְמוּ עֲבָדָיו וַיִּקְשְׁרוּ קֶשֶׁר וַיַּכּוּ אֶת־יֹאָשׁ בֵּית מֶלֶךְ הַיּוֹדָה סֵלָא: כב וַיּוֹזְבֵד בֶּן־שִׁמְעָת וַיהוֹזָבָד בֶּן־שֹׁמֶר | עֲבָדָיו הִכְּהוּ וַיָּמָת וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דֹּד וַיִּמְלֹךְ אֲמַצְיָה בֶּן־תַּחֲתָיו: פ

מלכים ב יג א-י

א בַּשָּׁנָה עֲשָׂרִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה לְיֹאָשׁ בֶּן־אֲחִזְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ יְהוֹאָחָז בֶּן־יְהוֹאָשׁ עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְרוֹן שִׁבְעַת עָשָׂרָה שָׁנָה: ב וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּלְךָ אַחֲרֵי חַטָּאת יִרְבָּעָם בֶּן־נִבְט אֲשֶׁר־הִחְטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא־סָר מִמֶּנָּה: ג וַיַּחֲרִיֶּאף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנֵם בְּיָד | חֲזָאֵל מֶלֶךְ־אַרָם וַיָּבִיד בֶּן־הֶרֶד בֶּן־חֲזָאֵל כָּל־הַיָּמִים: ד וַיַּחַל יְהוֹאָחָז אֶת־פָּנָיו יְהוָה וַיִּשְׁמַע אֵלָיו יְהוָה כִּי רָאָה אֶת־לִחְץ יִשְׂרָאֵל כִּי־לָחַץ אֹתָם מֶלֶךְ אָרָם: ה וַיִּתֵּן יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעַ וַיִּצְאֻ מִתַּחַת יַד־אַרָם וַיָּשָׁבוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאַחֲלִיהֶם כְּתִמּוֹל שְׁלֹשִׁים: ו אָף לֹא־סָרוּ מִחַטָּאוֹת בֵּית־יִרְבָּעָם אֲשֶׁר־הִחְטִי (הִחְטִיא קרי) אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּהַ חֶלֶד וְגַם הָאֲשִׁיָּה עֲמָדָה בְּשִׁמְרוֹן: ז כִּי לֹא הִשְׁאִיר לַיהוֹאָחָז עִם כִּי אִם־חֲמִשִּׁים פָּרָשִׁים וְעֲשָׂרָה רֶכֶב וְעֲשָׂרַת אֲלָפִים רִגְלִי כִּי אֲבָדָם מֶלֶךְ אָרָם וַיִּשְׁמָם כַּעֲפָר לָדָשׁ: ח וַיֹּתֵר דְּבָרֵי יְהוֹאָחָז וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ הַלְּוֹא־הֶם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמֹלְכֵי יִשְׂרָאֵל: ט וַיִּשְׁכַּב יְהוֹאָחָז עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּהוּ בְּשִׁמְרוֹן וַיִּמְלֹךְ יֹאָשׁ בֶּן־תַּחֲתָיו: פ י בַּשָּׁנָה שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעַת שָׁנָה לְיֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ יְהוֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְרוֹן שִׁשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה:

רש"י

(כא) בית מלא. באותו מקום: מלא. שם מקום: סלא. שם מקום: (כב) ויוזבד בן שמעת ויהוזבד בן שמר. כתוב בדברי הימים (ב כד כו) - שמעת העמונית ויהוזבד בן שמרית המואבית, ולמה פירשו הכתוב, ללמד שנפרע ממנו הקב"ה על ידי אנשים כיוצא בו, יבואו עמונים ומואבים כפויי טובה, שכפו בטובתו של אברהם אבינו שעשה ללוט שנלחם עם המלכים להצילו, והם שכרו את בלעם לקלל את בניו, ויפרע מיואש, שכפה בטובתו של יהוידע, והרג את זכריהו בנו, כמו שמפרש בדברי הימים (שם פסוק כא). ומדרש זה בספרי: (ה) ויתן ה' לישראל מושיע. את יואש בן יהואחז, שנאמר בו (לקמן פסוק יט): שלש פעמים תכה את

ארם: (י) בשנת שלשים ושבע וגו'. מקרא זה מוכחש משני צדדין, ולא מצאתי לו מתקן, שהיה לו לומר שלשים ותשע, שהרי עמד אביו בשנת עשרים ושלש ליואש, ומלך שבע עשרה שנה, נמצא שמת בשנת שלשים ותשע ליואש. ועוד הא אמור למטה בענין, בשנת שתים ליואש בן יהואחז מלך ישראל, מלך אמציה בן יואש מלך יהודה, נמצא שעמד יואש בן יהואחז בשנת ארבעים של יואש שהיתה שנה אחרונה לו, ובשנה שניה ליואש בן יהואחז מלך אמציה, ואף כי תאמר שמלך אמציה בשנת מות אביו, וקרא הכתוב שנת שתים ליואש, למדת שלא מלך יואש מלך ישראל עד שנת שלשים ותשע של יואש מלך יהודה:

מצודת ציון

(ד) ויחל. ויתפלל: לחץ. דחק: (ה) שלשום. יום השלישי שלפני היום: (ז) לדוש. מלשון דשה וכתשה:

מצודת דוד

(כא) היורד סלא. העומדת בדרך היורד אל סלא: (א) בשנת עשרים ושלש. כי יואש מלך בתחלת שבע ליהוא, ויהוא מת בסוף כ"ח למלכו, והוא כ"ב ליהואש, ובתחלת השנה הבאה מלך יהואחז, אם כן היא כ"ג ליהואש: שבע עשרה שנה. ומקוטעות היו: (ג) כל הימים. כל ימי יהואחז: (ד) כי ראה וכו'. ולולי זאת לא היתה תפלתו כדאי להתקבל: (ה) מושיע. יהואש בנו היה המושיע, כמו שזכר אחרי זה, בימי מלכות יהואחז התחילה התשועה: (ו) אך לא סרו. חזור על המקרא שלפניו, לומר אף שחילה יהואחז את פני ה', אך לא סרו הוא ועמו מחטאת בית ירבעם, והיה התפילה עם אחיזת העין: (ז) כי לא השאיר. כי בעבור זה לא השאיר ארם ליהואחז עם וגו': כעפר לדוש. כעפר הנידש ברגלי אדם: (ח) וגבורתו. בהלחמו ביתר העמים וזלת ארם: (י) בשנת שלשים ושבע. כי יואש מלך ישראל מלך בחיי אביו ב' שנים, לפי שבאה על ידו תשועה כמו שכתוב למעלה לזה המליכו בחייו שתי שנים, והלא יהואחז מלך כ"ג ליואש מלך יהודה וימי מלכותו י"ז שנים מקוטעות וכלו א"כ בל"ט ליואש מלך יהודה: שש עשרה שנה. מספר השנים ההם מלך אחר מות אביו:

ק"מ. קה-קכב

נ קה גר-לרגלי דברך ואור לנתיבותי: קו נשבעתי ואקיימה לשמר משפטי צדקך: קו נעניתי עד-מאד יהוה חני כדברך: קח נדבות פי רצה-נא יהוה ומשפטי למוני: קט נפשי בכפי תמיד ותורתך לא שכחתי: קי נתנו רשעים פח לי ומפקודיך לא תעיתי: קיא נחלתי עדותיך לעולם פיששון לבי המה: קיב נתייתי לבי לעשות חקך לעולם עקב: ס קיג סעפים שנאתי ותורתך אהבתי: קיד סתרי ומגני אתה לדברך יחלתי: קטו סורו-ממני מרעים ואצרה מצות אלהי: קמז סמכני כאמרתך ואחיה ואל-תבישני משברי: קיז סעדני ואשעה ואשעה בחקך תמיד: קיח סלית כל-שונגים מחקך פיששון תרמיתם: קיט סגים השבת כל-רשעי-ארץ לכן אהבתי עדותך: קכ סמר מפחדך בשרי ומשפטיך יראתי: ע קכא עשיתי משפט וצדק בלתי-חני לעשקי: קכב ערב עבדך לטוב אלי-עשקני ודים:

רש"י

שתי הסעיפים כשאתה קורא סעיפים הוא שם המחשבה וכשאתה קורא סעפים נופל הל' על החושבים אותם: (ק"ז) ואשעה בחקך. ואתעסק כמו ואל ישעו בדברי שקר (שמות ה') ד"א ואשעה לשון ספור ושנון כדמרג' ולשננה ולשוועין: (ק"ח) סלית. רמסת נתתם למרמס כמו סלה כל אבירי ה' (איכה א'): (ק"כ) סמר. כמו (איוב ד') תסמר שערות בשרי כאדם שעמד שערותיו הריציי' בלע"ז: ומשפטיך יראתי. מפורענו' גזרותיך: (קכב) ערב עבדך. ל' הצלה גרנטיי"ה בלע"ז היה ערב בשבילי לנגד הרעה (כלומר היה ערב שאשמור פקודיך):

מצודת ציון

(קה) לנתיבותי. ענין שביל ומסילה: (קז) נעניתי. ענין הכנעה כמו לענות מפני (שמות יד'): (ק"י) פח. רשת הלכוד: תעיתי. הסר מדרך הישר והולך בדרך אחר קרוי תועה: (ק"ב) עקב. ענין סוף כעקב שהוא סוף הגוף: (ק"ג) סעפים. ענין מחשבה כמו על שתי הסעיפים (מ"א י"ח'): (קטו) מרעים. רשעים: (קטז) משברי. ענין תוחלת ותקוה כמו שברו על ה' (לקמן קמז): (ק"ז) ואשעה. ענין ספור כי ויספר תרגומו ואשתעי וכן ונשתעה ונראה יחדו (ישעיה מא'): (ק"ח) סלית. ענין רמיסה כמו סלית כל אבירי: שוגים. מלשון שגגה: תרמיתם. ענין ערמה כמו ותרמית לבם (ירמיה יד'): (ק"ט) סיגים. כסיגים והוא פסולת הכסף: השבת. ענין ביטול: (קכ) סמר. מלשון מסמר ויתד ועניינו התקשות וכן תסמר שערות בשרי (איוב ד'): (קכא) לעושקי. מל' עושק וגזל: (קכב) ערוב. ענין מתיקות כמו קולך ערב (ש"ה ב') ור"ל היטיב והכשר וכן ה' עשקה לי ערבני (ישעיה לח):

מצודת דוד

(קה) גר לרגלי. כמו הנר מציל הוא בחשכת הלילה מכל מכשול לבל תגוף הרגל כן דברך מציל אותי מכל מכשול עבירה: ואור וגו'. כפל הדבר במ"ש: (קו) נשבעתי וגו'. ר"ל כדי לזרז את עצמי נשבעתי לשמור וכו' קיימתי את השבועה: (קז) נעניתי. נעשיתי מוכנע עד מאוד לכן חייני כדברך שאמרת עלי ע"י נתן הנביא: (קח) נדבות פי. דברי רצוי מה שפי מתנדב קבלם ברצון ולמדני משפטיך: (קט) נפשי בכפי. אף שנפשי היא תמיד בסכנה כמו המחזיק דבר מה בכפו שהיא קרובה ליפול כשיפתח כפו ועכ"ז לא שכחתי תורתך בטרדות סכנה: (קי) נתנו. אף כי נתנו פח בדרכי מ"מ לא תעיתי מדרך פקודיך לעשות בהם נקם: (ק"יא) נחלתי. אני מחזיק לעולם בתורה והיא לי לנחלה כי המצות שבהם ישישו לבי: (ק"ב) נתייתי לבי. מתענוגי הזמן: לעולם עקב. עד עולם עד סוף ימי וכפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב'): (ק"ג) סעפים. כל המחשבות שנאתי אבל תורתך אהבתי וכל מחשבותי בה: (ק"ד) סתרי. אתה לי למסתר ולמגן כי אקוה לדברך אשר הבטחתני על זה: (קטו) סורו וגו'. לבל תסיתו אותי הרע כי חפץ אני לשמור מצות אלהי: (קטז) סמכני. סמוך אותי בהבטחתך שאחיה ואל תבייש אותי מן תקותי כי המקוה לדבר מה ונמנע ממנו תחשב לו לבושה: (ק"ז) סעדני. כשאתה תסעד אותי אהיה בוודאי נושע ותמיד אספר חוקיך כי יסורו ממני הטרדות המונעות: (ק"ח) סלית. רמסת כל השוגים מעשות חוקיך ר"ל עם כי יאמרו שגגה היתה: כי שקר תרמיתם. כי יודע אתה שערמתם שקר ולא בשגגה נעשה כי מזידין המה: (ק"ט) סיגים. כמו הסיגים אשר נשרפים המה בכור הצורף כן השבת מן העולם כל הרשעים ולכן בראותי מפתם אהבתי עדותיך: (קכ) סמר. כי בשרי נתקשה ועמדה כמסמר מפחדך הרב ויראתי מן המשפט ולכן אהבתי עדותיך: (קכא) בל תניחני. בל תעזוב אותי להיות נמסר ביד עושקי: (קכב) ערוב. היטיב והכשר עבדך לטוב שלא יעשקוני ודים:

פ ר ק ש מ י נ י

א כל הבשר אסור לבשל בחלב, חוץ מבשר דגים וחגבים. ואסור להעלותו עם הגבינה על השלחן, חוץ מבשר דגים וחגבים. הנזדר מן הבשר — מתר מבשר דגים וחגבים. העוף עולה עם הגבינה על השלחן, ואינו נאכל; דברי בית שמאי. ובית הלל אומרים: לא עולה, ולא נאכל. אמר רבי יוסי: זו מקלי בית שמאי, ומחמרי בית הלל. באיזה שלחן אמרו? בשלחן שאוכל עליו; אבל בשלחן שסודר עליו את התבשיל — נותן זה בצד זה, ואינו חושש. ב צורך אדם בשר וגבינה במטפחת אחת, ובלבד שלא יהו נוגעין זה בזה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: שני אכסנאין אוכלין על שלחן אחד, זה בשר, וזה גבינה, ואין חוששין.

ג טפת חלב שנפלה על החתיכה, אם יש בה פגות מעם פאותיה חתיכה — אסור. נער את הקדרה, אם יש בה פירוש ברטנורא

ח א כל הבשר אסור לבשל בחלב. יש מהן, מדברי תורה, כגון בשר בהמה. ויש מהן מדברי סופרים, כגון בשר עוף. חוץ מבשר דגים וחגבים. שאין לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים: ואסור להעלותו עם הגבינה על השלחן, ואפילו בשר עוף דאסור אכילתו מדברי סופרים אסור להעלותו עם הגבינה על השלחן. גזירה שמא יעלה גבינה עם בשר בהמה כאלפס רותח שהוא אסור מן התורה, דהיינו מבשל: הנזדר מן הבשר. בנדרים הלך אחר לשון בני אדם. ולכל מין בשר אדם קורא בשר, חוץ מבשר דגים וחגבים: וביה אומרים לא עולה ולא נאכל. ואין להקשות בית הלל היינו תנא קמא דאמר לעיל ואסור להעלותו עם הגבינה על השלחן, דיש לומר דהכי קאמר, דבר זה מחלוקת בית שמאי ובית הלל. ואין זה סתם ואח"כ מחלוקת, דב"ש במקום ב"ה אינה משנה: אמר ר' יוסי כו'. הא קמשמע לן דתנא קמא רבי יוסי היא. ומפני ששכח ולא הזכיר שמו בתחלה, הזכיר שמו בסוף, והרי הוא כאילו אמר האי דהעוף עולה ואינו נאכל דברי בית שמאי, ובית הלל אומרים לא עולה ולא נאכל, ר' יוסי אמר, שר' יוסי אומר זו מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל: בשולחן שאוכל עליו. דאידי דממשמש ביה דא אתי לאתנוחי על זה גב זה:

ב ובלבד שלא יהיו נוגעין זה בזה. דאי נגע, אע"ג דצונן בצונן הוא, כעו דרחה: שני אכסנאין אוכלים על שלחן אחד. דוקא שאין מכירין זה את זה. אבל מכירין זה את זה, אסור, שמא ימול אחד מהן משל חברו ויאכל. והלכה כרשב"ג:

ג טיפת חלב שנפלה על אחת מן החתיכות שכולה חוץ לרובט, ולא הגים את הקדירה ולא כסה אותה, הרי לא נחלק מעם הטפה אלא

משניות מבוארות — קהתי

באור משנה א

שלוש פעמים נאמר בתורה: "לא תבשל גדי בחלב אמו (שמות כג, יט); שם לד, כו; דברים יד, כא), ודרשו: אחד לאיסור בישול, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה (מכילתא פרשת משפטים: ברייתא בגמרא: ספר המצוות להרמב"ם לא תעשה קפ"ו) — פרק זה בא ללמדנו פרטי הדינים של איסור בשר בחלב.

כל הבשר — של בהמה חיה ועוף, אסור לבשל בחלב — כוונת משנתנו גם לאיסור אכילה והנאה, אלא שנקטה בישול כלשון הכתוב; ובגמרא מבואר: כל הבשר אסור לבשל בחלב — יש בשר שאסור מדברי תורה, כגון בשר בהמה, ויש שאסור מדברי סופרים, כגון בשר חיה ועוף (רש"י); ויש סוברים שאף בשר חיה אסור מן התורה, חוץ מבשר דגים וחגבים — שאף מדברי סופרים אין בשרם נאסר בחלב. ואסור להעלותו — כל הבשר, עם הגבינה על השלחן — על שולחן אחד, גזירה שמא יעלה הבשר עם הגבינה בתוך אילפס רותח (היינו בכלי ראשון), שהוא דרך בישול, ואסור מן התורה; ואפילו בשר עוף שאסור אכילתו מדברי סופרים, אסור להעלותו עם הגבינה על שולחן אחד, כדברי בית הלל להלן במשנתנו, גזירה שמא יעלה בשר בהמה עם הגבינה בכלי ראשון ורתח; ואין זו גזירה לגזירה, שהעלאתו היינו אכילתו (גמרא ורש"י); ויש אומרים, שגזרו על העלאת בשר עוף וגבינה, שמא יבוא לאכלם יחד (רמב"ם), חוץ מבשר דגים וחגבים — שמוותר להעלותו עם הגבינה על השולחן, שהרי מותר גם לאכלם כאחד; ולא נקטה המשנה פיסקה זו אלא אנב לשון הרישא. הנזדר מן הבשר — שאסור על עצמו בנדר הנאה מבשר, כגון שאמר: "קונם הבשר עלי", מתר בבשר דגים וחגבים — שכן כלל הוא: בנדרים הולכים אחר לשון בני אדם, ואין דרך בני אדם לקרוא בשר דגים וחגבים בשם בשר סתם. העוף עולה עם הגבינה על השלחן, ואינו נאכל — אבל אסור לאכלו עם הגבינה, דברי בית שמאי — שסוברים הם, הואיל ובשר עוף בחלב אינו אסור אלא מדברי סופרים, אין גזורים על העלאתו עם הגבינה על השולחן. ובית הלל אומרים: לא עולה, ולא נאכל — אסור גם להעלותו עם הגבינה על שולחן אחד, כמו שבארנו לעיל בדברי תנא קמא; ואמנם תנא קמא בא להשמיענו ברישא את ההלכה כדברי בית הלל. אמר רבי יוסי: זו מקלי בית שמאי,

ומחמרי בית הלל — משנתנו באה כאן להשמיע, שתנא קמא רבי יוסי הוא, והוא שהביא כאן את המחלוקת של בית שמאי ובית הלל, שכן רבי יוסי אמר, שהלכה זו היא מן ההלכות שבית שמאי מקילים בהן ובית הלל מחמירים בהן, ושנה כאן בבית הלל, שאסור להעלות כל הבשר, ואפילו בשר עוף, עם הגבינה על השולחן (המפורשים). באיזה שלחן אמרו — שאסור להעלות עליו בשר עם גבינה? בשלחן שאוכל עליו — שהואיל וממשמשות בו הידים, יש לחוש שמא יניחם זה על גבי זה, או שמא יאכלם כאחד (רש"י; הר"ן). אבל בשלחן שסודר עליו את התבשיל — שמסדרים עליו את התבשיל לפני הגשתו לשולחן שסועדים עליו, נותן זה בצד זה בשר בצד גבינה, ואינו חושש — שמא יערבם ויאכלם כאחד, ובלבד שלא יהיו נוגעין זה בזה (הר"ן).

ולמה נקטה המשנה "גבינה" ולא "חלב"? עיין "מלאכת שלמה" וחיידושי הרש"ש.

באור משנה ב

צורך אדם בשר וגבינה במטפחת אחת — מותר לארוז בשר וגבינה במטפחת אחת, ובלבד שלא יהו נוגעין זה בזה — שאם נגעו זה בזה, אף על פי שצונן בצונן הוא, צריך להדיח מקום נגיעתם; הלכך יש להזהר שלא יגעו זה בזה, שמא ישכח ויאכלם בלא הדחה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: שני אכסנאין — אורחים באכסניה שאינם מכירים זה את זה, אוכלין על שלחן אחד, זה בשר, וזה גבינה, ואין חוששין — שמא יאכל האחד משל חברו, הואיל ואין מכירים זה את זה. אבל אם מכירים הם זה את זה, אסורים לאכול על שולחן אחד, זה בשר וזה גבינה, שיש חשש שמא יאכלו זה משל זה.

באור משנה ג

משנתנו באה ללמד דין חלב שנבלע בחתיכת בשר שבתוך קדירה. טפת חלב שנפלה על החתיכה — של בשר שבתוך קדירה ורתחתה, וחתיכה זו היא כולה מחוץ לרובט, כגון שהיא מונחת על חתיכה אחרת שמקצתה חוץ לרובט (תוספות: המאירי), ולא בחש את התבשיל ולא כיסה את הקדירה, ונמצא שטיפת החלב לא נתפטה

בנותן טעם באותה קדרה — אסור. הפחל — קורעו ומוציא את חלביו; לא קרעו — אינו עובר עליו. חלב — קורעו ומוציא את דמו; לא קרעו — אינו עובר עליו. המעלה את העוף עם הגבינה על השלחן — אינו עובר בלא תעשה. ד בשר בהמה טהורה פחלב בהמה טהורה — אסור לבשל, ואסור בהנאה. בשר בהמה טהורה פחלב בהמה טהורה, בשר בהמה טהורה פחלב בהמה טהורה — אסור לבשל ומתן בהנאה. רבי עקיבא אומר: חיה ועוף אינם

פירוש ברטנורה

לאותה חתיכה בלבד: אם יש בנותן טעם באותה חתיכה. כלומר אם אין באותה חתיכה לבדה ששים לבטל הטפה, מיד נאסרת החתיכה, ואוסרת חברותיה וצריך ששים כנגד כל החתיכה: ניער את הקדירה. שהגיס בה מיד קודם שקבלה החתיכה טעם מן הטפה, והשתא נתעברה הטיפה בכולן: אם יש בנותן טעם באותה קדירה. כלומר אין כח בטפה לאסור כולן אלא"כ יש בה טעם ליתן בכל הקדירה: הפחל. דר הבהמה: קורעו ומוציא את חלביו. קורעו שתי וערב וטחו בכותל. ומותר אחר כך לבשלו עם בשר בקדירה: לא קרעו אינו עובר עליו. אם בשלו לבדו בקדירה. ומותר לעשות כן אפילו לכתחלה. אלא אידי דבעי למיתני סיפא גבי לב לא קרעו אינו עובר עליו אבל איסורא מיהא איכא, תני נמי רישא אינו עובר עליו. ואם בשלו עם בשר בלא קריעה, משערים אותו בששים וכולל עצמו מן המנין, והכחל נשאר לעולם אסור: חלב קורעו ומוציא את דמו. לא קרעו אינו עובר עליו. להיות בכרת. ובמסכת כריתות (דף כ"ב) מוקי לה בלב עוף, שאין בדמו כזית. אבל בלב בהמה חייב כרת אם אכלו ולא קרעו לאחר בשולו. אבל בשר חלב אינו נאסר שהלב חלק הוא ואינו בולע: אינו עובר בלא תעשה. אינו יכול לבלע לא ידי לא תעשה. כלומר אין לחוש שמא יאכלנו ועבור עליו דאי נמי אכיל ליה אינו עובר בלא תעשה:

ד מותר לבשל ומותר בהנאה. דאין בו משום בשר בחלב. דתלתא גרי כתיבי גבי איסור בשר בחלב, וחד מינייהו להוציא את הטמאה, שאם בשל בשר

משניות מבוארות — קהתי

שאסור לכתחילה לאכלו, אבל ההלכה היא כנוסח הראשון, שכן ברייתא המובאת בגמרא מסייעת לאותו נוסח (עיי' גמרא חולין קט, ב). חלב — במסכת כריתות (כב, א) מבואר, ששני מיני דמים הם בלב: א. דם של עצמו כשאר הבשר; ב. דם המתכנס בתוכו בשעת השחיטה; ואמנם הדם של עצמו יוצא במליחה כשאר הדמים שבאברים, אבל הדם הכנוס בתוכו אינו יוצא במליחה, שאין המליחה מפלטת דם הכנוס אלא דם הבלוע (המאיר); ובאה משנתנו ללמד, שהלב — קודם מליחתו, קורעו ומוציא את דמו — את הדם שבתוכו, ואחר כך מולחו ומבשלו ואוכלו; לא קרעו — כלומר שמלחו ולא קרעו, קורעו לאחר מליחתו ומוציא את הדם שבתוכו ומותר, ואינו צריך מליחה אחרת, שמתוך שהלב חלק אינו בולע מדם שבתוכו (פסחים עד, ב); ואפילו נתבשל בקדירה בלי קריעה, קורעו לאחר בישולו ומותר (גמרא); ואם לא קרעו ואכלו, אינו עובר עליו — כלומר שאינו חייב עליו כרת, ומבואר במסכת כריתות, שמדובר כאן בלב עוף, שאין בדמו כזית, אבל בלב בהמה, אם לא קרעו לאחר בישולו ואכלו, חייב עליו כרת. המעלה את העוף עם הגבינה על השלחן — שאוכלו עליו, כמבואר במשנה א, אינו עובר בלא תעשה — כלומר שאינו בא לידי "לא תעשה" (גמרא), שאף אם יאכלם כאחד, לא יעבור על איסור של תורה אלא על איסור דרבנן, שבשר עוף בחלב אינו אסור אלא מדברי סופרים. אבל המעלה בשר בהמה עם הגבינה על שולחן, יכול לבוא לידי עבירה באיסור של תורה, כמו שביארנו במשנה א. ומכל מקום הלכה כדברי בית הלל, שאף בשר עוף אסור להעלות עם הגבינה על השולחן, כמבואר שם.

באור משנה ד

משנתנו באה ללמד, באיזה בשר ובאיזה חלב נוהג איסור בשר בחלב. בשר בהמה טהורה פחלב בהמה טהורה, אסור לבשל — כלומר שאיסור בשר בחלב האמור בתורה הוא לגבי בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, שאסור הוא בבישול, ואסור בהנאה — אם בישלו; ואף על פי שנאמר בתורה "לא תבשל גדי בחלב אמו", כל בהמה טהורה בכלל האיסור, שכל מקום שנאמר "גדי" סתם (ולא "גדי עזים"), אפילו פרה ורחל במשמע (גמרא). אבל בשר בהמה טהורה פחלב בהמה טהורה — כגון בשר פרה בחלב סוסה, או בשר בהמה טהורה פחלב בהמה טהורה — וכל שכן בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, מתן לבשל ומתן בהנאה — מותר למכרו לגוי, שאין בבשר הטמאה או בחלבה משום איסור בשר בחלב. ולמדים זה ממה שכתוב שלוש פעמים "גדי",

אלא בחתיכה זו, ולא בשאר החתיכות שבקדרה, אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה — אם יש בטיפת החלב כדי ליתן טעם באותה חתיכה, כלומר שאין בחתיכה זו ששים כנגד טיפת החלב שנפלה עליה, אסור — אותה חתיכה אסורה, ואין שאר החתיכות וכל הנמצא בקדירה מצטרף לבטל את טעם החלב, שהרי לא נתפשט אלא בחתיכה זו שטיפת החלב נפלה עליה, כמבואר לעיל; הלכך אם קדם וסילק חתיכה זו מן הקדירה קודם שהספיק לבלוע את החלב ולפלוט על האחרות, הרי החתיכה אסורה, וכל מה שבקדרה מותר (המאיר). נער את הקדרה — אם לאחר שנפלה טיפת החלב על החתיכה ניער מיד את הקדירה, והכניס את החתיכה בתוך הרוטב, קודם שבלעה חתיכה זו את החלב וקיבלה טעם ממנו, ונמצא שנשתפשה טיפת החלב בכל מה שבקדרה; וכן אם כיסה את הקדירה, שעל ידי הכיסוי עולים האדים ובועות הרוטב מחמת הרתיחה ומערבבים כל מה שבקדרה; אם יש בה בנותן טעם באותה קדרה — אם יש בטיפה כדי ליתן טעם בכל מה שבקדרה, אסור — כל הקדירה אסורה, אבל אם אין בטיפה כדי ליתן טעם בכל הקדירה, אף החתיכה שנפלה הטיפה עליה מותרת, שכל מה שבקדרה מצטרף לבטל את טעם הטיפה. ברום, אם לא ניער מיד אלא לאחר שבלעה החתיכה את טיפת החלב וקיבלה טעם ממנה, אף חתיכה זו נעשית חתיכה של איסור, וצריך בקדירה ששים כנגד כולה. ואם אין בה ששים כנגד חתיכה זו, כל מה שבקדרה אסור. הפחל — הדר של הבהמה, קורעו ומוציא את חלביו — התורה לא אסרה בשר בחלב אלא בחלב היוצא מדר הבהמה בחייה, אבל חלב היוצא מן הכחל לאחר שחיטתה לא נאסר מן התורה בבשר, שנאמר: "בחלב אמו", ולא בחלב שחוטתה (גמרא חולין ק"ג, ב); ברום, חכמים אסרו אף בחלב זה, גזירה שמא יבואו לאכול בשר בחלב שאיסורו מן התורה. ומכאן, אסור לבשל את הכחל אפילו בפני עצמו בלי שום בשר אחר, מפני שבשר הכחל בולע מן החלב שבו; ובאה משנתנו ללמד שאם רוצה לבשלו, קורעו ומוציא את חלבו — בגמרא מבואר, שקורעו שתי וערב וטחו (ומכנה) בכותל, כדי שיצא חלבו, ואחר כך מותר לבשלו, כלומר לבשלו בפני עצמו (המאיר); ויש מפרשים, שמותר גם לבשלו עם בשר בקדירה (הרמב"ם). לא קרעו — לא קרע את הכחל, דהיינו שלא הוציא ממנו חלבו, ובישלו בפני עצמו בקדירה, אינו עובר עליו — משום איסור בשר וחלב, ומבואר בגמרא: אינו עובר עליו ומותר. כלומר שאף לכתחילה מותר לאכלו אם עבר ובישלו, ונקטה המשנה לשון "אינו עובר עליו" (ולא "מותר") אגב הסיפא בדין חלב. ואמנם לפי נוסח אחר שבגמרא מבואר: אינו עובר עליו ואסור. כלומר

מן התורה, שנאמר: "לֹא־תִבְשֹׁל גְדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ" שְׁלֹשׁ פְּעָמִים (שמות כג, יט; שם לד, כו; דברים יד, כא) — פָּרֵט לֶחִיָּה וְלַעֲוֹף וְלִבְהֶמָּה טָמְאָה. רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אוֹמֵר: נֶאֱמַר (דברים יד, כא): "לֹא תֹאכְלוּ כָל־נִבְלָה", וְנֶאֱמַר (שם): "לֹא־תִבְשֹׁל גְדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ" — אֵת שְׁאֵסוֹר מִשּׁוֹם נִבְלָה, אִסּוֹר לְבִשֹׁל בַּחֲלֵב. עוֹף, שְׁאֵסוֹר מִשּׁוֹם נִבְלָה, יוֹכֵל יִהְיֶה אִסּוֹר לְבִשֹׁל בַּחֲלֵב? תִּלְמוּד לּוֹמֵר "בַּחֲלֵב אִמּוֹ" — יֵצֵא הָעוֹף, שְׁאִין לוֹ חֵלֶב אִם.
ה קֵבֶת נִכְרִי וְשֵׁל נִבְלָה — הָרִי זֶה אִסּוּרָה. הַמַּעֲמִיד בְּעוֹר שֶׁל קֵבֶה בְּשָׂרָה, אִם יֵשׁ בְּנוֹתָן טַעַם — הָרִי זֶה אִסּוּרָה. בְּשָׂרָה שִׁינְקָה מִן הַטְּרֵפָה — קֵבֶתָהּ אִסּוּרָה. טְרֵפָה שִׁינְקָה מִן הַבְּשָׂרָה — קֵבֶתָהּ מִתְּרֵת, מִפְּנֵי שְׁפָנוֹס בְּמַעֲיָהּ.

פירוש ברטנורה

בהמה טמאה אפילו בחלב בהמה טהורה, מותר. ובאכילה מזה אסור, משום בשר טמא. וכן נמי תלתא בחלב אמו כתיב, וחד מיניהו למעוטי חלב טמאה, ואפילו הבשר טהור: פרט לחיה ולעוף ולבהמה טמאה. גדי פרט לעוף שאינו בהמה. גדי פרט לחיה, דאף על גב דחיה בכלל בהמה, אתא קרא יתירא ואפקיה. גדי ולא בהמה טמאה, ונפקא לן מדכתיב (בראשית כ"ז) ואת עורות גדי העזים, וישלח יהודה את גדי העזים (שם ל"ח), כאן פירש לך הכתוב דגדי זה מעזים הוא, הא אם לא פירש, יש במשמע אף שאר בהמה, מדאיצטריך ביה לפרושי: נאמר לא תאכלו כל נבילה. ונאמר באותו פסוק עצמו לא תבשל גדי בחלב אמו, דמשמע כל שנוהג בו איסור נבילה יש בו משום בשר בחלב. ואיכא בין רבי יוסי הגלילי ובין רבי עקיבא, דרבי יוסי הגלילי סבר חיה דאורייתא, דכל שהוא אסור משום נבילה יש בו משום בשר בחלב, חוץ מן העוף שאין לו חלב אם. ור"ע סבר, חיה לאו דאורייתא. אי נמי, עוף מדרבנן איכא בנייהו, ר' עקיבא דפריש אינו מן התורה, משמע הא מדרבנן יש בו איסור. אבל רבי יוסי הגלילי דלא פריש האי לישנא, שרי ליה לגמרי. והלכה כר' עקיבא:

ה קיבה. חלב הקרוש שבתוך הקיבה: נכרי ושל נבילה. הכי קאמר קיבת שחיטת נכרי שהיא נבילה, הרי זו אסורה: המעמיד. חלב: בעור של קיבה. דהוא בשר: אם יש בה. ליתן טעם בחלב הרי זו אסורה. ואם לאו, מותרת. ואע"פ שהוא מעמיד, הואיל והעור עצמו של היתר הוא ואין איסורו אלא מחמת דבר אחר שנתערב בו, לא אמרינן בהאי הכל חולץ אחר המעמיד. אבל אם העמיד הגבינה בעור קיבה של נבילה, אפילו אין בה ליתן טעם בחלב, אסור, מפני המעמיד שאסור ואיסורו מחמת עצמו. ולפיכך אסור גבינות הנכרים, מפני שמעמידן אותם בעור קיבה של נבילה. אבל הקיבה עצמה דהיינו החלב הקרוש שבתוך הקיבה, אסוקא דלית בה איסור כלל, דפירשא בעלמא הוא. כן כתב רמב"ם. אבל רש"י כתב, וחלב הנמצא קרוש בעור הקיבה שמולחין אותה בעורה, אני הייתי נוהג היתר עד הנה, ובלבד שלא יתנו בה חלב אחר, וטועה הייתי בכך, שהייתי סובר מדאמרינן [בע"ר דף כ"ט] גבי קיבת עולות, כהן שדעתו יפה גומעה חיה, שמע מינה פירשא בעלמא היא ולא מיתסרא, ולא היא, חלב גמור הוא מרתנן במתניתין כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה, שמע מינה חלב הוא. וקיבת עולה דשריא, משום דלאו גופה הוא אלא שינקתו מאמו והוה ליה כנוס בתוך מעיה כנתון בקערה ומותר:

משניות מבוארות – קהתי

הוא: קיבת נכרי ושל נבילה — קיבת שחיטת נכרי שנבילה היא; ו"קיבה" היינו החלב הקרוש שבתוכה, הָרִי זֶה אִסּוּרָה — כלומר שאסור החלב שבה משום איסור נבילה. ברם, אין הלכה כן, כפי שיבואר להלן. הַמַּעֲמִיד בְּעוֹר שֶׁל קֵבֶה בְּשָׂרָה — המקריש את החלב על ידי העור של קיבה כשרה, שנתן את החלב לתוך החלב כדי להקפיאו ולעשותו גבינה, ויש כאן בשר בחלב, שהרי עור הקיבה בשר הוא, אִם יֵשׁ בְּנוֹתָן טַעַם — אם יש בעור כדי ליתן טעם בשר בתוך החלב, הָרִי זֶה אִסּוּרָה — הגבינה אסורה משום בשר בחלב, אבל אם אין בו כדי ליתן טעם בחלב (שבטל הוא בששים שיש בחלב נגיד). הגבינה מותרת. ואף על פי שהעור מעמיד את החלב, שמחמיצו ומקפיאו, והלכה היא שדבר המעמיד אינו בטל, במה דברים אמורים? במעמיד החלב בעור של קיבת נבילה, שהעור אסור משום נבילה, ואיסורו מחמת עצמו הוא; הלכך אפילו אין בו בנותן טעם, הגבינה אסורה, שהואיל ודבר המעמיד הוא, אינו בטל. אבל המעמיד בעור של קיבה כשרה, הואיל והעור עצמו דבר המותר הוא, ואינו נאסר אלא מחמת תערובת בשר בחלב, אין הולכים כאן אחר המעמיד אלא אחר נתינת טעם בשר בתוך החלב, ולפיכך אין הגבינה אסורה אלא אם כן יש בעור בנותן טעם. בְּשָׂרָה שִׁינְקָה מִן הַטְּרֵפָה — בהמה כשרה שינקה חלב מן הטרפה, קֵבֶתָהּ אִסּוּרָה — החלב שבקיבתה אסור, שדינו כחלב הטרפה. טְרֵפָה שִׁינְקָה — חלב, מִן הַבְּשָׂרָה — מבהמה כשרה, קֵבֶתָהּ מִתְּרֵת — החלב שבקיבתה מותר, מִפְּנֵי שְׁפָנוֹס בְּמַעֲיָהּ — שהחלב שינקה הבהמה כנוס הוא בתוכה, כאילו נתון הוא בקערה, ודינו כדין המיניקה.

בגמרא שואלים, והלא ברישא שנינו: "קיבת נכרי ושל נבילה, הרי זו אסורה", ומשמע שאף על פי שינקה מן הכשרה, החלב שבקיבתה אסור, ובסיפא שנינו: "טריפה שינקה מן הכשרה, קיבתה מותרת". אמר רב חסדא: רישא נראה כאוכל נבלות, ואילו בסיפא חרי טריפה שחוטשה היא, ואינה מאוסה כל כך כנבילה. אבל תשובתו של רב חסדא נדחית, שהרי אם כנבילה המאוסה אסור את החלב שבקיבתה, אף שאין חשש שמא אם נתיר החלב יבואו לאכול מבשרה, בטרפה השחוטשה, שאם נתיר החלב שבקיבתה יש חשש שמא יבואו לאכול מבשרה, כל שכן שיש לאסור את החלב שבקיבתה. אלא אמר רבי יוחנן: כאן

ואחד מהם נדרש להוציא את בשר הטמאה; וכן כתוב שלוש פעמים "בחלב אמו", ואחד מהם נדרש להוציא את חלב הטמאה. ברם, אם אכל מאותו תבשיל, הריהו לוקה משום אכילת טמאה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: תִּיָּה וְעוֹף אֵינָם מִן הַתּוֹרָה — אינם אסורים מן התורה באיסור בשר בחלב, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא־תִבְשֹׁל גְדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ" שְׁלֹשׁ פְּעָמִים — פעמיים בספר שמות (כג, יט; לד, כ), ופעם בספר דברים (יד, כא), פָּרֵט לֶחִיָּה וְלַעֲוֹף וְלִבְהֶמָּה טָמְאָה — כלומר שלכך נאמר "גדי" שלוש פעמים, אחד למעט חיה, ואחד למעט עוף, ואחד למעט בהמה טמאה; וכן הלכה. רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אוֹמֵר: נֶאֱמַר: "לֹא תֹאכְלוּ כָל־נִבְלָה", וְנֶאֱמַר — באותו פסוק עצמו: "לֹא־תִבְשֹׁל גְדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ" — ומשמע: אֵת שְׁאֵסוֹר מִשּׁוֹם נִבְלָה, אִסּוֹר לְבִשֹׁל בַּחֲלֵב — כל שנוהג בו איסור נבילה, נוהג בו איסור בשר בחלב. עוֹף, שְׁאֵסוֹר מִשּׁוֹם נִבְלָה — שנוהג בו איסור נבילה, יוֹכֵל — אתה לומר: יִהְיֶה אִסּוֹר לְבִשֹׁל בַּחֲלֵב? תִּלְמוּד לּוֹמֵר "בַּחֲלֵב אִמּוֹ" — והרי זה בא למעט את העוף, שכן יֵצֵא הָעוֹף — מכלל איסור בשר בחלב, שְׁאִין לוֹ חֵלֶב אִם — אבל חיה, שיש לה חלב אם ונוהג בה איסור נבילה, אסורה מן התורה באיסור בשר בחלב. — רבי יוסי הגלילי חולק אפוא על רבי עקיבא בענין חיה, שלדעת רבי עקיבא איסורה מדברי סופרים, ולדעת רבי יוסי אף היא איסורה מן התורה. ויש אומרים, שחולק עמו גם בעוף, שלדעת רבי עקיבא בשר עוף בחלב אסור מכל מקום מדברי סופרים, ולדעת רבי יוסי אין בו איסור כלל, ואפילו מדרבנן מותר בשר עוף בחלב. והלכה כרבי עקיבא.

באור משנה ה

משנתנו עוסקת בדין החלב שבתוך הקיבה, כגון טלה או עגל שינקו חלב ולאחר שנשחטו עדיין נמצא החלב בקיבתם. כן עוסקת המשנה בדין המעמיד חלב בעור של קיבה, כפי שיבואר.

קֵבֶת נִכְרִי וְשֵׁל נִבְלָה — בגמרא מבואר, שאין הכוונה במשנה לשני דברים, לקיבת נכרי ולקיבת נבילה, שהרי אף קיבת נכרי, דהיינו קיבת הבהמה ששחטה נכרי, נבילה היא. אלא פירוש הדברים כך

ו חֲמֹר בַּחֲלָב מִפְּדֵם, וְחֲמֹר בְּדָם מִפְּחֻלָּב. חֲמֹר בַּחֲלָב מוֹעֲלִין בוֹ, וְחֲזִיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל, וְנוֹתֵר, וְטָמֵא; מֵה שְּׂאִין בֶּן בְּדֵם. וְחֲמֹר בְּדָם, שֶׁהָדֵם נוֹהֵג בְּבִהְמָה וְחִיָּה וְעוֹף, בֵּין טָמֵאִים וּבֵין טְהוֹרִים, וְהַחֲלָב אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בְּבִהְמָה טְהוֹרָה בְּלִבָּד.

פירוש ברטנורא

ו שֶׁהַחֲלָב מוֹעֲלִין בוֹ. ואפילו קדשים קלים שהן ממון בעלים ואין בהן מעילה בחייהן, יש מעילה באמוריהן לאחר שנוק דמן. דכתיב גבי קדשים קלים (ויקרא ג') כל חלב לה', ולהכי כתיב בהו לה' לזימור דקדשי ה' קרינן ביה לענין מעילה: וטמא. אם אכלו בטומאת הגוף חייב שתי חטאות, אחת משום חלב ואחת משום טומאת הגוף: מִשְׂאֵ"כ בְּדָם. דגבי דם כתיב (שם י"ג) על המזבח לכפר, לכפרה נתתיו ולא שיהא קרוי שלי למעול בו, שאינו עומד אלא לכפר בשבילכם. ומשום פגול אין בו, דכל שדבר אחר מתיר אותו כגון בשר קדשים שהדם מתירו לכהנים בוריקתו, וכגון עולה שדמה מתירה למזבח דאם לא נזרק דמה אין אבריה נקמרים דכתיב (שם) וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' וזהו דקמיר החלב לריח ניחוח, אלו יש בהן משום פיגול, אבל דם שהוא גופיה מתיר הוא אין חייבין עליו משום פגול. ומשום נותר וטמא נמי אין בו דכתיב בדם תרי מעוטי, הוא ולכם, חד למעוטי מותר וחד למעוטי מוטמא: אלא בְּבִהְמָה טְהוֹרָה. דכתיב (שם י') מן הבהמה אשר יקריב ממנה:

משניות מבוארות – קהתי

חֲמֹר בַּחֲלָב מִפְּדֵם, וְחֲמֹר בְּדָם מִפְּחֻלָּב — חלב ודם אסורים שניהם באכילה וחייבים עליהם כרת, שנאמר (ויקרא ז, כג-כז): "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו... כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה... ונכרתה הנפש האוכלת מעמיה. וכל דם לא תאכלו... כל נפש אשר תאכל כל דם, ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", ובאה משנתנו ללמד שיש בחלב חומרה שאינה בדם, ויש בדם חומרה שאינה בחלב. חֲמֹר בַּחֲלָב — החומרה בחלב היא, שֶׁהַחֲלָב מוֹעֲלִין בו — הנהנה מן החלב של קרבן חייב להביא קרבן מעילה; ואפילו בקדשים קלים שאין בהם מעילה בחייהם, שממון בעלים הם, מכל מקום יש מעילה בחליהם לאחר שנוק דמם, שכתוב בקדשים קלים (ויקרא ג, טז): "כל חלב לה'", ודרשו: לרבות אימורי קדשים קלים למעילה (מעילה טו, א), וְחֲזִיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל — שאם הקרבן נעשה פיגול, כגון ששחטו על מנת לזרוק דמו או לאכול מבשרו או להקטיר אימוריו חוץ לזמנו, ואכל מחלבו, חייב משום חלב ומשום פיגול, וְנוֹתֵר — שאם אכל מחלבו של הקרבן לאחר זמן אכילת הקרבן, חייב משום חלב ומשום נותר, וְטָמֵא — שאם אכל מחלבו של הקרבן בטומאת גופו, חייב משום חלב ומשום אכילת קדשים בטומאה; ואם שגג בכל אלו, חייב להביא שתי חטאות. מֵה שְּׂאִין בֶּן בְּדֵם — שאין מועלים בדם הקרבן, שכתוב בדם (ויקרא יז, יא): "ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר", ודרשו: לכפרה נתתיו ולא למעילה (יומא נט, ב), ואין חייבים עליו משום פיגול, שאין פיגול אלא בדבר שיש לו מתירים, כגון בבשר הקרבן שזריקת הדם מתירה אותו לאכילה לאדם, או בחלבים שזריקת הדם מתירה אותם למזבח, אבל הדם אין אחר מתירו אלא הוא מתיר את עצמו, ולפיכך אין חייבים עליו משום פיגול (עיי' זבחים ד, ג); וכן אין חייבים על הדם משום נותר וטמא, שכתוב (שם): "ואני נתתיו לכם", ודרשו "לכם" — שלכם יאה; וכן כתוב (שם): "כי הדם הוא בנפש יכפר", ודרשו: "הוא" לפני כפרה כלאחר כפרה, כלומר שהדם נשאר כמו שהוא ואין איסור אחר נופל עליו (רמב"ם); ובא פסוק אחד למעט דם מותר, ואחד למעט מוטמא. וכלל הדברים, שאין חייבים על הדם אלא משום איסור דם בלבד. וְחֲמֹר בְּדָם — החומרה בדם היא, שֶׁהָדֵם נוֹהֵג בְּבִהְמָה וְחִיָּה וְעוֹף, בֵּין טָמֵאִים וּבֵין טְהוֹרִים — שאיסור אכילת דם נוהג בין בבהמה בין בחיה ובין בעוף, בין בטמאים ובין בטהורים, וְהַחֲלָב אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בְּבִהְמָה טְהוֹרָה בְּלִבָּד — שכתוב (ויקרא ז, כה): "כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה", ונכרתה הנפש האוכלת מעמיה", בא הכתוב ללמד שאין כרת אלא בחלב מן הבהמה שמקריבים ממנה, אבל חלב של חיה ועוף מותר באכילה, וכן האוכל חלב של בהמה טמאה אינו חייב משום חלב אלא משום איסור אכילת בהמה טמאה.

קודם חזרה, כאן לאחר חזרה, ומשנה לא זוהי ממקומה — פירוש הדברים, שהנה במסכת עבודה זרה שנינו (ב, ה): "שאל רבי ישמעאל את רבי יהושע: מפני מה אסרו גבינות הגויים? אמר לו: מפני שמעמידין אותן בקיבה של נבילה", כלומר בחלב הקרוש שבקיבת הנבילה, ומכאן שדעתו של רבי יהושע הייתה, שהחלב שבקיבת נבילה (וטריפה) אסור. אבל לאחר שרבי ישמעאל דחה (במשנה שם) את תשובתו של רבי יהושע, חזר בו רבי יהושע והסכים לדעתו של רבי ישמעאל, שהחלב שבקיבת נבילה (וטריפה) מותר. ומפרש רבי יוחנן, שהירשא שבמשנתנו נשנתה קודם חזרה, והסיפא נשנתה לאחר חזרה, ומשנה לא זוהי ממקומה, כלומר שאף לאחר חזרה לא הוציאו את המשנה שנשנתה קודם חזרה, אלא מכיון שנשנתה השאירו אותה במקומה.

מסקנת הגמרא היא: "והלכתא (ההלכה היא), אין מעמידין בעור קיבת נבילה, אבל מעמידין בקיבת נבילה ובקיבת שחיטת הגוי, ובקיבת כשרה שניקה מן הטריפה, וכל שכן בקיבת טריפה שניקה מן הכשרה, מאי טעמא (מהו הטעם)? חלב המכנס בה פרש בעלמא הוא" — כך היא גירסת הרי"ף והרמב"ם, שסוברים הם, שכל חלב שבקיבה, בין קרוש ובין צלול, אינו חלב אלא פרש (זב). ולכן אין בו כל איסור. אך לפי גירסה זו צריך לומר, שאף ההלכה הראשונה שבסיפא "כשרה שניקה מן הטריפה, קיבתה אסורה" — נשנתה קודם חזרה; וכן אמנם מבואר ב"כסף משנה" (הל' מאכלות אסורות פ, טו), אבל דבר תמוה הוא, שהרי מלשון המשנה לא נראה כך (הרא"ש; שו"ת "תוספות יום טוב").

ברם, רש"י סובר, שכל חלב שבקיבה, ואפילו הקרוש שבו, חלב ממש הוא, אלא שדינו כדין הבהמה שממנה ינקה בהמה זו שנמצא החלב בקיבתה, כמבואר הטעם בסיפא שבמשנתנו: "מפני שכנוס במעיה", כלומר שאין החלב מגופה, אלא כנוס הוא בתוכה. ומכאן שכל הסיפא שבמשנתנו נשנתה לאחר חזרה, ואין גורסים במסקנת הגמרא "ובקיבת כשרה שניקה מן הטריפה" וכו', שהלכה היא כמשנתנו, שכשרה שניקה מן הטריפה, קיבתה אסורה. אמנם הירשא נשנתה קודם חזרה, וההלכה היא שמעמידין בקיבת נבילה, היינו בחלב שבקיבתה, מאותו הטעם האמור במשנה: "מפני שכנוס במעיה", שאין החלב משל עצמה אלא משל הבהמה המניקה, והיריהו דכר הנפרש ונבדל ממנה.

ויש דעה המכרעת בין שתי הדעות דלעיל, והיא דעתו של רבנו תם המובאת בתוספות (חולין קטז, ב), שגורס הוא את כל מסקנת הגמרא, כמו שהבאנו לעיל, ואף כל הסיפא שבמשנתנו נשנתה לדעתו לאחר חזרה; שכן מחלק רבנו תם בין החלב הצלול לחלב הקרוש, שחלב הקרוש אינו אלא כפרש, ואין בו כל איסור (כדעת הרי"ף והרמב"ם); אבל חלב הצלול, חלב ממש הוא (כדעת רש"י). הלכך מה ששינוי בסיפא שבמשנתנו: "כשרה שניקה מן הטריפה, קיבתה אסורה", הכוונה היא לחלב הצלול שבקיבתה, שהואיל וינקה אותו מן הטריפה, הריהו אסור, מפני שכנוס הוא במעיה. אמנם "טריפה שניקה מן הכשרה, קיבתה מותרת" — בין בחלב הצלול ובין בחלב הקרוש, ברם, במסקנת הגמרא אין מדובר אלא בחלב הקרוש שבקיבתה, ולפיכך אמרו שמעמידים בקיבת כשרה שניקה מן הטריפה וכל שכן בקיבת טריפה שניקה מן הכשרה, לפי שהחלב המכנס בה, היינו החלב הקרוש שבתוכה, פרש בעלמא הוא.

באור משנה ו

אגב הדברים שנישנו בפרקים ה-ח, כמה הם נוהגים, הובאה כאן משנתנו ללמד, כמה נוהג איסור דם ובמה איסור חלב.

פרק תשיעי

א העור, והרטב, והקיפה, והאלל, והעצמות, והגידין, והקרנים, והטלפים — מצטרפין לטמא טמאת אכלים, אבל לא טמאת נבלות. פיוצא בו: השוחט בהמה טמאה לנכרי ומפרכסת — מטמאה טמאת אכלין, אבל לא טמאת

פירוש ברטנורא

ט א העור והרטב. משום דתנן בפרק בהמה המקשה (דף ע"ו) גבי שלא, ואינה מטמאה טמאת אוכלים ולא טמאת נבלות, תנא העור והרטב. והאי דאפסקיה, משום דתנא בפרק בהמה המקשה מצא בה בן תשעה חי טעון שחיטה וחייב באותו ואת בנו, תנא אח"כ אותו ואת בנו. ואידי דאירי ביה בשחיטה שאינה ראויה תני בתריה כסוי הדם. ואידי דתנא בכסוי הדם ונוהג בחיה ועוף תנא גיד הנשה דנוהג בחיה ולא בעוף. ואידי דאירי ביה ביד שנתבשל בה גיד הנשה (בבליעא איסור), תנא כל הבשר. ובתריה הדר לענינא קמיתא דשליא, ואינה מטמאה טמאת אכלים: העור והרטב. העור של בהמה שחומה כגון פחות מכביצה בשר ועורה מחובר בה, מצטרף, מפני שהוא שומר לבשר, והשומרים מצטרפים לטומאה קלה שהיא טמאת אכלים, דכתיב בה (ויקרא י"א) על כל זרע וזרע אשר זרע, כדרך שבני אדם מוציאים לזריעה, חטה בקליפתה ושעורה בקליפתה ועדשין בקליפתן. ואע"ג דבההוא קרא טחור הוא כתיב ביה, מעמא משום דלא הוכשר, דסמך ליה וכו' ויתן מים על זרע, דהוכשר, טמא הוא: והרטב. כשהיא קורשה דרך לאכלה עם הבשר, ומצטרפת להשלים שיעור כביצה. אבל אינה אוכל לקבל טומאה בפני עצמה: והקיפה. תבלין. והן עצמן לאו אוכלים חשיב, אבל לא מצטרפין: והאלל. גיד השדרה והצואר. והוא רחב ולבן וקשה וקורין לו בלע"ז קפיל"ו. ודוגמתו באיב (י"ג) רופאי אליל כלכם. שמשפספס אין לו רפואה להתחבר עוד, כך אתם, דבר שאין בו רפואה אתם אומרים לרפאות. אי נמי, קרי תנא אלל לבשר שפלטו סכין, כשמשפספסין את הבהמה פעמים שחשכין פולט מן הבשר אצל העור, ולא חשיב אוכל, אבל מצטרף עם האוכל: והקרנים והטלפים. כל שחורבן ויצא מהם דם אצל עיקרן מלמטה שהן רכים. ומיהו באפני נפשיותו לאו אוכלים ניהו: מצטרפין. משום שומר: לטמא טמאת אכלין. להשלים שיעור כביצה. שאין אוכלים טמאים מטמאים בפחות מכביצה: אבל לא טומאת נבילות. אם מניבלה הן, אין מטמאין, ואין מצטרפין לכזית להשלים שיעור נבילה לטמא אדם ובגדים שעליו, דכתיב (ויקרא י"א) הנוגע בנבלתה, ולא בעור שאין עליו כזית בשר והעור משלים לכזית, שהנוגע בו אינו טמא, לפי שאין שומר מצטרף לטומאת נבילות. וכן קפה ורומב לאו מין נבילה ניהו. ואלל וגידים לאו בשר הן. אבל אוכלים בעלמא הוו בהדי בשר: פיוצא בו. [יש] שהוא מטמא טמאת אכלים, להיות מקבל טומאה מן השרץ ומטמא אוכלים אחרים, ואינו מטמא מאלו טומאת נבילות לטמא אחרים: השוחט בהמה טמאה לנכרי. ישראל ששחט בהמה טמאה לצורך נכרי ועורה מפרכסת, אע"ג דלא הויא לנכרי דלא שריא שחיטה לבני נח עד שתמות, אפילו הכי הואיל וישראל שחט, שחיטה מעלייתא היא, והואיל השחיטה שריא לבני ישראל בבהמה טהורה, משויא ליה מחשבתו אוכלא בשחיטה אף בטמאה לנכרי. אבל נכרי בשחיטה לא משויא ליה מחשבתו אוכלא, דלא אשכחן שחיטה לגביה. ומטמאה לישראל לא משויא ליה אוכלא, דבטלה מחשבתו: אבל לא טומאת נבילות עד שתמות. דהא וכו' ימות מן הבהמה כתיב (שם): או עד שיתיו

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

דס; ויש מפרשים, מפני ששומרים על הבשר (החאירי). מצטרפין — כל הדברים הללו מצטרפים עם הבשר להשלים שיעורו לכביצה, לטמא טמאת אכלים — ואף על פי שהדברים הללו אינם נאכלים בפני עצמם, ומכאן שאינם מטמאים בפני עצמם, מכל מקום כיון שנאכלים עם הבשר, או ששומרים עליו שלא יפסד, מצטרפים עמו לטמא טומאת אכלים, אבל לא טמאת נבלות — שכן בשר נבילה מטמא טמאת אכלים, ואם אין בו כזית, אלא שאחד הדברים הללו משלים אותו לכזית, אינו מצטרף עמו לטמא משום נבילה, שכתוב (ויקרא י"א, טז): "הנוגע בנבלתה" — ולא בעור שאין עליו כזית בשר והוא משלימו לכזית, שהנוגע בו אינו טמא, לפי שאין שומר מצטרף לטומאת נבלות, וכן רטב וקיפה אינם ממין הנבילה, ואלל וגידים וקרנים אינם בשר כלל; הלכך אינם מצטרפים לטומאת נבלות. פיוצא בו — יש בשר שטמא טומאת אכלים אם נטמא בשרץ, ואינו מטמא טומאת נבלות: השוחט בהמה טמאה לנכרי — לצורך גוי, ומפרכסת — ועדיין הבהמה חיה ומפרכסת, מטמאה טמאת אכלין — שאם נגע בבהמה אב הטומאה, נטמאה ומטמאה אוכלים אחרים, ואף על פי שבהמה זו אינה ראויה לאכילה לא לגוי ולא לישראל, שהרי לגוי היא אסורה עד שתמות משום אבר מן החי, ולישראל אסורה משום שטמאה היא, מכל מקום הואיל וישראל שחטה, ושחיטת ישראל עושה בהמה טהורה כאוכל, לפיכך היא עושה אף בהמה טמאה לנכרי כאוכל לענין טומאה, ומטמאה טמאת אכלים, אבל לא טמאת נבלות — שאין הבהמה מטמאה כנבילה, עד שתמות, או עד שיתיו את ראשה — שאם הוא מתיו את ראשה, אף על פי שהיא מפרכסת, הרי היא מטמאה כנבילה; והרי רבה — הכתוב, לטמא טמאת אכלין, ממה שרבה לטמא טמאת נבלות — שהרי כל אלו שנימנו לעיל מצטרפים לבשר לטמא טומאת אכלים, ואינם מטמאים טומאת נבלות, כמו שבארנו. רבי יהודה אומר: האלל המכנס — שיעור הבשר הנדבקים בעור בשעת הפשט, שכניסם הרבה ביחד, אם יש בו פניות במקום אחד — אם מכניסם הם למקום אחד בשיעור כזית, והם מניבלה, חייב עליהם משום טומאת נבלות, כלומר שאם נגע באלל המכנס, כמבואר

לפי ששינו בסוף פרק ד, ששליא אינה מטמאה לא טומאת אכלים ולא טומאת נבלות, מוסיף פרק זה ללמד בדיני טומאת אכלים וטומאת נבלות, והופסק הענין על ידי כל הפרקים הללו, הואיל וסודרו זה אגב זה, שכן אגב הדברים שישנו בפרק ד משנה ה: "מצא בה בן תשעה חי טעון שחיטה וחייב משום אותו ואת בנו". בא פרק "אותו ואת בנו" (פרק ה); ומשום שבענין "אותו ואת בנו" מדובר בשחיטה שאינה ראויה, נישנה אחרי פרק "כיסוי הדם" (פרק ו), שאף בו מדובר בדין שחיטה שאינה ראויה; ולפי שכיסוי הדם נוהג בחיה ובעוף הובא אחר כך ענין גיד הנשה (פרק ז), שנוהג בחיה אבל לא בעוף; ואגב המשנה (ז, ד) "כל שנתבשל בה גיד הנשה", העוסקת בדין תערובת איסור והיתר, הובא פרק "הבשר" בענין תערובת בשר וחלב; וחזור פרקנו לענין טומאת אכלים וטומאת נבלות שבסוף פרק ד. — לדעת המאירי צריך פרק זה לבוא בסוף המסכת, אלא שתקון סופרים הוא, כדי להשלים המסכת בענין מצוות שילוח הקן שנאמר בה (למען יטב לך והארכת ימים" (בספר "בית הבחירה" בא פרק זה בין הפרקים ראשית הגז ושילוח הקן, והוא שם פרק יא). — לבאור ענין משנתנו והמשניות הבאות שבפרק י"א יש להקדים, שאוכלים שנטמאו, כגון שנגעו בשרץ מת, הרי הם מטמאים אוכלים אחרים או משקים; ואינם מטמאים את האוכלים או המשקים אלא אם כן יש בהם כשיעור ביצה (כלא קליפה). ברם, בענין קבלת טומאה פוסק הרמב"ם, שאפילו בפחות מכביצה מקבלים האוכלים טומאה; ויש חולקים עליו. משנתנו מונה דברים, שאף על פי שהם עצמם אינם נאכלים, ואינם נחשבים אוכלים, מכל מקום כיון שמחוברים הם עם הבשר ונחשבים כאחד עמו, מצטרפים הם להשלים את שיעורו לכביצה ולטמא טומאת אכלין.

העור — המחובר לחתיכת בשר של בהמה שחוטה, שהיא פחות מכביצה, והעור משלים שיעורה לכביצה, היהוה מצטרף עם הבשר, מפני שהוא שומר עליו שלא יתקלקל, והרטב — המרק הקרוש ומחובר לבשר, שאמנם בפני עצמו אינו נאכל, אבל נאכל הוא עם הבשר, והקיפה — התבלין, כשומים ובצלים וכדומה, שנותנים בבשר להשביח טעמו, ומעורב בהם דק דק של בשר, והאלל — שיעור בשר הנדבקים בעור בשעת ההפשט; פירוש אחר: גיד הצואר שהוא קשה לאכילה, והעצמות — שיש בהם מוח שהוא אוכל, והעצם שומר עליו; ויש מפרשים: העצמות המחוברים בבשר (רמב"ם). והגידין — המתורים באכילה, אבל אינם נאכלים בפני עצמם, והקרנים — למטה סמוך לבשר, במקום שחותכים אותן ויוצא מהן דם, והטלפים — כמבואר בקרנים, כל שחותכים אותם ויוצא מהם

נבלות, עד שתמות, או עד שיתיו את ראשה. רבה למטא טמאת אכלין, מפה שרפה למטא טמאת נבלות. רבי יהודה אומר: האלל המכנס, אם יש בו פזית במקום אחד — חיב עליו.
ב אלו שעורותיהן בפשטן: עור האדם, ועור חזיר של ישוב; רבי יוסי אומר: אף עור חזיר הבר; ועור חמטרת של גמל הרפה, ועור הראש של עגל הרך, ועור הפרסות, ועור בית הפשת, ועור השליל, ועור שתחת האליה, ועור האנגה והכח והלטאה והחמט. רבי יהודה אומר: הלטאה בחלדה, וכלן שעבדן, או שהלך בהן כדי עבודה — מטהרין, חוץ מעור האדם. רבי יוחנן בן גורי אומר: שמונה שרצים יש להן עורות.
ג המפשיט בבהמה ובחיה, בטהורה ובטמאה, בדיקה ובנסה, לשטיח — כדי אחיזה; ולחמת — עד שיפשיט את

פירוש ברטנורא

את ראשה. דהויא לה גיסטרא ונבילה מחיים, דחשובה מתה, ואפילו היא מפרכת: ריבה הכתוב למטא טמאת אוכלים. דהא איכא כל הני דלכבי אוכלים אוכלא ניהו ונבילה לא מקרי אע"פ דשייכי בה: האלל המכנס. האי אלל דסיפא לכולי עלמא הוי בשר שפלתו סכן אצל העור: המכנס. הנאסף למקום אחד. דהואיל ואחשביה לא בטיל וחשיב הבשר נבילה, וחייב עליו אם נגע ונכנס למקדש או אכל קודש. ואין הלכה כר' יהודה:
ב אלו שעורותיהן בפשטן: עור חזיר של ישוב. מפני שהוא רך ואוכלין אותו: אף עור חזיר הבר. דסבר האי נמי רכך. ואין הלכה כר' יהודה: חמטרת של גמל הרפה. כל זמן שלא טען משאוי: עגל חרד. כל זמן שהוא יונק: ועור הפרסות. כשחובתין הרגלים, והוא רך: בית הבושת. בית הרחם של נקבה: ועור שתחת האליה. עור הונב מתחת מקום שאין שער, מפני שהוא רך: האנגה. רצ"ו: וחלטאה. לויריד"א: חומט. לומג"ה: חלטאה בחולדה. עורה חלוק מבשרה. ואין הלכה כר' יהודה: וכלן שעבדן. כל אלו שאמרו שהן מטמאים כבשר, אם עיבדן נעשו עור ובטלו מתורת בשר וטהורין: או שהלך בהן. ששטחן כדי לחלוק בהן, שהוא קצת עיבדן: חוץ מעור האדם. דבר תורה עור האדם לאחר שעבדו טהור, ומה טעם אמרו עור האדם שעבדו טמא, גזירה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שמיחין למטה ליטב ולשכב עליהן: יש להן עורות. ואין אחד מהן שיהיה עורו מטמא כבשרו. ודלא כת"ק דחשיב ארבעה מהן שעורותיהן כבשרן. ואין הלכה כר' יוחנן בן גורי:
ג בטהורה ובטמאה. בין שהיא מתורה שחוטת והמפשיט טמא, בין שהיא נבילה טמאה והמפשיט טהור, אם מפשיט לעשות מן העור שטיח דהיינו מצע להציע על גבי המטה או על גבי שלחן, כגון שקורע וחותר העור כולו לארכו מראש הבהמה ועד זנבה, ומתחיל להפשיט העור, הוי חבור יד להוציא טמאה מן הנבילה אם נוגע אדם טהור בעור, ולהכניס טמאה לבשר אם טהורה היא: עד כדי אחיזה. שהן שני טפחים. וטפי מהכי לא הוי יד להכניס ולהוציא

משניות מבוארות — קהתי

אמרו טמא? גזירה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחים". רבי יוחנן בן גורי אומר: שמונה שרצים — כל שמות השרצים האמורים בתורה, כפי שהזכרנו לעיל, יש להן עורות — כלומר שאין עורותיהם כבשרם; שכן תנא קמא מנה לעיל ארבעה שרצים שעורותיהם מטמאים כבשרם, ובא רבי יוחנן בן גורי לחלוק על תנא קמא, שאף אלו אין עורותיהם מטמאים כבשרם. ואין הלכה כרבי יוחנן בן גורי.

באור משנה ג

כפי שלמדנו בשתי המשניות הקודמות אין עורה של הבהמה מטמא כבשרה, דהיינו שהעור שהופשט מנבלת הבהמה אינו מטמא, והוא הדין לחיה. ביום, כל זמן שהעור מחובר בבשר הבהמה או החיה, הנוגע בעור כנוגע בבשר, ואם יש בבשר כדי לטמא טומאת נבלות הרי הוא נטמא. משנתנו באה ללמד בעור שהופשט מקצתו מן הבהמה או מן החיה, מהו שיעורו של העור המופשט שלא יהא נחשב כמחובר לבשר, דהיינו שהנוגע בו לא יהא כנוגע בבשר.
המפשיט — את העור, **בבהמה ובחיה** — בין בבהמה ובין בחיה, **בטהורה ובטמאה** — בין שהיא טהורה שחוטת, והמפשיט טמא, בין שהיא טמאה, דהיינו נבילה, והמפשיט טהור (וש"י; ברטנורא). ויש מפרשים: בטהורה ובטמאה — בין בבהמה או חיה טהורה, כגון פרה או צבי, ובין בבהמה או חיה טמאה, כגון חמור או ערוד (עין רמב"ם הל' אבות הטומאות א. י). **בדיקה ובנסה** — בין בבהמה דקה ובין בבהמה גסה, **לשטיח** — אם מפשיט לעשות מן העור שטיח, דהיינו מצע ליטב עליו או להציעו על המטה או על השולחן, שבכגון זה קורע וחותר את העור לאורך גופה של הבהמה, מראשה ועד זנבה, ואחר כך מפשיט את הבהמה משני הצדדים, **כדי אחיזה** — כלומר עד שהפשיט כדי אחיזה, שהוא שיעור שני טפחים, נחשב העור המופשט כמחובר לבשר ("יד לבשר"). והנוגע בו כנוגע בבשר; אבל משהפשיט יותר מכדי אחיזה, דהיינו יותר משני טפחים, אין העור המופשט נחשב כמחובר לבשר, ואם הבהמה נבילה אין העור המופשט מטמא את הנוגע בו; ואם הבהמה טהורה שחוטת ונטמא העור המופשט, אינו מטמא את הבהמה (וש"י; ברטנורא). ויש מפרשים: כדי אחיזה — שמשפשיט את העור כדי אחיזה, שהוא שני טפחים,

לעיל, ונכנס למקדש או אכל קודש, חייב כרת; שהואיל וכינסו גילה דעתו שמחשיבו ככל בשר, ולפיכך מטמא הוא טומאת נבלות. ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ב

משנתנו מונה מיני עורות שדינם כבשר לענין טומאה.

אלו — הדברים, **שעורותיהן בפשטן** — שדין עורותיהם כדין בשרם לענין טומאה: **עור האדם** — עור המת מטמא כבשרו, **ועור חזיר של ישוב** — מטמא טומאת נבלות כבשרו, לפי שהוא רך ואוכלים אותו; אבל עור חזיר הבר קשה הוא ואינו נאכל, ולפיכך אינו מטמא כבשרו. **רבי יוסי אומר: אף עור חזיר הבר** — דינו כבשרו. ואין הלכה כרבי יוסי. **ועור חטטרת** — עור הדבשת, **של גמל הרפה** — בגמרא מבואר, כל זמן שלא טען משא, **ועור הראש של עגל הרך** — כל זמן שהוא יונק, **ועור הפרסות** — יש מבארים (בגמרא): עור הפרסות ממש, ויש מבארים: עור הארכובה הנמכרת עם הראש, ומפרש רש"י: כל עור עצם השוק מהארכובה התחתונה שחותכים בשעת הפשטת הבהמה; **ועור בית הפשת** — בית הרחם של נקבה, **ועור השליל** — עור של הונב מתחתיו, לצד שנשחטה, **ועור שתחת האליה** — עור של הונב מתחתיו, לצד הגוף, שאין שם שער והוא רך, **ועור האנגה והכח והלטאה** — **והחמט** — הם ארבעה שרצים מן השמונה האמורים בתורה (ויקרא יא. כט-ל), ועורם של אלו רך הוא, ודינו כבשרם. **רבי יהודה אומר: הלטאה בחלדה** — כחולד האמור שם, שאין עורו כבשרו, וכן גם העכבר והצב והתנשמת אין עורם כבשרם, אלא שרבי יהודה נקט את החולד, לפי שהוא נמנה הראשון בתורה. ואין הלכה כרבי יהודה. **וכלן** — כל אלו שנימנו לעיל שעורותיהם כבשרם, **שעבדן** — אם עיבד את העורות, או שהלך בהן — ששטחם והלך עליהם, **כדי עבודה** — כשיעור זמן שהוא בכדי עיבד; ומבואר בגמרא שהוא כשיעור זמן מהלך ארבעה מלין (8000 אמות). **טהורין** — שיצאו מתורת בשר ונעשו עורות ממש, **חוץ מעור האדם** — שאפילו עיבדו מטמא, ובגמרא אמרו: "דבר תורה עור אדם שעבדו טהור, ומה טעם

הַחֲזוּה; הַמְרָגִיל — כָּלוּ חֲבוּר לְטִמְאָה; לְטִמְאָה וּלְטִמְאָה. עוֹר שֶׁעַל הַצָּוָר — רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: אֵינוֹ חֲבוּר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: חֲבוּר, עַד שִׁיפְשִׁיט אֶת כָּלוּ.

ד עוֹר שִׁישׁ עָלָיו כֹּזֵית בָּשָׂר, הַנוֹגֵעַ בְּצִיב הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וּבִשְׁעָרָה שֶׁבִּנְגָדוֹ — טָמֵא. הֵיוּ עָלָיו בִּשְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים — מְטֵמָא בְּמִשְׁא וְלֹא בְּמַגֵּעַ; דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמְעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לֹא בְּמַגֵּעַ, וְלֹא בְּמִשְׁא. וּמוֹדָה רַבִּי עֲקִיבָא, בִּשְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים שֶׁתַּחֲבֹן בְּקִיסָם וְהִסִּיטָן — שֶׁהוּא טָמֵא. וּמִפְּנֵי מָה רַבִּי עֲקִיבָא מְטַהֵר בְּעוֹר? מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹר מְבַטֵּלָן. ה קוֹלִית הַמֵּת, וְקוֹלִית הַמְּקַדְשִׁים, הַנוֹגֵעַ בָּהֶן, בֵּין סֵתוּמִים בֵּין נְקֻבִּים — טָמֵא. קוֹלִית נְבִילָה, וְקוֹלִית הַשָּׂרִץ,

פירוש ברטנורא

טומאה, ואם הבשר טהור ונגעה טומאה ביותר משני טפחים אלו לא נטמא הבשר, ואם הבשר נבילה ונגע טהור ביותר משני טפחים הללו לא נטמא המהור; ולהמת. אם לא חתך העור מתחלה לארכו אלא מפשיטו כפול לצורך חמת, מתחיל מצואר והופכו כלפי זנבה: עד שיפשיט את החזה. הוי חבור. והנוגע בעור כנוגע בבשר בין לטמא בין לטמא. מפני שהחזה קשה להפשיט מכל האברים: חמרגיל. שמתחיל מרגלי הבהמה להפשיט ומפשיטו כפול לצורך חמת: כולו חבור. מפני שהחזה לסוף הפשטו הוא לפיכך כולו חבור עד החזה, והנוגע בעור המופשט כנוגע בבשר בין לטמא בין לטמא: עור שעל הצואר. מעצמו נפשט, לפיכך אינו חבור לעשות המופשט הראשון חבור בדרך שהחזה עושה: והכמים אומרים וכו'. והלכה כחכמים:

ד עוֹר שִׁישׁ עָלָיו כֹּזֵית בָּשָׂר. במקום אחד: הנוגע בצִיב הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ. רצועה ותלתול היוצא מאותו בשר ותלוי ודבוק במקצת. ובאותו צִיב ליכא כוית אבל מעורה הוא לכזית: ובשערה. שבעור כנגד אותו בשר: טמא. דשערה הוי שומר: מטמא במשא. שהרי נשא כוית נבילה: ולא במגע. דאי אפשר ליגע בידה, ושתי נגיעות אינן מצטרפות: לא במגע ולא במשא. כדמפרש טעמא בסיפא שהעור מבטלו: ומוֹדָה רַבִּי עֲקִיבָא, דאע"ג דלא הוי כוית מעורה במקום אחד, ככהאי גוונא כנון שתחב שני חצאי זיתים בקיסם, כלומר עין דק, והסיתן, שהוא טמא. והלכה כר"ע:

ה קוֹלִית. כל עצם שיש בו מוח קרוי קולית. וקולית המת הנוגע בה בין סתומה בין נקובה טמא, דהא עצם כשעורה כמת מטמא במגע ובמשא, כדכתיב (במדבר י"ט) או כעצם אדם: וקולית המוקדשים. שהפגול והגורר מטמאין הידים. דגורר בהו רבנן משום חשדי כהונה ועצלי כהונה, וגורר אף בעצמות

משניות מבוארות — קהתי

להינתק מאליו קמיפלגי"). והלכה כחכמים.

באור משנה ד

עוֹר שִׁישׁ עָלָיו כֹּזֵית בָּשָׂר — של נבילה במקום אחד, הַנוֹגֵעַ בְּצִיב הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ — ויש גורסים: בסיב, והוא חוט של בשר היוצא מאותו כוית בשר הדבוק לעור, אף על פי שאין בצִיב עצמו כוית, וּבִשְׁעָרָה שֶׁבִּנְגָדוֹ — או הנוגע בשער שבעור כנגד אותו כוית בשר מאחוריו, טָמֵא — שהציב הוא כבשר, והשער הוא שומר לבשר, והנוגע בשומר דינו כנוגע בבשר. הֵיוּ עָלָיו — על העור, בִּשְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים — של בשר נבילה, שהיו נפרדים זה מזה, מְטֵמָא בְּמִשְׁא — הנושא אותם נטמא, שהרי נשא כוית נבילה, וְלֹא בְּמַגֵּעַ — הנוגע בהם אינו טמא, לפי שאי אפשר ליגע כוית בידה, ושתי נגיעות אינן מצטרפות (רש"י). דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמְעֵאל — הסובר, שאף על פי שאינו מטמא במגע מטמא במשא. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לֹא בְּמַגֵּעַ, וְלֹא בְּמִשְׁא — כמבואר הטעם להלן. וּמוֹדָה רַבִּי עֲקִיבָא, בִּשְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים — של בשר נבילה, שֶׁתַּחֲבֹן בְּקִיסָם וְהִסִּיטָן — ונענע אותם, וזה חשוב כמשא, שֶׁהוּא טָמֵא — לפי שנשא את שני חצאי הזיתים כאחד, והרי זה כאילו נשא כוית שלם (ואם לא היו תחובים בקיסט ונגע בהם. דעות שונות הן בדבר דעתו של רבי עקיבא — עיין "תוספות יום טוב"). וּמִפְּנֵי מָה רַבִּי עֲקִיבָא מְטַהֵר בְּעוֹר — בין במגע ובין במשא, כפי ששנינו לעיל? מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹר מְבַטֵּלָן — שכל אחד משני חצאי הזיתים בטל לגבי העור ואין כאן שיעור בשר לטומאה.

באור משנה ה

אגב דיני העור המחובר לבשר באה משנתנו ללמד בענין עצמות המת ונבילה ושרץ, שדומים דיניהם לדיני העור.

קוֹלִית הַמֵּת — "קולית" היינו כל עצם שיש בו מוח, ובייחוד נקרא כך עצם הירך, וְקוֹלִית הַמְּקַדְשִׁים — של קרבנות שנעשו פיגול או נותר, ומטמאים הם את הידים, משום גזירת חכמים, כדי שהכהנים יהיו זהירים שלא לפגל את הקרבנות בכוונה להפסיד את בעליהם, ושלא להותיר מהקרבנות מחמת עצלות, הַנוֹגֵעַ בָּהֶן — בקולית המת או בקולית המוקדשים, בֵּין סֵתוּמִים — בין שהעצמות סתומים ואי אפשר לנגוע במוח שבהם, בֵּין נְקֻבִּים — שיש בהם נקב ואפשר לנגוע גם במוח, טָמֵא — הנוגע בקולית המת טמא, שהרי

אין העור המופשט נחשב עוד כמחובר לבשר הבהמה; ורק עד שלא הפשיטו כדי אחיזה, דהיינו בפחות משני טפחים, נחשב עדיין העור המופשט כמחובר לבשר (הרב רבנו יעקב מאורליניש לפי התוספות דיבור המתחיל "טהור" — חולין כג, א; רמב"ם; המאירי). וְלַחֲמַת — והמפשיט את העור כדי לעשות ממנו חמת (נאד), שבכגון זה אינו חותך את העור לאורך גופה של הבהמה אלא חותך עיגול בעור בצד הצואר ומפשיט והולך משם כלפי הזנב ונמצא העור שלם וצורתו כמיני חמת, עַד שִׁיפְשִׁיט אֶת הַחֲזוּה — הרי העור נחשב כמחובר לבשר עד שיפשיט את כל החזה, והנוגע בעור המופשט כנוגע בבשר, לפי שקשה בדרך זו להפשיט את החזה, ואינו נקרא הפשט עד שמפשיטו; אבל משהפשיטו, אין העור המופשט נחשב עוד כמחובר לבשר. הַמְרָגִיל — המפשיט את העור לחמת אלא שאינו מתחיל מן הצואר אלא מהרגלים, ומפשיט והולך משם כלפי הראש, כָּלוּ חֲבוּר לְטִמְאָה — העור כולו חשוב חיבור לבשר, והנוגע בו כנוגע בבשר, עד שיפשיט את כולו מעל הבשר, לפי שהחזה הוא בסוף הפשטו; לְטִמְאָה וּלְטִמְאָה — כל השיעורים הללו הם בין להיטמא. שאם הבהמה שהפשיטה היתה טהורה שחוטה, ונגעה טומאה בעור המופשט, כל זמן שהוא חשוב חיבור לבשר, אף בשר הבהמה ניטמא, ובין לטמא. שאם הפשיט נבילה, העור המופשט, שהוא חיבור לבשר, מטמא את הנוגע בו כאילו נגע בבשר הנבילה. עוֹר שֶׁעַל הַצָּוָר — לפי רש"י ושאר מפרשי המשנה הרי זה המשך לענין ששנינו לעיל: "המרגיל כולו חיבור", ובאה המשנה להשמיענו שאם הפשיט את העור לחמת, והתחיל מהרגלים, וכבר הפשיט גם את החזה, אלא שנשאר עדיין העור שעל הצואר שלא הפשיטו, נחלקו בזה רבי יוחנן בן נורי וחכמים, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: אֵינוֹ חֲבוּר — שמה ששנינו לעיל "המרגיל כולו חיבור", אינו אלא עד הצואר, אבל משתפשט עד הצואר, אף על פי שעור הצואר לא הופשט עדיין, אין העור המופשט חשוב חיבור לבשר, לפי שעור הצואר מעצמו נפשט. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: חֲבוּר, עַד שִׁיפְשִׁיט אֶת כָּלוּ — מה ששנינו "כולו חיבור" דווקא הוא, עד שלא הופשט העור כולו, ואף עור הצואר, העור המופשט עדיין חשוב חיבור לבשר (עיין במהרש"א ובמהרי"ם על דברי רש"י חולין כג, א — שתמחים הם על פירושם, שכן מתוך הגמרא מוכח שמחלוקת רבי יוחנן בן נורי וחכמים הוא בעור הצואר עצמו ולא בדין "המרגיל", שכן אמרו בגמרא: "בשומר העשוי

הנוגע בהן סתומים — טהור; נקובים כל שהוא — מטמאין במגע. מנין שאף במשא? תלמוד לומר (ויקרא יא, לט-מ): "הנוגע... והנשא", את שבא לכלל מגע — בא לכלל משא; לא בא לכלל מגע — לא בא לכלל משא. וביצת השרץ המרקמת — טהורה; נקבה כל שהוא — טמאה. עכבר שחציו בפשר וחציו אדמה, הנוגע בפשר — טמא; פאדמה — טהור. רבי יהודה אומר: אף הנוגע פאדמה שפנגד הפשר — טמא. והאבר והבשר המדלדלין בבהמה — מטמאין טמאת אכלין במקומן, וצריכין הכשר. נשחטה הבהמה — הכשרו

פירוש ברטנורא

שמשו את הנותר: קולית נבלה. נבילה אין עצמותה מטמאין, דכתיב בנבלתה, ולא בעצמות. וכן שרץ. הלכך סתומים טהורים אף מלטמא במשא, וכל שכן במגע דאי אפשר לו ליגע במוח שבפנים. ואף על גב דשומר מכנים ומוציא טומאה, הני מילי בדבר שאפשר ליגע בטומאה עצמה ואפילו לא נגע בה אלא בשומר, טמא, אבל חיוב דאי אפשר ליגע בטומאה עצמה אין שומר מטמא: נקובים כל שהוא. אפילו בחוט השערה שאפשר להכניס בו חוט השערה של ראשו או זקנו והרי הוא מטמא בכך: מנין שאף במשא. אקולית נבלה קא, דשרץ אינו מטמא במשא:

1 ביצת השרץ. יש משמנה שרצים שמטילים ביצים, כגון הצב והלטאה והחומט: המרוקמת. שנוצר בה אפרוח: טהורה. לפי שאי אפשר ליגע באפרוח שבפנים: ניקבה כל שהוא טמאה. ואע"פ שלא נגע. שהשומר מכנים ומוציא טומאה בדבר שאפשר ליגע: עכבר שחציו בשר. יש מין עכבר שאינו פרה ורבה אלא מעצמו נוצר מן האדמה, כאשפה המשרצת תולעים. ואם עדיין לא נשלמה בריאת העכבר אלא מצדו אחד הימני או השמאלי. הנוגע בבשר, טמא. באדמה שכנגדו, טהור: רבי יהודה אומר כ"ו. ואין הלכה כרבי יהודה:

2 האבר והבשר המדלדלים בבהמה. נתלש ממנה אבר דהיינו בשר וגידים ועצמות, או נתלש ממנה בשר לבדו, ועדיין הן מעוררין בה במקצת. ויש הפרש בין אבר מן החי, לבשר מן החי, שהאבר מטמא אדם וכלים כנבילה, והבשר שאינו אבר, טהור מכלום, כדלפינן מקרא דכתיב (ויקרא י"א) וכי ימות מן הבהמה, ממקצת בהמה כגון אבר ממנה, וסיפא דקרא הנוגע בנבלתה יטמא, ומדכתיב וכי ימות משמע כעין מיתה בעינן שאינה עושה חליפין, לאפוקי בשר שעושה חליפין שאם יתלוש בשר מן הבהמה, בשר אחר עולה תחתיו: מטמאין טומאת אוכלין. אם חשב עליהן להאכילן לנכרי, הוה אוכל לקבל טומאה ולטמא אחרים. הטומאה עצמן אין בהן עד שיתלוש כולן, אבל מקבלין טומאה מן השרץ ומטמאין בה את אחרים: וצריכים הכשר. לבוא במים לאחר שנדלדלו, ואחר כך מקבלים טומאה לעולם: נשחטה הבהמה. וטהור מלטמא עוד משום נבילה. ואף על פי שאסורים באכילה משום ובשר כשדה מריפה, יד נבילה טהור, דאין שחיטה עושה ניפול: הוכשרו בדמיה. לקבל טומאה בלא הכשר אחר, כדן בהמה שנשחטה ויצא ממנה דם שהוכשר בשרה באותו

משניות מבוארות — קהתי

אף הנוגע בביצה, שהיא שומרת על השרץ, הריהו טמא. עכבר שחציו בפשר וחציו אדמה — בימיה ידעו על מין עכבר כזה, שאינו פרה ורבה אלא שנוצר מן האדמה; והרמב"ם כותב: "הוויית העכבר בלבד מן האדמה, עד שנמצא קצתו בשר וקצתו עפר וטיט... והוא ענין מפורסם מאד, אין מספר לרוב המגידים לי שראו זה, אף על פי שמציאות בעל חיים כזה דבר מתמיה..." (עין "תפארת ישראל"). מכל מקום משנתנו באה ללמד, שכל זמן שלא הושלמה בריאת העכבר הוה, אלא חציו בשר וחציו עדיין אדמה, הנוגע בפשר, טמא — כדן הנוגע שרץ מת, פאדמה — אבל הנוגע בחלק האדמה שלו, טהור — שחלק זה אינו בכלל שרץ עדיין. רבי יהודה אומר: אף הנוגע פאדמה שפנגד הפשר, טמא — לפי שסופו להיות בשר ("תפארת ישראל"). ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ז

משנתנו חוזרת ללמד בדין טומאת אוכלין.

האבר — שיש בו בשר וגידים ועצמות, והפשר — או בשר לבדו, המדלדלין בבהמה — שנתלוש מן הבהמה והם תלויים בה, אבל אין כל סיכויים שידבקו בגופה ויתרפאו, מטמאין טמאת אוכלין במקומן — שכן אם נתלוש לגמרי הרי דינם כדן אבר מן החי ובשר מן החי; ויש הבדל בין אבר מן החי לבשר מן החי, שאבר מן החי מטמא אדם וכלים כנבילה, ואילו בשר מן החי טהור לגמרי (עין גמרא חולין קכח, ב), אבל כיון שעדיין מעוררים הם בבהמה אין דינם כדן אבר מן החי ובשר מן החי אלא דינם כאוכלים; ומבואר במפרשים, שאם חשב להאכילם לאדם, כגון לגור, נעשים הם כאוכלים, שמקבלים טומאה משרץ ומטמאים בה אוכלים אחרים, וצריכין הכשר — שאין אוכל מקבל טומאה עד שיבוא עליו אחד משבעת המשקים המכשירים את האוכלים לקבל טומאה, והם: מים, יין, שמן, חלב, דבש, דם, טל (עין לעיל ב, ח); ואף אלו צריכים "הכשר לטומאה", לאחר שנדלדלו, על ידי משקה שיבוא עליהם פעם אחת. נשחטה הבהמה — ועדיין לא בא עליהם כל משקה ולא הוכשרו לטומאה, הכשרו בדמיה — הוכשרו בדמי השחיטה לקבל טומאה. ואף על פי שאינם ניתרים באכילה בשחיטת הבהמה, כמו שלמדנו לעיל (ד,

עצם כשעורה מן המת אפילו בלי מוח מטמא במגע ובמשא; וכן הנוגע בקולית המוקדשים שנפסלו טמא מכל מקום, מטעם שהבאנו לעיל. קולית נבלה, וקולית השרץ, הנוגע בהן סתומים — כשהם סתומים ואי אפשר לנגוע במוח שבהם, טהור — שעצמותיהם של נבילה ושרץ אינם מטמאים, שבנבילה כתוב (ויקרא יא, לט): "הנוגע בנבלתה יטמא", ודרשו: "בנבלתה" ולא בעצמות, וכן בשרץ כתוב (שם שם, לו): "ונוגע בנבלתם יטמא", ודרשו: "בנבלתם" ולא בעצמות; נקובים כל שהוא — אבל אם היו נקובים אפילו כחוט השערה, שאפשר להכניס בו שערה או ראשו או זקנו ולנגוע במוח, והרי הוא נטמא בכך, מטמאין במגע — הנוגע בקולית הנקובה טמא, אילו נגע במוח שבפנים; ולמדים זה מן הכתוב (שם): "הנוגע... יטמא" — את שאפשר ליגע (במוח) טמא, ואת שאי אפשר ליגע טהור (בדרייתא בגמרא חולין קכח, א). מנין שאף במשא — דינו כמו במגע, שהנושא קולית טתומה של נבילה טהור, והנושא קולית נקובה של נבילה (שאינו שרץ אינו מטמא במשא) טמא? תלמוד לומר: "הנוגע... והנשא" — "הנוגע בנבלתה יטמא עד הערב... והנושא את נבלתה... וטמא עד הערב", את שבא לכלל מגע, בא לכלל משא — כל דבר מן הנבילה שהנוגע בו טמא, אף הנושא טמא; לא בא לכלל מגע, לא בא לכלל משא — אבל דבר מן הנבילה שהנוגע בו טהור, אף הנושא טהור.

באור משנה ו

משנתנו ממשיכה בדין הדומה לדין קולית השרץ.

ביצת השרץ המרקמת — בין שמונת השרצים הטמאים האמורים בתורה יש שרצים שמטילים ביצים, והם: הצב והלטאה והחומט (רש"י), ובאה משנתנו ללמד שביצה שנוצר בה שרץ, טהורה — אף על פי שהשרץ שבתוכה טמא, הואיל ואי אפשר לנגוע בו, הביצה טהורה; וענין "המרוקמת" מבואר בפירוש המשנה להרמב"ם: "שיש בו כבר שרטוט תואר בעל חי ואבריו בתוך הביצה, כמו שכתוב (תהלים קל"ט, טז): "אשר עשיתי בסתר ורוקמתי תחתיות הארץ". נקבה — הביצה, כל שהוא — אפילו כחוט השערה, כמו שבארנו במשנה הקודמת, טמאה — הביצה, ומטמאה במגע, כדן הקולית הנקובה ששנינו במשנה הקודמת, שהואיל ואפשר לנגוע בשרץ שבתוך הביצה,

בְּדַמְיָהּ; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: לֹא הִכְשָׁרוּ. מִתָּה הִבְהֵמָה: הַבֶּשֶׂר — צִרִיף הַכֶּשֶׂר. הָאֵבֶר — מִטְמֵא מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחֵי, וְאֵינוֹ מִטְמֵא מִשּׁוּם אֵבֶר נִבְלָה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר. ח הָאֵבֶר וְהַבֶּשֶׂר הַמְדֻלְּדָלִין בָּאֵדָם — טְהוֹרִין. מֵת הָאֵדָם, הַבֶּשֶׂר — טְהוֹר. הָאֵבֶר — מִטְמֵא מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחֵי, וְאֵינוֹ מִטְמֵא מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַמֵּת; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר.

פירוש ברטנורא

דס: מִתָּה הִבְהֵמָה, הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּדְלָדַל צִרִיף הַבֶּשֶׂר. לִקְבֹּל טוּמְאָה מִן הַשֶּׁרֶץ אִם לֹא הוּכָשֶׁר מִשְׁנִדְלָדֵל. דְּטוּמְאָה נִבְלָה אִין בּוּ, דְּמִיתָה עוֹשֶׂה נִפּוֹל וְנִחְשָׁב כְּאִילוֹ נָפַל אוֹתוֹ הָאֵבֶר אוֹ אוֹתוֹ הַבֶּשֶׂר הַמְדֻלְּדָל וְאֵינוֹ נַעֲשֶׂה נִבְלָה עִמָּה בְּמִיתָתָהּ, אֲלֵא כְּאִילוֹ פִּירֵשׁ מַחִיִּים הוּא וּבִשְׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי טְהוֹר: הָאֵבֶר מִטְמֵא מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחֵי. דְּמִיתָה עוֹשֶׂה נִפּוֹל כְּדִפְרִישָׁנָא, וְאֵינוֹ נַעֲשֶׂה נִבְלָה עִמָּה, הִלֵּכךְ אֵינוֹ מִטְמֵא מִשּׁוּם נִבְלָה. וְיֵאָמַר בֵּין אֵבֶר מִן הַחֵי לְאֵבֶר מִן הַנִּבְלָה, דְּבִשְׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֵבֶר מִן הַחֵי לֹא מִטְמֵא, שְׁהָרִי אֵפִילוֹ בִּשְׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי, וְאֵילוֹ בִּשְׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֵבֶר מִן הַנִּבְלָה מִטְמֵא כְּבִשְׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַנִּבְלָה עֲצֻמָּה: וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר. אִי אִפְשָׁר לְאֻקְמוּ מִלִּיתָה דְּר' שְׁמַעוֹן אֲחִיד דְּסִיפָא, דְּמִתָּה נִפְשָׁךְ, אִי מִיתָה עוֹשֶׂה נִפּוֹל לִטְמֵא מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחֵי, וְאִי אֵינוֹ עוֹשֶׂה נִפּוֹל לִטְמֵא מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַנִּבְלָה. הִלֵּכךְ עַל כִּרְחָךְ ר' שְׁמַעוֹן אֲרִישָׁא קָא, הָאֵבֶר וְהַבֶּשֶׂר הַמְדֻלְּדָלִים בְּבִהֵמָה מִטְמֵאִין טוּמְאָת אֻכְלִין בְּמִקּוֹמָן, וְר' שְׁמַעוֹן מְטַהֵר הָאֵבֶר כֹּל זֶמֶן שְׁמַעוֹרָה בְּבַעֲלֵי חַיִּים שְׁאֵינוֹ מִטְמֵא טוּמְאָת אֻכְלִין. וְטַעֲמָא דְּר' שְׁמַעוֹן, דְּאִמַר קָרָא (וִיקָרָא י"א) מִכֹּל הָאוֹכֵל אֲשֶׁר יֹאכֵל, אוֹכֵל שְׁאֵתָה יִכּוֹל לְהַאכִּילוֹ לְנִכְרִים בְּחִיתֵר קָרוּי אוֹכֵל וּמִטְמֵא טוּמְאָת אֻכְלִים, לִאֲפוּקֵי הָאֵבֶר וְהַבֶּשֶׂר הַמְדֻלְּדָלִים שְׁאִסוּרִים לְנִכְרֵי מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחֵי וּבִשְׂר מִן הַחֵי. שְׁאֵינִן קָרוּיִן אוֹכֵל וְאֵין מִטְמֵאִין טוּמְאָת אֻכְלִים. וְהִלֵּכָה כִּר' מֵאִיר בְּשִׁתְּיָהּ: ח הַמְדֻלְּדָלִים בָּאֵדָם טְהוֹרִים. דְּאִם כִּי יָמוּת כְּתִיב (בְּמִדְבָר י"ט): מֵת הָאֵדָם הַבֶּשֶׂר טְהוֹר. דְּמִיתָה עוֹשֶׂה נִפּוֹל וּבִשְׂר שְׁפִירֵשׁ מִן הָאֵדָם הַחֵי טְהוֹר: הָאֵבֶר מִטְמֵא מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחֵי. וְדִין הָאֵבֶר שְׁפִירֵשׁ מִן הָאֵדָם הַחֵי שְׁהוּא מִטְמֵא, כֹּל זֶמֶן שְׁהוּא אֵבֶר שְׁלֵם מִטְמֵא בְּמַנְעַ וּבְמַשָּׂא וּבְאוֹחֵל. אֲבָל כִּזִּית בֶּשֶׂר שְׁפִירֵשׁ מִמֶּנּוּ, אוֹ עֵצֶם כְּשַׁעוֹרָה שְׁפִירֵשׁ מִמֶּנּוּ, טְהוֹר. וְאֵבֶר שְׁפִירֵשׁ מִן הַמֵּת וְחוּר וּפִירֵשׁ מֵאוֹתוֹ אֵבֶר כִּזִּית בֶּשֶׂר אוֹ עֵצֶם כְּשַׁעוֹרָה, טְמֵא: וְר' שְׁמַעוֹן מְטַהֵר. בְּאֵבֶר מִן הַמֵּת נִמִּי כְּמוֹ בְּאֵבֶר מִן הַחֵי. דְּסִבֵּר כִּשֶּׁם שְׁאֵבֶר מִן הַחֵי בִּשְׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ אוֹ עֵצֶם כְּשַׁעוֹרָה הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ טְהוֹר, הִכִּי נִמִּי בְּאֵבֶר מִן הַמֵּת. וְאֵין הִלֵּכָה כִּר' שְׁמַעוֹן:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ח

אגב המשנה הקודמת העוסקת בדִין האֵבֶר והבֶּשֶׂר הַמְדֻלְּדָלִים בְּבִהֵמָה, הוֹבָאָה כַּאֲן מִשְׁתַּנּוּ דִּבְרֵין הָאֵבֶר וְהַבֶּשֶׂר הַמְדֻלְּדָלִים בָּאֵדָם.

הָאֵבֶר וְהַבֶּשֶׂר הַמְדֻלְּדָלִין בָּאֵדָם — שְׁנִתְּלוּ מִגּוֹפּוֹ וְעִידִין מַעוּרִים בּוֹ בְּמִקְצֵת, טְהוֹרִין — אִף עַל פִּי שְׁאִינִם יִכּוֹלִים לַחְזוֹר וְלַהֲתַרְפֵּא, טְהוֹרִים הֵם, שְׁאִין טוּמְאָה אֲלֵא בִּמָּה שְׁהוּא מְשׁוּלָּל מִן הַחַיּוֹת לְגַמְרִי (חֲמַאדִי). מֵת הָאֵדָם — הוֹאִיל וּמִיתָה עוֹשֶׂה נִפּוֹל, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּמִשְׁנֵה הַקּוֹדֶמֶת, הַבֶּשֶׂר — הַמְדֻלְּדָל, טְהוֹר — שְׂדִינוֹ כְּבִשְׂר שְׁנַפֵּל מִן הָאֵדָם בְּעוֹדוֹ בְּחַיִּים, וּבִשְׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי טְהוֹר. הָאֵבֶר — הַמְדֻלְּדָל, מִטְמֵא מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחֵי, וְאֵינוֹ מִטְמֵא מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַמֵּת — אֲמַנִּם אֵבֶר מִן הַחֵי כְּאֵבֶר מִן הַמֵּת כֹּל זֶמֶן שְׁהוּא אֵבֶר שְׁלֵם מִטְמֵא בְּמַנְעַ וּבְמַשָּׂא וּבְאוֹחֵל, אֲבָל יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין אֵבֶר מִן הַחֵי לְאֵבֶר מִן הַמֵּת, שְׁאֵבֶר מִן הַחֵי, כִּזִּית בֶּשֶׂר שְׁפִירֵשׁ מִמֶּנּוּ טְהוֹר, וְאֵילוֹ אֵבֶר שְׁפִירֵשׁ מִן הַמֵּת, כִּזִּית בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ טְמֵא; בְּרַם, עֵצֶם כְּשַׁעוֹרָה הַפּוֹרֵשׁ מִן הָאֵבֶר, בֵּין מֵאֵבֶר מִן הַחֵי וּבֵין מֵאֵבֶר מִן הַמֵּת, הִרִי הוּא טְמֵא, כְּדַעַת רַבִּי נַחוּנִיא (עִדּוּת ו, א). אוֹ שֶׁהַבְּדֵל הוּא לַעֲנִין עֵצֶם כְּשַׁעוֹרָה הַפּוֹרֵשׁ מֵהָאֵבֶר, שֶׁהַפּוֹרֵשׁ מֵאֵבֶר מִן הַחֵי טְהוֹר, וְהַפּוֹרֵשׁ מֵאֵבֶר מִן הַמֵּת טְמֵא; אֲבָל כִּזִּית בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הָאֵבֶר, בֵּין מֵאֵבֶר מִן הַחֵי וּבֵין מֵאֵבֶר מִן הַמֵּת הִרִי הוּא טְמֵא, כְּדַעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (סו, ב), בְּבִשְׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי (וְלֹא מֵאֵבֶר מִן הַחֵי) סוֹבֵר תֵּנָא קָמָא בְּרִישָׁא שְׁטָהוּר; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר — הַמְבַדֵּיל בֵּין אֵבֶר מִן הַחֵי לְאֵבֶר מִן הַמֵּת בְּדַבָּר אֶחָד בְּלִבָּד, אוֹ בְּכִזִּית בֶּשֶׂר, אוֹ בְּעֵצֶם כְּשַׁעוֹרָה, כְּפִי שְׂבָאֲרָנוּ לַעֲלִי. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר — בְּשִׁנְיָהּ, שְׁבִין כִּזִּית בֶּשֶׂר וּבֵין עֵצֶם כְּשַׁעוֹרָה הַפּוֹרֵשׁ מֵאֵבֶר מִן הַחֵי טְהוֹר, כְּדַעַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ (סו, ב) — בְּאֵרָנוּ אֵת עֲנִין הַמַּחְלֻקֶּת שֶׁל רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן כְּמִסְקֵנָה הַגִּמְרָא עַל פִּי רִשׁ"י וְתוֹסֵפּוֹת. אֲבָל הַרְמַבַּם בְּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנָה מִפְרֵשׁ, שְׂרַבִּי מֵאִיר מְבַדֵּיל בֵּין אֵבֶר מִן הַחֵי לְאֵבֶר מִן הַמֵּת בֵּין בְּכִזִּית בֶּשֶׂר וּבֵין בְּעֵצֶם כְּשַׁעוֹרָה, כְּדַעַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ (סו, ב), וְאֵילוֹ לְדַעַתוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן אֵין כֹּל הַבְּדֵל בֵּין אֵבֶר מִן הַחֵי לְאֵבֶר מִן הַמֵּת, שְׂאִף בְּאֵבֶר מִן הַמֵּת כִּזִּית בֶּשֶׂר אוֹ עֵצֶם כְּשַׁעוֹרָה הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ, טְהוֹר הוּא (וְכֵן מְבָאֵר גַּם בְּרִטְנֹרָא: עֵיין "תוֹסֵפּוֹת יוֹם טוֹב". יוֹשׁ תַּמְהִיִּם עַל פִּירוּשׁ זֶה — עֵיין "מִלְאכַת שְׁלֵמָה").

ו), מִכֹּל מִקּוֹם מוֹעִילָה הַשְׁחִיטָה לְטַהֵר אוֹתָם מִדִּין נִבְלָה וְלַהֲכַשִּׁירָם לִקְבֹּל טוּמְאָה. דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר — הַסּוֹבֵר, שְׁדֵם הַיּוֹצֵא בְּשַׁעַת הַשְׁחִיטָה מִכְשִׁיר אֵת הַבְּהֵמָה כּוֹלָה לִקְבֹּל טוּמְאָה. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: לֹא הִכְשָׁרוּ — לְטוּמְאָה. בְּגִמְרָא מְבֹאֵר שְׂרַבִּי שְׁמַעוֹן הוֹלֵךְ לְשִׁיתוֹ, שֶׁהַשְׁחִיטָה מְכַשֶּׁרֶת וְלֹא הֵדֵם, וְכִיּוֹן שְׁאִין הַשְׁחִיטָה מוֹעִילָה לַהֲתִירֵם בְּאִכְלָהּ, אִף לְטוּמְאָה אֵינָה מְכַשֶּׁרֶת אוֹתָם (עֵיין לַעֲלִי ב, ח). מִתָּה הִבְהֵמָה — וּמְבֹאֵר בְּגִמְרָא שֶׁ"מִיתָה עוֹשֶׂה נִפּוֹל", לְכוֹמַר כִּיּוֹן שֶׁהַבְּהֵמָה מִתָּה, נַחֲשָׁבִים הָאֵבֶר וְהַבֶּשֶׂר הַמְדֻלְּדָלִים כְּאִילוֹ נָפַל מִמֶּנָּה בְּחַיָּיהּ, וְאֵינִם נַעֲשִׂים עִמָּה נִבְלָה בְּמִיתָתָהּ, הִלֵּכךְ הַבֶּשֶׂר — הַמְדֻלְּדָל, צִרִיף הַכֶּשֶׂר — לִקְבֹּל טוּמְאָה, שְׁכֵן דִּינוֹ כְּבִשְׂר מִן הַחֵי, שְׁטָהוּר הוּא לְגַמְרִי, כְּפִי שְׂבָאֲרָנוּ לַעֲלִי. הָאֵבֶר — הַמְדֻלְּדָל, מִטְמֵא מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחֵי — שְׁהָרִי דִּינוֹ כְּאֵבֶר שְׁפִירֵשׁ מִן הַחֵי, וְאֵינוֹ מִטְמֵא מִשּׁוּם אֵבֶר נִבְלָה — אֲמַנִּם בֵּין אֵבֶר מִן הַחֵי וּבֵין אֵבֶר מִן הַנִּבְלָה מִטְמֵאִים כְּנִבְלָה, אֲלֵא שִׁישׁ הַבְּדֵל בֵּין אֵבֶר מִן הַחֵי לְאֵבֶר מִן הַנִּבְלָה, שְׂבִשְׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֵבֶר מִן הַחֵי טְהוֹר, שְׁהָרִי אֵפִילוֹ בִּשְׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי טְהוֹר, כֹּל שְׁכֵן בִּשְׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֵבֶר מִן הַחֵי; וְאֵילוֹ בִּשְׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הָאֵבֶר שֶׁל נִבְלָה מִטְמֵא כְּבִשְׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַנִּבְלָה עֲצֻמָּה. דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר — לְפִי מִסְקֵנָה הַגִּמְרָא חוֹלֵק רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּעִנִּין הַבֶּשֶׂר הַמְדֻלְּדָל, שְׂרַבִּי מֵאִיר סוֹבֵר שְׂצִרִיף הַכֶּשֶׂר, וְאֵם הוּכָשֶׁר הִרִי הוּא מִקְבֵּל טוּמְאָה, וְאֵילוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן סוֹבֵר שְׂאֵפִילוֹ הוּכָשֶׁר אֵינוֹ מִקְבֵּל טוּמְאָה, שְׁהָרִי "מִיתָה עוֹשֶׂה נִפּוֹל", כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ לַעֲלִי, וְנִמְצָא בִּשְׂר זֶה אֵינוֹ רְאוּי לְאִכְלָה לְשׁוֹם אֵדָם, שְׂאִף לְגוֹי אִסוּר הוּא בְּאִכְלָה מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחֵי, וְלִפְיִכֵּךְ אֵינוֹ חֲשׁוֹב כְּאוֹכֵל, וְטָהוּר הוּא לְגַמְרִי. וּמִכֹּל שְׁכֵן שְׁחוֹלֵק רַבִּי שְׁמַעוֹן עַל רַבִּי מֵאִיר בְּרִישָׁא, בְּדִין "הָאֵבֶר וְהַבֶּשֶׂר הַמְדֻלְּדָלִין בְּבִהֵמָה" (בְּעוֹדָה חִיָּה), שְׂרַבִּי מֵאִיר סוֹבֵר "מִטְמֵאִין טוּמְאָת אֻכְלִין בְּמִקּוֹמָן", וְאֵילוֹ לְדַעַתוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן הָאֵבֶר וְהַבֶּשֶׂר טְהוֹרִים לְגַמְרִי, שְׁהוֹאִיל וּמַעוּרִים הֵם בְּבִהֵמָה אֵין דִּינָם כְּאוֹכְלִים, לְפִי שְׁאִינִם רְאוּיִים לְאִכְלָה לְשׁוֹם אֵדָם, שְׁהָרִי אִף לְגוֹי אִסוּרִים הֵם מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחֵי וּבִשְׂר מִן הַחֵי. טַעֲמוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁכָּתוּב בְּטוּמְאָת אֻכְלִין (וִיקָרָא יא, לד): "מִכֹּל הָאוֹכֵל אֲשֶׁר יֹאכֵל" — אוֹכֵל שְׁאֵתָה יִכּוֹל לְהַאכִּילוֹ לְגוֹיִים בְּחִיתֵר קָרוּי אוֹכֵל וּמִטְמֵא טוּמְאָת אֻכְלִים, יֵצֵא הָאֵבֶר וְהַבֶּשֶׂר הַמְדֻלְּדָלִים שְׁאִסוּרִים לְגוֹיִים מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחֵי וּבִשְׂר מִן הַחֵי, שְׁאִינִם קָרוּיִים אוֹכֵל וְאֵינִם מִטְמֵאִים טוּמְאָת אֻכְלִים. וְהִלֵּכָה כִּרְבִּי מֵאִיר גַּם בְּרִישָׁא וְגַם בְּסִיפָא.

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

רש"י

הגמרא מביאה קושיא מהמשנה על רבי יוחנן: **וְאִיכָא דְרָבָא מוֹתִיב הָבִי** - יש מי שמקשה מדברי המשנה 'ועוד אמר רבי יהודה' על רבי יוחנן, שהרי שנינו, **וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נִשְׁפָּךְ הַדָּם יָמוּת הַמִּשְׁתַּלַּח, מֵת הַמִּשְׁתַּלַּח יִשְׁפָּךְ הַדָּם. בְּשִׁלְמָא** - יהיה מובן לר' שאמר שלדעת חכמים אין בעלי חיים נדחין והראשון קרב והשעיר מזוג שני ירעה, ולכן רבי יהודה נקט בלשון 'ועוד', כיון שבִּרְיָשָׁא פְּלִיגִי [-נחלקו] בְּחֻמָּתַת צָבוּר, וּבִסְיָפָא פְּלִיגִי בְּכַעֲלֵי חַיִּים, כלומר שרבי יהודה בתחילה בא לחלוק שאין דין הנוטר לרעה אלא למיתה כיון שחטאת צבור מתה, ועוד נחלק שלא הראשון קרב, אלא אדרבה הוא הולך למיתה כיון שבעלי חיים נדחין, והשעיר מזוג שני שעליו אמרתם שירעה הוא יקרב. **אֵלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן מַאי** - מה בא רבי יהודה להוסיף בלשון 'ועוד', הלא אף לחכמים אין בעלי חיים נדחין והראשון קרב. מסיקה הגמרא: אכן לדברי רבי יוחנן קְשִׁיָּא, ומשמעות משנתנו כרב.

שנינו במשנה: **וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נִשְׁפָּךְ הַדָּם יָמוּת הַמִּשְׁתַּלַּח, מֵת הַמִּשְׁתַּלַּח** ישפך הדם: הגמרא דנה בדברי רבי יהודה. שואלת הגמרא: **בְּשִׁלְמָא** - יהיה מובן באופן שִׁנְשָׁפָה הַדָּם של שעיר הפנימי מדוע יָמוּת הַמִּשְׁתַּלַּח, משום **דְּאִכְתִּי לֹא אֵיתְעֵבִיד מִצּוֹתֶיהָ** - שעדיין לא נעשתה מצותו של שעיר הפנימי במתנות דם, וכיון שעבודת מתן דמו מעכבת, צריך להביא כעת זוג אחר ולהגריל עליו, וכן זוגו המשתלח נדחה כשנשפך הדם ונשאר יחיד, וכיון שלרבי יהודה בעלי חיים נדחין, לכן ימות, **אֵלָּא** באופן שִׁמֵּת שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, **אִמַּאי** [-מדוע] יִשְׁפָּךְ הַדָּם של השעיר הפנימי, **הָאֵיתְעֵבִיד לִיה מִצּוֹתֶיהָ** - הרי נעשתה מצותו של השעיר המשתלח, שאין מעכב בו אלא הגרלה כדי לקבוע לכל שעיר את שמו, וכבר נעשתה בו ההגרלה, ומדוע ידחה הדם וישפך.

משיבה הגמרא: **אָמְרִי דְרַבִּי רַבִּי יַנָּאי, אָמַר קְרָא** שהשעיר המשתלח (ויקרא טז י) **'עֹמֵד חַי לִפְנֵי ה'** לְכַפֵּר, ודורשים, **עַד מָתִי יְהֵא זְקוּק** השעיר המשתלח לְהַיּוֹת חַי, **עַד שְׁעֵת מֵתָן דָּמִים שֶׁל חֲבִירוֹ** העומד לשם, וכשמת המשתלח לפני מתן דם הפנימי נדחה הדם ואי אפשר ליתן ממנו, שהרי לדברי הכל בבהמות שנשחטו שייך דיחוי, וצריך להביא זוג אחר ולהגריל עליהם, כיון שכפרת הדם מעכבת.

וְאִיכָא דְמוֹתִיב הָבִי הק' תיובתא קמייתא דאותיבנא לעיל ועוד אמר רבי יהודה וכו' דאותיבנא לעיל לרב איכא דמותיב לה מעיקרא לרבי יוחנן והכי מותיב לה: **בְּשִׁלְמָא לרב**. דאמר לתנא קמא בעלי חיים אין נדחין ובשני שבוג שני קאמר ירעה ורבי יהודה לאו עליה קאמר ימות היינו דהדר קאמר ועוד לאשמועינן דבעלי חיים נדחין סבירא ליה ותמות דקאמר ברישא לאו אההוא דאמרי רבנן ירעה קאי ובתרתיה אתא לאפלוגי ברישא פליג אחטאת צבור דקאמרי רבנן ירעה ואמר [רבי יהודה] ימות וסיפא מיפליג בבעלי חיים דקאמרי רבנן אין נדחין ויתכפר בראשון ואתא איהו למימר הוא ימות והשני יקרב: **אֵלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן מַאי וְעוֹד**. הא רבנן נמי אמרי ראשון ידחה: **קְשִׁיָּא**. כדאמרן: דיקא מתני' כוותיה דרב: **בְּשִׁלְמָא נִשְׁפָּךְ הַדָּם יָמוּת הַמִּשְׁתַּלַּח דֹּלָא אֵיתְעֵבִיד מִצּוֹתֶיהָ**. דדם וחוקה בדברים הנעשים בבגדי לבן כתיבא וצריך להביא דם אחר ואי אפשר בלא הגרלה וכיון דאית ליה בעלי חיים נדחים ימות המשתלח הראשון:

אֵלָּא מֵת הַמִּשְׁתַּלַּח. למה לו תשלומין שאתה מזקיקו לו להביא שנים ולהגריל ולשפוך דם הראשון הא איתעביד מצותיה דשעיר המשתלח כל דבר המעכב בו אינו אלא הגרלה בלבד לקבוע גורל של שם על שלו דהא שמעי' ליה לר' יהודה דאמר לא התודה כשר וכל שכן דשילוח דלא מעכב לדברי הכל דכי כתיב חוקה אדברים שהכהן עושה בבגדי לבן ולא על דברים הנעשים ע"י איש עת: **לְהַיּוֹת חַי**. שלא ימות עד שעת מתן דמו של חבירו הא אם מת קודם לכן אין כפרת הדם כלום לכך צריך תשלומין ובלא הגרלה אי אפשר וזקוק לשנים וראשון ידחה דהכל מודין בשחוטין שנדחין:

המשך ביאור למסכת ראש השנה ליום שבת קודש עמ' ב

9 בדברים הנמצאים במרום הוא בכך שְׁמֵעוֹלָם לֹא רֵאתָה הַחֲמָה את
10 פְּגִימָתָהּ שֶׁל הַלְבֵנָה, וְכֵן מַעֲלֹם לֹא רֵאתָה הַחֲמָה את פְּגִימָתָהּ שֶׁל
11 הַקֶּשֶׁת, אֵלָּא רַק צִידָה הַמַּעֲוֹל פּוֹנֶה לַחֲמָה, וְאִילוּ קִצּוֹת הַקֶּשֶׁת,
12 שֶׁהֵם חֲלָקָה הַפְּנִימִי, אֵינֶם פּוֹנִים לַחֲמָה. וְהִטַּעַם שֶׁלֹּא רֵאתָה חֲמָה
13 פְּגִימָתָהּ שֶׁל לְבָנָה הוּא מִשּׁוּם דָּאֵם תִּרְאָה אֶת פְּגִימָתָהּ, חֲלָשָׁה
14 דְּעִתָּהּ שֶׁל הַלְבֵנָה, שֶׁכְּבִיכּוֹל הַחֲמָה רֹאֶה אֶת חֲסִרוֹנָהּ. וְהִטַּעַם
15 שֶׁלֹּא רֵאתָה הַחֲמָה אֶת פְּגִימָתָהּ שֶׁל הַקֶּשֶׁת, כִּדִּי דִּלֹּא לִימְרוּ עוֹבְדֵי
16 הַחֲמָה – שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ הַגּוֹיִים הַעוֹבְדִים לַשִּׁמְשׁ,

1 מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבְי**, בשאלה 'לאחר החמה' או 'לפני
2 החמה' אין הכוונה היכן היה מקומה כלפי החמה, אלא האם
3 פְּגִימָתָהּ – הצד שנראה כחסר ופגום, שהוא הצד החשוך של
4 הלבנה, היה לִפְנֵי הַחֲמָה – כלפי החמה, או לְאַחֵר הַחֲמָה, כלומר,
5 שהצד השלם והמואר הוא הפונה לחמה. וזהו ביאור המשך
6 המשנה, שֶׁאֵם אָמַר הַעֵד שֶׁפְּגִימָתָהּ הִיָּתָה לִפְנֵי הַחֲמָה – כלפי
7 החמה, לֹא אָמַר כְּלוּם, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מַאי דְּכֵתִיב (איוב כה ב) 'הַשֶּׁשֶׁל
8 וַפֶּחֶד עָמָּה עָשָׂה שְׁלֹם בְּמִרוֹמָיו', כוונת הפסוק ש' עושה שלום

לִיה דְּלָאוּ – אֵכָן אֵין לָהֶם כִּפְרָה מִבְּלִי שִׁיתִיקִים בָּהֶם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר
 'וְהִבְאִיתִי אֶת הַשְּׁלִשִׁית בְּאֵשׁ', אֲמַנֵּם כִּיֹּן שִׁישׁ לָהֶם מִחֲצָה זְכוּיוֹת,
 עוֹלִים לֵאחֹר זְמַן מִגִּיהֶנֶם. וְאֵם לָאוּ – וְאֵם אֵין בָּהֶם עוֹן שֶׁל פּוֹשְׁעֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּגוֹפֵן, וְיֵשׁ לָהֶם מִחֲצָה עוֹנוֹת וּמִחֲצָה זְכוּיוֹת, עֲלֵיהֶם אִמְרוּ
 בֵּית הַלֵּל 'וְרַב חֲסִד' מִטָּה בְּלָפִי חֲסִד, וְאֵין יוֹרְדִים כֻּלָּל לְגִיהֶנֶם.

שְׁנִינוּ בִּבְרִייתָא: וְעֲלִיָּהוּן – וְעַל הַבִּינוּיִים אָמַר דְּוִד (תְּהִלִּים קטו א)
 'אֶהְיֶה כִּי יִשְׁמַע ה' דְּרַשׁ רַבָּא, מָאִי דְּכָתִיב 'אֶהְיֶה כִּי יִשְׁמַע ה',
 אָמַרָה כְּנָסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּרוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אִמְתִּי
 אֵינִי אֲחִיכָה לִפְנֵיהֶּ, בְּזִמָּן שֶׁאֶתָּה שׁוֹמֵעַ קוֹל תְּחִנוּנִי, 'דְּלוּתִי וְלִי
 'הוֹשִׁיעַ' אֵף עַל פִּי שְׂדֵלָה אֵינִי מִן הַמַּצּוֹת, כְּגוֹן הַבִּינוּיִים שֶׁאֵין
 זְכוּיוֹתֵיהֶם מִכְרִיעִים אֶת הַכֹּהֵן, וְאֵין בָּהֶם כְּבִיד לְהַצִּילָם, לִי נָאָה
 לְהוֹשִׁיעַ, לַחֲטוֹת הַכֹּהֵן כֻּלְּפִי חֲסִד.
 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹפֵן מָאִי נִיהוּ – מִי הֵם. אָמַר רַב,
 כִּרְקַפְתָּא דְּלֵא מִנָּה תִּפְלִין – רֹאשׁ שֶׁאֵינוֹ מְנִיחַ תִּפְלִין. וְמִי הֵם
 פּוֹשְׁעֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם בְּגוֹפֵן. אָמַר רַב, בְּעֶבְרֵיהֶם – הַחוּטָאִים בְּגִילּוֹ
 עֲרִיוֹת.

שְׁנִינוּ בִּבְרִייתָא: וְשִׁנְתֵנוּ חִיתִיתָם בְּאֶרֶץ חַיִּים. אָמַר רַב חֲסִדָּא, זֶה
 פְּרָנֶם הַמְטִיל אִימָה וְיִתְרָה עַל הַצִּבּוֹר שֶׁלֹּא לְשֵׁם שְׁמִים. אָמַר רַב
 יְהוּדָה אָמַר רַב, כָּל פְּרָנֶם הַמְטִיל אִימָה וְיִתְרָה עַל הַצִּבּוֹר שֶׁלֹּא לְשֵׁם
 שְׁמִים, אֵינוֹ רוֹאֶה בֶן תִּלְמִיד חֶכֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (אֵיב לז כד) 'לִבִּן יִדְאוּהוּ
 אֲנִישִׁים, לֹא יִרְאֶה כָּל חֲכָמִי לֵב' – מִי שֶׁאֵנֶשִׁים יִרְאִים וּמִפְחָדִים
 מִמֶּנּוּ, אֵינוֹ רוֹאֶה בְּנִים חֲכָמִים לֵב.

שְׁנִינוּ בִּבְרִייתָא: בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים, 'וְרַב חֲסִד' מִטָּה בְּלָפִי חֲסִד.
 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: חִיבִי עֲבִיד – אֵין מִטָּה הַקְבִּ"ה אֶת הַכֹּהֵן לִזְכוּת. רַבִּי
 אֶלְעִזֵּר אוֹמֵר, בּוֹכְשׁוּ – מִכְבִּיד אֶת כֹּף הַמֵּאוֹנִים שֶׁל הַזְכוּיוֹת וּמִטָּה
 אוֹתָהּ כֻּלְּפִי מִטָּה, וּבִכֵּךְ מִכְרִיעָה אֶת כֹּף הַעוֹנוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר (מִיכָה ז יט)
 'שׁוּבוּ וְרַחֲמֵנוּ וְכַבְשׁוּ עֲוֹנוֹתֵינוּ' – יִכְרִיעַ אֶת עוֹנוֹתֵינוּ עַל יְדֵי שִׁיכּוּשׁ
 אֶת כֹּף הַזְכוּיוֹת. דַּעָה שְׁנִיָּה: רַבִּי יוֹסִי בֶר חֲנִינָא אָמַר, הַקְבִּ"ה נוֹשֵׂא
 – מַגְבִּיהָ אֶת כֹּף הַעוֹנוֹת, וּמִמִּילָא כֹּף הַזְכוּיוֹת מִכְרִיעָה, שֶׁנֶּאֱמַר
 (שֵׁם ז יח) 'נֹשֵׂא עוֹן וְעֹבֵר עַל פֶּשַׁע', כְּלוּמֹר, הַקְבִּ"ה נוֹשֵׂא אֶת הָעוֹן
 כֻּלְּפִי מַעֲלָה וּבִכֵּךְ הוּא עוֹבֵר עַל פֶּשַׁע. דַּעָה שְׁלִישִׁית: תָּנָא דְּבִי רַבִּי
 יִשְׁמַעְיֵאל, הַקְבִּ"ה מַעְבִּיד רֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן – מַעְבִּיר וּמוֹרִיד אֶת
 הַעֲבִירָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבִּכֹּף הַעוֹנוֹת, וּמִמִּילָא אֵם יֵשׁ לוֹ מִחֲצָה
 זְכוּיוֹת וּמִחֲצָה עוֹנוֹת גּוֹבְרֶת הַזְכוּיוֹת עַל הַעוֹנוֹת. וְכֵן הִיא הַמְּלָכָה
 – כִּךְ הִיא הַנְּהַגַת הַקְבִּ"ה שֶׁעַל יְדֵהּ הוּא מִטָּה כֻּלְּפִי חֲסִד. אָמַר רַבָּא,
 וְעוֹן עֲצָמוֹ אֵינוֹ נִמְקָךְ – אֵף שֶׁהַקְבִּ"ה מְסִיר אֶת הָעוֹן הָרִאשׁוֹן מִכֹּף
 הַמֵּאוֹנִים, מִכָּל מִקּוֹם אֵינוֹ מוֹחֲקוֹ לִגְמִיר, דָּאִי אִיכָּא רוֹבָא עֲוֹנוֹת –
 שֶׁאֵם גַּם לֵאחֹר הִסְרַת עוֹן זֶה, עֲדִידִין יֵשׁ לוֹ מִחֲצָה עוֹנוֹת, וְנִמְצָא
 שֶׁעַם עוֹן זֶה יֵשׁ לוֹ רּוֹב עוֹנוֹת, מִחֲשִׁיב הַקְבִּ"ה עוֹן זֶה בְּתִרְיָהוּ –
 יַחַד עִם עוֹנוֹתָיו לְמִנּוֹת עִם הַרְשָׁעִים הַגְּמוּרִים.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּרַשָּׁה אַחֶרֶת מִהַפְסוֹק שֶׁהוֹכֵר לַעִיל: (רַבָּא אָמַר)
 [אָמַר רַבָּא], כָּל הַמַּעְבִּיר עַל מְדוּתָיו – מִי שֶׁאֵינוֹ מְדַקְדֵּק עִם חֲבִירוֹ
 לְהַשִּׁיב מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה עַל מַה שֶּׁצִּיעֵרוֹ, אֵלֵא מַעְבִּיר וּמְנִיחַ לוֹ,
 מַעְבִּירִין לוֹ עַל כָּל פֶּשַׁעֵיו – מִידַת הַדִּין עוֹבֶרֶת מִמֶּנּוּ וּמְנִיחָתוֹ, וְאֵינָהּ
 מְדַקְדֶּקת עִמּוֹ לְהַעֲנִישׁוֹ עַל פֶּשַׁעֵיו, שֶׁנֶּאֱמַר (מִיכָה ז יח) 'נֹשֵׂא עוֹן וְעֹבֵר
 עַל פֶּשַׁע', וְיֵשׁ לְפָרֶשׁ, לְמִי נוֹשֵׂא [וְהַקְבִּ"ה] עוֹן, לְמִי שֶׁעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע
 שֶׁפִּשְׁעוֹ כְּנֶגְדּוֹ.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה שֶׁהַתִּיקִים בּוֹ מַה שֶּׁדִּרְשׁ רַבָּא: רַב הוֹנָא בְּרִיה
 דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ חֲלָשׁ – חָלָה, עַל רַב פָּסָא לְשׁוּלֵי בִית – נִכְנַס רַב פָּסָא
 לְשָׂאוֹל בְּשִׁלּוּמוֹ, חֲזִייהּ דְּחֲלָשׁ לִיה עֲלָמָא – רֹאה שְׁעוּמָד לְמוֹת,
 אָמַר לָהּ – לִבְנֵי בִיתוֹ שֶׁל רַב הוֹנָא, צְבִיתוֹ לִיה וְזוּרְתָּא – הַכִּינוּ לוֹ
 צִידָה לְדֶרֶךְ, כְּלוּמֹר תִּכְרִיכִים, לְסוֹף אִיתְפַּח – הַבְרִיָּא, תָּנָה מִיכָסְיָה
 רַב פָּסָא לְמִיחֻיָּה – הַתְּבִישׁ רַב פָּסָא לְרֹאוֹתוֹ מִשּׁוּם שֶׁבִיקֵשׁ לְהַכִּין
 לוֹ תִכְרִיכִים. אָמְרוּ לִיה חֲבֵרָיו לְרַב הוֹנָא, מָאִי חֲזִית – מַה רֹאית.
 אָמַר (לִיה) [לָהּ] רַב הוֹנָא, אֵיךְ הָיָה הוּא – אֵכָן כִּךְ הִידָה כְּפִי שֶׁאִמַּר
 רַב פָּסָא שֶׁהִייתִי עוֹמֵד לְמוֹת, וְאָמַר לָהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבִית דִּין
 שֶׁל מַעֲלָה, הוֹאִיל וְלֹא מוֹקִים בְּמִילָיָה – הוֹאִיל וְאֵינוֹ עוֹמֵד עַל

וּמַפְצִצִין – צוֹעֲקִים וּבּוֹכִים מִתּוֹךְ יִסּוּרִים שְׁעָה אַחַת, וְעוֹלִין
 מִהִגִּיהֶנֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (זכְרִיָּה יג ט) 'וְהִבְאִיתִי אֶת הַשְּׁלִשִׁית בְּאֵשׁ וְצִרְפָּתִים
 בְּצִרְף אֶת הַכֶּסֶף וּבְחִנָּתִים כִּכְחֵן אֶת הַהֶבֶת, הוּא יִקְרָא כְּשָׂמִי וְאֵנִי
 אֶעֱנֶה אוֹתוֹ', וְיֵשׁ לְפָרֶשׁ הַכְּתוּב כִּךְ, וְאֵבִיא אֶת כֶּת הַשְּׁלִישִׁית
 [הַבִּינוּיִים] בְּאֵשׁ שֶׁל גִּיהֶנֶם, וְנִיקִיתִים [עַל יְדֵי יִסּוּרִים] כְּפִי
 שֶׁמִּנְקִים אֶת הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב, וּבְשִׁיקָרָאוֹ בְּשָׂמִי אֵעֲלֶה אוֹתָם מִגִּיהֶנֶם.
 וְעֲלֵיהֶם אָמַרָה חֲנָה (שְׁמוּאֵל א' ב' י) 'ה' מָמִית וּמְחִיָּה מוֹרִיד שְׂאוֹל וְעֵלִי,
 שֶׁלֹּאֲחֵר שְׁמוֹרִידִים לְגִיהֶנֶם הָרִי הוּא מַעֲלָה אוֹתָם.

בֵּית הַלֵּל חוֹלְקִים וְאוֹמְרִים, אֵין הַבִּינוּיִים יוֹרְדִים לְגִיהֶנֶם כֻּלָּל,
 אֵלֵא מִתִּיקִים בָּהֶם הָאִמּוֹר שֶׁבִּשֵׁל עֲשָׂרָה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים (שְׁמוֹת
 לד א) 'וְרַב חֲסִד', דְּהֵינּוּ שְׁכִין שִׁישׁ לָהֶם מִחֲצָה עֲבִירוֹת וּמִחֲצָה
 זְכוּיוֹת, מִטָּה דִּקְבִ"ה אֶת כֹּף הַמֵּאוֹנִים בְּלָפִי חֲסִד, וְאֵינֶם יוֹרְדִים
 לְגִיהֶנֶם. וְעֲלֵיהֶם אָמַר דְּוִד (תְּהִלִּים קטו א) 'אֶהְיֶה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלִי
 תְּחִנוּנִי, וְעֲלֵיהֶם אָמַר דְּוִד כָּל הַפְּרָשָׁה [פֶּרֶק זח] בּוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר
 בַּהֲמִשָּׁךְ (פֶּסֶק 1) 'דְּלוּתִי וְלִי 'הוֹשִׁיעַ', שֶׁאֵף שֶׁהֵם דְּלִים בְּמִצּוֹת וְאֵינֶם
 יוֹכְלִים לְהַכְרִיעַם לִזְכוּת, הַקְבִּ"ה מוֹשִׁיעַם וּמִטָּה אֶת הַכֹּהֵן כֻּלְּפִי
 חֲסִד.

הַבְּרִייתָא מְבִיאָה שִׁישׁ רְשָׁעִים שְׁעוֹנֶשֶׁם חֲמוּר יוֹתֵר: פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּגוֹפֵן, וּפּוֹשְׁעֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם בְּגוֹפֵן, יוֹרְדִין לְגִיהֶנֶם וְנִידוּנִין בְּהַ שְׁנִים
 עֶשֶׂר דְּרַשׁ, וְלֵאחֹר שְׁנִים עֶשֶׂר דְּרַשׁ גּוֹפֵן כָּלָה, וְנִשְׁמָתָן נִשְׂרָפָת, וְיִרְחַת
 מִפְּתוֹרָן [מִפְּזוּרָת אֶת גּוֹפֶם שֶׁכָּלָה וְנַעֲשָׂה אִפְרוֹ] תַּחַת כְּפּוֹת רִגְלֵי
 צִדִּיקִים, שֶׁנֶּאֱמַר בַּהֲבַטְחַת ה' לִירְאֵי שְׁמוֹ לַעֲתִיד לְבוֹא (מִלְאכִי ג כא),
 'עֲסוֹתָם [וְכּוֹבֶשְׁתָּם] רָשָׁעִים כִּי יְהִי אִפֶּר תַּחַת כְּפּוֹת רִגְלֵיכֶם'.

מִמְשִׁיכָה הַבְּרִייתָא: אֶכָּל הַמִּינִין שֶׁהִפְכוּ דְּבָרִי אֱלֹהִים חַיִּים לַרְעָה,
 כְּגוֹן הַצִּדּוּקִים וְהַבִּייתוֹסִים, וְהַמְסוֹרוֹת – מַלְשִׁינִים הַמוֹסְרִים מִמּוֹן
 יִשְׂרָאֵל בִּיד הַגּוֹיִים, וְהַפִּיקוּרִים – מְבִזֵּי תִלְמִידֵי חֲכָמִים, וְאֵלוֹ
 שֶׁכְּפָרוּ בְּתוֹרָה וְאוֹמְרִים שֶׁאֵין תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם, וְשֶׁכְּפָרוּ בְּתִיתִית
 הַמִּתִּים, וְשֶׁפִּירְשׁוּ מִדְּרָכֵי צְבוֹר, וְשִׁנְתֵנוּ חִיתִיתָם בְּאֶרֶץ חַיִּים,
 וְשֶׁחֲטָאוּ וְהִקְטִימוּ אֶת הַרְבִּים בְּגוֹן וְרִבְעִים בֶּן נֶכֶס וְחִבְרִי, יוֹרְדִין
 לְגִיהֶנֶם וְנִידוּנִין בְּהַ לְדוּרֵי דוֹרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה סו כד) 'וְיִצְאוּ וְרָאוּ
 בְּפָנֵי הָאֲנָשִׁים הַפֶּשְׁעִים כִּי יָגוּ', כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא

תִּכְבֶּה וְהִי דְרָאוֹן לְכָל בִּשְׂרִי, וּמִבּוֹאֵר שֶׁאֵשׁ הַגִּיהֶנֶם תִּכְבֵּר בָּהֶם
 לְעוֹלָם, וְהִגִּיהֶם כָּלָה – מִתְבַּטֵּל לַעֲתִיד לְבָא, וְהֵן – וְאִנְשֵׁי כֶת זוֹ אֵינֶן
 כָּלָה, אֵלֵא נַעֲנִשִׁים לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים מט טו) 'וְצִדִּיק לְכָלֹת
 שְׂאוֹל (מִזְכֵּל לוֹ)', כְּלוּמֹר, שְׁצוּרָתָם תִּכְלָה אֶת הַשְּׂאוֹל, וְהֵינּוּ
 שֶׁהִגִּיהֶם יִכְלָה וְהֵם לֹא יִכְלוּ. וְכָל כֹּף לָמָּה – מְדוּרַע נַעֲנִשִׁים כִּי

כִּךְ, מִפְּנֵי שֶׁפִּשְׁטוּ יְדֵיהֶם בְּזָבוּל – שֶׁבִּגְלָל עוֹנוֹתֵיהֶם נִחְרַב בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ, וְכִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם 1) 'מִזְכֵּל לוֹ', וְהֵינּוּ, שְׁצוּרָם לְכָלֹת שְׂאוֹל,
 הוּא מִפְּנֵי שֶׁמּוֹבֵל לוֹ, שֶׁהֵם גִּרְמוּ לְהַחְרִיבוֹ, וְאֵין 'זָבוּל' אֵלֵא בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (מִלְכִּים א' ח ג) 'בְּנָה בְּנִיתִי בֵּית זָכָל לָךְ. וְעֲלֵיהֶם
 אָמַרָה חֲנָה (שְׁמוּאֵל א' ב' י) 'ה' יַחַתוּ מִרְיָבִיו' – יִשְׁבְּרוּ מְרִיבֵיוֹ שֶׁל
 הַקְבִּ"ה שֶׁגִּרְמוּ לְהַחְרִיב אֶת בֵּית מִקְדָּשׁוֹ, וְהֵינּוּ שֶׁלֹּא תִהְיֶה לָהֶם
 תְּקֵנָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בֶּר אֲבִין, וּפְנִינֵיהֶם שֶׁל רְשָׁעִים אֵלֵא דוֹמִין לְשׁוּלֵי

[לְתַחֲתִית] קְנִרְיָה שֶׁשְׁחוּרָה מִחֲמַת הָאֵשׁ. וְאָמַר רַבָּא, וְאֵינָהּ –
 וְאֵלוֹ הַרְשָׁעִים הֵם מְשִׁפִּירֵי שְׁפִירֵי בְּנֵי מַחֲזוּא – מִהַמַּעֲנוּגִים
 וְהַשְּׂמִינִים שֶׁל הָעִיר מִחֲזוּא, וּמִפְּקִרְיָן – שֶׁלֹּא תִּיֵּד יִקְרָאוּ 'בְּנֵי גִיהֶנֶם'.
 מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא אֶת הַבְּרִייתָא: אָמַר מִר, בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים 'וְרַב
 חֲסִד' מִטָּה בְּלָפִי חֲסִד. מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהַכְּתִיב (זכְרִיָּה יג ט) 'וְהִבְאִיתִי
 אֶת הַשְּׁלִשִׁית בְּאֵשׁ', וּמִבּוֹאֵר שֶׁנִּידוּנִים בְּאֵשׁ שֶׁל גִּיהֶנֶם. מִתְרַצָּת
 הַגְּמָרָא: הָתָם – הַכְּתוּב שֶׁם עוֹסֵק בְּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹפֵן, מַקְשָׁה
 הַגְּמָרָא: הָאֵם אִפְשָׁר לְהַעֲמִיד אֶת הַפֶּסֶק בְּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹפֵן,
 וְהָאֵם אָמַרָה לַעִיל דְּלִית לָהּ תִּתְּנָתָא, אֵלֵא גּוֹפֶם כָּלָה וְנִשְׁמָתָם

נִשְׂרָפָת, וְאֵילוֹ כֵּאֵן מִבּוֹאֵר שֶׁהַקְבִּ"ה מִנְקָה אוֹתָם מִעוֹנוֹתֵיהֶם עַל
 יְדֵי יִסּוּרֵי גִיהֶנֶם, וּמַעֲלָה אוֹתָם מִשָּׁם. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: כִּי לִית לָהּ
 תִּתְּנָה – מַה שֶּׁאִמְרוּ שֶׁלְּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹפֶם אֵין תְּקֵנָה, הָרִי זֶה
 דּוֹקָא בְּרוּךְ עֲוֹנוֹת – כִּשְׁעוֹנוֹתֵיהֶם רַבִּים עַל זְכוּיוֹתֵיהֶם, וְאֵילוֹ
 הָבָא, מְדוּבָר כְּשִׁישׁ לָהֶם מִחֲצָה עֲוֹנוֹת וּמִחֲצָה זְכוּיוֹת, וְאֵיתָ בְּהוּ נָמִי
 – וְיֵשׁ כֻּלָּל עוֹנוֹתֵיהֶם גַּם עוֹן פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹפֵן, וְהֵם לֹא מִנְיָא

ראש השנה. ארבעה – פרק ראשון דף יז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזליץ) קעט

תוספות

ועליהם אמר דוד אהבה – דכתיב ביה: "אפפוני חבלי מות", ובתיב: "לולתי ולי יהושע" – כשהוא דל במצות רב חסד מטה ומושיע, כדררשטן לקמן, אי נמי: מלשון "דלה דלה לנו" (שמות ב) שמעלחו מבור עמוק, ובתיב בתריה (תהלים קטו) "שובי נפשי למנוחדיכי וגו' הודו: "אתהלך בארצות החיים".

המינים פליגי בה רב אתא ורבינא בפרק "אין מעמידין" (ע"ז כ"ב, מהו מין) וס"א.

בי לית להו תקנה ברוב עונות – ואית בהו עון דפושעי ישראל בגופן, הוא דאמר לעיל: רשעים, דהיינו רובן עונות, נבחרים ונחתמים לאלתר לגיהנם – אע"ג דכתיב בקרא "לדראון עולם" לא שלא יתא להם תקנה, אלא דגונים שנים עשר חדש ועולים. והא דאמר בפרק "הזהב" (ב"מ דף נ"ב, ושם) שלשה יורדים ואינם עולים – היינו לאלתר. והא דאמר ריש לקיש בסוף חגיגה (דף כ"א, ושם) פושעי ישראל אין אור של גיהנם שולט בהן – הא אמר עלה בריש "עושין פסין" (עירובין דף ט"א, ושם) נהנית אברהם ממסין להו. **קרקפתא** דלא מנח תפלין – אם עוסק בתורה – כמנחת תפלין דמי, דאמר במכילתא: העוסק בתורה טטור מן ההפלין. ורבינו חם מפרש: דהכא כשהמצוה בויה עלי, שמגנות עליו רצועות של תפלין שבראשו. אבל אם ירא להניח משום דבעינן גוף נקי כאלשיך בעל כנפים, כדאיתא בריש "מבה טומאין" (שבת דף מ"א, ושם) והוא דואג כל שעה שמא לא יוכל להחזיר לשמרה בטורה ובקדושה – הא ודאי אין עליו דין פושעי ישראל בגופן. וכל הני דשמעתין בשלא עשה תשובה, אבל עשה תשובה – אמרין ביזמא (דף פ"א, ושם) דתשובה תולה ומיתה ממרקה.

אמר רב בעבירה – בעריות, שכן בן נח מוזהר עליו, כדאיתא בפ' "ארבע מיתות" (סנהדרין דף נ"א).

בתחלה

ומצפצפין – צועקים ובוכים מתוך יסורין שעה אחת, ועלין. משה כלפי חסד – הואיל ומחצה על מחצה הם – משה את ההכרע לצד זכות ואין יורדין לגיהנם. כנופן – לקמיה מפרש. המינין – האנשים אשר הפכו דברי אלהים חיים לרעה, כגון צדוקים ובייתוסים. והמסורות – מלשינים, שמוטרים ממון ישראל ביד הגוים. **אפיקורום** – מבזה תלמודי חכמים. **שכפרי** בתורה – האומרים אין תורה מן השמים: שפירשו מדרכי ציבור לא גרסין, דהיינו כל הני דלעיל. והך מתני' בסדר עולם, והכי גרסין ליה התם שפירשו מדרכי הצבור, כגון המינין והמסורות כו'. מדרכי צבור – מדרכי ישראל, ושנתנו חיתיתם – לתלמן מפרש. וצורם – כמו וצורתם. **שפשוט** ידיהם כזבול – שהחריבו בהמ"ק בעונם. בני מחוזה – מעונגים ושמנים היו, ומקריין בני ניהם – כך יקראו להם. והאמרת לית לה תקנתא – דנעשין אפר, וחכא "צרתנים כצורח את הכסף" – שיעורקו יסוריהן את עונם. דלה **אני כפצות** – כגון כינונים, שאין זכיותיהן מוכריעין לתלות להם בזכותם. ולי יהושע – להטות כלפי חסד. **אמר** רב יהודה – גרסין, ולא גרסין "דאמר", כובש – את כף המאזנים של זכות, ומכריעין את העונות. **יבבוש** עונותינו – יכירו בו. **נושא** – מגביה כף מאזנים של עון. **מעביר ראשון ראשון** – עון שבראשונים הבאים לתתם לכף – מעבירו ושמוטו, שאם היו מחצה על מחצה, כיון שחסר אחד מדון – יכרעו הזכות, וכך היא המדה. ועון **עצמו** אינו נפחק – אלא מונח לצד אחד. דאי איכא רובא עונות בהדיה – ההוא עון מתחשב בהדיהו למנות עם רשעים גמורים. **המעביר על מדותיו** – שאינו מודקדק למדוד מדה למצוערים אותו, ומניח מדותיו ודולק לו. כמא: "אין מעבירין על המצות" (וימא דף ל"גא) "אין מעבירין על האוכלין" (עירובין דף ס"ד, מניחין והולך לו. **מעבירין לו על כל פשעיו** – אין מדת הדין מודקדקת אחריו, אלא מנחתן והולכת. **צביתו** לית זוורתא – הכינו לו צדה לדרך. מה דהא צידת המתים – בתריכין. **איתפח** – נתפאה. **חבי** הוה – מיתה נקטה עלי. לא מוקים במיליה – אינו מעמיד על מדותיו. לא תקיפו בהדיה – לא תדקדקו אחריו. אליה – שמניה יש כאן, וקוץ בה. כלומר דבר תנחומין יש כאן, אבל יש בתוכה דבר קשה שאינו שוה לכל. **למי**

ומצפצפין ועלין, שנאמר "והבאתי את השלישית באש וצרפתים בצרף את הפספס ובהנתיים כבחון את הזהב הוא יקרא בשמי ואני אענה אותו" ועליהם אמרה חנה: "ה' ממית ומחיה מוריד שאול ועל" בית הלל אומרים: "ורב חסד" משה כלפי חסד, ועליהם אמר דוד "אהבתי כי ישמע ה' את קולי" ועליהם אמר דוד כל הפרשה כולה "לולתי ולי יהושע". פושעי ישראל בגופן, ופושעי אומות העולם בגופן – יורדין לגיהנם, ונידונין בה שנים עשר חדש, לאחר שנים עשר חדש גופן כלה, ונשמתן נשרפת, ורוח מפוקתן תחת פפות רגלי צדיקים, שנאמר "ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת פפות רגליכם". אכל המינין, והמסורות, והאפיקורסים, שכפרי בתורה, ושכפרי בתחית המתים, ושפירשו מדרכי צבור, ושנתנו חיתיתם בארץ חיים, ושחטאו והחטאו את הרבים, כגון ירבעם בן נבט וחביריו – יורדין לגיהנם, ונידונין בה לדורי דורות, שנאמר "ויצאו וראו כפגרי האנשים הפושעים בי" וגו' – גיהנם כלה והן אינן כליו, שנאמר "וצורם לבלות שאול מזבול לו". וכל כך למה – מפני שפשוטו ידיהם כזבול, שנאמר "מזבול לו", ואין זבול אלא בית המקדש, שנאמר "בנה בניתי בית זבול לך" ועליהם אמרה חנה "ה' יחתו מרכיו". אמר רבי יצחק בר אבין: ופיניהם דומין לשולי קדירה. ואמר רבא: ואינהו משפירי שפירי בני מחוזה, ומקריין בני גיהנם. אמר מר: בית הלל אומרים: "ורב חסד" משה כלפי חסד. והכתיב: "והבאתי את השלישית באש". התם בפושעי ישראל בגופן. – פושעי ישראל בגופן? והא אמרת לית להו תקנתא? – כי לית להו תקנה ברוב עונות, הכא – מחצה עונות ומחצה זכיות, ואית בהו נמי עון דפושעי ישראל בגופן, לא סגיא ליה דלאו "והבאתי את השלישית באש", ואם לאו – "ורב חסד" משה כלפי חסד, ועליהם אמר דוד "אהבתי כי ישמע ה' דרש רבא: מאי דכתיב "אהבתי כי ישמע ה' אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, אימתי אני אהובה לפניך – "לולתי ולי יהושע" אף על פי שדלה אני מן המצות – לי נאה להושיע. פושעי ישראל בגופן מאי ניהו? אמר רב: קרקפתא דלא מנח תפלין. פושעי אומות העולם בגופן – אמר רב: כעבירה. ושנתנו חיתיתם בארץ חיים, אמר רב חסדא: זה פרנס המפיל אימה ותיירה על הצבור שלא לשם שמנים. אמר רבי יהודה אמר רב: כל פרנס המפיל אימה ותיירה על הצבור שלא לשם שמנים – אינו רואה בן תלמיד חכם, שנאמר "לכן יראוהו אנשים לא יראוהו כל חכמי לב". בית הלל אומרים: "ורב חסד" משה כלפי חסד. היכי עבדי? רבי אליעזר אומר: כובשו, שנאמר "ישוב ירחמנו ויכבוש עונותינו", רבי יוסי בר חנינא אומר: נושא, שנאמר "נושא עון ועובר על פשע". תנא דבי רבי ישמעאל: מעביר ראשון ראשון, וכן היא המדה. אמר רבא: ועון עצמו אינו נפחק, דאי איכא רובא עונות – מחשיב בהדיהו. רבא אומר: כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, שנאמר "נושא עון ועובר על פשע" למי נושא עון – למי שעובר על פשע. רב הונא בריה דרב יהושע חליש, על רב פפא לשיילי ביה. חזייה דחליש ליה עלמא, אמר להו: צביתו ליה זוורתא. לסוף איתפח, הוה מיכסוף רב פפא למיחזייה. אמר ליה: מאי חזית? אמר ליה אין, הכי הוה. ואמר להו הקדוש ברוך הוא: הואיל ולא מוקים במיליה – לא תקימו בהדיה, שנאמר "נושא עון ועובר על פשע" למי נושא עון – לעובר פשע. "לשארית נחלתו" אמר רבי אחא בר חנינא: אליה וקוץ בה; "לשארית נחלתו" – ולא לכל נחלתו, למי

לפניך – בזמן שאתה שומע קול תחנוני. "לולתי ולי יהושע" אף על פי שדלה אני מן המצות – לי נאה להושיע. פושעי ישראל בגופן מאי ניהו? אמר רב: קרקפתא דלא מנח תפלין. פושעי אומות העולם בגופן – אמר רב: כעבירה. ושנתנו חיתיתם בארץ חיים, אמר רב חסדא: זה פרנס המפיל אימה ותיירה על הצבור שלא לשם שמנים. אמר רבי יהודה אמר רב: כל פרנס המפיל אימה ותיירה על הצבור שלא לשם שמנים – אינו רואה בן תלמיד חכם, שנאמר "לכן יראוהו אנשים לא יראוהו כל חכמי לב". בית הלל אומרים: "ורב חסד" משה כלפי חסד. היכי עבדי? רבי אליעזר אומר: כובשו, שנאמר "ישוב ירחמנו ויכבוש עונותינו", רבי יוסי בר חנינא אומר: נושא, שנאמר "נושא עון ועובר על פשע". תנא דבי רבי ישמעאל: מעביר ראשון ראשון, וכן היא המדה. אמר רבא: ועון עצמו אינו נפחק, דאי איכא רובא עונות – מחשיב בהדיהו. רבא אומר: כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, שנאמר "נושא עון ועובר על פשע" למי נושא עון – למי שעובר על פשע. רב הונא בריה דרב יהושע חליש, על רב פפא לשיילי ביה. חזייה דחליש ליה עלמא, אמר להו: צביתו ליה זוורתא. לסוף איתפח, הוה מיכסוף רב פפא למיחזייה. אמר ליה: מאי חזית? אמר ליה אין, הכי הוה. ואמר להו הקדוש ברוך הוא: הואיל ולא מוקים במיליה – לא תקימו בהדיה, שנאמר "נושא עון ועובר על פשע" למי נושא עון – לעובר פשע. "לשארית נחלתו" אמר רבי אחא בר חנינא: אליה וקוץ בה; "לשארית נחלתו" – ולא לכל נחלתו, למי

בברכת חג שמח.

ראש השנה דף יז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קפא

למי ששמים עצמם כשירים שאינם נחשבים, כך אינו חשוב בעיני
עצמו ואינו מתגאה.
*
רב הונא רמי – הקשה סתירה, בתיב (תהלים קמה יז) 'צדיק ה' בכל
דרכיו', ומשמע שה' מתנהג במשפט אמת וצדק, ובתיב בהמשך
הפסוק 'והסיד בכל מעשיו', שהקב"ה מתנהג בחסידות, לפנים
משורת הדין. ותיירץ: בתחלה הקב"ה נוהג בצדיק, במשפט אמת
וצדק, ולבסוף כשרואה שאין העולם מתקיים בדין אמת, הרי הוא
חסיד ונוהג לפנים משורת הדין.
רבי אלעזר רמי – הקשה סתירה, בתיב (תהלים סב יג) 'ולך ה' חסד',
שהקב"ה מתנהג במדת החסד, לפנים משורת הדין, ובתיב בהמשך
הפסוק, 'כי אתה תשלם לאיש כמעשהו', שהקב"ה מדקדק לשלם
לאדם לפי מעשיו. ותיירץ: בתחלה נוהג הקב"ה בבחינת 'כי אתה
תשלם לאיש כמעשהו', ולבסוף כשרואה שאין העולם מתקיים
במדה זו, נוהג במדת 'ולך ה' חסד'.
אילפי, ואמר לה אילפי וישי אומרים שמועה זו בשם אילפא רמי
– הקשה סתירה, בתיב בייג מידות של רחמים 'ורב חסד' (שמות לו
ו) והיינו שהקב"ה נוהג במידת החסד לפנים משורת הדין, ובתיב
בהמשך 'ואמת', שהקב"ה מתנהג בדין אמת בלי ויתור. ותיירץ:
בתחלה נוהג הקב"ה במדת 'ואמת', ולבסוף כשרואה שאין העולם
מתקיים במידה זו, נוהג במדת 'ורב חסד'.
הגמרא ממשיכה לדרוש בפרשת י"ג מידות של רחמים: נאמר
(שמות לו ד) 'ויצבר ה' על פניו ויכרא', אמר רבי יוחנן, אילמלא מקרא
בתיב, אי אפשר לאומרו – אם לא היה כתוב כן בפסוק אי אפשר
היה לומר דבר זה מעצמנו, שהפסוק מלמד שנתעצף הקדוש ברוך
הוא ועבר לפני התיבה בשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה
של י"ג מדות רחמים, ואמר לו, כל זמן שישאל חוטאין, יעשו לפני
כסדר הזה ויאמרו לפני סדר י"ג מידות אלו, ואני מוחל להם.
הגמרא דורשת את המשך הפסוק: 'ה' ה', שם הוי"ה מורה על
מדת רחמים, והוכפל כדי לומר שאני הוא במדת רחמים קודם
שיחטא האדם, ואני הוא במדת רחמים גם לאחר שיחטא האדם
ויעשה תשובה. 'אל רחום וחנון וגו', אמר רב יהודה, ברית ברית
לשלוש עשרה מדות אלו, שאין חזרות ריקם אם יזכירם ישראל
בתפלת תעניתם, שנאמר אחר פסוק י"ג מדות (שם לו ד), 'הנה אנכי
ברית ברית' על י"ג מידות האמורים קודם לכן.
*
אמר רבי יוחנן, גדולה תשובה, שמקצעת גזר דינו של אדם, שנאמר
(ישעיה ו י) 'השמן לב העם הזה, ואניו חבד, ועניו השע, פן יראה
בעיניו, ובאניו ישמע, ולבבו יבין ושב ורפא לו', הרי שאם 'שב'
בתשובה אזי 'רפא לו' ונקרע גזר דינו הרע. מקשה הגמרא: אמר
ליה רב קפא לאבני, ודלמא – שמא פסוק זה נאמר על החזר
בתשובה לפני גזר דינו, ומניין שהתשובה מועילה גם לקרוע את גזר
הדין. מתרצת הגמרא: אמר ליה אבני, 'ורפא לו' בתיב, ומשמע
שמועיל למי שזוקק לרפואה, ואיזה דבר שצריך רפואה – ועל
איזה מצב שייך לומר שהוא כחולה הזקוק לרפואה, הוי אומר זה
גזר דינו – שכבר נגזר דינו של האדם, והתשובה מועילה לו
לרפאותו ולקרוע את גזר דינו.
מקשה הגמרא על רבי יוחנן: מיתבי, שנינו בברייתא, השב פינתים
– בין ראש השנה ליום הכיפורים, מוחלין לו, לא שב פינתים, אפילו
עשה תשובה אחר יום הכיפורים, וגם הביא לקרבן כל אילי נפיות
שקעולם, אין מוחלין לו. ומבואר שאין תשובה מועילה לאחר
שכבר נגזר דינו ביום הכיפורים. מתרצת הגמרא: לא קשאי, הא –
הברייתא שאמרה שאין תשובה מועילה לאחר גזר דינו עוסקת
בחייד, והא – ודברי רבי יוחנן שתשובה קורעת את גזר הדין
אמורים בצבור.
מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו בברייתא, נאמר בתורה (דברים יא יב)

למי ששמים עצמם כשירים שאינם נחשבים, כך אינו חשוב בעיני
עצמו ואינו מתגאה.
*
רב הונא רמי – הקשה סתירה, בתיב (תהלים קמה יז) 'צדיק ה' בכל
דרכיו', ומשמע שה' מתנהג במשפט אמת וצדק, ובתיב בהמשך
הפסוק 'והסיד בכל מעשיו', שהקב"ה מתנהג בחסידות, לפנים
משורת הדין. ותיירץ: בתחלה הקב"ה נוהג בצדיק, במשפט אמת
וצדק, ולבסוף כשרואה שאין העולם מתקיים בדין אמת, הרי הוא
חסיד ונוהג לפנים משורת הדין.
רבי אלעזר רמי – הקשה סתירה, בתיב (תהלים סב יג) 'ולך ה' חסד',
שהקב"ה מתנהג במדת החסד, לפנים משורת הדין, ובתיב בהמשך
הפסוק, 'כי אתה תשלם לאיש כמעשהו', שהקב"ה מדקדק לשלם
לאדם לפי מעשיו. ותיירץ: בתחלה נוהג הקב"ה בבחינת 'כי אתה
תשלם לאיש כמעשהו', ולבסוף כשרואה שאין העולם מתקיים
במדה זו, נוהג במדת 'ולך ה' חסד'.
אילפי, ואמר לה אילפי וישי אומרים שמועה זו בשם אילפא רמי
– הקשה סתירה, בתיב בייג מידות של רחמים 'ורב חסד' (שמות לו
ו) והיינו שהקב"ה נוהג במידת החסד לפנים משורת הדין, ובתיב
בהמשך 'ואמת', שהקב"ה מתנהג בדין אמת בלי ויתור. ותיירץ:
בתחלה נוהג הקב"ה במדת 'ואמת', ולבסוף כשרואה שאין העולם
מתקיים במידה זו, נוהג במדת 'ורב חסד'.
הגמרא ממשיכה לדרוש בפרשת י"ג מידות של רחמים: נאמר
(שמות לו ד) 'ויצבר ה' על פניו ויכרא', אמר רבי יוחנן, אילמלא מקרא
בתיב, אי אפשר לאומרו – אם לא היה כתוב כן בפסוק אי אפשר
היה לומר דבר זה מעצמנו, שהפסוק מלמד שנתעצף הקדוש ברוך
הוא ועבר לפני התיבה בשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה
של י"ג מדות רחמים, ואמר לו, כל זמן שישאל חוטאין, יעשו לפני
כסדר הזה ויאמרו לפני סדר י"ג מידות אלו, ואני מוחל להם.
הגמרא דורשת את המשך הפסוק: 'ה' ה', שם הוי"ה מורה על
מדת רחמים, והוכפל כדי לומר שאני הוא במדת רחמים קודם
שיחטא האדם, ואני הוא במדת רחמים גם לאחר שיחטא האדם
ויעשה תשובה. 'אל רחום וחנון וגו', אמר רב יהודה, ברית ברית
לשלוש עשרה מדות אלו, שאין חזרות ריקם אם יזכירם ישראל
בתפלת תעניתם, שנאמר אחר פסוק י"ג מדות (שם לו ד), 'הנה אנכי
ברית ברית' על י"ג מידות האמורים קודם לכן.
*
אמר רבי יוחנן, גדולה תשובה, שמקצעת גזר דינו של אדם, שנאמר
(ישעיה ו י) 'השמן לב העם הזה, ואניו חבד, ועניו השע, פן יראה
בעיניו, ובאניו ישמע, ולבבו יבין ושב ורפא לו', הרי שאם 'שב'
בתשובה אזי 'רפא לו' ונקרע גזר דינו הרע. מקשה הגמרא: אמר
ליה רב קפא לאבני, ודלמא – שמא פסוק זה נאמר על החזר
בתשובה לפני גזר דינו, ומניין שהתשובה מועילה גם לקרוע את גזר
הדין. מתרצת הגמרא: אמר ליה אבני, 'ורפא לו' בתיב, ומשמע
שמועיל למי שזוקק לרפואה, ואיזה דבר שצריך רפואה – ועל
איזה מצב שייך לומר שהוא כחולה הזקוק לרפואה, הוי אומר זה
גזר דינו – שכבר נגזר דינו של האדם, והתשובה מועילה לו
לרפאותו ולקרוע את גזר דינו.
מקשה הגמרא על רבי יוחנן: מיתבי, שנינו בברייתא, השב פינתים
– בין ראש השנה ליום הכיפורים, מוחלין לו, לא שב פינתים, אפילו
עשה תשובה אחר יום הכיפורים, וגם הביא לקרבן כל אילי נפיות
שקעולם, אין מוחלין לו. ומבואר שאין תשובה מועילה לאחר
שכבר נגזר דינו ביום הכיפורים. מתרצת הגמרא: לא קשאי, הא –
הברייתא שאמרה שאין תשובה מועילה לאחר גזר דינו עוסקת
בחייד, והא – ודברי רבי יוחנן שתשובה קורעת את גזר הדין
אמורים בצבור.
מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו בברייתא, נאמר בתורה (דברים יא יב)

כָּאן – הפסוק 'ישא ה' פְּנֵי אֱלֹיךָ' עוסק קודם גִּזְרֵי דִין, כָּאן – והפסוק
'אֲשֶׁר לֹא יֵשׂא פָנִים' עוסק לְאַחַר גִּזְרֵי דִין, שאין הקב"ה נושא פנים
ואינו קורע את גזר הדין לאחר שכבר נחתם. מסיימת הגמרא את
קושיותיה: הרי שאין מועילה תשובה לאחר גזר דין. מתרצת
הגמרא: הָכָא נִמְיָ בְּיָחִיד – אף דברי רבי עקיבא שאין הקב"ה נושא
פנים לאחר גזר הדין עוסקים ביחיד, אולם בציבור מועילה תשובה
אף לאחר גזר דין.

הגמרא ממשיכה בענין זה: ומה שאמרו שגִּזְרֵי דִין דִּיחִיד אינו יכול
להקדע, תנאי היא – שני במחלוקת תנאים, דְּתַנְיָא, הִיךְ רַבִּי מְאִיר
אומר, שְׁנִים שְׁעָלוּ לִמְסָה מחמת חוליים, וחולִין שָׁנָה, וְכָן שְׁנִים
שְׁעָלוּ לְגִדְרוֹם וְלִמְקוֹם שְׂדֵנִים בו בני אדם להרגילה לידון, וְיִנְיָן שָׁנָה
– ושניהם נידונים על אותו עוון, וְהָ יָרֵד מְמִיתוֹ וְנִתְרַפָּא, וְהָ לֹא
יָרֵד מִמִּטָּתוֹ, אלא מת בחוליו, וְהָ נִיצֵל מִהֶגְדְּרוֹם וְיֵצֵא זְכָאִי בְּדִינוֹ,
וְהָ לֹא נִיצֵל, אלא נפסק דינו למיתתו. ויש לשאול, מִפְּנֵי מָה וְהָ יָרֵד
וְהָ לֹא יָרֵד, וְהָ נִיצֵל וְהָ לֹא נִיצֵל. והתשובה היא, וְהָ תִּתְפַּלֵּל וְנִעְנָה,
וְהָ תִּתְפַּלֵּל וְלֹא נִעְנָה, וּמִפְּנֵי מָה וְהָ נִעְנָה וְהָ לֹא נִעְנָה, משום שזה
התפלה תפלה שְׁלִימָה – התכוין בתפלתו, ולכן נִעְנָה, וְהָ לֹא
התפלה תפלה שְׁלִימָה, ולכן לֹא נִעְנָה. רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר, כָּאן – זה
שהתפלה ונענה, משום שהתפלה קודם גִּזְרֵי דִין, כָּאן – זה שהתפלה
ולא נענה, משום שהתפלה לְאַחַר גִּזְרֵי דִין. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, יָפָה
צִעָקָה לְאָדָם בֵּין קוֹדֵם גִּזְרֵי דִין בֵּין לְאַחַר גִּזְרֵי דִין, שגם לאחר גזר דין
מועילה התפילה לאדם. ומבואר שלרבי יצחק מועילה תשובה
לאחר גזר דין, ולרבי אלעזר אין מועילה.

הגמרא מקשה על מה שנתבאר לעיל שגזר דין של ציבור נקדע
על ידי תשובה: וְגִזְרֵי דִין דְּצִיבּוֹר מִי מִתְקַרֵּן, וְהָ יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת שְׂתָבוֹב
אֲחֵר אֲמַר (ירמיה ד יד) 'בְּכִסִּי מִרְעָה לִבְךָ יְרוּשָׁלַיִם לְמַעַן תִּתְּשַׁע' וגו'.
ומשמע שמועיל כיבוס הלב וחזרה בתשובה, ולעומת זאת כתיב
(שם בבב) 'כִּי אִם תִּבְכְּסִי בְּתָרִי' וְחֹמֶר הַמִּנְקָה בַּגִּדִים וְתִרְבִּי לֶךְ בְּרִית
'וְחֹמֶר נֹסֶף הַמִּנְקָה' נִתְּכֶם עֲוֹנֶךָ לִפְנֵי – ישאר כתם עוונך לפני,
ומשמע שאין מועילה תשובה. מָאִי לָאו – וכי לא נתרץ את סתירת
הפסוקים שָׁכָאן – הפסוק 'בְּכִסִּי מִרְעָה לִבְךָ' נאמר קודם גִּזְרֵי דִין,
כָּאן – והפסוק 'נִתְּכֶם עֲוֹנֶךָ לִפְנֵי' נאמר לְאַחַר גִּזְרֵי דִין. והרי שאין
מועילה תשובה לאחר גזר דין אפילו לציבור. מתרצת הגמרא: לֹא
כך יישוב את סתירת הפסוקים, אלא אֲמַר יוֹאֲדָי – שני הפסוקים
נאמרו לְאַחַר גִּזְרֵי דִין, וְלֹא קִדְּמָה, כָּאן – הפסוק 'נִתְּכֶם עֲוֹנֶךָ לִפְנֵי'
נאמר בְּגִזְרֵי דִין שִׁישׁ עֲמֹ שְׂבוּעָה שאינו נקדע אף בציבור, כָּאן –
הפסוק 'בְּכִסִּי מִרְעָה לִבְךָ' נאמר בְּגִזְרֵי דִין שִׁישׁ עֲמֹ שְׂבוּעָה, ובו
מועילה תשובה בציבור. וּבְדִרְבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ אֲמִי, דְּאָמַר רַב שְׁמוּאֵל
בְּרַ אֲמִי, וְאָמַר לֵה אֲמִר רַב שְׁמוּאֵל בְּרַ נִחְמֵנִי אֲמִר רַב יוֹנָתָן, מִנֵּין
לְגִזְרֵי דִין שִׁישׁ עֲמֹ שְׂבוּעָה שִׁישׁ אֲנִי נִקְרָע, שְׁנָאֲמַר (שמואל א ג יד) 'וְלִבְךָ
נִשְׁבַּעְתִּי לְבֵית עֲלִי אִם יִתְכַפֵּר עֲוֹן בֵּית עֲלִי בְּזֶכֶךָ וּבְמִנְחָה עַד עוֹלָם'.
אגב הזכרת הכתוב לענין גזירת בני עלי, דנה הגמרא בענין זה:
אֲמַר רַבָּא, מִלְּשׁוֹן הַפֶּסֶק הָאֲמַר יֵשׁ לְדִיִּק שְׂדוּקָא 'בְּזֶכֶךָ וּבְמִנְחָה'
אִינוֹ מִתְכַּפֵּר, אֲכָל מִתְכַּפֵּר בְּתוֹרָה – על ידי עסק התורה אֲבִי אֲמִר,
'בְּזֶכֶךָ וּבְמִנְחָה' אִינוֹ מִתְכַּפֵּר, אֲכָל מִתְכַּפֵּר בְּתוֹרָה וּבְמִנְחָה חֲסִידִים.
מספרת הגמרא: רַבָּה וְאֲבִי מְרִבִּית עָלֵי קָתָו – היו מצאצאי בית
עלי, רַבָּה דְּעַסְק בְּתוֹרָה, הִיךְ אֲרִבְעִין שָׁנִין – חי בזכות כך ארבעים
שנה, אֲבִי דְּעַסְק בְּתוֹרָה וּבְמִנְחָה חֲסִידִים, הִיךְ שִׁיתִין שָׁנִין – חי
בזכות כך שישים שנה.

תְּנֵן רַבָּנִי, מִשְׁפָּחָה אַחַת הִתָּה בִּירוּשָׁלַיִם שְׁהִי מִתִּיה מִתִּין בְּנִי
שְׂמוֹנָה עֶשְׂרֵה שָׁנָה, כָּאן וְהוֹדִיעֵנו אֵת רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְדִּי, אֲמִר לְהַם,
שָׁמָּה מִשְׁפָּחָת עָלֵי אֲתֶם דְּכִתְבִי בֵּיתָ (שמואל א ב לה) 'וְכָל מְרִבִּית
'וְגִדְלוֹן בִּיתָהּ יוֹמוֹת אֲנָשִׁים', ונתן להם רבן יוחנן עצוה, לְכוּ וְעַסְקוּ
בְּתוֹרָה וְחִיו. הִלְכוּ וְעַסְקוּ בְּתוֹרָה וְחִיו, וְחִיו קוֹרִין אוֹתָהּ מִשְׁפָּחָת רַבִּין
יוֹחָנָן עַל שְׁמוֹ.

*

אֲמִר רַב שְׁמוּאֵל בְּרַ אֲמִינִי מִשְׁמִיה דְּרַב, מִנֵּין לְגִזְרֵי דִין שֶׁל צִיבּוֹר
שִׁאֲנִי נִתְּכֶם וְנִתֵּן לִשְׁנוֹתוֹ. הגמרא מפסיקה בהבאת דברי רב
שמואל ושואלת: וְכִי אִינוֹ נִתְּכֶם, וְהִתְכִּיב בֵּיתָ (ירמיה בב) 'נִתְּכֶם עֲוֹנֶךָ
לִפְנֵי', ומבואר שכתם עבירות הציבור עומד לפני הקב"ה ואינו

משתנה. משיבה הגמרא: אֲלֹא כוונת רב שמואל בר אינאי שֶׁאֵף עַל
גַּב שְׁנִיתָם דִּנְיָם, הרי הוא נִקְרָע על ידי תפילה, שְׁנָאֲמַר (דברים ד ו)
'כֹּה אֶלְהִינוּ כָּכָל קְרָאֵנוּ אֲלֵינוּ', ומבואר שהקב"ה שומע אל קוראיו
תמיד, ואפילו אחר גזר דין. מקשה הגמרא: וְהִתְכִּיב (ישעיה נה ו)
'דְּרָשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ קְרָאָהוּ בְּהִיתוֹ קְרוֹב', הרי שהקב"ה עונה
לקוראיו רק בהיותו מצוי וקרוב. מתרצת הגמרא: הָתָם – הפסוק
'דְּרָשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ' נאמר בְּיָחִיד, הָתָם – בפסוק 'כָּכָל קְרָאֵנוּ אֲלֵינוּ'
מדובר בְּצִיבּוֹר.

מבררת הגמרא: אִימָתִי – אימתי הוא הזמן שה' מצוי ליחיד.
משיבה הגמרא: אֲמִר רַבָּה בְּרַ אֲבִיתָ, אֵלֵי עֲשֶׂרָה יָמִים שְׁבִין רָאשׁ
הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכְּפּוּרִים.

הגמרא ממשיכה בענין זה: נאמר (שמואל א כה לה) 'וַיְהִי בַעֲשֶׂרֶת
הַיָּמִים וַיָּגֶף ה' אֶת נֶבֶל', מבררת הגמרא: [עֲשֶׂרָה יָמִים] מָאִי
עֲבִידִיתִיהּ – מדוע המתין הקב"ה עשרה ימים, ולא הרגו מיד.
משיבה הגמרא: אֲמִר רַב יְהוּדָה אֲמִר רַב, כִּנְגֵד עֲשֶׂר לְגִמּוֹת וְלִמְעַט
מאכל ומשתהו שְׁתֵּין נֶבֶל לְעֶשְׂרֵת עֲבָרֵי יוֹד שְׂבָאוֹ אֲלֵינוּ. שיטה
נוספת: (אמר) רַב נִחְמֵן אֲמִר רַבָּה בְּרַ אֲבִיתָ, אֵלֵי עֲשֶׂרָה יָמִים שְׁבִין
רָאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכְּפּוּרִים.

*

שנינו במשנה: בְּרָאשׁ הַשָּׁנָה כָּל כָּאִי הָעוֹלָם עוֹבְרִין לִפְנֵי בְּכֵנִי מְרוֹן.
שואלת הגמרא: מָאִי בְּכֵנִי מְרוֹן. משיבה הגמרא: הָכָא תְּרַנְיָמוּ –
בבבל פירשו בְּכֵנִי אֲמִרָנָא – ככבשים שכאשר מונים אותם כדי
לעשרם מוציאים אותם אחד אחד דרך פתח צר. רִישׁ לְקִישׁ אָמַר,
בְּאֲנָשִׁים הַהוּלָכִים בְּמַעְלוֹת בֵּית מְרוֹן שְׂהוּא מַעְבֵּר צַר וִישׁ מִשְׁנִי
צָדִידוֹ עֵמָק, ואין שני אנשים עוברים בו יחדיו. (אמר) רַב יְהוּדָה
אָמַר שְׁמוּאֵל, בְּתִיּוֹלוֹת שֶׁל בֵּית דוֹר, שְׂקוּדִם צֹאטִם לְמַלְחָמָה הִיוּ
מוֹנִים אוֹתָם עַל יְדֵי שְׁהִיו מוֹצִיאִים אוֹתָם אֶחָד אַחֲרֵי הַשָּׁנִי.
אֲמִר רַבָּה בְּרַ בְּרַ חֲנָה אֲמִר רַבִּי יוֹחָנָן, וְאֵף שְׁעוֹבְרִים אֶחָד אַחַד, כּוֹלֵן
נִסְקָרִין בְּסִקְרִיהָ (וְהַסְתַּכְלוֹת) אַחַת. אֲמִר רַב נִחְמֵן בְּרַ יִצְחָק, אֵף אֲנִי
נִמְיָ תְּנִינִי בְּמִשְׁנֵינוּ שְׂכוֹלִם נִסְקָרִים בְּסִקְרִיהָ אַחַת. שְׁהִי הַמִּשְׁנָה
הַבֵּיאָה מְקוֹר לְכָךְ שְׂכוֹלִם עוֹבְרִים לִפְנֵי ה' לְדִין, מִמָּה שְׁנָאֲמַר
(תהלים לג טו) 'הַיּוֹצֵר יָחַד לָכֶם הַמְכִּין אֶל כָּל מַעֲשִׂיהֶם', וִישׁ לְבַרֵּר מָאִי
קָאֲמַר – מה כוונת הפסוק, אֲלֵינוּ אֲמִר, דְּהִכִּי קָאֲמַר, דְּהִכִּינָהוּ לְכּוֹלֵי
עֲלָמָא וּמִיָּחִיד לְבִיתֵיהּ בְּתַרְדִּי – שה' ברא את כולם ויחד את
לבושיהם, ואין הבדל בין מלחמות לב אדם למלחמות לב רעהו,
וְהָאֵךְ קָאֲמַר, וְאֵין דְּלָאוּ כִּי חָא – והרי רואים אנו שאין הדבר כך,
אֲלֵא לָאו, הִכִּי קָאֲמַר, הַיּוֹצֵר הָעוֹלָם, רוֹאֵה יָחַד, כְּלוֹמֵר בְּסִקְרִיהָ
אַחַת, אֵת לָכֶם שֶׁל כָּל הַנְּבָרִים, וּמִכֵּין אֶל כָּל מַעֲשִׂיהֶם.

משנה

בתקופה שהיה לעם ישראל סנהדרין, היו ראשי החדשים נקבעים
על ידיהם, שהיו מקדשים את החודש על פי שני עדים שהעידו
שראו את הירח בהתחדשותו, כפי שיבואר בהמשך המסכת
בהרחבה. המשנה שלפנינו מבארת על אלו חדשים היו נשלחים
שלוחים לתפוצות ישראל להודיעם מתי נקבע ראש חודש. עַל
שְׁשֶׁה חֲדָשִׁים תְּשַׁלּוּחִין יוֹצְאִין לְהוֹדִיעַ מִתִּי נִקְבַּע רָאשׁ חוֹדֶשׁ, עַל
נִיָּסִין מִפְּנֵי הַפֶּסַח כְּדִי שִׁידְעוּ מִתִּי לִקְבּוֹעַ אֵת חֹג הַפֶּסַח שְׁחַל
בַּחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן. עַל אֵב מִפְּנֵי הַתְּעִנִּית שְׂמִתְעַנִּים בַּתְּשַׁעָה בּוֹ.
עַל אֵלּוֹל מִפְּנֵי רָאשׁ הַשָּׁנָה שְׁחַל עַל פִּי רוֹב לְאַחַר שְׁעִבְרוּ עֶשְׂרִים
וַתְּשַׁעָה יָמִים מִרָאשׁ חוֹדֶשׁ אֵלּוֹל. עַל תְּשַׁרְיָ מִפְּנֵי תִקְנַת הַמּוֹעֲדוֹת
– כְּדִי שִׁידְעוּ מִתִּי לִקְבּוֹעַ אֵת יוֹם הַכִּפּוּרִים וְחֹג הַסִּיכּוֹת. עַל בְּסִלְוִי
מִפְּנֵי חֲנוּכָה שְׁחַל בִּכ"ה בּוֹ. וְעַל אֲדָר מִפְּנֵי הַפּוּרִים שְׁחַל בִּי"ד בּוֹ.
וּבְשִׁתִּיהָ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָהִים, יוֹצְאִין אֵף עַל אֲחֵי, מִפְּנֵי פֶסַח קָהִין, הַחַל
בִּי"ד בּוֹ.

גמרא

מקשה הגמרא: וְלִיָּסִקוּ נִמְיָ אֲתָמוֹ וְטָבַת – ויצאו השלוחים להודיע
גם על ראש חודש תמוז וטבת שמתענים בהם.

ראש השנה. ארבעה – פרק ראשון דף יח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
רש"י תוספות

לגדרים – בית ועד שדנים בו נפשות להריגה, ודינם שווה – שניהם נתפשו על דבר אחד. והוא ירד – מן המטה, זה נציגו – מן הוועד. **תפלה שלימה** – נתכוון. **אבי ורמא מרבית עולי אטו** – כך שמעתי. ובשחיטת חולין פרק "הורוע" (דף קל"גא) אשכחן דרבא לאו כהן הוא. ושמן אמו מבית עלי היתה. ויש גורסין: "רבה ואבין", ומפרשי לה ברבה בר נחמני.

ויוחיד אימית – מצו לו? דרכתי: "בהמצאו" כגנז
עשרה לנימות – עשרה עבדים שלח לו דוד,
כדמפרש בקרא (ש"א כה) ונתן להם סעודה
אחחת, לפיכך נתלו לו עשרה ימים. רב נחמן אמר
אלו עשרה ימים בן – שהתחיל לו הקב"ה
שישוב אליו שב. ב"ר"ה כל באי עולם בן כגני
אמרנו – כבכבש שמונית אותנו לעשוק, ויוצאין
זה אחד זה בפתח קטן, שאין יכולין לצאת
באחד. כפעולות בית מוין – הדרך קצר, ואין
שנים יכולין לילך זה בעד זה, שהעמק עמוק
מעני צידי הדרך. ה' רב יהודה אמר שמואל
כחילות של בית דוג – והדר גרסינן אמר רבה
בר בר חנה בן – כחילות של בית דוד – ובבני
מרון – בבני חילות של מלך. "מרון" לשון תמות
וארדות. וכן רבי מונין אותם יוצאים זה אחר זה,
בבצאתם למלחמה. וכולן נסקרין ובו' – ואע"פ
שעוברין זה אחר זה. אף אמן נמי תנינא – דכולן
נסקרים בסקירה אחת. מונסיב תנא ידון
תלמודא למלתיה מהאי קרא: "היוצר יחד
לכם". ולכתי מייחד בי הדדי – כלבו של זה כך
לבו של זה. אפי קאמי היוצר רואה יחד לכם –
וקארא לדלעי מניה קא מהדר "השגחתי אלו כל
יושבי הארץ" היוצר אותם השגיח יחד את כלם.
מתני' על ששה חדשים שלוחים יוצאים –
שקדשו ב"ד החדש ע"פ עדים כשראו את
החדש, ומודיעים השלוחין לגולה יום
שקדשורו, אם ביום שלשים וחדש שעבר חסר,
או ביום ל"א וחדש שעבר מלא. מפני הפסח –
והולכין השלוחין עד הפסח, חוץ מן השבתות.
ועל אל מפני התענית – והולכין כל שמונת
הדמים, חוץ מן השבת. על אלו מפני ר"ה –
מודיעים מתי התחיל אלו, ועושין ר"ה ביום
שלשים לאלול בגולה, דרוב שנים אין אלו
מעובר. ואע"פ שספק הוא ביום שמה יעברו
ב"ד – אי אפשר להן לדעת, ועל כרחן הולכין
אחר רוב שנים. ואם לא ידעו מתי התחיל אלו
ללכת, לא ידעו מתי שלשים שלו, ועל תשרי מפני
תאגת המועדות – לאחר המועדות ב"ד לתשרי
השלוחין יוצאין ליום המחרת, והולכין עד מקום
שיכולין להגיע עד החג, ומודיעים אם עיברו
ב"ד את אלו ואם לאו, כדי שלא יזלזל לבם
נגזפון ביה"כ וסוכות. פסח קבן – פסח שני,
לטמא ושויה בדרך רחוקה בראשון.
ראשון

1 כאן - קודם גזר דין, כאן - לאחר גזר דין. - ה'כ
 2 נמי ב'חיד. - וגזר דין ב'חיד תנאי היא. דתנאי: היה
 3 רבי מאיר אומר: שנים שעלו למטה וחולצין שוה,
 4 וכן שנים שעלו לגרדום לידון ודינן שוה, זה ירד וזה
 5 לא ירד, זה ניצל וזה לא ניצל. מפני מה זה ירד
 6 וזה לא ירד, זה ניצל וזה לא ניצל? זה - התפלל
 7 ונענה, וזה התפלל ולא נענה. מפני מה זה נענה וזה
 8 לא נענה? זה התפלל תפלה שלמה - נענה, וזה
 9 לא התפלל תפלה שלמה - לא נענה. רבי אלעזר
 10 אמר: כאן - קודם גזר דין, כאן - לאחר גזר דין.
 11 רבי יצחק אמר: ופה צעקה לאדם, בין קודם גזר דין
 12 בין לאחר גזר דין. וגזר דין דצבור מי מיקרע? והא
 13 כתוב אחד אומר "בבסי מרעה לבך" והכתוב "פי אם
 14 תבכסי בנחר ותרפי לך בורית נכתם עונך לפני",
 15 מאי לאו כאן - קודם גזר דין, כאן - לאחר גזר דין?
 16 - לא, אידי ואידי לאחר גזר דין, ולא קשיא: כאן -
 17 בגזר דין שיש עמו שבועה, כאן - בגזר דין שאין עמו
 18 שבועה, כדרך שמואל בר אמי. דאמר רב שמואל בר
 19 אמי, ואמר לה אמר רב שמואל בר נחמני אמר רב
 20 יונתן: מנן לגזר דין שיש עמו שבועה שאינו נקרע
 21 שנאמר ולכן נשבעתי לבית עלי אם יחפץ עון
 22 בית עלי בזבח ובמנחה. אמר רבא: בזבח ובמנחה
 23 אינו מתפטר, אבל מתפטר בתורה. אבי אמר: בזבו
 24 בתורה ובגמילות חסדים. רבה ואבי מרבית עלי ק
 25 שני, אבי דעסק בתורה ובגמילות חסדים - היה
 26 היתה בירושלים שהיו מתיב מתין בני שמונה עשר
 27 בן זכאי. אמר להם: שמוא מושפחת עלי אתם, ד
 28 אנשים" - לבו ועסקו בתורה וחיו. הלבו ועסקו בתור
 29 ויהנן על שמו. אמר רב שמואל בר אינאי ממשמיה
 30 נחתם? אינו נחתם? והכתוב "נכתם עונך לפני!"
 31 שנאמר "פה" אלהינו בכל קראנו אליו". - והכתוב
 32 הקא בצבור. ב'חיד אימת? אמר רבה בר אבוח: אל
 33 הפפורים. "ויהי פעשרת הימים ויגף ה' את נבל", ע
 34 יהודה אמר רב: כנגד עשר לגימות שנתן נבל לעבד

כאן קודם גור דין – בפרק בתרא דנדה (דף ע"ב, ושם) משני נמי הכי. והוה מצוי לשנויי כדאמר לזו קב"ה למלאכי השרת ב' "מי שמתו" (ברכות דף כ"ב), ולא אשא פנים לישאלא? אני אמרתי "ואכלת ושבעת וברכת" והם דרדקו עד כוית, עד כביצת, ומיזה, גם זה אמת, שאף לישראל אינו נושא פנים אלא קודם גור דין.

רבה ואב"י מדביט עלי קאתו – רבא חבירו של אב"י לא הוה כהן, כדמוכח בפ' "הורו" (חולין דף קל"ג.) והבא רבה חבירו של רב חסדא. וכן משמע נמי בפרק בתרא דמ"ק (דף כח,א. ושם) דאמר רבא: חיי בני ומוזני לא דבזותא תליא מילתא, אלא במזלתי מילתא. ורבה רבה ותי מילתא תרייהו דקיימס גמוריס הוו, ומי מצלי ואתי מיטרא. ומי מצלי ואתי מיטרא. רבה רבה ארבעין שנין, ורב חסדא היה תשעין שנין. וא"ת: מנא ליה דמשום מולא הוה? דלמא משום דרבה אתא מדביט עלי י"ל: דאפי", אי לאו מולא הוה מנן עליו זכות תורה. וא"ת: הדבא משמע דרבה לא היה לו זכות של גמילות חסדים. והא אמרינן בפ' "חלק" (טנ"הר"ן דף צ"ב.) אמר ליה אב"י לרבה: מה, הא תורה דא גמילות חסדים? י"ל: דמ"מ אב"י עסק טפי מניה.

על ניסן מפני הפסח – אבל על סיון מפני עצרת – לא נצרך, דבעומר הדבר תלוי, כדאמר ר' לעיל (דף ו,ב) דתני בר שמעיה: עצרת פעמים חמשה, פעמים ששה, פעמים שבעה.

ועל אלו מפני ר"ה – מודיעים מתי מתחיל אלו, ועושין ר"ה ביום שלשים לאלול בגולה, וגם למחרתו, כדאמנע בפ"ק דביצה (דף ה"א, ופ' "בבל מערבין" (עירובין דף ט"א, ושם) שהיו עושין שני ימים טובים של ר"ה מספק, ולמא עברו לאלול, מ"מ, אם לא ידעו מתי מתחיל אלו – לא ידעו יום שלשים.

הואיל

וּמִנְחָה - אֵינוֹ מִתְכַּפֵּר, אָכֵל מִתְכַּפֵּר,
וְרַבָּה דַּעֲסָק בְּתוֹרָה חִיָּה אִיִּרְבְּעִין
עֵין שְׁנֵי. תֵּנוּ רַבֵּנּוּ: מִשְׁפָּחָה אַחַת
שָׁנָה. בָּאוּ וְהוֹדִיעוּ אֶת רַבֵּן יוֹחָנָן
בִּבְיָהּ "וְכָל מִדְּבַר בֵּיתְךָ יְמוּתוֹ
חַיִּי, וְהָיוּ קוֹרֵין אוֹתָהּ מִשְׁפַּחַת רַבֵּן
: מִנּוּיִן לְגִזְרֵי דִין שֶׁל צָבוּר שְׂאִינוּ
לָא, אֵף עַל גַּב שְׁנֵיתָהּ - נִקְרָא,
יְשׁוּ ה' בְּתַמְצָאוֹ!" - הֵתֵם בִּיחִיד,
שָׁרָה יָמִים שְׁבִין רֵאשִׁי הַשָּׁנָה לְיוֹם
הַיָּמִים מֵאֵי עֲבִידִיתִיָּהּ? אָמַר רַב
יְהוֹדָה. אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בְּרַ
רַבִּין לִפְנֵי פִבְּי מְרוֹן". מֵאֵי "פִבְּי
שְׁמוּאֵל: בְּחִיּוּלוֹת שֶׁל בֵּית דִּין.
: אֵף אֲנִי נִמְי תִּנְיָא "הִיִּצְרֵר יְחִיד
בְּיָהּ פִּתְחֵי - וְהָא קָא חִזְוִין דְּלָאוּ
שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים הַשְׁלוּחִין יוֹצֵאִין: עַל
הַמַּוְעָדוֹת, עַל כִּסְלֵי מִפְּנֵי הַנּוֹכַח,
גַּמְרָא וְלִפְסוּ נִמְי אֲתַמּוּ וּמִבְּת,

הואיל והוכפלו בו הצרות – ביום שבעה עשר בתמוז נמי אירע חמשה דברים, כדתנן בפרק בתרא דתענית (דף כ"א) אבל חורבן בית המקדש תקיפה טובא, ועוד: לא דמי לט' באב דצרה אחת הוכפלה בו.

זה תשעה בתמוז שבו הוכבקה העיר – היינו בראשונה אבל בשניה הוכבקה בי"ז, ומשום הכי עבדינן בי"ז תענית. ודך ברייתא מתנינן בירושלמי, וגרסי' בה "י"ז בתמוז". ואע"ג דכתיב בקרא: "בתשעה לחדש" – קלקול חשבונות היו שם, ופליג אש"ס דידן, ורוצה לומר דמתוך טרדתם טעו בחשבונם, ולא רצה הפסוק לשנות מכמו שדיו סבורים.

זה תשעה באב שבו נשרף – בפרק בתרא דתענית (דף כ"ט, א) רמי קראי אדודי, דבסוף מלכים כתיב דנשרף בשבעה, ובספר ירמיה כתיב: "בעשור לחדש וישרוף" וגו'. ומשני: דב' לחדש נבנסו אויבים להדיכל ואכלו ושתו בו (ושבעי) שמיני ותשיעי עד שפנה היום, לעתותי ערב הציתו בו האש ונשרף עד שקיעת החמה בעשור. **וירד** רבי אליעזר ורחין – ממתני' דעל כסליו מפני חנוכה לא היה ליה לאקשוי, דלעולם לא חשב י"ט, ואפילו הכי מדליקין נרות זכר לנס.

ותיפוק

דאמר רב תנא בר ביונא אמר רב שמעון חסידא: מאי דכתיב "פה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה". קרי להו "צום" וקרי להו "ששון ושמחה", בזמן שיש שלום – יהיו לששון ולשמחה, אין שלום – צום. אמר רב פפא: הכי קאמר: בזמן שיש שלום – יהיו לששון ולשמחה, יש שמד – צום, אין שמד ואין שלום, רצו – מתענין, רצו – אין מתענין. אי הכי, תשעה באב נמי! – אמר רב פפא: שאני תשעה באב, הואיל והוכפלו בו צרות. דאמר מר: בתשעה באב חרב הבית בראשונה ובשניה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר. תנאי, אמר רבי שמעון: ארבעה דברים היה רבי עקיבא דורש, ואני אין דורש כמותו. "צום הרביעי" – זה תשעה

בתמוז שבו הוכבקה העיר, שנאמר ברביעי לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה להם לעם הארץ ותבקע העיר". ואמאי קרי ליה "רביעי" – רביעי לחדשים. "צום החמישי" – זה תשעה באב, שבו נשרף בית אלהינו. ואמאי קרי ליה "חמישי" – חמישי לחדשים. "צום השביעי" – זה שלשה בתשרי, שבו נהרג גדליה בן אחיקם. ומי הרגו – ישמעאל בן נתניה הרגו, ללמוד ששקולה מיתתו של צדיקים בשריפת בית אלהינו. ואמאי קרי ליה "שביעי" – שביעי לחדשים. "צום העשירי" – זה עשרה בטבת, שבו סמד מלך בבל על ירושלים, שנאמר "ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בהדש העשירי בעשור לחדש לאמר. בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמד מלך בבל אל ירושלים". ואמאי קרי ליה "עשירי" – עשירי לחדשים. והלא היה ראוי זה לכתוב ראשון, ולמה נכתב פאן – כדי להסדיר חרשים פתיקין. ואני אניי אומר פן, אלא: "צום העשירי" – זה חמשה בטבת שבו פאת שמועה לגולה שהובתה העיר, שנאמר "ויהי בשתי עשרה שנה פעשירי בחמשה לחדש לגלותנו בא אלי הפליט מירושלם לאמר הובתה העיר" ועשו יום שמועה כיום שריפה. ונראין דברי מדבריו, שאני אומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, והוא אומר על ראשון אחרון, ועל אחרון ראשון. אלא שהוא מונה לסדר חדשים, ואני מונה לסדר פורעניות. איתמר, רב ורבי חנינא אמרי: בטלה מגילת תענית, רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי: לא בטלה מגילת תענית. רב ורבי חנינא אמרי: בטלה מגילת תענית, הכי קאמר: בזמן שיש שלום – יהיו לששון ולשמחה, אין שלום – צום. והנך נמי פי הנני. רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי: לא בטלה מגילת תענית, הנני הוא דתלינהו רחמנא בבנין בית המקדש, אבל הנך – פדקימי קיימי. מתיב רב פהנא: מעשה וגורו תענית פחנוכה בלוד, וירד רבי אליעזר ורחין, ורבי יהושע וסיפר. ואמרו להם: צאו והתענו על מה שהתעניתם! – אמר רבי יוסף: שאני חנוכה דאיפא מצוה. – אמר ליה אביי: ותיכטיל איהי, ותיכטיל מצותה! אלא אמר רב יוסף: שאני חנוכה דמיפרסם ניסא. מותיב רב אחא בר הונא:

בתלתא בתשרי בטילת אדפרתא מן שמרריא, שגורה מלכות ון גורה שלא להזכיר שם שמים על פיהם, וכשגברה מלכות השמונאי ונצחום התקיניו שיהו מזכירין שם שמים אפילו בשטרות. וכך היו פותבים: בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול לאל עליון. וכששמעו חכמים בדבר אמרו: למחר זה פורע את חובו ונמצא שטר מוטל באשפה, וכיפלו. ואותו היום עשאוהו יום טוב. ואי סלקא דעתך בטלה מגילת תענית – קמייאת בטול, אחרנייתא מסיפין? – הכא במאי עסקינן – בזמן שביית המקדש קיים.

ותיפוק

דאמר רב חמא בר ביונא כו' – דכולהו ימי תענית נינוה בזמן הזה שאין בהמ"ק קיים. ומתניתין בזמן הזה קא מיירי, מדקתני: וכשהמקדש קיים כו'. שיש שלום – שאין יד חגרים תקיפה על ישראל. יהיו לששון ולשמחה – ליאסר בהספד ובתענית. יש שמד צום – חובה להתענות בהן. רצו אין מתענין – וכיון דרשות הוא – לא מטרדינן שלוחים עליהו. **ארבעה דברים הללו כו'** – וזו אחת מהן. והג' שנוין בתוספתא דטוטה, ובספרי "בן אדם יושבי החרבות" וגו' "הצאן והבקר ישחט" וגו' "ותרא שרה את בן הנגר העציר" וגו'. סמך מלך בבל – התחיל לצור עליה. שמועה לגולה – לגלות כיננה. שגלו לבבל אחת עשרה שנה לפני החרבן. שאני אומר על ראשון – שבסדר מקרא. ראשון – לפורענות. בתחלה הוכבקה העיר, ואח"כ נשרף הבית בתשעה באב, ובתשרי שלאחריו נהרג גדליה, ובטבת שלאחריו באתה השממה. והוא אומר על ראשון – שבפסוק, אחרון – לפורענות. ועל אחרון – שבמקרא – ראשון לפורענות, שהרי תחילה סמך, ואח"כ הוכבקה, נמצא: י"ז בתמוז שהוא ראשון במקרא – אחרון לסמיכת בבל, שהוא מאוחר במקרא. אלא שהוא מונה לסדר חדשים – ואמר שלא הקפיד המקרא אלא על סדר החדשים, לכך מנה תמוז קודם לטבת. ואני מונה אף לסדר פורענות. בטלה מגילת תענית – ימים טובים שקבעו חכמים ע"י נסים שאירעו בהם, ואסרום בתענית. ויש מהן אף בהספד. וכתבוהו במגילה אחת אלון יומיא דלא להתענא בה כו'. עכשיו שחרב הבית – בטלו, ומותרין בהספד ובתענית. אין שלום צום – ואע"ג דבזמן הבית קרינו מועדים טובים. והנך נמי – דמגילת תענית, כי הני משוינן להו. כי היכי דהני בטלי – הני נמי בטלי. דתלינהו בבנין – דע"י החורבן הוקבעו לצום, ועל ידי הבנין הוקבעו ליום טוב. שכשנבנה בית שני שלחו בני הגולה "האבכה בחדש החמישי הנור כאשר עשיתי זה כמה שנים" מיום החורבן, כמו שנאמר שם (זכריה ז) שחשיבים הקבה"ה כי צממם וספור בחמישי ובשביעי וזה שבעים שנה" וגו' ומכאן ואילך – יהיו לששון ולשמחה ולמועדים טובים. וירד ר' אליעזר כו' – ורבי אליעזר ורבי יהושע אחר חורבן הבית הוו דבימי רבן יוחנן בן זכאי רבם חרב הבית. התענו – כלומר עשו תשובה. דמפרסם ניסא – כבר הוא גלוי לכל ישראל ע"י שנהגו בו המצות, והחזיקו בו כשל תורה – ולא נכון לבטלו. בתלתא בתשרי כו' – כך כתוב במגילה לשון ארמי בטילת אדכרתא ביטלו אזכרת שם שמים מן השטרות. ובקושי יכלו לבטל, שכבר נהגו העם. וכשמעו חכמי ובטלים – הוכשר הדבר בעיניהם, ונחשב להם לנס, ועשאוהו י"ט.

ראש השנה דף יח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קפה

שהצום המוזכר ראשון בפסוק, הוא על הפורענות האחרונה, שנקבעה החומה, ועל אחרון ראשון – והצום שהוזכר אחרון בפסוק הוא על הפורענות הראשונה, שהתחיל המצור, אלא שהוא מונה לסדר חדשים – שרבי עקיבא סובר שלא הקפיד הכתוב לכתוב לפי סדר הפורענות כי אם על סדר החדשים, ואני מונה לסדר פורעניות – ואני סובר שהפסוק הקפיד לכתוב גם לפי סדר הפורעניות.

*

במסכת שבת (ג:) מובא שחנניה בן חזקיה וסיעתו כתבו מגילה לזכרון ימים שנעשו בהם ניסים לישראל בתקופת בית שני, וקבעו ימים אלו להיות ימים טובים שאסורים בתענית, ומקצתם אף בהספד. הגמרא מביאה מחלוקת בדיון ימים אלו אחר חורבן הבית: איתמר, רב ורבי חנינא אמרי, לאחר החורבן פטלה מגילת תענית ומותר להתענות ולהספיד בימים שנקבעו שם. רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי, גם לאחר החורבן לא פטלה מגילת תענית. מבארת הגמרא את סברת המחלוקת: רב ורבי חנינא אמרי פטלה מגילת תענית, שהרי הרי קאמר הכתוב (כפי שדרשו לעיל), בזמן שיש שלום יהיו ארבעת הצומות לששון ולשמחה, ובזמן שאין שלום יהיו ימים אלו צום. והרי שאפילו שבמי הבית היו ימים אלו מועדים טובים האסורים בתענית, לאחר שנחרב הבית בטל דינם והרי הם ימי צום. והנה נמי כי הני – ואף הימים הללו שנקבעו במגילת תענית לימי שמחה, גם כן בטל דינם לאחר שחרב הבית ומותר לצום בהם. רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי לא פטלה מגילת תענית, ולדעתם אין להוכיח מארבעת הצומות, משום דהני הוא דתליניהו רחמנא בבנין בית המקדש – ארבעה צומות אלו תלאם הכתוב בבנין בית המקדש ובחורבנו, אכל הנך – ימים אלו הכתובים במגילת תענית שאינם שייכים לבנין בית המקדש, בדיקנא קיימי – גם לאחר החורבן נשארו קיימים.

הגמרא מביאה קושיא על הסוברים שבטלה מגילת תענית: מתיב רב כהנא, שנינו בברייתא. מעשה ונורו תענית פתניה בלוד, וירד רבי אליעזר ורחין, ורבי יהושע הלך וסיפר – והסתפר. כדי להראות שאין דעתם נוחה מתענית. ואמרו להם – רבי אליעזר ורבי יהושע לבני לוד צאו והתענו (ועשו תשובה) על מה שהתעניתם בימי החנוכה, ומוכח שלא בטלו לאחר החורבן ימי החנוכה (הכתובים במגילת תענית). מתרצת הגמרא: אמר רב יוסף, שאני הנוכה דאיבא מצוה – שונה דין חנוכה שלא נתבטל לאחר החורבן, משום שיש בהם מצות הדלקת נר חנוכה. מקשה הגמרא: אמר ליה אביי לרב יוסף, ותיפסיל איחי ותיפסיל מצותה – ותתבטל החנוכה, ותתבטל גם מצות הדלקת הנר שבה. מתרצת הגמרא: אלא אמר רב יוסף שאני הנוכה דמיפסרם נפא – שונה דין ימי החנוכה, מאחר שהנס היה גלוי לכל ישראל על ידי שנהגו את מצוות החנוכה והחזיקום ככל דיני התורה, ואין ראוי לבטלם.

קושיא נוספת על הסובר שבטלה מגילת תענית: מתיב רב אהא בר הונא, שנינו במגילת תענית (פ:) בתלתא בתשרי פטלה אדברתא מן שטרייא – בג' בתשרי ביטלו את הזכרת שם שמים בשטרות. שנונה מלכות נון נורה על ישראל, שלא להזכיר שם שמים על פיהם, וכשנכרה מלכות חשמונאי ונצחום, התקינו שיהו מזכירין שם שמים אפילו בשטרות, וכך היו בותבים, בשנת כך וכך ליוחנן בן גדול לאל עליון, וכששמעו חכמים בדבר, אמרו, למחר זה פורע את חובו וזורק את השטר, ונמצא ששם שמים מוזכר בו מוטל בבזיון באשפה, ומשום כך ביטלו. ואותו היום שביטלו ג' בתשרי היה תענית, קמייאת בטול אחרנייתא מסיפין – הרי את הימים הקודמים ביטלו, וכי יסיפו ימים טובים אחרים. מתרצת הגמרא: הלא במאי עסקינן – בברייתא מדובר בזמן שפית המקדש קיים, ולא בטלה עדיין מגילת תענית.

דאמר רב חנא בר חינא, אמר רבי שמעון חסידא, מאי דכתיב (זכריה ח:) 'בה אמר ה' צבאות, צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה'. וקשה שבתחילה קרי להו 'צום', ואחר כך קרי להו 'ששון ולשמחה', אלא כוונת הפסוק לומר שפעמים הם ימי צום ופעמים הם ימי שמחה, והיינו, בזמן שיש שלום, כלומר, שאין יד הגויים שולטת על ישראל, יהיו ימים אלו לששון ולשמחה, ויאסרו בהספד ותענית. ובזמן שאין שלום, יהיו ימים אלו 'צום'. ומכיון שמשנתנו נשנתה בזמן שאין בית המקדש קיים ולא היה שלום, היה על השלוחים לצאת להודיע אף על ימי תענית אלו.

מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, הכי קאמר – כך דורשים את הפסוק, בזמן שיש שלום יהיו ימים אלו לששון ולשמחה, ובזמן שיש נורת המלכות יהיו ימים אלו לצום. ובזמן שאין נורת המלכות ואין שלום, רצו מתעניין, רצו אין מתעניין. ובזמן המשנה לא היתה גזירת המלכות ולכן אף שלא היה שלום לא היה חובה לצום, ולא הטריחו את השלוחים לצאת על חדשים אלו. מקשה הגמרא: אי הכי שבזמן שאין שלום ואין גזירת המלכות הצומות הינם רשות, תשעה באב שהוא אחד הצומות המוזכרים בפסוק נמי רשות הוא, ומדוע יצאו השלוחים להודיע עליו. מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, שאני תשעה באב משאר הצומות הואיל והוכפלו בו צרות, דאמר מר, בתשעה באב חרב הבית הראשונה ובשנית, ונלקדה ביתה, ונחרשה העיר ירושלים. ולכן יוצאים השלוחים על צום זה.

*

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את הצומות שהוזכרו בפסוק האמור: תנא, אמר רבי שמעון, ארבעה דברים היה רבי עקיבא דורש, ואני אין דורש כמותו, ואחד מהם הוא הדרשה על הפסוק שהובא לעיל, וכך דרשו רבי עקיבא 'צום הרביעי' זה תשעה בתמוז שבו הוכנעה העיר בימי בית ראשון, שנאמר (ירמיה נב ו:) '(ברביעי) [בתשעה הרביעי] בתשעה לחודש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ, והפקע העיר' וגו'. ואמאי קרי ליה הכתוב 'רביעי', מפני שתמוז הוא רביעי לחדשים והנמנים מניסן. 'צום החמישי' זה תשעה באב שבו נשרף בית אלהינו, ואמאי קרי ליה 'חמישי', מפני שאב הוא חמישי לחדשים. 'צום השביעי' זה שלשה בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם, ומי הרגו, ישמעאל בן נתניה הרגו. ללמדך – מכל שצום זה נכתב יחד עם הצומות על חורבן הבית יש לך ללמוד ששקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלהינו. ואמאי קרי ליה 'שביעי', מפני שתשרי הוא שביעי לחדשים. 'צום העשירי' זה עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים והתחיל לצור עליה. שנאמר (יחזקאל כד א-ב) 'ויהי דבר ה' אלי בשנת התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר, בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הנה סמך מלך בבל אל ירושלים בעצם היום הזה'. ואמאי קרי ליה 'עשירי', מפני שטבת הוא עשירי לחדשים. והלא היה ראוי צום זה של עשרה בטבת לכתוב ראשון לפי סדר מאורעות החורבן. ולמה נכתב כאן באחרונה, אלא כדי להסדיר חדשים בתיקנן – כדי למנות את הצומות לפי סדר החדשים.

ממשיך רבי שמעון ואומר, ואני אני אומר בן, אלא אני מפרש ש'צום העשירי' זה חמשה בטבת, שבו באת שמועה לגולה שהוכתה העיר ירושלים, וכפי שנאמר (יחזקאל לג כא) 'ויהי בשנת עשרה שנה, בעשירי ושהוא חודש טבתו בחמשה לחדש לגלותנו, בא אלי הפליט מירושלים לאמר הכתה העיר'. ועשו את היום שבו באה השמועה לגולה כיום השמיני להתענות בו. וממשיך רבי שמעון ואומר, ונראה דברי מדבריו של רבי עקיבא, שאני אומר, על ראשון ראשון – שהצום המוזכר ראשון בפסוק, היינו 'צום הרביעי', הוא על הפורענות הראשונה, שנבקעה החומה, ועל אחרון אחרון – והצום העשירי המוזכר אחרון בפסוק, הוא על הפורענות האחרונה, דהיינו כשבאה שמועה לגולה. והוא אומר, על ראשון אחרון –

מִדְבְּרִי קִבְּלָהּ הוּא – נלמד מדברי הנביא, וְדִבְרֵי קִבְּלָהּ דְּבִרְי תוֹרָה
 דְּמוֹ וְאִינֵם צְרִיכִים חִיּוּק, ומשום כך לא נאסר היום שלפניו.
 הגמרא מביאה קושיא נוספת על הסוברים שבטלה מגילת תענית:
 מְתִיב רַב טוֹבִי בַּר מִתְנָה, שנינו במגילת תענית (פרק יב) לגבי חודש
 אדר, פְּעֻשִׁים וְחִמְנֵיָא בֵּיה – בעשרים ושמונה בו, אֶתְתַּ פְּשׁוּרְתָּא
 מִכְּתָא לִיהוּדָא – הגיעה בשורה טובה ליהודים, דְּלָא יַעֲרִידוּן
 מֵאֲדוּרֵיהֶם – שלא יצטרכו לנתק את עצמם מלימוד התורה.
 שְׁקוּדִים לִכּוֹן נִזְרָה הַמְּלָכוֹת שֶׁל רוּמֵי נִזְרָה עַל יִשְׂרָאֵל, שְׁלָא יַעֲסֻקוּ
 בַּתּוֹרָה, וְשְׁלָא יִמְלִיזוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְשִׁיחֲלִילוּ שְׂכֵתוֹת. מַה עָשָׂה יְהוּדָה
 בֶּן שְׁמוּעַ וְחִבְרִי, הִלְכוּ וְנִמְלְו עֲצָה מִמְּטְרֵינִיתָא [שרה נכרית]
 אַחַת, שְׁכַל גְּדוּלֵי רוּמֵי מִצְוִיין אֲצִלָּה. אִמְרָה לָהֶם, בּוֹאוּ וְהִפְגִּינוּ –
 צַעֲקוּ בַּשּׁוּקִים וּבִרְחוּבוֹת בְּלִילָה, כְּדִי שִׁישְׁמְעוּ הַשְּׂרִים וִירַחֲמוּ
 עֲלֵיכֶם, הִלְכוּ וְהִפְגִּינוּ בְּלִילָה, וְאִמְרוּ, אֵי שְׂמִים, כְּלוּמַר לִמְעַן
 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִי לֹא אֲחִיכֶם אֲנַחְנוּ, וְלֹא בְּנֵי אָב אֶחָד אֲנַחְנוּ,
 וְלֹא בְּנֵי אִם אֶחָת אֲנַחְנוּ, מַה נִּשְׁתַּנְּנוּ מִכָּל אוֹמָה וְלִשׁוֹן, שְׂאֵתָם גּוֹזְרִין
 עָלֵינוּ גְּזֵרוֹת קָשׁוֹת. וְכִשְׁשִׁמְעוּ זֹאת הַשְּׂרִים רִיחֲמוּ עֲלֵיהֶם וּבִיטְלוּם,
 וְאוֹתוֹ הַיּוֹם [כ"ח באדר] עֲשָׂאוּהוּ יוֹם טוֹב. מִסִּיּים רַב טוֹבִי אֵת
 קוֹשִׁיתוֹ: וְאֵי סִלְקָא דְּעֻקְתָּהּ לִזְמַר שְׁבַמְלָה מְגִילַת תְּעֵנִית לֵאחֹר
 הַחוּרְבָן, קִמְיִיתָא בְּטוֹל, אַחֲרֵינִיתָא מוֹסִיפִין – הִרִי אֵת הַיָּמִים
 הַקּוֹדֵמִים בִּטְלוּ, וְכִי יוֹסִיפוּ יָמִים טוֹבִים אַחֲרֵיהֶם. וְכִי תִימָא לַתְּרִץ
 הָכָא נָמִי – שָׂגַם בְּרִייתָא זוֹ עוֹסֶקת בְּזִמְנָן שְׁבִית הַמְּקַדֵּשׁ קִיָּים, וְהָא
 יְהוּדָה בֶּן שְׁמוּעַ שְׁעָלִי מְסוּפֵר בְּבִרְייתָא זוֹ, תִּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר
 הִיָּה, וְרַבִּי מֵאִיר כְּתִיב הָיָה – וְרַבִּי מֵאִיר הִיָּה לֵאחֹר הַחוּרְבָן.
 וּמִנֵּן שִׁיְהוּדָה בֶּן שְׁמוּעַ הִיָּה תִּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר, דְּתַנֵּן, כְּלִי
 זְכוּכִית טְמֵאִים, שְׁנִיבְקוּ וְאִינֵם רָאוּם לְשִׁימוּשׁ, וְנִטְהַרוּ מִטּוֹמְאוֹתָם,
 וְהִפְּיִן לְתוֹכָן – וְסֵתֵם אֵת הַנֶּקֶב שֶׁבְּכָל הַזְכוּכִית בְּאֶבֶר – עוֹפְרָת,
 אִמְרָה רַבִּי שְׁמֻעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, יְהוּדָה בֶּן שְׁמוּעַ מְטַמֵּא מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר
 – יְהוּדָה בֶּן שְׁמוּעַ אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר שְׁכִלִים אֵלּוּ חוֹזְרִים
 לְטוֹמְאָתָם הַיֵּשְׁנָה, וְאִם שְׁלָא נִגְעוּ בְּטוֹמְאָה אַחֵר הִתִּיקוֹן.

מקשה הגמרא: אם מדובר בזמן שבית המקדש קיים, מדוע הוצרכו
 חכמים לתקן שג' תשרי יהיה יום טוב, וְתִפְסֹק לִיה – והרי גם ללא
 תקנה זו יום טוב הוא, משום דְּהָיָה לִיה יוֹם שְׁנֵהֲרַג בּוֹ גְּדֻלָּה בֶּן
 אֲחִיקָם, וְנִתְבָּאָר לְעִיל (א) שְׁבִימֵי בֵּית שְׁנֵי הִיוּ יָמֵי הַצּוּמּוֹת יָמֵי
 שָׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִמְרָה רַב, לֹא נִצְרָכָה – לא הוצרכו
 לקבוע את ג' בתשרי ליום טוב אֲלָא כְּדִי לְאַסּוּר בַּתְּעֵנִית אֶת הַיּוֹם
 שְׁלִפְנֵי, כְּלוּמַר אֵת ב' בתשרי, וּכְדִין הַיָּמִים הַטּוֹבִים הַכְּתוּבִים
 בַּמְּגִילַת תְּעֵנִית שְׁהִימִים שֶׁלִּפְנֵיהֶם וְלֹאֲחֵרֵיהֶם אֲסוּרִים בַּתְּעֵנִית.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: שְׁלִפְנֵי נָמִי תִפְסֹק לִיה – גם ללא שיקבע ג' תשרי
 בַּמְּגִילַת תְּעֵנִית, הִיָּה ב' בתשרי אסור בַּתְּעֵנִית מִשּׁוּם דְּהָיָה לִיה –
 שֶׁב' תשרי הוּא יוֹם שְׁלֹאֲחֵר רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַנִּקְרָא מוֹעֵד, וְלִכְאוּרָה
 אֲסוּר לְהִתְעַנּוֹת בְּיוֹם לֹאֲחֵרֵי כִּמוֹ הַמוֹעֵדִים הַכְּתוּבִים בַּמְּגִילַת
 תְּעֵנִית. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הוּא מוֹעֵד מִדְּאִוְרֵייתָא,
 וְדִאִוְרֵייתָא לֹא בְּעִי חִיּוּק – וּמוֹעֵדֵי הַתּוֹרָה אֵינֵם צְרִיכִים חִיּוּק
 לְאוֹסְרֵם בַּתְּעֵנִית לִפְנֵיהֶם וְלֹאֲחֵרֵיהֶם, וּכְדִתְנִיָא, תִּימִים הָאֵלֶּה
 הַכְּתוּבִין בְּמְגִילַת תְּעֵנִית אֲסוּרִין בַּתְּעֵנִית, בֵּין לִפְנֵיהֶם בֵּין לְאַחֲרֵיהֶם.
 אֲבָל שְׂכֵתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, הֵם עֲצָמָם אֲסוּרִים בַּתְּעֵנִית, אֲבָל הַיָּמִים
 שֶׁלִּפְנֵיהֶם וְלְאַחֲרֵיהֶם, מוֹתְרִין. מִבִּאֲרַת הַבְּרִייתָא: מַה הִפְּרִישׁ בֵּין זֶה
 לָזֶה – מַה הִּהְבִּדֵּל בֵּין שְׁבִתוֹת וְיָמִים טוֹבִים לִימֵי הַכְּתוּבִים
 בַּמְּגִילַת תְּעֵנִית, הִלְלוּ – שְׁבִתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, הֵם מִדְּבְרֵי תוֹרָה, וְאֵין
 דְּבְרֵי תוֹרָה צְרִיכִין חִיּוּק, הִלְלוּ – יָמִים הַכְּתוּבִים בַּמְּגִילַת תְּעֵנִית,
 הֵם מִדְּבְרֵי סוֹפְרִים – שֶׁנִּתְקַנוּ עַל יְדֵי הַחֲכָמִים, וְדְבְרֵי סוֹפְרִים צְרִיכִין
 חִיּוּק, וְלִכּוֹן אֲסוּר בַּתְּעֵנִית לִפְנֵיהֶם וְלֹאֲחֵרֵיהֶם, כְּדִי שְׁלָא יִבּוֹאוּ
 לְהִתְעַנּוֹת בְּיוֹם טוֹב עֲצָמוֹ.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְתִפְסֹק לִיה – גם ללא שיקבע ג' תשרי בַּמְּגִילַת
 תְּעֵנִית הִיָּה ב' בתשרי אסור בַּתְּעֵנִית מִשּׁוּם דְּהָיָה לִיה יוֹם שְׁלִפְנֵי
 יוֹם שְׁנֵהֲרַג בּוֹ גְּדֻלָּה בֶּן אֲחִיקָם, וּמִכִּיּוֹן שְׁבוּמֵן הִבִּית הִיָּה יוֹם זֶה יוֹם
 טוֹב מִדְּרַבְּנָן הִרִי הוּא אֲסוּר בַּתְּעֵנִית לִפְנֵי. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִמְרָה
 רַב אֲשִׁי, הִדִּין שְׁעוּשִׁים יוֹם טוֹב בְּיוֹם שֶׁנִּהְרַג בּוֹ גְּדֻלָּה בֶּן אֲחִיקָם,

אגרות קודש

ב"ה, אסרו חה"ש, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על הודעתו מקביעות זמן חתונתו ליום ג', כ"ד סיון הבע"ל.

הנני בזה להביע ברכתי מזל טוב מזל טוב ושתהי' בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית
 בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

בברכת מזל טוב מזל טוב.

במענה לשאלתו - ילמוד (באופן לגמרים לפני החתונה) הפרקים טז-יז דשער הקדושה בס'
 ראשית חכמה. ומאמר לכה דודי בקונטרס דרושי חתונה (לכ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נגמ"מ
 זי"ע).

ראש השנה. ארבעה – פרק ראשון דף יט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קפז רש"י

ותיפוק ליה כו' – אי בית המקדש הזה קיים – בלאו הכי הוי יום טוב דהיינו צום גדליה, וקריא רחמנא מועדים טובים בזמן הבית. לא נצרכה – הא דהדר קבעה במגילת תענית על דבר זה, אלא לאסור אתמול גם הוא בתענית. כדאמרין לקמיה הימים האלה הכתובים במגילה, הם ולפניהם ולאחריהם אסורין. ראש חדש – מועד דאורייתא.

ודאורייתא לא בעי חיזוק – לאסור לפניו ולאחריו. אבל ימי מגילת תענית דרבנן, וצריכין חיזוק, כי היכי דלא לייתי להתענות בי"ט עצמו. יום שלפני כו' – והוא לאו דאורייתא הוא, ובעי חיזוק. בעשרין ותמנא ביה – באדר קאי, במגילת תענית. ולא יעידון מן אורייתא – שלא יצטרכו לנתק עצמן מן התורה. הפנינו – צעקו בשוקים וברחובות כדי שישמעו השרים וירחמו עליכם. אי שמים – כלומר למען הקב"ה. ורבי מאיר בטר חורבן הזה – כמה דדורות דהא בימי רבן יוחנן בן זכאי חרב הבית, ור' אליעזר תלמידו היה, ור' עקיבא תלמידו של ר' אליעזר, כדאמרין בשלחי "ארבע מיתות" (סנהדרין דף סחא, ור' תלמידו של ר"ע, כדאמרין בפרק קמא דעירובין (דף יגא, כל מקום שאתה מוצא משום ר' ישמעאל אמר תלמיד אחד לפני ר' עקיבא אינו אלא ר' מאיר. דתנן כו' – ר' יהודה בן שמעון תלמידו של ר' מאיר הזה. כלי זכוכית שנקבו – שנטמאו, ונקבן לטהרן מטומאתן. אבר – עופרת, לטותם את הנקב. יהודה בן שמעון מטמא – לומר שחזרו לטומאתן ישנה. ואע"פ שלא נגעו שוב בטומאה, ואע"פ שאין כלי זכוכית חוזרין לטומאתן ישנה, כדאמר בפ"ק דשבת (דף טזא) שלא גזרו חזרת טומאה ישנה אלא בכלי מתכות – הני נמי, והאיל והאבר מעמידו – ככלי מתכות דמו, הדכל הולך אחר המעמיד.

וחכמים

ותיפוק ליה דהוה ליה יום שנהרג גדליה בן אחיקם! – אמר רב לא נצרכה אלא לאסור את שלפניו. – שלפניו נמי, תיפוק ליה דהוה ליה יום שלאחר ראש החדש! – ראש החדש דאורייתא, ודאורייתא לא בעי חיזוק. דתניא: הימים האלה הכתובים במגילת תענית – אסורין בין לפניהם בין לאחריהם, שבתות וימים טובים, הם – אסורים, לפנין ולאחריהן – מותרין. מה הפרש בין זה לזה? הללו דברי תורה, ואין דברי תורה צריכין חיזוק. הללו דברי סופרים – ודברי סופרים צריכין חיזוק. – ותיפוק ליה דהוה ליה יום שלפני יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם! – אמר רבי אשי: גדליה בן אחיקם דברי קבלה הוא, ודברי קבלה פדברי תורה דמו. מתיב רב טובי פר מתנה: בעשרים ותמנא ביה אחת בשורתא טבתא ליהודאי דלא יעידון מאורייתא. שגזרה המלכות גזרה שלא יעסקו בתורה, ושלא ימולו את בניהם, ושיחללו שבתות. מה עשה יהודה בן שמעון וחביריו? הלכו ונטלו עצה ממטרוניתא אחת שפל גדולי רומי מצויין אצלם. אמרה להם: בואו והפגינו בלילה. הלכו והפגינו בלילה, אמרו: אי שמים! לא אחיקם אנחנו, ולא בני אב אחד אנחנו, ולא בני אם אחת אנחנו?!

תענית כיצר" (תענית דף יחא, פריך: עשרים ותשעה נמי, מאי איריא דהוה ליה יומא דבטר עשרין ותמנא מאי קושיא? הדיא דאיתוקם תמידא – זה היה בזמן שבית המקדש קיים, ועובדא דעשרים ותמנא היה בימי ר' יהודה בן שמעון תלמידו של ר' מאיר? ויל: דמ"מ, רבי שסדר המשנה לא הזה ליה למתני מריש ירחא דניסן, כיון דבימי היה שלא לצורך. יהודה בן שמעון מטמא וכו' וחכמים מטהרין – תימה: אמאי מטהרין? לכל הפחות ליטמא משום כלי זכוכית, שגזרו עליו טומאה, כדאיתא בפ"ק דשבת (דף ט"ב, ורש) ופי' בקונטרס דלענין טומאה ישנה פליגי, יהודה בן שמעון מטמא, לומר שחזרו לטומאתן ישנה, ואע"פ שכלי זכוכית אין חוזרין לטומאתן ישנה, כדאמרין בפ"ק דשבת (שם טזא) שלא גזרו חזרת טומאה ישנה אלא בכלי מתכות. הני נמי, והאיל והאבר מעמידו – ככלי מתכות דמו, הדכל הולך אחר המעמיד. וחכמים מטהרין דעיקרו כלי זכוכית הן, ולא אוליין בטר מעמידן. כן פי' הקונטרס. וקשיא: כיון דטומאה קדמה לאבר – מה מועיל הטפת אבר לבסוף? עוד פי' בקונט' לשון אור: ר' יהודה בן שמעון מטמא כדין כלי מתכות דאורייתא אם נגעו בהן טומאה, הדכל הולך אחר המעמיד. וחכמים מטהרין מטומאת כלי מתכות דאורייתא, אלא משום טומאת כלי זכוכית דרבנן, ולפירוש זה קשיא לשון מטהרין, דמשמע מטהרין לגמרי. ורבינו שמואל פירש דפליגי בהא אי הטפת אבר חשיב סתימה מעלייתא, או לא. ובפ"ק דשבת (שם) כתוב: ור' מאיר היא, דאמר: הדכל הולך אחר המעמיד. גריס רבינו שמואל: ר' מאיר היא, ותו לא. ולא גרסין הכל הולך אחר המעמיד. ולא יתכן, כדמובא בסוף תוספתא דכלים. דתניא: כוס של אבן שנקב והטין לתוכו אבר, ר' יוסי משום ר' יוחנן בן גורי אמר: טמא משום כלי זכוכית. רבי שמעון בן גמליאל אומר: יהודה בן שמעון היה מטמא משום ר' מאיר. משמע בהדיא כלשון אחרון שבקונטרס. ורבנן היינו ר' יוחנן בן גורי, ולא לגמרי מטהרין. אי נמי, רבנן והבא אית ליה בכלי אבן כר"מ, דמטמא בכלי מתכות. והא דלא מטמאין בכלי זכוכית – משום כלי מתכות כמו בכלי אבן משום דכלי אבן לית ליה טומאה אוקמהו אטומאת כלי מתכות. אבל כלי זכוכית שיש להם טומאה בעולם – לא רצו לשנותן מטומאתן, וריב"א פי': דחכמים מטהרין לגמרי, משום דכלי זכוכית בכלי אבן חרס, כדאמרין פ"ק דשבת (דף ט"ב) ותניא בתוספתא דכלים (בב"ק בפרק שני: דכלי חרס שטור שעה אחת – אין לו טומאה לעולם. ולא יתכן נמי פירוש זה, כדמובא בסוף תוספתא דלא לגמרי מטהרין, דפרשית, ועוד: א"כ מנא ליה דטעמא דר"מ משום הדכל הולך אחר המעמיד? דלמא משום דלית ליה הדיא סברא, ואפי' נסתם בופת היה מטמא. דבהדיא פליגי עליה בתוספתא דכלים פרק "מחט וטבעת". ועוד: רבנן לא אמרי דר' סברא אלא בחתיכת חרס שפרשה מן החבית, ויש בה כשיעור, ונקבה וסתמה בופת, ולא בכלי שלם שנקב וסתמו, כמו (שפירש) (בתוספתא) דפרק ב' דכלים. ועוד: דהא לא קיימא מסקנא דרבי בפ"ק דשבת (טזא, דמסקין): והאיל ונשבר ישר להם תקנה – ככלי מתכות דמו.

מימות

ותיפוק ליה דהוה ליה יום שנהרג גדליה בן אחיקם – שהוא לששון ויום טוב בזמן שבית המקדש קיים. ולמאן דאמר: ולא בטלה מגילת תענית – היינו לאחר חורבן. אסורין בין לפניהם בין לאחריהם – היינו להתענות. אבל בהספד – מותר. כדמובא בפרק "סדר תענית כיצר" (תענית דף י"ב). דתניא: מריש ירחא דניסן ועד תמנא ביה

איתוקם תמידא, דלא למספד בהון. ופריך: נימא מתרי בניסן, ור"ח גופיה אסור! ומשני: לאסור יום שלפניו, דמשום ר"ח דאורייתא לא מתסר, דלא בעי חיזוק. ותו פריך: ותיפוק ליה דהוה יום דבטר עשרים ותמנא באדר! ומשני לה רב אסי: כל שלאחריו, בתענית. אסור, בהספד – מותר, זה. הואיל ומוטל בין שני י"ט – עשאוהו כ"ט עצמו, משמע דאי לאו הכי – לא הוה נאסר בהספד, אע"ג דהוה יום שלפני ירחא דניסן דאיתוקם תמידא, דלא למספד. ולא דוקא נקט רב אשי "כל שלאחריו", דהוה הדין כל שלפניו בהספד מותר, אלא משום דקאי אשל אחריו נקטיה. ויש לרקדק מתוך כך, דהא דקתני שבתות וימים טובים הם אסורים לפנייהם ולאחריהם מותרין – בתענית איירי, ואתאי הך ברייתא בר' יוסי, דאמר בסוף "בבב" (עירובין דף מא, א) ושם) דע"ש מתענה ומשלים. אי"נ, כרבנן ובלא השלמה. וא"ת: אי בלא השלמה – אפי' בי"ט עצמו שרי, כדמובא התם, דאמר ר' אלעזר בר צדוק: אפי' הייתי מבני סנאב בן בנימין וכל ט"ב להיות בשבת, ודחינהו עד לאחר השבת, וחתענינו בו ולא השלמנהו מפני שיש לנו דהוה ויל: דשאני ט' באב דחמיר, תדע, דהא קאמר התם: שאני יום טוב דדבריהם, הואיל ומתענין בו שעת – משלימין בו ערבית, והבא אסרין בין לפנייהם בין לאחריהם. אלא התם בט' באב דחמיר, והא דמייית התם ראיא מתשעה באב שחל להיות בע"ש, דאמר ר' יוסי מתענה ומשלים אבני בי רב דיתבי חתענינו במעלי שבתא, דשרי לאשלומי. אף על פי שחלקנו בין שאר תעניות לתשעה באב – מכל מקום מייית שפיר, דלא חשיב תענית מה שנכנס לשבת כשחזר מעונה, דהא שבת דוחה תשעה באב, ואם היה חשוב תענית – היה אסור. אלא דאי לא חשיב כמותענה בשבת, ואם כן, אף בתענית יחיד מותר נמי להשלים. הא ר' יהודה בן שמעון תלמידו של ר' מאיר – תימה: בפ' "סדר

מימות עורא ואילך לא מצינו אלול מעובר – משמע דבימי עורא היה מעובר. וסמך קצת לדבר, דכתיב (נחמיה ז) "יגיע החדש השביעי" וגו' וכתיב (שם ח) "ויביא עורא הבחן את התור" וכתיב (שם) "ביום אחד לחדש השביעי" וכתיב (שם) "ויקרא בו וכתיב ביה (שם) היום קדש" וכתיב (שם) "ביום השני נאספו ראשי האבות לכל העם הכהנים והלויים אל עורא הסופר ולהשכיל אל דברי התורה". משמע, שעשו שני ימים טובים של ר"ה, וקרי ליה "שני" למולתיה. וכתיב נמי (שם ט) "ביום עשרים וארבעה לחדש נאספו כל ישראל בצום ובשקים" וגו' משמע, לפי שאז היה מוצאי סוכות נאספו. ואי לאו דעברודו ועשו סוכות בט"ו בו – איכ"ו י"ד ירדא וז' דסוכות – הרי כ"ב, ויום כ"ג מוצאי סוכות, ואין לומר דשבקו לתעניתיהו משום מחרת י"ט, ומשום כך המתין עד כ"ד בו – דמאז לא היו נהגין בן יעוד: שהרי דבר שבצבור היה. אלא ש"מ דעברו לאלול.

ואל יתקלקלו כולוה מועדות – למאן דאמר לקמן (דף כא) שמעברין משום ירקא – נחא, דשיך אכולוה. אבל למאן דאמר משום מתאי – קשיא, דליכא קלקול אלא מיה"כ לחוריה. ועוד: כיון דידעי קביעות אלול – אמאי תתקלקל ר"ה? הא ידעי דתורחא מפני אד"ו נראה דלאו משום אד"ו קאמר הא איצטריך מעברין ליה. אלא משום דומנין דלא ראו עדים הלכנה ביום שלשים, ואין מקדישין עד יום ל"א משום דמצוה לקדש ע"פ הראיה. ופריך: הא מקלקלא ר"ה, שיעשו שני ימים מספקו ומשני: מוטב תתקלקל ר"ה ואל יתקלקלו כל המועדות – ויה"כ וסוכות ושמיני עצרת אם יעשו ע"פ איום העדים, לא על פי הראיה.

מתני' דלא כר' – וא"ת: ולתנא דידן, כיון דלא נפקי על אדר השני דיחא ידעי שנתעברה השנה? בשלמא אם עיברה קודם אדר – יכולין להודיעם ע"י שלוחי אדר, אבל אם עברה אחר כך היכי ידעי? דא מעברין השנה כל אדר, ולכל הפחות עד פורים ו"ל: כיון דשלוחים יוצאין על ניסן – ממילא ידעי, כשיגיע ר"ח ואין שלוחין יוצאין – איכ"ה השנה מעוברת. **דמר** סבר כל המצות הנהגות בראשון נהגות בשני וזמר סבר אין נהגות בשני אין נהגות בראשון. – **ל"א**, דכולי עולמא: מצות הנהגות בשני – אין נהגות בראשון. והכא בעיבור שנה קמפליג. **דתניא**: כמה עיבור שנה – שלשים יום. רבן שמעון בן גמליאל אומר: חדש. מאי שנא שלשים ידעי, חדש נמי ידעי! – אמר רבי פפא: מאן דאמר חדש, רצה – חדש, רצה – שלשים. העיד רבי יהושע בן לוי משום קהל קדישא דירושלים על שני אדרים, שמקדישין אותם ביום עיבוריהן. **למימרא**: דחסרין עברין, מלאין לא עברין? – לאפוקי מדדרש רב נחמן בר חסדא: העיד

רבי סימאי משום חגי זכריה ומלאכי על שני אדרים, שאם רצו לעשותן שניהן מלאין – עושין, שניהן חסרין – עושין, אחד מלא ואחד חסר – עושין, וכך היו נוהגין בגולה. ומשום רבינו אמרו: דלעולם אחד מלא ואחד חסר, עד שיוודע לך שהוקבע ראש חדש בזמנו. שלחו ליה למר עוקבא: אדר הסמוך לניסן – לעולם חסר. מתיב רב נחמן: על שני חדשים מחללין את השבת – על ניסן ועל תשרי. אי אפרת בשלמא זמנין מלא זמנין חסר – משום הכי מחללין, אלא

בחדא כתיב: ושפר באנפי ובאנפי חברי מוסיפין על שנת תלתין יומין, ובחדא כתיב: ושפר באנפי ובאנפי חברי מוסיפין על שנת ארבעת יומין – מאן דאמר תלתין יומין – אדר הראשון תוספת מיד ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

וחכמים פסחין – דעיקרו כלי זכוכית הן, ולא אזלי בתר המעמיד. ע"א כלי זכוכית טהורין שניקבו והטילו לתוכן אבר. יהודה בן שמעון טמאן כלי מתכות דאורייתא אם נגע בהן טומאה, דהכל הולך אחר המעמיד, וחכמים מטהרים מטומאת כלי מתכות דאורייתא, אלא משום טומאת כלי זכוכית דרבנן. שאין כלי מתכות טמאין דאורייתא

אלא המוניין בפרשה (במדבר לא) "זהב והכסף והנחשת והברזל" וגו'. **תנא** היא – אי בטלה מגילת תענית. **הא איצטריך** – אי משום ירקא, אי משום מתאי, כדלקמן (דף כא). **והא** קמקלקלא ר"ה – דנמצא שלא עשאוה בני הגולה כהלכה אם מעברין אלול. **דיקא** נמי – דלחבי חשו רבנן דלא ילקלקלו שאר מועדות, והתירו שיחא ר"ה מקולקל לגולה. **ואלו** אם נתעברה השנה – לאחר שנכנס אדר הראשון, והלכו השלוחים, שבו ב"ד ועיינו ועיברה לעשות אדר השני אחר זה. **נוהגת בראשון** – ויצאו ידי חובתן בפורים שעשו בראשון. **כמה** עיבור השנה – ימי אדר הראשון שאותו עושין עיבור לשנה. **חדש** – קא סלקא דעתך ב"ט ימים.

מאי שנא – למאן דאמר "שלשים", דאין צריך לחזור ולשלוח שלוחים על יום קדוש אדר השני. **ידעי** – בני הגולה, שלעולם אדר הראשון מעובר, וביום ל"א נתקדש. **למאן דאמר** **חדש** נמי – אין צריך להודיע, דהא ידעי דלעולם חסר, וביום שלשים נתקדש. **רצו** **חדש** **שלשים** – לפיכך צריכין להודיע אם עשאוה מלא או חסר. **שמקדישין אותן** ביום עיבוריהן – יום שלשים קרי "יום עיבור", שאותו עושין עיבור לחדש כשמעברין אותו. **שמקדישין** יום שלשים של שנים לר"ח הנכנס יום ל' לאדר הראשון הוא ר"ח לאדר השני, ויום ל' של אדר השני הוא ר"ח ניסן. **למימרא** דחסרין עברין בו' – בניחוחא. אחד מלא ואחד חסר – דוקא קאמר ראשון מלא ושני חסר. משום רבינו – רב. **שהוקבע** ר"ח בזמנו – עד שאמרו לך הבאים מארץ ישראל: קדשו ב"ד ר"ח אדר השני בינו ל' לאדר הראשון, ועשו את הראשון חסר. מחללין את השבת – עדים שראו את הלכנה בחידושה מחללין את השבת לצאת חוץ לתחום לבא לב"ד להעיד לפניה, לפי שהמועדין כולן תלויין בשני חדשים הללו. וקס"ד חילולא דשרא רחמנא – משום דקביעת ירחא לפי ראיית הלכנה הוא. אם מלא מלא, אם חסר חסר. משום הכי מחללין – אם ראוהו בינו ל', שאם לא יבאו ויעידו שראוהו היום – לא יקדשוהו ב"ד עד מחר, ויעשו את החסר מלא.

אלא **רבי סימאי** משום חגי זכריה ומלאכי על שני אדרים, שאם רצו לעשותן שניהן מלאין – עושין, שניהן חסרין – עושין, אחד מלא ואחד חסר – עושין, וכך היו נוהגין בגולה. ומשום רבינו אמרו: דלעולם אחד מלא ואחד חסר, עד שיוודע לך שהוקבע ראש חדש בזמנו. שלחו ליה למר עוקבא: אדר הסמוך לניסן – לעולם חסר. מתיב רב נחמן: על שני חדשים מחללין את השבת – על ניסן ועל תשרי. אי אפרת בשלמא זמנין מלא זמנין חסר – משום הכי מחללין, אלא

בחדא כתיב: ושפר באנפי ובאנפי חברי מוסיפין על שנת ארבעת יומין, ובחדא כתיב: ושפר באנפי ובאנפי חברי מוסיפין על שנת תלתין יומין – מאן דאמר תלתין יומין – אדר הראשון תוספת מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

מדי ירח יומין – אדר השני תוספת. ולבסוף דחו לה, דקסבר: רצו – שלשים, רצו – ירח.

ראש השנה דף יט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קפט

וְהַכְּמִים מִתְּהֵרִין כְּלִים אֱלוֹ, וְסוֹבְרִים שְׂכִין וְעִיקָרָם כְּלִי זְכוּכִית
הוֹלְכִים אַחֵר הָעִיקָר וְאִינֶם חוֹרִים לְטוֹמָאֲרָם. וּמְבֹאֵר שִׁיהוּדָה בן
שְׁמוּעַ הִיךְ תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר שְׁהִיָּה לֵאחֲרֵי הַחוּרְבָן, וּמִכֶּךָ
שְׁבִימִי נִקְבַּע כ"ח אָדָר לְיוֹם טוֹב מוֹכַח שֶׁלֹּא בְטֻלָּה מִגִּילַת תַּעֲנִית
לֵאחֲרֵי הַחוּרְבָן.

מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: תַּנְיָא הִיא – מִחְלוקָת תַּנְאִים הִיא, אִם בְּטֻלָּה
מִגִּילַת תַּעֲנִית לֵאחֲרֵי הַחוּרְבָן, דִּתְנִינָא, הַיָּמִים הָאֵלּוּ הִתְּקוּבִין בְּמִגִּילַת
תַּעֲנִית, בִּין בְּיוֹמֵי שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָרִים בִּין בְּיוֹמֵי שְׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
קָרִים, אֲסוּרִין בְּתַעֲנִית וְהַסְפֵּר, דְּכָרִי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אֹמְרִי, בְּיוֹמֵי
שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָרִים אֲסוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁשְׂמִימָה הִיא לָהֶם, אֲבָל כִּשְׁאֵין
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָרִים, מוֹתְרִין מִפְּנֵי שֶׁאֵבֵל הוּא לָהֶם. וְשׁוֹב אֵין לְהַקְשׁוֹת
עַל רַב וְרַבִּי חֲנִינָא הַסּוֹבְרִים כְּרַבִּי יוֹסֵי שֶׁאֲחֵר הַחוּרְבָן בְּטֻלָּה מִגִּילַת
תַּעֲנִית.

הַגִּמְרָא מְבִיאָה אֶת פֶּסֶק הַהִלְכָּה בּוֹז: וְהִלְכְתָּא, בְּמִלּוֹ יָמִים שֶׁנִּקְבְּעוּ
בְּמִגִּילַת תַּעֲנִית. וְהִלְכְתָּא, לֹא בְּמִלּוֹ הַיָּמִים שֶׁנִּקְבְּעוּ בְּמִגִּילַת תַּעֲנִית.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: קִשְׁיָא הִלְכְתָּא אֲהִלְכְתָּא. מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: לֹא
קִשְׁיָא, בְּאֵן – פֶּסֶק הַהִלְכָּה שֶׁלֹּא בְטֻלָּה מִגִּילַת תַּעֲנִית עוֹסֵק בְּהִנְיָכָה
וּפְזוּרִים, שֶׁהֵם לֹא נִתְבַּטְּלוּ – בְּאֵן – וְהַפֶּסֶק שֶׁבְטֻלָּה מִגִּילַת תַּעֲנִית
עוֹסֵק בְּשְׁאָר יוֹמֵי הַכְּתוּבִים בְּמִגִּילַת תַּעֲנִית.

שְׁנִינּוּ בְּמִשְׁנֵתֵינוּ: עַל שֶׁשָּׁה חֲדָשִׁים הַשְּׁלוּחִין יוֹצְאִין וְכו' עַל אֱלֹל
מִפְּנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְעַל תְּשַׁרִּי מִפְּנֵי תַּקְנֵת הַמוֹעֲדוֹת. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא:
בִּין דִּנְפִקִין לְהוֹ אֱלֹל – כִּיּוֹן שֶׁהַשְּׁלוּחִים יֵצְאוּ וְהוֹדִיעוּ מִתִּי נִקְבַּע
רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אֱלֹל, וְעַל פִּי זֶה עָשׂוֹ אֶת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֲתַשְׁרִי לָמָּה
לְהוֹ – לְמַעַם לְהֵם לְצֹאת שׁוֹב וְלַהֲדוּעִי מִתִּי נִקְבַּע רֹאשׁ חוֹדֶשׁ תַּשְׁרִי.
וְכִי תִּימָא – וְאֵם תֵּאֲמַר שֶׁהַשְּׁלוּחִים יוֹצְאִים עַל תַּשְׁרִי, מִחֲשֵׁשׁ
דְּלִמָּא עֲבִירָה לְאֱלֹל – שְׁמָא עֵיבְרוּ אֶת חוֹדֶשׁ אֱלֹל וְנִקְבַּע רֹאשׁ
הַשָּׁנָה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים וְאַחַד, וְהָאִמֵּר רַבִּי חֲנִינָא בְּרַבְּהֵנָּא אֹמְרִי רַבִּי,
מִיּוֹת עוֹרָא וְאִילָף לֹא מְצִינוּ שֶׁחוֹדֶשׁ אֱלֹל הִיךְ מְעוֹפֵר. מִתַּרְצַת
הַגִּמְרָא: מַה שֶׁלֹּא מְצִינוּ אֱלֹל מְעוֹבֵר הוּא מִשּׁוּם דְּלֹא אִיצְטְרִיף –
שֶׁלֹּא הִיךְ צוֹרֵךְ לַעֲבֹר, הָאִיצְטְרִיף מְעַבְרִין לֵיהּ – אִולַם אִם יֵשׁ
צוֹרֵךְ מְעַבְרִים אֶת חוֹדֶשׁ אֱלֹל, וְלִכֵּן הוֹצִרְכוּ הַשְּׁלוּחִים לְצֹאת
לַהֲדוּעִי מִתִּי נִקְבַּע רֹאשׁ חוֹדֶשׁ תַּשְׁרִי.

הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל הָאֲמוּר שֶׁבְּמִקּוֹם הַצּוֹרֵךְ מְעַבְרִים אֶת אֱלֹל:
וְהִלָּא אִם יַעֲבִירוּ אֶת חוֹדֶשׁ אֱלֹל וְיִקְבְּעוּ אֶת רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּיוֹם
שְׁלֹשִׁים וְאַחַד, הָאִ מִיִּקְלָקֵל רֹאשׁ הַשָּׁנָה – נִמְצָא שֶׁרֹאשׁ הַשָּׁנָה
שֶׁנִּהְיָ בּוֹ בְּנֵי הַגּוֹלָה אֵינּוּ הַיּוֹם הַנִּכּוֹן, שְׁהָרִי הֵם עָשׂוֹ בְּיוֹם
הַשְּׁלֹשִׁים לְחוֹדֶשׁ אֱלֹל. מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: מוֹטָב תִּיִּקְלָקֵל רֹאשׁ
הַשָּׁנָה לְבְנֵי הַגּוֹלָה, וְלֹא יִתְקַלְקְלוּ בְּיֹלְהוּ מוֹעֲדוֹת בְּכֶךָ שֶׁלֹּא יִהְיֶה
חוֹדֶשׁ אֱלֹל מְעוֹבֵר. מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא: דִּיקָא נָמִי – אֲפֻשֶׁר גַּם לְדִיקָא
מִמִּשְׁנֵתֵינוּ שֶׁחֲכָמִים חֲשָׁשׁוּ שֶׁלֹּא יִתְקַלְקְלוּ שָׂאֵר מוֹעֲדוֹת וְהִתִּירוּ
מִשּׁוּם כֶּךָ שֶׁרֹאשׁ הַשָּׁנָה לֹא יִהְיֶה בְּיוֹם הַנִּכּוֹן לְבְנֵי הַגּוֹלָה, דְּקִתְנִי
שִׁירְצָאִים הַשְּׁלוּחִים עַל חוֹדֶשׁ תַּשְׁרִי, מִפְּנֵי תַּקְנֵת הַמוֹעֲדוֹת, וְלֹא
אֲמַרְהִי הַמִּשְׁנָה 'מִפְּנֵי הַמוֹעֲדוֹת', וּמִשְׁמַע שְׁכוּנוֹתָהּ לֹמַר, שֶׁאֵף
שִׁישׁ קִלְקוּל לִגְבִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּעִיבּוֹר חוֹדֶשׁ אֱלֹל, מִכֵּל מִקּוֹם
עוֹשִׂים זֹאת, מִפְּנֵי תִיקוֹן שָׂאֵר הַמוֹעֲדוֹת. וּמִסְקֶנָּה הַגִּמְרָא: אֲבָן שְׁמַע
מִיָּנָה.

שְׁנִינּוּ בְּמִשְׁנֵתֵינוּ: וְעַל בְּסִלּוֹ יוֹצְאִים הַשְּׁלוּחִים מִפְּנֵי חֲנוּכָּה, וְעַל
אֲדָר מִפְּנֵי תַּפּוּרִים. מִדִּיּוּקָתָהּ הַגִּמְרָא: וְאִילוּ נִתְּמַעְבְּרָה הַשָּׁנָה יוֹצְאִין אֵף
עַל אֲדָר שְׁנֵי מִפְּנֵי תַּפּוּרִים, לֹא קִתְנִי – לֹא נִכְתַּב בְּמִשְׁנָה שֶׁאֵם
עֵיבְרוּ בֵּית דִּין אֶת הַשָּׁנָה יוֹצְאִים הַשְּׁלוּחִים אֵף עַל אֲדָר שְׁנֵי מִפְּנֵי
תַּפּוּרִים שְׁבוּ, וְיֵשׁ לְלַמּוֹד מִכֶּךָ שֶׁמִּתְּנִינָא הִיא דְּלֹא בְּרַבִּי, דִּתְנִינָא,
רַבִּי אֹמְרִי, אִם נִתְּמַעְבְּרָה הַשָּׁנָה יוֹצְאִין אֵף עַל אֲדָר הַשְּׁנִי מִפְּנֵי
תַּפּוּרִים. מִבְּרַרְתָּ הַגִּמְרָא: לִימָא בְּהָא קִמְיָפְלִי – שְׁמָא נִאֲמַר שֶׁבְּכֶךָ
נִחְלָקוּ רַבִּי וְהִתְנָא שְׁבִימִינֵינוּ, דְּמִר – שֶׁהִתְנָא שְׁבִימִינֵינוּ כְּכֶךָ

שְׁכַל מִצּוֹת הַנּוֹחָנוֹת בְּפּוּרִים שֶׁל אֲדָר שְׁנִי, נּוֹחָנוֹת גַּם בְּאֲדָר
הָרִאשׁוֹן, וְיֵצְאוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה יְדֵי חוֹבָתָם בְּפּוּרִים שֶׁעָשׂוּ בְּאֲדָר רִאשׁוֹן,
וְשׁוֹב אֵין צוֹרֵךְ לַהֲדוּעִי לָהֶם מִתִּי חַל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אֲדָר שְׁנִי. וְכִי –
וְרַבִּי כְּכָר שְׁכַל מִצּוֹת הַנּוֹחָנוֹת בְּשְׁנֵי אֵין נּוֹחָנוֹת בְּרִאשׁוֹן, וּמִמִּילָא
לֹא יֵצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָם בְּמַה שֶׁעָשׂוּ פּוּרִים בְּאֲדָר הָרִאשׁוֹן, וְחִיבִים
לַעֲשׂוֹת שׁוֹב פּוּרִים בְּאֲדָר שְׁנִי, וּמִשּׁוּם כֶּךָ צְרִיכִים הַשְּׁלוּחִים לְצֹאת
עַל אֲדָר הַשְּׁנִי, בְּכַדִּי לַהֲדוּעִי מִתִּי חַל פּוּרִים. דּוּחָה הַגִּמְרָא: לֹא,
דְּכּוּלִּי עֲלִמָּא סוֹבְרִים שֶׁמִּצּוֹת הַנּוֹחָנוֹת בְּשְׁנֵי אֵין נּוֹחָנוֹת בְּרִאשׁוֹן,
וְלֹא יֵצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָם בְּפּוּרִים שֶׁקִּיּוּמוֹ בְּאֲדָר הָרִאשׁוֹן, וְהָכָא בְּעִיבּוֹר
שְׁנָה קִמְיָפְלִי – וּבְאֵן נִחְלָקוּ מַה יָּמִים יֵשׁ בְּחוֹדֶשׁ אֲדָר רִאשׁוֹן
הַנוֹסֵף בְּעִיבּוֹר שְׁנָה. דִּתְנִינָא, בְּמַה עֵיבּוֹר שְׁנָה, שְׁלֹשִׁים יוֹם, כְּלוֹמַר
חוֹדֶשׁ מֵלֹא. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמְרִי חֲדָשׁ, כְּלוֹמַר, חוֹדֶשׁ חֲסַר
שֶׁל כ"ט יוֹם. וְהִנָּה מִשְׁנֵתֵינוּ סוֹבֵר כְּתָנָא קָמָא שֶׁחוֹדֶשׁ אֲדָר רִאשׁוֹן
הוּא שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְלִכֵּן אֵין צוֹרֵךְ לְצֹאת לַהֲדוּעִי מִתִּי נִקְבַּע רֹאשׁ
חוֹדֶשׁ אֲדָר שְׁנִי. תַּמְחָה הַגִּמְרָא: מָאִי שְׁנָא שְׁלֹשִׁים – וְכִי מְדוּעַ אֲנוּ
אֹמְרִים שֶׁאֵין צוֹרֵךְ לְצֹאת עַל חוֹדֶשׁ אֲדָר שְׁנִי לְשִׁיטָת הַסּוֹבֵר
שֶׁלְעוֹלָם חוֹדֶשׁ אֲדָר רִאשׁוֹן הוּא שְׁלֹשִׁים יוֹם, מִשּׁוּם דִּיִּדְעִי –
שִׁירְדַּעִים בְּנֵי הַגּוֹלָה מְעַצְמָם שֶׁרֹאשׁ חוֹדֶשׁ אֲדָר שְׁנִי, הוּא לֵאחֲרֵי
שְׁלֹשִׁים יוֹם מִרֹאשׁ חוֹדֶשׁ אֲדָר רִאשׁוֹן, וְאִם כֵּן חֲדָשׁ נָמִי יִדְעִי – גַּם
לְפִי מִי שֶׁסּוֹבֵר שֶׁעֵיבּוֹר הַשָּׁנָה הוּא 'חוֹדֶשׁ' וְהִינּוּ עֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה
יָמִים אֲפֻשֶׁר לְחַשֵּׁב עֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה יוֹם מִרֹאשׁ חוֹדֶשׁ אֲדָר רִאשׁוֹן,
וּמְדוּעַ הוֹצִרְכוּ לְצֹאת עַלִּי. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אֹמְרִי רַב פֶּפְאָ, מָאֵן
דְּאִמֵּר חֲדָשׁ, רָצָה חֲדָשׁ רָצָה שְׁלֹשִׁים – הַסּוֹבֵר שֶׁעֵיבּוֹר הַשָּׁנָה הוּא
'חוֹדֶשׁ' וְרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֵין כּוֹוֹנֵנוּ שֶׁהוּא עֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה
יוֹם בְּדוּקָא, אֲלֹא אִם רּוֹצִים עוֹשִׂים עֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה יָמִים וְאִם
רּוֹצִים עוֹשִׂים שְׁלֹשִׁים, וְלִכֵּן הוֹצִרְכוּ לְצֹאת עַלִּי. וְרַבִּי סוֹבֵר כְּדָעָה
זֶה, וְלִכֵּן אֹמְרִי שִׁישׁ לַהֲדוּעִי עַל אֲדָר שְׁנִי, וְהִנָּה שֶׁל מִשְׁנֵתֵינוּ סוֹבֵר
שֶׁלְעוֹלָם אֲדָר רִאשׁוֹן הוּא שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלִכֵּן אֵין צוֹרֵךְ לַהֲדוּעִי.
הַעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי מִשּׁוּם קִהְלָא קִרְיָא דִּירּוּשָׁלַיִם, עַל שְׁנֵי
אֲדָרִים שֶׁמִּקְדָּשִׁין אוֹתָם בְּיוֹם עֵיבּוּרֵיהֶן – שֶׁהִיוּ קוֹבְעִים אֶת רִאשִׁי
הַחֲדָשִׁים בְּיוֹם הָעֵיבּוֹר שֶׁלָּהֶם שֶׁהוּא יוֹם הַשְּׁלֹשִׁים, וְהִינּוּ שֶׁרֹאשׁ
חוֹדֶשׁ אֲדָר שְׁנִי הוּא בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים לְאֲדָר רִאשׁוֹן, וְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ נִיטָן
הוּא בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים לְאֲדָר שְׁנִי. מִבֵּאֵרְתָּ הַגִּמְרָא: לִמְיָמָא דְּחִסְפִּין
עֲבִירָה מִלֵּאֵין לֹא עֲבִירָה – רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי בֹא לֹמַר שֶׁשְׁנֵי חוֹדָשֵׁי
אֲדָר הֵינֶם לְעוֹלָם חֲסָרִים וְלֹא מִלֵּאֵין. לְאִפְסִי – וְעֵדוּת זֹו מִפְּקִיעָה
מִמָּה דְּרָדֶשׁ רַב נִחְסֵן בְּרַב חֲסִידָא וְאִמֵּר, הַעִיד רַבִּי סִימְאִי מִשּׁוּם חֲנִי
וְכִרְיָה וּמִלֵּאכְבִּי, עַל שְׁנֵי אֲדָרִים שֶׁאֵם רָצוּ בֵּית דִּין לַעֲשׂוֹתָן שְׁנִינָא
מִלֵּאֵין, עוֹשִׂין כֵּן, וְאִם רָצוּ לַעֲשׂוֹתָן שְׁנִינָא חֲסָרִין עוֹשִׂין כֵּן, וְאִם רָצוּ
לַעֲשׂוֹתָן אֶחָד – אֶת אֲדָר הָרִאשׁוֹן מִלֵּא וְאֶחָד – וְאֶת אֲדָר הַשְּׁנִי
חֲסַר, עוֹשִׂין כֵּן. וְכֶךָ הִיוּ נּוֹחָנִין בְּגוֹלָה וּבְפּוֹמְבִידִיתָא. וּמִשּׁוּם רַבִּינוּ
– רַב אֹמְרִי, לְעוֹלָם יֵשׁ לְתַלּוֹת שְׁבִית דִּין קִבְּעוּ אֶחָד – אֶת אֲדָר
רִאשׁוֹן מִלֵּא, וְאֶחָד – וְאֶת אֲדָר הַשְּׁנִי חֲסַר, עַד שִׁיּוּדָה לָךְ שֶׁהוֹקְבַּע
רֹאשׁ חֲדָשׁ בְּיוֹמֵנו – עַד שִׁיאֲמָרוּ הַבָּאִים מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל שְׁבִית דִּין
שִׁינוּ מִמִּנְהֵגָם וְקִבְּעוּ אֶת רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אֲדָר הַשְּׁנִי בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים
לְאֲדָר רִאשׁוֹן, וְעָשׂוּ אֶת אֲדָר רִאשׁוֹן חֲסַר.

שְׁלָחוּ לִיה לְמִר עוֹקְבָא, חוֹדֶשׁ אֲדָר חֲסָמוּף לִינִסן לְעוֹלָם הוּא חוֹדֶשׁ
חֲסַר. מִתִּיב רַב נִחְסֵן, שְׁנִינּוּ בְּמִשְׁנָה (לַחֲלֹל כֹּא) עַל שְׁנֵי חֲדָשִׁים הַעֲדִים
מִחֲלָלִין אֶת הַשְּׁבִית וּבָאִים מוֹחוֹץ לְתַחוּם שְׁבִית בְּכַדִּי לְבֹאֹא וְלַהֲעִיד
שֶׁרֹא אֶת חִידוֹשׁ הַלְבָּנָה, עַל נִיטָן וְעַל תַּשְׁרִי. וְאִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא
שֶׁאֵין קְבִיעוֹת לִזְמַנּוּ שֶׁל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ נִיטָן, אֲלֹא נִקְבַּע עַל פִּי הַמּוֹלָד,
וְחוֹדֶשׁ אֲדָר וְזִמְנִין מִלֵּא וְזִמְנִין חֲסַר – לַפְּעָמִים הוּא מִלֵּא וּלְפַעְמִים
הוּא חֲסַר, מִשּׁוּם חֲכִי מִחֲלָלִין – מִשּׁוּם כֶּךָ צְרִיכִים הַעֲדִים לַחֲלֹל
אֶת הַשְּׁבִית כִּיּוֹן שׁוֹמֵן רֹאשׁ חוֹדֶשׁ נִקְבַּע עַל פִּי עֵדוּתָם שֶׁרֹאֹו אֶת
הַלְבָּנָה בְּמוֹלָדָה,

1 אָלֵא אִי אִמְרַת שֹׁאדֵר הַסְמוּךְ לְנִיסָן לְעוֹלָם חָסֵר, אִמְרַת מְחַלְלִין,
2 הָרִי גַם אִם לֹא יִבְאוּ לְהַעֲדִי יִקְדְּשׁוּ בֵּית דִּין אֶת חוֹדֶשׁ נִיסָן בְּיוֹם
3 הַשְּׁלִשִׁים לְאֹדֶר. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: הֵטַעַם שֶׁהָעֵדִים מִחֲלָלִים שֶׁבַת
4 עַל עֲדוּת זוֹ, אֵינוּ מִפְּנֵי שֶׁהִקְדֹּשׁ תְּלוּי בָּהֶם, אֲלֵא מִשּׁוּם דְּמֻצָּה
5 לְקַדֵּשׁ עַל פִּי הָרִאיוּנָהּ שֶׁל חִידוּשׁ הַלְּבָנָה.
6 אִיכָא דְאָמְרִי שֹׁרֵב נֹחֵמֵן לֹא הִקְשָׁה סְתִירָה עַל מַה שֶּׁשְּׁלַחוּ לִמְרֹ
7 עוֹקֵבָא, אֲלֵא אֲדַרְבֵּהּ הֵבִיא רֵאיוֹהִי לִכְרִי, אָמֵר רַב נְחֶמְיָה, אִף אֲנִי נָמִי
8 תִּנְיָנָא – אִף אֲנִי שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה שֹׁאדֵר הַסְמוּךְ לְנִיסָן לְעוֹלָם חָסֵר,
9 שֶׁשְׁנִינוּ 'עַל שְׁנֵי חֲדָשִׁים הָעֵדִים שֶׁרָאוּ אֶת חִידוּשׁ הַלְּבָנָה מְחַלְלִין
10 אֶת הַשָּׁבָת בְּכַדִּי לְבֹא וּלְהַעֲדִי, עַל נִיסָן וְעַל תְּשׁוּרָה. וְהִנֵּה, אִי אִמְרַת
11 בְּשִׁלְמָא שֹׁחַדֵּשׁ אֲדֹר לְעוֹלָם חָסֵר, מִשּׁוּם חָכְי מְחַלְלִין, שֶׁהָרִי
12 בַּהֲכֹרֵחַ יִקְדְּשׁוּ בֵּית דִּין אֶת הַחוֹדֶשׁ, וְאִם כֵּן יֵשׁ לָהֶם לְחַלֵּל אֶת
13 הַשָּׁבַת כִּיּוֹן דְּמֻצָּה לְקַדֵּשׁ עַל הָרִאיוּנָהּ. אֲלֵא אִי אִמְרַת שֹׁחַדֵּשׁ אֲדֹר
14 זְמַנִּין מִלֵּא זְמַנִּין חָסֵר – פְּעָמִים שֶׁהוּא מִלֵּא וּפְעָמִים חָסֵר, וְכַפִּי
15 הַכְרַעַת בֵּית דִּין, אִמְרַת מְחַלְלִין, וְהָרִי הִדְבֵּר תְּלוּי בְּבֵית דִּין, וְאִם
16 כֵּן בְּכַדִּי לְמַנּוּעַ חִילוּל שֶׁבַת נִעְבְּרָה הָאִדְנָא וְנִקְדְּשִׁיהָ לְמַחֵר –
17 יִתְקַנּוּ בֵּית דִּין שֶׁלֹּא יַחֲלִלוּ הָעֵדִים אֶת הַשָּׁבַת, וּלְמַחֲרָת יַעֲדוּ
18 הָעֵדִים אֶת יִקְדְּשׁוּ אֶת נִיסָן וְיִזְדִּיחַ הַחוֹדֶשׁ מִעוֹבֵר. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא:
19 אִי דְאָקֻלַּע יוֹם שְׁלִשִׁים בְּשָׁבַת חָכְי נָמִי – אֲבָן אִם חֵל יוֹם הַשְּׁלִשִׁים
20 בְּשָׁבַת, וְנִרְאִית בּוֹ הַלְּבָנָה, בֵּית דִּין מִעֲבֵרִים אֶת הַחוֹדֶשׁ כְּדִי שֶׁלֹּא
21 יִצְטָרְכוּ לְחַלֵּל הַשָּׁבַת. אֲלֵא הָבָא בְּמֵאָה עֶשְׂרִין – הַמִּשְׁנָה שֶׁאִמְרָה
22 שֶׁמִּחֲלָלִים אֶת הַשָּׁבַת עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֶן דְּאָקֻלַּע (וְשִׁנּוּדִמֹן) יוֹם שְׁלִשִׁים
23 וְאִתְּרָה בְּשָׁבַת, וְרַק בְּיוֹם זֶה נִרְאִית הַלְּבָנָה, שֶׁאִם לֹא יִבְאוּ עֵדִים
24 וְיַעֲדוּ יִצְטָרְכוּ לְקַדֵּשׁ אֶת הַחוֹדֶשׁ לֵאלֹא רֵאיוּת עֵדִים, וּמִכִּיּוֹן דְּמֻצָּה
25 לְקַדֵּשׁ עַל הָרִאיוּנָהּ, מִחֲלָלִים הָעֵדִים אֶת הַשָּׁבַת וּמִעֵדִים.
26 הַגְּמָרָא מֵאִשָּׁה עַל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר שֶׁהָעֵדִים מִחֲלָלִים שֶׁבַת כְּדִי
27 שִׁיקְדְּשׁוּ עַל פִּי הָרֵאיוּנָהּ: מִתִּיב רַב בְּהֵנָא מִמָּה שֶׁשְׁנִינוּ בַּחֲמִשָּׁךְ
28 הַמִּשְׁנָה שֶׁם, 'בְּשִׁשְׁמִקְדָּשׁ קִיָּים, מְחַלְלִין הָעֵדִים אֶת הַשָּׁבַת כְּדִי לְבֹא
29 לְהַעֲדִי אִף עַל בּוֹלֵן – כָּל הַחֲדָשִׁים, מִפְּנֵי תִקְנַת הַקֶּרֶן' – בְּכַדִּי
30 שִׁיקְרָבוּ מוֹסִפִּי רֹאשׁ חֹדֶשׁ בּוֹמֵנִם. וְיֵשׁ לִידִיק, מִכֵּךְ דְּכּוֹלֵהוּ – שְׁטַעַם
31 חִילוּל הַשָּׁבַת עַל כָּל הַחֲדָשִׁים בּוֹמֵן הַמְּקַדֵּשׁ הוּא לֹא מִשּׁוּם דְּמֻצָּה
32 לְקַדֵּשׁ עַל הָרִאיוּנָהּ, אֲלֵא מִשּׁוּם תִּקְנַת הַקֶּרֶן, מִסְתַּבֵּר שְׁטַעַם חִילוּל
33 הַשָּׁבַת בְּנִיסָן וְתִשְׁרֵי, נָמִי לֹא מִשּׁוּם דְּמֻצָּה לְקַדֵּשׁ עַל הָרִאיוּנָהּ, אֲלֵא
34 מִשּׁוּם תִּקְנַת הַמּוֹעֵדוֹת שֶׁיִּזְדוּ בּוֹמֵנִם הָאִמִּיתִי לִפִּי מוֹלֵד הַלְּבָנָה, וְאִי
35 אִמְרַת בְּשִׁלְמָא שֹׁאדֵר הַסְמוּךְ לְנִיסָן זְמַנִּין מִלֵּא זְמַנִּין חָסֵר, מִשּׁוּם
36 חָכְי מְחַלְלִין, כְּדִי שִׁיקְבְּעוּ הַמּוֹעֵדוֹת בּוֹמֵנִם, אֲלֵא אִי אִמְרַת דְּלְעוֹלָם
37 חָסֵר הוּא, אִמְרַת מְחַלְלִין, וְהָרִי לֵאלֹא עֲדוּתָם גַּם יִקְדְּשׁוּ אֶת הַחוֹדֶשׁ
38 בּוֹמֵן הַנִּחוּן. וּמִסְקֵנָה הַגְּמָרָא: אֲבָן מִכָּאן תִּיבִּתָּא – לְדַבְרֵי הָאוֹמֵר
39 שֹׁאדֵר הַסְמוּךְ לְנִיסָן הוּא לְעוֹלָם חָסֵר.
40 *

41 בִּי אֲתָא – כִּשְׁבָא עוֹלָא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִבְבֵּל, אָמֵר, עֲבֹרָה לְאֹלֵל
42 בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְקִבְעוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים וָאֶחָד. וְאָמֵר
43 עוֹלָא, יַדְעִי חֲכָרִין בְּכִלְאִי מֵאִי טִיבִיתָא עֲבָדִין בְּתִדְיוּהוּ – הָאִם
44 יוֹדְעִים חֲבֵרֵינוּ הַבְּבִלִיִּים אֶת הַטּוֹבָה שֶׁעֲשִׂינוּ עִמָּם בִּכְךָ שֶׁעִיבְרִנוּ
45 אֶת חֹדֶשׁ אֲלוּל. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מֵאִי טִיבִיתָא – מַה הִיא הַטּוֹבָה.
46 מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: עוֹלָא אָמֵר, מִשּׁוּם דְּרִקְנָא – מִשּׁוּם הִירְקוּת, וְהִינּוּ
47 בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא עֵיבּוּר הַחוֹדֶשׁ יַחֲלוּל שֶׁבַת וְיוֹם טוֹב סְמוּכִים זֶה לָזֶה,
48 עֲלוּלִים הַפִּירוֹת שֶׁנִּלְקְטוּ בְּעֶרֶב שֶׁבַת לְהַתִּיבֵשׁ בְּיוֹם טוֹב, וְכֵן
49 לְהִיפֹךְ, וְלִכְּן עֵיבְרוּ אֶת הַחוֹדֶשׁ לְהַפְרִיד אֶת הַשָּׁבַת מִיּוֹם טוֹב. רַבִּי
50 אָמֵר בְּרִי תִנְיָנָא אָמֵר, מִשּׁוּם מִתְנָא – מִשּׁוּם הַמְתִּים, וְהִינּוּ בְּאוֹפֶן
51 שֶׁלֹּא עֵיבּוּר הַחוֹדֶשׁ יַחֲלוּל שֶׁבַת וְיוֹם הַכִּפּוּרִים סְמוּכִים זֶה לָזֶה,
52 מִי שְׁמַת בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן מֵהֶם, עֲלוּל לְהַסְרִיחַ עַד שִׁיקְבְּרוּהוּ בְּמוֹצָאֵי
53 יוֹם הַשָּׁנִי, וְלִכְּן עֵיבְרוּ אֶת הַחוֹדֶשׁ לְהַפְרִיד אֶת הַשָּׁבַת מִיּוֹם
54 הַכִּפּוּרִים. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מֵאִי בִינְיָהוּ – מַה הַנֶּפֶק מִינָהּ בֵּין
55 הַטַּעֲמִים, וְהָרִי שְׁנֵי הַטַּעֲמִים קִיָּיִמִים. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אִיכָא בִינְיָהוּ
56 – הַנֶּפֶק בִּינְיָהוּ תַּחֲדָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחֵל לְחַיּוֹת אֲחֵרֵי הַשָּׁבַת
57 (בְּיוֹם רֵאשׁוֹן) אִם לֹא יַעֲבִירוּ אֶת הַחוֹדֶשׁ, שְׁלִפִי מֵאֵן דְּאָמֵר מִשּׁוּם
58 מִתְנָא, מִעֲבָרִין אֶת אֲלוּל, כְּדִי שֶׁמִּי שְׁמַת בְּשָׁבַת לֹא יִסְרִיחַ. וְאִמְרַת
59 דְּאָמֵר שֶׁהֵטַעַם הוּא מִשּׁוּם דְּרִקְנָא, לֵאמֹר קָא בְּעִי לָהּ – לְמַתִּי הוּא
60 צָרִיךְ יִרְקוֹת לְאִכְלִיָּה, לְאִירָתָא – לְלִילָה, לְמוֹצָאֵי הַצּוֹם, לְאִירָתָא
61 מִתְרָה וּמִיָּתִי – בְּמוֹצָאֵי הַצּוֹם יִלֵּךְ וְיִלְקֹט יִרְקוֹת לְמֵאכְלוֹ, וְאִין צוֹרֵךְ

62 לְעַבֵּר אֶת הַחוֹדֶשׁ מִשּׁוּם כֵּן. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְלִמְאָן דְּאָמֵר מִשּׁוּם
63 דְּרִקְנָא, לְעַבְרָה – שֶׁעִיבְרוּ אֶת הַחוֹדֶשׁ בְּמִקְרָה כּוֹזֵה מִשּׁוּם מִתְנָא
64 שֶׁלֹּא יִסְרִיחוּ. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲבָן בְּמִקְרָה כּוֹזֵה לְדַעַת הַכָּל
65 מִעֲבֵרִים אֶת הַחוֹדֶשׁ, אֲלֵא הַנֶּפֶק מִינָהּ דְּאִיכָא בִינְיָהוּ הִיא, בְּיוֹם
66 טוֹב הַסְמוּךְ לְשָׁבַת בֵּין מְלָפְנֵיהָ – שֶׁחֵל בְּיוֹם שְׁשִׁי, בֵּין מְלָפְנֵיהָ –
67 שֶׁחֵל בְּיוֹם רֵאשׁוֹן. לִמְאָן דְּאָמֵר מִשּׁוּם דְּרִקְנָא, מִעֲבָרִין, מִשּׁוּם
68 שֶׁאִסּוּר בְּיוֹם טוֹב לְלַקֵּט יִרְקוֹת. וְאִמְרַת דְּאָמֵר מִשּׁוּם מִתְנָא הָרִי אִפְשָׁר
69 לְקַבֵּר בְּיוֹם טוֹב בְּעַמְמִי – עַל יְדֵי גוֹיִים, וְאִין צוֹרֵךְ לְעַבֵּר אֶת
70 הַחוֹדֶשׁ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְלִמְאָן דְּאָמֵר מִשּׁוּם מִתְנָא, מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא:
71 שֶׁעִיבְרוּ אֶת הַחוֹדֶשׁ בְּמִקְרָה כּוֹזֵה מִשּׁוּם דְּרִקְנָא, מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא:
72 הוּא סוֹבֵר שֶׁכִּיּוֹן שֶׁאִפְשָׁר בְּהִמְיָם – לְהַסְרִיחַ אֶת הִירְקוֹת בְּמִים
73 חֲמִים וְיַחֲזִירוּ לְקַדְמוֹתָם, אִין לְעַבֵּר אֶת הַחוֹדֶשׁ עֲבוּרָם. שְׁוֹאֵלָת
74 הַגְּמָרָא: אִי חָכְי, שֶׁהֵטַעַם שֶׁעִיבְרוּ אֶת אֲלוּל הוּא מִשּׁוּם דְּרִקְנָא אוֹ
75 מִתְנָא, מֵאִי שְׁנָא לְדִידֵן – מִדּוּעַ זֶה מוֹעִיל רַק עֲבוּרָה, אֲנִשִּׁי בְּבֵל,
76 אִפְשָׁר לְדִידֵהוּ – בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נָמִי מוֹעִיל הָעֵיבּוּר. מִשִּׁיבָה
77 הַגְּמָרָא: לְדִידֵן חָכְי לֹן עֲלָמָא – אֲצִלְנוּ בְּבֵל הָאֶרֶץ חֲמָה וְיֵשׁ בָּהּ
78 הַכָּל, וְהָיוּ גוֹרֵם לִירְקוֹת לְכַמּוֹשׁ וּלְמַתִּים לְהַסְרִיחַ. אֲבָל לְדִידֵהוּ
79 – לְבֵנִי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לֹא חָכְי לָהּ עֲלָמָא, וְאִין צוֹרֵךְ לְעַבֵּר אֶת
80 אֲלוּל מִשּׁוּם טַעֲמִים אֲלוּ.
81 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִינִי – וְכִי מִעֲבֵרִים חוֹדֶשׁ לְצוֹרֵךְ הַצִּיבּוֹר, וְהִתְנִי
82 רַבָּה בְּרִי שְׁמוּאֵל בְּרִייתָא, יָכוֹל הִיִּית לּוֹמֵר שֶׁכְּשֶׁם שְׁמִעְבָּרִין אֶת
83 הַשָּׁנָה וּמוֹסִיפִים לָהּ חוֹדֶשׁ לְצוֹרֵךְ, כִּךְ מִעֲבָרִין אֶת הַחוֹדֶשׁ וּמוֹסִיפִים
84 לוֹ יוֹם לְצוֹרֵךְ, תִּלְמוּד לּוֹמֵר (שְׁמוֹת יב ב) 'הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ
85 חֲדָשִׁים', שֶׁאִמְרַת הַקֶּב"ה לְמֹשֶׁה 'כִּזְכֹּר רֵאיוֹהִי וְקִדְּשׁ' – כִּשְׁתֵּרָא אֶת
86 הַלְּבָנָה שֶׁהִיא כּוֹזֵאת, כְּלוֹמֵר בַּחֲדוּשָׁה, תְּקַדֵּשׁ אוֹתָהּ בּוֹ בְּיוֹם. וְהָרִי
87 שְׁאִין לְעַכֵּב אֶת קִידוּשׁ הַחוֹדֶשׁ לְאַחַר שֶׁרָאוּ אֶת חִידוּשׁ הַלְּבָנָה.
88 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמֵר רַבָּא, לֹא קָשִׁיא, כָּאֵן – מַה שֶּׁאִמְרַת עוֹלָא
89 שֶׁמִּעֲבֵרִים אֶת הַחוֹדֶשׁ לְצוֹרֵךְ, הַכּוֹנוֹה לְעַבְרָה – לְהוֹסִיף יוֹם עַל
90 חוֹדֶשׁ חָסֵר, כָּאֵן – וְמַה שֶּׁאִמְרוּ שֶׁצָּרִיךְ לְקַדֵּשׁ אֶת הַחוֹדֶשׁ בְּאוֹתוֹ
91 יוֹם שֶׁרָאוּ אֶת חִידוּשׁ הַלְּבָנָה הַכּוֹנוֹה לְקִדְּשׁוֹ, שְׁאִין לְקַדֵּשׁ אֶת
92 הַחוֹדֶשׁ קוֹדֶם שֶׁרָאוּהוּ. וְהָכִי רַבָּא, יָכוֹל כְּשֶׁם שְׁמִעְבָּרִין אֶת הַשָּׁנָה
93 וְאֶת הַחֲדָשׁ לְצוֹרֵךְ, כִּךְ מִקְדְּשִׁין אֶת הַחֲדָשׁ טַרְם הָרֵאיוֹהִי לְצוֹרֵךְ,
94 תִּלְמוּד לּוֹמֵר 'הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם', וְהִינּוּ 'כִּזְכֹּר רֵאיוֹהִי וְקִדְּשׁ' – קוֹדֶם
95 תֵּרָא וְאֲחֵר כִּךְ תְּקַדֵּשׁ. וְכִי הָא דְּאָמֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי, כִּשִּׁי –
96 צוֹרֵךְ, מֵאִימִין עַל הָעֵדִים שֶׁבָּאִים לְהַעֲדִי עַל הַחֲדָשׁ שֶׁנִּרְאָה בּוֹמֵנִי
97 בְּיוֹם שְׁלִשִׁים, שִׁישְׁתְּקוּ וְלֹא יַעֲדוּ, בְּשִׁבְלִי לְעַבְרָה. וְאִין מֵאִימִין עַל
98 הָעֵדִים שִׁישְׁתְּקוּ וְיַעֲדוּ עַל הַחֲדָשׁ שֶׁלֹּא נִרְאָה בּוֹמֵנִי, וְיִאֲמְרוּ
99 שֶׁרָאוּהוּ, בְּכַדִּי שִׁיּוֹכְלוּ בֵּית דִּין לְקַדֵּשׁ בְּיוֹם זֶה, אִף שִׁישׁ צוֹרֵךְ
100 בְּדַבְרֵי. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִינִי – וְכִי אִין מֵאִימִים עַל הָעֵדִים שִׁיעִידוּ
101 שֶׁרָאוּ אֶת חִידוּשׁ הַלְּבָנָה קוֹדֶם זְמַנָּה, וְהָא שְׁלַח לִיה רַבִּי יְהוֹדָה
102 נְשִׂיאָה לְרַבִּי אִמֵּי, הָיוּ יוֹדְעִין שֶׁכָּל יָמֵי שָׁל רַבִּי יוֹחָנָן הָיָה מְלַמֵּדנָה,
103 שֶׁהָיוּ מֵאִימִין עַל הָעֵדִים שֶׁיַּעֲדוּ שֶׁקֵּר עַל הַחֲדָשׁ שֶׁלֹּא נִרְאָה בּוֹמֵנִי
104 – בְּיוֹם שְׁלִשִׁים, וְיֵשׁ צוֹרֵךְ לְקַדֵּשׁ בְּיוֹם זֶה, שֶׁאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאוּהוּ
105 הָעֵדִים, יֵאֱמָרוּ רֵאיוֹנֵי. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמֵר אִמֵּי, לֹא קָשִׁיא, הָא –
106 מַה שֶּׁאִמְרַת רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁמֵאִימִים, הַכּוֹנוֹה בְּנִיסָן וְתִשְׁרֵי שֶׁהַמּוֹעֵדוֹת
107 תְּלוּיִים בָּהֶם, וְלִכְּן מִקְדְּשִׁים כִּשִּׁישׁ צוֹרֵךְ, הָא – מַה שֶּׁאִמְרָה
108 הַבְּרִייתָא שֶׁאִין מֵאִימִים עַל הָעֵדִים לְקַדֵּשׁ קוֹדֶם שֶׁנִּרְאָה הַכּוֹנוֹה
109 בְּשִׁשָּׁר יָרְחִי – בְּשֹׁאֵר הַחֲדָשִׁים.
110 תִּירוּץ נוסף: רַבָּא אָמֵר, הָא דְּתִנִּי רַבָּה בְּרִי שְׁמוּאֵל שְׁאִין מִעֲבָרִין אֶת
111 הַחֲדָשׁ לְצוֹרֵךְ, כְּשִׁישְׁת אֲחֵרִים הִיא, הַסּוֹבְרִים שֶׁלְעוֹלָם הַחֲדָשִׁים
112 הֵם אֶחָד מִלֵּא וְאֶחָד חָסֵר, וְאִין לְשִׁנּוֹת מִסְדֵּר זֶה. דְּתִנְיָנָא, אֲחֵרִים
113 אוֹמְרִים, אִין בֵּין עֲצָרָת וְשִׁבְעוֹתוֹ שֶׁבִּשְׁנָה זוֹ לְעֲצָרָת שֶׁבִּשְׁנָה
114 הַבָּאָה, וְאִין בֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁבִּשְׁנָה זוֹ, לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁבִּשְׁנָה
115 הַבָּאָה, אֲלֵא אִירְפָּעָה יָמִים בְּלִבָּהּ. וְאִם הִתְנָה שְׁנָה מְעוֹבְרָה,
116 שְׁמוֹסִיפִים לָהּ חוֹדֶשׁ חָסֵר שֶׁל עֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה יוֹם, אִין בֵּין עֲצָרָת
117 לְעֲצָרָת וּבֵין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה אֲלֵא הַמִּשְׁנָה יָמִים בְּלִבָּהּ.
118 רַב דִּימִי מְתַרְדְּעָא מִתְנָא אִיכָא – שְׁנָה לְהִיפֹךְ מִדְּבַרִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
119 בֶּן לׁוֹי, מֵאִימִין עַל הָעֵדִים שֶׁיַּעֲדוּ עַל הַחֲדָשׁ שֶׁלֹּא נִרְאָה בּוֹמֵנִי בְּכַדִּי
120 לְקַדֵּשׁ בְּיוֹם שְׁלִשִׁים, וְאִין מֵאִימִין עַל הָעֵדִים שֶׁלֹּא יַעֲדוּ עַל הַחֲדָשׁ
121 שֶׁנִּרְאָה בּוֹמֵנִי, בְּכַדִּי לְעַבְרָה וּלְקַדֵּשׁ בְּיוֹם שְׁלִשִׁים וָאֶחָד. מִבְּרַת
122 הַגְּמָרָא: מֵאִי טַעֲמָא

צריך שיהא לילה ויום מן החדש בו – הא דמאימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לומר "ראינו" אע"פ שלא ראו – הני מילי כשיום שלשים לילה ויום מן החדש.

חצות לילה איכא בינייהו – פ"י בקונטרס, שראה ביסודו של רבי סעדיה: שהלבנה לעולם לפני חרודה בקרן מזרחית דרומית, ולאחר חרודה בקרן מערבית דרומית, וכשהיא

במזרח – נראית לבני מזרח ולא לבני מערב,

וכשהיא במערב – נראית לבני מערב ולא לבני

מזרח. ולכן, הלבנה הישנה לבני בבל שבמזרח

אינה מתכסה אלא שש שעות, ולבני ארץ ישראל

הרוקנים מתכסה י"ח שעות. והחדשה אינה

מתכסה לבני ארץ ישראל שבמערב כי אם שש

שעות, ולבני בבל הרוקנים מתכסה י"ח שעות.

ולמאן דילין מיום הכפורים היום הולך אחר

תחלת הלילה, ואם נראתה הישנה בתחלת

הלילה – שוב אין מקדשין החדש ביום. ולמאן

דילין מפסח – לא חיישין אלא שלא תראה

מחצות הלילה ואילך. ולפי שעות הקונטרס

משמע דלא חיישין כלל לבני בבל אלא לבני

ארץ ישראל, דאע"ג דחווי בני בבל הישנה בלילה

– מקדשין בני א"י את החדש למחרתו ביום, ולא

חיישין, ובני בבל מונין יום הכפורים וכל

המועדות מאותו היום שראו בני א"י החדשה,

אע"פ שהם ראו הישנה בלילה. וזה תימה: ממאי

דקרא קפיד אבני א"י ולא קפיד אבני בבל? ועוד:

משולבנה מתחלת להתחסר לעולם לא תראה

עוד בתחלת הלילה עד שתתחדש. שכן סדרה:

בתחלת לידתה יוצאה מבזים ונראית בתחלת

הלילה מעט ושוקעת, ובלילה שלאחריו שוהה

מעט יותר לשקוע, ומוספת בכל לילה עד

שתתמלא, ואז יוצאה בתחילת הלילה וזורחת כל

הלילה עד היום ושוקעת לאחר הבקר, ואח"כ

מתחלת להתחסר, ומאז שוהה לצאת תחלת כל

הלילה, ומוספת בכל לילה לשהות מלצאת יותר

ויותר עד סוף החדש, וכל מה שהיא מחסרת מן

הלילה היא משלמת מן היום, בין בתחלת החדש

בין בסופו. ויותר היה נראה לפרש דמיירי הכא

לענין המולד, דצריך שיהא לילה ויום מן החדש,

שיהיה המולד במערב של עשרים ותשעה באדר,

שיהא יום שלשים ולילו הכל מן המולד החדש. אבל אין המנהג כן, דלא פסלינן מולד זקן

אלא כשנולד אחר שמונה עשר. וי"א דצריך לילה ויום מן החדש, כלומר: צריך שיהא סדר

הקידוש לילה ויום ולא יום ולילה, דאם היה המולד ביום קודם חצות, וקדשוהו ב"ד –

נתקדשה לילה שלפניו, ואם נולד אחר חצות ולא נראית ביום – אין החדש מתקדש אלא

למחר, ואין יום זה שלפניו מתקדש עמו. והיינו דאבהו דר' שמלאי. ולפירושו זה לא נראה

הא דקאמר איכא בינייהו חצות לילה, דליכא מאן דאמר שמשחשבה לא חיל יום טוב

וראש חדש.

לוי

בקרן דרומית מערבית, ורואין אותה בני א"י הסמוכין למערב ולא בני בבל. וכן כל י"ב שעות שאחר שש שעות הראשונות. הרי שמתכסה החדשה מבני בבל י"ח שעות, ולאחר י"ח

שעות כבר גדולה היא, ונראית בכל מקום. לדידהו שית מחזרת – כמו שפירשתי, שלכסוף שש נראית לבני מערב. ותמניסר מעתיקא – כמו שפירשתי, שהישינה בסוף תכליתה לעולם

במזרח, וכל שמונה עשרה שעות של ישנה מתוך קוטנה לא נראית במערב. אבל קודם לכן – גדולה היתה, ונראית למרחוק. לאבחושי פהרי – אם יאמרו ראינו הישנה והחדשה בתוך

עשרים וארבע שעות – שקר העידו. עד ערב תשבתו – למדנו שהיום הולך אחר הלילה לענין המועדות. עד יום האחד ועשרים בערב – למדנו יציאת המועד בערב, הרי שהלך היום

אחר הלילה. חצות לילה איכא בינייהו – מאן דילין מיום הכפורים – הולך אחר תחילת הלילה, דכתיב: "מערב עד ערב", ולדידהו אם נראית הישנה אפילו בתחלת ליל שלשים –

שוב אין החדש מתקדש ביום שלשים. ולמאן דילין ממצות – אין היום הולך אחר תחילת הלילה, שהרי מחצות לילה הראשון של פסח עד יום האחד ועשרים אכילת מצה רשות,

ובלבד שלא יאכל חמץ. כדאמרין בשילוי "עריב פסחים" (דף קכב), וחצות לילה ראשון חלוק מהם, ונמשך עם הפסח הנשחט בארבעה עשר שהמצה נאכלת עמו ולידיה

אפילו נראית הישנה בתחילת הלילה – מאימין למחר על העדים לומר "ראינוהו" אם צריכין אנו לקדשו ביום שלשים, להרחיק יום הכפורים משבת. כל ספיקא לקמיה שרינן – אין

אנו צריכין להקדים פסח או סוכות ב"ד ליום שלשים של אדר ושל אלול מחמת ספק שנא קדשו בית דין את החדש ביום עשרים ותשעה, אבל צריכין אנו לעשות יום טוב שני ביום

ט"ז, מספק שמא עיברו ב"ד את האדר וקבעו ניסן ביום שלשים ואחד, וכן באלול. למיפרא דחפסי ושיבתר ב" – בניחוחא, כלומר אשמעינן רב נחמן הכי, דלמא חסרו לאב – ונמצא

יום עשרים ותשעה באלול שלנו שעיברו את אב היה יום שלשים שלוקן, וקבעו בו ראש השנה. וכן לענין ניסן, דלמא חסרו לשבת.

תרי

האי מיחזי כשקרא – כשנראית בזמנה ואינן מעידין – הרבה אחרים יש שראוהו, ונראה שעל שקר עברוהו. אבל כשלא ראוהו, ואמרו "ראינו" – אין שקר נודע. ויבליט לתקוני – בלא ראיית עדים, כי בקי אני בתולדות הלבנה והילוכה וסדר המזלות. סוד העיבור – ברייתא שנויה ברמזים. נולד קודם חצות או לאחר חצות – כך שני בה, ורמז בעלמא

הוא, לומר קודם חצות חלוק מנולד לאחר

חצות. ידע פ"ר – מה חילוק יש. כי פליק רבי

זירא שלח להו – לחביירו שבבבל שני דברים

שלמד כאן. צריך שיהא לילה ויום מן החדש –

היום הולך אחר הלילה להיות היום מן החדש

שהיה בו ליל שלפניו, למדנו שאם נראית

הלבנה הישנה משחשיכה יום עשרים ותשעה,

שהוא ליל שלשים – אין מקדשין אותו ביום

שלשים. וא"ת: פשיטא דאין מקדשין, שהרי לא

תראה החדשה ביום שלשים, דקיימא לן עשרים

וארבעה שמי מכסי סיהרא כדאמרין לקמן?

איצטריך למיד מאימין על העדים מן החדש

שלא נראה בזמנו לקדשו, ואשמעינן דאם

נראית הישנה בלילה – אין מאימין, שהרי הכל

ראו שהלילה מן החדש שעבר. וזו שאמר אבא

אבהו דר' שמלאי – לפני שמאל, ולא ידע

לפרשה מה חילוק בין נולד קודם חצות לנולד

לאחר חצות – אני מפרשה לכם. מחשבין – את

מולד הלבנה. נולד קודם חצות – היום, בידוע

שנראה היום קודם שתשקע החמה. שאין

הלבנה מתכסה מבני א"י שהם במערב אלא שש

שעות אחר חרודה מתוך קוטנה, שהלבנה

לעולם בשש שעות לאחר חרודה בקרן

מערבית דרומית, ונראית להם. [לא] נולד [עד]

אחר חצות – בידוע שלא יראה היום. שהיא

קטנה כל שש שעות, ונעלמת מן כל. למאי

נפקא מינה – למיחשב, הרי על פי עדים אנו

מקדשין לאבחושי פהרי – אם נולד אחר חצות

ואמרו ראינו החדשה לפני שקיעת החמה כדי

לקדשו היום – עדי שקר הם. כ"ד שני מכסי

סיהרא – סמוך לחדושה מלפניו ומאחריו היא

מתכסה מן העין מתוך קוטנה, שש שעות לפני

חרודה ושש שעות לאחר חרודה נעלמת מכל

אדם, קודם לכן ולאחר מכאן ששים עשרה שעות שהיא במזרח נראית לבני מזרח ולא

לבני מערב מתוך קוטנה, וכשהיא במערב נראית לבני מערב ולא לבני מזרח. והיא לעולם

לפני חרודה בקרן מזרחית דרומית ולאחר חרודה בקרן מערבית דרומית, כך ראינו

ביסודו של רבי סעדיה ז"ל. חילכך כשהישינה מתכסה במזרח – אין החדשה נראית לבני

מזרח עד כ"ד שעות. וכשמתכסה מבני מערב – אין החדשה נראית לזקן עד כ"ד שעות.

לידין – לבבל דקיימין במזרח. מכסיא שית מעתיקא – ולא יותר. מה טעם – מפני

שהלבנה הישנה שלפני חרודה בקרן דרומית מזרחית, ורואין אותה בני בבל הסמוכים

למזרח ונעלמת מהן מכאן ואילך מתוך קוטנה, ולסוף שש שעות של חרודה היא עומדת

שעות כבר גדולה היא, ונראית בכל מקום. לדידהו שית מחזרת – כמו שפירשתי, שלכסוף שש נראית לבני מערב. ותמניסר מעתיקא – כמו שפירשתי, שהישינה בסוף תכליתה לעולם

במזרח, וכל שמונה עשרה שעות של ישנה מתוך קוטנה לא נראית במערב. אבל קודם לכן – גדולה היתה, ונראית למרחוק. לאבחושי פהרי – אם יאמרו ראינו הישנה והחדשה בתוך

עשרים וארבע שעות – שקר העידו. עד ערב תשבתו – למדנו שהיום הולך אחר הלילה לענין המועדות. עד יום האחד ועשרים בערב – למדנו יציאת המועד בערב, הרי שהלך היום

אחר הלילה. חצות לילה איכא בינייהו – מאן דילין מיום הכפורים – הולך אחר תחילת הלילה, דכתיב: "מערב עד ערב", ולדידהו אם נראית הישנה אפילו בתחלת ליל שלשים –

שוב אין החדש מתקדש ביום שלשים. ולמאן דילין ממצות – אין היום הולך אחר תחילת הלילה, שהרי מחצות לילה הראשון של פסח עד יום האחד ועשרים אכילת מצה רשות,

ובלבד שלא יאכל חמץ. כדאמרין בשילוי "עריב פסחים" (דף קכב), וחצות לילה ראשון חלוק מהם, ונמשך עם הפסח הנשחט בארבעה עשר שהמצה נאכלת עמו ולידיה

אפילו נראית הישנה בתחילת הלילה – מאימין למחר על העדים לומר "ראינוהו" אם צריכין אנו לקדשו ביום שלשים, להרחיק יום הכפורים משבת. כל ספיקא לקמיה שרינן – אין

אנו צריכין להקדים פסח או סוכות ב"ד ליום שלשים של אדר ושל אלול מחמת ספק שנא קדשו בית דין את החדש ביום עשרים ותשעה, אבל צריכין אנו לעשות יום טוב שני ביום

ט"ז, מספק שמא עיברו ב"ד את האדר וקבעו ניסן ביום שלשים ואחד, וכן באלול. למיפרא דחפסי ושיבתר ב" – בניחוחא, כלומר אשמעינן רב נחמן הכי, דלמא חסרו לאב – ונמצא

יום עשרים ותשעה באלול שלנו שעיברו את אב היה יום שלשים שלוקן, וקבעו בו ראש השנה. וכן לענין ניסן, דלמא חסרו לשבת.

ראש השנה דף כ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קצג

נראית שית מחדתא – שש שעות לאחר חידושה, כיון שהיא עדיין
קטנה, ותמני פרי מחדתא – ושמונה עשרה שעות מהלבנה
הישנה, שש שעות מחמת קטנותה, ועוד שתיים עשרה שעות קודם
לכן, כיון שבאותם שעות הלבנה נמצאת בקרן דרומית מזרחית,
ואינה נראית מחמת קטנותה לבני ארץ ישראל הנמצאים במערב.
שואלת הגמרא: למה נפקא מינה. משיבה הגמרא: אמר רב אשי,
לאבחושי פתח, שאם יאמרו העדים שראו את הלבנה הישנה
והחדשה בתוך עשרים וארבע שעות, נדע שהם עדי שקר.
*
הגמרא חוזרת לבאר את המקור לדין הראשון שאמר רבי זירא:
אמר רבי, צריך שיהא לילה יום מן החמש – שהיום הולך אחר
הלילה ולפיכך כדי לקדש את החודש ביום השלשים, יש צורך
שהיה הלילה והיום של שלשים בזמן הלבנה החדשה. מבררת
הגמרא: מנלן כלל זה, שהיום הולך אחר הלילה. מביאה הגמרא
שני ביאורים: רבי יוחנן אמר, נאמר בפרשת יום הכפורים (ויקרא כג
לז) ויעניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב מערב עד ערב
תשבתו בשבתכם, ומכאן אנו למדים, שלגבי המועדות היום הולך
אחר הלילה, וממילא כשנראתה הלבנה הישנה בליל שלשים, הרי
היום נגמר אחריו ושייך לחדש הקודם, ואי אפשר לקדשו כראש
החודש הבא. ריש לקיש אמר, דין זה שהיום הולך אחר הלילה,
נלמד מפסוק אחר, שנאמר לגבי פסח (שמות יב) בראשן בארבעה
עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש
בערב, כלומר, שחג הפסח הוא עד 'האחד ועשרים לחדש בערב',
אבל בליל העשרים ושתים לחדש כבר מותר לאכול חמץ, ואם
היה הלילה הולך אחר היום, היה החג נמשך בלילה שלאחר יום
עשרים ואחד בניסן, עד הבוקר של יום העשרים ושתים.
שואלת הגמרא: מאי בינייהו – מה ההבדל בין דרשתו של רבי
יוחנן לבין דרשתו של ריש לקיש. משיבה הגמרא: אפי' אמר, אכן
אין הבדל ביניהם לענין הדין, אלא משמעות דורשין איבא בינייהו
– החילוק הוא רק במקור לדרשה זו. רבא אמר, חצות לילה איבא
בינייהו – ההבדל ביניהם הוא האם היום נגמר אחריו כל הלילה,
מתחילתו, וממילא אף אם נראתה הלבנה בתחילת ליל שלשים אי
אפשר לקדש את יום שלשים כראש חודש, או שהיום נגמר רק
אחרי החצי השני של הלילה, מחצות ואילך, ואם ראו את הלבנה
קודם חצות אפשר לקדש את יום השלשים. וטעם החילוק, שהרי
רבי יוחנן לומד דין זה מהאמור ביום הכפורים 'מערב עד ערב',
הרי שכל הערב הראשון בכלל יום הכפורים, ואחריו נגמר היום.
אבל ריש לקיש לומד דין זה מהאמור לגבי מצות אכילת מצה,
שהיא מארבעה עשר לחדש 'בערב', עד עשרים ואחד לחדש
'בערב', ופסוק זה אינו מחייב לאכול מצה, אלא בא לומר
שבשבעת ימי הפסח אסור לאכול חמץ והרצוה לאכול יאכל
מצה, ואם כן ה'ערב' האמור בתחילת הפסוק לגבי ארבעה עשר
אינו מתחילת הערב והנמשך אחר יום ארבעה עשר, שהרי יש בו
חיוב לאכול מצה יחד עם קרבן הפסח השייך לארבעה עשר, אלא
מחצות ואילך, שאז אין חיוב לאכול מצה, ואחריו נגמר יום חמשה
עשר, שגם בו אין חיוב אכילת מצה אלא רשות, ומוכח שאין היום
הולך אחר כל הלילה אלא אחר חציו, מחצות ואילך, וכמו כן לגבי
ראש חודש נגמר היום רק אחרי חצות הלילה ואילך, ולכן אם
נראתה הלבנה הישנה בתחילת הלילה, עד חצות, אפשר לקדש
את יום השלשים כראש חודש.
*
הגמרא מבררת כיצד יש לנהוג כשלא ידוע מתי קידשו בית דין
את החדש: אמר רבי ירמיה, אמר רב נחמן, כל פסיקא – כל פעם
שיש ספק מתי קידשו בית דין את החודש, אם ביום שלשים או
ביום שלשים ואחד, ואין יודעים מתי לעשות יום טוב של פסח או
סוכות, לקמייה שדין – משליכים את הספק ליום המאוחר, כלומר
מספק יש לנהוג יום טוב ביום חמשה עשר ושושה עשר לחדש.
אומרת הגמרא: למימרא – בא רבי זירא לומר, דרק חמיסר ושתים

האי – כשחידוש הלבנה נראה בזמנו ואין מעידים עליה, מיחוי
בשקרא – הדבר נראה כשקר, לפי שהרבה אנשים אחרים ראוה
בחידושה. אבל האי – כשחידוש הלבנה לא נראה בזמנו, והעדים
מעידים כאילו ראו, לא מיחוי בשקרא – אין הדבר נראה כשקר
בעיני הבריות, לפי שיתלו ויאמרו שאכן הם לא ראוה אך העדים
כן ראו.
הגמרא דנה באפשרות לקדש את החדשים על פי החשבון: אמר
שמואל, ויבלינא לתקוני לכולה נולה – יכול אני לתקן את קביעת
החדשים של כל בני הגולה בלא ראית עדים, על ידי שאקבע את
הימים שיחולו בהם ראשי החדשים בכל השנים, כיון שאני בקי
בחשבונות זמני מולד הלבנה והיולוכה וסדר המזלות. אמר ליה
(ישאל) אבא אבנה דרבי שמלאי לשמואל, ידע מר האי מילתא
דתניא בסוד העיבור – האם יודע מר את פירוש הדבר שנשנה
בברייתא המכונה 'סוד העיבור', נולד קודם חצות או נולד אחר
חצות, כלומר, שיש חילוק אם הירח החדש נולד קודם חצות או
שנולד אחר חצות, ולא נתבאר בברייתא מהו החילוק. אמר ליה
שמואל, לא – איני יודע את החילוק. אמר ליה אבא לשמואל,
מדהא לא ידע מר – מכך שאינך יודע דבר זה, אפשר דאיבא מילי
אחרנייתא דלא ידע מר – שיש גם דברים אחרים שאינך יודע, ואיך
תקבע את זמני ראשי החדשים על פי החשבון בלא ראית עדים.
הגמרא מבארת את דברי הברייתא של 'סוד העיבור' פי סליק –
כשעלה רבי ירמיה מבבל לארץ ישראל, שלח להו לחבריו שבבבל
שני דברים שלמד בארץ ישראל בענין זמן מולד הלבנה. הדבר
הראשון, שכדי לקדש את החודש ביום שלשים צריך שיהא גם
הלילה וגם היום של ראש חודש מן החמש, דהיינו שיהא היום
מאותו חודש שהיה בו הלילה שלפניו, ולכן אם ראו את הלבנה
הישנה בליל שלשים אי אפשר לקדש את החודש ביום שלשים.
ודבר נוסף שלח להם, וברייתא זו שאמר אבא אבנה דרבי שמלאי
לפני שמואל ולא ידע לפרש החילוק בין נולד קודם חצות לנולד
לאחר חצות, פירושה הוא, שמתחשבים את תולדתו – את זמן מולד
הירח כפי שעתיד להיות לפי החשבון, אם נולד קודם חצות היום
של יום שלושים, בידוע שנקרא – שאפשר שתיראה הלבנה
החדשה פסוק לשקיעת החמה של אותו היום, כיון שלאחר שש
שעות מהמולד כבר יכולים בני ארץ ישראל לראות את הלבנה,
אבל אם לא נולד קודם חצות, אלא אחריו, בידוע שלא נראה –
שלא יתכן שתיראה הלבנה החדשה פסוק לשקיעת החמה של
אותו יום, כיון שהיא עדיין קטנה ביותר ואינה נראית בשום מקום.
שואלת הגמרא: למה נפקא מינה כלל זה, והרי אין מקדשים לפי
חשבון אלא על פי ראית העדים. משיבה הגמרא: אמר רב אשי,
כלל זה מועיל לאבחושי פתח – להכחיש את העדים, שאם ידוע
לנו לפי החשבון שהמולד היה אחר חצות, ובאו עדים באותו יום
ואמרו שראוהו, נדע שהם עדי שקר ולא נקבלם.
*
הגמרא מביאה חשבון נוסף שעל פיו ניתן להכחיש את העדים:
אמר רבי ירמיה אמר רב נחמן, בין ראית הלבנה הישנה לראית
הלבנה החדשה יש עשרים וארבעה שעי (שעות) דמכסי סיהרא –
שהלבנה מכוסה ואי אפשר לראותה. וכך הוא החשבון, שש שעות
קודם המולד ושש שעות לאחר המולד לא ניתן לראותה בשום
מקום מחמת קטנותה, ולגבי שתיים עשרה השעות הנותרות, יש
חילוק בין בבל לארץ ישראל, לדין – לבני בבל הנמצאים בצד
מזרח, עשרים וארבע השעות הם שית מעתיקא – שש שעות
מהלבנה הישנה, וכמו שהתבאר שלא ניתן לראותה שש שעות
לפני המולד, ותמני פרי מחדתא – ושמונה עשרה שעות מהלבנה
החדשה, שמלבד שש השעות שלאחר המולד שאינה נראית
מחמת קטנותה, יש עוד שתיים עשרה שעות שאינה נראית בהם,
כיון שבשעות אלו נמצאת הלבנה בקרן דרומית מערבית, ואינה
נראית לבני בבל הנמצאים במזרח עד שמונה עשרה שעות שאז
היא גדולה ונראית בכל מקום. ולדידהו – לבני ארץ ישראל, אינה

קצד ראש השנה דף כא עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי)

1 מתרצת הגמרא: תרי ירחי חסירי קלא את להו – כשיש שני חדשים
2 חסרים זה אחר זה יש קול לדבר, ובודאי היו שומעים זאת קודם
3 החג, וכיון שלא שמעו כן אינם צריכים לחשוש לכך.
4 *

5 הגמרא מביאה מעשה בענין דומה: האמורא לוי, שהיה מבני ארץ
6 ישראל, אקלע לבלל בבל ביום שהיה לפי
7 חשבונם של בני בבל אחד עשר בתשרי, כלומר, שלא הגיעו
8 אליהם שלוחי בית דין לומר להם שעיברו את חודש אלול, וסמכו
9 על כך שבדרך כלל חודש אלול אינו מעובר (לעיל יט), וראש השנה
10 חל ביום שלשים, ולוי הגיע לבלל ביום שלפי חשבונם היה כבר
11 אחד עשר בתשרי. אמר להם לוי, בסיס תבשילא דבבלאי ביומא
12 רבה דמערכא – מבושם וערב הוא תבשילם של בני בבל, ביום זה
13 שהוא יום הכפורים בארץ ישראל, כלומר, עיברו בית דין את
14 חודש אלול, ויום זה שאתם אוכלים בו מעדנים וסבורים שהוא
15 אחד עשר בתשרי, באמת הוא יום הכפורים. אמר לוי בני בבל,
16 אסחיד – העד בפנינו שאכן עיברו בית דין את החודש, ונהגו
17 כדברך שיום זה הוא יום הכפורים. אמר להו לוי, איני יכול להעיד
18 זאת, כיון שלא שמעתי בעצמי מפי בית דין שהכריזו 'קקודש', מפני
19 שלא הייתי במקום ישיבת הסנהדרין, ומבואר במשנה (ג' ע"ב) שבניסן
20 ותשרי אין השלוחים יוצאים להודיע מתי חל ראש חודש, אלא
21 אם כן שמעו שהכריזו בית דין 'מקודש החודש'.
22 *

23 הגמרא מביאה מימרא כיצד צריכים לנהוג בני הגולה שאינם
24 יודעים את קביעות החדשים: מקריז רבי יוחנן, כל חייב דקטו
25 שלוחי ניסן ולא קטו שלוחי תשרי – כל מקום שמגיעים אליו
26 השלוחים שיוצאים להודיע מתי קבעו את ראש חודש ניסן, אך
27 אין מגיעים לשם שלוחי חודש תשרי, אף שהם יודעים את זמן
28 קביעות חג הפסח, מכל מקום ליעבדו תרי יומי – יעשו שני ימים
29 טובים גם בפסח, כאילו הם מסופקים בדבר, והטעם לכך, נזירה על
30 חודש ניסן אטו (משום) חודש תשרי, שאם יעשו יום טוב אחד
31 בפסח, יש לחשוש שיעשו כן גם בסוכות, אף שאין השלוחים
32 מגיעים לשם, ויהיו פעמים שחשובם לא יהיה נכון וינהגו שלא
33 כדין.

34 מביאה הגמרא מעשה בענין זה: רבי אייבו בר נגרי, ורבי חייא בר
35 אבא, שהיו תלמידי רבי יוחנן שהכריזו דין זה, אקלעו לתהא אתרא
36 – הודמנו בניסן למקום מסוים, דהנה קטו שלוחי ניסן ולא קטו
37 שלוחי תשרי, ועבדי – נהגו בני אותו מקום יום טוב של פסח רק חד
38 יומא, כפי הודעת השלוחים, ורבי אייבו בר נגרי ורבי חייא בר אבא
39 לא אמרו להו ולא מירי – לא מחו בידם. שמע על כך רבי יוחנן רבם,
40 ואיפרי – הקפיד על שלא מיחו בידם. אמר להו רבי יוחנן
41 לתלמידיו, לאו אמרי לבו – האם לא אמרתי לכם דחייב דקטו
42 שלוחי ניסן ולא קטו שלוחי תשרי ליעבדו תרי יומי גם בפסח, נזירה
43 ניסן אטו תשרי, והיה לכם למחות בהם.
44 *

45 הגמרא מביאה את מנהגי האמוראים במקום שהיה ספק בידם
46 בענין קביעות החדש. מספרת הגמרא: רבא, שהיה דר בבבל, הנה
47 רגיל דהנה יתיב בתעניתא תרי יומי – היה רגיל להתענות ביום
48 הכפורים שני לילות וימים, גם ביום העשירי לפי חשבון בני בבל
49 (שסומכים על כך שבדרך כלל אין מעברים את חודש אלול), וגם
50 ביום האחד עשר לפי חשבונם, מחשש שאירע ועיברו את חודש
51 אלול, וזהו באמת יום העשירי, ואכן יומא חדא אשתכח בנותיה –
52 פעם אחת נמצא הדבר כמו שחשש, שעיברו בית דין את חודש
53 אלול, ויום האחד עשר לפי חשבונם היה לפי האמת יום הכפורים.
54 מביאה הגמרא מעשה נוסף: רב נחמן יתיב בתעניתא פוליה יומי

55 דכיפורי – רב נחמן ישב בתענית כל יום הכפורים, כפי חשבוננו,
56 שסמך על כך שלא עיברו בית דין את חודש אלול. לאורחא אתא
57 תהא נכרא – בערב הגיע לרב נחמן אדם אחד ואמר ליה, למחר
58 יומא רבה דמערכא – מחר הוא יום הכפורים בארץ ישראל, כיון
59 שעיברו בית דין את אלול, וצריך אתה לצום שוב למחרת. אמר
60 ליה רב נחמן, מהיבא את – מאיזה מקום אתה, אמר ליה, ממקום
61 ששמו 'דמחריא'. אמר ליה רב נחמן בלשון נוטריקון על שם עירו
62 'דמחריא', שהיא דם תהא אחריתו, כלומר, הריני מת על ידך,
63 שאתה גורם לי שאצטרך להתענות יומיים רצופים. קרי עליה –
64 קרא רב נחמן על אותו אדם 'קלים היו דרפנינו' (איכה ד יט).
65 *

66 יש שני אופנים לחישוב ימות השנה, או לפי מהלך החמה או לפי
67 מהלך הלבנה, וישראל מונים חדשים ושנים לפי הלבנה, אמנם יש
68 מצוה מיוחדת שחג הפסח יהיה בחודש האביב, שהוא לפי ימות
69 החמה, ולצורך כך מעברים לפעמים את השנה ומוסיפים אדר
70 שני. ימות החמה מחולקים לארבע תקופות, תקופת טבת, ניסן,
71 תמוז ותשרי, ותקופת ניסן היא זמן האביב.
72 הגמרא מביאה מימרא בדין עיבור השנה: שלח ליה רב הונא בר
73 אבין לרבא, בר תוית דקשקה תקופת טבת עד שיתסר בניסן –
74 כשאתה רואה שנמשכת תקופת טבת של חמה עד חמשה עשר
75 בניסן, ותקופת ניסן שהיא זמן האביב עתידה לחול רק בששה עשר
76 בניסן, עברה לתהא שפא – תעבר את אותה השנה ותוסיף חודש
77 אדר שני, ולא תחוש לה – ואל תחשוש לפסוק כן ותאמר שדעת
78 יחיד היא, והיינו דעת 'אחרים' בסנהדרין (יג), ונחלקו עליו שם
79 כמה תנאים, אלא כן היא ההלכה, משום דבתיב (דברים טו א) 'שמו
80 את ה' אלהיך' ו'עשית פסח לה' אלהיך', ודרשו חכמים, שמו
81 אביב של תקופה – תקופת האביב שהיא תקופת ניסן לפי ימות
82 החמה, שפא בחודש ניסן, וכיון ש'חדש' זו לשון התחדשות השייך
83 רק בלבנה שהיא נעלמת ומתחדשת, לומדים מהפסוק שד'אביב'
84 שהוא תקופת ניסן של ימות החמה יהיה בזמן חידוש הלבנה של
85 חודש ניסן, והזמן שנחשב כ'חידוש הלבנה' הוא כל זמן שהיא
86 מוסיפה אורה, והיינו עד יום ארבעה עשר בחודש, ולאחר מכן
87 היא מתחילה להתמעט. ואם תקופת ניסן של חמה עתידה לחול
88 ביום חמשה עשר בניסן של לבנה, די בכך שיעברו את חודש אדר
89 ויסיפו לו יום אחד, ותחול תקופת ניסן ביום ארבעה עשר בניסן,
90 כדין, אך אם תקופת ניסן עתידה לחול ביום ששה עשר בניסן, אין
91 תועלת בהוספת יום אחד לאדר, אלא יש צורך לעבר את השנה
92 ולהוסיף חודש שלם נוסף.
93 *

94 הגמרא מביאה דין נוסף בענין מי שאינו יודע את קביעות החדש:
95 אמר להו רב נחמן להנהו נחותי יא – לאותם יורדי הים, שנמצאים
96 זמן רב בספינה, אתון דלא ידעיתו בקביעא דירחא – אתם, שאינכם
97 יודעים את קביעות הירח וראשי החדשים, יהיה סימן זה בידכם
98 לדעת מתי חל חג הפסח, כי תויתו סיחרא דמשלים ליומא –
99 כשתראו שהירח מאיר כל הלילה עד אור הבוקר, פעריו חמירא –
100 בערו את החמץ שברשותכם. מקשה הגמרא: והרי אימת משלים
101 הירח את כל הלילה להאיר בו עד לנץ החמה, פחמיסר – ביום
102 חמשה עשר, והא און מארביסר פכערינן – והרי מארבעה עשר
103 בניסן אנו מצוים לבער את החמץ. מתרצת הגמרא: אמנם אנו
104 רואים שהירח מאיר כל הלילה רק בחמשה עשר לחדש, אך
105 לדידהו, פמגלו להו עלמא – לאותם יורדי הים, שכל מראי השמים
106 גלוי לפנינו, מארביסר משלים – כבר מארבעה עשר הם רואים
107 את זריחת הלבנה כל הלילה, ויודעים שהגיע ארבעה עשר בניסן
108 ועליהם לבער את החמץ.

ראש השנה. ארבעה – פרק ראשון דף כא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצה

רש"י

לוי אקלע לבבל בחדסר בתשרי – אחד עשר היה לבני בבל ועשירי לבני ישראל, דעבריה לאלול, ומתוך התחום בא. דהא יוה"כ הוה. א"נ, ביה"כ של בני בבל בא סמוך לחשכה, והוא היה ערב יוה"כ לבני א"י. ואמרו לו: אסחיד לך, כלומר ונאסור לאכול גם עתה, ויוה"כ הוא. אמר להם: לא שמעתי מפי ב"ד "מקודש", שיצא ביום ל' של אלול סמוך לחשכה, שלא היה שדות ביום לבא ולקבל

עדות, וידע שלא יקדשוהו עד למחר ביום ל"א, אבל לא המתין עד למחר שישמע שיקדשוהו, ואין מעידין עד שישמע מפי ב"ד "מקודש" כדלקמן (ע"ב) אע"פ שידוע שלמחר יקדשוהו. וא"ת: הוי"ק יצאם לאכול ויש כאן ודאי איסור ברת דאורייתא וי"ל: התנן לקמן בפרק שני (דף כ"ה, ושם) "אשר תקראו אתם מקראי קדש" – בין בזמן בין שלא בזמן. ואמרינן בגמ': אדם – אפי' שוגגים, אדם – אפי' מזידים ואפי' מוטעין, והא דאמרינן בפרק "גיד הנשה" (חולין דף ק"א, ושם) גבי שגג ביה"כ פטור דגזירה הוה, ויהו"כ דההיא שותא שבתא הוה, ולא אמרינן אתם אפילו מזידין? ה"מ הוקבע להם החדש בזמן. ומפני הגזירה לא עשו יוה"כ בעשירי, ועשאוהו ביום השבת שלא ישתכח, ואין יוה"כ אלא בעשרה בתשרי. אבל הכא – להם היה עשירי. ולא דמי נמי לההוא דפ"ק דסנהדרין (דף י"ב, ושם) שבשק חזקיה רחמ"ם על עצמו, דכתיב: "כי אכלו הפסח בלא ככתוב" וגו' ומפרש שעברו השנה ביום ל' של אדר, ואסור, והואיל ודאוי לקובעו ניסן, ולא אמרינן "אתם" אפי' שוגגים בו – משום דלא שייך אלא בזמן יום ל' או יום ל"א כשקובעין באחד מן ר"ח לחסור או לעברו שלא בדין, או על פי עדות שקר.

כ"י חזית דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן – שתקופת ניסן נופלת ביום ט"ז וקיימא לן (סנהדרין דף י"ג,א) יום תקופה מתחיל, נמצאת תקופת טבת משתנה עד שיתסר ולא שיתסר בכלל – עברה להודיא שותא משום דכתיב: "שמונה את חדר האביב" – אביב של תקופה שיהא בחדש ניסן, ומיום י"ד ואילך ישנה היא. ואילו היתה תקופת ניסן נופלת ביום ט"ז – לא היינו צריכין לעבר השנה, אלא נעבר אדר, ונדחה ניסן יום אחד, ותפול התקופה בי"ד. כך פ' בקונטרס.

(והתם בסנהדרין (דף י"ג,ב) בתקופת תשרי איירי דפליגי התם אי בעינן כולה אסיף בתקופה חדשה או מקצתו) ושמעתי דהבא אתיא באחרים. דאמרינן התם אחרים בתקופת ניסן (הוה) קיימי, ומייתי דרשה דהבא. וקשיא לפרוש הקונט: דבפ' "היו בורקין" (שם דף מא,ב) משמע דיום ט"ז של חדש הוי מן החדש, דקאמר: עד מתי מברכין על החדש? נהרדעי אמרי: עד י"ז, לכך צריך לפרש דהבא קאמר עד דמשכה שיתסר – אפילו ע"י עיבור אדר. א"ל: דמשכה עד שיתסר, ושיתסר בכלל. היינו כגון דנפלה תקופת ניסן בשבטר, דכי מעברת נמי לאדר הרי היא נופלת בשיתסר, ואין כאן אביב כלל בחדש ניסן. ואין להקשות: דלעבריה לאדר ולשבטא) דהתנן בפרק "אין נערכין" (ערכין ד' ח"ב, ושם) אין פותחין מ' חדשים מעברין בשנה ולא יותר מח', ומפרש בגמ' (שם דף ט"א) דלא נראה לעבר יתר על שמונה, ומוקי לה בשנה מעוברת, אבל בפשוטה – יותר על שבעה.

עברה להודיא שותא ולא תחוש לה – תימה: דתניא בפ' דסנהדרין (דף י"א,ב, ושם) על ג' סימנים מעברין השנה: על האביב, ועל פירות האילן, ועל התקופה. על שנים מהן – מעברין, על אחד – אין מעברין. ורשב"ג דאמר התם על התקופה – איבעי לך, על התקופה שמוזן, או דילמא מעברין? וקיימא בתיקו! וי"ל: דהתם בתקופת תשרי איירי, אבל הכא בתקופת ניסן – דעליה לברא מעברין, וצריך טעם. כיון דמקרא קא רדשי – הכא והכא מאי שניא.

תרי ירחי חסירי קלא אית להו – דטבת חסירו ממנה נפשך בסדר הלבנה באחד מלא ואחד חסר, ואם איתא דחסרודו לשבט – כבר יצא הקול לפני הפסח ובא אצלנו, אף למקום שאין שלוחי ב"ד של ניסן מגיעין. וכן בתשרי, אם חסרו תמוז ואב, שהרי תמוז חסיר. **בסיס הבשילא דבבלאי** – אכלו להם למענדנים ביה"כ שבא"י, שהרי ב"ד עיברו את

החדשא ודיו מתענים. אסחיד – ונקבל עלינו ולא נאכל. לא שמעתי מפי ב"ד מקודש – לא אעיד לכם, דאמרי לקמן בפרקין (ע"ב) על כולן שלוחים יוצאים מבערב, כגון אם לא קדשוהו ביום ל' – יוצאין השלוחים לערב לומר מעובר הוא. אבל על ניסן ותשרי, אע"פ שידעין שיקדשוהו למחר ביום ל"א, שהרי אין ר"ה נדחה לשלשים ושנים – אפ"ה אין יוצאין עד שישמעו מפי ב"ד "מקודש". ואני לא שמעתי מפי ב"ד, שלא הייתי במקום שישבו סנהדרין שם. דמטו שלוחי ניסן – שב"ד שולחין לגולה להודיע יום שקדשוהו, וכל מה שהם יכולין לילך – הם הולכין עד הפסח. וכן בתשרי עד סוכות, חוץ משבתות וימים טובים שלא ניתנו לחלל לשלוחין, כדנתיב בפרקין (לקמן ע"ב): על קריאתם אתה מחלל, ואי אתה מחלל על קיומם. לפיכך שלוחי ניסן מגיעין למקום שאין שלוחי תשרי מגיעין. שהרי אין ימים טובים בינתיים לעכבם. ובתשרי יש ר"ה ויוה"כ, שאין השלוחין הולכין בו. לעיברו תרי יומי – ט"ו. ואע"פ שהגידו להם השלוחים יום קביעתו. נזירה ניסן אפ"ה תשרי – שאם תנדיגם לעשות בניסן יום אחד – ינהוג כן בתשרי שלא ע"פ שלוחים, ופעמים שיטעו. רבי אייבו ור' חייא בר אבא – תלמידי ר' יוחנן היו ושמועו מפי, לכך הקפיד כנגדם. עברו יומא חדא – בני המקום. יתיב בתעניתא תרי יומי – עם לילותיהם, שמא עיברו ב"ד את החדש, ויום אחד עשר שלטו הוא עשירי שלהן. דם תהא אחרינו – הריני מת על ירך, שתוקעני להתענות ב' ימים וב' לילות. דם תהא אחרינו – נוטריקון של המהרהר. כי חזית דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן – שאין תקופת ניסן נופלת עד יום ט"ז. וקיימא לן דיום התקופה מתחיל, כר' יוסי דאמר הכי בפ' דסנהדרין (ד' י"ג,א) נמצאת תקופת טבת מושכת עד שיתסר בניסן, ולא עד בכלל. עברה להודיא

בפ' דסנהדרין (שם, ב), ולא תחוש לה – למימר יחידה היא ולא נעביד בוותיה. אלא ודאי באחרים נעביד, דמסייע להו קרא, דכתיב: "את חדש האביב" – שיהא בחדוש. ואביב הוא יום תקופת ניסן, שניסן של חמה נכנס בו. שניסן קרוי אביב על שם בישול התבואה, ובישול התבואה אינו אלא לחשבונה של חמה. שהק"ץ והחורף אחר חשבון החמה הם. והוה"ק הכתוב לשומרו שיהא בחדוש. ואין לשון חידוש נופל אלא בלבנה, שהיא מתחדשת בתולדותיה. ואשמעינן קרא שיהא ניסן של חמה בתוך י"ד יום למולד הלבנה, שהוא עדיין מחידוש הלבנה. דמיום י"ד ואילך – ישנה היא. ואילו היה תקופת ניסן ביום ט"ז – לא היינו צריכין לעבר את השנה, אלא נעבר אדר ונדחה את ניסן יום אחד, ותפול התקופה ביום י"ד. אבל כשהיא באה ביום ט"ז בניסן – לא דין לן בעיבורו של אדר, וצריכה השנה להתעבר, ותפול התקופה באדר שני, נמצא ניסן של חמה מושך בתוך חדש ניסן הלבנה. הכי מפרשין לה בסנהדרין (שם) אליבא דאחרים, דכי מטאי בט"ו – מעברין את אדר, וכי מטאי לט"ז – מעברין את השנה. שמוזר אביב של תקופה – דהיינו ניסן של חמה, שיהא בחדוש ניסן הלבנה. סיהרא דמשלים ליומא – שהיה משלים מאדור עם הנץ החמה, שאינו מחשיך עד שעת וריחה.

מתני'

על שני חדשים מחללין את השבת – פי בקונטרס: ומן התורה מחללין על כולן, אבל רבנן אסרו, לפי שאין תיקון המועדות תלוי בהן – לא איכפת לן אי למלאן אי לחסרן ע"פ עדים, וקשיא, דבגמרא תניא: מנין שמחללין את השבת – ת"ל "אלה מועדי ה' הואי קרא בניסן ותשרי כתיבי ויל': דמ"מ כל ר"ח איתרבי, מדאיקרי מועד, כדאיתא בפ' "כיצד צולין" (פסחים דף ע"א), גבי דחיית שבת וטומאה: שעירי

ראש חדש איצטריכי ליה, סלקא דעתך אמינא
הא לא כתיב בהו מועד – קמ"ל דר"ח נמי מועד
איכרי, ובדאביי.

על ניסן ותשרי עד שישמענו מפי ב"ד מקדש –
והשאת מתניתין דקתני שבחן שלוחין
יוצאין – היינו לאחר שישמענו מפי ב"ד "מקדש".
ונתנית טעם הוא, דלכך מחללין עליה השבת
עדים שראו את החדש. ופירש בקונטרס דבשאר
חדשים אין חילול שבת של עדים ממחרת יציאת
שלוחין, שאין מחללין השלוחין לצאת בשבת
היום, וכשלא יבואו עדים היום – יתעבר החדש,
והכל יודעים (שיום) קדשו למחר. והשלוחים
יוצאים משתחשך, לומר שעברו את החדש. אבל
בניסן ותשרי, אם לא יבאו עדים ויתעבר החדש
– לא יצאו השלוחים עד מחר, שאין ב"ד מקדשין
בלילה, נמצאו ממעטים הלוכין מהלך לילה
ויותר. ודבר תימה פירושו, שתלה טעם חילול
העדים ביציאת השלוחים, הא כי מקלע יום
שלשים דאלול בשבת, וראו עדים את החדש –
על כרחן צריכין לחלל ולבא בשבת, דאי
מאחרים עד אחר בשבת – היה מקלע יום ערב
בשבת, ודחינן ליה משום ערב, כדאמר' בפ' (החליל נד) "לולב וערבה" (סוכה מג.א) ומיהו,
אניסן ודאי צריך טעם. ובמתניתין פי' הקונטרס:
שבחן שלוחין יוצאים – הלכך חשיבי, כלומה:
לפי ששלוחים יוצאים בהן משום תקנת מועדות
– ראוי לעדים לחלל עליהם שבת, כדי שיקבעו
מועדות בזמנן, וכאן נמי פי' הקונטרס עדיין טעם
החילול שיתקדש החדש בזמנו, כדקתני: ובחן
מתקנין את המועדות, דרחמנא אמר: "אשר
תקראו אותם" – אפי' בשבת. ויציאת שלוחין
דקתני – אינו אלא ליפית וליישב טעם הדחילול
בשביל זאת, שיש דברים שאין הטעם תלוי בהן
וחן נעשין סעד לדבר ליישוב וליפיתו, כאותה
ששנינו בפ' דסנהדרין (ד' י"א.) אין מעברין
השנה מפני הגדיים והטלאים, אבל עושין אותן
סעד לשנה. כיצד? מהודיעין אנהא לכו דגוזלייא
רכיכין. ואם תאמרו: ומה טעם דמתניתין לניסן
ותשרי עד שישמענו מפי בית דין "מקדש"?
בשלמא היכא דנראה בעליל ביום כ"ט או בליל
ל', אע"ג דודאי יקדשוהו ב"ד למחר – אין יוצאין
עליו לאלתר, דחישין דלמא מימלכי ב"ד ומעברי
ליה, ואתי לקלקולי מועדות. אלא היכא דלא
קדשוהו ביום ל' – ליפסן ביום ל"א, שא"א
לדחותו יותר מיזם ל"א ויש לומר: דגורו האי
ואטו האי' משום דבשאר חדשים יוצאים אזה וזה
מבערב.

ופסלו

משנה על שני חדשים מחללין את השבת: על ניסן ועל תשרי, שבחן שלוחין יוצאין לסוריא, ובהן מתקנין את המועדות. ובשניה בית המקדש קיים – מחללין אף על פולן, מפני תקנת הקרבן. גמרא על שני חדשים ותו לא? ורמינהו: על ששה חדשים השלוחין יוצאין – אמר אביי, הכי קאמר: על פולן שלוחין יוצאין מבגערב, על ניסן ועל תשרי – עד שישמענו מפי בית דין "מקדש". תניא נמי הכי: על פולן יוצאין מבגערב, על ניסן ועל תשרי – עד שישמענו מפי בית דין "מקדש". תנו רבנן: מנין שמחללין עליהן את השבת – תלמוד לומר "אלה מועדי ה'... אשר תקראו אותם במועד". יכול כשם שמחללין עד שיתקדשו כף מחללין עד שיתקיימו – תלמוד לומר "אשר תקראו אותם" – על קריאתם אתה מחלל, ואי אתה מחלל על קיימן. "ובשניה בית המקדש קיים מחללין אף על פולן מפני תקנת הקרבן". תנו רבנן: בראשונה היו מחללין אף על פולן. משחורב בית המקדש אמר להן רבן יוחנן בן זבאי: וכו' יש קרבן? התקינו שלא יהו מחללין אלא על ניסן ועל תשרי בלבד. משנה בין שגראה בעליל, בין שלא נראה בעליל – מחללין עליו את השבת. רבי יוסי אומר: אם נראה בעליל – אין מחללין עליו את השבת. מעשה שעברו יותר מארבעים זוג ועיכבם רבי עקיבא בלוד, שלח לו רבן גמליאל: אם מעבב אתה את הרבים – נמצאת מכשילן לעתיד לבא. גמרא מאי משמע דהאי "עליל" לישנא דמיוגלי הוא? אמר רבי אבהו: אמר קרא "אמרות ה' אמרות מהודות כסף צרוף בעליל לארץ מוזהק שבועתים". רב ושמואל, חד אמר: חמשים שערי בינה נבראו בעולם, וכולן ניתנו למשה חסר אחד, שנאמר "ותתקשרהו מעט מאלהים". "בקש קהלת למצוא דברי חפץ", בקש קהלת להיות כמשה, יצתה בת קול ואמרה לו: "וכתוב יושר דברי אמת" "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה". וחד אמר: בנביאים – לא קם, במלכים – קם, אלא מה אני מקיים "בקש קהלת למצוא דברי חפץ" – בקש קהלת לרדן דינין שבלב, שלא בעדים ושלא בהתראה, יצתה בת קול ואמרה לו: "וכתוב יושר דברי אמת" – "על פי שנים עדים" וגו'.

מעשה

מתני' על שני חדשים מחללין את השבת – עדים שראו את החדש. שבתם שלוחים – ב"ד שלוחין לסוריא, להודיע לגולה יום קביעותם, הלכך חשיבי. ומן התורה מחללין על כולן, אבל רבנן אסרו לפי שאין תיקון המועדות תלוי בהם, ולא איכפת למלאן ולחסרן ע"פ עדים. אך שני חדשים אלו – העמידם על דין תורה, שכל המועדות תלויין בהן. תקנת קרבן – של ר"ח שיקריב בזמנו. **גמ'** ותו לא – נפקי שלוחים (יוצאים) אלא אחי דקתני: "שבחן שלוחים יוצאים לסוריא". שלוחין יוצאין מבגערב – כגון נראה בעליל ביום כ"ט או בליל שלשים, דודאי יקדשוהו ב"ד מחר. א"נ בחדש מעובר, דפשיטא לן שביום ל"א יתקדש משלא נתקדש בזמנו – שלוחין יוצאין מב"ד, ואין ממתנין עד למחר שישמענו "מקדש" מפי ב"ד. כדאמרין לקמן (דף כד,א) ראש ב"ד אומר "מקדש", ועידו לגולה. על ניסן ועל תשרי – אין שלוחין יוצאין עד שישמענו מפי ב"ד "מקדש". הלכך, בשאר חדשים אין חילול שבת של עדים ממחרת יציאת השלוחין, שאין השלוחין מחללין שבת לצאת היום, וכשלא יבאו העדים היום – יתעבר החדש, והכל יודעין שהם קדשוהו למחר. והשלוחים יצאו משתחשך לומר שעברו את אלול, אבל בניסן ותשרי, אם לא יבאו העדים היום ויתעבר החדש – לא יצאו השלוחים עד מחר, שאין ב"ד מקדשין בלילה, נמצאו ממעטין את הלוכין מהלך לילה ויותר. כיצד? אם יבאו העדים ועידו ויקדשוהו בשבת, ויהא פסח בשבת – יש זמן לשלוחים מהלך י"ב יום שלמים, שהרי למ"ש יצאו וילכו כל ימי החול של ב' שבועות הללו שלמים. ואם לא באו העדים היום – לא יצאו השלוחים עד מחר, ועל כרחם שבת של ערב הפסח ישבותו, נמצא שלא הלכו י"ב ימים שלמים. וא"ת: היאך הוא תולה טעם חילול העדים ביציאת השלוחים? הרי השלוחים עצמן לא ניתן להם לחלל, טעם החילול – כדי שיתקדש החדש בזמנו הוא, כדקתני ובחן מתקנין את המועדות, דרחמנא אמר: "אשר תקראו אותם במועד" (ויקרא כג) אפי' בשבת, ויציאת השלוחים דקתני אינו אלא ליפית וליישב את טעם החילול אף בשביל זאת, דיש דברים שאין הטעם תלוי בהם, והם נעשים סעד לדבר ליישוב וליפיתו. כאותה ששנינו בסנהדרין (דף י"א.) אין מעברין את השנה מפני הגדיים והטלאים, אבל עושין אותן סעד לשנה. כיצד? מהודיעין אנהא לכו דגוזלייא רכיכין. ואם תאמרו: ומה טעם דמתניתין לניסן ותשרי עד שישמענו מפי בית דין "מקדש"? בשלמא היכא דנראה בעליל ביום כ"ט או בליל ל', אע"ג דודאי יקדשוהו ב"ד למחר – אין יוצאין עליו לאלתר, דחישין דלמא מימלכי ב"ד ומעברי ליה, ואתי לקלקולי מועדות. אלא היכא דלא קדשוהו ביום ל' – ליפסן ביום ל"א, שא"א לדחותו יותר מיזם ל"א ויש לומר: דגורו האי ואטו האי' משום דבשאר חדשים יוצאים אזה וזה מבערב.

– שבע שביעיות, והם חמשים חסר אחת שנחסרו למשה. למדנו שחמשים נבראו, שהרי מעט נחסר מאלהים. דכתיב ותתקשרהו מעט מאלהים וגו' – בממור: "מה אנש כי תזכור", מעשה

ראש השנה דף כא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קצז

משנה

המשנה מבארת באלו חדשים מחללים עדי ראיית הלבנה את השבת כדי להעיד בבית דין: על שני חדשים מחללין עדי ראיית הלבנה את השבת כדי להעיד בבית דין, על ניסן ועל תשרי, מפני שבהן – בחדשים אלו השלוחין יוצאין לסוריא ולשאר ארצות הגולה להודיע מתי נקבע ראש חודש, ומפני שבהן מתקנין את המועדות – שעל ידי קביעת ראש החודש יודעים מתי חלים כל המועדים, ולכן מותר לעדים לחלל את השבת, אך בשאר החדשים אין חילוק אם החודש מלא או חסר, ואין מחללים את השבת על עדות החודש. ובשנה בית המקדש קיים, מחללין אף על כולן – על כל החדשים, מפני תקנת חזקוני – כדי שידעו מתי ראש חודש, ויכולו להקריב קרבן מוסף בזמנו הראוי.

גמרא

שנינו במשנה: על שני חדשים מחללים את השבת, על ניסן ועל תשרי, שבהן שלוחין יוצאין. מקשה הגמרא: וכי רק על שני חדשים אלו השלוחים יוצאים, ותו לא, וימניהו – שנינו במשנה לעיל (יח) על ששה חדשים השלוחין יוצאין, והם ניסן, אב, אלול, תשרי, כסליו ואדר. מתרצת הגמרא: אמר אביי, הכי קאמר, על כולן – על כל ששת החדשים המנויים במשנה לעיל, השלוחין יוצאין מבערב – מליל שלשים, כלומר, אם נראתה הלבנה בגלוי ביום עשרים ותשעה בחודש, או בליל שלשים, כיון שברור הדבר שבית דין יקדשו את החודש ביום שלשים, אין השלוחים צריכים להמתין ולשמוע את קידוש החודש בבית דין, אלא יכולים לצאת מיד ולהודיע שראש חודש ביום שלשים, וכן אם לא קדשוהו ביום שלשים וברור שיקדשוהו ביום שלשים ואחד, אינם צריכים להמתין ולשמוע זאת, אלא יכולים לצאת מיד ולהודיע שראש חודש ביום שלשים ואחד, אבל על ניסן ועל תשרי אין השלוחים יוצאים עד שישמעו מפי בית דין שיכריזו 'מקדש', כיון שחוששים שמא ימלכו הדיינים בדעתם ויחליטו לעבר את החודש לצורך מסוים, וכיון שחשיבותם גדולה, שכל המועדות תלויים בהם, אין השלוחים יוצאים עד שישמעו מפי בית דין שקדשוהו. ומה שאמרה המשנה 'שבהן שלוחין יוצאין לסוריא', כוונתה שזהו טעם לכך שעדי ראיית הלבנה מחללים את השבת, כיון שבחדשים אלו יוצאים השלוחים רק אחרי קידוש החודש על ידי בית דין, ואם יתעכבו העדים עד אחר השבת יקדשו את החודש רק ביום ראשון, ורק לאחר שמיעת קידוש החודש יוכלו השלוחים לצאת ותדחה יציאתם ביום אחד, וכדי למנוע זאת מחללים עדי הראייה את השבת. אבל בשאר החדשים אם חל יום שלשים לחודש בשבת וראו העדים את הלבנה, אף אם לא יעידו בשבת וידחה קידוש החודש למחרת, יכולים השלוחים לצאת מיד בליל שלשים ואחד, שהוא מוצאי שבת, ולכן אין העדים מחללים את השבת. מסייעת הגמרא מברייטא: תניא נמי הכי, על כולן יוצאין השלוחים מבערב, אבל על ניסן ועל תשרי, אין השלוחים יוצאים עד שישמעו מפי בית דין מקודש.

*

הגמרא מבררת מניין שמותר לעדי ראיית הלבנה לחלל את השבת: תנו רבנן, מניין שמחללין עליהן את השבת, תלמוד לומר (ויקרא כג ד) 'אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם במועדם', ויש ללמוד מהפסוק שמקראי קדש, כלומר קריאת קידוש החודש על ידי בית דין תהיה במועדם, ואפילו אם מחמת כן יהיה צורך לחלל את השבת. מבררת הברייטא: וכול בשם שמחללין העדים את השבת עד שיתקדשו – כדי שיתקדשו המועדים בזמנם, כך מחללין עד שיתקיימו – יחללו השלוחים את השבת כדי להודיע לבני הגולה על זמן קידוש החודש, כדי שעל ידי כך יתקיימו המועדים בזמנם הראוי, תלמוד לומר (שם) 'אשר תקראו אתם', על קריאתם – קידוש החודש על ידי בית דין אתה מחלל את השבת,

ואי אתה מחלל על קיומן.

*

שנינו במשנה: ובשנה בית המקדש קיים מחללין אף על כולן, מפני תקנת חזקוני. הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תנו רבנן, בראשונה – בזמן שבית המקדש היה קיים, היו מחללין את השבת אף על כולן, משתכר בית המקדש אמר להן רבן יוחנן בן זבאי, וכי יש קרבן מוסף שצריכים להקריבו בזמנו הראוי, ולכן התקינו, שלא יהו מחללין אלא על ניסן ועל תשרי בלבד שבהם תלויים המועדות.

משנה

המשנה דנה באיזה אופן מותר לעדי ראיית הלבנה לחלל את השבת: בין שנראה הירח בעליל – מגולה לעין כל, שהיו השמים בהירים והירח היה גבוה, בין שלא נראה בעליל, אלא נראה סמוך לשקיעה במקום נמוך, שצריכים עין חדה בכדי לראותו, מחללין עליו את השבת, ואף שהלבנה נראתה לעין כל ואף בית דין עצמם ראוה, והטעם, שחוששים שאף כשלא יראה בעליל, יחששו העדים לחלל את השבת ויסמכו על כך שגם בית דין ראוה, ולכן התירו לכולם לחלל את השבת כדי להעיד. רבי יוסי חולק ואומר, אם נראה בעליל, אין מחללין עליו את השבת, משום שבדאי ראוה גם בית דין, ואין צורך לחלל את השבת. מעשה בשבת אחת, שעברו יותר מארבעים זוג – זוגות עדים שראו את הלבנה, ועיכבם רבי עקיבא בלוד, כיון שלא היה צורך בכל כך הרבה עדים. שלח לו רבן זמלאל, אם מעכב אתה את הרבים מלבוא ולהעיד, נמצאת מבשילין לעתיד לבא, שישברו שאין בהם צורך.

גמרא

שנינו במשנה: בין שנראה בעליל. מבררת הגמרא: מאי משמע דהאי 'עליל' לישנא דמגילי הוא – מהיכן נלמד ש'עליל' הוא לשון גילוי, שהירח מגולה לעין כל. מבארת הגמרא: אמר רבי אבהו, אמר קרא (תהלים יב ז) 'אמרו ה' אמרות כהרות כסף צרוף בעליל לארץ מוקק שבעתים', ופירוש 'בעליל לארץ' היינו שדברי ה' ידועים וגלויים לכל הארץ. הגמרא דורשת את סיום הפסוק: רב ושמאל, חד אמר חמשים שיערי בינה נבראו בעולם, וכולן ניתנו למשה, חסר אחד, כלומר, שמשה רבינו קיבל רק ארבעים ותשעה שיערי בינה, שהרי נאמר בפסוק 'מוקק שבעתים', ו'שבעתים' היינו שבע שביעות, שהם יחד ארבעים ותשע, ואנו יודעים שבאמת יש חמשים שיערים, מכך שנאמר (תהלים ח ז) 'ותחפרהו מעט מאלהים' – שהיה משה רבינו חסר מהאלהים מעט, והוא שער החמשים. ונאמר בפסוק (קהל יב ז) 'בקש קהלת למצא דברי חפץ', וכך נדרש הפסוק, בקש קהלת – שלמה המלך להיות במשה רבינו בגדולת התורה שהיא דברי חפץ, יצתה בת קול ואמרה לו את האמור בסיום הפסוק (קהל יב ז) 'ובתוב ישר דברי אמת', כלומר כבר נאמר ב'ספר הישר', שזו התורה, דברי אמת (דברים לד ז) 'ולא קם נביא עוד בישראל במשה', והיינו שאין אפשרות להגיע למדרגת משה. מביאה הגמרא את דעת החולק: וחד אמר, שאין לדרוש כן את הפסוק בקהלת, כיון שבאמת הגיע שלמה המלך למדרגת משה רבינו, ומה שנאמר בפסוק שלא קם נביא כמשה, היינו שבנביאים לא קם כמותו, אבל במלכים קם, וזהו שלמה המלך. אלא, מה אני מקיים – כיצד נפרש את הפסוק 'בקש קהלת למצא דברי חפץ', בקש קהלת לדון דינין שכלל – לדון את בני האדם כפי חפצו ודעת ליבו שלא נערים ושלל בהתראה, יצתה בת קול ואמרה לו 'ובתוב ישר דברי אמת' – כבר נאמר בתורה (שם ז א) 'על פי שנים ערים וגו' או שלשה עדים יומת המת', והם 'דברי אמת' שאין לשנותם ואי אפשר לדון בלא עדים.

קצח ראש השנה דף כב עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי)

שנינו במשנה: מעשה שעבדו יותר מארבעים וזוג ועיבדו רבי עקיבא
כו'. תנא, אמר רבי יהודה, חס ושלום שרבי עקיבא עיבדו, אלא
אדם ששמו 'שופר', שהיה ראשה של העיר נדר, הוא זה שעיבדו,
ושלח רבן גמליאל לאנשי גדר, שהיה עיכוב זה שלא בדין,
והירידוהו לשופר מנדולתו.

משנה

משנתינו מבררת אלו עדים כשרים לעדות החודש: אב ובנו שראו
את החודש ואת הלבנה, וכלו להעיד בבית דין, וטעם הליכתם הוא
לא משום שמצטרפין לעדות זה עם זה, שהרי הם קרובים ואינם
יכולים להעיד יחד, אלא הליכתם היא כדי שאם יפסל אחד מהן
לעדות, מחמת שישכח בפיו על ידי הדרישות והחקירות, ויצטרף
השני עם עד אחר שבא גם הוא להעיד. רבי שמעון אומר, אב ובנו,
וכן כל הקרובין, כשרין להעיד יחד את עדות החודש. אמר רבי יוסי
סיוע לדברי תנא קמא הפוסל את הקרובים, מעשה במזכיה הרופא
שראה את החודש בירושלים, הוא, ובנו, ועבדו הכנעני המשוחזר,
וקבלו הפהנים שבירושלים אותו ואת בנו אף שהם קרובים, משום
שסברו שקרובים כשרים לעדות החודש כדעת רבי שמעון, ופסלו
את עבדו המשוחזר, כיון שסברו שלעדות החודש צריך עדים
מיוחדים ולא גרים. ובשפאן להעיד לפני בית דין הגדול, קבלו אותו
ואת עבדו, משום שעבדים משוחזרים כשרים לעדות החודש,
ופסלו את בנו מלהעיד עמו, וכדעת תנא קמא שקרובים פסולים
לעדות החודש.

*

גמרא

שנינו במשנה: רבי שמעון אומר אב ובנו וכל הקרובים כשרים
לעדות החודש. אמר רבי לוי, מאי טעמא דרבי שמעון, דכתיב (שמות
יב א') ויאתה אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר, החודש הזה
לכם ראש חודשים וגו', ומלשון 'לכם' יש לדרוש שעדות זו תהא
בשרה בכם, כלומר, במשה ואהרן יחד, הגם שהם קרובים ופסולים
להעיד יחד בשאר עדויות. ממשכיה הגמרא לבאר: ורבן – תנא
קמא ורבי יוסי הסוברים שקרובים פסולים לעדות החודש, ודרשים
שמה שנאמר 'לכם', היינו שעדות זו תהא מסורה לכם, כלומר,
שהדיינים המקבלים את עדות החודש יהיו כמותכם, מחשובי
הדור.

*

שנינו במשנה: רבי שמעון אומר אב ובנו וכל הקרובים כשרים
לעדות החודש, אמר רבי יוסי, מעשה במזכיה הרופא כו' ופסלו את
בנו. הגמרא מבררת את ההלכה במחלוקת זו: אמר רב חנן בר
רבא, הלכתא דרבי שמעון, אמר ליה ויחששהו רב הונא לרב חנן בר
רבא, הרי שנינו במשנה את דברי רבי יוסי, ואת המעשה שהביא,
שפסלו בית דין את הקרובים, וכיצד את אמרת הלכתא דרבי
שמעון. אמר לו רב חנן בר רבא, והא ומנין כניאין אמרת
קמיה דרב – והרי פעמים רבות אמרת לפני רב הלכתא דרבי
שמעון, ולא אמר לי ולא מיד – ולא אמר לי כלום, ומשמע
שהסכים לדברי. אמר ליה רב הונא, וליא תניי – איך היית שונה
לפני רב את מחלוקת רבי שמעון ורבי יוסי. אמר ליה רב חנן, הייתי
שונה אפיקא ממה שנתפרש במשנתינו, כלומר, הייתי שונה שרבי
יוסי מכשיר, ורבי שמעון מביא את המעשה כראיה לפסול. אמר
ליה רב הונא, אם כן, משום הכי לא אמר לך רב ולא מיד כשאמרת
לו שהלכה כרבי שמעון, משום שאמרת בשמו שקרובים פסולים,
ונמצא שאין בינינו מחלוקת לענין ההלכה, אלא הנידון הוא רק מי
הפוסל במשנתינו, רבי שמעון או רבי יוסי. אמר רבי רביה דמי
מבי, אמר מר עקיבא, אמר שמואל, הלכתא דרבי שמעון.

משנה

המשנה ממשיכה לבאר את דין הפסולים לעדות החודש: אלו הן
הפסולים מדרבנן, המשחק בקוביא – חתיכה של עצם, ודיינו,
שמשחקים בה על סכום ממון מסוים, שהמנצח זוכה בו, ודבר זה

הוא 'אסמכתא', כלומר, שכל אחד מהם סומך ובטוח בדעתו שלא
יפסיד, ולפי הדין אין המנצח קונה את הממון כיון ש'אסמכתא'
אינה קונה, והרי הוא כגולן מדברי חכמים, ופסול לעדות, ומלוי
דבריה, ומפריחי יונים שמסכימים ביניהם שמי שיונתו תקדם
להגיע למקום מסוים הרי הוא זוכה בממון חבירו, ודינו כמשחק
בקוביא, ופותרו שביעית – העושים סחורה בפירות שביעית,
והתורה אסרה זאת, שנאמר (ויקרא כה ו') והייתה שבת הארץ לכם
לאכלה, ודרשו חכמים, 'לאכלה' ולא לסחורה. וכיון שכל
האנשים הללו חשודים לעבור עבירות משום חימוד ממון, פסולם
חכמים לעדות מחשש שיעידו שקר אם יקבלו ממון עבור עדותם.
המשנה מוסיפה ומביאה פסול שהוא מדאורייתא: וכן עבדים
כנעניים שלא נשתחררו, פסולים מן התורה לעדות זו. מסיימת
המשנה: זה הכלל, כל עדות שאין האשה בשירה לה, אף הן – כל
המנויים במשנה אינן כשרין לה.

גמרא

שנינו במשנה: כל עדות שאין האשה כשירה לה, אף הן אינן
כשרין לה. מדייקת הגמרא: הא עדות שאשה בשירה לה, כגון
להעיד על אדם שמת כדי להתיר את אשתו להנשא, או להעיד
על סוטה החשודה שזינתה שאכן נטמאה, ואי אפשר להשקותה
את המים המרים, אף הן – כל הפסולים המנויים במשנה כשרין
לה. אמר רב אשי, זאת אומרת, גזלן דדבריהם – הפסולים מדרבנן
מחמת גזילה, כשרין לעדות אשה – להעיד על אשה שמת בעלה
והיא מותרת להנשא.

משנה

התבאר במשנה לעיל (כא) שמותר לחלל את השבת על עדות
החודש, משנתינו מבארת מה הותר לצורך עדות זו: מי שראה
בשבת את החודש – את הלבנה החדשה, ואינו יכול להלך ברגליו
מחמת חולשה או חולי, מוליכים אותו על החמור, אף שיש בזה
איסור מחמר. ואם אינו יכול לרכוב על החמור, יכולים לטלטל
אפילו במטה ברשות הרבים, שהוא חילול שבת דאורייתא. ואם
צודה להם – אם הבייתוסים או הכותים אורבים להם בדרך ורוצים
לעכבם מלהעיד עדות החודש, לזקקין בידן מקלות כדי להגן על
עצמם, ואף שעוברים בזה על איסור טלטול והוצאה לרשות
הרבים, ואם היתה הנדב לבית דין רחוקה, לזקקין בידם מונוח
לאכול בדרך. והטעם של כל ההלכות הללו הוא משום שעל
מרחק שהוא עד כדי פהלי לילה יום, מחללין את השבת ויוצאין
לעדות החודש, אבל עדים המרוחקים יותר מכך, אין להם לילך
להעיד, ואפילו ביום חול, משום שאין תועלת בעדותם, שהרי עד
שיגיעו יעבור יום השלישי, וכבר יתעבר החודש ויקדשו בית דין
את יום השלישי ואחר. מבארת המשנה מנין שמחללים שבת על
עדות החודש: שנאמר (ויקרא כג ד') אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר
תקראו אתם במועדים, ויש ללמוד מהפסוק ש'מקראי קדש',
כלומר, קריאת קידוש החודש על ידי בית דין תהיה 'במועדים',
ואפילו אם מחמת כן יהיה צורך לחלל את השבת.

הדרן עלך ארבעה ראשי שנים

פרק שני – אם אינן מכירין

פרק זה עוסק בקבלת העדים שראו את הלבנה, במעשה קידוש
החודש עצמו, ובאופן ההודעה לכל ישראל על קידוש החודש.

משנה

בפרק הקודם התבאר מי הם הפסולים מעיקר הדין לקידוש
החודש, משנתינו מבארת שפסלו חכמים אף סתם בני אדם, ותיקנו
שיקבלו רק את הידועים ככשרים: אם בית הדין המקדשים את
החודש אינן מכירין אותו –

ראש השנה. ארבעה – פרק ראשון דף כב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצט רש"י

1 **ופסלו** את עבדו – סברי לה כר"ש דמכשיר בקרוב, "והחדש הזה לכם" – היינו בכס.
2 ודרשינן נמי כשרין ומיחסיין, למעוטי גר וממור, כדרדשינן: "מאתך" – בדומין קר,
3 בפי "אחד דיני ממונות" (סנהדרין דף לזב).
4 **אלו** הן הפסולין – בגמרא משמע שכל הפסולים דמותניתין דרבנן, דאמרין: עלה: זאת
5 אומרת גולן דדרביהם כשר לעדות אשה.
6 והשתא, משחק בקביא, למיד בפרק "זה בורר"
7 (סנהדרין דף כדב) לפי שאין עוסקין בישובו של
8 עולם – נחא, ולמיד נמי משום דהויא אסמכתא
9 – אין נחשב גולן בעיניו, כיון דמדעתו נתן, ומלוח
10 ברבית שאינה קצוצה דרבנן, ואפי' ברבית קצוצה
11 – נמי לא משמע ליה לאיניש איסורא כשנתן לו
12 מדעתו, אלא א"כ ממשכנו על כרחו, ומפרידו
13 יונים, למיד אי תקדימיה יונק לינוי – היינו משחק
14 בקביא, ולמיד ארא – אין בהן גול אלא מפני
15 דרכי שלום בעלמא, וסודריי שביעית – מיידי
16 בשביעית בזמן הזה, ור' היא, כדאשכחן בפרק
17 "השולח" (גיטין דף לו, א): א"נ: בסחורה דרבנן, כי
18 הדיא ד"זה בורר" (סנהדרין דף כז, א) גבי ממציא
19 מעות לעניים ואולי עניים ואספו ומיידי, שאין זו
20 סחורה גמורה, דאולי בשליחותיהו, והא דמשמע
21 בפרק "לולב הגזול" (סוכה דף לט, א) ושם דמותר
22 למכור פירות שביעית לע"ה גבי מבלע לו דמי
23 אתרוג בלולב, משום דאין מוסרין דמי פירות
24 שביעית לע"ה, אבל משום סחורה – לא אסור.
25 ובפרק "זה בורר" (סנהדרין דף כז, א) נמי פריך:
26 ונבנינהו לכתן בדמי תרומה, גבי סאה תרומה
27 שנפלה לפחות ממאה של שביעית ור"ל: בדבר
28 המלקט ע"מ לאבול והותיר – מותר למכור, וכן
29 פורע חובו בפרק בורא דע"ז (דף סב, א) ושם
30 דאסור משום לאכלה ולא לסחורה – משמע
31 כדפרשינן, ואפשר דלוקט ע"מ לאבול – לא חשיב
32 סחורה, אא"כ לוקט כולו ע"מ למכור ביוקר,
33 שקונה להריות, ובמסכת שביעית (פ"ח משנה ד)
34 פירש דין סחורה ע"פ הירושלמי, ועבדיה בפרק
35 "זה בורר" (סנהדרין דף כדב) לא תני להו,
36 דפסולין דאורייתא, אבל הכא איצטרך למיתני,
37 דלא תימא כיון דלא מחמת עבירה מיפסלי –
38 מכשיר לעדות החדש, מידי דהוה אקרובים לר"ש.
39 **מחללין** את השבת – עדים שראו את החדש,
40 ואפילו עדים המעידים עליהם בשאין
41 ביד מכירין עדי החדש – מחללין את השבת
42 להעיד עליהם, כדמוכח בריש פרק שני: שהלך ר'
43 נחוראי אצל הער באשחא בשבת להעיד עליו.

הדרן עלך ארבעה ראשי שנים

44 **משלחין** עמו אחר להעידו – ואותו אחר נמי
45 מחלל עליו את השבת, כדפרשינו
46 לעיל בסוף פרק ראשון.

וחד

1 מעשה ועברו יותר מארבעים זוג וכו', **שופר** – כך שמו. **מתני'** אב ובנו שראו את
2 החדש כו', **שאם יפסל** – יכשל בפיו כשיבדקדקו, כדלקמן (דף כגב), **גמ'** תהא כשרה
3 **בכס** – ואע"פ שהם אחים, תהא מסורה **לכס** – לחשובי הדור אני מוסר, שיקבלו העדות
4 ויקדשו החדש, ולא להכשיר קרובים בא. **היכי תני** – מתניתין קמיה דרב, מי המכשיר
5 ונמי הפוסל? **איפכא** – תנינא: ר' יוסי אומר אב
6 ובנו וכל הקרובים כשירין, אר"ש מעשה בטוביה
7 כו', א"ל משום הכי – דאפכת דר"ש לרבי יוסי
8 לא אמר לק' מידי כי אמרת הלכה כרבי (יוסי)
9 דהיינו דר' (שמעון). **מתני'** אלו הן הפסולין
10 כו', בקביא – חתיכות של עצם שמשחקין
11 בערבון, ואמור רבנן אסמכתא לא קניא, והרי הן
12 גולנין מדרבנן, דמאורייתא אינו קרוי גולן אלא
13 החוטף מיד איש, כדכתיב (שמואל ב כג) "ויגזל"
14 את החנית מיד המצרי, ופלוו ברבית – לאו
15 גולן דאורייתא הוא למפסליה משום: "אל תשת
16 עד חמס" (שמות כג) דהא מנפשיה יחייב ליה.
17 **מפריחי יונים** – היינו נמי כעין קוביא אי
18 תקדימיה יונק לינוי, וסודריי שביעית – עושין
19 סחורה בפירות שביעית, דרחמנא אמר (ויקרא
20 כה) "לאכלה" ולא לסחורה (ע"ז סב, א) ולפי
21 שנחשדו כל אלו לעבור על דת מחמת ממון –
22 חשודם להיות מעידים שקר ע"י ממון ושודח.
23 **והעקרים** – פסולי דאורייתא הוא, ק"ו מאשה,
24 כדאמרן בב"ק (דף תתא), **גמ'** הא אשה כשרה
25 לה – כגון להעיד על מיתת אדם להשיא את
26 אשתו, ועל סוטה שנטמאת בסחירה שלא
27 תשתה. **לעדות אשה** – להתירה להנשא, ודוקא
28 גולן דדבריהם, אבל גולן דאורייתא, דחצוף
29 לעבור בפרהסיא – לא הכשירו חכמים לעדות
30 אשה, ואע"פ שהכשירו את העבד ואת האשה,
31 דפסולי דאורייתא. **מתני'** מי שראה את
32 החדש כו', מרכיבין אותו – אף בשבת, ואם
33 צודה להם – אם יש אורבים בדרך, כמו: "ואתה
34 צודה את נפש" (שמואל א כד) והביתוסים
35 והכותים הם היו אורבים להם לעכבם, כדי
36 להטעות את חכמים.

הדרן עלך ארבעה ראשי שנים

37 **אם** אין מביירין אותו – אם אין ביד מכירין את
38 העד אם נאמן וכשר הוא. משלחין – ביד
39 שבעירו, אחר עמו – להעיד עליו לפני ביד
40 הגדול (שמקדש) את החדש, משקלקלו המינין
41 – מפרש בגמרא.
גמרא
33 **מקלות**, ואם היתה דרך רחוקה – לוקחין בידם מזונות, שעל מחלף לילה ויום מחללין את
34 **השבת** ויוצאין לעדות החדש, שנאמר "אלה מועדי ה'... אשר תקראו אותם במועדם".

הדרן עלך ארבעה ראשי שנים

35 **משנה** אם אינן מכירין אותו משלחין עמו אחר להעידו. בראשונה היו מקבלין עדות החדש מפל
36 אדם, משקלקלו הביתוסים התקינו שלא יהיו מקבלין אלא מן המכירין. **גמרא** מאי אחר? חד,

וחד

ראש השנה. אם אינן מכירים - פרק שני דף כב עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל" - (שטיינזלץ) רש"י תוספות

1 וחד מי מהימן - תימה: כי לא מהימן נמי מחלל את השבת לילך שם, שמא יצטרף עם אחר.
2 כדתנן ב"ק (לעיל ע"א) גבי אב ובנו דילכו, לא מפני שיצטרפו זה עם זה, אלא שאם
3 יפסל האחד - שיצטרף השני עם אחר! ונראה דלא מקשה דיאך אחר מחלל שבת כיון דלא
4 מהימן לחודיה, אלא מקשה על לישנא דמתני', דנקט אחר, דמשמע דחד מהימן.

5 **אלא** מאי אותו. אותו זוג - תימה: מאי קאמר?
6 אני יכול לומר אחד מאותו חוג.

7 **סהרא** אחרינא הוה - י"ל: דמיירי בעד אחד
8 שראה החדש, שהלך רבי נהוראי
9 להצטרף עמו, ולהעיד נמי על החדש. והא דקתני
10 בברייתא להעיד עליו - אחדש קאי. אבל בירר
11 ובתוספתא (פ"א) מוכח בהדיא דבהכרת העד
12 מיירי, שהלך ר' נהוראי להעיד עליו דכשר. וכן
13 פרש"י. וקאי פירכא ד"אי הכי" אתרי שיגרי.

14 **להטעות** את חכמים - שאירע יום ל' של אדר
15 בשבת, ולא נראה החדש בזמנו.
16 ובייתוסין מתאזין שיהא יום א' של פסח בשבת,
17 כדי שתהא הגפת העומר באחד בשבת, ועצרת
18 באחד בשבת לפי שהיו דורשין ממחרת השבת -
19 שבת בראשית, כמשמעה, כך פ' בקונטרס. וא"ת:
20 ומה מרדכי? והלא מתקלקלן לענין פסח! וי"ל:
21 דלא חשיבי ליה קלקול, משום דדרשי "אתם" -
22 ואפי' מוידים.

23 **מוליד** ומביא מעלה ומוריד - בירושלמי משמע
24 כדי שלא יטעו לומר שהוא כוכב. דא"ר
25 אסי: חזינא כוכבא דנחית וסליק, חזינא כוכבא
26 דאזיל אתאי.

27 **גזירה** משום ר"ח חסר שחל להיות בע"ש - ה"נ
28 הוה מצי למימר משום ר"ח מלא שחל
29 להיות בשבת מהני טעמי דמפרש.

1 **וחד מי מהימן? והתניא:** מעשה שבא הוא ועדין
2 עמו להעיד עליו! - אמר רב פפא: מאי "אחר"
3 זוג אחר. הכי נמי מסתברא, דאי לא תימא הכי
4 "אם אינן מבירין אותו", מאי "אותו"? אילימא אותו
5 חד וחד מי מהימן? "משפט" כתיב ביה! אלא מאי
6 "אותו" אותו הוה, הכי נמי מאי "אחר" זוג אחר. -
7 וחד לא מהימן? והתניא: מעשה ברבי נהוראי שהלך
8 אצל העד להעיד עליו בשבת באישא! - אמרי: רבי
9 נהוראי סהרא אחרינא הוה בהדיא, והא דלא חשיב
10 ליה משום פבורו של רבי נהוראי. רב אשי אמר:
11 רבי נהוראי, סהרא אחרינא הוה באישא, ואול רבי
12 נהוראי לאצטרופי בהדיא. - אי הכי מאי למימרא?
13 מהו דתימא: מספיקא לא מחללינן שבתא, קא
14 משמע לן. כי אתא עולא, אמר: קדשוה לירחא
15 במערבא. אמר רב פהנא: לא מיבעיא עולא דנברא
16 רבה הוא, דמהימן, אלא אפילו איניש דעלמא נמי
17 מהימן. מאי מעמא? כל מילתא דעבידא לאגלוזי לא
18 מושקרי בה איניש. תניא נמי הכי: בא אחד בסוף
19 העולם ואמר "קדשו בית דין את החדש" נאמן.
20 "בראשונה היו מקבלין עדות החדש מפל אדם"

21 וכו': תנו רבנן: מה קלקול קלקלו הברייתוסין? פעם אחת בקשו ברייתוסין להטעות את
22 חכמים, שברו שני בני אדם בארבע מאות זוז, אחד משלנו ואחד משלהם. שלהם
23 העיד עדותו ויצא. שלנו, אמרו לו: אמור ביצד ראית את הלכנה? אמר להם: עולה
24 הייתי במעלה אדומים, וראיתו שהוא רבוי בן שני סלעים, ראשו דומה לעגל, אזניו
25 דומין לגדי, קרניו דומות לצב, וחננו מונחת לו בין ירכותיו. והצצתי בו, ונרמתי
26 ונפלתי לאחורי. ואם אין אתם מאמינים לי הרי מאתכם זוז צורין לי בסדיני. אמרו לו:
27 מי הזקיףך לכך? אמר להם: שמתני שפקשו ברייתוסים להטעות את חכמים, אמרתיו:
28 אלך אני ואודיע להם, שמא יבואו בני אדם שאינם מהוגנין, ויטעו את חכמים. אמרו
29 לו: מאתים זוז נתנין לך בכתנה, והשוכרך ימתח על העמוד. באותה שעה התקינו
30 שלא יהו מקבלין אלא מן המכירין. **משנה** בראשונה היו משיאין משואות, משקלקלו
31 הכותים התקינו שיהו שלוחין ויצאין. ביצד היו משיאין משואות? מכיזין פלוגסאות
32 של ארו ארובין, וקנים, ועצי שמן, וענורת של פשתן. וכורד במשיחה, ועולה לראש
33 ההר, ומצית בהן את האור. ומוליד ומביא, ומעלה ומוריד, עד שהוא רואה את הכיר
34 שהוא עושה בן בראש ההר השני, וכן בראש ההר השלישי. ומאן היו משיאין משואות
35 מהר המזשחה לסרטבא, ומסרטבא לגרופינא, ומגרופינא לחורון, ומחורון לבית בלתין,
36 ומבית בלתין לא זוז משם, אלא מוליד ומביא ומעלה ומוריד, עד שהיה רואה כל
37 הגולה לפניו במדורות האש. **גמרא** מאי משמע דמשיאין לישנא דיקוד הוא דכתיב
38 "וישאם דוד ואנשיו" ומתרגמינן: ואוקדינן דוד. תנו רבנן: אין משיאין משואות אלא
39 על החדש שגראה בזמנו לקדשו, ואימתי משיאין לאור עיבורו. למימרא דאחסר ערבינו,
40 אמלא לא ערבינו, מאי מעמא? - אמר רבי יודא: גזירה משום ראש חדש חסר שחל
41 להיות בערב שבת. אימת עבדי באפוקי שבתא. דאי אמרת נעביד נמי אמלא אתו
למיטעי

1 **גמרא** וחד מי מהימן - להכשירו לזה בחוקת נאמן. מעשה שבא - העד לפני ב"ד
2 בשבת להעיד על החדש. ועדין עמו - להחזיקו נאמן. חד מי מהימן - לעדות החדש.
3 משפט כתיב ביה - "כי חק לישראל הוא משפט" וגו'. באישא - כשישבה סנהדרין שם,
4 ושם היו מקדשין את החדש. משום פבורו דרבי נהוראי - שהרי לא הוזכר ר' נהוראי
5 אלא ללמד ממנו שאדם גדול כמותו נהג היתר
6 בדבר, ואין כבודו שניא את ראיותיו אף
7 מתבירו הקטן ממנו. סהרא אחרינא הוה באישא
8 - המכיר את העד הוה. מספיקא - שמא אין
9 אותו העד בבית, להפיקות את החכמים -
10 שאירע יום ל' של אדר בשבת, ולא נראה חדש
11 בזמנו, והבייתוסין מתאזין שיהא יום ראשון של
12 פסח בשבת, כדי שתהא הגפת העומר באחד
13 בשבת ועצרת באחד בשבת. לפי שהן דורשין:
14 "ממחרת השבת יניפנר" - ממחרת שבת
15 בראשית, כמשמעה. ושכרו שני בני אדם להעיד
16 שראו את החדש היום. אחר משלנו - ולא
17 הכירוהו. מאתים זוז נתנין לך בכתנה - ותהא
18 רשאי לעבך, ואעפ"י שלא השלמת תנאי שלך
19 לשוכרך. דיש רשות לב"ד לקנוס ממון ולעשותו
20 הפקר, כדאמרינן ביבמות (דף פ"ב) מניין
21 שהפקר ב"ד הפקר - שנאמר: "וכל אשר לא יבא
22 לשלשתי היםים וגו' יחרם כל רכושו" וגו' (עזרא
23 י). יפתח על העמוד - למלקות, כדאמרינן
24 במסכת מכות (דף כ"ב), כופת שתי ידיו על
25 העמוד. **מתני'** בראשונה היו משיאין משואות
26 - לאור שקדשו החדש, ולא היו צריכין לשכור
27 שלוחים לשלוח לגולה להודיע, כי המשואות
28 מודיעים אותן. משקלקלו הכותים - והשיאו גם
29 הם משואות, שלא בזמן החדש, להטעות
30 ישראל. וב"ד לא היו משיאין משואות אלא
31 בחדש שנתקדש ביום ל', כדאמרינן בפירקין.
32 וכשלא היו משיאין לערב של יום ל' - הכל
33 יודעין שהחדש מעובר. ופעם אחת עיברו ב"ד
34 את החדש ולא השיאו משואות לערב ל',
35 והכותים השיאום בהרים שלהם, והטעו את בני
36 הגולה לעשותו חסר. כלונסות - פירסין
37 בלע"ז. ארובים - כדי שיראו למרחוק, וקנים
38 ועצי שמן ונעורת של פשתן - כל אלו מרבים
39 שלהבת. וכורדן בפשיחה - לונצי' בלע"ז.
40 קושרם בחוט של משיחה בראשי הכלונסיות.
41 ומאן היו משיאין משואות - מה שם ההרים.
42 מהר המזשחה - מתחילין. הוא הר היותים שלפני
43 ירושלים, עד שראוין שענושין בן ביהר סרטבא
44 לחורון וכו'. את הגולה - בני בבל אנשי
45 פומבדיתא, והמה מודיעין לכל בני מדינת בבל.
46 כמדורת אש - מפרש בגמרא. מדורת אש -
47 לשון היסק גדול. **גמ'** לקדשו - להודיע
48 שנתקדש. לאור עיבורו - לערב יום שלשים
49 נגהי ל"א. יום שלשים קרוי יום עיבורו,
50 כדאמרינן לעיל (דף י"ב), על שני אדרים
51 שמקדשין אותם ביום עיבוריהם. ועל שם
52 שזמנו מעברין את חדש היוצא קרוי יום עיבור.
53 ר"ח חסר - ר"ח הנקבע ביום שלשים, שהחדש
54 היוצא נמצא עכשיו חסר. שחל להיות בע"ש -
55 ולא נוכל לחלל שבת לאורו להשיא משואות,
56 ונשיא אותם למש'. ואי אמרת - שגהא רגילין
57 בין אחסר בין אמלא.

ראש השנה דף כב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רא

מאות וזו, שיעידו שראו את הלבנה בשבת ויתקדש החודש ביום
זה, וממילא יחול יום טוב בשבת. אחד מהעדים היה משלנו, שאינו
בייתוסי, והם לא הכירוהו, ואחד העדים היה משלםם – בייתוסי.
אותו העד שהיה משלםם, העיד עדותו, ויצא, ואילו אותו העד
שמשלנו, אמרו לו – שאלוהו הדיינים, אמור, כיצד ראית את
הלבנה. אמר להם בדרך משל וחידיה, עולה הייתי במעלה ארומים
[שם מקום], וראיתי שחור [היחור] רבוע בין שני סלעים, ראשו
דומה לענף, ואינו דומין לגר, קרניו דומות לצבי, ונבנו מונחת לו
בין ירכותיו, והצצתי בו, ונתתני, ונפילתי לאחור, ובוה רמז להם
שאין העדות אמיתית, והוסיף, ואם אין אתם מאמינים לי שאין
העדות נכונה, הרי מאתים וזו שקיבלתי עבור עדות זו, צדוהין לי
בסדני – בבגדי. אמרו לו הדיינים, מי הוקיקך לכך – מדוע הסכמת
להשכר על ידם, אם אין כוונתך להעיד שקר. אמר להם, שמעתי
שפקשו בייטוסים להטעות את חכמים על ידי עדי שקר, אמרתי
בליבי, אלף אני ואשכר להם, ואודיע להם לחכמים שזו עדות שקר,
שלא יבואו בני אדם שאינם מהוגני, וישיכרו לבייתוסים, ויטעו את
חכמים. אמרו לו הדיינים, מאתים וזו שקיבלת מהם נתונין לך
במתנה, אף שלא קיימת את תנאם ולא העדת שקר, שהפקר בית
דין הפקר, ובבכחם לקנוס את הבייתוסים, והשופך, ויפתח על
העמוד לקבל מלקות. מאותה שעה התקינו חכמים שלא יהו מקבלין
עדות זו אלא מן המכירין, כמבואר במשנתנו.

משנה

במשנה יבואר איך היו מודיעים לישראל שבחוץ לארץ שבית דין
קידשו את החודש: בראשונה, כשהיו מקדשים את החודש היו
משיאין משואות – מדליקים מדורות אש בראשי ההרים לאחר
שהתקדש החודש, והיו רואים זאת בני הגולה ויודעים שהתקדש
החודש. משקלקלו הכותים, וכדי להטעות את ישראל היו משיאים
משואות אף כאשר לא התקדש החודש, התקינו שיהיו שלוחין של
בית דין ויצאין ומודיעים מתי התקדש החודש.
מבאר המשנה: קודם שקלקלו הכותים, כיצד היו משיאין
משואות, מביאין בלונסאות – קורות עצים של ארז ארובין, וקנים,
ועצי שמן, ונעורת של פשתן, שכל אלו מרבים את השלהבת,
וכורך את כל אלו בראשי הכלונסאות במשיחה – בחבל, ועולה
לראש ההר, ומצית בהן את הארז, ומוליך ומביא ומעלה ומוריד את
המשואה, עד שהוא רואה את הכבד שהוא עושה בן בראש ההר
השני, וכן היו עושים בראש ההר השלישי, וכן הלאה בכל ההרים
המנויים להלן. מבאר המשנה: ומאין היו משיאין משואות, מהר
המשיחה – הר הזיתים, שהוא ההר הסמוך ביותר לירושלים, להר
סרטכא – עד שראו שעושים כן בסרטכא, ומסרטכא לגרופינא,
וגרופינא לחורון, ומחורון לבית בלתי, ובית בלתי, שהוא בסוף
ארץ ישראל, לא וזו משם משיאי המשואות, אלא מוליך ומביא
ומעלה ומוריד עד שהיה רואה את כל הגולה לפניו במדורת האש.

גמרא

הגמרא מבררת את הלשון 'משואות' שבמשנה. שואלת הגמרא:
מאי משמע ד'משיאין', לישנא דיקוד הוא – מנין לנו שלשון 'משיאין'
היא הדלקת אש. משיבה הגמרא: דכתיב במלחמת דוד עם
הפלשתים, לאחר שניצחם (שמואל ב' ה' כא) ויעבבו שם את עצביהם
וילאליהם וישאם דוד ואנשיו, ומתרגמין 'ואוקרין דוד', כלומר
שרפם באש.

*

הגמרא מבאר באלו מקרים היו מדליקים משואות: תנו רבנן, אין
משיאין משואות אלא על תחש שגדא בזמנו – ביום שלשים,
לכדשו – להודיע לבני הגולה שראש חודש נקבע ליום שלשים.

ואם כן קשה, וחד מי מהימן – וכי עד אחד נאמן להעיד על כשרות
אדם אחר, והתניא, מעשה שפא בשבת לבית הדין להעיד על
החודש, הוא – העד שראה את הלבנה, ועדיו עמו, להעיד עליו
שהוא כשר, ומלשון 'עדיו' משמע שבאו שנים, ואם היה די באחד
לא היו שנים מחללים את השבת.

מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, מאי לשון 'אחר' שבמשנה, היינו וזו
עדים אחר, ושנים בודאי נאמנים. מוכיחה זאת הגמרא: הכי נמי
במסכתא, דאי לא תיקא הכי שהכוונה לזוג עדים, אם כן קשה
תחילת המשנה, ששנינו בה 'אם אינן מכירין אותו', וקשה, מאי
'אותו', אילימא 'אותו' היינו חד – עד אחד שראה את הלבנה, וחד
מי מהימן, ודרי בקידוש החודש 'משפא' כתיב ביה, שנאמר (תהלים
פא ד) כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב, ובמשפט שבבית
דין יש צורך בשני עדים. אלא ודאי מאי 'אותו', אותו הוה שראה
את הלבנה, והכי נמי מאי 'משלחין עמו אחר' להעיד על כשרותו,
היינו וזו אחר, אך עד אחד אינו נאמן על כשרות אדם אחר.

מקשה הגמרא: וכי חד לא מהימן להעיד על כשרות האדם,
והתניא, מעשה רבי נהוראי שהלך אצל העד שראה את הלבנה,
כדי להעיד עליו שהוא כשר, והיה זה בשבת, וחיללה כדי להעיד
עליו ב'אושא', ששם ישבה הסנהדרין, ומשמע מהברייתא שהיה
לבדו, והיה נאמן, שאם לא כן לא היה מחלל את השבת. מתרצת
הגמרא: אמרי, במעשה זה של רבי נהוראי, שהיה אחרניא הוה
בהריה – עד נוסף היה עמו להעיד על כשרות העד, והא דלא חשיב
ליה – והטעם שלא הוזכר השני בברייתא, משום כבודו של רבי
נהוראי, שבאה הברייתא ללמד שמותר לחלל את השבת לצורך
זה מכך שאדם גדול כרבי נהוראי עשה כן, ואין זה מכבודו
שילמדו דין זה אף מהעד הנוסף שהיה עמו, שהיה קטן ממנו.
תירוץ נוסף: רב אשי אמר, באמת רבי נהוראי הלך לבדו, כיון שידע
ד'הא אחרניא הוה באושא' – שיש עד נוסף באושא המכיר את
העד שראה את הלבנה, ואול רבי נהוראי לאצטרופי בהריה – והלך
רבי נהוראי להצטרף עמו לעדות זו, אך לעולם עד אחד אינו נאמן
להעיד על כשרותו של עד הראייה.

מקשה הגמרא: אי הכי, מאי למיכא – מה חידשה הברייתא, ודרי
פשוט שמותר לחלל שבת כדי להעיד על כשרות עד הראייה.
מתרצת הגמרא: מהו דתיקא, כיון שאין זה ודאי שראוהו העד
שבאושא המכיר את עד הראייה ויהיה בביתו באותו זמן ויצטרף
לרבי נהוראי, מספיקא לא מחללין שבתא, קא משמע לן שמוחללים
שבת אף על הספק, ולכן הותר לרבי נהוראי ללכת לאושא בשבת.
הגמרא מביאה מעשה בענין דומה, שבו האמינו לעד אחד: כי
אמא – כשבא עולה לבבל, אמר, קרשתי לרחא במערבא – קידשו
בית הדין שבארץ ישראל את החודש ביום פלוני. אמר רב פהנא,
לא מיבעיא עולא, דנבא רבה הוא, דמהימן – אין צורך לומר
שעולא נאמן בדבריו, שהרי אדם גדול הוא, אלא מפילו איניש
דעלמא – סתם אדם נמי מהימן. ומאי מעמא, כיון דכל מילתא
דעבדא לאנלוזי – כל דבר שעתיד להתגלות, כמו היום שנקבע
לראש חודש, שעתיד הדבר להתפרסם, לא משקרי בה איניש – אין
בני אדם משקרים בכך, ולכן גם עד אחד נאמן בזה. מסייעת לזה
הגמרא מברייתא: תניא נמי הכי, אפילו אם בא אחד בסוף העולם,
שאין מכירין אותו כלל, ואמר 'קדשו בית דין את תחש', נאמן.

*

שנינו במשנה: בראשונה היו מקבלין עדות תחש מכל אדם וכו',
משקלקלו הבייתוסים התקינו וכו'.

הגמרא מבאר מה היה קלקולם: תנו רבנן, מה קלקול קלקלו
הבייתוסין, שפעם אחת כשחל שלשים באדר בשבת, בקשו
הבייתוסין להטעות את החכמים, כיון שלפי ההלכה העומר קרב
ממחרת יום טוב ראשון של פסח, ולפי טעותם יש להקריבו ביום
ראשון בשבוע, ורצו לגרום שיחול יום טוב של פסח בשבת,
ויקריבוהו בית דין ממחרת הפסח, כפי הדין, ויחול יום זה ביום
ראשון בשבוע, כפי טעותם, ולצורך כך שכרו שני בני אדם פארבע

רב ראש השנה דף כג עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש)

59 **בִּי רַב, עֲשֵׂה מִיְּמֵי אַרְזִים הֵם, שְׁנָאִמְרַר (ישעיה מא ט)** **אֲתָן בְּמִדְבָּר אֲרִי**
 60 **שָׁמָּה וְהֵרֶם וְעַץ שָׁמֶן אֲשֵׁים בְּעֶרְכָּה בְּרוֹשׁ תִּדְהֵר וְהָאֲשֹׁר יִחְדוּ,**
 61 **מִבְּאֵרֵת הַגְּמְרָא: 'אֲרִי' הֵינּוּ אֲרִיזָא, 'שָׁמָּה' הֵינּוּ תוֹרֵינְתָא, 'הֶדֶס'**
 62 **הֵינּוּ אֶסְפָּא, 'עֵץ שָׁמֶן' הֵינּוּ אֶפְרַסְמָא – עֵץ שֶׁמֶן אֶפְרַסְמוֹן, 'בְּרוֹשׁ'**
 63 **הֵינּוּ בְּרִיתָא, 'תִּדְהֵר' הֵינּוּ שְׂאֵנָא, 'הָאֲשֹׁר' הֵינּוּ שׁוֹרִיבְנָא. שׂוֹאֵלֵת**
 64 **הַגְּמְרָא: הֵנִי – מֵינִים אֵלּוּ שֶׁהוֹכְרוּ בִּפְסוּק, רַק שֶׁכָּעָה הוּא, וְהִיכֵן**
 65 **מֵצִינוּ עֲשֵׂרָה מֵינֵי אַרְזִים. מִשִּׁיבָה הַגְּמְרָא: כִּי אֶתָּא – כִּשְׁבָא רַב**
 66 **דִּמִּי לִבְבַל אֶמְרַר, חוֹסִיפּוֹ עֲלֵיהֶם וְעַל הַמֵּינִים שֶׁהוֹכְרוּ בִּפְסוּק**
 67 **אֲלוֹנִים, אֶלְמוֹנִים וְאֶלְמוֹנִין. מִבְּאֵרֵת הַגְּמְרָא: אֲלוֹנִים הֵם בּוֹשְׁמִי,**
 68 **אֶלְמוֹנִים הֵם בְּלוֹטִי, וְאֶלְמוֹנִין הֵם בְּסִיתָא. אִיבָא דְאֶמְרַר, שֶׁשְׁלֵשֶׁת**
 69 **הַמֵּינִים שֶׁחוֹסִיפוֹ, הֵם אֲלוֹנִים, עֶרְמוֹנִים, אֶלְמוֹנִין. מִבְּאֵרֵת הַגְּמְרָא:**
 70 **אֲרִוִּים הֵם עֲרִי, עֶרְמוֹנִים הֵם דּוֹלְבִי, וְאֶלְמוֹנִין הֵם בְּסִיתָא.**
 71 *
 72 אגב שהוזכרו בגמרא עצי אלמוגים, מביאה הגמרא דרשה בענין
 73 זה: נאמר בפסוק לגבי הנחל שיצא לעתיד לבא מבית המקדש
 74 (ישעיה לג כא), **יֵצֵא אֲדִיר לֹא יִצְבְּרוֹ, כְּלוֹמַר, גַּם 'צִי אֲדִיר' לֹא יוֹכֵל**
 75 **לעבור בו מחמת שטף מימיו. ומזהו 'צִי אֲדִיר', אֶמְרַר רַב, וְזוֹ בּוֹרֵי**
 76 **נִזְוֵלָה – אֵנִיה גְּדוּלָה בְּיוֹתֵר. מִבְּרֵית הַגְּמְרָא: חִיבִי עֲבָדוּ – לֹאִיזָה**
 77 **צוֹרֵךְ עוֹשֵׂה אוֹתָהּ. מִבְּאֵרֵת הַגְּמְרָא: אֵנִיה וְזוֹ מִשְׁמֶשֶׁת לַעֲקֵרֶת עֵצִי**
 78 **אלמוגים מקרקע הים, וכך עושים, מִיְּתוֹ שֵׁית אֶלְפִי גִבְרִי – מִבְּיָאִים**
 79 **שֶׁשֶׁת אֶלְפֵי אִישׁ, וְהֵם עוֹבְדִים בְּתִרְסֵר יִרְחֵי שָׁתָא – בִּמְשָׁךְ שָׁנִים**
 80 **עֶשֶׂר חֹדֶשִׁי שָׁנָה, וְאֶמְרַר לֵה – יוֹשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּבְּיָאִים תִּרְסֵר אֶלְפִי**
 81 **גִּבְרִי – שָׁנִים עֶשֶׂר אֶלֶף אֲנָשִׁים, בְּשִׁיתָא יִרְחֵי שָׁתָא – בִּמְשָׁךְ שֶׁשֶׁה**
 82 **חֹדֶשִׁי שָׁנָה, וְיִסְעָנִי לֵה חָלָא – וְהֵם מִטְעִינִים חוֹל עַל הַסְפִּינָה עַד**
 83 **דְּשִׁבְנָא – עַד שֶׁהִיא שׁוֹקֶעֶת וְעוֹמֶדֶת עַל קִרְקַעִית הֵים, וְעֵדִינן רֹאשׁ**
 84 **הַסְפִּינָה מֵעַל הַמַּיִם, כִּיּוֹן שָׁן אֲרִי הַמַּיִם עֲמוּקִים כֹּל כֵּךְ בִּמְקוֹם**
 85 **שֶׁגִּדְלִים שֶׁם הָאֶלְמוֹגִים, וְנִחִית בִּין אֶמְלוֹרִי – יוֹרֵד מִהַסְפִּינָה אֶדָם**
 86 **הַמְּלוּמֵד לְשׁוֹט מִתַּחַת לַמַּיִם, וְקָטֵר אֶמְלוֹרִי דְּבִיתָא בְּכִסִּיתָא –**
 87 **וְקוֹשֶׁר חֲבִלִי פֶשֶׁתִּין (שֶׁהֵם חֲזָקִים מֵאֵד) בְּשׁוֹרְשֵׁי עֵצִי הָאֶלְמוֹגִים,**
 88 **וְקָטֵר לָהּ – קוֹשֶׁר אֶת הַקֶּצֶה הַשֵּׁנִי שֶׁל הַחֲבִלִים בְּכִסִּיתָא – בְּאוֹתָהּ**
 89 **סְפִינָה הַעוֹמֶדֶת עֵתָּה בִּסְמוּךְ, עַל קִרְקַע הֵים, וְנִמְלִי חָלָא וְשָׁוִי**
 90 **לְבָרִיא – וְאַחֵר כֵּךְ נוֹטְלִים הַפּוֹעֵלִים אֶת הַחוֹל שֶׁבִּסְפִינָה וּמִשְׁלִיכִים**
 91 **אוֹתוֹ הַחוּצָה, וְכִפָּה דְּמִלָּא – וּכְכֹל שֶׁהַסְפִּינָה נַעֲשִׂית קֹלָה וְעוֹלָה**
 92 **לַמַּעֲלָה, עֲקָרָא וּמִתָּא – הִיא עוֹקֶרֶת אֶת הָאֶלְמוֹגִים מֵעַמְלָה אוֹתָם**
 93 **לַמַּעֲלָה, וּמִחֲלִיף עַל חֵד תְּרִין בְּכִסְפָּא – וְהָאֶלְמוֹגִים הֵם חֲשׁוּבִים**
 94 **וְיָקִרִים, עַד שֶׁעֲבוּר מִשְׁקַל מִסּוּיִם שֶׁל אֶלְמוֹגִים מְקַבְּלִים מִשְׁקַל**
 95 **כָּפוֹל שֶׁל כֶּסֶף.**
 96 אומרת הגמרא: תֵּלֶת פְּרוּוֹתָא תְּוִיִּין – יֵשׁ שְׁלֹשָׁה נְמִלִּים שִׁיּוּרִידִים
 97 בָּהֶם אֵינִיּוֹת לַעֲוֹמֵק הֵים וּמוֹצִיאִים מִמֶּנּוּ דְּבָרִים יָקִרִים, תְּרִיתִי בִּי
 98 (אֶרְמָא) [רֹמְאִי] – שְׁנֵי נְמִלִּים הֵם אֶצֶל הָרוֹמָאִים, וְהָדָא דְּבִי פְּרָסָא
 99 – וְנִמְלֵ אֶחָד אֶצֶל הַפֶּרְסִים. דְּבִי (אֶרְמָא) [רֹמְאִי] מִסְּקֵן בְּסִיתָא –
 100 אֶצֶל הָרוֹמָאִים מַעֲלִים מֵהֵים עֵצִי אֶלְמוֹגִים, דְּבִי פְּרָסָא מִסְּקֵן
 101 מְרַנְנִיתָא – וְאֶצֶל הַפֶּרְסִים מַעֲלִים מִקְרַקַּעִית הֵים מִרְגְּלִית, עַל יָדִי
 102 בְּנֵי אֶדָם הַיּוֹדְעִים לְשׁוֹט מִתַּחַת לַמַּיִם, וְלִגְדוֹל חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל נִמְל
 103 הַפֶּרְסִים, מְקַרְיָא פְּרִוּוֹתָא דְּשִׁמְהִיג – הוּא קְרִי נְמֵל הַמְּלוּכָה.
 104 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִימָרָא נּוֹסֶפֶת בְּעִנְיָן עֵצִי אֲרִזִּים: אֶמְרַר דְּבִי יוֹחֲנָן, כֹּל
 105 שִׁיפָה וְשִׁיפָה וְעֵצִי שִׁיטָהוּ שְׁנִמְלֵו הַנִּכְבְּרִים מִירוּשָׁלַיִם כִּשְׁהַחֲרִיבוֹהָ,
 106 עֲתִיד תִּקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַחֲוִינָן לֵה, שְׁנָאִמְרַר (ישעיה מא ט) **אֲתָן**
 107 **בְּמִדְבָּר אֲרִי שָׁמָּה, וּמִכָּךְ שֶׁלֹא נֹאמַר 'אֲטַע' אֵלָּא 'אֲתָן', מִשְׁמַע**
 108 **שִׁיטוֹל עֲצִים מִמְּקוֹם אֶחָד וְיִתְנֵם כָּאן, וְהֵם אוֹתָם עֲצִים שֶׁנִּטְלוּ**
 109 **הַנִּכְבְּרִים, וְאִין 'מִדְבָּר' אֶחָד כָּאן אֵלָּא 'ירוּשָׁלַיִם, שְׁנָאִמְרַר (שם טו ט)**
 110 **'צִיּוֹן מִדְבָּר הָיְתָה וְגו' יְרוּשָׁלַיִם שֶׁמֶמְקָהּ.**
 111 מִימָרָא נּוֹסֶפֶת: וְאֶמְרַר דְּבִי יוֹחֲנָן, כֹּל הַלּוּמֵד תּוֹרָה וְאִינוּ מְלַמְּדָהּ
 112 לְאַחֲרִים, דּוּמָה לְהֵרֶם הַמִּפְּיץ רִיחַ טוֹב, אֵךְ נִמְצָא בְּמִדְבָּר, שְׁאִין
 113 מִמֶּנּוּ תוֹעֵלֶת. אִיבָא דְאֶמְרַר מִימָרָא וְזוֹ בְּאוּפֵן אַחֵר, כֹּל הַלּוּמֵד תּוֹרָה,
 114 וְלִמְלָמְדָהּ לְאַחֲרִים, בְּמִקּוֹם שְׁאִין תְּלִמְדִי חֲכָמִים אַחֲרִים, דּוּמָה לְהֵרֶם
 115 הַנִּמְצָא בְּמִדְבָּר, דְּמִתּוֹךְ כֵּךְ הוּא חֲכִים בְּיוֹתֵר, שְׁנוֹתֵן רִיחַ טוֹב
 116 בְּמִקּוֹם שֶׁלֹא מִצְוִיִּים בּוֹ הֶדְסִים.

1 לְמִימְעִי – עֲשׂוּיִים בְּנֵי הַגּוֹלָה לְטַעוֹת, שֶׁכִּשְׂרִירוֹת אֶת הַמִּשְׁוֹאוֹת
 2 בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת יִסְתַּפְקוּ דְּבַר, אֶמְרַר, שְׁמָא הֵא – חֹדֶשׁ זֶה חֶסֶר הוּא,
 3 וְהִיהָ רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּיוֹם שִׁשִּׁי, וְהֵא דְלֹא עֲבִיד מֵאֶתְמוֹל, בְּמוֹצָאֵי
 4 הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁים, מִשּׁוֹם דְלֹא אֶפְשָׁר, שְׁהִיהָ זֶה לֵיל שֶׁבֶת. אוֹ דְלִמָּא,
 5 חֹדֶשׁ מֵלֹא הוּא, וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ הִיהָ בִּשְׁבֶּת, בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁים וְאַחֵר,
 6 וּבְיוֹמֵנוּ עֲבָדוּ – וַעֲשׂוּ אֶת הַמִּשְׁוֹאוֹת בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת שֶׁהוּא זְמַנָּם
 7 הַקְּבוֹעַ. וּמִחֲמַת חֲשֵׁשׁ טַעוֹת זֹו תִּיקְנוּ שִׁישִׂאוּ מִשְׁוֹאוֹת רַק בְּחֹדֶשׁ
 8 חֶסֶר, וּבִזָּה אִין חֲשֵׁשׁ טַעוֹת, שְׁהִי כִשְׂרִירוֹ מִשְׁוֹאוֹת בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת
 9 יִכְבִּנו שֶׁהַחֹדֶשׁ נִקְבַע בְּיוֹם שְׁלִישִׁים וְהוּא חֶסֶר, כִּיּוֹן שְׁאֵם הִיהָ
 10 הַחֹדֶשׁ מֵלֹא וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ הִיהָ בִּשְׁבֶּת, לֹא הִיוּ מִשִּׁיאִים מִשְׁוֹאוֹת
 11 כֹּלָּל.
 12 מִמִּשְׁכִּיבָה הַגְּמָרָא לַהֲקִשּׁוֹת: וְלִיעֲבִיד מִשְׁוֹאוֹת בֵּין אֶמְלָא בֵּין אֶחָסֶר,
 13 וְרַק בִּי מִקְּלַע (כִּשְׁיַחֲלוֹל) רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּעֶרְבִי שְׁבֶּת, וְהִיהָ הַחֹדֶשׁ חֶסֶר,
 14 לֹא לִיעֲבִיד כֹּלָּל, אֵף לֹא בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת, וְכִיּוֹן שִׂירָאוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה דְלֹא
 15 עֲבָדִין מִשְׁוֹאוֹת בְּמוֹצָאֵי שְׁבֶּת, וּמֵאִידִךְ יַדְעוּ דְעֲבָדִין גַּם אַחֲרֹדֶשׁ
 16 מֵלֹא, מִידַע יִדְעוּ דְחֶסֶר הוּא, וְלִכֵּן לֹא הִישִׂאוּ מִשְׁוֹאוֹת בְּמוֹצָאֵי
 17 שֶׁבֶת, וּבְלִיל עִיבּוּרוֹ לֹא הִישִׂאוּ מִחֲמַת אִיסוּר שֶׁבֶת, שְׁאִילוֹ הִיהָ
 18 מֵלֹא וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ הִיהָ בִּשְׁבֶּת, הִיוּ מִשִּׁיאִים מִשְׁוֹאוֹת בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת,
 19 כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּשִּׁיאִים עַל כֹּל חֹדֶשׁ מֵלֹא, וּמִדּוּעַ הוֹצַרְכוּ לְתַקֵּן שֶׁלֹא
 20 יִשִּׂאוּ כֹּלָּל בְּחֹדֶשׁ מֵלֹא.
 21 דוּחָה הַגְּמָרָא: אֶפְּלִי הֵכִי אֲתוֹ לְמִימְעִי, שֶׁכִּשְׂרִירוֹ שֶׁלֹא הִישִׂאוּ
 22 מִשְׁוֹאוֹת בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת לֹא יִכְבִּנו בְּהִכְרַח שֶׁהִטַּעַם שֶׁלֹא הִישִׂאוּ הוּא
 23 מִחֲמַת שְׁהִיהָ הַחֹדֶשׁ חֶסֶר, וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ חֹל בְּיוֹם שִׁישִׁי, אֵלָּא אֶמְרַר,
 24 הֵא חֹדֶשׁ מֵלֹא הוּא, וְהִיוּ צָרִיכִים לַהֲשִׂיא מִשְׁוֹאוֹת בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת,
 25 וְהֵא דְלֹא עֲבָדוּ, אִיתְּנוּסִי הוּא דְאִיתְּנוּסִי – אִירַע אֹנֶס לַמִּמּוֹנִים עַל
 26 הַשָּׂאֵת הַמִּשְׁוֹאוֹת עַל יְדֵי הַשִּׁיכּוּרוֹת מִשְׁתִּית שֶׁבֶת.
 27 מִמִּשְׁכִּיבָה הַגְּמָרָא לַהֲקִשּׁוֹת: עֵדִינן קֶשֶׁה, מִדּוּעַ תִּיקְנוּ שִׁישִׂאוּ רַק
 28 בְּחֹדֶשׁ חֶסֶר, וְלִיעֲבִיד מִשְׁוֹאוֹת רַק אַחֲרֹדֶשׁ מֵלֹא, וְלֹא לִיעֲבִיד אֶחָסֶר
 29 כֹּלָּל, וְאֵם יַחֲלוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ בִּשְׁבֶּת יִשִּׂאוּ בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת, וְאֵם יַחֲלוֹ
 30 בְּיוֹם שִׁישִׁי לֹא יִשִּׂאוּ כֹּלָּל, וְיִכְבִּנו בְּנֵי הַגּוֹלָה שֶׁזֶה מִחֲמַת שֶׁהַחֹדֶשׁ
 31 חֶסֶר, וּכְמוֹ כֹּל חֹדֶשׁ חֶסֶר שְׁאִין מִשִּׁיאִים בּוֹ, וְלֹא יִתְלוּ זֹאת
 32 בְּשִׁיכּוּרוֹת הַשֶּׁבֶת, שֶׁהוּא דְבַר שְׁאִינוּ מִצְוִי.
 33 מִשְׁכִּיבָה הַגְּמָרָא: אֶמְרַר אֶפְּלִי, אֵכֵן הִיהָ אֶפְשָׁר לְתַקֵּן כֵּן וְלֹא לַחֲשׁוֹשׁ
 34 לְטַעוֹת, וְהִטַּעַם שֶׁמִּשִּׁיאִים בְּחֹדֶשׁ חֶסֶר וְלֹא בְּחֹדֶשׁ מֵלֹא הוּא
 35 מִשּׁוֹם בִּיטוֹל מִלֵּאכָה לְעַם שְׁנֵי יָמִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּלוֹמַר, אֵם
 36 יִשִּׂאוּ רַק בְּחֹדֶשׁ מֵלֹא, נִמְצָא שֶׁבֶכֶל חֹדֶשׁ לֹא יַדְעוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה
 37 מִתִּי נִקְבַע רֹאשׁ חֹדֶשׁ, עַד שִׁיטִּיתִים הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁים וְאַחֵר, וְאֵם
 38 יִשִּׂאוּ מִשְׁוֹאוֹת בְּסִיּוּמוֹ יַדְעוּ שֶׁנִּקְבַע רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּאוֹתוֹ יוֹם
 39 וְהַחֹדֶשׁ הַקּוֹדֵם הִיהָ מֵלֹא, וְאֵם לֹא יִשִּׂאוּ יִכְבִּנו לַמִּפְרַע שֶׁהַחֹדֶשׁ
 40 הִיהָ חֶסֶר וְנִקְבַע רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֶתְמוֹל, בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁים, וּבְחֹדֶשׁ
 41 תִּשְׁרִי גַם כֵּן לֹא יַדְעוּ מִתִּי נִקְבַע רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁהוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה,
 42 וּמִסְפֵּק יִצְטָרְכוּ תִּמְיֵד לְשִׁמּוֹר שְׁנֵי יָמִים כִּ'רֹאשׁ הַשָּׁנָה, יוֹם שְׁלִישִׁים
 43 וְיוֹם שְׁלִישִׁים וְאַחֵר, וְיִתְבַטְּלוּ מִמְּלֹאכְתָם יוֹם אֶחָד בַּחֲנִינָם, וְלִכֵּן
 44 תִּיקְנוּ שֶׁבְּחֹדֶשׁ חֶסֶר מִשִּׁיאִים מִשְׁוֹאוֹת, וּמִמִּילָא יִשְׁמְרוּ רַק אֶת
 45 הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁים מִסְפֵּק, וְאֵם יִרְאוּ בְּמוֹצָאֵי הַיּוֹם מִשְׁוֹאוֹת, יִכְבִּנו
 46 שְׁאֵכֵן הִיהָ הַחֹדֶשׁ חֶסֶר וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה הִיהָ בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁים, וְלִמְחַזֵּר
 47 הוּא יוֹם חוֹל, וְאֵם לֹא יִרְאוּ מִשְׁוֹאוֹת יִכְבִּנו שֶׁהַחֹדֶשׁ מֵלֹא וְרֹאשׁ
 48 הַשָּׁנָה הוּא בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁים וְאַחֵר, וְרַק בְּאוּפֵן זֶה שֶׁהַחֹדֶשׁ מֵלֹא
 49 יִתְבַטְּלוּ מִמְּלֹאכָה יוֹם אֶחָד בַּחֲנִינָם, אֵךְ בְּשָׁנִים שֶׁבָּהֶם חֹדֶשׁ אֵלּוּל
 50 יִהְיֶה חֶסֶר, לֹא יִתְבַטְּלוּ בַּחֲנִינָם.
 51 *
 52 שְׁנִינוּ בִּמְשֻׁנָּה: בִּיצֵד הִיוּ מִשִּׁיאִין מִשְׁוֹאוֹת, מִבְּיָאִין בְּלוֹנְסוֹת כּו' שֶׁל
 53 אֲרִז אֲרוּכִין וְקִנִּים וְעֵצִי שֶׁמֶן. אֶמְרַר רַב יְהוֹנָתָן, אֶרְבָּעָה מֵינֵי עֵצִי
 54 אֲרִזִּים הֵן, אֲרִי, קְתִירוֹם, עֵץ שָׁמֶן, וְכִרֹּשׁ. וּמִזֵּה 'קְתִירוֹם', אֶמְרַר רַב, עֵץ
 55 שֶׁשְׁמוֹ אֲרִי – אֲדַר. דְּבִי רַבִּי יִשְׁלָא אֶמְרַר, קְתִירוֹם הֵינּוּ מְכֻלִּינָא,
 56 וְאֶמְרַר לֵה שְׁקִתְרוֹם זֹו גּוֹלְמִישׁ.
 57 אֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: וְרַב יְהוֹדָה הַסּוֹבֵר שִׁישׁ אַרְבַּעָה מֵינֵי אַרְזִים, פְּלִינָא
 58 – חוֹלֵק עַל דְּבָרֵי דְרָבָה בִּר רַב הוּנָא, דְאֶמְרַר רַבָּה בִּר רַב הוּנָא, אֶמְרַר

ראש השנה. אם אינן מכירין - פרק שני דף כג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רג רש"י תוספות

1 **אתו לְמִשְׁעֵי** - השתא בני הגולה אמרי כו', אבל השתא דלא עבדינן אלא אחסר, כי
2 עבדינן למוצאי שבת - ידעי דחסר הוא. ועבדינן אפלא - ואנן רגילין לעשות כל שאר
3 המלאין. מידע ידעי דחסר הוא - ומחמת איסור שבת שאירע בליל משואותיו נמנעו
4 מלהשיא. דאיתנוס - בשכרות של משתה השבת. וליעביד אפלא ולא אחסר - וכי מקלע
5 ר"ח חסר בערב שבת ולא עבדינן - מידע ידעי
6 דחסר הוא, ולא תלו בשכרות, אלא במדי
7 דשכיח, דכל חדשים חסרין לא עבדינן, והאי נמי
8 לא עבד. אמר אבי' משום כיוול מלאכה כו' -
9 ולא גרסינן "גזירה". אי אמרת נעביד אמלא
10 ולא אחסר אין לך ר"ה שאין מתבטלין בני
11 הגולה ממלאכה למחר. ולחנם דחק לפרש "ר"ה",
12 ר"ה, ויום שלשים ואחד - שמא עיברו את
13 החדש והיום ר"ה, אבל כי עבדינן משואות
14 אחסר לאור יום ל' - ידיע שביים שלשים נקבע,
15 ויעשו מלאכה למחר, ואין בטלין שני ימים אלא
16 במעובר; כיצד היו משיאין כו'. אמר רב אדא
17 - כך שם האילן, כדאמרין במסכת ביצה (דף
18 טו"ב) יטע בוק ארני. תורניתא - פנימא בלע"ז.
19 ברתא - בוס"י בלע"ז. שאנא - ש"פ בלע"ז.
20 בוספי - אולמי בלע"ז. בלושי - צירקורא
21 בלע"ז, שגדילין בו פירי שקרין גליאנדרה.
22 כסימא - מין עץ העולה בקרקע הים ושמו
23 קוראלי"ו. קרי - לוריו"ו שם האילן, ואת פרוי
24 קורין בייש"ו. דולבי - קשטאנימא. וצי אירי לא
25 יעברנו - לנחל שעתידי לצאת מבית המקדש. וז'
26 בורני גדולה - ספינה שקורין דרומנט"ס. היכי
27 עבדי - אותה בורני גדולה למאי עבידא. חלא -
28 חול. עד דשכנא - שוליה שוכנים בקרקעית
29 הים, ועודנה נראית למעלה מן המים. דבמקום
30 שהאלמוגים גדילים בים אין דים עמוק כל כך.
31 בר אפוראי - מלומד לשוט בנהרות. וקטר
32 אשוני דכיתנא - חבילי פשתן, שחן קשין ליתנך.
33 וקושר ראשו אחד בשורש האילן, וראשו אחד
34 בבורני. ושקלי - הנך גברי חלא דספינתא ושדו
35 לאבראי, והיא עולה מתוך המים, ועוקרת שרשי
36 האילן. פרוותא - פורט"ו בלע"ז. ובלשון משנה:
37 נמל, מסקן מרגנייתא - מקרקעית הים, על ידי
38 בר אמוראי. ופקרייא פרוותא דמשמחיני - אותה
39 של פרסיים נקראת: נמל של מלוכה. ונקיתי
40 דמס לא נקיתי - אם באתי לנקות את הגנים
41 משאר ענות - לא אנקם מדמם של ישראל.
אף

1 **לְמִשְׁעֵי אָמְרִי:** האי חסר הוא, והאי דלא עבדי
2 מתאמול משום דלא אפשר. או דלמא מלא הוא,
3 ובזמנו עבדו. - וליעביד בין אמלא בין אחסר, וכי
4 מקלע ראש חדש בערב שבת לא ליעביד כלל. וכיון
5 דלא עבדינן מוצאי שבת, ועבדינן אפלא מידע ידעי
6 דחסר הוא! - אפילו הכי אתו לְמִשְׁעֵי, אָמְרִי: האי
7 מלא הוא, והאי דלא עבדי איתנוס הוא דאיתנוס.
8 - וליעביד אמלא ולא ליעביד אחסר כלל! - אמר
9 אביי: משום ביטול מלאכה לעם שני ימים. "פיצד
10 היו משיאין משואות מביאין כללונסות" כו'. אמר רב
11 יהודה: ארבעה מיני ארוים הן: ארו, קתרום, עץ
12 שמן, וברוש. קתרום, אמר רב: אדרא. דבי רבי שילא
13 אמרי: מבלינא, ואמרי לה: זו גולמיש. ופליגא דרבה
14 פר רב הונא, דאמר רבה פר רב הונא: אמרי פי
15 רב: עשרה מיני ארוים הם, שגאמר "אתן במדבר
16 ארו שטפה ויהם ועץ שמן אישים בערבה ברוש
17 תדהר ותאשור יחדו" ארו ארוא, שטפה תורניתא,
18 דהם אסא, עץ שמן אפרסמא, ברוש פרתא, תדהר
19 שאנא, תאשור שורבינא. - הני שבעה הוו! - כי
20 אתא רב דימי אמר: הוסיפו עליהם אלונים, אלמוגים,
21 אלמוגין, אלונים בוסמי, אלמוגים בלוטי, אלמוגין
22 כסיתא. איפא דאמרי: ארוים, ערמונים, אלמוגין.
23 ארוים ערי, ערמונים דילכי, אלמוגין כסיתא "רצי
24 אדיר לא יעברנו" אמר רב: זו בורני גדולה. היכי
25 עבדו? מיתו שית אלפי גברי בתריסר ירחי שתא,
26 ואמרי לה: תריסר אלפי גברי בשיתא ירחי שתא,
27 וטעני לה חלא עד דשכנא, ונחית בר אמוראי, וקטר
28 אשוני דכיתנא בכסיתא, וקטר להו בספינתא. ונמלי
29 חלא, ושרו לכראי, וכמה דמדליא עקרא ומתאי.
30 ומחליף על חד תרין בכספא. תלת פרוותא הווין,
31 תרתין בי ארמאי ותחד דבי פרסאי. דבי ארמאי מסקן כסיתא, דבי פרסאי מסקן מרגנייתא,
32 ומקרייא פרוותא דמשמחיני. אמר רבי יוחנן: כל שיטפה ושיטפה שגמלו גוים מירושלים
33 עתיד תקדוש ברוך הוא להחזירן לה, שגאמר "אתן במדבר ארו שטפה". ואין מדבר
34 אלא ירושלים, שגאמר "ציון מדבר היתה" וגו'. ואמר רבי יוחנן: כל הלומד תורה ואינו
35 מלמדה דומה להדם במדבר. איפא דאמרי: כל הלומד תורה ומלמדה במקום שאין תלמידיו
36 חכמים דומה להדם במדבר, דחכיב. ואמר רבי יוחנן: אוי להם לגוים שאין להם תקנה
37 שגאמר "תחת הנחשת אביא וקב ותחת הכרזל אביא כסף ותחת העצים נחשת ותחת
38 האבנים כרזל". תחת רבי עקיבא ותביריו מאי מביאין? ועליהם הוא אומר "ונקיתי דמם
39 לא נקיתי". וימאין היו משיאין משואות כו' ומבית בלתינ: מאי בית בלתינ? אמר רב:

1 זו בירם – משמע כאן שהוא מאריך ישראל. וכן מפרש ר"ת בקדושין (דף עבא.) גבי מיחסי
2 דפומבדיתא מבירים נסבי.

3 **כמה** הו' להו תלתין ותרתי – תימה בזמן שביט המקדש קיים נמי מרחקי טובא, כדמוכח
4 בפ"ק דתענית (דף י"א) שהיה מהלך ט"ו יום מירושלים עד סופה של כל א"י, גבי כדי

5 שיהא מגיע האחרון שבא"י לנהר פרת. וזה היה
6 לצד בבל, דפרת לצד בבל הוא. ואין לחלק בין
7 מקדש ראשון למקדש שני, כדמשמע בפרק "אלו

8 מצאיות" (ב"מ דף כחא, ושם) וצריך לומר
9 דרצועה נפקא לא"י מצד אחד עד פרת חוץ
10 מבבל, וקשה: היאך אפשר שירושלים היא טבור
11 של א"י שהיא ד' מאות פרסה על ד' מאות לכל
12 צד, הרי מהלך שני מאות לכל צד, הרי מהלך
13 עשרים ימים לאחרון שבירושלים ממנהל עשר
14 פרסאות. ועוד: הרי יורד מן המזרח מהלך יום אחד
15 מן המזרח לירושלים, והוא קצה א"י.

16 **לא** היו זוים משם – לפי שהיוצא חוץ לתחום אין
17 לו אלא ד' אמות, וכל החצר חשובה כד'
18 אמות, כדתנן בפרק "מי שהוציא אחד" (עירובין דף

19 מאב.) תנודו בדיד וסדר וכו'. והא דמשמע
20 בההוא פירקא (דף מגב, ושם) גבי דיכריא דאתו
21 למברכתא שכל העיר חשובה להם כד' אמות –

22 היינו בעיר המוקפת מחיצות, והכא בירושלים
23 לאחר שפרצו בה יונים פרצות, דחשיב כרשות
24 הרבים, כדאיתא פרק "המוצא תפילין" (עירובין
25 דף קא, א) ומיהו, אשכחן עיר דחשובה כד"א אף

26 בלא מחיצות, כדתנן בפרק "כיצד מעבירין" (שם)
27 דף נו, א) נותנין קרפף לעיר. עוד תנן (שם דף ס, א)
28 הנותן עירובו בתוך עירובו של עיר – לא עשה

29 ולא כלום, ואם לענין יוצא חוץ לתחום – נמי
30 נותנין לו כל העיר כולה עם עירובא כד' אמות,
31 אם כן בלא מחיצות נמי תחשיב כולה כד' אמות.

32 **שיהו'** מהלכין אלפים אמה לכל רוח – הא דלא
33 חשיב לה בפ"ק דביצה (דף יא, ב) גבי דברים
34 שהתירו טופן משום תחילתן – משום דבהך לא

35 קשה לן מיד דמתניתין היא, דאכל הני דהתם
36 פריך תנינא, ומשני להו. **או** דילמא לישנא
37 דצערא – פירש בקונטרס: משום שעל שם

38 שאסורין כאילו בדיקין, שאינן זוים משם כל היום
39 כולו. והיינו קודם דאתקין רבן גמליאל שיהו'
40 מהלכין אלפים אמה לכל רוח. וקשיא: מאי מיידי

41 מסעודות גדולות? הא ע"כ קודם ר"ג הכי דהו'
42 לכך נראה דמדיעבי ליה: אי אותו מקום צר להם,
43 או מרווח? ומיידי ראיא דמרווח. ואם תאמר: כיון

44 דאסור שבת עליהו – היאך יוצאין מחצר לחצר?
45 י"ל: כיון דקודם דפרצו בה היו יכולים ללכת בכל
46 העיר, גם עתה משנפרצה – אלא כמה מבואות
47 וחצרות פתוחים לאותו חצר שהיו ורשאין להלך

48 בהן כארבע אמות.

גיר

1 **זו בירם. מאי גולה? אמר רב יוסף: זו פומבדיתא.**

2 **מאי כמדורת האש? תנא: כל אחד ואחד נוטל**
3 **אבוקה בידו ועולה לראש גגו. תנאי, רפי שמעון**
4 **בן אלעזר אמר: אף הרים וכיר וגדר וחרבותיה.**

5 **איפא דאמרי: ביני וביני הוו קיימי, איפא דאמרי:**
6 **להך גיסא דארץ ישראל הוו קיימי. מר חשיב דהאי**
7 **גיסא, ומר חשיב דהאי גיסא. אמר רבי יוחנן: בין**

8 **כל אחת ואחת שמונה פרסאות. כמה הוו להו**
9 **תלתין ותרתי, והא האדינא טובא הו! – אמר אפי:**
10 **אסתומי אסתומים להו דרבי, דכתיב "לכן הנני**

11 **שך את דרפך בפירים", רב נחמן בר יצחק אמר**
12 **מהא: דכתיב "נתיבותי ענה". משנה חצר גדולה**
13 **היתה בירושלים, ובית יעקב היתה נקראת, ולשם**

14 **כל הערים מתפנסין, ובית דין בודקין אותם שם.**
15 **וסעודות גדולות עושין להם, בשביל שיהו רגילין**
16 **לכא. בראשונה לא היו זוין משם כל היום; התקין**

17 **רבן גמליאל הזקן שיהו מהלכין אלפים אמה לכל**
18 **רוח. ולא אלו בלבד, אלא אף חכמה הפאה לילה,**
19 **והכא להציל מן הדליקה ומן הנגים, ומן הנחר, ומן**

20 **המפולת הרי אלו פאנשי העיר, ויש להם אלפים**
21 **לכל רוח. גמרא איפניא להו: בית יעקב תנן, או**
22 **בית זק תנן? בית יעקב תנן לישנא מעליא הוא,**

23 **דכתיב "ויעקבו ויספלהו", או דלמא בית זק תנן,**
24 **לישנא דצערא הוא, דכתיב "והוא אסור פאזיקים"?**
25 **אמר אפי, תא שמע: סעודות גדולות היו עושין**

26 **להם שם פדי שיהו רגילים לבוא! – דלמא תרתי**
27 **הוו עבדי בהו. משנה כיצד בודקין את הערים? זוג**
28 **שצב ראשון בודקין אותו ראשון, ומכניסין את הגדול**

29 **שבהן, ואמרין לו: אמור, כיצד ראית את הלכנה:**
30 **לפני החמה או לאחר החמה, לצפונה או לדרומה,**

31 **כמה היה גבוה, ולאין היה נוטה, וכמה היה רחב? אם אמר "לפני החמה" לא אמר**
32 **כלום. ואחר כך היו מכניסין את השני ובודקין אותו. אם נמצאו דבריהם מכוונים עדותן**
33 **קיימת. ושאר כל הזוגות שואלין אותן ראשי דברים. לא שהיו צריכים להם, אלא כדי שלא**

34 **יצאו בפחי נפש, בשביל שיהו רגילים לבוא. גמרא היינו לפני החמה היינו לצפונה, היינו**
35 **לאחר החמה היינו לדרומה! אמר אפי: פנימיה לפני החמה או לאחר החמה. אם אמר**

36 **"לפני החמה" לא אמר כלום, ואמר רבי יוחנן: מאי דכתיב "המשל ופחד עמו עושה שלום במוקמו" מעולם לא ראתה חמה**
37 **פנימיה של לכנה, ולא פנימיה של קשת. פנימיה של לכנה דחלישה דעתה, פנימיה של קשת דלא לימרו עובדי החמה**

גיר

1 **אף חרים וכיר וגדר – היו משיאין המשואות בראשי הרים שלהן. ביני ביני – דהנך**
2 **דמתני: הוו קיימי הך. באידך גיסא – ושלן א"י לצד בבל, שני צדדים של א"י נמשכין**
3 **לצד בבל. בין כל אחת ואחת – דהנך דמתניתין. איסתתום דרבי – ואחוזו ההולכין דרך**

4 **עקלתון. במרים – קרצים. מתני' חצר גדולה היתה בירושלים בו' כל הערים מתפנסין**
5 **– ביזם השבת שחללוהו לבוא ולהעיד. לא היו**
6 **זוין משם – לפי שיצאו חוץ לתחום, והיוצא חוץ**

7 **לתחום אין לו אלא ד' אמות. מן הנחר – שהוא**
8 **גדל פתאום, ושטף את בני העיר ואת הילדים.**
9 **גמ' ויעקבו – סיינו בגדר אבנים סביב סביב,**

10 **בעיגול כמו טבעת. לישנא דצערא – על שם**
11 **שאסורין כאילו בדיקין, שאין זוין משם כל היום.**
12 **סעודות גדולות – אלמא, לא היה להו צערא.**
13 **מתני' כיצד בודקין את הערים בו' לפני**

14 **החמה – החמה הולכת לעולם ממזרח לדרום**
15 **ומדרום למערב וממערב לצפון, שאמר (קהלת**
16 **א) "החלך אל דרום וסובב אל צפון". והלכנה**
17 **אינה נראית ביזם שלשים לעולם אלא סמוך**

18 **לשקיעת החמה, שמתוך שהיא דקה וקטנה**
19 **אינה נראית בעוד שהחמה בגבורתה. מדלא**
20 **קתני: "למזרחא או למערבא" – שמע מינה אין**
21 **נראית להם בדרום, וקא ס"ד שהיו שואלין את**

22 **הערים אם ראוה מהלכת לפני החמה או**
23 **לאחריה. לצפונה של חמה ראייתם אותה, או**
24 **לדרומה של חמה? ובגמרא פריך: לפני החמה**
25 **היינו לצפונה, שהרי אין נכון לבדוק ולשאל אם**

26 **לדרומה אלא בזמן ששניקין, החמה והלכנה,**
27 **במערב, שאם הם בדרום – אינה יכולה להיות**
28 **לא לצפונה ולא לדרומה, אלא או למזרח או**
29 **למערב. וכשנן במערב, אם לפני החמה היא,**

30 **זהו לצפונה שהרי לצד צפון הם הולכין. ואם**
31 **לאחריה היא, הרי זה לצד דרום. כמה היה נכות**
32 **– מן הארץ, לפי ראיית עינים. לאין היה נוטה**
33 **– ראשי הפנימה, לאיזה צד נוטין? לצד צפון**

34 **כזה (ו) או לצד דרום כזה (י). אם אמר לפני החמה**
35 **לא אמר כלום – מפרש בגמרא. גמ' היינו**
36 **לפני החמה היינו לצפונה – הא חדא מילתא**
37 **היא, כדפרישית לעיל. פנימיה לפני החמה –**

38 **פונה לצד החמה או לצד אחר. ועלה קתני**
39 **סיפא: אם אמר לפני החמה – לא אמר כלום,**
40 **דמעולם לא ראתה חמה פנימיה של לבנה.**
41 **דלא לימרו עובדיה – העובדין את החמה.**

גיר

ראש השנה דף כג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום שבת קודש) רה

1 זו בְּיָמֵינוּ – זה המקום שנקרא בירם.

2 *

3 שנינו במשנה: 'ומבית בלתי לא וזו משם, אלא מוליך ומביא
4 ומעלה ומוריד עד שרואה כל הגולה לפניו כמדורת אש'. מבררת
5 הגמרא: מֵאֵי – מהו המקום הקרוי 'גולה'. אָמַר רַב יוֹסֵף זו העיר
6 פּוֹמְבֵּדִיתָא שבבבל. מבררת הגמרא: מֵאֵי 'בְּמִדְּוֵרֵת הָאֵשׁ'. תָּנָא, כָּל
7 אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הַגּוֹלָה שֶׁרָאָה אֶת הַמְּשׁוּאָה, הִיָּה נוֹפֵל אֶבְרָקָה שֶׁל
8 אֵשׁ בְּיָדוֹ, וְעוֹלָה לְרֹאשׁ גִּגֵּי, ומתוך כך היתה נראית כל הגולה
9 כמדורת אש, וכך הבינו משיאי המשואות שבני פומבדיתא קיבלו
10 את הידיעה על קידוש החודש, והם היו מודיעים לכל בני בבל.

11 *

12 הגמרא מביאה ברייתא בענין מקום השאת המשואות: תָּנִינָא, רַבִּי
13 שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אָמַר, לֹא רַק בַּמִּקְוֹת שֶׁנִּמְנוּ בַּמְּשֻׁנָּה הֵיוּ מַעֲלִים
14 מְשׁוּאוֹת, אֲלָא אֵף בַּמִּקְוֹת שֶׁשֶּׁמֶם חָרִים, וְכִיָּר, וְגֵרֵר וְחִבְרוֹתֶיהָ –
15 מִקְוֹת הַסְּמוּכִים לָהּ. מביאה הגמרא שני פירושים בדבריו: אָמַר
16 הָאֲמַרִי, שֶׁמִּקְוֹת אֵלּוּ בִּינֵי וּבִינֵי הָיוּ קְרִימִי – הֵיוּ נִמְצְאִים בֵּין
17 מִקְוֹת שֶׁנִּמְנוּ בַּמְּשֻׁנָּה, וְלֹא מִנֵּה הַתָּנָא בַּמְּשֻׁנָּה אֶת כּוֹלָם.
18 וְאִכָּא הָאֲמַרִי שֶׁמִּקְוֹת אֵלּוּ לִתְּרָא גִּיטָא – לְצִידָה הַשְּׁנִי דָּאָרְנָא
19 יִשְׂרָאֵל הָיוּ קְרִימִי, שֶׁגָּבּוּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבִבֶּל הוּא מִשְׁנֵי צַדִּימָא,
20 וּבִשְׁנֵיהֶם הֵיוּ מְשִׁיאיִן מְשׁוּאוֹת, כִּרְ הַשִּׁיב דְּהָאִי גִיטָא, וְכִרְ הַשִּׁיב
21 דְּהָאִי גִיטָא – הַתָּנָא בַּמְּשֻׁנָּה מוֹנֶה אֶת הַמִּקְוֹת שֶׁהֵיוּ מֵהַצֵּד
22 הָאֶחָד, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר מוֹנֶה אֶת הַמִּקְוֹת מֵהַצֵּד הַשְּׁנִי.

23 *

24 הגמרא מבררת את המרחק שבין משואה למשואה: אָמַר רַבִּי
25 יוֹחָנָן, בֵּין כָּל אֶחָת מֵהַמִּקְוֹת שֶׁנִּמְנוּ בַּמְּשֻׁנָּה, הֵיוּ שְׁמוֹנֶה
26 פָּרָסָאוֹת. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: לִפִּי חֲשׁוֹן זֶה כְּפִתָּה הָיוּ לָהּ – כַּמָּה הִיָּה
27 הַמִּרְחָק מֵהַמְּשׁוּאָה הָרְשׁוּנָה עַד הָאֲחֵרוֹנָה, תֵּלְתֵין וְתַרְתֵּין –
28 שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם פָּרָסָאוֹת, שֶׁהָרִי נִמְנוּ בַּמְּשֻׁנָּה חֲמִשָּׁה מִקְוֹת,
29 וּבִינֵיהֶם אַרְבַּעַה רוּחוֹת שֶׁל שְׁמוֹנֶה פָּרָסָאוֹת, וְקִשָּׁה, הָאִי דָּאָרְנָא –
30 הָרִי בּוֹמִינֵינוּ הַמִּרְחָק בֵּין הַמִּקְוֹת טוֹבָא הָיוּ – גְּדוֹל יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים
31 וּשְׁתַּיִם פָּרָסָאוֹת. מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: אָמַר אֲבִי, לֹאֲחֵר חוֹרֵבן בֵּית
32 הַמִּקְדָּשׁ אֲסַתְתּוּמִי אֲסַתְתּוּם לָהּ דְּרַבִּי – נִסְתַּמּוּ וְנִתְקַלְקְלוּ הַדְּרָכִים
33 הַשִּׁירוֹת, וְהוֹרֵךְ מִתְאַרְכַּת יוֹתֵר מִשְׁעִיר זֶה, דְּכַתִּיב עַל יַד הוֹשַׁע
34 כִּשְׁתַּנְגָּב עַל חוֹרֵבן עֶשְׂרֵת הַשְּׁבִטִים (הוֹשַׁע ב ח) 'לִבְנֵי הַנִּנִּי שֶׁף אֵת
35 דְּרַבִּי כְּסִירִים וְגִדְרֵיהֶם אֵת גִּדְרָה וְנִתְיַבּוּתֶיהָ לֹא תִמְצָא', כְּלוּמֹר, גַּם
36 יִסְגּוּ בְּקוֹצִים אֶת הַדְּרָכִים הַסְּלוּלוֹת, וְלֹא יוֹכְלוּ לִלְכַּת בָּהֶם. רַב
37 נִחְמָן כִּרְ יִצְחָק אָמַר, יֵשׁ לַלְמוּד זֹאת מִקְבָּא, דְּכַתִּיב בְּמִגִּילַת אִיכָה
38 (טו) 'נִתְיַבּוּתִי עֲזָה, שֶׁה' עֵיקֶם אֶת דְּרָכִי, וְגַרְם לְדֶרֶךְ לַהֲתָאֵר.

משנה

39 משנתינו מבארת את אופן קבלת העדים בשבת: חָצֵר גְּדוּלָּה הִיָּתָה
40 בִּירוּשָׁלַיִם, וּבֵית יַעֲקֹב הִיָּתָה נִקְרָא, וְשֵׁם הָיוּ כָּל הָעֵדִים שְׁבָאוּ
41 בַּשֶּׁבֶת מִחוּץ לַחֲחוּם מִתְּכַנְסִין, כִּיּוֹן שֶׁאִם הָבָא בַּשֶּׁבֶת מִחוּץ
42 לַחֲחוּם אֵינוּ יוֹכֵל לְצַאת מִמְּקוֹמוֹ, וּבֵית דִּין חוֹקִרִים וּבּוֹדְקִין אוֹתָם
43 שָׁם. וְסַעֲדוֹת גְּדוּלוֹת עוֹשִׂין לָהֶם שֵׁם, בְּשִׁבְלִי שִׁיְהוּ רִגְלִין לְבָא גַם
44 בַּפְּעֻמִּים אַחֲרוֹת. בְּרִאשׁוֹנָה, לֹא הָיוּ הָעֵדִים שְׁבָאוּ מִחוּץ לַחֲחוּם וְזִין
45 מִשָּׁם כָּל הַיּוֹם, כְּעִיקֵר הַדִּין, שֶׁהָבָא מִחוּץ לַחֲחוּם אֵינוּ רְשָׁאי לִילֵךְ
46 יוֹתֵר מֵאַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל צֵד, וְאִם נִכְנס לַמִּקְוֶה הַמּוֹקֵף מִחִיצוֹת
47 יוֹכֵל לִלְכַּת בְּכָל אוֹתוֹ הַמִּקְוֶה, עַד שֶׁתִּתְקֵן רֶגֶן גְּמִילָאֵל הִקְוִן שִׁיְהוּ
48 הָעֵדִים מְהֻלְכִין וְרִשְׁאִים לִלְכַּת) עַד אֲלֵפִים אִמָּה מִחוּץ לְעִיר לְכָל
49 רוֹחַ, כִּאִילוֹ הֵם בְּנֵי הָעִיר, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִמְנְעוּ הָעֵדִים מִלְּכוּא.
50 וְלֹא לִגְבֵי עֵדִים אֵלּוּ בְּלִבְדָּא נִאֲמַר דִּין זֶה, אֲלֵא אֵף חֲכָמָה – מִילְּדַת
51 הַבָּאָה בַּשֶּׁבֶת כִּדִּי לִיִּילָד, וְהָבָא לְהַצִּיל בְּנֵי אָדָם מִן הַדִּילִיקָה, וְיָמֵן
52 הַנִּימִים – חִיל אוֹיְבִים, וְיָמֵן הָהָרָה שֶׁעֲלָה עַל גְּדוּתוֹ וְשׁוּטָף אֶת בְּנֵי
53 הָעִיר וְיִילְדֵיהֶם, וְיָמֵן תְּמַפְּלוֹת – בֵּית שֶׁנִּפְל, שִׁישׁ בְּכָל אֵלּוּ חֲשַׁשׁ
54 סִכְנַת נַפְשׁוֹת, תִּיקְנוּ חֲכָמִים שֶׁאֵף אִם בָּאוּ מִחוּץ לַחֲחוּם תִּירִי אֵלּוּ
55 בְּאִנְשֵׁי אוֹתוֹ הָעִיר, וּמִלְּבַד זֹאת שִׁיכּוּלִים לִילֵךְ בְּכָל הָעִיר, יֵשׁ לָהֶם
56 אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוֹחַ מִחוּץ לְעִיר, כִּאֲנִשֵּׁי הָעִיר.

גמרא

58 שנינו במשנה: 'ובית יעקב היתה נקראת'. אֲבִיעָא לָהּ, 'בֵּית יַעֲקֹב'
59 תָּנִן בַּמְּשֻׁנָּה, אוֹ 'בֵּית יוֹק' תָּנִן, וְצַדִּי הַסֶּפֶק הֵם, הָאֵם בֵּית יַעֲקֹב תָּנִן,
60 וְלִישָׁנָא מְעַלָּא הוּא – זו לשון חשיבות, דְּכַתִּיב בַּנְּבוּאוֹת יִשְׁעֵיהוּ
61 שֶׁהִמְשִׁיל אֶת יִשְׂרָאֵל לְכֶרֶם (וַשְׁעִיָּה א-ב), 'כֶּרֶם הָיָה לִידִידִי בְּקֶרֶן בֶּן
62 שָׁמֶן, וְיַעֲקֹבֵהוּ וְיִסְקְלֵהוּ, וְיַעֲקֹבֵהוּ' הוּא מִלְשׁוֹן טַבַּעַת, שֶׁהִקְיָפוּ
63 בַּגֵּדֵר אַבְנִים לְשׁוּמְרוֹ, וְכֵן חָצֵר זוֹ הִיָּתָה מוֹקֵפֶת בַּגֵּדֵר מִחֲמַת
64 חֲשִׁיבוּתָהּ. אוֹ דִּלְמָא 'בֵּית יוֹק' תָּנִן, וְלִישָׁנָא דְּצַעֲרָא הוּא – וְנִקְרָא כֵן
65 מִלְשׁוֹן צַעַר, שֶׁהִנְמַצְאִים בּוֹ הֵם כִּאֲסוּרִים בְּכָבָלִים, שֶׁאִינִם יוֹכְלִים
66 לְצַאת מִהַחֲצֵר, בְּדְכַתִּיב (יִרְמְיָה מ א) 'וְהוּא אָסוּר בְּאִזְקִים'.
67 פּוֹשְׁטָה הַגְּמָרָא: אָמַר אֲבִי, תָּא שְׁמַע מִמְּשֻׁנָּתֵינוּ, סַעֲדוֹת גְּדוּלוֹת
68 הֵיוּ עוֹשִׂין לָהֶם שֵׁם, כִּדִּי שִׁיְהוּ רִגְלִים לְבָאוּ, וּמִשְׁמַע שֶׁלֹּא הִיוּ
69 מִצְטַעְרִים שֵׁם, אֲלֵא הֵיוּ לָהֶם סַעֲדוֹת גְּדוּלוֹת לְשֵׁם שְׁמַחָה. דּוּחָה
70 הַגְּמָרָא: דִּלְמָא תִּרְתִּי הָיוּ עֲבָדִי כְּהוּ – שְׁמָא שְׁנֵי הַדְּבָרִים הֵיוּ נַעֲשִׂים
71 שֵׁם, הִיָּה לָהֶם צַעַר מִחֲמַת שֶׁהֵם כִּאֲסוּרִים שֵׁם, וְגַם הֵיוּ עוֹשִׂים לָהֶם
72 סַעֲדוֹת גְּדוּלוֹת כִּדִּי לְשִׁמְחָה, שִׁיְהוּ רִגְלִים לְבָאוּ, וְיִתְכֵן שֶׁנִּקְרָא
73 'בֵּית יוֹק' עַל שֵׁם הַצַּעַר.

משנה

74 המשנה מבארת את דרך חקירות העדים המעידים על ראית
75 הלבנה: בִּיצֵד בּוֹדְקִין אֶת הָעֵדִים, וְזֶה הָעֵדִים שְׁבָא רֹאשׁוֹן, בּוֹדְקִין
76 אוֹתוֹ רֹאשׁוֹן, וּמְכַנְסִין אֶת הַגְּדוֹל שְׁבָהוֹ, וְאוֹמְרִין לוֹ, אָמּוֹר, בִּיצֵד
77 רֹאשִׁית אֶת הַלְּבָנָה, לִפְנֵי הַחֲמָה אוֹ לְאַחֵר הַחֲמָה, לְצַפּוֹנָה שֶׁל הַחֲמָה
78 אוֹ לְדָרוּמָה, מִשּׁוּם שֶׁהַלְּבָנָה הַחֲדָשָׁה נִרְאִית רַק סְמוּךְ לְשִׁקִּיעַת
79 הַחֲמָה בְּצֵד מִעֵרֵב קָרוֹב לַמִּקְוֶה הַחֲמָה שְׁשׁוֹקֵעַת שֵׁם, וְלִכְּן אֲפֻשֶׁר
80 לְבַדּוֹק אֶת הָעֵדִים אִם רָאוּ אֶת הַלְּבָנָה כְּשֶׁהָיָא מִצֵּד שְׁמָאֵל שֶׁל
81 הַחֲמָה שֶׁהוּא צֵד דְּרוֹם, אוֹ שֶׁרָאוּ אוֹתָהּ מִצֵּד יָמִין שֶׁל הַחֲמָה שֶׁהוּא
82 צֵד צָפוֹן. עוֹד שֶׁאֵלּוּהוּ, בְּכָהּ הָיָה הִירֵךְ נִרְאָה גְּבוּהָ מֵעַל הַקֶּרֶקֶע.
83 וְלֵאמֹר הָיָה נִוֶּסָה – הָאֵם זְוִיּוֹת פִּגְמִית הַלְּבָנָה הֵיוּ נוֹטִים לְצַפּוֹן אוֹ
84 לְדָרוֹם, וּבְכָהּ הָיָה נִרְאָה הִירֵךְ רָחֵב, וְאִם כְּשֶׁאֵלּוּהוּ אֶת הַשְּׁאֵלָה
85 הָרִאשׁוֹנָה לִפְנֵי הַחֲמָה אוֹ לְאַחֵר הַחֲמָה' אָמַר הָעֵד שֶׁהִיָּתָה לִפְנֵי
86 הַחֲמָה, לֹא אָמַר כְּלוּם – אֵין בְּדַבְּרֵיו מִמֶּשׁ, שֶׁדָּבַר זֶה לֹא יִתְכֵן
87 לְעוֹלָם, וּבּוֹדָאֵי עַד שֶׁקֶר הוּא.
88 וְאַחֲרַי כִּדִּי מְכַנְסִין אֶת הָעֵד הַשְּׁנִי שְׁבּוּג הָרִאשׁוֹן, וּבּוֹדְקִין אוֹתוֹ
89 בְּשִׁאֲלוֹת אֵלּוּ, אִם נִמְצְאוּ דְּבָרֵיהֶם מְכַוְּנִים וּמִתְאִימִים זֶה לָזֶה,
90 עוֹדִין כְּנִימָת.
91 וְגַם אֶת שְׁאָר כָּל הַזְּוִיגוֹת הֵיוּ שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹן רֹאשִׁי דְּכָרִים – אֶת עִיקְרֵי
92 הַדְּבָרִים בְּלִבְדּוֹ, לֹא מִשּׁוּם שֶׁהָיוּ צְרִיכִים לָהֶם לְצוּרֵךְ קִידוּשׁ הַחֹדֶשׁ,
93 שֶׁהָיָה כְּבֵר נִתְקַלְלָה עֲדוֹת הָרִאשׁוֹנִים, אֲלֵא כִּדִּי שֶׁלֹּא יִצְאוּ בְּפִתִּי
94 נֶפֶשׁ – בַּצַּעַר, עַל שֶׁבָּאוּ לַחֲנוּם, לִכְן חוֹקִרִים אוֹתָם בַּמִּקְצָה, כִּדִּי
95 שִׁיחֲשֹׁבוּ שֶׁהַחֹדֶשׁ נִקְבַּע גַּם עַל פִּיהֶם, וְעָשׂוּ כֵן בְּשִׁבְלִי שִׁיְהוּ רִגְלִים
96 הָעֵדִים לְבָאוּ גַם בַּפְּעֻמִּים הַבָּאוֹת, וְלֹא יִחַשְׁשׁוּ שִׁיבּוּאוּ בְּחִינוּם.
97 *

גמרא

100 שנינו במשנה: 'כיצד ראית את הלבנה, לפני החמה או לאחר
101 החמה, לצפונה או לדרומה'. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: הֵינִינוּ 'לִפְנֵי הַחֲמָה'
102 וְהֵינִינוּ 'לְצַפּוֹנָה', הֵינִינוּ 'לְאַחֵר הַחֲמָה' וְהֵינִינוּ 'לְדָרוּמָה', כְּלוּמֹר, רֹאשִׁית
103 הַלְּבָנָה בְּיוֹם תִּיתְכֵן רַק סְמוּךְ לְשִׁקִּיעָה. כְּשֶׁהַחֲמָה אֵינָה חוֹקֶה
104 בִּיּוֹתֵן וְנִיתֵן לְרֹאוֹת גַּם אֶת הַלְּבָנָה, וְהַחֲמָה שׁוֹקֵעַת בְּזוּיַת מַעֲרִבִית
105 צָפוֹנִית, וְהִבִּינָה עֵתָה הַגְּמָרָא שֶׁלִּפְנֵי הַחֲמָה' הֵינִינוּ שֶׁהִקְדִּימָה
106 הַלְּבָנָה אֶת הַחֲמָה וְהָיָא נִמְצָאָה בְּצֵד צָפוֹן קוֹדֵם שְׁבָאָה לְשֵׁם
107 הַחֲמָה, וְלֹאֲחֵר הַחֲמָה' הֵינִינוּ שֶׁהַחֲמָה הִקְדִּימָה אוֹתָהּ לְצֵד צָפוֹן,
108 וְהַלְּבָנָה בָּאָה אַחֲרֶיהָ מִצֵּד דְּרוֹם, וְאִם כֵּן קִשָּׁה, שֶׁהָיָה שְׁנֵי
109 הַשְּׁאֲלוֹת הֵם שֶׁאֵלּוּ אַחַת, שֶׁלִּפְנֵי הַחֲמָה' הֵינִינוּ 'בְּצַפּוֹנָה', וְלֹאֲחֵר
110 הַחֲמָה' הֵינִינוּ 'בְּדָרוּמָה', וְאֵילוּ מִהַמְּשֻׁנָּה מִשְׁמַע שֶׁאֵלּוּ שְׁתֵּי שִׁאֲלוֹת
111 נִפְרְדוּת.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וארבעה לעומר עמ' ב

22 שְׁבִשְׁפֹּטִיךְ - שצריך לכך דיינים מסנהדרין גדולה היושבת
23 בירושלים בלשכת הגזית.
24 שואלת הגמרא, וְרַבִּי יְהוּדָה, הרי ודאי מ'זקני זקניך' צריך
25 ללמוד מזה למעט זקני השוק, ואם כן מנין ילמד למיוחדין
26 שבזקניך, משיבה הגמרא, רבי יהודה מיוחדין שבזקניך, וְרַבִּי
27 בגזרה שוה 'זקני' 'זקני' מ'זקני' העדה' האמור בסמיכה על פר
28 העלם דבר של צבור, מֵה 'זקני' האמור לְהֵלֵךְ בפר העלם דבר,
29 הם מיוחדין שְׁבִשְׁפֹּטִיךְ, כפי שנאמר 'זקני העדה', אֵיךְ כָּאֵן במדידת
30 עגלה ערופה צריך שיהיו מיוחדין שְׁבִשְׁפֹּטִיךְ שהם מסנהדרין
31 גדולה, ו'משופטיך' למד שצריך עוד שנים. מקשה הגמרא, אֵי
32 וְרַבִּי יְהוּדָה גזרה שוה מפר העלם דבר, לְגִמְרָה לְבִלְוָה
33 מִלְּתָא מִהֶתֶם - נלמד בגזרה שווה זו את כל דין הדיינים, וגם
34 שצריך חמישה, ואם כך, 'זקניך' ו'שופטיך' שכתבה תורה בעגלה
35 ערופה לְמַה לִּי לכתבם כלל.
36 חוזרת בה הגמרא, אֵלָּא לעולם לא נאמרה גזרה שוה זו של 'זקני
37 זקני', ולדברי הכל יש צורך בשתי דרשות, ללמדנו שצריך שיהיו
38 מסנהדרין, ושצריך שיהיו מסנהדרין גדולה, וטעמו של רבי
39 יהודה שמרבה עוד שני דיינים אינו מ'שופטיך' כפי שסברנו,
40 שהרי הוא נצרך לסנהדרין גדולה, אלא וי"ו של 'שופטיך' באה
41 לְמַנְיָנָא להביא עוד שנים, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן שאינו מרבה עוד דיינים,
42 הוא כי

1 יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר 'זקניך' הרי הם שְׁנַיִם, וְאֵין בֵּית דִּין
2 שְׁקוּל, מוֹסְפִין עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד, הָרִי כָּאֵן שְׁלֹשָׁה.
3 שואלת הגמרא, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן נָמִי מדוע אינו דורש כרבי יהודה
4 הָא כְּתִיב גַּם 'שופטיך', משיבה הגמרא, הָהוּא 'ושופטיך' לא
5 נכתב לצורך מנין הדיינים, אלא מִיָּפְעִי לִיה ללמוד ממנו
6 לְמִיּוּחָדִין שְׁבִשְׁפֹּטִיךְ - שאותם זקנים האמורים יהיו מבית דין
7 הגדול שבלשכת הגזית.
8 שואלת הגמרא, וְרַבִּי יְהוּדָה שדורש מ'שופטיך' להצריך עוד
9 שני דיינים, מנין ילמד שצריכים הדיינים להיות מבית הגדול,
10 משיבה הגמרא, מ'זקני' 'זקניך' נִפְקָא - ממה שהיתה יכולה
11 התורה לכתוב 'זקני', וכתבה 'זקניך', הרי כ"ף זו מיותרת לדרוש
12 ממנה למיוחדין שבזקניך.
13 אומרת הגמרא, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן שדרש דין מיוחדין מ'שופטיך',
14 ולא מן הכ"ף של 'זקניך', ולכך אינו דורש מ'שופטיך' להצריך
15 עוד שני דיינים, סבר שמן הכ"ף של 'זקניך' לבדה עדיין אין
16 ללמוד דין מיוחדין, כי אֵי כְּתִיב רַחֲמָנָא 'זקני' ללא הכ"ף, הִנֵּה
17 אֲמִינָא שלמדית העיר כשרים אֲפִילוּ זקני השוק שאינם
18 סנהדרין, כְּתִיב רַחֲמָנָא וְזִקְנֵיךְ עם כ"ף ללמדנו שצריך שיהיו מן
19 הסנהדרין, וְאֵי כְּתִיב רַחֲמָנָא 'זקניך' ולא היה נכתב גם
20 'ושופטיך', הִנֵּה אֲמִינָא שלמדית העיר כשרים אֲפִילוּ סְנֵהֲדָרִי
21 קִמְנָה שיש בכל עיר ועיר, כְּתִיב רַחֲמָנָא גַּם 'ושופטיך' לְמִיּוּחָדִין

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אייר, תשי"ח

ברוקלין

האברך הלל שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מט"ל לעומר, בו שואל:

א) המבואר באגה"ק לרבנו הזקן סי' י"ט בפירוש מרז"ל חכם עדיף מנביא, שנבואה הוא ענין
ראי' כמשל ראיית עין בשר גשמי ממש, משא"כ במדובר בענין מעלת החכמה, שהוא ענין של השגה -
האם משה רבנו חוץ ממה שהי' רואה בנבואה, הי' משיג גם מדריגות אלו שהשיג האריז"ל.

כן הדבר.

ואף שלכאורה יש מקום לאמר גם אחרת, ובמכש"כ מנגלה דתורה, ע"ד המסופר מרז"ל
(מנחות כט, ב) בכל זה האמת הוא שהשיג מדריגות האמורות, וכמ"ש בספרי קבלה ומבואר בתורת
החסידות, שמדריגת משה רבינו היתה מדריגת החכמה דאצילות, ז.א. שהשיג בדרגה נעלית ביותר
מצד ענין החכמה. אבל יש מקום לעיון בהנוגע למשיח, וראה רמב"ם הל' תשובה פרק ט' הלכה ב'.
תנחומא תולדות כ'. יל"ש לישעי' נב, יג.

ואכ"מ.

ב) במ"ש שם באגה"ק סי' ט', בפירוש מאמר רז"ל תלמוד תורה שקול כנגד גמ"ח, משא"כ
בעקבות משיחא - ושואל היאך נשתנה עצם החשיבות.

הנה הוא ע"ד החילוק בענין מצוה שזמנה עובר ומצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים, שמוכן
כשהזמן קרוב לסיומו או כשאין אחרים משתנה חשיבות המצוה.

אף שאין מזכיר עד"ז תקותי שיש לו קביעות עתים בלימוד תורת החסידות לעתים קרובות, ויהי רצון שתהי' הקביעות מתאים לפתגם רבנו הזקן, בעל התניא (פוסק בנסתר דתורה) והשולחן ערוך (פוסק בנגלה דתורה) לא רק קביעות בזמן, אלא גם קביעות בנפש, והוא העיקר.

בטח יודע משלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, ועכ"פ ישמור עליהם מכאן ולהבא.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

המשך מעמוד ג

והנה הטעם הפשוט שהמדרש נוקט "נגעים ואהלות", הוא לפי שהם עניני הלכה עמוקים ביותר (ועל אמירת תהלים יהיו נוטלין שכר כמו שלומדים בענינים עמוקים ביותר). אולם אין זה טעם מספיק, כי לפי זה לא מובן למה נוקט "נגעים ואהלות" דוקא, הרי גם דיני ממונות (חושן משפט) הם עניני הלכה עמוקים ביותר, כמאמר חז"ל¹⁰ "הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות"?

וצריך לומר שזהו מפני שב"נגעים ואהלות" רואים את פעולת התורה בעניני העולם כפי שהם למטה מטה ביותר. שהרי "אהלות" היא בטומאה החמורה ביותר, טומאת מת, שכאשר משה שמע עלי' "נתכרכמו פניו"¹¹, וגם שלמה המלך אמר על טהרתה¹² "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני".

וי"ל שעד"ז הוא בכללות אמירת תהלים, שבאמירתם פועלים בירור העולם. ובפרטיות יותר, ע"י אמירת הלל בשיעור התהלים היומי, פועלים בעולם נסים גלויים.

ד. וענין זה שייך לא רק לאנשים מורמים מעם וכו', אלא לכאו"א מישראל, גם לאנשים הפשוטים ביותר. ואדרבה באמירת התהלים של האנשים הפשוטים יש עילוי מיוחד לגבי לימוד התורה ("נגעים ואהלות"). וכידוע הסיפור שכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר¹³ אודות הבעש"ט שהראה לתלמידיו את גודל מעלת אמירת תהלים של האנשים הפשוטים, עד כדי כך שהם התקנאו בהם, והתברכו שה' ית' יעזור להם לעבוד את ה' באופן כזה.

ומובן ופשוט, שאצל תלמידי הבעש"ט הי' לימוד התורה בתכלית השלימות – לימוד תורה לשמה עם כל העילויים שבזה¹⁴ ("ברכו בתורה תחילה"¹⁵), ואעפ"כ גם הם התקנאו באמירת התהלים של האנשים הפשוטים, מכיון שיש בזה עילוי גדול יותר מלימוד התורה. וכמו"כ בנדו"ד בנוגע להוראה מאמירת תהלים דיום כ"ד בחודש¹⁶, שהיא שייכת גם לאנשים פשוטים ביותר, ואדרבה אצלם מודגש הדבר עוד יותר, כנ"ל¹⁷.

(10) ב"ב קעה, ב.

(11) במדב"ר פי"ט ד. תנחומא חוקת פ"ו.

(12) קהלת ז, כג. במדב"ר שם ד.

(13) ראה קובץ מכתבים לתהלים ע' 194 ואילך.

(14) אבות פ"ו מ"ד.

(15) ראה נדרים פא, א. יל"ש ירמי' פ"ט רמז רפא.

(16) בשיחה כאן הרכיב קישר את אמירת "הלל" בשיעור התהלים דיום כ"ד בחודש שבת (נוסף לכל הנ"ל בפנים, השייך לכל חודש), ליום ההילולא של אדה"ז, ד"הילולא" הוא משורש "הלל" עיי"ש. המו"ל.

(17) משיחת ש"פ וארא (מבה"ח שבט) ה'תשמ"ד. וראה גם שיחת ש"פ פינחס ה'תשמ"ה (ושם מקשר אמירת הלל עם חג הגאולה

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ז. וְעָשׂוּ אֵין נוֹהֲגִין לְקָרוֹת הַקָּטָן אֶלָּא לְמַפְטִיר¹⁰ וְאִם אֵין פֶּהַן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֶלָּא קָטָן פֶּהַן נוֹהֲגִים
- 2 לְקָרוֹת יִשְׂרָאֵל בְּמָקוֹם פֶּהַן וְאֵין בְּזֶה אֶסְפֹּר בְּמָה שְׂאִין חוֹלְקִין כְּבוֹד לְכַהֲנָה אִם שְׂמֵן הַדֵּין פֶּהַן הַקָּטָן יָכֹל
- 3 לַעֲלוֹת מִכָּל מָקוֹם אֵין אָנוּ מְחַיִּבִים כָּלָל לְכַבֵּד פֶּהַנִּים קָטָנִים שְׂמִינֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְקִדְשָׁתָם אֵינָה אֶלָּא עַל
- 4 הַגְּדוֹלִים שְׂנֵאָמֵר כִּי אֵת לֶחֶם אֱלֹהֵיךְ הוּא מְקַרֵּיב³⁵ וְהַקָּטָן פָּסוּל לְהַקְרִיב¹¹:

סימן רפב הלכות שבת קריאת התורה והמפטיר סעיף ז

הלכתא רבתא

מזן אלא למפטיר - אפילו בשמחת תורה שעולים גם הקטנים לתורה - עולה עמהם החזן או גדול אחר³⁴.
 יין פסול להקריב - אין מעלים כהן קטן לראשון אפילו בעיר שאין בה אלא כהן קטן, וכן אין צריך להוציאו מבית הכנסת³⁶.

צינונים והוספות

(34) וראה להלן סעיף טז על המנהג בעליית קטן למפטיר.
 (35) ויקרא כא, ח (לגבי הכהנים): וְקִדְּשָׁתוּ כִּי אֵת לֶחֶם אֱלֹהֵיךְ הוּא מְקַרֵּיב קֹדֶשׁ יְהִי לָךְ כִּי קֹדֶשׁ אָנִי ה' מְקַדְּשָׁכֶם. ובסימן קכח ס"ס הוסיף על זה: ואף עכשיו שאין לנו קרבנות בקדושתו הוא עומד.

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ב יש אומרים שאין חייבים מן התורה אפילו על קשר
- 2 העומד להתקיים לעולם אלא אם כן הוא מעשה אומן
- 3 דהיינו שהוא קשר חזק ואמין כקשרים שהאומנים עושים
- 4 בשעת מלאכתן כגון קשרי רצועות מנעל וסנדל שקושרין
- 5 הרצועות בשעת עשייתן וכן בכל כיוצא בזה אבל הקושר
- 6 קשר של קיימא ואינו מעשה אומן פטור כיצד נפסקה לו
- 7 רצועה וקשרה נפסק החבל וקשרו או שקשר חבל בדלי או
- 8 שקשר רסן הבהמה וכן כל כיוצא באלו הקשרים שהם
- 9 מעשה הדיוט וכל אדם קושר אותם לקיימא פטור אבל אסור
- 10 מדברי סופרים אפילו אינו עומד להתקיים לעולם אלא
- 11 כשיעור שנתבאר.
- 12 אבל קשר שהוא מעשה אומן אפילו אינו עשוי להתקיים
- 13 כלל אלא להתירו ביומו אסור מדברי סופרים לקשרו
- 14 ולהתירו בשבת גזרה משום קשר מעשה אומן העשוי
- 15 להתקיים לעולם שחייבים עליו מן התורה.
- 16 ויש אומרים שאין חילוק כלל בין מעשה אומן למעשה
- 17 הדיוט שאפילו קשר שהוא מעשה הדיוט חייבים עליו מן
- 18 התורה אם הוא של קיימא ואם אינו עומד להתקיים כלל
- 19 בענין שמותר במעשה הדיוט מותר ג"כ במעשה אומן.
- 20 ויש להחמיר כסברא הראשונה ולכן נהגו לזהר שלא לקשרו
- 21 או להתיר שום קשר שהוא ב' קשרים זה על זה אפילו הוא
- 22 עומד להתירו ביומו מפני שאין אנו בקיאין איזה קשר נקרא
- 23 מעשה אומן שאסור לקשרו ולהתירו אפילו אינו עומד

- 24 להתקיים כלל וכל קשר אמין שהוא קשור הדק היטב יש
- 25 להסתפק בו שמא זהו מעשה אומן וב' קשרים זה על גבי
- 26 זה הוא גם כן קשר אמין ומכל מקום במקום צער אין
- 27 להחמיר בדברי סופרים ומותר להתירו אם אינו עומד
- 28 להתקיים כלל בענין שמותר בודאי מעשה הדיוט כיון שלפי
- 29 סברא האחרונה מותר אפילו בודאי מעשה אומן:
- 30 ג במה דברים אמורים בב' קשרים זה על זה אבל קשר
- 31 אחד ועניבה על גביו אין להסתפק בו כלל בקשר מעשה
- 32 אומן ומותר לקשרו ולהתירו בכל ענין אם אינו עומד
- 33 להתקיים כלל ואם אינו אלא קשר אחד בלבד בלא עניבה
- 34 על גביו אינו נקרא קשר כלל ומותר לקשרו ולהתירו אפילו
- 35 אם עומד להתקיים לעולם.
- 36 וכל זה בקושר ב' דברים ביחד אבל אם עשה קשר בראש
- 37 אחד של חבל או חוט או משיחה דינו כב' קשרים זה על
- 38 זה לכל דבר:
- 39 ד קשר שאינו נקרא של קיימא מן התורה אלא מדברי
- 40 סופרים מותר לקשרו לצורך מצוה כגון שקושר למדוד
- 41 אחד משיעורי תורה ואפילו קשר מעשה אומן מותר לקשרו
- 42 אם אי אפשר למדוד בענין אחר:
- 43 ה נשמטו לו רצועות מנעל וסנדל מותר להחזירן למקומן
- 44 ובלבד שלא יעשה קשר בראש הרצועה כדי שלא
- 45 תשמט מן הנקב מפני שהוא קשר של קיימא במה דברים
- 46 אמורים במקומות שאין רגילין שם לקשרו קשר זה אבל

25 שנתבאר בסי' ש"ב אבל שאר קשירות שנקשרו אחר גמר
26 מלאכת הבגד כגון קשרי הכיבוס או המשיחות שבכתונת
27 שנקשרו ואינו יכול להתירן מותר לחתכן ומכל מקום אין
28 להקל בפני עם הארץ אלא יעשה בצנעא ואם אינו רגיל
29 להתיר המשיחות אלא כשמחליף הכתונת משבת לשבת
30 אסור לחתכן כמו שאסור להתיר:

31 ז במה דברים אמורים בקשירה אבל אם תפר הכובס את
32 בית הצואר וכן זוג של מנעלים התפורים יחד כדרך
33 שהאומנים עושים אסור לחתכן או לנתקן זה מזה שאין
34 חילוק בתפירה בין של קיימא לאינה של קיימא ולעולם יש
35 בסתירתה משום קורע ואף שהקורע אינו חייב אלא אם כן
36 עושה על מנת לתפור מכל מקום מדברי סופרים אסור בכל
37 ענין ויש מתירין בתפירה שאינה של קיימא לנתק או לחתוך
38 וכן עיקר ומכל מקום אין להקל בפני עם הארץ:

39 ח קושרין דלי על פי הבור במשיחה או באבנט וכיוצא בו
40 מדבר שאינו מבטלו שם אבל לא בחבל מפני שמבטלו
41 שם והרי זה קשר של קיימא שהרי הדלי תלוי וקשור שם
42 תמיד ואפילו בחבל של גרדי שהוא חשוב ואינו מבטלו שם
43 אסור גזרה משום שאר חבלים.

44 במה דברים אמורים בדליים הקבועים בבור אבל דליים
45 שלנו שאינם קבועים בבור אינו קשר של קיימא ומותר אפילו
46 בשאר חבלים ובלבד שלא יהא הקשר מעשה אומן שאסור
47 אפילו באינה של קיימא כמו שנתבאר למעלה:

חלק ב סימן שיז, דין קשירה ועניבה בשבת סעיפים ב"ח

1 במקומות שרגילין לקשרו אסור אפילו להחזיר גזרה שמא
2 יקשור ואפילו במקומות שאין רגילין לא התירו אלא
3 להחזיר אבל במנעל חדש אסור ליתן הרצועה בשבת מפני
4 שהוא מתקן כלי ואפילו להחזיר לא התירו אלא כשהנקב
5 הוא רחב ויכול להחזיר בלי טורח אבל אם הנקב הוא צר
6 שצריך טורח להכניס הרצועה בתוכו אין זה כמחזיר אלא
7 כנותן בתחלה ואסור משום תיקון כלי וכן הדין ברצועות
8 של מכנסיים אבל אבנט מותר להכניס במכנסיים בתחלה
9 בשבת מפני שאינו מבטלו שם ועשוי להכניס ולהוציא תדיר
10 לפיכך אין בו משום תיקון כלי אבל אסור להכניס משיחה
11 לשם מפני שמבטלה שם:

12 י מתירין בית הצואר מקשר שקשרו כובס שאינו קשר של
13 קיימא שרוב הפעמים מתירין אותו ביומו מיד אחר
14 הכביסה אבל אין פותחין אותו מחדש מפני שהוא מתקן
15 כלי וחייב משום מכה בפטיש אבל משום קורע אינו חייב
16 אלא א"כ עושה על מנת לתפור כמו שנתבאר בסי' ש"ב.

17 אפילו אם כבר נפתח בית הצואר רק שחזר האומן ותפור
18 ביחד כדרך שהאומנים עושים או שקשרו האומן ואינו יכול
19 להתירו אסור לחתוך החוטיין.

20 במה דברים אמורים בקשר זה שקשרו האומן קודם גמר
21 מלאכת הבגד שחתיכת חוטי קשר זה יש בה משום מכה
22 בפטיש לפי שהיא גמר מלאכת הבגד שעל ידי כך מתוקן
23 הבגד ללבשו וקודם לכן לא היה מתוקן מעולם ללבשו וכל
24 דבר שהוא גמר מלאכה יש בו משום מכה בפטיש כמו

תורה אור

18 כשאדם מבין ומשיג במוחו את חכמת התורה הרי
19 חכמתו יתברך נתפסת במוחו ושכלו והרי זה קשר
20 ויחוד בינו ובין הקב"ה - מכל מקום, הקשר הוא רק
21 עם בחינת חכמה עילאה כביכול ולא עם עצמותו של
22 הקב"ה. וכמשל מרב ותלמיד להבדיל, דכאשר התלמיד
23 מבין ענין מחכמת רבו הרי ההתאחדות בינו לבין רבו
24 היא רק עם חכמתו, ולא עם עצמותו וכללות חיי רבו
25 (שהרי סוף סוף חכמת הרב היא רק כח אחד של הנפש
26 ורק פרט אחד מכללות החיים שלו).

27 אולם מצד זה שאורייתא וקוב"ה כולא חד, הרי
28 הקב"ה הלביש את עצמותו בתורה, וכשנתן לנו את
29 תורתו "הרי זה כאילו נתן לנו את עצמו כביכול",
30 ונמצא שחכמת התורה היא כמו לבוש ל"הקב"ה
31 בכבודו ובעצמו", וכשאדם מבין ומשיג את חכמת
32 התורה "הרי זה כמחבק את המלך דרך משל", כפי
33 שהמלך לבוש בלבושים.

34 זוהי גם נקודת הפרק כאן בטעם שהתורה נקראת
35 "משל הקדמוני", כפי שיבואר לפנינו].

1 תוכן הפרק: הטעם שהתורה נקראת בשם "משל"
2 הקדמוני" שכל התורה כולה היא "משל" ל"קדמונו
3 של עולם"

4 [בפרק זה יבאר מעלת התורה בהקדם ביאור
5 הטעם שהתורה נקראת בשם "משל הקדמוני".

6 להבנת תוכן פרק זה - נעתיק את תוכן דברי
7 אדמו"ר הזקן בספר התניא פרק ד', בתוספת ביאור:

8 בתורה יש שני ענינים: חכמת התורה, ובלשון
9 הכתוב "כי היא חכמתכם ובינתכם", שזהו ענין של
10 לימוד בהבנה והשגה; והאלקות שבתורה, והוא מה
11 דאיתא בזהר "אורייתא וקוב"ה כולא חד", שהתורה
12 היא חד עם קוב"ה בכבודו ובעצמו (ולא רק שהיא
13 חכמתו יתברך), ולפיכך, על ידי לימוד התורה מתדבק
14 האדם עם הקב"ה בכבודו ובעצמו ("נותן התורה").

15 ליתר ביאור: אע"פ שגם הענין הראשון שבתורה
16 (מה שהתורה היא חכמתו יתברך) יוצר קשר חזק עם
17 קוב"ה, דלהיות התורה חכמתו של הקב"ה הרי

1 אך הענין כי הנה התורה נק' משל הקדמוני,
2 כמ"ש כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא
3 רשע.

4 והוא מ"ש והאלקים אנה לידו. וכן שלמה המלך
5 ע"ה אמר להבין משל ומליצה בו.

6 ביאור ענין מהותה של תורה, יובן בהקדם זה
7 שהתורה נקראת "משל הקדמוני", וכמ"ש כאשר
8 יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע, ופירשו
9 חז"ל ד"משל הקדמוני הוא התורה, שהיא משל
10 הקב"ה ["משלו של הקב"ה"] שהוא קדמונו של
11 עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים יצא רשע,
12 והאלקים אינה לידו, במה הכתוב מדבר בשני בני
13 אדם אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד כו' והקב"ה
14 מזמנן לפונדק אחד כו' זה שהרג בשוגג גולה וזה
15 שהרג במזיד נהרג.

16 הרי שהתורה נקראת "משלו של הקב"ה", וכן
17 שלמה המלך קורא לתורה בשם "משל", וכמו
18 שאמר "להבין משל ומליצה גו'". ויש להבין מה
19 שהתורה נקראת "משל", וכי כל התורה כולה היא
20 משלים וחדידות?

21 והענין כי פירוש הקדמוני היינו קדמונו של
22 עולם, שהוא אור אין סוף ב"ה עצמו.

23 אלא הדיוק כאן הוא בתיבת "קדמוני",
24 שהקב"ה נקרא כאן בשם "קדמון" דוקא, דפירוש
25 תואר "קדמון" - היינו שהוא ית' קדם לכל דבר,
26 כי הוא נמצא "מאז ומקדם", היינו שאין זמן שלא
27 הי' נמצא ח"ו, דהוא יתברך "אין לו תחלה", שאין
28 התחלה וראשית ומקור למציאותו, אלא הוא יתברך
29 נמצא מצד עצמו, כי הוא "מחוייב המציאות",
30 שהוא מציאות כזו שחייבת להיות מצד עצמה,
31 ובמילא הוא "קדמון", שמציאותו היתה מעולם.

32 ומזה מובן בעומק יותר, שתואר "קדמון" בא
33 להורות, באלקות גופא, על עצמותו ומהותו של
34 הקב"ה בכבודו ובעצמו, "אור אין סוף ב"ה
35 עצמו".

36 כי השפע האלקי, מה שהקב"ה משפיע אור
37 וחיות מאתו יתברך להחיות את העולמות א"א
38 לתאר בשם "קדמון", שהרי יש התחלה ומקור
39 למציאות השפע, היינו, שהשפע "נמצא מן
40 העצמות" וברצונו דוקא, וא"כ אי אפשר לומר על
41 השפע האלקי שהוא "קדמון", שהוא תואר רק על

42 מה שנמצא בעצם, מצד עצמו, ולכן "מהותו
43 ועצמותו ית' לבד . . הוא לבדו הקדמון".

44 כי בחינת סובב כל עלמין וממלא כל עלמין זהו
45 מה שנמשך ממנו ית' הארה לחיות חיות
46 להעולמות, וא"כ בחינה זו היא שייך לעולמות.
47 בזוהר הקדוש איתא שהוא יתברך ממלא כל
48 עלמין וסובב כל עלמין, שהם שני מיני אור ושפע
49 אלקי שנשפע מאתו יתברך:

50 "ממלא כל עלמין" הוא השפע המתלבש
51 בעולמות להחיותם, כנפש המתלבשת בגוף
52 להחיותו, כמאמר חז"ל מה הנפש ממלאה את הגוף
53 כך הקב"ה ממלא את העולם, ושפע זה מתצמצם
54 ומתלבש בכל נברא ונברא לפי מדריגתו ותכונתו,
55 כמו כוחות הנפש המתלבשים באברי הגוף, שבכל
56 אבר מתלבש כח אחר של הנפש המתאים לאבר זה,
57 כמו כח הראי' בעין, כח השמיעה באוזן, השכל
58 במוח שבראש וכו' ;

59 ואילו "סובב כל עלמין" הוא "קדושתו של
60 הקב"ה בכבודו ובעצמו . . מה שהקב"ה הוא
61 מובדל מהעולמות והיא בחינת סובב כל עלמין מה
62 שאינו יכול להתלבש בהן", היינו שסובב כל עלמין
63 הוא אור אלקי שאין לו גבול, ולהיותו אין סוף הרי
64 הוא מרומם מכל העולמות ואינו יכול להיות נתפס
65 בהם (שהרי נברא מוגבל אינו יכול להשיג ולתפוס
66 בתוכו אור בלתי מוגבל), וכאילו סובב עליהם
67 מלמעלה.

68 והם שני מיני אורות שעל ידם הקב"ה מחי'
69 ומקיים את העולמות, וא"כ יש להם שייכות
70 לעולמות, היינו שבאורות אלו יש איזה יחס וערך
71 לעולמות, ובמילא אינם בבחינת "קדמון".

72 כי גם בחינת סובב הוא בחינה ששייך לעלמין,
73 שהוא מה שמחיה העולמות רק שהוא בחינת
74 אור מקיף. וממלא כל עלמין הוא בחינת אור
75 פנימי.

76 כי אפילו בחינת "סובב כל עלמין", שהוא אור
77 בלתי מוגבל שאינו נתפס בעולמות, מכל מקום הרי
78 ענינו של אור זה הוא להחיות את העולמות, אלא
79 שאופן פעולתו הוא בדרך "מקיף", שרק "ממלא
80 כל עלמין" הוא "בחינת אור פנימי", היינו שהאור
81 נקלט בנבראים, משא"כ אור הסובב כל עלמין אינו
82 מתלבש בעולמות ונבראים באופן שיש להם איזו

27 ב"עולמו" של התלמיד, והרב מראה לתלמיד כיצד
28 לראות ולהכיר בתוך פרטי המשל את אותו הרעיון
29 העמוק והדק שבנמשל.

30 כך ע"י שתלמודו בידו יזכה לגלוי מבחינת זיו
31 ואור מאור אין סוף ב"ה, מה שלמעלה מבחינת
32 סובב כל עלמין וממלא כל עלמין, ואינו בגדר
33 עלמין כלל.

34 וזהו גם ענינה של תורה, שנקראת "משל
35 הקדמוני", לפי שע"י התורה - "תלמודו בידו" -
36 מגיעים לגילוי "קדמונו של עולם", שהוא זיו ואור
37 מאור אין סוף ב"ה ממש, שלמעלה מבחינת סובב
38 כל עלמין וממלא כל עלמין.

39 כלומר: הקב"ה בכבודו ובעצמו ("קדמונו של
40 עולם") הוא רם ונישא לגמרי מנבראים ואין להם
41 מבוא ופתח להשיגו כי אם על ידי התורה
42 שנתלבשה בשכל, וחכמת התורה ירדה ממדריגה
43 למדריגה עד שנתלבשה בשכל האנושי שביכולתו
44 של אדם נברא לתפוס ולהשיג. ולפי שעצמותו
45 ומהותו של הקב"ה (שנקרא "קדמונו של עולם")
46 מלוכש בחכמת התורה, לפיכך, על ידי שהאדם
47 משיג את התורה הרי הוא "כמחבק את המלך",
48 מעין וברוגמא לנמשל המלוכש בתוך המשל.

49 וזהו שכל התורה כולה נקראת בשם "משל",
50 לפי שהיחס שבין התורה להקב"ה הוא כמו היחס
51 בין משל לנמשל.

52 ד"ה חייב איניש פרק ב

1 תפיסא באור זה אלא רק "מקיף" עליהם מלמעלה,
2 אלא שאעפ"כ גם סובב כל עלמין הוא אור ש"שייך
3 לעולמות".

4 אבל מהותו ועצמותו ית' אינו בגדר עלמין כלל
5 ולא שייך לומר עליו סובב כל עלמין כו', ולכן
6 נק' קדמונו של עולם.

7 אבל מהותו ועצמותו של הקב"ה אינו בגדר
8 העולמות כלל, ולא שייך לומר עליו יתברך אפילו
9 התואר של "סובב כל עלמין", אף שאור הסובב כל
10 עלמין הוא אור בלתי מוגבל כנ"ל, לפי שזה גופא
11 שנקרא "סובב כל עלמין" מורה שיש לו יחס
12 ושייכות אל העולמות אלא שהוא למעלה מהם,
13 ואילו עצמותו ומהותו של הקב"ה אינו בגדר
14 העולמות כלל ובמילא אין לו שום ערך ויחס אל
15 העולמות. ולפיכך רק על מהותו ועצמותו יתברך
16 ניתן לומר התואר "קדמונו של עולם".

17 והתורה שנק' משל הקדמוני, היינו שהתורה
18 היא משל לבחינת קדמונו של עולם. שכמו
19 שע"י המשל יושג הנמשל.

20 ומעתה יובן מה שהתורה נקראת "משל
21 הקדמוני", שהכוונה בזה שהתורה היא "משל"
22 לבחינת "קדמונו של עולם", דכמו שענינו של
23 משל הוא שעל ידו אפשר להשיג את הנמשל,
24 דכאשר רוצים להסביר לתלמיד פשוט רעיון עמוק
25 ביותר שקשה לו מאד להשיגו מחמת דקות הסברא,
26 נותנים על זה משל, שהמשל הוא מדבר הנמצא

53

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

11 והיינו מה שבחי' מלכות דאצי' נעשה בבחי' ע"י
12 לבריאה בבחי' כתר והעלם שנק' הסתר וזהו הנק'
13 אסתר אך א' דאסתר ל' להבא כמ"ש אסתר פני ביום
14 ההוא הענין הוא דלעתיד כתיב הנה אלקינו זה שבחי'
15 בינה הנק' אלקינו יבא לידי גילוי ונק' זה והיינו
16 ההתגלות מעלמא דאתכסייא כו' מן העולם ועד העול'
17 אך זהו רק בחי' בינה דבריא' למל' דבריא וכה"ג אבל
18 בחי' ע"י דבריא ע"ז א' אסתר פני ביום ההוא דבינה
19 כו' כי בחי' ע"י שבבינה לא יתגלה גם לעתיד שיאמרו
20 אלקינו זה כו' וזהו אסתר פני ביום ההוא בחי'

1 (סו) וזהו ג"כ מ"ש כל הנביאים עתידין להבטל חוץ
2 ממגלת אסתר וכן ההלכו' שהוא בחי'
3 אסתר ומרדכי (כמ"ש למעלה באריכות בענין מרדכי
4 ואסתר מן התורה מנין כו') כי הנביאים שרשן רק
5 בבחי' נר"ה המאירי' במל' לפי שעה באותו הזמן
6 שכנ"י בגלו' כו' משא"כ ההלכות שבחכמה אתברירו
7 כל משך זמן הגלות ששרשן למעלה מן החכמה עצמה
8 מטעם הנ"ל וד"ל וכמו"כ זהו ענין מ"ש אסתר מן
9 התורה מנין שנא' ואנכי הסתר אסתיר פני כו' כי הנה
10 ידוע כי בחי' מל' דאצי' מסתתרת בראש הבריא

- 1 הפנימית שבמל' דאצי' שהן שרש הע"ס דמל' דאצי'
 2 כמו שהיא מקבלת מבחי' ע"ס דאצי' עצמן כידוע
 3 דמבחי' מל' שבכתר דאצי' נמשך בחי' כתר שבמל'
 4 דאצי' ומבחי' מל' שבחכמה דאצי' נמשך בחי' חכמה
 5 שבמל' דאצי' וכיוצא בזה בכל פרטי האורות דמל' כו'
- 6 וכ"ז לא יבא לידי בחי' גילוי לעתיד גם לאחר שיהי'
 7 בחינת אלקינו זה גלוי אור הבינה במל' וזהו ענין א'
 8 דאסתר כו' שגם לעתיד תהיה בהעלם דהיינו גם ביום
 9 ההוא אסתר פני כו' וזהו שרש ענין אסתר מן התורה
 10 כו' וד"ל:

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

- 1 **והתהלכתי** בתוככם, משמע ב' מיני הילוך, וקאי
 2 על הקדב"ה, והיינו בבחי' הגילוי אא"ס
 3 מלמעלה למטה, והענין כי בעבודה באדם יש ג"כ
 4 ב' מיני הילוך מלמעלמ"ט ומלמטלמ"ע, הא' ע"ד
 5 מ"ש אחרי הוי' אלקיכם תלכו שההילוך הוא בבחי'
 6 אחורים וחיצוני' וע"ד שנאמר במשה וראית את
- 7 אחורי, רק שהי' אצלו זה בבחי' רא', ובישראל
 8 נאמר רק תלכו, וזהו ההילוך מלמטלמ"ע, והב' הוא
 9 כמ"ש באברהם הלוך כו' התהלך לפני, וכן בחזקי'
 10 נאמר אשר התהלכתי לפניך, שההילוך הוא בבחי'
 11 פנים, וזהו מלמעלמ"ט, ושני הבחי' הם בעבודה
 12 בנפש.

יידבר גו' במדבר סיני – הוספה שהוסיף ר' הלל

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 **אמנם** איך תוכל הנשמה שהיא נברא יש ודבר בפ"ע
 2 להשיג מהות ועצמיות אלקות שאינו בבחי'
 3 השגה וגבול, והגם שהנשמה היא חלק אלקה ממעל
 4 הוא עד"מ כענין טפת הזרע שנמשכה ממוח האב שלא
 5 יתכן לומר שגם בעודינה במוחין היתה גשמית שא"כ
 6 הי' נחסר מהמוח כו', אלא שבאמת התחלת המשכחה
 7 מן המוח היא כח רוחני לבד אלא שאח"כ בהשתלשלות
- 8 ירידתה דרך חוט השדרה נשתנית ונעשית גשמית, כן
 9 הנשמה עיקר שרשה הוא מבחי' אלקות ממש כמ"ש
 10 בנים אתם לה' אלקיכם רק שנשתלשלה בירידתה
 11 להיות בחי' נברא יש ודבר, וזהו שאנו אומרים נשמה
 12 שנתת בי טהורה היא אלא שירדה בבחי' אתה בראת
 13 כו' בחי' ב"ע עד שנפחת בי כמ"ש ויפח באפיו, וא"כ
 14 איך תוכל הנשמה להשיג מהות ועצמיות אלקות.

וישם את הכיור
בס"ד. (ש"פ פקודי, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

- 1 להלן יסביר הרבי נ"ע, מהי העבודה שכנגד הדרגה
 2 העליונה שבאור, כפי שכלול במקורו לפני הצמצום.
 3 אך מי שפגם והעביר את הדרך חס"ושלום הרי צריך
 4 לתשובה ובעלי תשובה משכין ליה בחילא יתיר
 5 (ממשיכים את האור בכח רב יותר) היינו שממשיכים
 6 מבחינת אנת הוא חר ולא בחושבן שזהו מדריגה הא'
- 7 **שבאור שנתבאר לעיל** והן בחינת עשר ספירות הננוזות
 8 שהן בבחינת התאחדות ממש כו'.
 9 ועל זה אמר מי מנה עפר יעקב שזהו בבחינת בלי מספר
 10 ממש כו'. – כלומר החלק הראשון של הפסוק שהפירוש
 11 הפשוט שלו שאין מספר, עוסק בעבודת הבעלי תשובה,
 12 שהם ממשיכים את האור כפי שהוא בשורשו בבלי גבול

דבסוף המשכתן היינו בבחינת השטח מתגלה בחינת
ההגבלה שבשרשן, ובאמצען היינו בחינת הקו מתגלה
בחינת האין סוף שבשרשן.
ועל פי הנזכר לעיל יובן מה שכתוב מי מנה בו' ומספר
את רובע ישראל.
סיכום:
במאמר זה מסכם הרבי נ"ע את הביאור שנמשך על פני
המאמרים האחרונים להוכיח שיש שרש לאור הגבול,
אף לפני הצמצום, אלא שלפני הצמצום אין הגבול
נרגש, ולאחר הצמצום, כאשר האורות מתלבשים
בכלים, נרגש וניכר הגבול שהיה בהם מצד עצמם לפני
הצמצום.
ובכללות, יש בהמשכות אור הגבול ג' מדרגות: א. כפי
שהם בשרשם בספירות הגנוזות לפני הצמצום, ששם
הם בבחי' עשר אך בפשיטות ובאחדות (ונקרא "עתיק
דא"ק"). ב. כפי שהם מתגלים לאחר הצמצום, שהן
בחינת מיעוט, אך בפשיטות ביחס לכלים (ונקרא בחי'
אריך). ג. כפי שמתלבשים בכלים שנעשה בהם כגדר
הכלים, אלא דגם אז מאיר עליהם אור העליון, שלכן
יכול להיות התכללות והתאחדות גם באורות המלוכבים
בכלים.
ומבאר, דג' דרגות אלו הם כנגד נקודה קו שטח. נקודה
היא שרשי האורות לפני הצמצום, הקו הוא ההתגלות
לאחר הצמצום – כפי שהקו בנוי מנקודות נקודות,
כלומר התגלות הספירות (שהיו מאוחדות יחד לפני
הצמצום) במדרגות פרטיות נפרדות (וזהו הפירוש הב'
בענין הקו, ועל דרך עולם העקודים, אלא שבכל זאת
יש הפרש ביניהם), והשטח הוא התלבשות האורות
בכלים ממש, שאז מתגלה הגדר והגבול שבהם, שהיה
לפני הצמצום בהעלם, ועל ידי הכלים נתגלה בפועל.

שבת פרשת בלק תער"ב

ממש. בשונה מהחלק השני "ומספר את רובע" ששם
יש שני אופנים לפרשו, כנגד שתי הבחינות הנמוכות
יותר.
וגם יש לומר שעל ידי זה ממשיכים בחינת האור אין סוף
שבבחינת בלי גבול ממש בו'. – במשפט זה הרבי נ"ע
מחדש עוד יותר, שבעלי התשובה ממשיכים לא רק את
עשר הספירות הגנוזות כפי שכלולים לפני הצמצום,
אלא את האור הבלי-גבול ממש, היינו ספירות אין קץ.
(ועל דרך שהוסבר בפרק כ"ח שבחכמה יש רושם
מהאין סוף ממש).
וזהו ענין עפר יעקב שעל זה דוקא אומרים "מי מנה",
שהוא אותו ענין כמו אפר פרה שמטהר את הטמאים
על ידי ההמשכה מעצמות אור אין סוף בחינת מים חיים
בו' וכמו שנתבאר לעיל במאמר הקודם בענין פרה
אדומה בו', שהיא דוקא בחוץ, והיא הכח לטהר את
הטמא, שזהו ענין התשובה, על ידי שממשיכים את
הספירות הגנוזות והספירות אין קץ.
ואומר עפר יעקב דוקא ולא ישראל שהוא ענין בעלי
תשובה בו'. המתעסק עם הפיכת התחתון.
וזהו לסיכום פירוש הפסוק: מי מנה עפר יעקב שעל ידי
התשובה ממשיכים מבחינת עשר ספירות הגנוזות
במאצילן שאינם בבחינת המשכה כלל בו', וגם מבחינת
עצמות אור אין סוף הבלי-גבול בו' והדרגה הנמוכה
יותר – ומספר את רובע ישראל הוא ההמשכה שע"י
תורה ומצוות שזהו בחינת מספר אשר לא יספר בו'. –
כנגד שתי הבחינות הנמוכות יותר שבאור.
קיצור.
אמנם שרש סיבת הדבר שהאורות באים בבחינת
מציאות בהתלבשותן בכלים הוא מפני ששרשי האורות
הוא מה שהאין סוף שיער להאיר במדה וגבול,

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

ח) ויובן זה בעבודתה, דהנה מצינו שיש ב' דעות
חלוקות בדרכי הנה' האמתיים באפן קרוב
האדם לאלקות⁸, דהנה האדם קדם שגזרף הרי הוא
רחוק ושפל ערכו מאד מפני גסות חמרו בכל מיני
תאוות חמירות, ובהיותו כן בשפל המצב, איך יכול
לבוא בבירית והתקשרות בגדלת הנה' להתפעל בלבבו, כי

אם צריך שיהיה את עצמו מפל פסלת וטמאה בנקיון
גמור בלב ובהרהור, וכל שכן מעניני מעשה חסד ושלום,
והנה על ידי שישגף גופו בכל מיני סגוף, ויגזיז על
היצר הרע שבו, ויתמרמר בנפשו מאד על שפלותו
וגסותו, ויגיע ביגיעת נפש ויגיעת בשר עד שיגזרף
חמרו מעט מעט, ואז יוכל לגשת אל הקדש לדבק

(8) ראה גם כן [מאמר] דיבור המתחיל ויאמר לך תרס"ז (בהמשך ראש השנה תרס"ו).

40 בהנפש הבהמית, וכמו ההתבוננות איך שכל דבר יש
 41 כח אלקי המהנה ומחיה אותו, ואיך שאלקות הוא חיים
 42 וטוב, דדברים הגשמיים הם מות בעצם מהותם¹⁰,
 43 וכאשר האדם משתמש בהם לתאוצתו הם נעשים רע,
 44 ואלקות הוא חיים וטוב, ואין שום טוב בעולם כטוב
 45 האלקי, וכל ענין עבודתו הוא להסביר לנפש הטבעית
 46 עד אשר גם הנפש הבהמית יבין זאת ויתלהב לבו
 47 הגשמי להתקרב לאלקות, דהנה פתיב "ורב תבואות
 48 בכת שור", דכזה יש יתרון לבהמה על האדם בכתה
 49 הרב ובהתפעלות גדולה, דהפעלי חיים עקרו מדות,
 50 דכאדם הרי מדותיו הם על פי השכל, וגם אפלו מי
 51 שהוא בעל מדות תקיפים ביותר, הנה להיות שאדם הוא
 52 שכלי בעצם מהותו, הנה גם מי שמדותיו תקיפים, מכל
 53 מקום הנה גם בו יש השפעת השכל, מה שאין כן בבעלי
 54 חיים דעקרו מדות, הרי גוף ופעם המדות שלהם הוא
 55 בתקף גדול, והנפש הבהמית כשמו כן הוא, שהוא בהמי
 56 ועקרו מדות ובעל מדות תקיפים ביותר ובטבע
 57 ההתפעלות ועקשות בתקף הרצון ובאהבת הנצחון,
 58 ולכן הנה כאשר הנפש הבהמית מבין הטוב דאלקות
 59 ונתלהב לכבו להתקרב לאלקות, הנה התקרבות זאת
 60 באה בתקף גדול מצד עצם טבעו שהוא תקיף בעניניו,
 61 דכאשר הוא קשור בעניני עולם הנה התקשרותו הוא
 62 בתקף גדול, להיות נהנה מכל דבר גשמי בהנאה מרבה,
 63 דזהו מפני גדל הטבעיה וההתקשרות, פארטורונקעניט
 64 און פארבונדנקייט בחמירות להיות דטבעו להתקשר,
 65 ולזאת כאשר מבין השגה אלקית ומשיג הטוב דאלקות
 66 עד שנתלהב לכבו להתקרב לאלקות ולאהב את הו',
 67 הנה גם זה בא בתקף גדול ובהתקשרות גדולה, דאז הוא
 68 התחלת העבודה פנימית להרחיק גם דקות הרע ולברר
 69 ולזכך את הטוב והמעלה בברור אחר ברור, עד אשר
 70 נזכך לגמרי מכל וכל, דכל ענין העבודה באפן הלזה
 71 הוא דתחלת עבודתו לזכך גסות הרע, ואחר כך מזכך
 72 גם את דקות הרע, ואחר כך עובד בברור הטוב והמעלה
 73 לעלות במעלות מתמא לעלאט בעלוי אחר עלוי בהטבת
 74 פשרון הפלים שיוכלו לקבל גלויים היותר נעלים.
 75 קצור. יבאר, בעבודה, הברור מלמטה למעלה.
 76 ההתחלה לזכך גסות הרע, אחר כך גם דקות
 77 הרע, ורק אחר זה מברר הטוב. על ידי הנפש הטבעית
 78 פועל גם בנפש הבהמית ואז "רב תבואות בכת שור".

ליל שני דחג השבועות, תש"ט

1 באלקות במח השגה, דאז הנה חמר מחו ממש הוא
 2 כלי לאלקות, אבל כל זמן שלא נטהר גופו ונזכך
 3 לגמרי, איך יקרב במום ופגם אל הקדש העליון, ובכדי
 4 לגשת אל הקדש הרי צריכים כמה תנאים על זה, כמו
 5 שכתוב "מי יעלה בהר הו' ומי יקום במקום קדשו, נקי
 6 כפים ובר לבב", דנקי כפים הינו במעשה, שיהיה "סור
 7 מרע" בתכלית. ומה ד"סור מרע" מתניח אל הפכים
 8 דוקא, דהנה כל פעלה הוא על ידי הידים וחלוקי
 9 האצבעות, וכן הוא ברוחניות, דכל פעל הוא על ידי
 10 המדות, וכשם דסור האצבעות גדלים צפרנים, הנה
 11 כמו כן ברוחניות ישנם גם כן הצפרנים להעיק ולהצר
 12 לזולתו, וכמו שמבאר במקום אחר⁹ בענין "ידיכם דמים
 13 מלאו", דכששוטו הוא מה שאחד נוגע בעסק זולתו
 14 וגורם לו הנזק חסדשלוט, ובעבודה הוא ענין השפיות
 15 דמים שמצער את חברו, ו"נקי כפים" הוא דהוא "סור
 16 מרע" בתכלית, גם בדקות, ו"בר לבב" הוא שיהיה נקי
 17 מכל רצון זר בלבד אפלו בהרהור כל שהוא, וכל אשר
 18 בו מום, שיש בו חסרון ופגם אפלו בהרהור ואיזה רצון
 19 בלב, וכל-שכן כשיש בו איזה עון בשוגג, הרי זה לא
 20 יקרב אל הקדש להלוק בהשגות וידיעות אלקות ולעלות
 21 במעלות להדבק באלקים חיים, כי כל אשר בו מום לא
 22 ירצה. כי אם זאת תהיה עבודתו, לזכך גופו וחמרו לעקר
 23 כל רצון זר ויתקן כל פגם במחשבה דבור ומעשה, על
 24 ידי שיתממר בנפשו מאד על הגסות והחמירות שלו
 25 בכלל, ובפרט שעל ידי זה נתרחק מאלקות ונעשה
 26 משקץ וגרוע מהפעלי חיים, ומתחרט על מעשה הרע,
 27 עד שיעקר רצונו מזה ונעשה לו רצון להו', וכה מזכך
 28 מעט מעט, ולא יקל לעצמו כלל, אדרבה יחמיר על
 29 עצמו מאד וידקדק בעצמו למצא כל חסרון ופגם
 30 בתכלית הדקדוק עד כחוט השערה שידמה בעיניו כהר,
 31 וגם במעשה הטוב ישקל היטב במאזני שכלו תוך
 32 ופנימיות כל מעשיו גם הטובים איך שאינם לשם שמים
 33 ולא לתכלית האמת, ועל ידי זה יהיה שפל בעיניו נבזה
 34 ונמאס ממש, וייגע מאד לתקן כל פגם ומום, וזה כל
 35 עבודתו בתורה ותפלה, הכל לתקן את הגוף ונפש
 36 הטבעית, וגם בהתבוננות בתפלה הוא רק בענינים
 37 שנוגעים לזכך הנפש הבהמית, וזכור הנפש הבהמית
 38 הוא על ידי הנפש הטבעית, דכאשר הנפש הטבעית
 39 מבין בשכלו איזה השגה אלקית, הנה זה פועל זכור גם

(10) ראה גם כן לקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל שמע
 ישראל. [מאמר] דיבור המתחיל אם בחוקותי ש"ת.

(9) ראה [מאמר] דיבור המתחיל ויבוא עמלק תש"ט. [ספר
 המאמרים - תש"ט עמ' 34 ואילך. וראה גם לעיל עמ' 246
 ואילך].

46 התיליפון לשמוע, בחדר הושלך הס, פני היושבים
47 מוסבים אל התיליפון ומביטים בעינים טרוטות
48 ובפיות פתוחים על מר נ.ג. ואני הנני רואה כי פני נ.ג.
49 מתחלפים מאודם ללובן ומלובן לאודם ואבין כי
50 שמועה רעה היא.

51 מר נ.ג.: תמול לילה בקרו בבית דירתו של האד"ם
52 וחפשו במשך כל הלילה, ולא מצאו שום דבר, היום
53 צהרים באו שנית ועשו חיפוש במשך חמש שעות ולא
54 מצאו כל מאומה וטרם צאתם לקחו את האד"ם
55 אתם למאסר. מר ב.ח. כבר נסע ויבוא מחר בוקר,
56 מבקשים להתחשב עם דעתו כי המצב רציני.

57 פני הרבנים ק. זו. ומר נ.ג. ורב"ש קבצו פארוור,
58 ובטח גם פני אני כפניהם ואין מראה לנגדי ולא אוכל
59 לדעת ברור, אמנם בהנוגע להתרגשותי הנה אחר
60 הידיעה נרגעתי במדה ידועה והנני מתפלל על עצמי.
61 מר א. ומר ש. מביטים עלי בעיני חמלה - דבר
62 השנאו לי במאד - והרבנים ק. זו. ונ.ג. יושבים כפופי
63 ראש ונמוכי רוח - נידעראלאגען - ורק האחד
64 שהתעודד הוא רב"ש באמרו חסיד צריך להתחזק
65 בדרכי העבודה, ומכל שכן רבי בן רבי בנו של רבי עד
66 מורנו האדמו"ר הזקן ביחס בשרי וביחס נשמתי עד
67 משה רבנו - צריך להתחזק בדרכי העבודה.
68 אספר לכם מה ששמעתי מכ"ק אדמו"ר נ"ע בי"ט
69 כסלו תרנ"ז בהיותו מתאכסן בחצרה של מרת מרים
70 ובני' האחים מאנעסזאהן בקאלפאטשני
71 פארעאולאק.

72 כ"ק אדמו"ר אמר מאמר פדה בשלום נפשי ואחר
73 כך דיבר בענין החסידים ובמעלות החסידים שהנם
74 אנשים שונים לגמרי בטבע תולדותם. חסיד הוא
75 בטבעו פיקח, הוא בטבעו תקיף בדעתו, לחסיד יש
76 אש שלהבת, לחסיד יש כוח הביטול, לחסיד יש חוש
77 הריח - אשר כל הדברים הללו הם מעלות גדולות
78 באם מנצלים זאת בעבודה על פי תורת החסידות.

79 כל המעלות הטובות הללו ועוד ענינים, פעל הרבי
80 בחסידים על ידי עבודת מסירות הנפש שלו. אברהם
81 אבינו, על ידי עבודת מסירות הנפש שלו - עשה
82 יהודים, והרבי על ידי מסירות הנפש שלו - עשה
83 חסידים.

84 היום מלאו למעלה ממאה ועשרים שנה מאז
85 שהרבי גילה את דרך חסידות חב"ד - תקל"ד -
86 ברבים, ובאמצעות המסירות נפש הגדולה ביותר,
87 חינוך והדריך חסידים עש שב"ה הקים דור דעה.

88 כל המעלות הטובות, במוחן ובמדות, כל
89 העבודות הטובות בתורה ובמצוות, בעבודה שבלב,
90 שחסידים פעלו במשך 123 השנים, ומה שחסידים

1 תמול בהתועדותינו, בדירתו של מר א.ר., בקשני
2 הרב ק. לבקרו במעונו, והבטחתי לבקרו היום, יום
3 ד' בשעה השמינית בערב, ומבית הכנסת נסעתי ישר
4 להרב ק.

5 ביקורי אצל הרב ק. נשא אופי ידידותי. הרב ק.
6 מספר על אודות הזדמנותו עם כ"ק אדמו"ר הרה"ק
7 במאריענבאד אחר האספה הגדולה בוילנה - תרס"ח
8 - קנאתם של המתנגדים וחסידי פולין והודאתם כי
9 האחד הוא הרבי מליובאוויטש העוסק בצרכי הכלל
10 בחריצות ומועצות חכמה.

11 רגשן נפלא הוא הרב ק. ושיחתו עושה רושם.
12 בשעה תשיעית בא החסיד רב"ש בשליחותו של
13 מר פוכס א.ל. כי קראוהו לגפא"ו ושאלוהו אודות,
14 ודעתו כי עלי לעזוב את העיר כי אורבים לי ועוד
15 טרם כלה רב"ש צלצל התיליפון בידיעה
16 שמלעניגראד חפצים לדבר, ובעוד כרבע שעה
17 יתקיים הדיבור.

18 הידיעה על אודות הדיבור מלעניגראד עשתה
19 עלי רושם עז. איני יודע מפני מה, ואוכל רק לתארו
20 בפתגם הזה: אשר תמורת הרוח הטובה - די גוטע
21 שטימונג - ועליצות נפשי כשתים או שתים וחצי
22 שעה מקודם, בשעת שיחתי בבית הכנסת אודות
23 ההתנגדות להיעוסקציא - הנה תמורת זה, עתה,
24 כרגע שמעי כי רוצים לדבר מלעניגראד, נפלה רוחי
25 בקרי - א שלעכטע שטימונג - בהתרגשות פנימית.

26 הרב ק. והרב ז. מתפלפלים אודות הדיבור
27 התיליפון המיועד לבוא בקרוב ובאים לידי מסקנא
28 שהוא שייך אלי, ומר נ.ג. יושב אצל התיליפון ומחכה.
29 רגשות עצבי מתגברות מרגע לרגע ובה בשעה
30 הרגשתי את תוכן נושא המבואר בדא"ח על רעש
31 האופנים דהנה ההבדל בין שיר האופנים לשיר
32 השרפים הוא, דשיר השרפים הוא בשפה ברורה
33 בנעימה קדושה, ושיר האופנים הוא ברעש, וטעם
34 הדבר הוא דהשרפים עמידתם בעולם הבריאה שהוא
35 עולם ההשגה ולהיות כי השרפים משיגים את האור
36 האלקי בהשגה גמורה לכן הנה השיר שלהם הוא
37 בשפה ברורה, אבל האופנים שומעים השיר של
38 השרפים ורואים שהוא דבר נפלא אבל אינם כלים
39 להשיג לכן הנה השיר שלהם הוא ברעש כמשל
40 האדם השומע איזה ואינו יודע מה הוא, הנה הוא
41 מרעיש כי מי שיועד איזה דבר בבירור בין שהוא דבר
42 טוב ובין שהוא דבר בלתי נעים או גם רע הנה המוח
43 שליט על הלב אבל כאשר יודע ואינו יודע הנה הוא
44 מרעיש, ובכל אופן מתרגש.

45 פעמון התיליפון השמיע קולו ומר נ.ג. לקח את

- 1 יפעלו מכאן ולהבא עד לביאת משיח צדקנו - כל זה
2 הוא של הרבי. אי אפשר אפילו לשער כלל לא רק
3 את השכר של הרבי אלא גם את הזכות של הרבי.
4 זה בטוח שחסידי ההולך בדרכי רבנו וזקוק לעזרה
5 ברוחניות או בגשמיות - הוא לומד כמה שורות תניא
6 על מנת לעשות ולקיים ואומר: רבי! אני זקוק לברכה
7 וישועה בדבר זה - עליו לפרט ענינו בקצרה - אזי
8 השי"ת ודאי יעזור לו בזכותו של רבנו.
9 סיפורו של רב"ש עשה רושם על השומעים
- 10 שהתעודדו לומר בודאי יעזור השי"ת, ואני אף כי
11 נעים היה לי לשמוע חזרת שיחתו הקדושה של כ"ק
12 אאמו"ר, אבל עם זה לא עשה עלי שום רושם של
13 חיזוק בזכרי אזהרת כ"ק אאמו"ר הרה"ק במסירות
14 נפש בפועל. בקשתי את הנאספים אשר הידיעה
15 תשאר בסוד, ומסרתי על ידי נג. לבנציון ולאברהם
16 יוסף להיות מוכנים להתנועד מחר בשעה י"א ואקבל
17 ברכת הפרידה ואסע לסט. וואר.

יומן, תרפ"ז

דבריו* ימי הרבנית רבקה זי"ע נבג"מ

מחלתה האחרונה

- 1 ביום ב' פרשת בשלח, ו' לחדש שבט, בבקר - או יותר מדויק בצהריים - אחרי תפלת
2 שחרית שהתפללה בפעם האחרון לחיי' בצבור, בהליכתה מבית הכנסת לבית נכנסה לביתנו
3 לבקרנו.
4 האויר הי' לא טוב ביותר, והרפש גדול במאד, כי כבר ירד שלג רב ובמקומות נגד השמש
5 נמס והי' למים ומתחתיו רפש וטיט, ובכל-זאת לא מנעה את-עצמה מלילך לבית-הכנסת. ואחר
6 התפלה נכנסה אלינו, והביאה לי מכתב אשר כתבה לאחד הרבנים בשביל טובת אחת מבני
7 משפחתה. ראיתי את המכתב על פי נושא הענין, עפ"י בקשתה תקנתי מה ולקחה עמה. ישבה
8 אצלינו יותר על שעה, והוא הפעם האחרון לביקורה בביתנו, ואנחנו הלכנו ללוחה עד פתח
9 הראשון, כנהוג.
10 בו ביום בשעה החמישית לעת ערב הובא לי מכתב הנזכר, מתוקן ומשוכלל, ושלחתיו
11 למטרתו.
12 בערב בשעה השמינית הלכתי לביתה לבקרה, כדרכי וכרגלי בכל עת לבקרה בכל יום ויום
13 בזמן ההוא בערך, פעם בחצי שעה קודם, פעם בחצי שעה מאוחר מהנזכר. ובבואי מצאתי
14 יושבת אצל השולחן וכותבת מכתבים. היא הפסיקה מכתבתה וישבתי למולה, ודברנו דברינו
15 כחצי שעה או יותר מעט.
16 בהמשך הדברים הגדתי לה אשר בדעתי לנסוע ביום המחרת על יומיים לפעטערבורג, ואפשר
17 אשבות שמה. הושיבה לי: אַלע מאָל ביסטו דאָך מערער שבת אין דער היים. השבתי לה: באם
18 שאוכל לבוא על שבת-קודש חזרה בודאי אשתדל בזה, ובאם-לא אהי' מוכרח לשבות
19 בפעטערבורג. וכליתי לדבר עמה והלכתי לביתי. היא ליוותה אותי עד פתח הבית, כדרכה בכל
20 עת.

כשניתנו להמעתיק (ראה "סקירה קצרה" שנדפסה בחוברת "דבר מלכות" לפרשת ויקהל). ההערות הממוספרות הם מהמו"ל.

(* ההערות בשוה"ג באותיות אל"ף-בי"ת הם הקטעים שנכתבו ע"י כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ בשנת תרד"ע ונשמטו על ידו

- 1 ביום ג' בבקר¹⁹⁸, בשעה השמינית בערך, הגידו לי אשר כבוד א"ז הרבנית בלילה, בשעה
- 2 השלישית בערך, הרגישה כאב בצדה השמאלי. ובשעה שישית הי' הרופא שחור¹⁹⁹ ומצאה כי
- 3 הצטננה מעט, ועתה, בשעה ההיא, הוטב לה.
- 4 תיכף-ומיד הלכתי שמה, ומצאתי שוכבת במטתה ושתתה חמין. סיפרה לי את העבר עלי,
- 5 כי הרגישה כאב גדול בצד השמאלי, וגם חום, כמה לא ידעה, וגם כאב בבטנה, והניחה חמין
- 6 והוטב לה.
- 7 כמעט בשעה העשירית קראתי את הרופא עוד הפעם, והוא הרגיע רוחינו באמרו כי הוא
- 8 דבר קל במאד, ונתן לה סם מרפא להשקיט השוינדעל²⁰⁰.
- 9 בשעה השתים עשרה בא בפעם הרביעית ומצא כי מצבה באופן אחר, מצב הלב מצא בטוב
- 10 כרגיל.
- 11 אך התבוננתי כי בהכרח להיטיב ההנהגה עמה לשרתה (כי אין איש בבית לשרתה בדעת
- 12 כנדרש), כתבתי לדודי מרת שרה תחי²⁰¹ כי תבוא לפה, ושלחתי המכתב ע"י פאָסט.

לפי ערך הרופאים.

(200) = הסחרחורת.

(201) ואולפסאָהן, בתו של הר' שניאור זלמן אהרן (הרז"א בן אדמו"ר מהר"ש) ואשתו (בזו"ר) מרת שטערנא בת דודו אדמו"ר ר' ישראל נח מניעזין (ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש הנ"ל ע' 22). דרה בוויטעבסק (כדלקמן בפנים).

(198) ז' שבט. ב"הקריאה והקדושה" שבהערה 17: "בחורף תרע"ד תחלת חדר שבט, נתקרה, וביום הראשון בחמישי לחדש הרגישה חלישות והובאו רופאים גדולים מוויטעבסק". (199) ד"ר שחור הי' רופא בלויבאוויטש וטיפל גם בכ"ק אדמו"ר מהורש"ב – ראה "שמועות וסיפורים" ח"א ע' 100. "לקוטי סיפורים" לרח"מ פרלוב (ירושלים, תשס"ב ע' רצה). ושם, שהוא הי' יליד דובראוונא, בר אוריין, והי' מתנהג בכשרות

אגרות קודש

ב"ה כ"ט שבט, פ"ב

כבוד ידידי הנעלה הרב הנכבד ומרומם
ווי"ח אי"א מוהר"ד שי

15 לימוד התורה וקיום המצוה, ומעבר השני עצב ויגון
16 מהמצב הכלכלי ומחיי המרה, אשר אינו דומה שמיעה
17 לראיית אנשים נופלים מרעב ר"ל.

18 לפני מונח מכתב ידידי מר אלטהויז ר' אלי חיים שי
19 מעיר ניקולייב, הכותב אשר בחערסאון מתים בכ"י, ירחם
20 ה' - כמה אנשי מהרעב הנורא, ובמחנם - ג"כ, עם רשימת
21 אנשי, דבר המבהיל את הרעיון, והמחשבות מתבלבלים,
22 והלב צועק אנא ד' הושיעה נא.

23 בני תורה ות"ח גועים ברעב, ר"ל ותורתנו מה תהא
24 עלי. עזרה נכונה במדה גדולה, נחוצה בהקדם האפשרי.
25 ועל כבוד הרבנים ופרנסי הקהלות, וגבאי בתי כנסיות
26 לעורר את לב אחינו ב"י לקום לעזרת אחיהם בשעה
27 נוראה כזו. והאל הטוב יהי בעזרם כי יתעוררו
28 בהתעוררות אמיתי לשם השם הנכבד והנורא ותורתו ית',
29 וזכות התורה והמצוה ופקוח נפשות תגן על העושים
30 והמעשים יחיו להתברך בברכה כפולה ומכופלת בגו"ר.

31 בשנה החולפת עוררתי את אנ"ש שי על דבר יום
32 הילולא דהוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נ"ע זי"ע,

1 שלום וברכה,
2 בטח קרא כבודו מכתבי הערוכים לידידנו אנ"ש שי
3 הכללים והפרטים, ועד היום לא ידעתי אדרעס פרטי לבוא
4 בכתובי אל כבודו ביחוד.
5 אם כי ימינו כצל עובר, אבל בכנפיהם תלאו נוראות
6 ואיומות צרות, ל"ע ול"ע, אשר אתם עמם לוקח ח"ו גם
7 המוח והכח, ות"ל בעד העבר, ועל העתיד נקוה לד' כי לא
8 יטוש חסדו הטוב מאתנו.
9 הצרות הגדולות ר"ל, הנידודים, המחזות הנוגות,
10 והסגר המדינה, השכיחו מהלב כל אוהב ורע, וכאיש
11 המתעורר מהתעלפותו ר"ל אשר לא ידע במה ידבר, ומה
12 יהי תוכן ונושא נאוומו, בלול משמחה ותוגה כאחד.

13 כן אנכי היום, מעבר מזה שמחה גדולה לראות
14 מסירות נפש אחינו ב"י ד' עליהם יחיו במדינתנו על

- 1 יהי משכורתם שלמה מאת האלקים בבני חייא ומזונא
2 רויחא, לטוב להם כה"י בגו"ר.
3 לא אפונה אשר ידידנו אנ"ש שי' הקשורים בעב[ו]תת
4 אהבה, בעלי דעה ורגש אמיתי, יקבעו יום הזה (וגם הבא
5 אחריו) ליום עבודה בצדקה תורה ושיחת רעים, בדברים
6 המעוררים לחיזוק התורה.
7 יהי ד' אלקי אבותינו בעזר אנ"ש שי' בתוך כאחב"י
- 8 שי' לברך את כל מעשי ידיהם ברו"ג.
9 מאד ינעם לי לשמוע מנועם שלומו הטוב, שלום
10 התמימים יחיו ושלום ידידנו אנ"ש שי' ומוסדי התורה
11 אשר במחנם, ואשר מסביב להם כולם יעמדו על הברכה.
12 שילוחיו לידידנו הרש"פ שי' התקבלו ובפרטיות יכתוב
13 בזה ידידנו ראד"מ שי'.
- אג"ק מוהרי"צ נרך יד

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אייר, תשי"ח
ברוקלין
שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מט"ל למבנ"י, בו כותב אשר מרגיש בקו הבריאות והתחזקות.

ויהי רצון אשר בקרוב יחזור לאיתנו כפשוטו ולאיתנו כמשמעו כמבואר בד"ה משכיל לאיתן
לרבנו הזקן (נדפס בקונטרס לימוד החסידות) והרי נמצאים אנו בימים הקרובים לקבלת התורה,
המביאה רפואה לעולם בכלל ובפרט לבני ישראל מקבלי התורה, וכמסופר במכילתא שלזמן קבלת
התורה היו כל ישראל בריאים ושלמים. וע"פ הידוע שקבלת התורה - בפרטיות הימים - הרי הוא בכל
יום, וכלשון נותן התורה לשון הוה. מובן שבכ"י צריך להיות האיש הישראלי בריא ושלם. ובלשון
הרמב"ם: היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא...

ובודאי למותר לעוררו שישפיע על בנו הנ"ל שי' לקבוע עתים בלימוד פנימיות התורה שבדורנו
נתגלתה בתורת החסידות, והרי ע"י כל הוספה בתורה ומצות ועאכו"כ הוספה בפנימיות התורה
שנקראת בזהר הק' נשמתא דאורייתא, נתוסף גם פי כמה בברכות השי"ת בהמצטרך בחיי הגוף ובחיי
הנשמה.

בברכה לבשו"ט ובלשון הרב הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר, לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

ב"ה, כ"ו אייר, תשי"ח
ברוקלין
שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מכ"ד אייר, ונעם לי לקרות בו מהתפתחות התלמוד
תורה ההוספה במספר התלמידים, ובודאי ישנה הוספה גם באיכות הוספה בהלימודים שלהם.

ובודאי למותר לעוררו אשר בכל הזמנים צריך הי' להיות לימוד תורתנו בלשון חז"ל תלמוד
המביא לידי מעשה, ועאכו"כ בתקופתנו זו, וזה בא (בסגנון המשנה) כשיראתו, הלימוד בעיני יר"ש,
קודמת לחכמתו. מובן שאין הכוונה לכמות הזמן, כי לפעמים רואים כי לימוד אפילו של רגעים אחדים
בענין של יראת שמים (או גם לא לימוד אלא דברים אחדים הנאמרים בחום ובהתלהבות (היציק))
משפיע על התלמיד למשך כמה וכמה זמן.

אגרות קודש

במ"ש אודות תלמיד אשר יש לו חבורה אינה יהודית, ואיך להתייחס לזה.

הנה ברוב הפעמים רואים אשר אם ממציאים להאמור חברים יהודים, הרי בדרך ממילא מרחיקו זה מחברים כהנ"ל, והרי כיון שהוא בין תלמידיו, בטח ישנה אפשרות להשתדל ששאר התלמידים יתקרבו אליו יותר ויותר ובמילא לא יהי זמנו פנוי לחברים אחרים ולהנ"ל בפרט.

במ"ש אודות החובות שיש לו לפרוע ושבאם היי יכול ללוות סכום, היי זה מקיל עליו - הנה אינו מפרט המינימום של הסכום שיכול לעזור לו. ובכל אופן מהנכון שיתיעץ עם אנ"ש שעל אתר בהנוגע להאמור.

בברכת החג בלשון המקובל בפי כ"ק מו"ח אדמו"ר, לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות ולבשו"ט בכל הענינים אודותם כותב.

נ.ב. מוסג"פ העתק מכתבי כללי לאסיפה השנתית של אגודת נשי ובנות חב"ד, אשר תוכנו מתאים לכל השנה, שבטח יעניין אותו ובפרט זוגתו תחי'.

ב"ה, כ"ו אייר, תשי"ח
ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נר"נ עוסק בצ"צ מו"ה יצחק שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מיי"ט אייר עם הפ"נ שיקרא בעת רצון על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ולפלא ההפסק במכתבים כ"כ, ואשר גם במכתבו זה לא מצאתי טעם מספיק על זה.

ולהודעתו אשר הנכד שלו אהרן מענדל שליט"א נעשה בר מצוה בחדש זיו שנה זו,

הנה יהי רצון שמבן שלש עשרה יגדל לבן ט"ו לגמרא וכו', וירוו ממנו רוב נחת אמיתי הוא נחת יהודי חסידותי.

לגיסו הרב ניסנבוים שי' כבר עניתי מכבר ובטח נתקבל.

ולקראת חג השבועות הבע"ל, הנני בזה לברכו בלשון הרב הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

ובברכה לבשו"ט.

נ.ב. מוסג"פ העתק מכתבי כללי לאסיפה השנתית של נשי ובנות חב"ד אשר תוכנו כל השנה זמנו הוא, ובטח ינצל תוכנו באופן המתאים.

במש"כ בנדרים י, א: חסידים כו' מתאווים להביא קרבן חטאת - מהי התאוה? - י"ל שהיא התאוה למעלת בעי', שהקורבה שלו (וכרמו פי' הרא"ש קרבן) היא נעלית ביותר. וראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז. ומדויק הל' חסידים ע"פ פירש"י סוכה נג א' ד"ה אלו.

פרק שישי משנה א

שָׁנוּ חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּרוּךְ שֶׁפָּחַד בָּהֶם וּבְמִשְׁנָתָם: רַבִּי מֵאִיר אָמַר, כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשִׁמָּה, זוֹכֶה לְדַבְרִים הַרְבֵּה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁכָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ בְּדָאֵי הוּא לֹא. נִקְרָא רַע, אָחוּב, אוֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת, מְשַׁמַּח אֶת הַמָּקוֹם, מְשַׁמַּח אֶת הַבְּרִיּוֹת, וּמְלַבֶּשֶׁתוֹ עֲנִיָּה וְיִרְאַת, וּמְכַשְׂרָתוֹ לְהִיטוֹת צְדִיק חֲסִיד יִשְׂרָאֵל וְנֶאֱמָן, וּמְדַחֲקָתוֹ מִן הַחֲטָא, וּמְקַרְבָּתוֹ לְיָדֵי זְכוּת, וְנִהְיִין מִמֶּנּוּ עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה בֵּינָה וּגְבוּרָה, שְׁנֵאֲמַר: "לִי עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה אֲנִי בֵּינָה לִי גְבוּרָה". וְנִתְּנָת לֹא מְלָכוּת וּמִמְשָׁלָה וְחֲקוֹר דִּין, וּמְגַלִּין לֹא רְוֵי תוֹרָה, וְנַעֲשֶׂה כְּמַעֲזֵן הַמִּתְנַבֵּר וּבְנֵהָר שְׁאִינוֹ פּוֹסֵק, וְהוּא צָנוּעַ וְאֶרֶץ רוּחַ וּמוֹחֵל עַל עֲלֻבוֹנוֹ, וּמְגַדֵּלְתוֹ וּמְדוּמָמְתוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים:

נקודות משיחות קודש

שהם מסייעים לו בעבודת ה' שלו, אין הם ניתנים לו בשלימות ומוטל עליו לעבוד כדי להשיגם באופן שלם - "ומלבשתו ענוה ויראה", דהיינו שמידות הענוה והיראה ניתנות לו כ"לבוש" שהוא מקיף וחינוכי לאדם (אבל אינו נעשה על-ידי זה ענין). כמו כן "ומכשרתו להיות צדיק, חסיד, ישר ונאמן"; "ומדחקתו מן החטא"; "ומקרבתו לידי זכות". הצד השווה לכל ה"דברים" האלה הוא שניתנים לו בתור מסייעים בלבד, אך הם אינם פוטרם אותו לגמרי מעבודה ויגיעה.

ב. "דברים" שהעוסק בתורה לשמה זוכה בהם בשלימותם, ללא צורך בתוספת יגיעה שלו - "אוהב את המקום, אוהב את הבריות", "משמח את המקום, משמח את הבריות", "ונהנין ממנו עצה ותושיה, בינה וגבורה".

נמצא אפוא כי הלומד תורה לשמה זוכה לסיוע הן בענינים ש"בין אדם למקום" והן בענינים ש"בין אדם לחבירו". ויתירה מזו, אף ב"מילי דעלמא" יוכל הוא להנות את הבריות בהשאת עצה ותושיה.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 401)

* * *

עוד יש להשיב על השאלה הנ"ל (בדרך שונה לגמרי):

דברי המשנה אינם פונים ללומד תורה אלא למי שבא אל לומד תורה לשמה כדי ליטול מפיו עצה. אדם זה, עשוי לחשוב - מכיון שאיש זה עסוק אך ורק בלימוד התורה לשמה והוא מובדל מהבריות ומופרש מכל עניני העולם, כיצד ישיא לי עצה בעניני העולם (כדוגמת מסחר, עסקנות ציבורית וכיוצא בזה)? מבהירה המשנה ואומרת, "ונהנין ממנו עצה ותושיה". והיינו, לא זו בלבד ש"מקבלין ממנו עצה" אבל יתכן שהעצה אינה מוצלחת, אלא "נהנים ממנו עצה", כלומר שמכיון שעוסק בתורה לשמה, זוכה הוא להתעלות בשכלו ובחכמתו גם במילי דעלמא, וממילא עצותיו טובות ומועילות ומתקבלות על דעת הבריות עד לאופן של "הנאה" מהן.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 406)

בדברי רבי מאיר יש, לכאורה, דבר והיפוכו: מצד אחד כוונתו היא לעודד עסק בתורה לשמה ומצד שני כיצד הוא עושה כן? על ידי שמבטיח לאדם "דברים הרבה" ("נקרא רע, אהוב וכו'") - הרי אם ילמד למטרה זו לא יהא זה לימוד תורה לשמה?!

ויש לומר בביאור הדברים:

המשנה מדברת במי שכבר עוסק בתורה לשמה (כ"ל העוסק") ולומד תורה לשם השגת התורה ולא לשום מטרה אחרת, אפילו לא מטרה קדושה אחרת¹. והדגש הוא על המילה "עוסק בתורה לשמה", כלומר שלומד מתוך עמל ויגיעה, כאדם הטרוד בעסקו יום וליל.

אדם כזה, העוסק כל-כולו בלימוד תורה, עשוי להיות מוטרד מן השאלה - מכיון ש"כל האומר אין לי אלא תורה.. אפילו תורה אין לו"², כלומר, בנוסף לעסק התורה חייב הוא לעסוק גם בכל שאר עניני עבודת ה' (אהבתו ויראתו וכו')³, דבר הדורש עמל רב; וכלשון הרמב"ם⁴, "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים.. וכשמחשב בדברים האלו עצמם, מיד הוא נרתע לאחוריו וכו'". ובנוסף לכך עליו לעסוק גם בעניני גמילות חסד; אם-כן - שואל הוא את עצמו - האמנם בכך שכל עסקו הוא בלימוד תורה יחסרו אצלו כל שאר עניני העבודה?

על כך משיבה המשנה ואומרת לו - "כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה".

הטעם שנאמר כאן "זוכה לדברים הרבה" ולא "מקבל שכר הרבה" הוא שאכן אין זה בגדר של קבלת שכר, אלא - בנוסף לשכרו של הלומד תורה לשמה - "זוכה הוא לדברים הרבה". כלומר, הוא מקבל "דברים" שמעלתם פחותה ממעלת לימוד תורה לשמה, אך "דברים" אלה מסייעים לו בכל שאר עניני עבודת ה', כדי שלא יחסרו לו ענינים אלה.

"דברים" אלה שזוכה בהם ה"עוסק בתורה לשמה" נחלקים לשני סוגים:

א. "דברים" שמקבל באופן חלקי בלבד. כלומר, אף-על-פי

1. כגון "לידע את המעשה אשר יעשון" וכדומה. 2. יבמות קט, ב; וראה אגרת הקודש סימן ה (קח סוף עמ' ב) 3. ראה מאמרז"ל (יבמות קט, ב) "כל האומר אין לו אלא תורה.. אפילו תורה אין לו". 4. הלכות יסודי התורה פרק ב, הלכה ב.

פרשת נשא

ד כא וידבר יהוה אל־משה לאמר: כב נשא את־ראש בני גרשון גם־הם לבית אבתם למשפחתם: כג מבן שלשים שנה ומעלה עד בן־חמשים שנה תפקד אותם פֿל־הבא לצבא צבא לעבד עבדה באהל מועד: כד זאת עבדת משפחת הגרשני לעבד ולמשא: (כז) כח ונשאו את־יריעת המשכן ואת־אהל מועד מכסהו ומכסה התחש אשר־עליו מלמעלה ואת־מסך פתח אהל מועד: כט ואת קלעי החצר ואת־מסך פתח פֿתח | שער החצר אשר על־המשכן ועל־המזבח סביב ואת מיתריהם ואת־פֿל־פֿלי עבדתם ואת פֿל־אשר יעשה להם ועבדו: לו על־פי אהרן ובניו תהיה פֿל־עבדת בני הגרשני לכל־משאם ולכל עבדתם ופקדתם עליהם במשמרת את פֿל־משאם: כח זאת עבדת משפחת בני הגרשני באהל מועד ומשמרתם ביד איתמר בן־אהרן הכהן: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 19)

נשא את ראש בני גרשון גם הם (ד, כב)

גרשון - לשון גרושין, רומז לסור מרע. קהת - מלשון "קהת עצמים", רומז לעשה טוב, אסיפת דברים טובים. וגרשון נולד לפני קהת, כי ראשית העבודה היא סור מרע, כמשל הכנת היכל למלך, שמפנים תחלה את הולכלוך ואחר כך מכניסים כלים נאים. אף בני קהת נמנו לפני בני גרשון, כי "סור מרע" הוא הכנה והקדמה ל"עשה טוב", ואם בן עשה טוב קדום בפונה.

(ישראל) שני כט בני מררי למשפחתם לבית־אבתם תפקד אתם: ל מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה תפקדם פֿל־הבא לצבא לעבד את־עבדת אהל מועד: לא וזאת משמרת משאם לכל־עבדתם באהל מועד קרשי המשכן ובריהיו ועמודיו ואדניו:

לב ועמודי החצר סביב ואדניהם ויתדתם ומיתריהם לכל־פֿליהם ולכל עבדתם ובשמות תפקדו את־פֿלי משמרת משאם: לג זאת עבדת משפחת בני מררי לכל־עבדתם באהל מועד ביד איתמר בן־אהרן הכהן: ע"כ במנחת שבת ובחול ד ויפקד משה ואהרן וגשיאי העדה את־בני הקהתי למשפחתם ולבית אבתם: לה מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה פֿל־הבא לצבא לעבדה באהל מועד: לו ויהיו פקדיהם למשפחתם אלפים שבע מאות וחמשים: לז אלה פקודי משפחת הקהתי פֿל־העבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה ביד־משה: ס ומפקודי בני גרשון למשפחתם ולבית אבתם: לט מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה פֿל־הבא לצבא לעבדה באהל מועד: מ ויהיו פקדיהם למשפחתם לבית אבתם אלפים ושש מאות ושלשים: מא אלה פקודי משפחת בני גרשון פֿל־העבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה: מב ופקודי משפחת בני מררי למשפחתם לבית אבתם: מג מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה פֿל־הבא לצבא לעבדה באהל מועד: מד ויהיו פקדיהם למשפחתם שלשת אלפים ומאתים: מה אלה פקודי משפחת בני מררי אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה ביד־משה: מו פֿל־הפקדים אשר פקד משה ואהרן וגשיאי ישראל את־הלויים למשפחתם ולבית אבתם: מז מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה פֿל־הבא לעבד עבדת עבדה ועבדת משא באהל מועד: מח ויהיו פקדיהם שמנת אלפים

לכאורה היה לו לומר סתם שאין ודוי בלי תשובה, ומדוע כתב דגמא זו. ויש לומר, דהנה השרץ אינו דבר צדדי המונע את פעלת הטבילה (כמו חציצה), אלא הוא הפך הטבילה, שענינה צויבת הטמאה וטהרה ממנה. ואף כאן: בלי תשובה אין תכן לווי, כי שניהם מעשה אחד של טהרה מטמאת החטא.

רבי יא' וידבר יהוה אל-משה לאמר: ב' דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם איש איש כי-תשטח אשתו ומעלה בו מעל: וישלב איש אתה שכבת-זרע ונעלם מעיני אישה ונסתרה והיא נטמאה ועל אין בה והוא לא נתפשטה: ויעבר עליו רוח-קנאה וקנא את-אשתו והוא נטמאה או-עבר עליו רוח-קנאה וקנא את-אשתו והיא לא נטמאה: והביא האיש את-אשתו אל-הכהן והביא את-קרבתה עליה עשירת האפה קמח שערים לא יצק עליו שמן ולא-יתן עליו לבנה כי-מנחת קנאת הוא מנחת זכרון מזכרת עון: והקריב אתה הכהן והעמידה לפני יהוה: ולקח הכהן מים קדשים בכלי-חרש ומן-העפר אשר יהיה בקרקע המושפן יקח הכהן ונתן אל-המים: והעמיד הכהן את-האשה לפני יהוה ופרע את-ראש האשה ונתן על-כפיה את מנחת הזכרון מנחת קנאת הוא וביד הכהן יהיו מי המרים המאירים: והשביע אתה הכהן ואמר אל-האשה אם-לא שכת איש אתך ואם-לא שטית טמאה תחת אישך הנקי ממני המרים המאירים האלה: ואת כי שטית תחת אישך וכי נטמאת ויתן איש בך את-שכתו מבלעדי אישך: והשביע הכהן את-האשה בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה יתן יהוה אותך לאלה ולשבעה בתוך עמך בתת יהוה את-רכב נפלת ואת-בטנך צבה: ויבאו המים

וחמש מאות ושמנים: על-פי יהוה פקד אותם ביר-משה איש איש על-עבדתו ועל-משאו ופקדיו אשר-צוה יהוה את-משה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 53)

אלה פקודי משפחת בני מררי (ד, מה)

מררי - משאו היה על העגלות, היינו עבודה של הלוח בלי גבול בנפש הבתמית, "משכני". גרשון - בו נאמר לעיל "ולמשא", היינו עבודה זו גם בנפש האלקית, "אחריד נרוצה". קהת - עבודה זו מצד שרש הנפש האלקית, שאינו שוף כלל לנפש הבתמית, "הביאני המלך תדרי". לכן היה עקר משאו הארון - תורה, כי "הביאני המלך תדרי" היה במתן תורה.

שליש ח' וידבר יהוה אל-משה לאמר: בצו את-בני ישראל וישלחו מן-המחנה כל-צורע וכל-זב וכל טמא לנפש: מזכר עד-נקבה תשלחו אל-מחויץ למחנה תשלחום ולא יטמאו את-מחניהם אשר אני שכן בתוכם: ויעשויבן בני ישראל וישלחו אותם אל-מחויץ למחנה כאשר דבר יהוה אל-משה בן עשו בני ישראל: פ וידבר יהוה אל-משה לאמר: ודבר אל-בני ישראל איש או-אשה כי יעשו מפל-חטאת האדם למעל מעל ביהוה ואשמה הנפש ההוא: והתודו את-חטאתם אשר עשו והשיב את-אשמו בראשו וחמישתו יסף עליו ונתן לאשר אשם לו: ואם-אין לאיש גאל להשיב האשם אליו האשם המושב ליהוה לפה מלכד איל הפפרים אשר יכפרבו עליו: וכל-תרומה לכל-קדשי בני-ישראל אשר-יקריבו לפה לו יהיה: ואיש את-קדשו לו יהיו איש אשר-יתן לפה לו יהיה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לח עמ' 19)

והתודו את חטאתם אשר עשו (ה, ז)

המתודה בדברים ולא גמר בלבד לעזב . . דומה לטובל ושרץ בידו (רמב"ם)

וּטְמֵא רֹאשׁ נֹזֵר וְגִלַּח רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם טָהַרְתּוּ בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וְגִלַּחְנוּ: וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָבֹא שְׁתֵּי
תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד: » וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לַחֲטָאת וְאֶחָד
לְעֹלָה וּכְפָר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־הַנֶּפֶשׁ וְקָדַשׁ
אֶת־רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם הַהוּא: » וְהִזִּיר לַיהוָה אֶת־יָמָיו
נֹזֵר וְהִכִּיא כֶּבֶשׂ בֶּן־שָׁנָתוֹ לְאִשֶּׁם וְהִימִים
הָרֹאשִׁימִים יִפְּלוּ כִּי טְמֵא נֹזֵר: » וְזֹאת תֹּרַת
הַנֹּזֵר בַּיּוֹם מְלֹאת יָמָיו נֹזֵר יָבִיא אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד: » וְהִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה כֶּבֶשׂ
בֶּן־שָׁנָתוֹ תָמִים אֶחָד לְעֹלָה וּכְבִישָׁה אַחַת
בִּתְּשֻׁנָּתָהּ תְּמִימָה לַחֲטָאת וְאֵיל־אֶחָד תָּמִים
לְשִׁלְמִים: » וְסֹל מִצּוֹת סֹלֶת חֹלֶת בְּלוּלָת
בִּשְׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחִים בִּשְׁמֶן וּמִנְחָתָם
וְנִסְפִיהֶם: » וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וַעֲשֵׂה
אֶת־חֲטָאתוֹ וְאֶת־עֹלָתוֹ: » וְאֶת־הָאֵיל יַעֲשֶׂה
זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה עַל כָּל הַמִּצּוֹת וַעֲשֵׂה
הַכֹּהֵן אֶת־מִנְחָתוֹ וְאֶת־נִסְכּוֹ: » וְגִלַּח הַנֹּזֵר
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־רֹאשׁ נֹזְרוֹ וְלָקַח
אֶת־שֹׁעַר רֹאשׁ נֹזְרוֹ וְנָתַן עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־
תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים: » וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־הַזֶּרַע
בְּשֹׁלֶה מִן־הָאֵיל וְחֹלֶת מִצָּה אַחַת מִן־הַפֶּל
וּרְקִיק מִצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל־כַּפֵּי הַנֹּזֵר אַחֵר
הַתְּגַלָּחוֹ אֶת־נֹזְרוֹ: » וְהִנִּיף אוֹתָם הַכֹּהֵן |
תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה קָדֹשׁ הוּא לַכֹּהֵן עַל חֲזָה
הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְאַחֵר יִשְׁתָּה הַנֹּזֵר
יָיִן: » וְזֹאת תֹּרַת הַנֹּזֵר אֲשֶׁר יִדֹּר קָרְבָּנוֹ לַיהוָה
עַל־נֹזְרוֹ מִלִּבָּד אֲשֶׁר־תִּשְׁעִיג יָדוֹ כִּפִּי נִדְרוֹ אֲשֶׁר
יִדֹּר בֶּן יַעֲשֵׂה עַל תֹּרַת נֹזְרוֹ: פ » וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: » דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר
לָהֶם: ׀ » יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: ׀ ׀ יֵאָר
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶד: ׀ ׀ יֵשָׂא יְהוָה | פָּנָיו

הַמֵּאֲרָרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָד לַצָּבוֹת בָּטָן וְלִנְפֹל
יָדָךְ וְאָמַרְהָ הָאִשָּׁה אֲמֵן | אֲמֵן: » וְכָתַב
אֶת־הָאֵלֶּת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּסֶּפֶר וּמָחָה אֶל־יָמֵי
הַמָּרִים: » וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־יָמֵי הַמָּרִים
הַמֵּאֲרָרִים וּבָאוּ כֹה הַמִּים הַמֵּאֲרָרִים לְמָרִים:
» וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקְּנָאָת
וְהִנִּיף אֶת־הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיב אֹתָהּ
אֶל־הַמִּזְבֵּחַ: » וְקִמֵּץ הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־
אֻזְרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ וְאַחֵר יִשְׁקָה אֶת־
הָאִשָּׁה אֶת־הַמִּים: » וְהִשְׁקָה אֶת־הַמִּים וְהִיְתָה
אִם־נִטְמָאָה וְתִמְעַל מֵעַל בְּאִשָּׁה וּבָאוּ כֹה
הַמִּים הַמֵּאֲרָרִים לְמָרִים וְצִבְתָּהּ כְּמִנָּה וְנִפְלָה
יִרְכָה וְהִיְתָה הָאִשָּׁה לְאֵלֶּה בְּקֶרֶב עַמָּה:
» וְאִם־לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה וְטָהֲרָה הוּא וְנִקְתָה
וְנִזְרְעָה זֶרַע: » וְזֹאת תֹּרַת הַקְּנָאָת אֲשֶׁר תִּשְׁטָה
אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁה וְנִטְמָאָה: » אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר
תַּעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה וְקָנָא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהַעֲמִיד
אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וַעֲשֵׂה לָּהּ הַכֹּהֵן אֶת
כָּל־תֹּרַת הַזֹּאת: » וְנָקָה הָאִישׁ מֵעֵן וְהָאִשָּׁה
הַהִוא תִּשָּׂא אֶת־עֹנָה: פ ו » וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: » דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יִפְּלֹא לְגִדֹּל גִּדֵּר נֹזֵר
לְהִזִּיר לַיהוָה: » מִיָּזִין וְשֹׁכֵל יִזִּיר חֲמִיץ יָיִן וְחֲמִץ
שֹׁכֵר לֹא יִשְׁתָּה וְכָל־מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה
וְעֲנָבִים לַחִים וְיִבְשִׁים לֹא יֵאָכֵל: » כָּל יָמֵי נֹזְרוֹ
מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֵׂה מִגֶּפֶן הַיָּיִן מִחֲרָצִים וְעֵדֶיג
לֹא יֵאָכֵל: » כָּל־יָמָיו גִּדֵּר נֹזֵר תַּעֲר לֹא־יַעֲבֹר
עַל־רֹאשׁוֹ עַד־מְלֹאת הַיָּמִם אֲשֶׁר־יִזִּיר לַיהוָה
קָדֹשׁ יְהִיָּה גִּדֹּל פֶּרַע שֹׁעַר רֹאשׁוֹ: » כָּל־יָמָיו
הִזִּיר לַיהוָה עַל־נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא: » וְלֵאבִיו
וְלֵאֲמוֹ לֵאחָיו וְלֵאחֹתוֹ לֹא־יִטְמָא לָהֶם בְּמָתָם
כִּי נֹזֵר אֵלֵהֶם עַל־רֹאשׁוֹ: » כָּל יָמֵי נֹזְרוֹ קָדֹשׁ
הוּא לַיהוָה: » וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו בִּפְתָע פְּתָאם

אֵלֶיךָ וַיֵּשֶׁם לְךָ שְׁלֹום: ם וַיִּשְׁמְוּ אֶת־שְׁמִי
עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ נשא תשל"ו)

אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִפְּלֹא לְגִדֵּר גִּדֵּר גִּזִּיר (ו, ב)

הַרְוָאָה סוּטָה בְּקִלְקוּלָהּ, גִּזִּיר עֲצָמוֹ מִן הַיִּין (רש"י)

הַפֶּעַל-שֵׁם-טוֹב אוֹמֵר, שִׁ'הוּלֵת' הוּא רִאִי: מִי שְׂרֹוָה
בְּזוּלָתוֹ דָּבָר רַע, סִמֵּן שָׁגָם בּוֹ עֲצָמוֹ יֵשׁ מַעֲיִן דְּפִי זֶה, כִּי
אַחֲרֵת לֹא הָיָה רוּאָה אוֹתוֹ בְּחִבְרוֹ. וְאִף כָּאֵן: אָדָם שְׂרָוָה
סוּטָה בְּקִלְקוּלָהּ חִיב לְרַעַת שֵׁשׁ לוֹ קָשֶׁר מִסִּיָּם לַחֲטָא זֶה,
לְפָחוֹת בְּדִקּוּת, וְלִכְּנֵן עָלָיו לְתַקֵּן וּלְהַגְדִּיר אֶת עֲצָמוֹ.

חמישי ז א וַיְהִי בַּיּוֹם בָּלוֹת מִשָּׁה לְהִקָּים אֶת־
הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו
וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיִּקְדֹּשׁ
אֹתָם: ב וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל רֹאשֵׁי בֵּית
אֲבֹתָם הֵם נְשִׂאֵי הַמִּפְּתֹת הֵם הַעֲמֻדִים עַל־
הַפָּקָדִים: ג וַיָּבִיאוּ אֶת־קֶרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־
עֲגֻלֹת צֶבֶד וּשְׁנֵי עֶשֶׂר בָּקָר עֲגֻלָּה עַל־שְׁנֵי
הַנְּשָׂאִים וְשֹׁר לְאֶחָד וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי
הַמִּשְׁכָּן: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ה קַח
מֵאֹתָם וְהָיוּ לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד
וְנִתְּתָה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כַּפֵּי עֲבֹדָתוֹ:
ו וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֲגֻלֹת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם
אֶל־הַלְוִיִּם: ז אֵת | שְׁתֵּי הָעֲגֻלֹת וְאֵת אַרְבַּעַת
הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כַּפֵּי עֲבֹדָתָם: ח וְאֵת |
אַרְבַּע הָעֲגֻלֹת וְאֵת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי מְרָרִי
כַּפֵּי עֲבֹדָתָם בִּיד אֵיתָמָר בִּן־אֶהֱרֹן חֹכֵהוּ:
ט וְלִבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עָלֵהֶם
כַּפְתָּף יִשָּׂאוּ: י וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֶת חֲנֻכַּת
הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמִּשְׁחָה אֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים
אֶת־קֶרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: יא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יִקְרִיבוּ
אֶת־קֶרְבָּנָם לְחֻנֻּכַּת הַמִּזְבֵּחַ: ס ב וַיְהִי הַמַּקְרִיב
בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קֶרְבָּנָו נְחֹשֶׁן בֶּן־עַמִּינָדָב
לְמִטָּה יְהוּדָה: יג וַקֶּרְבָּנֹו קַעֲרַת־כֶּסֶף אֶחָת

שְׁלֵשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיָהֶם | מִלֵּאִים סֵלֶת
בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: יד כָּף אֶחָת עֲשָׂרָה זָהָב
מִלֵּאָה קְטֹרֶת: טו פָּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד
כַּבִּשְׂאֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: טז שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת: יז וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנָיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עֶתוּדִים חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה כַּבִּשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶן נְחֹשֶׁן בֶּן־עַמִּינָדָב: פ יח בַּיּוֹם
הַשְּׁנִי הַקָּרִיב נִתְנָאֵל בֶּן־צֹוֹעֵר נְשִׂיא יִשְׁשַׁכָּר:
יט הַקָּרֵב אֶת־קֶרְבָּנֹו קַעֲרַת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֵשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיָהֶם | מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כ כָּף אֶחָת עֲשָׂרָה זָהָב מִלֵּאָה
קְטֹרֶת: כא פָּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כַּבִּשְׂאֶחָד
בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: כב שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
כג וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנָיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֶתוּדִים חֲמִשָּׁה כַּבִּשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קֶרֶן נִתְנָאֵל בֶּן־צֹוֹעֵר: כד בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
נְשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֹן אֱלִיָּאֵב בֶּן־חֵלֶן: כה קֶרְבָּנֹו
קַעֲרַת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֵשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
שְׁנֵיָהֶם | מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:
כו כָּף אֶחָת עֲשָׂרָה זָהָב מִלֵּאָה קְטֹרֶת: כז פָּר
אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כַּבִּשְׂאֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ
לְעֹלָה: כח שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: כט וְלִזְבַּח
הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנָיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתוּדִים
חֲמִשָּׁה כַּבִּשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶן
אֱלִיָּאֵב בֶּן־חֵלֶן: פ בַּיּוֹם הָרִבְעִי נְשִׂיא לִבְנֵי
רְאוּבֵן אֱלִיצֹר בֶּן־שְׂדִיאוֹר: לא קֶרְבָּנֹו קַעֲרַת־
כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֵשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד
כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיָהֶם |
מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: לב כָּף אֶחָת
עֲשָׂרָה זָהָב מִלֵּאָה קְטֹרֶת: לג פָּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר

השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד: ^{כז} קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: ^{כח} כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: ^{כט} פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: ^ל שעיר-עזים אחד לחטאת: ^מ ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אלישמע בן-עמיהוד: ^נ ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן-פרהצור: ^{נא} קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: ^{נב} כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: ^{נג} פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: ^{נד} שעיר-עזים אחד לחטאת: ^{נה} ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן גמליאל בן-פרהצור: ^{נז} ביום התשיעי נשיא לבני בנימן אבירן בן-גדעני: ^{נח} קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: ^{נח} כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: ^{נט} פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: ^ס שעיר-עזים אחד לחטאת: ^{סא} ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אבירן בן-גדעני: ^{סב} ביום העשירי נשיא לבני דן אחיעזר בן-עמישדי: ^{סג} קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד

איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: ^כ שעיר-עזים אחד לחטאת: ^{כא} ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אליצור בן-שדיאור: ^{כב} ביום החמישי נשיא לבני שמעון שלמיאל בן-צורישדי: ^{כג} קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: ^{כד} כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: ^{כה} פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: ^{כו} שעיר-עזים אחד לחטאת: ^{כז} ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן שלמיאל בן-צורישדי: ^{כח}

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 קוטי שיחות יג עמ' 190)

עבדת הקדש עליהם, בכתף ישאו (ז, ט)

יש יהודי שהשלה עליו העבודה הקדושה של הפצת הנגלה והנסתר שבתורה (הארון והמנוחה) וקרוי לבם של ישראל לאביהם שבשמים, ועליו למלא שליחות זו במקום שהפונה העליזנה הביאתו לשם ולא לזון ממקומו. וזאת, אף שבכתף ישאו, היינו שלא היו נושאים הכלים על בהמות ועגלות - הנפש הפקמית אינה יכולה לשאת ולהבין מה זה ועל מה זה.

ששי ^{כז} ביום הששי נשיא לבני גר אליסף בן-דעואל: ^{כח} קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: ^{כט} כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: ^ל פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: ^{לא} שעיר-עזים אחד לחטאת: ^{לב} ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אליסף בן-דעואל: ^{לג} ביום

בינה, עלמא דאיתי (אשר מלשון אשר ותענוג), והגבורות
נמתקין בשרשן - בינה.

שביעי כז זאת | חנכת המזבח ביום המושח אתו
מאת נשיאי ישראל קערת פספ שתים עשרה
מזרק-כסף שנים עשר כפות זהב שתים
עשרה: פה שלשים ומאה הקערה האחת כסף
ושבעים המזרק האחד כל כסף הכלים אלפים
וארבע-מאות בשקל הקדש: כז כפות זהב
שתים-עשרה מלאת קמרת עשרה עשרה הכף
בשקל הקדש כל-זהב הכפות עשרים ומאה:
כז כל-הבקר לעלה שנים עשר פרים אילם
שנים-עשר כבשים בני-שנה שנים עשר
ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת:
כז וכל בקר | זבח השלמים עשרים וארבעה
פרים אילם ששים עתדים ששים כבשים
בני-שנה ששים זאת חנכת המזבח אחרי
המושח אתו: כז ובכא משה אל-אהל מועד
לדבר אתו וישמע את-הקול מדבר אליו מעל
הכפרת אשר על-ארץ העדת מבין שני
הכרבים וידבר אליו: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ נשא תשל"ה)

וישמע את הקול מדבר אליו . . וידבר אליו (ז, פט)

רבנו הזקן פסק בהלכות תלמוד תורה, שכל אחד ואחד
יש לו חלק בפשט, ברמז, בדרוש ובסוד שבתורה (ועיין שם
עד היכן הדברים מגיעים). וכן כתב האריז"ל על הפסוק "חלקי
ה' אמה נפשי". ויש להעיר, ש"ישראל" הוא ראשי תבות
יש עשים רבוא אותיות לתורה, היינו שכל אחד יש לו אות
בתורה. והדבר נרמז כאן: לכל יהודי יש חלק בתורה
ש'מדבר אליו' בלבד.

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
משיחה. אמן בחיכוך וביומיוכוך ובחיי דכל בית ישראל,
בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך
לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם

כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם |
מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כז כף אחת
עשרה זהב מלאה קמרת: כז פר אחד בן-בקר
איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: ע שעיר-
עזים אחד לחטאת: עז ולזבח השלמים בקר
שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים
בני-שנה חמשה זה קרבן פגיועור אחיעור
בן-עמישדי: פ עב ביום עשתי עשר יום נשיא
לבני אשר פגיועור בן-עכרון: עז קרבנו קערת-
כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד
כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם |
מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: עז כף אחת
עשרה זהב מלאה קמרת: עז פר אחד בן-בקר
איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: עז שעיר-
עזים אחד לחטאת: עז ולזבח השלמים בקר
שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים
בני-שנה חמשה זה קרבן פגיועור בן-עכרון: פ
עב ביום שנים עשר יום נשיא לבני נפתלי
אחירע בן-עינן: עז קרבנו קערת-כסף אחת
שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים
שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת
בלולה בשמן למנחה: כז כף אחת עשרה זהב
מלאה קמרת: כז פר אחד בן-בקר איל אחד
כבש-אחד בן-שנתו לעלה: כז שעיר-עזים אחד
לחטאת: כז ולזבח השלמים בקר שנים אילם
חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה
זה קרבן אחירע בן-עינן: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 90)

ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר (ז, עב)

רז"ל אמרו: כל המוסף גורע, שגאמר . . עשתי עשרה
יריעות (דל עיין מהבא, הוי להו י"ב). השרש של כל המוסף
גורע הוא בעולם התהו, שהיה בו רבוי אורות, ונשברו ונפלו
י"א בחינות (שמקן הוא י"א אלופי עשו). והנה תהו הוא
גבורות, בסוד בתחלה עלה במחשבה לברא את העולם
במדת הדין, ואשר דוקא ממתיק גבורות אלו, כי הוא בחינת

וְלַעֲלֹמִי עֲלֻמָּא. וְתַבְרָךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדַּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא בְרִיךְ הוּא. אָמֵן לְעֵלָּא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְיִשְׁרָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְאִמְרִין בְּעֲלֻמָּא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אָמֵן

פח וְכָל בְּקָר | זָבַח הַשְּׁלָמִים עֲשִׂים וְאַרְבַּעַּה פָּרִים אֵילִם שְׂשִׁים עֲתִידִים שְׂשִׁים כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׂשִׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַמִּשְׁחָה אֹתוֹ: פט וּבָבָא מֹשֶׁה אֶל־אַהֲלִי מוֹעֵד לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹוִי מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַפָּרִכִּים וַיְדַבֵּר אֲלֹוִי:

קע"ז פסוקים, עמו"ס סימן.

מפטיר פו כָּל־הַבֶּקָר לְעֹלָה שְׁנִים עֶשֶׂר פָּרִים אֵילִם שְׁנִים־עֶשֶׂר כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנִים עֶשֶׂר וּמִנְחָתָם וְשַׁעֲרֵי עֲזִים שְׁנִים עֶשֶׂר לַחֲטָאת:

♦ ♦ ♦

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עץ־חיים היא למחזיקים בה, וְתִמְכִּיחַ מֶאֱשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּי־נֶעֱם, וְכָל־נִתְיבֻתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכַבֹּד. יי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים
ע"פ שי למורא

(ב) עֲקָרָה וְלֹא יִלְדָּה, שִׁיתָבֵן לְחַיִּיתָה עֲקָרָה אֲשֶׁר יִלְדָּה כְּכָר לִפְנֵי שְׁנַעֲשִׂית עֲקָרָה, לָבֵן כָּפַל דְּבָרָיו.

אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִנֵּה־נָא אֶת־עֲקָרָה וְלֹא יִלְדָּתָ וְהָרִית וַיִּלְדָּתָ בָּן: ד וְעָתָה

הפטרה לפרשת נשא בשופטים פרק יג

יג ד וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִצְרָעָה מִבְּשִׁפְחַת הַדֵּגִי וְשְׁמוֹ מְנוּחַ וְאִשְׁתּוֹ עֲקָרָה וְלֹא יִלְדָּה: ג וַיֵּרָא מַלְאָךְ־יְהוָה

הַשְׁמְרִי נָא וְאַל־תִּשְׁתִּי יַיִן וְשִׁכָּר וְאַל־תֹּאכְלִי
כָּל־טָמֵא: הַכִּי הַנֶּךְ הָרָה וְיִלְדֶתָ בֶּן וּמוֹרָה לֹא־
יֵעָלֶה עַל־רֹאשׁוֹ כִּי־נִזְוֵר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנֶּעַר מִן־
הַבֶּטֶן וְהוּא יַחַל לְהוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד
פְּלִשְׁתִּים: וַתָּבֹא הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר לְאִישָׁהּ לֵאמֹר
אִישׁ הָאֱלֹהִים בָּא אֵלַי וּמְרָאֵהוּ כְּמֵרְאָה מְלֹאךְ
הָאֱלֹהִים נֹרָא מְאֹד וְלֹא שָׁאֲלָתִיהוּ אִי־מִנָּה הוּא
וְאֶת־שְׁמוֹ לֹא־הִגִּיד לִי: וַיֹּאמֶר לִי הַנֶּךְ הָרָה
וְיִלְדֶתָ בֶּן וְעַתָּה אֶל־תִּשְׁתִּי יַיִן וְשִׁכָּר וְאַל־תֹּאכְלִי
כָּל־טָמֵא כִּי־נִזְוֵר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנֶּעַר מִן־הַבֶּטֶן
עַד־יוֹם מוֹתוֹ: הַיַּעֲתֵר מְנוּחַ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר כִּי
אֲדוֹנִי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שָׁלַחַת יְבוֹא־נָא עֹד
אֵלֵינוּ וַיֹּזְנוּ מִה־נַּעֲשָׂה לְנֶעַר הַיּוֹלֵד: ט וַיִּשְׁמַע
הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מְנוּחַ וַיָּבֹא מְלֹאךְ הָאֱלֹהִים עֹד
אֶל־הָאִשָּׁה וְהִיא יוֹשֶׁבֶת בַּשָּׂדֶה וּמְנוּחַ אִישָׁהּ אֵין
עִמָּה: י וַתִּמְהַר הָאִשָּׁה וַתֵּרֶץ וַתִּגָּד לְאִישָׁהּ וַתֹּאמֶר
אֵלָיו הִנֵּה נִרְאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בְיוֹם אֵלַי:
יא וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ מְנוּחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ
וַיֹּאמֶר לוֹ הֲאֵתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה
וַיֹּאמֶר אָנֹכִי: יב וַיֹּאמֶר מְנוּחַ עַתָּה יָבֹא דְבָרֶיךָ
מִה־יִּהְיֶה מִשְׁפָּט הַנֶּעַר וּמַעֲשָׂהוּ: יג וַיֹּאמֶר מְלֹאךְ
יְהוָה אֶל־מְנוּחַ מְכַל אֲשֶׁר־אֲמַרְתִּי אֶל־הָאִשָּׁה
תִּשְׁמֹר: יד מְכַל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִגֶּפֶן הַיֵּין לֹא תֹאכַל וַיִּין וְשִׁכָּר אֶל־תִּשְׁתִּי וְכָל־טָמֵא
אֶל־תֹּאכַל כָּל אֲשֶׁר־צוִיתִיךָ תִּשְׁמֹר: טו וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל־מְלֹאךְ יְהוָה גַּעֲצָרָה־נָא
אוֹתְךָ וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ גְּדִי עֲזִים: טז וַיֹּאמֶר מְלֹאךְ יְהוָה אֶל־מְנוּחַ אִם־תַּעֲצֹנִי לֹא־אֲכַל
בְּלַחֲמֶךָ וְאִם־תַּעֲשֶׂה עִלָּה לַיהוָה תַּעֲלֶנָּה כִּי לֹא־יָדַע מְנוּחַ כִּי־מְלֹאךְ יְהוָה הוּא:
יז וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל־מְלֹאךְ יְהוָה מִי שְׁמֹךְ כִּי־יָבֹא דְבָרְךָ וּכְבֹּדְךָ: יח וַיֹּאמֶר לוֹ מְלֹאךְ
יְהוָה לָמָּה זֶה תִּשְׁאֵל לְשִׁמִּי וְהוּא פָּלְאִי: יט וַיָּקַח מְנוּחַ אֶת־גְּדִי הָעֲזִים וְאֶת־הַמִּנְחָה

(ד) וַיִּין וְשִׁכָּר, וַיִּין חֲדָשׁ וַיִּין וָשֵׁן. כָּל סָמָא, דְּבָרִים
הָאֲסוּרִים לְנִזְוֵר. (ח) וּמוֹרָה לֹא יֵעָלֶה עַל רֹאשׁוֹ,
וְתַעֲרֵר לֹא יֵעָלֶה עַל רֹאשׁוֹ לְהַסִּיר אֶת שְׁעָרוֹ. יַחַל,
וְתַחֲלִיל. (ו) אִישׁ הָאֱלֹהִים, חֲשָׁבָה שְׁתֵּיהֶם נָבִיא. וְאֵת
שְׁמוֹ לֹא הִגִּיד לִי, כְּלוּמַר, שְׁאֲלָתִי אֶת שְׁמוֹ וְלֹא
הִגִּיד לִי. וְלָכֵן לֹא שְׁאֲלָתִי עַל מְקוֹמוֹ. (ח) מִה נַּעֲשֶׂה,
אוּלִי צִרְיָה לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים נֹסְפִים עַל שְׁאָר נְזִירוֹת,
שֶׁהֵרִי הוּא נִזְוֵר מִן הַבֶּטֶן. הַעֲתִיד לְהוֹלֶה.
(י) אֲשֶׁר בָּא בְיוֹם, בְּיוֹם הַיָּדוּעַ שְׁנוֹפֵר קָדָם.
(יא) אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ, שְׁהִיא לְכַדָּה דְּעָה אֶת הַמְּקוֹם
אֲשֶׁר נִרְאָה בוֹ. (וְכַתֵּב הַמִּלְכִּי"ם, שֶׁהַמְּלֹאךְ נִרְאָה אֶל
הָאִשָּׁה דְּקָא, מְשׁוּם שְׁנוּרִית שְׁמוֹשׁוֹ אֵינוֹ דָּבָר הַנֶּעַר
וְאִי אֲפָשָׁר לְחַתֵּמוֹ כִּי הָיָה עַל יְדֵי הַמְּלֹאךְ. וְאִם הָיָה
עַל פִּי הָאֵב הָיָה דְּבָר הַנֶּעַר, כִּי הָאֵב יָכוֹל לְהִדְרִיר אֶת
בְּנוֹ בְּנִירוֹת וְאִין הָיָה דִּין אַחֵר לְנִירוֹתוֹ). (יב) עַתָּה
יָבֹא דְבָרֶיךָ, עַתָּה, הוּאִיל וּבָאתָ שְׁנִית עַל יְדֵי
תַּפְלָתִי, אִם בֶּן דְּבָר ה' הוּא, וּבִדְבָרֵי יָבֹא דְבָרֶיךָ. מִה
יִהְיֶה מִשְׁפָּט הַנֶּעַר וּמַעֲשָׂהוּ, כְּלוּמַר, אֵתָה אֲמַרְתָּ
רַק מִה תַּעֲשֶׂה הָאִשָּׁה, אֲכַל מִה יִהְיֶה מִשְׁפָּט הַתְּהַנְּחָה
שֶׁל הַנֶּעַר וּמַעֲשָׂהוּ. (יג) מְכַל אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי אֶל
הָאִשָּׁה תִּשְׁמֹר, כְּלוּמַר, מִה יִהְיֶה מִשְׁפָּט הַנֶּעַר אֵינֶךָ
צִרְיָה לְשַׁאֵל אוֹתִי, אֵלָּא תִּשְׁאֵל אֶת חֲכָמֵי תִּירוֹ וַיִּדְּעוּךָ
אֶת הַלְכוֹת נְזִירוֹת. וּבָאתִי רַק לְחַתֵּמוֹ אֶת הָאִשָּׁה
בְּדָבָרִים שֵׁנִשׁ בָּהֶם חֲדוּשׁ וְתוֹסַפֵּת עַל הַלְכוֹת נְזִירוֹת.
(טו) גַּעֲצָרָה נָא אוֹתְךָ, נֹאסֵף אוֹתְךָ אֶל הַבֵּית.
(טז) בְּלַחֲמֶךָ, בְּמֵאכְלֶךָ. וְאִם תַּעֲשֶׂה עוֹלָה, וְאִם
תִּרְצֶה לַעֲשׂוֹת אֶת הַגִּיד לְקָרְבַּן עוֹלָה. (יז) מִי שְׁמֹךְ,
כִּיִּין שְׁתֵּיהֶם בְּעִינֵי מְנוּחַ נָבִיא גָּדוֹל וְנֹכְדָה, וְהָאֲדָם הַגָּדוֹל
נֹדַע בְּשִׁמוֹ מִי שְׁלֹא רָאִהוּ, וְשְׁמוֹ הוּא אֲצִלּוֹ כְּמוֹ
הָאֲדָם בְּעֶזְמוֹ, לְפִיכָד נֹאמַר "מִי שְׁמֹךְ" בְּמִקוֹם "מִה
שְׁמֹךְ". (יח) לָמָּה זֶה תִּשְׁאֵל לְשִׁמִּי, כְּלוּמַר, אֵין
רְצוֹנִי בְּכָבוֹד, וְאִם כֵּן לָמָּה זֶה תִּשְׁאֵל לְשִׁמִּי וְהוּא
פָּלְאִי, וְעוֹד טַעַם, שֶׁהוּא מְכַסֶּה וְנִעְלָם וְאֵין לְגַלּוֹתוֹ.
(יט) וַיָּעַל עַל הַצִּוֵּר לַה', וְאֵף עַל פִּי שְׁנֹאסְרוּ
הַמִּנְחָה לְחֻקֵּי קָרְבַּן בְּכָל מְקוֹם, אֲמָרוּ רַ"ל שֶׁהִתְחַה

כֹּה הוֹרֵאת שְׁעָה בְּשֹׁמֵר לוֹ הַמִּלֶּאכֶה "לֵה" תַעֲלֶנָּה.
וּמִפְּלֵא לַעֲשׂוֹת, הַמִּלֶּאכֶה עֲשֵׂה פְּלִאִים, שְׁהוֹרִיד אִשׁ
עַל הַמּוֹצֵחַ. (ב) הַשְׁמִימָה, לְצַד הַשְּׁמִימִים. (כא) אִזּוּ
יִדַע מְנוּחַ וּגו', בְּשִׂרָאָה כָּל זֹאת, הַכִּין מְנוּחַ שְׁמִלֶּאכֶה
הָיָה. (כב) אֱלֹהִים רְאִינוּ, מִלֶּאכֶה אֱלֹהִים רְאִינוּ.
(כג) אֵת כָּל אֱלֹהִים, אֵת כָּל הַנִּפְלְאוֹת שֶׁעֲשֵׂה הַמִּלֶּאכֶה.
לֹא הַשְׁמִיעֵנוּ כְּזֹאת, לֹא הָיָה מוֹשְׁמִיעֵנוּ בְּשׁוּרָה זֹו
שֶׁל הַלְדָּת הַבֶּן, אִם רְאוּיִים אָנוּ לְמוֹת. (כד) וַתַּחֲלֵל,
הַתְּחִילָה. רוּחַ ה', רוּחַ גְּבוּרָה מֵאֵת ה'. לַפְעֵמוֹ,
לְחַקּוֹ. פְּרוּשׁ אַחֵר, לְהַצְעִירוֹ, כְּמוֹ "פְּעָמִי מִרְקְבוֹתָיו"
(שׁוּפְטִים הַכֹּהֵן). וְרוֹ"ל פְּרִשׁוֹ, "לַפְעֵמוֹ", מַעֲנִין פְּעֻמּוֹ,
שְׁהִיטָה רוּחַ גְּבוּרָה מוֹשְׁמִיעֵנוּ לְפָנָיו בְּפֻעֵמוֹ. וּפְרוּשׁ
"רוּחַ ה'", גְּבוּרָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ שֶׁאָמַר "יְהִי דָן נְחִשׁ
עָלַי בְּרֹדֶף" (בְּרַאשִׁית מ"ז), שְׁהִתְחִילָה אִזּוּ לְהַתְקַנֵּם.
בְּמַחְנֶה דָן וּגו', בְּנִחֲלַת שְׁכֵמֶת דָן שְׁהִיטָה בֵּין צָרָעָה
וּבֵין אֲשֶׁתְּאוֹל.

שְׁמוֹ שְׁמוֹשׁוֹן וַיִּגְדֵּל הַנָּעַר וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה: כֹּה וַתַּחֲלֵל רוּחַ יְהוָה לַפְעֵמוֹ בְּמַחְנֶה דָן בֵּין
צָרָעָה וּבֵין אֲשֶׁתְּאוֹל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן,
אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיו לֹא יָשׁוּב רִיקָם,
כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבֵת נַפֶּשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנִּבְיָא עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיִּגַּל לְפָנָנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֵת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁפָּעֶתָ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנִּבְיָאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת נשא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמו"ר		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:40	5:38	8:27	8:26	9:07	9:06	10:19	10:18	19:36	19:40	20:05	20:09	19:19	20:21
חיפה (ק)	5:35	5:33	8:24	8:22	9:04	9:03	10:17	10:16	19:39	19:42	20:08	20:12	19:12	20:25
ירושלים (ק)	5:37	5:35	8:25	8:23	9:05	9:04	10:16	10:16	19:41	19:44	20:05	20:09	19:04	20:21
תל אביב (ק)	5:38	5:36	8:26	8:24	9:06	9:05	10:18	10:18	19:38	19:42	20:07	20:11	19:21	20:23
אוסטריה, וינה (ק)	5:04	4:59	7:50	7:45	8:56	8:54	10:16	10:15	20:39	20:46	21:21	21:29	20:27	21:47
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:21	7:26	9:08	9:10	9:47	9:50	10:38	10:40	17:13	17:10	17:43	17:41	16:52	17:52
אוקראינה, אודסה (ק)	5:13	5:09	8:02	7:57	9:02	9:00	10:21	10:20	20:35	20:41	21:15	21:22	20:22	21:39
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:39	4:34	7:26	7:21	8:31	8:29	9:50	9:49	20:13	20:19	20:54	21:02	20:00	21:20
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	4:49	4:43	7:34	7:29	8:41	8:39	10:01	10:00	20:26	20:32	21:08	21:15	20:13	21:34
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:06	5:01	7:48	7:40	9:03	9:00	10:24	10:23	20:59	21:06	21:44	21:52	20:47	22:12
אוקראינה, קייב (ק)	4:58	4:53	7:39	7:31	8:55	8:52	10:16	10:15	20:52	20:59	21:38	21:46	20:40	22:06
איטליה, מילאנו (ק)	5:43	5:39	8:32	8:28	9:30	9:28	10:48	10:47	20:58	21:04	21:36	21:43	20:45	21:59
אקוואדור, קיטו (ח)	6:08	6:08	8:37	8:37	9:07	9:08	10:10	10:11	18:14	18:15	18:38	18:39	17:57	18:48
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:47	7:51	9:40	9:42	10:17	10:19	11:10	11:11	17:54	17:51	18:23	18:21	17:34	18:32
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:55	9:00	10:36	10:38	11:17	11:20	12:07	12:09	18:29	18:25	19:01	18:58	18:08	19:10
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:45	5:42	8:35	8:33	9:22	9:21	10:38	10:37	20:22	20:26	20:55	21:00	20:08	21:14
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:31	5:27	8:21	8:18	9:10	9:09	10:26	10:25	20:15	20:20	20:49	20:55	20:01	21:09
ארה"ב, גריס סיטי (ק)	5:31	5:28	8:21	8:19	9:10	9:09	10:26	10:25	20:16	20:21	20:50	20:55	20:02	21:10
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:02	5:59	8:52	8:49	9:44	9:42	11:00	11:00	20:57	21:02	21:32	21:38	20:43	21:53
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:23	6:21	9:10	9:09	9:49	9:48	11:00	11:00	20:14	20:17	20:42	20:46	19:59	20:57
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:45	5:42	8:33	8:32	9:15	9:14	10:28	10:27	19:53	19:57	20:24	20:28	19:39	20:40
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:31	6:30	9:16	9:15	9:52	9:52	11:02	11:02	20:05	20:08	20:32	20:35	19:49	20:46
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:25	5:21	8:15	8:12	9:05	9:03	10:21	10:20	20:13	20:18	20:48	20:53	19:59	21:08
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:22	5:18	8:12	8:09	9:03	9:01	10:19	10:18	20:14	20:19	20:49	20:54	20:00	21:09
בוליביה, לה-פס (ח)	6:52	6:54	9:07	9:08	9:39	9:40	10:37	10:38	18:07	18:07	18:32	18:31	17:49	18:41
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:39	5:33	8:17	8:06	9:37	9:35	10:59	10:58	21:40	21:47	22:27	22:36	21:28	22:57
בלגיה, בריסל (ק)	5:41	5:35	8:20	8:11	9:38	9:36	11:00	10:59	21:39	21:46	22:25	22:33	21:27	22:54
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:38	6:41	8:46	8:47	9:19	9:21	10:15	10:16	17:29	17:28	17:55	17:54	17:10	18:04
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:25	6:28	8:33	8:35	9:06	9:08	10:03	10:04	17:18	17:17	17:44	17:43	16:59	17:53
בריטניה, לונדון (ק)	4:56	4:50	7:32	7:20	8:55	8:52	10:17	10:16	21:00	21:07	21:47	21:56	20:51	22:17
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:54	4:48	7:06	7:07	8:58	8:55	10:22	10:21	21:18	21:26	22:10	22:20	21:10	22:44
גרמניה, ברלין (ק)	4:57	4:51	7:25	7:04	8:58	8:56	10:22	10:20	21:11	21:18	22:00	22:09	20:59	22:32
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:27	5:22	8:09	8:02	9:23	9:20	10:44	10:43	21:18	21:25	22:03	22:11	21:06	22:31
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:44	6:47	8:48	8:50	9:22	9:24	10:17	10:19	17:24	17:23	17:51	17:50	17:05	18:00
הודו, מומבאי (ח)	6:01	6:00	8:43	8:42	9:16	9:16	10:24	10:24	19:10	19:12	19:35	19:38	18:54	19:48
הודו, פונה (ח)	5:58	5:57	8:39	8:39	9:13	9:13	10:20	10:21	19:05	19:07	19:30	19:33	18:49	19:43
הונגריה, בודפשט (ק)	4:56	4:51	7:43	7:38	8:46	8:44	10:06	10:05	20:26	20:32	21:07	21:14	20:13	21:32
טורקיה, איסטנבול (ק)	5:35	5:31	8:25	8:22	9:14	9:13	10:30	10:29	20:20	20:25	20:55	21:00	20:07	21:15
יוון, אתונה (ק)	6:08	6:05	8:57	8:55	9:43	9:42	10:57	10:57	20:37	20:41	21:09	21:14	20:22	21:27
מולדובה, קישינב (ק)	5:19	5:14	8:07	8:02	9:08	9:06	10:28	10:26	20:45	20:51	21:25	21:32	20:32	21:50

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:58	5:57	8:39	8:39	9:13	9:13	10:21	10:21	19:08	19:10	19:33	19:36	18:52	19:46
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	7:52	7:58	9:22	9:25	10:07	10:10	10:55	10:57	17:00	16:56	17:35	17:32	16:39	17:45
נפאל, קטמנדו (ח)	5:10	5:08	7:56	7:55	8:33	8:33	9:44	9:44	18:51	18:54	19:19	19:22	18:36	19:34
סינגפור, סינגפור (ח)	6:56	6:57	9:26	9:27	9:57	9:57	11:00	11:00	19:07	19:08	19:31	19:32	18:50	19:41
פולין, ורשא (ק)	4:28	4:22	6:59	6:34	8:29	8:26	9:52	9:50	20:39	20:46	21:27	21:37	20:27	21:59
פרו, לימה (ח)	6:20	6:22	8:40	8:41	9:11	9:12	10:10	10:11	17:50	17:50	18:14	18:14	17:32	18:24
צרפת, ליאון (ק)	5:59	5:55	8:48	8:44	9:47	9:45	11:05	11:04	21:16	21:22	21:55	22:02	21:03	22:19
צרפת, פריז (ק)	5:58	5:52	8:43	8:37	9:51	9:49	11:11	11:10	21:38	21:45	22:21	22:29	21:26	22:48
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:42	5:43	8:15	8:15	8:46	8:46	9:50	9:50	18:04	18:05	18:28	18:29	17:47	18:39
קנדה, טורונטו (ק)	5:43	5:39	8:33	8:30	9:27	9:25	10:44	10:43	20:46	20:51	21:23	21:29	20:33	21:45
קנדה, מונטריאול (ק)	5:14	5:09	8:03	7:59	9:01	8:59	10:19	10:18	20:29	20:35	21:08	21:14	20:16	21:31
קפריסין, לרנקה (ק)	5:36	5:33	8:25	8:23	9:07	9:06	10:20	10:20	19:49	19:53	20:20	20:24	19:35	20:37
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	5:34	5:27	7:53	7:54	9:42	9:39	11:07	11:05	22:13	22:21	23:08	23:19	22:02	23:47
רוסיה, מוסקבה (ק)	5:02	4:55	7:26	7:27	9:13	9:09	10:39	10:37	21:52	22:01	22:50	23:02	21:41	23:32
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	5:35	5:30	8:22	8:18	9:25	9:23	10:44	10:43	21:02	21:08	21:43	21:50	20:49	22:07
שווייץ, ציריך (ק)	5:39	5:34	8:26	8:21	9:29	9:27	10:48	10:47	21:07	21:14	21:48	21:55	20:55	22:13
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:50	5:50	8:28	8:28	9:01	9:01	10:07	10:07	18:40	18:42	19:05	19:07	18:24	19:17

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00427
25/05/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

